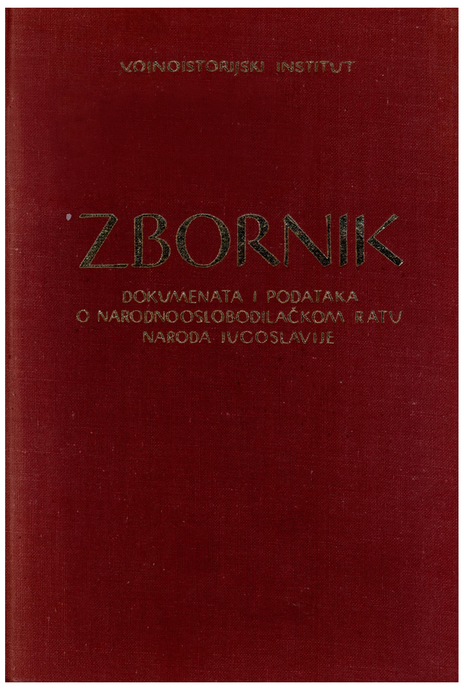
VOJNOISTORIJSKI INSTITUT
ZBORNIK
DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

Z B O R N I K

DOKUMENATA I PODATAKA
0 NARODNOOSLOBODILACKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
X I
KNJIGA 1

REDAKTOR
Nedeljko Maksimović, pukovnik u penziji

ODGOVORNI UREDNIK
Miloš Krstić, pukovnik

I Z D A J E
V O J N O I S T O R I J S K I I N S T I T U T

VOJNOISTORIJSKI INSTITUT

ZBORNIK

DOKUMENATA I PODATAKA
O NARODNOOSLOBODILAČKOM RATU
NARODA JUGOSLAVIJE

TOM
XI
KNJIGA1

OPERACIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE 1945.

BEOGRAD
1971.

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE JUGOSLAVIJE

1. mart – 15. maj 1945.

DOKUMENTI PRVE ARMIJE

P R E D G O V O R

U zimu 1944/45. i u proleće 1945. godine Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije je reorganizovana u savremenu armiju, preoružana i osposobljena za izvođenje velikih i složenih operacija. Njeno sadejstvo sa saveznickim armijama je utanačeno februara 1945. na odvojenim sastancima vrhovnog komandanta Jugoslovenske armije maršala Tita sa saveznickim komandantima: sovjetskim maršalom Tolbuhinom i britanskim feldmaršalom Aleksanderom. Tada je vrhovni komandant dao zadatak Jugoslovenskoj armiji da potpuno oslobodi našu zemlju, uključujući Istru, Slovenačko primorje i Koruško. Ona je taj zadatak izvršila u operacijama od 1. marta do 15. maja 1945. godine. Jugoslovenska armija je u tom periodu držala neprekidan front između Drave i Jadranskog mora, uključivši se time neposredno u saveznički strategijski obruč oko Nemačke. U završnim operacijama za oslobođenje naše zemlje, frontalnom nastupanju četiri armije koordinirali su, sa oslobođenih teritorija Hrvatske i Slovenije, još šest korpusa Jugoslovenske armije. Na severu, u Mađarskoj, naše jedinice su se naslanjale na Crvenu armiju, a u Italiji na anglo-američke snage, povezujući na taj način njihova krila.

Dokumenti i podaci o tim dejstvima Jugoslovenske armije objavljuju se u XI tomu Zbornika dokumenata o NOR-u. Dokumenti o operacijama 2. armije već su objavljeni u drugoj knjizi ovog toma, koja je izašla iz štampe 1970. godine, dok će dokumenti o operacijama 1. armije biti objavljeni u ovoj, prvoj knjizi XI toma, a dokumenti o operacijama 3. i 4. armije u trećoj i četvrtoj knjizi ovog toma.

Kao i u ostalim tomovima ove[4] edicije, i u ovom tomu se pridržavamo već utvrđenih i poznatih principa, osim principa teritorijalnosti, koji se zbog karaktera objavljene građe nije mogao primeniti. U XI tomu Zbornika objavljuju se dokumenti štabova armija i jedinica koje su bile u formacijskom sastavu armija ili su im, pak, bile potčinjene u operativnom

pogledu, bez obzira na to da li su dejstvovale na frontu ili u neprijateljskoj pozadini. Dokumenti jedinica van sastava armija, kao i dokumenti Generalštaba, biće objavljeni u republičkim tomovima i u II tomu Zbornika.

U ovoj knjizi su objavljeni dokumenti Štaba 1. armije, divizija koje su bile u sastavu 1. armije, stalno ili privremeno, i jedinica neposredno potčinjenih Štabu 1. armije. Usled nedostatka dnevnih armijskih i divizijskih operacijskih izveštaja, objavili smo, za period od 1. marta do 15. maja (osim dokumenta br. 1, koji datira od 1. januara 1945, a koji smo uključili u ovu knjigu da bi se videlo kada je formiran Štab 1. armije), divizijske desetodnevne operacijske izveštaje, odnosno izvode iz operacijskih dnevnika. Ti su izveštaji, zbog dinamičnosti dej stava, naročito pred sam proboj i neposredno posle proboja sremskog fronta, dopunjeni objavljivanjem većeg broja depeša Štaba 1. armije i štabova divizija. U ovoj knjizi su objavljene uglavnom sve armijske zapovesti za operacije izvedene u ovom periodu, kao i neke zapovesti nižih jedinica da bi se što potpunije sagledavali manevri 1. armije u operacijama za proboj sremskog fronta, za oslobođenje Slavonskog Broda, za operacije na reci Ilovi i za oslobođenje Zagreba. Sve je to dopunjeno podacima o brojnom stanju divizije, naoružanju, plenu i obostranim gubicima, što će, nadamo se, omogućiti korisnicima knjige da dobiju potpunu sliku o dejstvima 1. armije i o rezultatima završnih operacija za oslobođenje Jugoslavije.

Redakcija

BR. 1

NAREDBA VRHOVNOG KOMANDANTA NOV I POJ OD 1. JANUARA 1945. O FORMIRANJU ŠTABA 1. ARMIJE[1]

VRHOVNI STAB
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE
I PARTIZANSKIH ODREDA
JUGOSLAVIJE
Str. pov. br. 1
1. januara 1945. g.

Prema ukazanoj potrebi

N A R E D U J E M :

1. — Da se odmah formira Štab I Armije od dosadašnjeg Štaba I Proleterskog korpusa, na čelu sa komandantom general-lajtnantom **Pekom Dapčevićem** i komesarom pukovnikom **Mijalkom Todorovićem.**

[1] **Overeni prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u Arhivu Vojnoistorijskog instituta (dalje: AVII), reg. br. 54-1-1, k. 21.**

Posle oslobođenja Beograda i Zemuna 1. proleterski i 12. korpus NOVJ, objedinjeni pod komandom 1. proleterskog korpusa, i 19. streljačka divizija Crvene armije, gonećі nemačke snage, izbili su početkom novembra pred liniju s. Neštin — s. Ležimir — s. Lačarak. Početkom decembra 1. proleterski korpus (pošto je 12. korpus 11. novembra povučen u Novi Sad i potčinjen Glavnom štabu Vojvodine) izbio je pred liniju s. Ilok — s. Erdevik — s. Martinci, a zatim, sredinom decembra, pred utvrđenu liniju s. Sotin — s. Orolik — s. Komletinci. Na ovaj položaj je 1. proleterski korpus (1, 5, 11. i 21. divizija — 27. novembra je 6. proleterska divizija vraćena u Beograd, a iz Beograda je na front stigla 5. divizija) 14. decembra izvršio nayvad, odbacio neprijatelja na njegovom desnom krilu, zauzeo Komletince i izbio istočno od Otoka, zaustavivši se na liniji: istočna i jugoistočna ivica Sotina — jugoistočno od pst. Grabovo — istočno od Beraka, Orolika i Otoka — Bosutske šume — Sava. Od 17. do 20. decembra deo fronta 1. proleterske i 5. divizije, Sotin — Orolik, preuzele su 3. i 8. divizija bugarske 1. armije (formirane posle kapitulacije Bugarske i njenog prelaska na stranu antihitlerovske koalicije), ali su one posle nekoliko neuspelih napada

2. — U sastav Armije ulaze sledeće jedinice:
— 1 Proleterska divizija[2]
— 5 Udarna divizija[3]
— 6 Proleterska divizija »Nikola Tesla«[4]

od 20. do 24. decembra, povučene u Baranju, koju su u novembru oslobodile jedinice 52. korpusa Crvene armije u sadejstvu sa 51. divizijom NOVJ.

Naredbom vrhovnog komandanta od 1. januara 1945, osim 1. armije, formirane su i: 2. armija (od 14. korpusa NOVJ) i 3. armija (od 12. korpusa NOVJ), dok je 4. armija formirana 1. marta od 8. korpusa NOVJ.

Pošto je 1. armija, izbivši do s. Otoka, ugrozila železničku prugu Brčko — Vinkovci, Štab Grupe armija »E« naredio je Štabu 34. armijskog korpusa da ispravi front u Sremu i nasloni svoje desno krilo na r. Bosut i Bosutske šume, pa je ovaj 3. januara preduzeo napad i, iznenadivši 21. diviziju, odbacio je na levu obalu Bosuta. Pošto ovim položaj nemačkih snaga na sremskom frontu nije bio bitno poboljšan, jer su bile bočno i iz pozadine ugrožene od snaga NOVJ severno od Dunava, a da bi sprečio odvlačenje jedinica 1. armije sa sremskog fronta i njihovo angažovanje severno od Dunava, Štab Grupe armija »E« naredio je Štabu 34. armijskog korpusa da preduzme nov napad, s ograničenim ciljem. Posle kraće ali snažne artiljerijske pripreme, jedinice 34. armijskog korpusa prešle su u opšti napad 17. januara i do 19. januara izbile na liniju Šarengrad — Šid — Ilinci, na kojoj ih je zaustavila 1. armija, pojačana u međuvremenu sa 2. proleterskom divizijom. Po naređenju Štaba Grupe armija »E« nemačke snage su napustile Šid i zaustavile se na položaju koji im je omogućavao najveću uštedu snaga: s. Mohovo — ist. od s. Tovarnika — s. Ilinci — s. Batrovci — leva obala Bosuta — s. Lipovac (117. lovačka divizija na levom krilu, od Dunava do železničke pruge Beograd — Zagreb, a 41. divizija na desnom krilu, južno od ove pruge do Save). Sedma SS divizija »Princ Eugen«, pod čijom zaštitom je ovaj položaj posednut, povučena je sa fronta. Na ovoj liniji front se stabilizovao i do njegovog proboja, 12. aprila, na njemu nije bilo značajnijih promena. Vidi: *Oslobodilački rat naroda Jugoslavije 1941—1945*, knj. II, izd. II, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1965, 498—504 (dalje: *Oslobodilački rat*); *Završne operacije za oslobođenje Jugoslavije 1944—1945*, Vojnoistorijski institut, Beograd, 1957, 414—416 (dalje: *Završne operacije*); Šmid-Rihberg, Borbe i kretanja Grupe armija »E« po dolasku na bosansko-hrvatski prostor oko prekretnice 1944/45. godine (AVII, reg. br. 3/3a, k. 70a); Izjava generala Lera, komandanta Grupe armija »E« (AVII, reg. br. 1/1—5, k. 70); Dnevnik majora Bema (AVII, reg. br. 1/5a, k. 6); Izjava generala Hauzera, komandanta 41. divizije (AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A).

[2] Sastav 1. proleterske udarne divizije (jačine oko 12.000 ljudi): 1. proleterska, 3. krajiška proleterska, 13. proleterska »Rade Končar«, 8. crnogorska (do početka marta 1945, kada je otišla u sastav 11. divizije), Italijanska, Artiljerijska brigada i prištapski delovi.

[3] Sastav 5. krajiške NOU divizije (jačine oko 10.000 ljudi): 1. krajiška, 1. jugoslovenska, 4. krajiška, 10. krajiška brigada (rasformirana 14. marta 1945), Artiljerijska brigada i prištapski delovi.

[4] Sastav 6. liške proleterske divizije »Nikola Tesla« (jačine oko 6.000 ljudi): 1, 2. i 3. lička proleterska brigada, 22. srpska (kosmajska) brigada (do 7. marta 1945, kada je rasformirana), Artiljerijska brigada i prištapski delovi. Ova je divizija vraćena iz Beograda na sremski front 4. januara 1945. godine.

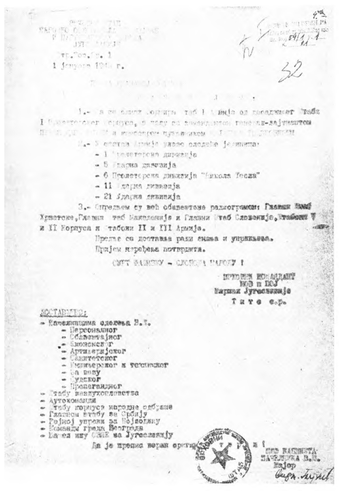

Fotokopija dokumenta br. 1

— 11 Udarna divizija[5]
— 21 Udarna divizija[6]

3. — O prednjem su već obavešteni radiogramom: Glavni Štab Hrvatske, Glavni štab Makedonije i Glavni štab Slovenije, štabovi V i II Korpusa i štabovi II i III Armije.

Prednje se dostavlja radi znanja i upravljanja.

Prijem naredenja potvrditi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

VRHOVNI KOMANDANT NOV I POJ
M. P. Maršal Jugoslavije
T i t o s.r.

DOSTAVLJENO:

— Načelnicima odeljenja V. K.
— Personalnog
— Obaveštajnog
— Ekonomskog
— Artiljerijskog
— Sanitetskog
— Inžinjersko-tehničkog
— Za vezu
— Sudskog
— Propagandnog
— Štabu Vazduhoplovstva
— Autokomandi
— Štabu korpusa narodne odbrane
— Glavnom štabu za Srbiju
— Vojnoj upravi za Vojvodinu
— Komandi grada Beograda
— Načelniku OZNE za Jugoslaviju

Da je prepis veran originalu tvrdi:

SEF KABINETA
NAČELNIKA V. K.
M. P. major
Gluhić[7]

[5] **Sastav 11. krajiške NOU divizije (jačine oko 7.000 ljudi): 5. i 12. krajiška, 32. srpska brigada (do 7. marta 1945, kada je rasformirana), 8. crnogorska (od 7. marta iz sastava 1. proleterske divizije), Artiljerijska brigada i pristapski delovi.**

[6] **oastav 21. srpske NOU divizije (jačine oko 6.500 ljudi): 4, 5, 31. i 21. srpska brigada (do 13. januara 1945, kada je rasformirana), Artiljerijska brigada i pristapski delovi.**

[7] **Omer**

BR. 2

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MARTA[1]

Š T A B
1 PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 66
11 marta 1945. g

ŠTABU PRVE ARMIJE
(za operativno odeljenje)

U vezi vašeg naređenja 0. broj 164 od 20 decembra 1944 godine[2] i O. broj 182 od 1 januara 1945,[3] dostavljamo vam prepis operacijskog dnevnika za vreme od 1 marta 1945 godine do 10 marta 1945 godine.

1 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prošlog dana, i to:

Artiljeriska brigada na položajima ispred s. Berkasova — Šida i u Berkasovu, na upotrebu XI diviziji.

I proleterska brigada na prostorijama s. Kukujevci.

III proleterska brigada na prostorijama sela Bačinci.

XIII proleterska brigada na prostorijama s. Sota sa zadatkom kao neposredna rezerva XI divizije.

VIII Crnogorska brigada na prostorijama s. Erdevika.

Teški divizion u s. Berkasovu.

Protivavionski divizion u s. Sot.

Intendantura, bolnica, inženjerski bataljon, prateća četa, auto-četa, izvidačka četa i četa za vezu u Erdeviku.

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 6—4, k. 256.

Početkom marta 1945. godine raspored 1. armije JA na sremskom frontu je bio sledeći: od Dunava (istočno od Telarovićevog salaša) do istočno od Trunićevog salaša — 5. *divizija;* istočno od Trunićevog salaša do železničke pruge Beograd — Zagreb — *11. divizija;* južno od pruge Beograd — Zagreb do Gradine (na r. Bosutu) — *6. proleterska divizija;* u s. Adaševcima, sa delovima ispred s. Lipovca, s. Batrovaca, s. Morovića i s. Višnjićeva (s. Orka) — *1. konjička brigada;* pozadi 5. divizije, u rejonu s. Iloka — *21. divizija;* pozadi 11. divizije, u rejonu s. Erdevik, s. Sot, s. Berkasovo, Šid, s. Kukujevci — *1. proleterska divizija* (vidi dok. br. 3, 4, 5 i 6).

[2] i [3] Ta naređenja Štaba 1. armije JA redakcija nije našla.

Sve jedinice naše divizije postavljene su na pomenute prostorije u cilju odmora kao i izvođenja vojničke obuke, o čemu smo imali vidnih rezultata.

U toku dana vladala je povremena obostrana mitraljeska i minobacačka vatra. Dok oko 17 časova neprijatelj je otvorio artiljerisku vatru na naše pešadijske delove sa pravca od Lovaša jugozapadno, izbacivši 15 zrna 105 mm. Naša artiljerija nije dejstvovala, izuzev jedna baterija protivavionskog divizi-ona koja je dejstvovala na neprijateljski avion tipa »Junkers«, koji je letio iznad naših položaja u cilju izviđanja. Obzirom da je bio visoko, naša protivavionska odbrana nije uspela da ga obori.[4]

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija bila je aktivna, mitraljirala i bombardovala neprijateljsku pozadinu.[5]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Bačka Palanka — Vukovar.

2 *marta 1945 g.*

Divizija se nalazi na istim prostorijama i položajima kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.[6]

Raspored naših jedinica nepromenjen.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra.[7]

U 17 časova neprijatelj je dejstvovao artiljeriskom vatrom na sektoru desno od nas sa pravca s. Lovaša. Izbacio je 10zrna 105 mm.

Ostale jedinice naše divizije, koje se nalaze na odmoru, izvodile su vojničku obuku prema predviđenom planu rada.

[4] Više o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 2. marta 1945 (AVII, reg. br. 1—16, k. 716).

[5] Detaljnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 5.

[6] Od decembra 1944. do 18. marta 1945. između Dunava i železničke pruge Beograd — Zagreb, na liniji s. Mohovo — istočno od s. Tovarnika, nalazila se nemačka 117. lovačka divizija (Erich Schmidt--Richberg, izjava u AVII, reg. or. *i-1a,* k. 70A; Istorijat nemačke 41. pešadijske divizije, AVII, reg. br. 65-1a, k. 73A).

[7] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 3. marta 1945 (AVII, reg. br. 2-16, k. 716).

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nijesmo imali.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna, mitraljirala je neprijateljske položaje severno i južno od s. Tovarnika kao i put Tovarnik — Šotin.[8]

Bačeno je i nekoliko bombi.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

3 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica nepromenjen.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska i minobacačka vatra, kao i patrolna izviđačka djelatnost.

Ostale jedinice naše divizije, koje su na odmoru, izvodile su obuke prema predviđenom planu rada.

Danas je održana II partijska konferencija naše divizije, na kojoj su prisustvovali četiri stotine delegata, kao i delegati V, VI, XI i XXI divizije i I Armije.

Na ovoj konferenciji izloženi su sledeći referati: politički je referisao komesar drug Vlado Šćekić, organizaciono je referisao pomoćnik komesara, major **Mirko Novović, III** — vojnički referat referisao je komandant general-major drug Vaso Jovanović.

Posle svakog referata bila je živa diskusija, gdje su donešeni i postavljeni budući zadatci.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna mitraljirajući i bombardujući neprijateljske položaje Grčićev salaš, koji su zapalili, i severni i zapadni deo sela Tovarnika, kao i put Tovarnik — Sotin.[9]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Bačka Palanka — Vukovar.

[8] Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 7.

[9] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 12.

4 marta 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena, obostrana mitraljeska minobacačka i artiljeriska vatra[10] kao i patrolna izviđačka djelatnost.

Naša artiljerija, koja se nalazi na upotrebu XI diviziji, tukla je selo Tovarnik jer su obavešteni da je neprijatelj dobio neka pojačanja. Isti su precizno tukli.

Ostale jedinice naše divizije, koje se nalaze na odmoru, izvode obuku prema predviđenom planu rada.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku ovog dana na ovom sektoru nije bila aktivna."

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje Bačka Palanka — Vukovar.

5 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena obostrana mitraljeska 1 minobacačka vatra.[12]

Dok je neprijatelj tukao naše položaje i artiljeriskom vatrom.

Također vladala i patrolna izviđačka djelatnost.

Naša artiljerija, koja se nalazi na upotrebu XI divizije, nije dejstvovala.

Ostale jedinice naše divizije, koje su na odmoru, izvodile su obuku prema predviđenom planu rada.

[10] Detaljnije o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 4. marta 1945,(AVII, reg. br. 4—16, k. 716).

[11] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 4. marta 1945. vidi se da je toga dana avijacijska grupa »Vitruk«, izvidala i mitraljirala neprijatelja u rejonu s. Tovarnika (tom X, knj. 2, dok. br. 5).

[12] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 5. marta 1945 (AVII, reg. br. 5—16, k. 716).

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna, mitraljirala je i bombardovala s. Tovarnik, kao i komunikaciju Tovarnik — Lovaš.[13]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

6 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana, sa manjim izmenama.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica uglavnom isti, izuzev što je VIII Crnogorska brigada, prema naređenju štaba Armije, pošla u sastav XI udarne divizije.[14]

XIII proleterska brigada, koja se do sada nalazila na prostorijama sela Sota i služila kao neposredna rezerva XI divizije, prebacila se na prostorije s. Erdevika, gdje je bila VIII Crnogorska brigada.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra.

Oko 1 sat posle pola noći neprijatelj je preduzeo napad na desnom krilu ispred naše artiljeriske brigade.

Napad na neprijatelja[15] prethodila je jaka artiljeriska i minobacačka vatra sa pravca jugozapadno od s. Lovaša.

Posle jednočasovne borbe, neprijatelj je odbijen uz osjetne gubitke.[16]

Naša artiljerija je također dejstvovala, tukući neprijateljska uporišta, Kozjakov i Grčićev salaš.[17]

Ostale jedinice naše divizije izvodile su vojničku obuku prema predviđenom planu rada.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija bila je preko čitavog dana aktivna bombardujući neprijateljske položaje i pozadinu.[18]

[13] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 18.

[14] Vidi izveštaj Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. 60 od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 34—2, k. 715).

[15] Greška; treba: Napadu neprijatelja.

[16] Misli se na gubitke neprijatelja.

[17] Vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 6. marta 1945 (AVII, reg. br. 6—16, k. 716).

[16] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 20.

Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme vedro.
Štab divizije u Erdeviku.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

7 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.
Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.
Raspored naših jedinica nepromenjen.
U toku dana vladala je obostrana mitraljeska i minobacačka vatra.[9]
Neprijatelj je u toku noći pokušao i izvršio napad na našem desnom krilu, odnosno na sektoru V divizije, gde je posle kraće borbe bio odbijen uz osjetne gubitke po njega.
U svima našim jedinicama pristupilo se novoj formaciji jedinica, t.j. prema najnovijoj uredbi.[20]
Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.
Neprijateljski gubitci nepoznati.
Naša avijacija u toku dana nije bila aktivna.[21]
Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme: pada sneg.
Štab divizije u s. Erdeviku.
Sekcija na kojoj divizija operiše Bačka Palanka — Vukovar.

[19] Detaljnije o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 7—16, k. 716).

[20] Formacija br. IV — A streljačke divizije, Generalštab JA, Str. pov. br. 61 od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 28—1, k. 21), i Objašnjenje uz formaciju, Generalštab JA, Str. pov. br. 62 od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 15—2/1, k. 25A).

Prema toj formaciji, streljačka divizija je imala: tri streljačke brigade, artiljerijsku brigadu (štabna baterija, divizion topova 76 mm ZIS-3, divizion haubica 122 mm, ili 105 mm, divizion minobacača 120 mm), protivtenkovski artiljerijski divizion (dve baterije topova 76 mm ZIS-3, ukupno 8 topova), protivavionsku mitraljesku četu (tri voda mitraljeza 12,7 mm, ukupno 8 mitraljeza), izviđačku četu, bataljon za vezu, pionirski bataljon, hemijsku četu, transportnu četu, poljsku pekaru, mediko-sanitetski bataljon, poljsku bolnicu, veterinarsku bolnicu, pokretnu radionicu i vojnu poštu.

Formacija je datirana pod 14. martom 1945. ali je njeno sprovođenje počelo nešto ranije.

[21] Toga dana je avijacijska grupa »Vitruk« izvršavala zadatke dobijene od vrhovnog komandanta JA i komandanta sovjetske 17. vazduhoplovne armije, koja je bila u sastavu 3. ukrajinskog fronta (tom X, knj. 2, dok. br. 22).

8 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica nepromenjen.

Raspored neprijateljskih ciljeva isti je, s tim što poslednjih dana neprijateljska artiljerija otkriva sa svojim dejstvom sa zapadne strane s. Tovarnika (kod cigle[22]) i kod severne ivice istoga sela na putu Tovarnik — Sotin.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra[23] kao i djelatnost izviđačkih patrola.

U vremenu od 13,30 časova — 16 časova neprijateljska artiljerija dejstvovala je sa pravca zapadne ivice s. Tovarnika na put Šid — Berkasovo, ispaljeno je 10 zrna kalibra 105 mm.

Naša artiljerija u toku dana nije dejstvovala.

Ostale jedinice naše divizije izvodile su obuku prema predviđenom planu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana nije bila aktivna.[24]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme: vedro.[25]

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

9 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica ostao je uglavnom isti.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska i minobacačka vatra, kao i izviđačka, patrolna djelatnost.

[22] Verovatno: ciglane (na zapadnoj ivici s. Tovarnika).

[23] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka štaba 1. proleterske divizije JA od 8. marta 1945 (AVII, reg. br. 8—16, k. 716).

[24] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 8. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana, između ostalih, izvidala i odsek s. Tovarnik — s. Mohovo pod slabim meteorološkim prilikama (tom X, knj. 2, dok. br. 26).

[25] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 8. marta 1945. vidi se da je toga dana padao sneg (tom X, knj. 2, dok. br. 26).

Naša avijacija u toku dana nije dejstvovala.[26]

Ostale jedinice naše divizije, koje su na odmoru, izvode vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana na ovom sektoru nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro[27] (s vremena na vreme pada sneg).

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Bačka Palanka — Vukovar.

10 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše pešadije koju potpomaže naša artiljerija uglavnom je isti. Raspored naše artiljerije nepromenjen.

U toku dana vladala je obostrana puščana, mitraljeska i minobacačka vatra, kao i patrolna izviđačka djelatnost.

Ostale jedinice naše divizije, koje se nalaze na odmoru, izvodile su vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[28]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.[29]

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zjci štab
POMOČNIK NAČELNIKA
M. P. kapetan
Milan Pavlović

[26] Avijacijska grupa »Vitruk« je toga dana izvidala s. Tovarnik (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 27).

[27] Greška; treba: oblačno (vidj tom X, knj. 2, dok. br. 27).

[28] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 10. marta 1945. vidi se da je toga dana avijacijska grupa »Vitruk« izvidala, između ostalih, s. Lovaš i s. Tovarnik (tom X, knj. 2, dok. br. 31).

[29] Toga dana vreme je bilo oblačno (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 31).

BR. 3

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MARTA'

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.[2]
O. Br. 32— 45
11 marta 1945 god.
U_____ __

I Z V O D

IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA V UDARNE DIVIZIJE, ZA VREME

OD 1—10 MARTA 1945:

1 MART 1945:

Neprijatelj[3] na položajima: desna obala r. Dunav — ispred Telarović slš. — k. 128 — ispred Grubanovljevog slš. — k. 136 — Srednji Potez (slovo »S«) — ispred šume Cerje — k. 141 i zaključno ispred Trunićev slš, u levo za 500 m.

Naše jedinice zaposele su položaj: desna obala r. Dunav — ispred k. 132 — ispred Grubanovljev slš. — slovo »V« — preko Babin Dola — istočno od k. 136 za 500 m. preko Zobišta (slovo »Z«) — preko Srednjeg Poteza na k. 141 — Banovina (slovo »A«) — Trunićev slš. (Slovo »E«) do južno od Trunićev slš. za 500 m. zaključno.

Neprijatelj je, sa manjim delovima, pokušao nasilno izviđanje, ali bezuspešno.

Divizijska artiljerija na svojim prvobitnim položajima[4], u toku dana nije dejstvovala. Divizijska rezerva nalazi se u s. Šarengrad,

Naši gubitci: 2. ranjena. Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih i 2 ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8-3, k. 256.

[2] Odlukom Povereništva narodne odbrane DFJ br. 255 od 1. marta 1945. Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije preimenovana je u Jugoslovensku armiju (AVII, reg. br. 19-1-1, k. 715 A).

[3] Vidi dok. br. 2, objašnjenje 6.

[4] Detaljniji raspored artiljerije 1. armije JA od 1. do 18. marta 1945. vidi na skici (AVII, reg. br. 16-1, k. 254).

Naša avijacija[5] bila je aktivna.
Vreme lepo (toplo).
Štab divizije nalazio se u s. Šarengrad.

2 MART 1945:

Neprijatelj na istim položajima, kao i prošlog dana. Nije pokušavao sa napadima, aktivan samo sa artiljerijom. Naše jedinice na istim položajima, kao i prethodnog dana. Vršena su samo patrolna izviđanja.

Artiljerija je otvarala vatru na neprijateljske položaje.[6]

Naši gubitci: 2 mrtva. Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih i 14 ranjenih.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija mitraljirala nepr. položaje.[7]

Vreme lepo (toplo).

3 MART 1945:

Kao i prethodnog dana, neprijateljske i naše snage nisu menjale položaje.

U toku dana naša artiljerija otvarala je vatru na neprijateljske uočene ciljeve.[8]

Naši gubitci: 2 mrtva i 3 ranjena. Neprijateljski gubitci: 10 mrtvih i 15 ranjenih.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija mitraljirala je s. Tovarnik i Lovaš.[9]

Vreme lepo (toplo).

4 MART 1945:

Neprijatelj na svojim starim položajima. Nije preduzimao napade. Primećeno je da se utvrđuje (ukopava). Naše jedinice na istim položajima, kao i prethodnog dana.

Sa naše strane vršena je patrolska izviđačka služba. Artiljerija (naša) u toku dana nije dejstvovala.

Naši gubitci: 2 mrtva i 4 ranjena. Neprijateljski gubitci: 20 mrtvih i ranjenih.

[5] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 5.

[6] Više o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka štaba 5. divizije JA od 2. marta 1945 (AVII, reg. br. 194, k.260A).

[7] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 7.

[8] Detaljnije o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 3. marta 1945 (AVII, reg. br. 20-4, k. 260A).

[9] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 12.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija vršila je izviđačke letove u neprijateljskoj pozadini.[10]

Vreme lepo i toplo.

5 MART 1945:

Neprijatelj, kao i prethodnog dana, na istim položajima.

Noću 5—6 neprijatelj je, jačim snagama, izvršio napad na naše levo krilo sa pravca Kneblov slš. Neprijatelj je odbijen uz veće gubitke i vraćen na polazne položaje.

Naše jedinice ostale su i dalje na prvobitnim položajima.

Artiljerija je tokom noći otvarala vatru na nepr. položaje i potpomagala našu pešadiju u odbijanju napada."

U ovoj borbi neprijatelj je imao 50 izbačenih iz stroja. Naši gubitci: 3 mrtva i 1 ranjen.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala, dok je naša vršila izviđačke letove u nepr. pozadini.[12]

Vreme je bilo sunčano i toplo.

6 MART 1945:

Neprijatelj na istim položajima, kao i prošlog dana. Noću 6—7 marta neprijatelj je, sa 2—3 čete, ponovio napad na naše levokrilne jedinice sa pravca Kneblov slš — k. 157[13] — Cerje, ali je odbijen uz gubitke.

Naše jedinice na istim položajima, kao i prethodnog dana. Vršena su samo patrolska izviđanja.

U odbijanju napada artiljerija je otvarala vatru, radi potpomaganja pešadije.[14]

Neprijateljski gubitci: oko 35 mrtvih i ranjenih. Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija bila je aktivna: mitraljirala ciljeve na nepr. položaju i bombardovala s. Sotin, usled čega se pojavio veliki dim.[15]

Vreme sunčano — toplo.

[10] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 15.
[11] Opširnije o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 5. marta 1945 (AVII, reg. br. 22-4, k. 260A).
[12] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 18.
[13] Greška; treba: k. 137.
[14] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 6. marta 1945 (AVII, reg. br. 23-4, k. 260A).
[15] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 20.

7 MART 1945:

Neprijatelj na istim položajima, kao i prethodnog dana. Noću 7—8 marta neprijatelj je, po treći put, u jačini jednog bataljona, izvršio napad sa pravca Grubanovljev i Vajkspertov[16] slš na naše položaje. Neprijatelj je odbijen, uz gubitke, na polazne položaje.

Naše jedinice na istim položajima.

Divizijska artiljerija otvarala je vatru, radi potpomaganja pešadije u odbijanju napada.[17]

Neprijateljski gubitci: oko 40 mrtvih i 40 ranjenih.

Zaplenjena je jedna radiostanica, 5 sanduka municije, 3 strojnice i 5 pušaka.

Naši gubitci: 3 mrtva i 7 ranjenih.

Oštećeno naše oružje: 1 »šarac«, 1 strojnica i 1 puška.

Neprijateljska avijacija nije letela nad našim položajima. Naša avijacija bila je aktivna i izviđala je nepr. pozadinu.[18]

Vreme hladno, sa susnežicom.

8 MART 1945:

Neprijatelj, kao i naše jedinice, na svojim prvobitnim položajima. Neprijateljska artiljerija vršila je korekturu na naše položaje. Naša artiljerija nije otvarala vatru.

Tokom dana nismo imali gubitaka, dok su nam neprijateljski gubitci nepoznati.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija aktivna.[19]

Vreme promenljivo — hladno i susnežica.

9 MART 1945:

Neprijateljske i naše jedinice na svojim položajima, kao i prethodnog dana. Neprijateljska artiljerija nije dejstvovala. Naša artiljerija tukla je nepr. položaje[20] kod Grubanovljev slš, a jedna baterija vršila je korektumu vatru između Suknarevića[21] i Vajkspertova slš.

[16] **Nema ga na sekciji 1:100.000.**

[17] **Opširnije o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 7. marta 1945 (AVIIf reg. br.26-4, k.260A).**

[18] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 22.**

[19] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 26.**

[20] **Opširnije o dejstvu artiljerije vidi izveštaj Artiljerijskog odseka štaba 5. divizije JA od 9. marta 1945 (AVII, reg. br. 29-4, k. 260A).**

[21] **Nije nađen na sekciji 1 : 100.000.**

Neprijateljski gubitci nepoznati. Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija vršila je izviđačke letove u pozadini neprijatelja.[22]

Vreme hladno, vetrovito.

10 MART 1945:

Neprijatelj na istim položajima. Naše jedinice nisu menjale položaj — ostale su kao i prethodnog dana.

Neprijateljska artiljerija dejstvovala je na sektom Babin Dol. Naša artiljerija dejstvovala je na nepr. položaje kod Grubanovljev slš.[23]

Neprijateljski gubitci: 9 mrtvih. Naših gubitaka nije bilo.

Neprijateljska avijacija neaktivna. Naša avijacija vršila je izviđačke letove u nepr. pozadini.[24]

Vreme hladno, sa vetrom.

IV Krajiška brigada tokom noći 10—11 ov. mj. smenila je na položajima I Krajišku brigadu i desnokrilni bataljon X Krajiške brigade.[25] Jedan bataljon I Krajiške brigade, kao rezerva, upućen je u Bapsku — pod komandu štaba X brigade. Dva bataljona smestila su se u s. Šarengrad, kao rezerva, a jedan će kontrolisati desnu obalu Dunava, od položaja IV Krajiške brigade do s. Šarengrad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. načelnika, kapetan:
M. P. Vojin ćorović

[22] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 27.**

[23] **Opširnije o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 30—4, k. 260A).**

[24] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 31.**

[25] **Smena je izvršena po naređenju Štaba 5. divizije JA O. br. 29 od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 37-1, k. 784).**

BR. 4

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MARTA[1]

ŠTAB XI N.O.U. DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
O. Broj 78. —
Dana 11 marta 1945 god.

Predmet: Izvod iz operacijskog izveštaja u vremenu od 1—11 marta 1945 dostavlja

ŠTABU I JUGOSLOVENSKE ARMIJE

1 marta 1945 god.

V brigada: Brigada na istim položajima.[2] U 23 časa neprijatelj[3] je vršio napad u cilju izviđanja. U toku dana neprijatelj je bio vrlo aktivan, tukući iz topova naše položaje i salaše gde se nalaze štabovi bataljona.

XII brigada: Nalazi se u s. Berkasovu, gde su jedinice radile po dodeljenom rasporedu rada. Promena nije bilo.

XXXII brigada: Nalazi se na istim položajima.[4] Promena nije bilo.

Artileriska brigada: Na istim položajima.[5]

Inžinjerski bataljon:[6] Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: sa prištapskim jedinicama smešten u s. Berkasovu. Štab Med. san.[7] bataljona u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

2 marta 1945 god.

V brigada: Stanje na položaju nepromenjeno. Neprijatelj povremeno tuče artiljerijom i minobacačima. Avijacija je

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 20—2, k. 256.
[2] Na položaju severozap. od Šida, od k. 153 (isklj.) do k. 114 (isklj.).
[3] Vidi dok. br. 2, objašnjenja 6.
[4] Na položaju severozap. od Šida: k. 114 (zaklj.) — ispred k. 115 — put Šid — Tovarnik (isklj.).
[5] Detaljan raspored vidi u AVII, reg. br. 16—1, k. 254.
[6] U Šidu (vidi AVII, reg. br. 45—16—3, k. 867: Operacijski dnevnik Štaba 11. divizije JA.
[7] Medicinsko-sanitetsikog

u toku dana bila aktivna i tukla neprijateljsku pozadinu u pravcu Vukovara.[8]

XII brigada: Jedinice se nalaze na istim mestima. Oko 15 časova III i IV bataljon dobili su zadatak i krenuli na prostor Banovine, gde su kopani rovovi za prihvatnu liniju od k. 114 do Stanivukovićevog Salaša. Do 20,30 časova završeno je kopanje i bataljoni su se vratili na svoje mesto.

XXXII brigada: Na istim položajima.

Artileriska brigada: Na istim položajima.

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: u s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

3 mart 1945 god.

V brigada: Stanje na položaju nepromenjeno. Po razgovoru između naših i neprijateljskih vojnika moglo se ustanoviti da su ispred našeg I bataljona ustaše. Neprijatelj je prilično aktivan. Tuče naše položaje minobacačima i artiljerijom. Naša avijacija bila je aktivna.[9]

XII brigada: Jedinice brigade u s. Berkasovu i radile su po dodeljenom rasporedu rada. Dva bataljona izradila su treću liniju koja se pruža od Stanisavljevićevog Salaša[10] 100 metara ispred Gabrićevog Salaša, k. 114.

XXXII brigada: Na istim položajima.

Artiljeriska brigada: Na istim položajima.

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: u s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

4 marta 1945 god.

V brigada: Stanje na položajima nepromenjeno. Avijacija je bila vrlo aktivna." Naše izviđačke patrole primetile su da je neprijatelj minirao teren a ispred svojih položaja i mine (pešačke) povezao međusobno. Neprijatelj se stalno utvrđuje i kopa rovove. Gubitaka nije bilo.

XII brigada: Na odmoru u s. Berkasovu.

XXXII brigada: Na istim položajima:

[8] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 7.**
[9] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 12.**
[10] **Verovatno: Stanivukovićev salaš (5 km severno od šida).**
[11] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 15.**

Artileriska brigada: Na istim položajima.

Inžinjerski bataljon: Stanje nepromenjeno.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

5 marta 1945 god,

V brigada: Stanje na položajima nepromenjeno. Neprijatelj je tukao naše prethodnice ispred položaja kod Tovarnika. Naša avijacija tuče neprijateljske položaje ispred III bataljona kao i komunikaciju Lovaš — Tovarnik i cestu prema Sidu.

XII brigada: Na istim položajima, s tim što su bile u pripravnom stanju. Promena nije bilo.

XXXII brigada: Na istim položajima:

Artileriska brigada: Na istim položajima.

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

6 marta 1945 god.

V brigada: Na istim položajima. U toku dana nije bilo promena. Naša avijacija je tukla neprijateljske položaje.[12] U toku noći po naređenju Štaba divizije brigada napušta položaje, a iste prima XII Krajiška brigada. U toku noći, usled neprijateljskih napada na položaje koje smo držali, naša dva bataljona odlaze na položaje kao rezerva, dok druga dva se nalaze u pripravnom stanju.

XII brigada: U toku dana nije bilo promena. U toku noći oko 20 časova brigada je preuzela položaje V K. K[13] brigade.

Noću 6/7 o. m. neprijatelj je napao na položaje I i II bataljona od Grčićevog Salaša i Trunićevog Salaša, k. 141. Ovom napadu je prethodila kratka ali jaka artileriska minobacačka vatra. U isto vreme jedan neprijateljski pešadiski bataljon krenuo je u napad. Naša pešadija koja je [posedala] ovu liniju otvorila je jaku minobacačku i pešadisku vatru, a naša artilerija je uspešno tukla prilaze ka položajima,[14] i neprijateljski napad je odbijen.

[12] O dejstvu avijacije toga dana vidi tom X, ltnj. 2 dok. br. 20.

[13] krajiške kozaračke

[14] Opširnije o dejstvu artiljerije toga dana vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 11. divizije Artiljerijskom odeljenju štaba 1. armije JA od 6. marta 1945 (AVII, reg. br. 32—2, k. 879).

Neprijateljski gubitci iznose 10 mrtvih i 20 ranjenih, dok naši 4 mrtva i 6 ranjenih.

XXXII brigada: Na istim položajima. U 20 časova brigada je napustila položaje, a iste je preuzela VIII Crnogorska brigada, koja je od 5 o. m. po naređenju Štaba I armije[15] u sastavu ove divizije.

VIII brigada: U 1 čas po naređenju Štaba divizije brigada je izvršila pokret pravcem Sot — Berkasovo — Šid, gde stiže u 5 časova i smešta se. U 20 časova brigada je smenila jedinice XXXII Srpske brigade — uključno k. 114 — pa levo ispred K. 115 — zaključno cesta Šid — Tovarnik. U toku noći nije bilo promena.

Artileriska brigada: Drugi divizion tukao je ciljeve oko Kozjakovog Salaša.

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

7 mart 1945 god.

V brigada: U 2,30 časova bataljoni stižu na položaj i zauzimaju drugi red linije iza II bataljona XII Krajiške brigade.

XII brigada: Na istim položajima. Ličnom nepažnjom poginuo je jedan zamjenik komandira, a obaveštajac I bataljona je ranjen jer su se kretali linijom na bliskom otstojanju od neprijatelja.

XXXII brigada: Po naređenju Štaba I armije[16] od 5 o. m. brigada je rasformirana i bataljoni su upućeni u I, V i XXI diviziju.

VIII brigada: Na istim položajima. Neprijateljska artilerija je slabo dejstvovala. Naša avijacija je bila aktivna.[17] Gubitaka nije bilo.

Artileriska brigada: Na istim položajima. 3, 4 i 5 baterija tukle su neprijateljske položaje oko Grčićevog Salaša i Tovarnika.[18]

[15] Vidi dok. br. 2, objašnjenje 14.

[16] To naređenje nije nađeno.

[17] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 22.

[18] Vidi i izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 11. divizije Artiljerijskom odeljenju štaba 1. armije JA od 7. marta 1945 (AVII, ree. br. 33—2, k. 879).

Inžinjerski bataljon: Postavljeno je 200 protivtenkovskih zaklona na sektoru od Grčićevog Salaša do šume severno od Salaša.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu, a Komanda pozadine u s. Bikiću.

8 marta 1945 god.

V brigada: Dva bataljona služe kao rezerva XII brigade. Promena nije bilo.

XII brigada: Jedinice na istim položajima. Promena nije bilo.

VIII brigada: Na istim položajima. Promena nije bilo. Oko 13 časova neprijatelj je sa jednom grupom od 15 vojnika vršio napad u pravcu naših položaja, ali je odbijen. Tom prilikom neprijateljski gubitci iznose 3 mrtva i 5 ranjenih, dok naši 2 lakše ranjena.

Artileriska brigada: 3 baterija tukla je neprijateljske položaje oko Grčićevog Salaša.[19]

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u s. Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

9 marta 1945 god.

V brigada: Dva bataljona se nalaze na položaju, dok su druga dva na odmoru.

XII brigada: Jedinice brigade i dalje drže stare položaje. Promena nije bilo. Na položaju I bataljona ranjen je jedan borac od strane neprijatelja, a jedan pom. komesara čete poginuo je od ručne bombe, koja mu se otkačila sa opasača i eksplodirala. Od naše minobacačke vatre neprijatelj je imao 10—15 izbačenih iz stroja.

VIII brigada: Na istim položajima. Oko **10** časova neprijatelj se sa jednom grupom vojnika uputio u pravcu **naših** zaseda i došao na **300** metara od istih, ali se isti usled jake vatre morao povući.

Tom prilikom neprijatelj je imao sledeće gubitke: 2 mrtva i 3 ranjena. S naše strane gubitaka nije bilo.

Artileriska brigada: Promena nije bilo.

[19] **Više o dejstvu artiljerije toga dana vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 11. divizije Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 9. marta 1945 (AVII, reg. br. 34—2, k. 879).**

Inžinjerski bataljon: Vršena je obuka ljudstva iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: U s. Berkasovu. Med. san. bataljon u Sotu. Komanda pozadine u s. Bikiću.

10mart 1945 god.

V brigada: Tri bataljona na odmoru u s. Berkasovu, a jedan služi kao rezerva na Stanivulcovićevom Salašu.

XII brigada: Na istim položajima.

VIII brigada: Na istim položajima. Došlo je do sukoba između naših izviđačkih patrola i neprijatelja i tom prilikom su ubijena dva (2) neprijateljska vojnika.

Artileriska brigada.[20] Inžinjerski bataljon na istim položajima.

Vršena je obuka ljudstva iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab divizije: U s. Berkasovu, Med. san. bataljon u s. Sotu, a Komanda pozadine u s. Bikiću.

U toku poslednjih 10 dana naša divizija je pokazala sledeće rezultate:

I. GUBITCI

a) Neprijateljski..... 22 mrtva
38 ranjenih
Svega 60 izbačenih iz stroja

b) Vlastiti ..... 5 mrtvih
9 ranjenih
Svega 14 izbačenih iz stroja

U toku ovih 10 dana primećeno je da sa nemačkim vojnicima na našem sektoru ima i ustaša. Moral kod boraca je na visini. Ishrana prilično dobra. Oseća se nedostatak u odelu i obući.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab, načelnik — poručnik:
Rad.[21] M. Mijušković
M. P.

[20] **Tu je očigledno nešto izostavljeno.**
[21] **Rade**

BR. 5

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MARTA'

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
PRVE ARMIJE
O. Br. 31
11 marta 1945 g.

0.31.[2]

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika od l-III do 10-111-1945. g.

ŠTABU PRVE JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika za dane od l-III do 10-111-1945 godine.

1-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada[3] je po naređenju štaba divizije danas održala manevar, u kome su učestvovale sve jedinice ove brigade. Pretpostavka za manevar bila je sledeća: neprijatelj se u toku noći utvrdio na položajima: od k. 104 južno preko brda Sinkereč[4] do ispred Sinkereč-Salaša.[5] Neprijatelj je u jačini jednoga bataljona, dobro naoružan. Pod pretpostavkom daljne neprijateljske vatre, brigada se u ešeloniranim kolonama kretala k neprijateljskom položaju, ušla u zonu bliske neprijateljske vatre, razvila se u strelce, i posle prebacivanja i kratke ali oštre borbe proterala neprijatelja sa njegovih položaja i uporno ga gonila dalje. Na sve greške učinjene prilikom manevra ukazane su na održanoj konferenciji rukovodioca brigade.

V brigada se i dalje nalazi u s. Ljuba na odmoru. Vojnički rad kod jedinica razvija se sledećim redom: Borbena obuka sa svim boračkim delovima brigade, kao i pomoćnim jedinicama, po pretpostavci da je neprijatelj dobro utvrđen.

4

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7—1, k. 256.**

[2] **Dopisano zelenim mastilom, verovatno u Štabu 1. armije JA.**

[3] **U rejonu s. Iloka (vidi AVII, reg. br. 8—7, k. 1045: Operacijski dnevnik 4. brigade 21. divizije JA).**

[4] i [5] **Treba: Sinkerek (3 km južno od s. Neština, kod Iloka).**

XXXI brigada:[6] Dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca. Pre podne održana je dvostrana vežba cele brigade sa svim svojim delovima.

Artileriska brigada:[7] Podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade nalazi se još uvek na položaju u sastavu V divizije. Divizion ovoga dana nije dejstvovao. Neprijateljska artilerija je povremeno tukla prednje linije V divizije.[8]

Teški divizion:[9] Podatci o neprijatelju: zaposeo položaje oko Grčićevog salaša i Trunićevog salaša. III baterija ovoga diviziona je još uvek na položaju.[10] Baterija nije dejstvovala.

Protivavionski divizion je još uvek u salašu Principovac kod Iloka na formiranju. Nikakvih promena u toku dana nije bilo.

Inžinjeriski bataljon[11] je sa četama iz brigada zanimao po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: minerska shižba i borbena obuka.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: pešad. egzercir, a posle podne: vojno-politički časovi.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

2-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada ovoga dana vršila je čišćenje oružja i ujedno opis istoga, a posle podne politički i kulturno-prosvetni rad.

V brigada se nalazi u s. Ljuba na odmoru. Brigada je vršila noćne vežbe — nastupni marš.

XXXI brigada je produžila rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca po predviđenom planu.

Artileriska brigada: Podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade na položaju u sastavu V divizije zapadno od sela Šarengrada. Divizion ovoga dana nije dejstvovao.

6 U rejonu s. Iloka (vidi AVII, reg. br. 27—9, k. 1047: Operacijski dnevnik 31. brigade 21. divizije JA).

7. Io, 1_{20} 13, u n_{19} 19. a 24. 2o vidi dok. br. 3, objašnjenje 4.

8 Prednju liniju položaja: Dunav — k. 132 — Babin dol — Zobišta — k. 141 — Banovina — ist. od Trunićevog salaša — južno od Trunićevog salaša 500 m.

9 Po naređenju Štaba 1. armije JA O. br. 78. od 8. februara 1945, Teški divizion minobacača 122 mm i Haubička baterija (dve haubice) nalazili su se u sastavu 5. divizije: Teški divizion zapadno od s. Šarengrada, na Panjevini, a Haubička baterija južno od s. Novak-Bapske, iznad k. 190 (vidi AVII, reg. br. 8—1, k. 786: izveštaj Štaba 5. divizije JA od 10. februara 1945).

11 U s. Iloku (vidi AVII, reg. br. 49—2, k. 1043: Operacijski dnevnik Štaba 21. divizije JA).

Teški divizion: Podatci o neprijatelju: zaposeo položaje oko Grčićevog i Trunićevog salaša. III baterija ovoga diviziona na položaju.[2] Divizion ovoga dana nije dejstvovao.

Protivavionski divizion je još na formiranju. Nikakvih promena u toku dana nije bilo.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa inžinjeriskim četama iz brigada zanimao je po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: pionirsko-pontonirska služba i fortifikacija, a posle podne: politički čas.

Sve ostale samostalne jedinice pri štabu divizije zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: ratnà služba, a posle podne: politički čas.

Vreme hladno.

Štab divizije u Iloku.

3-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: Ovoga dana 3 bataljon ove brigade primio je zastavu, kao najbolji omladinski bataljon u Srbiji. Zastavu je predao komesar XXI divizije komandantu ovoga bataljona a u ime USAOS-a. Svečanosti prijema prisustvovale su delegacije omladinaca V, XXXI i artileriske brigade naše divizije. Istoj svečanosti prisustvovala su i dva oficira sovjetske Dunavske flote.

V brigada se i dalje nalazi u s. Ljuba na odmoru. Zanimanje po jedinicama ove brigade bilo je i to pre podne: fortifikacija, izrada streljačkih zaklona, mitraljeskih gnezda i saobračajnica. Posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

XXXI brigada je produžila rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca po predviđenom planu i programu.

Artileriska brigada: Podatci o neprijatelju: u toku dana primećeno je sa osmatračnice da neprijatelj vrši ukopavanje.

III divizion na položaju je položio zakletvu onih boraca koji nisu još bili položili zakletvu.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju kao i prethodnog dana. III baterija nalazi se na položaju.[3] Baterija ovoga dana nije dejstvovala.

Protivavionski divizion na formiranju. Zanimanje kod diviziona ovoga dana bilo je pre_ podne: pešad. egzercir i topovska obuka, po podne: politički čas i administracija za rukovodioce..

Inžinjeriski bataljon zajedno sa inžinjeriskim četama iz brigada preko celog dana i u noći do 12 č. nalazio se kod sela Vizića na vađenju mina. ^

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: borbena obuka, a posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u Iloku.

4-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada zanimala je pre podne: nastava za gađanje. Posle podne: politički čas i propitivanje kursista.

V brigada na odmoru u s. Ljuba. Zanimanje ovoga dana bilo je kod brigade pre podne: jedan čas pravilno nišanjenje i okidanje, zatim bojno gađanje iz svih oružja ruskog porekla na otstojanju 100 do 200 metara.

XXXI brigada produžila rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca, a po predviđenom rasporedu rada.

Artileriska brigada: Podatci o neprijatelju: isto kao i prethodnog dana. III divizion na položaju.[14] Kod jedinica ove brigade položena je zakletva onih boraca koji nisu bili položili istu.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju: zaposeo položaje oko Grčićevog i Trunićevog salaša. III baterija nalazi se na položaju.[15] Baterija ovoga dana nije dejstvovala.

Protivavionski divizion na formiranju. Zanimanje kod diviziona isto kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa inž. četama iz brigada zanimao je ovoga dana pre podne: minerska služba i fortifikacija, a posle podne: politički čas.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: nastava za gađanje, a posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

5-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada zanimala je ovoga dana, pre podne: produžen rad iz nastave za gađanje. Posle podne: održao je čas načelnik štaba komandantima bataljona i njihovim zamenicima. Sa kursistima-podoficirima produžen je rad po predviđenom rasporedu rada.

V brigada u s. Ljuba na odmoru. Zanimanje, pre podne: ratna služba a posle podne: politički časovi.

[15], [17], [18], [21] i [18] Zapadno t^l s. Šarengrada.

XXXI brigada zanimala je po predviđenom rasporedu rada, tj. rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Artileriska brigada: Podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade na položaju.[16] Nastava u jedinicama ove brigade izvođena je po predviđenom planu i programu.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju isti kao i prethodnog dana. III baterija ovoga diviziona nalazi se još uvek na položaju.[17]

Protivavionski divizion je još na formiranju. Zanimanje kod diviziona ovoga dana bilo je i to pre podne: pešad. egzercir i topovska obuka, a posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Inžinjeriski bataljon zanimao je iste radnje kao i prethodnog dana.

Sve ostale samostalne jedinice pri štabu divizije zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to pre podne: ratna služba — predstraže, rad stražarskih odeljenja, a posle podne: politički časovi.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

6-III-1945 godine:

IV brigada zanimala je ovoga dana pre podne i to: pešad. egzercir — prestrojavanje, a posle podne: politički časovi. U 14 č. dobiveno je naređenje od štaba divizije da brigada sa svim svojim delovima krene u s. Bač u Bačku.

V brigada se još uvek nalazi na odmoru u s. Ljuba. Zanimanje kod jedinica ove brigade bilo je pre podne i to: ratna služba: odbrana i napad u šumi. Ovde je prikazano zaposedanje šume kao i bočno osiguranje sa utvrđenjem i maskiranjem. Tom prilikom je i protivkolska baterija izučavala sadeistvo u napadu-odbrani šume.

XXXI brigada: Dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Artileriska brigada bez promene. III divizion na položaju[18] u sastavu V divizije.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju: zaposeo položaje oko Grčićevog i Trunićevog salaša. III baterija nalazi se na položaju,[19] dok je 1 i 2 baterija na odmoru u Iloku.

Protivavionski divizion još uvek na formiranju. Zanimanje kod diviziona ovoga dana kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon zanimao je ovoga dana pre podne i to: minerska služba — vađenje mina u okolini Iloka, posle podne: pionirsko-pontonirska služba.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada pre podne i to: pešad. egzercir, a posle podne: politički časovi.

Vreme oblačno i hladno.

Štab divizije u Iloku.

7-III-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada sa svim svojim delovima nalazi se u s. Bač, kao rezerva za neki eventualni ugroženi pravac, s tim što je dala jednu svoju četu kao pojačanje brigadi narodne odbrane kod Bačkog Novog Sela. Sa ostalim jedinicama ove brigade nastavljen je rad po predviđenom rasporedu rada.

V brigada se nalazi na odmoru u s. Ljuba, a u 22 č. dobila telefonsko naređenje od štaba divizije da krene do Iloka. Pokret izvršen u 22 časa. Ovoga dana zanimanje je bilo i to: ratna služba.

XXXI brigada: Dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca. U toku dana izvršena je . nova formacija brigade.[20]

Artileriska brigada bez promene. III divizion nalazi se na položaju[21] u sastavu V divizije.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju isti kao i prethodnog dana. III baterija na položaju.[22]

Protivavionski divizion još uvek na formiranju. Zanimanje kod diviziona pre podne i to: pešad. egzercir i topovska obuka, a posle podne: kulturni čas i ratna služba za rukovodioce.

Inžinjeriski bataljon zanimao je ovoga dana i to pre podne: minerska služba i fortifikacija, a posle podne: politički čas.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su ovoga dana pre podne i to: ratna služba, a posle podne: politički časovi.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u Iloku.

8-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

[20] **Vidi dok. br. 2, objašnjenje 20. Po novoj formaciji streljačka brigada je u svom sastavu imala: rukovodstvo brigade, izvidački vod, četu automatičara, četu za vezu, četu pt puškaka, pionirski vod, vod za hemijsku zaštitu, tri streljačka bataljona (po tri streljačke i jedna mitraljeska četa), bateriju topova 76 mm M. 27 — 43, sanitetsku četu, veterinarsku ambulantu, artiljerijsku radionicu, radionicu za opremu i transportnu četu.**

IV brigada sa svim svojim delovima zanimala je po predviđenom rasporedu rada u s. Baču, sem jedne čete koja se nalazi kao pojačanje kod Bačkog Novog Sela.

V brigada se nalazi u Iloku. Zanimanje kod jedinica bilo je: pešad. egzercir, a posle podne politički čas. Formiranje brigade po novoj formaciji.

XXXI brigada: Dan je protekao na formiranju jedinica ove brigade prema novoj formaciji.

Artileriska brigada: III divizion na položaju u s. Šarengradu. Neprijatelj je noću između 6 i 7 marta u 0.30 č. izvršio juriš-napad u pravcu našeg položaja, tj. u pravcu Šarengrada.[23] Napad je odbijen uz velike gubitke koje je neprijatelj pretrpeo u ljudstvu i materijalu.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju: zaposeo položaje oko Trunićevog i Grčićevog salaša. III baterija na položaju.[24] Baterija ovog dana nije dejstvovala.

Protivavionski divizion na formiranju. Zanimanje kod diviziona isto kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon zanimao je isto kao i prethodnog dana.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su isto kao i prethodnog dana.

Vreme hladno.

Štab divizije u Iloku.

9-III-1945 godine:

Divizija na odmoru. Iz VI i XI Divizije dobili smo 1520 vojnika za popunu.[25]

IV brigada nalazi se u s. Baču i vrši zanimanje po predviđenom rasporedu rada, dok je jedna četa na položaju kod Bačkog Novog Sela.

V brigada je ovoga dana vršila reorganizaciju kod jedinica po novoj formaciji.

XXXI brigada: Dan je protekao na formiranju jedinica ove brigade prema novoj formaciji.

Artileriska brigada: neprijatelj je noću 8 ov. mca u 1.30 č. vršio juriš na sektoru Novak-Bapska. Naša artilerija odbila je ovaj napad-juriš neprijatelja. Neprijatelj je pokušao napad na sektoru V divizije, tom prilikom naš III divizion dobio je na-

[23] **Opširnije o dejstvu artiljerije toga dana vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije Artiljerijskom odeljenju štaba 1. armije JA od 8. marta 1945 (vidi AVII, reg. br. 8—9, k. 260A).**

[25] **Ta rečenica je u originalu dopisana zelenim mastilom.**

ređenje da otvori vatru i preciznim gađanjem iz artileriskog oruđa napad je odbijen i neprijatelj je otstupio.[26]

Teški divizion: Podatci o neprijatelju isti kao i prethodnog dana. III baterija nalazi se na položaju.[27]

Protivavionski divizion je još na formiranju. Zanimanje kod diviziona ovoga dana bilo je pre podne i to: pešad. egzercir i topovska obuka, a posle podne: kulturni čas i ratna služba za rukovodioce.

Inžinjeriski bataljon zanimao je pre podne: minerska služba na terenu, pionirska služba na terenu, a posle podne: ratna služba i političko-kulturni časovi.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada pre podne i to: pešad. egzercir, a posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Vreme hladno.

Štab divizije u Iloku.

10-111-1945 godine:

IV brigada nalazi se u s. Bač, produžujući zanimanje po predviđenom rasporedu rada, dok se jedna četa i dalje nalazi na položaju kao pojačanje kod Bačkog Novog Sela.

V brigada zanimala je po predviđenom rasporedu rada pre podne i to: pešad. egzercir i ratna služba, a posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

XXXI brigada produžila je formiranje svojih jedinica po novoj formaciji.

Artileriska brigada: Podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade nalazi se na položaju[28] u sastavu V divizije.

Teški divizion: Podatci o neprijatelju: neprijatelj je poseo položaje oko Grčićevog i Trunićevog salaša. III baterija ovog diviziona nalazi se na položaju[29] i dejstvuje na selo Lovaš i groblje kod Lovaša. Ovaj napad je sledio usled neprijateljskog pokušaja prodora na desnom krilu, koji je bio osujećen.

Protivavionski divizion na formiranju. Zanimanje kod diviziona kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon zanimao je pre podne i to: minerska služba, posle podne: čitanje karata i političko-kulturno-prosvetni čas.

[28] **Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 9. marta 1945 (vidi AVII, reg. br. 9—9, k. 260A).**

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada pre podne: borbena obuka, a posle podne: politički časovi.

Vreme hladno.

Štab divizije u Iloku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik,
M.[30] Jovanović

Komandant, ppukovnik,
V.[32] Bajić

Pomoćnik načel.
poručnik,
Mil.[31] M. Jakovljević

M. **P.**

[30] **Mirko**
[31] **Milivoj**
[32] **Vlado**

BR. 6

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 12. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MARTA[1]

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
O. Br. 86/45
12marta 1945

Izvadak iz oper. dnevnika
za vreme od 1 — 10. III. 45

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

1. III 1945.

I brigada: I bataljon sa jednom četom III bat. na položaju Gradina prema Trnovcu. Promjena nije bilo. Ostali bataljoni radili su pješ. egzercir do podne, a poslije podne politički časovi.

II brigada: U s. Adaševcu[2] kao div. rezerva. Do podne borbena obuka, nastava gađanja, poslije podne politički časovi. Proradivana Naredba Vrhovnog komandanta o pozdravljanju i oslovljavanju.

III brigada: Sa dva bataljona na položaju ispred s. Ilinaca na liniji desno Kantrašica,[3] lijevo Tmovac, k. 85.[4] Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

IV brigada:[5] Na položaju kao i prethodnog dana.[6] Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

Art. brigada: Na položaju kao i prethodnog dana.[7] Nije dejstvovala.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7-1-2, k. 256.**

[2], [15], [17], [20] **Treba: s. Adaševci (5 km jugoist. od Šida).**

[3] **Treba Kandrašica (1 km ist. od s. Ilinaca, kod Šida).**

[4] **Treba: k. 83.**

[5] **Radi se o 22. srpskoj brigadi, koja se od 8. oktobra 1944. do 7. marta 1945, kada je rasformirana, nalazila u sastavu 6. proleterske divizije JA kao njena 4. brigada.**

[6] **Na položaju: Korovi — Daćon salaš — k. 87 — Selište (k. 86).**

[7] **Detaljan raspored vidi na skici u AVII, reg. br. 16-1, k. 254.**

Vrijeme lijepo. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.[8]

2. III. 1945.

I brig.: Na položaju kao i prethodnog dana. Manji izviđački dijelovi vodili su borbu sa neprijateljem.[9] U toku noći neprijatelj je tukao naše položaje artiljerijskom vatrom.

II brigada: Kao div. rezerva u s. Adaševcima. Prije podne pješ. egzercir i borbena obuka. Održana je konferencija sa svim of. kadrom u brigadi. Konferenciji je prisustvovao i komandant divizije. Poslije podne prorađivana je dnevna štampa.

III brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Manja izviđačka djelatnost.

IV brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Izviđačka djelatnost patrola.

Art. brigada: III divizion (minobacači) tukli su neprijateljske ciljeve oko Tovarnika.[10] Naša avijacija aktivna i tukla je nepr. položaje kod s. Ilinaca i Tovarnik, kao i položaje nepr. artiljerije." Nepr. gubitci 5 mrtvih i 5 ranjenih. Naši gubitci 1 mrtav i 5 ranjenih.

[8] Levo od rasporeda 6. proleterske divizije, prema r. Bosutu, nalazila se 1. konjička brigada (dva divizion a u s. Adaševcima, jedan divizion u s. Moroviću, s vodom u s. Višnjićevu (s. Grku), i jedan eskadron između s. Batrovaca i s. Lipovca, na r. Bosutu). Brigada je imala zadatak da zatvara prilaze od Bosutskih šuma, kontrolišе put s. Sremska Rača — s. Jamena i održava vezu sa delovima 2. armije na desnoj obali Save, u istočnoj Bosni (vidi AVII, reg. br. 7-5, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika 1. konjičke brigade od 1. do 10. marta 1945).

[9] Pred frontom 6. proleterske divizije se nalazila nemačka 41. pešadijska divizija: od s. Lipovca, preko s. Batrovaca, do južne ivice s. Ilinaca 1230. grenadirski puk, sa Nemačko-arapskim bataljonom na mostobranu u s. Lipovcu i Severno-kavkaskim bataljonom na mostobranu u s. Batrovcima; od južne ivice s. Ilinaca do železničke pruge južno od s. Tovarnika 1231. grenadirski puk (2. bataljon, Fizilirski — streljački — bataljon i Radio-telegrafska četa, dok se 1. bataljon nalazio u rezervi pozadi sredine fronta); od železničke pruge do na 2—3 km severno od s. Tovarnika 1232. grenadirski puk (dva bataljona). (Istorijat 41. nemačke pešadijske divizije, AVII, reg. br. 65/la, k. 73A).

Osim tri grenadirska puka (ukupno 8 bataljona po 300—500 ljudi) i dva pridata bataljona, 41. pešadijska divizija (do polovine januara 1945 — tvjdavska): imala je u svom sastavu: 141. artiljerijski puk od četiri diviziona (11 baterija, oko 2.000 ljudi), 141. dopunski bataljon, 141. pionirski bataljon (oko 300 ljudi), 141. protivtenkovsko odeljenje (300—500 ljudi), 141. bataljon za vezu (200—250 ljudi), 141. puk za snabdevanje (800—900 ljudi), 141. bataljon lovaca tenkova i 41. fizilirski (streljački) bataljon (lzjava generala Hauzera (Wolfgang Hauser), komandanta 41. divizije, AVII, reg. br. 2-1, k. 73).

[10] Opširnije o dejstvu artiljerije vidi izveštaj Štaba Teškog divizjona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 2. marta 1945.(AVII, reg. br. 41—3, k. 804).

[11] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 7.

Vrijeme oblačno i kišovito. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.

3. **III. 1945.**

I brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Manje borbe izviđačkih patrola. Jedno odeljenje ispred nepr. linije izvadilo je 34 nagazne mine.

II brigada: Na istom mjestu kao i prethodnog dana. Do podne rađen pješadijski egzercir, rukovanje i čišćenje oružja. Poslije podne politički časovi.

III brigada: Na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

IV brigada: Na istim položajima kao prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

Art. brigada: Nije dejstvovala.

Naša avijacija aktivna. Tukla je sektor Ilinci — Tovarnik i desno od Tovarnika.[12] Vrijeme lijepo. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.

4. III 1945.

I brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

II brigada: u s. Adaševcima kao div. rezerva. Do podne rađen u jedinicama pješ. egzercir. Poslije podne politički časovi.

III brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Naše patrole vršile su izviđanje i uznemiravanje neprijatelja.

IV brigada: Na istim položajima kao i prethodnog dana. Izviđačka djelatnost patrola.

Art. brigada: Tukla je artiljerijskom vatrom iz sve tri baterije teškog diviziona[13] neprijateljsko pregrupisavanje koje je vršeno u samom Tovarniku.[14]

Nepr. avijacije nije bilo. Vrijeme lijepo i hladno. Štab divizije u Adaševcima.

5. III. 1945.

I brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Manje borbe izviđačkih i predstražarskih dijelova.

[12] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 12.

[13] Više o tome vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 4. marta 1945 (AVII, reg. br. 47—3, k. 804).

[14] Redakcija nije mogla utvrditi o kakvom se pregrupisavanju neprijateljskih snaga radi. U dok. br. 2 govori se o neprijateljskim pojačanjima koja su toga dana stigla u s. Tovarnik.

II brigada: U s. Adaševcu[15] kao div. rezerva. Do podne rađeno o nagaznim minama i otklanjanju istih. Sa komandnim kadrom izdavanje zapovijesti i o patrolama. Poslije podne razrađivana dnevna štampa.

III brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Aktivnost naših snajpera.

IV brigada: Sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Djelatnost izviđačkih patrola.

Art. brigada: Neprijatelj je tukao art. vatrom artiljerijske položaje ispred Sida. Naša artiljerija nije dejstvovala.

Gubitci neprijatelja 3 mrtva.

Vrijeme oblačno i hladno. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.

6. III. 1945.

I brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Oko 3 časa neprijatelj je skoncentrisao artiljerijsku i minobacačku vatru i pokušao izvršiti prepad na naše položaje. Nakon jednočasovne borbe neprijatelj je odbijen uz osjetne gubitke.

II brigada: U Adaševcima kao divizijska rezerva. Pješ. egzercir, predavanje o borbi sa motorizovanim jedinicama. Sa komandnim kadrom održano predavanje o čitanju karata. U 18 časova II i IV bataljon smjenili su kosmajsku brigadu[16] na liniji desno zaključno Korovi pa u lijevo želj. pruga Daćon Salaš — k. 87 — zaključno k. 86, Selište. Na položaju bez promjene.

III brigada: Na istom položaju kao i prethodnog dana. U toku noći nepr. je naišao na našu zasjedu i tom prilikom pretrpio je gubitke (6 mrtvih i 5 ranjenih).

IV brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. U 18 časova snage ove brigade smjenjene su od jedinica naše II brigade. Brigada se smjestila u s. Adaševac.[17]

Art. brigada: U toku dana nije dejstvovala.

Naša avijacija aktivna.[18] Tukla je nepr. pozadinu. Vrijeme promenjivo. Nepr. acijacije nije bilo.

Gubitci neprijatelja 26 mrtvih i 31 ranjen. Naši gubitci 9 mrtvih, 11 ranjenih i 1 nestao. Od nepr. artiljerijske vatre oštećeno 1 protivkolna puška i 1 puška 7.9 mm. i 2 ruske strojnice.

Štab divizije u s. Adaševcima.

[16] **Reč je o 22. srpskoj brigadi, koja je nosila naziv Kosmajska, a 8. oktobra 1944. preimenovana u 22. srpsku brigadu.**

[18] Više o tome vidi tom X, knj. *2*, dok. br. 20.

7. III. 1945.

I brigada: na istom položaju kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

II brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Izvidačka djelatnost sa obe strane.

III brigada: Na istom položaju kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

IV brigada: U s. Adaševcima. Prema ustrojstvu i reorganizaciji jedinica ova brigada je rasformirana. Dva bataljona pridođata su XXI diviziji. Ostali dijelovi brigade raspoređeni po jedinicama ove divizije.

Art. brigada: Na položajima kao i prethodnog dana. Nepr. artiljerija gađala je naše artiljerijske položaje, ali bez uspjeha.[19] Vrijeme promenjivo. Nepr. avijacije nije bilo.

Štab divizije u s. Adaševcima.

8. III. 1945.

I brigada: Osim položaja koje je držala prethodnog dana preuzela je položaj naše III brigade. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

II brigada: Na položajima kao i prethodnog dana. Noću ispred naših položaja naša inžinjerska četa postavljala je nagazne mine. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

III brigada: Smjenjena na položaju od jedinica I brigade. Pokret u s. Adaševac.[20]

Art. brigada: U toku dana nije djestvovala. Vrijeme promenjivo. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.

9. III. 1945.

I brigada: Na položajima kao i prethodnog dana. Izvidačka djelatnost manjih patrola.

II brigada: Na položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Neprijatelj nije bio aktivan.

III brigada: Kao div. rezerva u s. Adaševcima. Parenje odijela i pranje veša.

Art. brigada: Na istim položajima kao i prethodnog dana. Borbene djelatnosti nije bilo.

Vrijeme oblačno. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Adaševcima.

[19] **Opširnije o dejstvu artiljerije toga dana vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. divizije JA od 7. marta 1945 (AVII, reg. br. 4-4, k. 804).**

10. III. 1945.

I brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Izviđačka djelatnost patrola. Neprijateljska artiljerija tukla je naše položaje od 3 do 5 časova, ali bez uspjeha.

II brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Borbene djelatnosti nije bilo.

III brigada: kao div. rezerva u s. Adaševcima. Do podne pješ. egzercir i borbena obuka, a poslije podne politički časovi.

Art. brigada: Na istim položajima kao i prethodnog dana. Na vatru neprijateljske artiljerije, brigada je otvorila vatrom iz svojih oruđa i neprijateljska artiljerija je ućutkana.[21]

Gubitci neprijatelja 2 mrtva. Vrijeme oblačno. Neprijateljske avijacije nije bilo.

Štab divizije u s. Adaševcima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef operativnog odsjeka
M. P. poručnik
Voj.[22] Nikolić

[21] **O dejstvu artiljerije toga dana vidi izveštaj Štaba Teškog divizionа Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 10. marta 1945 (AVII, reg. br. 12—4 i 13-4, k. 804).**

[22] **Vojislav**

BR. 7

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 20. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA OD 11. DO 20. MARTA[1]

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. Br. 42
20 marta 1945 god.
U_____č.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavljamo vam izvod iz operaciskog dnevnika u vremenu od 10. III. do 21. III. 1945 godine:

11. III. 1945 Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana.[2] U toku današnjeg dana nije bilo nikakvih promena niti aktivnosti od strane neprijatelja.

Naše jedinice nalaze se na istim položajima kao i prošlog dana.[3]

11 ov. m. oko 16 časova neprijatelj je otvarao vatru kao i vršio korekturu iz bacača 81 mm na otseku položaja Babin Dol.

U toku dana neprijateljska kao i naša artiljerija nije dejstvovala.

Neprijateljska avijacija neaktivna. Naša avijacija mitraljirala je neprijateljski položaj kod sela Tovarnika i Orolika i neprijateljsku pozadinu.[4]

Neprijateljski gubici 7 mrtvih i 7 ranjenih. Naši gubici 1 mrtav i 1 ranjen.

12. III. 1945 Kod neprijatelja u toku prošloga dana nije bilo nikakvih promena koje su se mogle osmotriti.

Položaji naših jedinica nepromenjeni kao i pretbodnog dana. U toku prošloga dana aktivnost, kako neprijateljska tako i naša, bila je svedena na minimum. Oko 15 časova naša artilerija vršila je korekturu i tu-

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 9—3, k. 256.
[2] i [3] Vidi dok. br. 3 i dok. br. 2, objašnjenje 6.
[4] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.

kla neprijateljsko levo krilo kao i Telarovićev salaš. U 18.30 časova neprijatelj je sa jednom manjom izviđačkom grupicom izvršio ispad na našem desnom krilu. Ova grupica je puštena na blisko ostojanje, a tada su naši otvorili jaku vatru, također i naša artilerija izbacila je nekoliko granata na njih, nakon čega su se u neredu povukli na svoje prvobitne položaje.

Neprijateljski gubici su oko 10 mrtvih.

Naši gubici 4 mrtva i 4 ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija mitraljirala je neprijateljsku pozadinu, [u] selu Sotinu pojavili su se požari.[5]

13. III. 1945 Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana. Noću između 12/13. III. 45 g. čula se je velika galama, lupa kola i dolazak iz pozadine u pravcu neprijateljske linije, na što je naša artiljerija dejstvovala, posle čega nije se mogla čuti nikakva galama. Iz čega se je moglo zaključiti da je neprijatelj vršio smenu položaja.

Položaj naših jedinica nepromenjen kao i prošlog dana. Izvršena je smena I Jugoslovenske brigade i ostatka X Krajiške brigade i to:

I Krajiška brigada smeniće I Jugoslovensku brigadu i veći deo bataljona X Krajiške brigade,[6] tako da desno krilo I Krajiške brigade bude u visini kote 136, slovo »B« Babin Dola, pa u levo zaključno do na južnu ivicu šume istočno od Trunićevog salaša. IV Krajiška brigada ostaće na svom ranijem položaju, s tim što će smeniti desnokrilni bataljon X Krajiške brigade, tj. zaposešće položaj od reke Dunava pa u levo zaključno u visini kote 136, slovo »B« od Babinog Dola. I Jugoslovenska brigada smestiće se kao rezerva u selo Bapsku Novak, s tim da jedan bataljon zadrži u drugoj borbenoj liniji kod kote 139.

Neprijateljska artilerija je dejstvovala na sektoru između Grubanovljevog i Vajspertovog salaša.[7]

Naša artilerija dejstvovala je sa uspehom i ućutkala neprijateljsku artileriju.[8]

[5] Vidi tom X, knj. *2*, dok. 4jr. 35.

[6] Vidi naređenje Štaba 5. divizije JA O. br. 35 od 13. marta 1945 (AVII, reg. br. 9—2, k. 791A).

[7] Nije nađen na sekciji 1 : 100.000.

[8] Više o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka štaba 5. divizije JA od 13. marta 1945. Štabu divizije (AVII, reg. br. 33—4, k. 260A).

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija vršila je izviđačke letove u neprijateljskoj pozadini.[9]

Neprijateljski gubici nepoznati. Naših gubitaka nije bilo.

14. **III.** Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i 1945 prošlog dana.

Naše jedinice nalaze se na istim položajima kao i prethodnog dana. U toku dana nije bilo nikakvih aktivnosti sem čarkanja s jedne i druge strane. Neprijateljska je artilerija u toku dana otvarala vatru na naše položaje ispred Vajspertovog salaša, također i minobacač je dejstvovao na sektoru Babin Dol, ali bez uspeha.

Naša artilerija je otvarala vatru na otseku neprijateljskog položaja na zapadnoj ivici sela Mohova gde se pretpostavlja da se nalazi neprijateljska baterija.[10]

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija danas nije dejstvovala.

Neprijateljski gubici 1 mrtav i 1 ranjen. Naši gubici 1 mrtav, 3 ranjena i 1 dezertirao, pobegao neprijatelju.

15. III. Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i 1945 prethodnog dana.

Naše jedinice nalaze se na istim položajima kao i prethodnog dana. Neaktivnost i sa jedne i druge strane kako u toku dana tako i u toku noći, sem što su naše izviđačke patrole dolazile do neprijateljskih minskih polja — prepreka od žica. Neprijateljska artilerija i minobacači dejstvovali su bez uspeha.

Naša artilerija je dejstvovala, u cilju reperisanja i uznemiravanja neprijatelja, na Suknarevićev,[11] Vajspertov i Telarovićev salaš.

Neprijateljska avijacija nije dejstvovala. Naša avijacija nije letela na našem sektoru.

16. III. Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i 1945 prethodnog dana.

[9] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 38.**

[10] **Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 5. divizije JA od 14. marta 1945. Štabu divizije (AVII, reg. br. 34—4, k. 260A).**

[11] **Nije nađen na sekciji 1 ; 100.000.**

Naše jedinice nalaze se na istim položajima kao i prethodnog dana. Neaktivnost i sa jedne i sa druge strane kako u toku noći tako i u toku dana, sem što su bila patrolna izviđanja sa naše strane. Naša artilerija je gađala u toku dana Vajspertov i Suknarevića salaš i neprijateljske rovove između Vajspertovog i Grubanovljevog salaša sa dobrim uspehom.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala. Naša avijacija vršila je izviđačke letove u neprijateljskoj pozadini.[12]

17. III. 1945 Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana, sem što je pokazao prilićnu aktivnost artilerijom. Naročito na našem položaju gađao je desno krilo, pored artilerije gađao je bacačima od Grubanovljevog salaša na naše položaje na Babinom Dolu ne nanevši nam gubitaka.

Naše jedinice nalaze se na našim položajima kao i prethodnog dana. Naša artilerija je otvarala vatru u toku dana u cilju korekture na neprijateljske položaje između Vajspertovog i Grubanovljevog salaša.

Neprijateljski gubici su nepoznati.

Naši gubici su jedan mrtav i dva ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove u neprijateljskoj pozadini.[13]

Prema naređenju štaba armije 0. br. 100 od 16. III. 45 g.,[14] naša divizija je smenjena sa položaja sa I Proleterskom divizijom noću između 17/18 ov. m. od 16do 24 časa i to:

I Krajiška brigada sa svima delovima smestila se u selo Erdevik.[15] IV Krajiška brigada sa svim svojim delovima smeštena je u selo Ljuba.[16] I Jugoslovenska[1 '] i artileriska brigada sa svima svojim delovima smeštene su u selo Kukujevce. Protivavionski i teški divizion

[12] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 44.**

[13] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 45.**

[14] **Vidi AVII, reg. br. 12—1, k. 867.**

[15] i [17] **Smena je izvršena po<naređenju Štaba 5. divizije JA O. br. 39 od 16. marta 1945 (AVII, reg. br. 13—7—1, k. 251). Vidi zapisnik o primopredaji položaja (AVII, reg. br. 13—9—1, k. 251).**

[16] **Vidi izveštaj Štaba 4. krajiške brigade O. br. 24 od 17. marta 1945. o predaji položaja (AVII, reg. br. 13—10—1, k. 251), skicu položaja 4. krajiške brigade i šemu artiljerijske vatre (AVII, reg. br. 10—4—1, k. 251).**

smešteni su u selo Erdevik. Komanda pozadine takođe smeštena je u selo Erdevik. Štab divizije smešten je u selo Erdevik.[18]

18. **III.** 1945 Divizija sa svim svojim delovima nalazi se na od-moru u selu Erdeviku, Kukujevcima i Ljubi.

U toku dana preduzeto je po svima jedinicama ove divizije parenje odela, kupanje vojnika, sisanje, brijanje, čišćenje odela, krpljenje obuće, uređenje stanova, pranje veša i čišćenje oružja.

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

Naša avijacija vršila je letove u neprijateljsku pozadinu.[19]

19. **III.** 1945 Divizija sa svim svojim delovima nalazi se na od-moru u selu Erdeviku, Kukujevcima i Ljubi.

U toku dana preduzeto je po svim jedinicama ove divizije parenje odela, kupanje vojnika, šišanje, brijanje, čišćenje odela, krpljenje obuće, uređenje stanova, pranje veša i čišćenje oružja.

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove u neprijateljsku pozadinu.[20]

20. III. 1945 Divizija sa svim svojim delovima nalazi se na od-moru.

U toku dana kod svih jedinica ove divizije izvodi se zanimanje po rasporedu rada, a ostatak ljudstva koje se nije okupalo kupaju se, čiste odela, obuću i oružje.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija bila je aktivna i vršila je letove u pravcu neprijateljskih položaja.[21]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. šefa otseka, poručnik,
M. P. **Rastko** J. **Spasojević**

[18] Vidi Tablicu primopredaje položaja između 5. divizije JA i 1. proleterske divizije JA (AVII, reg. br. 13—1—1, k. 251).

[19] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 47.

[20] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 50.

[21] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 53.

BR. 8

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLE TERSKE DIVIZIJE OD 20. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. MARTA[1]

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE «NIKOLA TESLA»
O br. si. /45.
20 marta 1945 godine

Izvadak iz operaciskog
dnevnika za vreme od
Il-III do 20-111-45 god.

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

11-111-1945

I Brigada na položaju kao i prethodnog dana.[2] Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

II Brigada na položaju kao i prethodnog dana.[3] Na položaju nije bilo značajnijih promena.

III Brigada se nalazila u divizijskoj rezervi u selu Adaševcima.

Artileriska brigada nije dejstvovala.

Naša avijacija je bila aktivna i tukla neprijatelja na položaju i u pozadini.[4] Primečena dva požara u Tovarniku.

Vreme lepo. Neprijateljske avijacije nije bilo. Štab divizije u Adaševcima.

12-111-1945

I Brigada držala je položaj ispred Ilinaca. Manje borbe između izviđačkih i predstražarskih delova. V makedonski bataljon rasformiran i raspoređen po jedinicama u brigadi. Delovi koji nisu na položaju radili su po vojničkom sektoru: O fortifikaciji, protivnapad, vidovi odbrane, bolnička služba, čišćenje i pregled oružja.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 8—1—2, k. 256.**

[2] i [3] **Vidi dok. br. 6.**

[4] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Na položaju bez promena. Jedinice u rezervi: pešadiski egzercir, prestrojenja.

III Brigada u divizijskoj rezervi u selu Adaševcu.[5]

Artiljeriska brigada: Teški divizion gađao je neprijateljske položaje, ciljeve[6] 123, koga je neutralisao, i crkvu u Ilincima i tom prilikom je pogođena jedna kuća do koje je bio neprijateljski bacač, veruje se da je u kući bilo neprijateljskih vojnika. Zatim je tukao neprijateljske položaje ispred šume Draganovci, postignuta su tri pogotka na neprijateljskim bunkerima.[7]

Dejstvom neprijateljske artilerije ranjena su naša 2 druga lakše.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme oblačno i hladno. Štab divizije u selu Adaševcima.

13-111-1945

I Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije bilo.[8] S vremena na vreme tukla je neprijateljska artilerija ali bezuspešno. Delovi koji su u rezervi radili su po planu i rasporedu rada.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Na položaju vršen pregled oružja. 4 četa III bataljona primila je brigadnu zastavicu kao najbolja četa u brigadi. Predaju je izvršio komandant, pred celim bataljonom, kojom prilikom je održao govor o priznanju starešinama i borcima iste čete i o koristi utakmice.

III Brigada u divizijskoj rezervi u selu Adaševcima.

Artiljeriska brigada: Neprijateljski i naši položaji bez promena, sem manje izviđačke delatnosti.

Gubitci neprijatelja 2 mrtva i nekoliko ranjenih. Naših gubitaka nije bilo. Naša avijacija aktivna na sektoru Tovarnik.[9]

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme više oblačno. Štab divizije u Adaševcu.

14-111-1945

I Brigada na položaju kao i prethodnog dana, bez promene. Minobacačkom vatrom uništena su 2 neprijateljska bunkera.

[5] Treba: s. Adaševcima (5 km jugoist. od šida).

[6] Verovatno: ciij.

[7] Detaljnije o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 12. marta 1945 (AVII, reg. br. 16—4 1 17—4, k. 804).

[8] Valjda: došlo.

[9] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 38.

II Brigada na istim položajima. U toku noći 2 četa III bataljona izvršila je demonstrativan napad na neprijatelja u pravcu Tovarnika. Izviđačka četa sa 10 manjih odeljenja smestila se (postavila zasede) severno od Ilinaca po kanalima, dočekala dan u cilju izviđanja i hvatanja neprijateljskih vojnika. Neprijatelj ih je otkrio, otvorio jaču vatru i četa se povukla pozadi položaja.

III Brigada se nalazila u divizijskoj rezervi u selu Adaševcima.

Artileriska brigada: Nije bila aktivna, sem II diviziona koji je gađao tačku 11, cilj br. 432, direktnih pogodaka nije bilo.[10] Neprijatelj je gađao naše položaje bez uspeha. Već nekoliko noći od 20—22 časa po jedan avion nepoznatog porekla nad našim sektorom.

Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih i 16 ranjenih. Na našoj strani 1 mrtav i 3 ranjena. Naša avijacija aktivna u neprijateljskoj pozadini."

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u selu Adaševcima.

15-111-1945

I Brigada na položaju do uveče, gde je smenjena od III Brigade. Po izvršenoj smeni brigada je na odmoru u Adaševcima. Borbe nije bilo sem malih čarkanja između predstraža.

II Brigada na istim položajima kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo. Baterija topova u sastavu III bataljona tukla je neprijateljske položaje i želj. stanicu Tovarnik. Jedinice na odmoru radile su peš. egzercir, nastavu gađanja, strojevnu obuku, uzimanje odstojanja.

III Brigada u divizijskoj rezervi u Adaševcima. U 17 časova smenila je I Brigadu sa položaja. Smena na položaju izvršena je u 20 časova.

Artileriska brigada: Na položaju kao i prethodnog dana. Nije dejstvovala.

Gubitci neprijatelja 2 mrtva.

Naša avijacija aktivna na sektoru Tovarnik.[12]

Vreme lepo. Štab divizije u Adaševcu.

16-111-1945

I Brigada na odmoru u Adaševcima. Rasformiran je IV bataljon i podeljen po jedinicama brigade. Jedan drug je nehotice ranjen i upućen u bolnicu. Rad po planu, čišćenje oružja.

[10] Više o tome vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 14. marta 1945 (AVII, reg. br. 20—4 i 21—4, k. 804).

[11] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 42.

[12] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 43.

II Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je tukao teškim bacaćem položaj III bataljona kod železničke pruge, gubitaka nije bilo. Komandiri četa sa vodnicima i desetarima i borcima radili su obuku sa automatskim oružjem. Na položaju ranjen je od italijanske bombe komandir 3 čete III bataljona i njegov zamjenik.

III Brigada na položaju ispred sela Ilinaca sa dva bataljona. Neprijatelj nije bio aktivan. Dejstvom naših teških bacača uništen je jedan neprijateljski puškomitraljez sa poslugom na njemu, kao i jedna neprijateljska snajperka.

Artileriska brigada: Naša haubička kao i baterija ZIS[13] gađala je neprijateljske položaje.[14] Neprijatelj je žestoko gađao naše položaje kao i našu artiljeriju, granate su padale i u sam Šid ali gubitaka nije bilo.

Na položaju su ranjena naša 2 druga i 1 nehotice.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u selu Adaševcima.

17-III-1945

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. Od 8 do 12 časova brigada je vršila vježbe u odbrani Adaševaca. Napad su vršili delovi III brigade. Posle toga analiza sa štabovima i komandama četa predstavljenog napada i odbrane.

II Brigada drži isti položaj kao i prethodnog dana. Neprijateljska patrola sukobila se sa našom patrolom, naša patrola otvorila je jaku vatru i neprijatelj je pobegao. Neprijateljska artilerija preko naših položaja tukla je Šid, i preko njega naši topovi tukli su Tovarnik.

Sa borcima rađeno je: obuka u rukovanju sa automatskim oružjem i malim bacačima. Jedinice u rezervi vršile su borbenu obuku.

III Brigada na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Neprijatelj je u toku dana pokušao da izvrši nasilno izviđanje i tom prilikom pretrpeo gubitke u 2 mrtva.

Artileriska brigada: Neprijatelj je u više mahova tukao naše položaje. Ispred osmatračnice komandanta artilerije do ciglane veći broj granata pao je u polje i njive. Naša artilerija bila je aktivna gađala neprijateljske položaje i osmatračnicu

[13] Skraćeno za Zavodi imeni Staljina.

[14] Više o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Štaba Teškog divizionа Artiljerijskom odseku štaba 6. proleterske divizije JA od 16. marta 1945 (AVII, reg. br. 24—4, 25—4, k. 804).

na crkvi u Tovarniku.[15] Neprijatelj je na više mesta napao naše predstaže ali bez uspeha.

Naša avijacija aktivna u neprijateljskoj pozadini.[16]

Gubitci neprijatelja 2 mrtva.

Vreme lepo i toplo. Štab divizije u Adaševcima.

18-111-1945 god.

I Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Utvrđivanje položaja. Ostali delovi na odmoru u Adaševcu. Rad delova koji nisu bili na položaju bio je po planu i rasporedu rada.

II Brigada [na] položaju kao i prethodnog dana. Na položaju bez promena, neprijatelj nije aktivan. Komesari četa čitali su i razrađivali sa borcima dnevnu štampu. Jedinice u rezervi radile su; peš. egzercir, borbenu obuku, razrađivanje dnevne štampe.

III Brigada na položaju kao i prethodnog dana i sa istim rasporedom. Neprijatelj je pokušao sa nasilnim izviđanjem, ali je odbijen i tom prilikom itnao je gubitke u 2 mrtva i 3 ranjena.

Artileriska brigada: Neprijateljski i naši položaji bez promene. Jaka izviđačka delatnost s obe strane.

Neprijatelj je imao 2 mrtva i 3 ranjena.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u Adaševcima.

19-111-1945

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. Rađeno je po planu i rasporedu rada. Bila je smotra povodom godišnjice proglašenja naše divizije »proleterskom« i odlikovanja brigade Ordenom narodnog oslobođenja.

II Brigada na istim položajima kao i prethodnog dana. Neprijatelj nije bio aktivan. Održana je proslava i manifestacija.

III Brigada na istim položajima kao i prethodnog dana. U toku noći naše predstraže saačekale su neprijateljsku patrolu jaku od 10 vojnika i otvorile vatru na nju, tom prilikom ubijena su 4 vojnika i ranjena 2. Iz snajperki sa predstražarskih položaja ubijeno je u toku dana 2 neprijateljska vojnika.

[15] Vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 17. marta 1945 (AVII, reg. br. 26—4, 27—4, k. 804).

[16] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 45.

Artileriska brigada: Neprijateljski položaji bez promena, primećuje se kretanje neprijateljskih vojnika. Naša artilerija je bila aktivna.[17] Jaka izviđačka delatnost s obe strane.

Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih i 2 ranjena. Naši gubitci 1 teže ranjen. Neprijateljske avijacije nije bilo.

Naša avijacija je bila aktivna i tukla je neprijateljske položaje i mitraljirala neprijateljsku komoru na putu Tovarnik — Ilača.[18]

Vreme lepo. Štab divizije u Adaševcima.

20-111-1945

I Brigada na odmoru u Adaševcima. III bataljon nalazio se na položaju, I i II bat. radili su na utvrđivanju položaja od Gradine do Morovića.[19]

II Brigada drži isti položaj kao i prethodnog dana. Neprijatelj neaktivan. Izviđačka četa sva na položaju u cilju izviđanja neprijatelja i zemljišta.

III Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. U toku dana neprijatelj nije bio aktivan.

Artileriska brigada: Neprijateljski položaji bez promena, na kome se ne primećuje kretanje vojnika. Obostrana izviđačka delatnost. Naša artiljerija je bila aktivna.[20]

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme vedro i lepo. Štab divizije u Adaševcima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik načelnika, poručnik
Voi.[21] Nikolić
M. P.

[17] **Više o dejstvu artiljerije toga dana vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 19. marta 1945 (AVII, reg. br. 31—4 i 33—4, k. 804).**

[18] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 50.**

[19] **Divizija je po naređenju Štaba 1. armije O. br. 101 od 16. marta 1945, dobila zadatak da utvrdi odsek s. Gradina — s. Morović, pored r. Bosuta, i da ga posedne jednom brigadom. Prema istom naređenju, 1. brigada je i dalje imala zadatak da kontroliše prostor od s. Morovića do s. Sremske Rače i u pravcu s. Jamene i s. Strašinaca (AVII, reg. br. 12—1, k. 251).**

[20] **O dejstvu artiljerije toga dana vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 35-4, 36-4, k. 804).**

[21] **Vojislav**

BR. 9

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. MARTA 1945. GODINE'

Dostavlja izvod iz
operaciskog dnevnika od
10-ITI do 20-111-1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika za dane od 10 marta do 20 marta 1945 godine.

11-III-1945 godine:

Divizija na odmoru. Divizija je ovoga dana dobila 600 drugova za popunu iz dopunske brigade Prve armije.

IV brigada se nalazi na sektoru leve obale Dunava kod s. Bač u cilju obezbeđenja obale Dunava. Delovi ove brigade utvrdili su se desno i levo od komunikacije Bačko Novo Selo i Bač. Na sektoru ove brigade nije bilo nikakvih promena.

V brigada se i dalje nalazi na odmoru u s. Iloku. Vojnički rad po jedinicama razvijao se sledećim redom: pešad. egzercir, desetična i vodna obuka. Produženo je sređivanje jedinice po novoj formaciji.

XXXI brigada:[2] Dan je protekao na formiranju i sređivanju jedinica po novoj formaciji.

Artileriska brigada: Raspored ove brigade nepromenjen.[1] Na položaju se nalazi III divizion ove brigade u sastavu V divizije. Neprijatelj je u toku dana tukao povremeno naše položaje minobacaćima.

Teški divizion: podatci o neprijatelju: zaposeo položaj oko Trunićevog i Grčićevog salaša. III baterija ovoga diviziona nalazi se još uvek na položaju. Ovoga dana baterija je dejstvovala na položaje s. Lovaša, nakon čega je ućutkana neprijateljska baterija koja je dejstvovala sa tri granate na južni deo s. Bapska. I i II baterija ovoga diviziona na odmoru.[4]

[1] Original (pisan na rricfšini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 8—1, k. 256. Uz ovaj dokumenat se nalazi i propratni akt štaba 21. divizije JA.

[2] Položaj te brigade vidi u dok. br. 5, objašnjenje 6.

[3] Položaj te brigade vidi u dok. br. 3, objašnjenje 4.

[4] Opširnije o dejstvu artiljerije vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 11. marta 1945 (AVII, reg. br. 11—9, k. 260A).

Protivavionski divizion: zadatak diviziona je odbrana od vazdušnih napada. Pre podne zanimanje i to: pešad. egzercir i bojno gađanje. Znatnih promena nije bilo.

Inžinjeriski bataljon[5] zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: minerska služba na terenu, čitanje karata. Po podne političko-kulturno-prosvetni rad.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu i to: pešad. egzercir. Posle podne: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

12-111-1945 godine:

IV brigada: na sektoru koji drži ova brigada kao i na susednim sektorima nije bilo nikakvih promena. Neprijatelj s vremena na vreme pripucava mitraljezima. Raspored snaga ove brigade ostaje nepromenjen.

V brigada se nalazi na odmoru u Iloku. Bataljoni su imali ratnu službu — nastupni marš i razvoj za borbu. Ostale jedinice borbenu obuku — postupak u borbi i rad.

XXXI brigada: dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca i to: pešad. egzercir — strojeva obuka i desetična obuka, a druga dva časa borbena obuka, po podne: politički čas.

Artileriska brigada: na položaju se nalazi III divizion ove brigade. Podatci o našim trupama bez promene. Neprijatelj je u toku dana tukao naše položaje povremeno minobacačima.

Teški divizion: neprijatelj drži iste položaje. Na položaju koje drži naša baterija nema nikakvih promena.

Protivavionski divizion zanimao je i to: pešad. egzercir, bojno gađanje. Posle podne: politički časovi. Zadatak diviziona nepromenjen.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: minerska služba na terenu, borbena obuka i pravilo službe.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada i to: pešad. egzercir i borbenu obuku. Posle podne politički časovi.

Na osmatračnici IV brigade jedan drug je ranjen.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

[5] **Položaj tog bataljona vidi u dok. br. 5, objašnjenje 11.**

13-111-1945 godine:

IV brigada: u toku današnjeg dana nije bilo nikakvih promena na sektoru ove brigade. Neprijatelj nije preduzimao nikakve akcije. Raspored snaga ove brigade nepromenjen.

V brigada: Po naređenju štaba divizije ova brigada izvršila je vežbu forsiranja Dunava pri čemu su joj pomagali monitori ruske Dunavske flotile. Po izvršenoj vežbi održan je sastanak svih rukovodioca na kome je ukazano na nedostatke i greške pri izvođenju istog.

XXXI brigada: dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca. Vojničke vežbe izvodile su se ovim redom: pešad. egzercir — strojeva vodna obuka a posle toga borbena vodna obuka. Po podne politički časovi.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade nalazi se na položaju u sastavu V divizije. Neprijatelj je tukao prednje linije bacaćima. Divizion nije dejstvovao.

Teški divizion: neprijatelj drži iste položaje. Raspored snaga ovoga diviziona je sledeći: I i II baterija na odmoru, dok je III na položaju, i ista je dejstvovala na cilj »A« Senca[3] — Leblov salaš, na neprijateljsku pešadiju sa dobrim dejstvom. Znatnih promena nije bilo.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona nepromenjen. Zanimanje je bilo i to: pešad. egzercir, bojno gađanje i topovska obuka. Po podne politički časovi.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: pontonirska služba na Dunavu (pravljenje splavova i navoza za prevoz).

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po rasporedu rada i to: ratna služba pre podne, a posle podne politički čas. Neprijateljski gubitci nepoznati. Sopstveni gubitci 2 ranjena.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

14-IXI-1945 godine:

IV brigada: situacija na sektoru ove brigade kao i na susednim sektorima nepromenjena. Raspored naših snaga ostaje nepromenjen.

V brigada se nalazi na odmoru u Iloku. Zanimala je ovim redom pre podne: ratna služba — nastupni marš. Znatnih promena u toku dana nije bilo.

XXXI brigada: dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca i to: pre podne pešad. egzercir,

[6] **Salaš A. Senca**

strojeva četna obuka; posle podne: politički čas. Brigada je izvršila probnu vežbu forsiranja Dunava.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. Podatci o našim trupama nepromenjeni. III divizion nalazi se još uvek na položaju. Neprijatelj je 13 ovog meseca tukao naše prve linije. Gubitaka nije bilo. Artileriska brigada izvršila je probnu vežbu forsiranja Dunava u zajednici jedinica XXI divizije. Vežba je izvedena u rejonu Ilok — Neštin i trajala je od 12 do 20 č. pod rukovodstvom komandanta divizije.

Teški divizion: isti raspored i rad kao i prethodnog dana.

Protivavionski divizion: isti raspored i rad kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: minerska služba na terenu i čitanje karata, a posle podne politički časovi.

Sve ostale samostalne jedinice ponovile su zanimanje od prethodnog dana.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

15-111-1945 godine:

IV brigada drži položaje na Dunavu od Šarengrada pa zaključno sa Novim selom.[7] Opšta rezerva ove brigade i dalje se nalazi u s. Bač. Artileriske jedinice koje su sada na položaju ostaju i dalje na istim položajima. Brigada ima zadatak da prikupi što više i što podrobnijih podataka o neprijateljskim snagama. Jedinice prvog borbenog reda rade i dalje na fortifikaciji terena. Na položaju se nalazi II bataljon ove brigade i poseo položaje zaključno s Novim selom[8] i k. 79 levo, dok je III bataljon smenio jedinice I brigade Korpusa narodne odbrane i zaposeo položaje do k. 79 desno a do Šarengrada levo. Vod protivtenkovskih pušaka i dalje je ostao na istim položajima. Na sektoru ove brigade neprijatelj je bio dosta aktivan i tukao naše položaje bacačima.

V brigada se i dalje nalazi na odmoru u Iloku. Ovoga dana zanimalo se je sledećim redom i to: pešad. egzercir, nastava za gađanje, borbena obuka i razvijanje u streljački stroj.

XXXI brigada: dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca i to pre podne: pešad. egzercir, prestrojavanje, zatim borbena obuka pre podne. Po podne politički čas.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion ove brigade nalazi se još uvek na položaju. Neprija-

[7] i [8] **Treba: Bačkim Novim Selom.**

telj je tukao juče naše položaje iz haubice 105 mm. Gubitaka nije bilo.

Teški divizion: III baterija ovoga diviziona je još uvek na položaju. Neprijatelj zaposeo i brani iste položaje. Ovoga dana baterija nije dejstvovala.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona odbrana protiv vazdušnih napada. Divizion zanima po predviđenom planu.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: pre podne minerska služba na terenu a posle podne politički čas.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su i to: pešad. egzercir — strojeva obuka.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

16-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: na sektoru ove brigade nije bilo nikakvih promena, sem povremenog pripucavanja. Prema dobivenim podacima od Ob. centra, neprijatelj koncentriše snage između Opatovca i Sotina i ima nameru da prede preko Dunava. Stanje pripravno a raspored nepromenjen.

V brigada se nalazi na odmoru u Iloku. Zanimanje je bilo i to: pre podne pešad. egzercir — desetična i vodna obuka. Brigada je izvršila pokret od Iloka do Neština.

XXXI brigada: dan je protekao na vojničkom radu boraca i rukovodioca i to: pre podne borbena obuka. Izdavanje zapovesti vodnika i desetara. Posle podne: politički časovi i konferencije.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. 14 marta neprijatelj je tukao naše položaje sa 28 mina, od kojih 6 nije eksplodiralo. Znatnih promena nije bilo.

Teški divizion: III baterija na položaju, dok su ostale dve na odmoru. Neprijatelj zaposeo i brani iste položaje.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona nepromenjen. Zanimanje: pešad. egzercir i topovska obuka.

Inžinjeriski bataljon sa četama iz brigada zanimao je po predviđenom rasporedu i to: «minerska služba na terenu i borbena obuka, po podne: politički čas.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su i to: ratna služba pre podne, a posle podne politički čas.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

17-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: podatci o neprijatelju: neprijatelj je skoncentrisao velike snage uz obalu reke Dunava (Borovo — Vukovar). Neprijatelj je izgradio jaka utvrđenja i vežba se za odbranu. 26 neprijateljskih tenkova tipa »Tigar« krenuli su u pravcu Borova iz Vukovara. Brigada je stalno u pripravnom stanju. Raspored jedinica ove brigade ostaje nepromenjen.

V brigada se nalazi u s. Neštinu, gde je zanimala po rasporedu rada.

XXXI brigada: rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca i to pre podne: pešad. egzercir — vodna borbena obuka i stražarska služba. U noći između 16 i 17 izvršena je probna vežba fosiranja Dunava.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. Brigada bez promene. III divizion dobio je naređenje da se smesti u s. Berkasovo. Znatnih promena nije bilo.

Teški divizion: neprijatelj drži i brani iste položaje. Na sektoru III baterije, koja je na položaju, nije bilo nikakvih promena. Ostale dve baterije nalaze se na odmoru, gde su zanimale po predviđenom rasporedu rada.

Protivavionski divizion: radio je istim rasporedom kao i prethodnog dana.

Inžinjeriski bataljon sa četama iz brigada zanimao je na minerskoj službi — teoretski. Izvođena je pontonirska služba na Dunavu.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

18-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: u toku današnjeg dana na sektoru ove brigade nije bilo nikakvih promena. Nastavljen rad na fortifikaciji terena.

V brigada na odmoru u s. Neštin. Zanimanje je bilo pre podne i to: borbena obuka — juriš.

XXXI brigada: dan je protekao na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca i to pre podne: borbena obuka — napad i odbrana, po podne: politički časovi.

Artileriska brigada: podatci o neprijatelju nepoznati. III divizion je izvršio pokret sa položaja za selo Berkasovo, kao i jedno odeljenje topova »Pak«.

Teški divizion: raspored snaga ovog diviziona je sledeći: divizion na položaju kod sela Berkasova. III baterija izvršila je gađanje za korekturu na crkvu u Tovamiku sa dobrim rezultatima. Znatnijih promena u toku dana nije bilo.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona nepromenjen. Zanimao je sledećim redom: pešadiski egzercir i topovska obuka.

Inžinjeriski bataljon: zanimao je i to: na pionirsko-minerskoj službi, dok je VI četa kod Neština izvodila pontonirsku službu.

Sve ostale samostalne jedinice izvodile su rad po predviđenom planu.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija tukla je selo Sotin i zapalila neke objekte.[5]

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

19-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: u toku današnjeg dana na sektoru ove brigade nije bilo nikakvih pro mena. Neprijatelj neaktivan. Brigada nije dejstvovala.

V brigada na odmoru u selu Neštinu. Zanimanje je bilo i to: pre podne pešad. egzercir i strojeva obuka.

XXXI brigada pre podne: održan je manevar brigade koji je počeo pre podne a završio se u 12 časova. Pretpostavka: jedan bataljon zauzeo je položaj presecajući komunikaciju Ilok — Šid i zaposeo položaje raskršće — komunikacija na k. 207 a u levo kroz šumu Cerje. Zadatak brigade je bio da se neprijatelj protera sa pomenutih položaja. Na nedostatke pri izvođenju manevra ukazato je odmah.

Artileriska brigada je izvršila pokret iz Iloka u Berkasovo. Neprijatelj drži položaj k. 144 — k. 92 i dalje na jug. Preko dana izvršena je korektura na određene ciljeve. U toku dana radilo se na utvrđivanju i maskiranju položaja.

Teški divizion: podatci o neprijatelju: u toku jučerašnjeg dana stigla su 4 neprijateljska tenka u selo Tovarnik. Raspored naših snaga je kod sela Berkasova. Rezultat borbe: vršena je korektura gađanja na crkvu Tovarnik, kao i baterija zisova.

[5] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 47.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona nepromenjen. Zanimao je i to: pešad. egzercir — topovska obuka, po podne: kulturno-prosvetni čas.

Inžinjeriski bataljon radio je na minerskoj službi — pionirskoj službi pre podne, a posle podne političko-kulturno-prosvetni čas.

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po rasporedu rada.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

20-111-1945 godine:

Divizija na odmoru.

IV brigada: prema naređenju štaba divizije izdata je zapovest štabu K.N.O.[10] i 11 brigadi XXXVI divizije, po kome će prva brigada preuzeti naše dosadašnje položaje, a ova će se brigada prebaciti na sektor Ilok. Smena će se izvršiti u 22 časa, posle čega će brigada izvršiti pokret.

V brigada se nalazi na odmoru u Iloku. Zanimanje je bilo i to: opis naoružanja svih porekla, sklapanje i rasklapanje istih.

XXXI brigada: pre podne održana je nastava za gađanje i to: zauzimanje stavova za gađanje, ocenjivanje otstojanja, nišanjenje, okidanje a posle podne politički rad.

Artileriska brigada: raspored brigade nepromenjen. Izvršena je korektura pojedinih ciljeva. Neprijateljski položaji nepromenjeni. Neprijatelj kao i brigada u toku dana nisu dejstvovali.

Teški divizion: raspored snaga ovoga diviziona je sledeći: divizion na položaju kod sela Berkasova. U toku dana dejstvovala je baterija 122 mm na crkvu **u** Tovarniku radi korekture. Znatnih promena nije bilo.

Protivavionski divizion: zadatak diviziona nepromenjen. Divizion je zanimao i to: minerska služba — teoretski — pravilo službe, a posle podne kulturno-prosvetni časovi.

Inžinjeriski bataljon zajedno sa četama iz brigada zanimao je i to: minerska služba — teoretski — pravilo službe pre podne, a posle podne političko-kulturno-prosvetni časovi.

i° Pogrešno; misli se na Štab 1. vojvodanske brigade KNO (Korpusa narodne odbrane) (vidi AVII, reg. br. 8—7, k. 1045: Operacijski dnevnik 4. brigade 21. NO divizije).

Sve ostale samostalne jedinice zanimale su po predviđenom rasporedu rada.

Vreme lepo.

Štab divizije u Iloku.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar,
ppukovnik,
M.[11] Jovanović

M. P.

Komandant, ppukovnik,
Vlado Bajić

Načelnik štaba
major,
Mil.[12] Maksimović

[11] Mirko
[12] Milivoj

BR. 10

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 21. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. MARTA'

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 76
21 marta 1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE
za operativno odeljenje

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20 decembra 1944 godine i O. broj 182 od 1 januara 1945 godine dostavljamo vam prepis operacijskog izveštaja za vreme od 11 do 21 marta t. g.

11 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana i to:

I proleterska brigada nalazi se na prostorijama s. Kukujevci.

III proleterska brigada nalazi se na prostorijama sela Bačinci.

XIII proleterska brigada nalazi se na prostorijama sela Sota.

Italijanska brigada nalazi se na prostorijama sela St. Bingula[2] — Divoš.[3]

Artiljeriska brigada, teški divizion i protivavionski divizion nalaze se na položaju i prostorijama s. Berkasova — Sota, na upotrebi XI divizije, koja se također nalazi na položaju.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.[4]

Raspored naše pešadije koja je na položaju ostao je uglavnom isti, raspored naše artiljerije nepromenjen.

[1] Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7-4, k. 256.

[2] Treba: s. Bingula (17 km severozap. od Sremske Mitrovice).

[3] Treba: s. St. Divoš (15 km severozap. od Sremske Mitrovice).

[4] Vidi dok. br. 2, objašnjenje 6.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska i minobacačka vatra, kao i djelatnost izviđačkih patrola.

U toku ovog dana naša artiljerija dejstvovala je na Kozjakov salaš.[5]

Ostale jedinice naše divizije, koje se nalaze na odmoru, izvode vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna. Bombardovala je Tovarnik gdje je izazvala 4 požara i mitraljirala komunikaciju Tovarnik — Lovaš i Tovarnik — Ilača.[6]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

12 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše artiljerije koja potpomaže pešadiju XI divizije je nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra, kao i delatnost izviđačkih patrola.

U toku ovoga dana naša artiljerija dejstvovala je na Grčićev salaš i na neprijateljski položaj, severno i južno od Grčićevog salaša.[7]

Ostale jedinice naše divizije, koje su na odmoru, izvode vojničku obuku prema rasporedu rada.

Danas je završen podoficirski kurs pri štabu ove divizije kojemu je prisustvovalo 38 slušalaca, od kojih je 7 položilo sa odličnim, 28 sa vrlo dobrim i 3 sa dobrim uspehom.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

[5] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 12. marta 1945. Štabu divizije (AVII, reg. br. 11—16, k. 716).

[6] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.

[7] Opširnije o dejstvu artiljerije toga dana vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 13. marta 1945. štabu divizije (AVII, reg. br. 12—16, k. 716).

Naša avijacija dejstvovala je u pozadini neprijatelja.[8]
Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme vedro.
Štab divizije u Erdeviku.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

13 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.
Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.
Raspored naših jedinica nepromenjen.
U toku dana vladala je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra, kao i djelatnost izviđačkih patrola.
Naša artiljerija koja se nalazi na upotrebi XI divizije tukla je grupacije neprijatelja koje su primećene na Grčićevom salašu, izgleda da je neprijatelj vršio smenu.[9]
Ostale jedinice naše divizije, koje se nalaze na odmoru, izvodile su vojničku obuku prema rasporedu rada.
Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.
Neprijateljski gubitci nepoznati.
Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[10]
Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme vedro.
Štab divizije u Erdeviku.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

14 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.
Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.
Raspored naše artiljerije koja potpomaže pešadiju XI divizije nepromenjen.

[8] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 35.

[9] Vidi i izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 14. marta 1945. Štabu divizije (AVII, reg. br. 14—16, k. 716).

[10] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 13. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk«, između ostalih, izvidala i mitraljirala rejon s. Tovarnika i s. Mohova (tom X, kn. 2, dok. br. 38).

U toku dana vladala je povremena obostrana mitraljeska i minobacačka vatra."

Kao i djelatnost izviđačkih patrola.

Ostale jedinice naše divizije, koje su na odmoru, vršile su školsko gađanje bojevnom municijom iz pušaka, p. mitraljeza, teških mitraljeza i šmajsera. Rezultati gađanja bili su dosta dobri. Sa minobacaćima izvršila je školsko gađanje samo I proleterska brigada, gdje su rezultati bili vrlo dobri.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija u toku ovog dana na ovom sektoru nije bila aktivna.[12]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

15 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše artiljerije koja potpomaže pešadiju XI divizije nepromenjen.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra,[13] kao i djelatnost izviđačkih patrola.

U toku noći neprijatelj je vršio nasilno izviđanje na sektoru VIII Crnogorske i XII brigade ali je bio odbijen.

Ostale jedinice naše divizije izvodile su školsko gađanje bojevnom municijom i to:

III i XIII proleterska brigada iz teških oruđa, minobacača i topova, dok I proleterska brigada, koja je završila prethodnog dana, kao i ostale prištabske jedinice izvodile su vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

[11] Opširnije o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 15. marta 1945. štabu divizije (AVII, reg. br. 14—16, k. 716).

[12] Iz izveštaja štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 14. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana izvidala i mitraljirala i rejon s. Tovarnika (tom X, knj. 2, dok. br. 40).

[13] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 16. marta 1945. štabu divizije (AVII, reg. br. 15—16, k. 716).

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija neaktivna. Preko noći čulo se letenje nepoznatih aviona.

Vreme vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

16 marta 1945 godine

Dobili smo naređenje od štaba Armije broj 100, od 15 marta 1945 godine,[14] sledeće sadržine:

U cilju reorganizacije i izvođenja obuke kod jedinica V udarne divizije kao i dovršenja izgradnje II odbrambene linije da se izvrši smena između naše i V divizije.

Smena divizije i kontrola primopredaje izvršiće se u prisustvu načelnika štaba Armije general-majora druga Milutina Morače noću 17/18 o. m.

U vezi gornjeg naređenja a prema usmenom naređenju komandanta divizije, komanda pozadine sa svima delovima prebacila se noću između 10 i 12 časova sa prostorija s. Erdevika na prostorije grada Iloka, gdje se po dolasku smestila na svima otsecima u zapadnom delu grada.

Ostale jedinice naše divizije ostale su na istim položajima sa istim zadatkom izvodeći vojničku obuku prema rasporedu rada.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra, kao i djelatnost izviđačkih patrola.

Oko 4.20 časova neprijatelj je pokušao nasilno izviđanje na sektoru VIII Crnogorske brigade koju potpomaže naša artiljerija. Ovaj napad bio je potpomognut minobacačkom vatrom iza groblja na putu Tovarnik — Šid i artiljeriskom vatrom sa istočne i seveme ivice sela Tovarnika.

Naša artiljerija dejstvovala je na ciljeve broj 473, 474 i na neprijateljske rovove severno od groblja na putu Šid — Tovarnik.[15]

Borba je trajala do 5.20 časova, gdje je neprijatelj vraćen na polazne položaje.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

[14] Original se nalazi u AVII, reg. br. 14—1/1, k. 715.

[15] To je bilo 17. marta (vidi AVII, reg. br. 16—16, k. 716).

Neprijatelj je imao gubitaka ali nam isti nijesu poznati. Naša avijacija u toku dana na ovom sektoru nije bila aktivna.'[6]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Erdeviku.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Bačka Palanka — Vukovar.

17 marta 1945 godine

Prema naređenju štaba Armije O. broj 100 od 15 o.m. 1945 g. a po usmenom naređenju komandanta divizije, sve brigade izvršile su pokret sa dosadašnjih prostorija na prostorije s. Novak-Bapska — Šarengrad, u cilju smenjivanja jedinica V udarne divizije, i to:

I proleterska brigada smenila je IV Krajišku brigadu i zaposjela položaje od desne obale reke Dunava, pa ulevo ispred k. 132, za 250 metara istočno od Grubanovljevog salaša, pa ulevo istočno od k. 136, za petsto metara zapadno.

XIII proleterska brigada smenila je I Krajišku brigadu i zaposela položaje levo od I proleterske brigade, t.j. istočno za 500 metara od k. 136 isključno, pa ulevo ispred Vajsperto-vog[17] — Suknarevićevog salaša[18] istočno za 400 metara, preko srednjeg poteza slova »N« istočno od k. 141 za 250 metara, pa ulevo istočno od Trunićeva salaša za 500 zaključno.'[9]

Italijanska brigada sa dva bataljona smestila se na pro-storijama sela Iloka, dok sa dva bataljona pristupila je radu na utvrđivanju položaja duž reke Dunava od glavne borbene linije pa udesno do krajnjih kuća istočnog dela s. Šarengrada, kao i obezbeđenju obale.

III proleterska brigada izvršila je pokrete sa dosadašnjih prostorija s. Bačinci i smestila se na prostorijama sela Novak Bapska, kao divizijska rezerva.[20]

Artiljeriska brigada, koja je bila na upotrebi XI divizije, izvršila je pokret sa položaja ispred s. Berkasova i postavila

[16] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 16. marta 1945. vidi se da je toga dana avijacijska grupa »Vitruk«, izmedu ostalih, izvidala i mitraljirala rejon s. Tovarnika (tom X, knj. 2, dok. br. 44).

[17] Nema ga na sekciji 1 :'^00.000.

[18] Nema ga na sekciji 1 : 100.000.

[19] Vidi zapisnik 13. i 1. proleterske brigade o primopredaji položaja (AVII, reg. br. 13—9—1, k. 251).

[20] Vidi naređenje Štaba 5. divizije O. br. 39 od 16. marta 1945. o primopredaji položaja izmedu 3. brigade 1. proleterske divizije JA i 1. jugoslovenske brigade 5. divizije JA (AVII, reg. br. 13—7—1, k. 251).

se na položajima ispred s. Novak Bapska i zauzela raspored sa manjim izmenama koje je držala artiljerija V divizije.

Teški divizion izvršio je pokret sa prostorija s. Berkasova i smestio se na položajima zapadno od s. Šarengrada.

Protivavionski divizion izvršio je pokret sa prostorija s. Sota i postavio se na položaju istočno od s. Šarengrada.

Neprijatelj je u toku dana pokreta tukao naše kolone koje su se primicale s. Novak Bapska artiljerijom na daljem otstojanju.

Prilikom primanja položaja naši štabovi brigada unapred su se upoznali o našim i neprijateljskim položajima, o neprijateljskom rasporedu snaga, automatskim i teškim oruđima, minskim poljima i o verovatnim pravcima ispada neprijatelja.

Smena je izvršena noću 17—18 o. m. do 10 časova u najvećoj tajnosti.

Po prijemu položaja I i XIII brigada pojačale su izviđačku djelatnost u cilju prikupljanja podataka i otkrivanja neprijateljskih automatskih i teških oruđa.

U toku dana štab divizije sa svim djelovima prebacio se sa prostorija sela Erdevika u Šarengrad.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Vreme vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

18 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i prošlog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica ostao je uglavnom isti, izuzev što je XIII proleterska brigada preduzela ispravku i dopunu linije fronta na svome sektoru, a u vezi ispravke linije fronta biće drugi razmeštaj automatskih i teških oruđa.

U toku jučerašnjeg dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra, kao i djelatnost izviđačkih patrola.

Na sektoru I proleterske brigade došlo je do manjeg artiljeriskog dvoboja.

Na šarengradskom ostrvu pojavila se jedna grupa Njemaca i otvorila vatru iz **p.** mitraljeza. Naša artiljerija tukla je otvor sa nekoliko grana[ta] i isti ućutkala.

Neprijateljski bacači oko 15 časova tukli su sektor I prolet. brigade od k. 137. Oko 16 časova neprijateljska artiljerija dejstvovala je iz pravca s. Lovaša na zapadnu ivicu s. Bapska.[23] Izbačeno je 22 zrna, od kojih 8 nije eksplodiralo.

Naša artiljerija u toku dana dejstvovala je radi vršenja korekture i tukla neprijateljska uporišta.

III proleterska brigada, koja je divizijska rezerva, izvodila je vojničku obuku po predviđenom planu rada.

Naši gubitci 2 mrtva i 6 ranjenih.

Neprijateljski gubitci 10 mrtvih.

Naša avijacija bila je aktivna, bombardovala je neprijateljsku pozadinu.[22]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

19 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše pešadije nepromenjen.

Raspored naše artiljerije uglavnom je isti.

U toku dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra.

Neprijatelj je preko čitavog dana bio neaktivan, kako na položaju tako se nije primetilo nikakvih pokreta ni u njegovoj pozadini, izuzev što je u vremenu od 12 i 15 do 12,40 časova neprijateljska artiljerija tukla sa pravca Cerje na južnoj ivici s. Babska,[23] izbacivši 7 zrna, od kojih dva nisu eksplodirala. Zatim oko 14 časova ispalio je 6 mina kalibra 81 mm iz pravca Grubavčjevog salaša[24] na sektoru I proleterske brigade, ali bez efekta.

Naša artiljerija vršila je korekturu na neprijateljske položaje i salaše koje neprijatelj drži, kao i komunikaciju Mohovo — Šarengrad.

U toku noći naši izviđački delovi primicali su se ispred samih neprijateljskih rovova, gdje su naišli na jednog mrtvog Nemca kod koga je nađena jedna ruska protivkolska puška sa 200 metaka od šarca.

[23] i [23] Treba: s. Novak-Bapska (4 km južno od s. Šarengrada).
[22] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 47.
[24] i [28] Treba: Grubanovljevog salaša (2 km južno od s. Mohova).

Oko 8 časova prebacili smo jedan vod izviđača preko Dunava, sa zadatkom da se prebaci u neprijateljsku pozadinu negdje između Mohova i Sotina radi prikupljanja podataka o neprijatelju, njegovom rasporedu, jačini, sastavu i namerama.

Neprijatelj koji se delovima bio prebacio na levu obalu Dunava vraćen je natrag.

Ostale jedinice, koje su u rezervi, izvodile su vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naši gubitci 6 lakše ranjenih od mina.

Neprijateljski gubitci 4 mrtva i 10 ranjenih. Zaplenjena 1 protivkolska puška i 200 metaka.

Naša avijacija bila je vrlo aktivna.[25]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

20 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama od prethodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše pešadije nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra.

Oko 9 časova krenula se jedna motorizovana kolona u jačini od 10 vozila od Tovarnika ka Mohovu, a zatim se oko 11 časova vratila od Mohova i došla do pozadi k. 127, Cerje, gdje se zadržala preko čitavog dana i noći. Nije se moglo ustanoviti da li su kamioni ili tenkovi. Prema obaveštenju naših izviđačkih organa neprijatelj je na nekim mjestima skinuo žičanu prepreku, te u vezi ovoga naše trupe na položaju bile su u strogoj pripravnosti.

Neprijatelj je u toku dana tukao naše desno krilo minobacačkom i artiljerijskom vatrom sa pravca Grubanovljeva salaša.

Naša artiljerija takođe je tukla neprijateljske rovove i bunkere južno od puta Mohovo — Šarengrad, lovačku kuću, Sauberov salaš[26] i ciljeve br. 80, 81 i 83.[27]

[25] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 50.

[26] Nema ga na sekciji 1 :100.000.

[27] Opširnije o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka štaba). proleterske divizije JA od 21. marta 1945. Štabu divizije (AVII, reg. br. 21—16, k. 716).

Oko 14 časova bacačka četa I Proleterske brigade, prema podatcima osmatrača, tukla je neprijateljsku osmatračnicu koja se nalazila na Grubaljevom salašu[23] i istu srušila. Također je upalila i jedan neprijateljski bunker.

Jedna izviđačka patrola neprimjetno je prešla žičanu prepreku, zatim prvi rov, potom došla do drugog rova, gdje je našla jednu pušku, istu uzela i vratila se natrag.

Ostale jedinice, koje su u rezervi, izgradivale su drugu odbrambenu liniju, kao i izvodile vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naših gubitaka u ljudstvu i materijalu nije bilo.

Neprijateljska avijacija u toku ovog dana nije bila aktivna.

Neprijateljski gubitci 3 mrtva, 5 ranjenih, zapjenjena 1 puška.

Naša avijacija u toku ovog dana nije bila aktivna.[29]

Vrijeme vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

ŠEF OPERACIJSKOG OTSEKA
Milan Pavlović

M. P.

[29] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana, između ostalih, izvidala i mitraljirala rejon s. Tovarnika i s. Mohova.

BR. 11

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 21. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. MARTA[1]

STAB XI N.O.U. DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
O. broj: 85
Dana 21-111-1945

Predmet: Izvod iz operaciskog dnevnika od 11—21 marta 1945 g. dostavlja

ŠTABU I JUGOSLOVENSKE ARMIJE

11 MARTA 1945 g.

V brigada — nalazi se na istim položajima.[2]

VIII brigada — drži iste položaje[3] sa odbrambeno-izviđačkim zadatkom. Pošto je izjutra neprijatelj[4] uočio naše delove izviđača i otvorio vatru na njih, oni su se morali povući na polazne položaje. Za vreme izviđanja i obezbeđenja ispred položaja, kada je došlo do sukoba između patrola, imali smo 1 ranjenog a neprijatelj 3—4.

XII brigada — nalazi se na istim položajima.[5] Neprijatelj je bio neaktivan. Jedinice su radile na usavršavanju linije.[6] Naša avijacija uspešno bombardovala neprijateljsko uporište Tovarnik kao i položaje ispred Tovarnika.[7] Bombardovanje izvršeno vrlo precizno i sa odličnim uspehom.

Art. brigada — na istim položajima.[8] Promena nije bilo.

Inžinjerski bataljon — vršena je obuka ljudstva iz minerske i pionirsko-pontonirske službe.

Štab **divizije** — us. Berkasovu, Štab med.[icinsko] san. [itetskog] bat.[aljona] u s. Sotu, Komanda pozadine u s. Bikiću.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 21—2, k. 256.**
[2], [3], [5] i [8] vidi **dok. br.** 4.
[4] **Vidi dok. br. 2, objašnjenje 6.**
[6] **Misli se na utvrđivanje položaja.**
[7] **O dejstvu avijacije toga dana vidi tom X, knj. 2, dok. br. 32.**

12 MARTA 1945 g.

V brigada — bez promena.

Vili brigada — na istim položajima. Naša avijacija bila je aktivna u neprijateljskoj pozadini.[9]

XII brigada — na istim položajima. Promena nije bilo.

Art. brigada — promena nije bilo.

Inžinjerski bataljon — vršena obuka ljudstva kao i ranije.

Štab divizije — us. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Komanda pozadine u s. Bikiću.

13 MARTA 1945 g.

V brigada — stanje isto. Naša avijacija bila je aktivna u neprijateljskoj pozadini.[10]

VIII brigada — u toku dana bez promena. Oko 20 časova I bat. sa 1 četom izvršio je prepad na neprijatelja. Rezultati: neprijatelj je imao 4—5 ranjenih. Naših gubitaka nije bilo.

XII brigada — jedinice su se nalazile na istim položajima. Promena nije bilo.

Art. brigada — naše baterije nisu menjale svoje položaje. Naša art. nije dejstvovala.

Inž. **bataljon** — stanje nepromenjeno.

Štab divizije — us. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Komanda pozadine u s. Bikiću.

14 MARTA 1945 g.

V brigada — promena nije bilo.

VIII brigada — promena u toku dana nije bilo. U toku noći oko 24 časa I bat. je osetio da se jedna neprijateljska grupa (oko 30) kreće u pravcu njih. Izvršen je napad na neprijatelja koji je se povukao uz gubitke. Naši gubitci: 3 lakše ranjena, neprijateljski 2 mrtva, 5—6 ranjenih.

XII brigada — na istim položajima. Neprijatelj nije bio aktivan.

Art. brigada — raspored i situacija nepr. snaga [i] položaja kao i naših su bez promena.

[9] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 35.**
[10] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 38.**

Inž. bataljon — vršena je obuka ljudstva iz pontonirske službe.

Štab divizije — us. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Komanda pozadine u s. Bikiću.

15 MARTA 1945 g.

V brigada — I bat. na položaju, dok su ostale snage brigade u s. Berkasovu na odmoru. Drugih promena nije bilo.

VIII brigada — sa jednim bat. izvršen je napad na neprijatelj. položaje ispred Tovarnika. Nepr. napušta svoje predstražarske položaje gde u toku povlačenja gubi 5—10 izbačenih iz stroja. Naši gub. 2 ranjena.

XII brigada — na istim položajima bez promena.

Art. brigada — bez promena.

Inž. bataljon — takođe stanje bez promena.

Štab divizije — us. Berkasovu. Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom. pozadine u s. Bikiću.

16 MARTA 1945 g.

V brigada — raspored brigade isti bez ikakvih promena.

VIII brigada — takođe bez vidnih promena.

XII brigada — na istim položajima.

Art. brigada — stanje nepromenjeno.

Inž. bataljon — promena nije bilo.

Štab divizije — us. Berkasovu. Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom pozad. u s. Bikiću.

17 MARTA 1945 g.

V brigada — nikakvih promena.

VIII brigada — nalazi se na istim položajima kao i ranijih dana, promena nije bilo.

XII brigada — na istim položajima.

Art. brigada — promena nije bilo.

Inž. bataljon — počeo se rad na izgradnji druge linije.[11]

[11] **Redakcija nije pronašla naređenje za izgradnju druge borbene linije na položaju 11. divizije JA, ali se iz naređenja Štaba 1. armije JA O. br. 100 od 15. marta 1945. vidi da je ovaj štab naredio da se druga linija izgradi (AVII, reg. br. 12—1, k. 867).**

Štab divizije — us. Berkasovu. Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom. pozad. u s. Bikiću.

18 MARTA 1945 g.

V brigada — tri bat. u Berkasovu a jedan na položaju šuma »Cerje«. Promena nije bilo.

VIII brigada — brigada se nalazi na istom položaju sa istim zadatkom.

XII brigada — u toku dana neprijateljska minobacačka vatra bila je nešto aktivnija na našem desnom krilu. Tom prilikom ranjena su dva druga. Između 20 i 21 časa, pii povratku iz Šida na sadanje položaje, jednom drugu se otkačila bomba, njega ubila i tri ranila.

Art. brigada — neprijateljska artilerija tukla je sa 8 granata cestu Šid — Berkasovo, kuda su se kretale jedinice I proleterske divizije. Gub. nismo imali.

Inž. **bataljon** — nastavlja se rad na izgradnji druge linije.

Štab divizije — us. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom. pozad. u s. Bikiću.

19 MARTA 1945 g.

V brigada — stanje brigade nepromenjeno.

VIII brigada — bez ikakvih promena.

XII brigada — promena nije bilo.

Art. brigada — takođe bez promena.

Inž. bataljon — radi na izgradnji druge linije.

Štab divizije — us. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom. pozad. u s. Bikiću.

20 MARTA 1945 g.

V brigada — jedan bat. na položaju, dok su ostali u s. Berkasovu.

VIII brigada — nema promena.

XII brigada — takođe nije bilo nikakvih promena.

Art. brigada — promenamije bilo.

Inž. bataljon — sem izgradnje druge linije promena drugih nije bilo.

Štab divizije — nalazi se i dalje u s. Berkasovu, Štab med. san. bat. u s. Sotu, Kom. pozad. u s. Bikiću.

U toku poslednjih 10 dana naša divizija je pokazala sledeće rezultate:

I. **GUBITCI**

a) neprijateljski.....5 mrtvih
20 ranjenih

svega 25 izbačenih iz stroja

b) vlastiti .....9 ranjenih
1 mrtav

svega 10 izbačenih iz stroja

U toku ovih 10 dana primećeno je da je neprijatelj ili povukao sa ovog sektora izvesne snage ili ih je prikrio.
Moral naših boraca je na visini, disciplina dobra.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
načelnik — poručnik.
Rad.[12] M. Mijušković

[12] Rade

BR. 12

NAREĐENJE KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 30. MARTA 1945. ŠTABU 2. PROLETERSKE I ŠTABU 5. UDARNE DIVIZIJE ZA GRUPISANJE SNAGA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
O. Br. 270
30. III. 1945. g.

ŠTABU V UDARNE DIVIZIJE

Koncentracija snaga. —

U cilju koncentracije naših snaga i pristupanja izvršenju postavljenog nam zadatka.[2]

N A R E Đ U J E M O :

1 — II Proleterska divizija po izvršenoj smjeni sa XXII Divizijom krenuće sa sadašnje prostorije i postaviti se na sektoru: Kozluk — Trnovica — Branjevo, tako da na ovoj prostoriji bude 2 marta[3] t. g. do 20 časova.[4] Odmah po dolasku uhvatiti vezu sa XVII Divizijom koja se nalazi u oblasti Janja — Bijeljina.

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 47—1—1, k. 784.**

[2] **Radi se o prebacivanju 2. proleterske i 5. divizije JA u istočnu Bosnu, južno od Bijeljine, gde je imala da se grupiše Južna operativna grupa divizija 1. armije JA, formirana 29. marta 1945, a u čiji sastav su ušle 2, 5. i 17. divizija (koja se već nalazila u istočnoj Bosni, u sastavu 2. armije JA). Zadatak Južne operativne grupe je bio da sadejstvuje sa snagama JA u Srmu, s tim da prethodno razbije snage neprijatelja na desnoj obali Save, u rejonu Bijeljine, N. i Št. Brezovog Polja, Brčkog i Bosanskog Šamca, a zatim forsira Savu i prodre u rejon Vinkovaca radi okruženja i uništenja sremske grupacije neprijatelja.**

O formiranju ove grupe i izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69.

[3] **Greška; treba: aprila.**

[4] **Divizija se prebacila u rejon s. Janje: 2. brigada u rejon s. Cengića, 3. brigada u rejon s. Glinje, 4. brigada u rejon s. G. i D. Piliće, dok se Artiljerijska brigada prebacila u rejon s. Bogatića, u Mačvi (vidi AVII, reg. br. 12—1—1, k. 735: zapovest Štaba 1. proleterske divizije br. 388 od 31. marta 1945).**

2 — V Udarna divizija sa sadašnje prostorije[5] produžiće pokret svojih snaga tako da 2 marta[6] t.g. bude na prostoriji; Zvomik — Karakaja — Jardan — Čelopek — Tršić, gdje će se razmjestiti.[7]

— Koncentraciju snaga izvršiti u što većoj tajnosti.

— II i V Divizija po dolasku na određene prostorije izvijestiće ovaj štab o mjestu njihovih štabova kako bi im se mogle uputiti zapovijesti za dalji rad.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK OPERATIVNOG ODELJENJA
Potpukovnik,
Novak Perućica

M. P.

KOMANDANT
general-lajtnant,
Pero Dapčević

Dostavljeno:
Štabu II Proleterske divizije i
Štabu V Udarne divizije

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. br. 49
30. III. 1945 god.
u č.

[5] Peta divizija se prebacila u rejon Šapca 29. i 30. marta (vidi AVII, reg. br. 38—1, k. 788A: naređenje Štaba 5. divizije JA O. br. 1/8 od 29. marta 1945. u 03,00).

[6] Pogrešno; treba: aprila.

[7] O pokretu 5. divizije JA na tu prostoriju vidi naređenje njenog štaba O. br. 48 od 30. marta 1945 (AVII, reg. br. 22—2, k. 791) i njegovo naređenje O. br. 49 od 31. marta 1945 (AVII, reg. br. 23—2, k. 791A).

BR. 13

PREGLED NAORUŽANJA I ARMIJE U DRUGOJ POLOVINI MARTA 1945. GODINE

STANJE

	NAIMENOVANJE	Štab I armije sa odcijepljenima						I. divizija						II. divizija						V. divizija						VI. divizija						XI. divizija						XXI. divizija						Konjička brigada						Stanje I. Armije NOB-[1]					
		Primio	prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.	Primio	Prekom. od drugog jedinice	Zaplenj. neđeno na bojištu	Uniš. ljagh. na bojištu	Prekom. u drugu jedinicu	Uzeto na lico mjer.
1	Puške bez baj. Mod. 1891 g. 7,62 m.m.							529					529							—						87					87	—						71	39			2	108							—	687	39			2	724
2	7,62 m.m. puškа sa bajonetom	156					156													—						42					42	—						—						28						28	226					226
3	7,62 m.m. karabina Mod. 43 g. sa baj.							1589	1229*				>818							1306	2667*		2	3	3986	1246	3106*				1260	656	148			1	803	—					—	4797	18410		2	3	1	13301
4	7,62 m.m. karabina M. 938 bez bajoneta							1846					1846							297	7		12		292	36					36	60					60	287			148		139	—						3526	7		12	148	3373
5	Pištolja t.t	1					1	277				4	273							304			10	2	292	281			2		279	—	1				—	213			8		205	3						1078			10	16	1052
6	Pištolja-revolvera «Nagan»							174				2	172							220			6	1	213	223			3		219	—					—	200			10		190	—						817			7	16	794
7	Polaautomatske puške A.V.T.							235	15*				250							230			1		229	436					436	—					—	416	1		1		416	1						1318	16		1	1	1332
8	Automat-mašinka P.P.š. 7,62 m.m.	414					414	643			1	96	546							809			7	2	1800	1768					1768	250	1858*			70	2038	908	16			1	923	83	94*				177	6875	1968		8	168	1	8666
9	Puškomitraljeza D.P. 7,62 m.m.	4					4	338				5	333							292	1		1		292	386					386	2 1					2	142					142	3	4				7	1167	5		1	5	1166
10	Matrajeza Maksim 7,62 m.m.							45					45							31					31	60					60		54*				54	48					48	4					4	188	54				242
11	B a z a č i 50 m.m.							48					48							53	2				55	78					78	19					19	87	4				91	1	5				6	286	11				297
12	B a z a č i 82 m.m.							52					52							55					55	53					53	10	54*				64	37					37		2				2	207	56				263
13	12,7 m.m. prot. avion. mitraljez							18					18							11					11	12					12	1				1	—	11					12	—					—	53	1			1	53
14	14,5 m.m. protiv. tenk. puške P.T.R.S.							65					65							28					28	86					86	15					15	21					22	1					1	216					217
15	14,5 m.m. protiv. tenk. puške P.T.R.D.																			40	2				42	—					—	6 116*					122	46					46							92	118				210
16	25. m.m. protiverzonski top							12					12							12					12	10					10	—					—	9					9							43					43
17	45 m.m. protiv. tenk. top							18					18							17					17	21			1		20	8				1	7	12					12							76				2	74
18	76 m.m. top Zis Mod. 42 g.							18				12	6							4					4	5					5	—					—	4					4							31				12	19
19	76 m.m. top Model 27 god. i 43. god.							9	12				21							8					8	9					9	3					3	12					12							41	12				53
20	120 m.m. B a c a ć							10					10							12				2	10	10					10	—					—	9					9							41				2	39
21	122 m.m. haubica 38 god.							4				1	3							3					3	3					3	—					—	3					3							13				1	12
22	Zagrodni priber za jedan par konja							40					40							46			5	2	39	9			1		8	147					147		12*				-12							242	12			5 3	246
23	Zagrodni priber za dva konja							25					25							6					6	25					25	—					—	18	9				27							74	9				83
24	Zaprega za 3 para konja							11					11							8					8	5					5	—					—	4					4							28					28
25	B u s o l a							14					14							6					6	18			1		17	22					22	35			9		26							95				10	85
26	Baterijskih busola							25					25							19			2		17	25			1		24	3					3	28					28							100			2	1	97
27	G o n i o m e t r i							20				1	19							16				2	14	8					8	3					3	29					29							76				3	73
28	Optičke ahidade																			8					8	—					—	—					—	1					1							9					9
29	Durbina sa nogarima							14					14							8			1		7	10					10	2					2	6			6		—							40			1	6	33
30	Ručnik dvogleda							261				1	260							286			8		278	305			4		300	23					23	237	7				244							1112	7		9	5	1105
31	Ručnik kompasa							383				2	381							469			7		462	417			5		411	27					27	270	6				276							1566	6		8	7	1557
32	Daljinomera (baze 1 metar)							3					3							3					3	2					2	4					4	2					2							14					14
33	Baterijski durbini																									1					1	1					1	5	6				11							6	6				12
34	Herd uglomera							15				1	14							12			3		9	6					6	2					2	10			1		9							45			3	2	40
35	Cirkla za mesenje							16					16							22	4*				26	15	4*				19	1	4				5	15	3*			ta	18							69					84
36	Transparteri							41					41							10					10	36			1		35	4					4	43					43							134				1	133
37	Mašab koordinantse mere							20					20							14					14	25					25	4					4	23					23							86					86
38	Artiljeriske koordinantne mere							21					21							13					13	26					26	4					4	3					3							67					67
39	Lupa ručnih							9					9							7			1		6	11					11	2					2	11			3		8							40			1	3	36
40	Baterijski termometri							12					12							10					10	6					6	2					2	5					5							35					35
41	Kurvimetri							22					22							9			1		8	22					22	2					2	18			4		14							73			1	4	68
42	Puške snajperke							129					129							53	76*				129	62	67*		1		128		162*				162	63	66*			1	128							178	500		1		676
43	Puškа 7,9 m.m.	386					386	1240					235							674	62				736	2132			248		1884	3902				100	3802	1503	472			24	1501	180					180	9567	534		348	29	9724
44	Puškа 6,5 m.m	443					443	865					862							54	132				186	1243			464		779	1441				5	1436	599	625			31	1193	62					62	4707	757		467	34	4961
45	Puškа engleskih	19					19	11					11								4				4	91			35	3	53	73					73	67	69			8	128	10					10	271	73		35	11	298
46	Trombinoskih puškа																			4					4	2					2	13					13	—					—	—						—	19					19
47	Raznih puškа	41					41	16					16							180		6		20	186	—					—	13					13	26	25		12		39	—					—	276	31		12		295
48	Strojnica njemačkih	27					27	21				1	20							67				2	65	90			7		83	163					163	75	3		19		59	12					12	455	3		28	1	429
49	„ ustaških	—						—																		1					1	5					5	9					—							15					15
50	„ engleskih	102					102	17				6	11							33					33	51			8	4	39	16					16	16	5			1	20	3					3	238	5		8	11	224
51	„ italijanskih	4					4	4				4	—							1					1	9			2	1	6	—					—	—					—	1						1	18			2	5	11
52	„ raznih	2					2													83				2	81	2					2	—					—	7	5				12	—						—	94	5		2		97
53	Puškomitraljeza jugoslovenskih	13					13	43					43							15	3				18	90			12		78	158				7	1	150	25	15				40	4					4	337	18		19	1	335
54	Njemačkih šaraca	5					5	38					38							88	6		3		91	130			14		116	186					186	71	20				91	5					5	531	26		3	14	540
55	Puškomitraljeza engleski Brem																			5	6				11	43			4		39	69					69	81	21				102	8					8	211	27			4	234
56	„ italijanskih																			2	1				3	10					10	18					18		5				5	—						30	6				36
57	„ belgijskih																									1					1	2					2	—					—	1					1	4					4
58	„ bugarskih																															—					—	—					—												—
59	„ raznih																				1				1							—					—	—					—							7	1				1
60	Mitraljeza jugoslovenskih	2					2																									—				1	—	3					—							5					5
61	„ italijanskih							12					12								1				1	1			1	—		23					23	6	3				9							42	4			1	45
62	„ bugarskih																															—					—	—					—												—
63	„ raznih	1					1																									—					—						—							1					1
64	Lakih bacača engleskih							1					1																			3					3						—							4					4
65	Lakih bacača italijanskih kal. 46 m.m.							6				4	2													2			2	—		10					10						—							19				6	13
66	njemačkih kal. 37 m.m.																									1						6					6		1		1		1							7	1				8
67	Teški bacači 81 m.m. jugoslovenskih	1					1	—																		6					6	7					7	—					—							14					14
68	„ „ 81 m.m. italijanskih							10					10													5			1		4	9					9	1	2				3							25	2			1	26
69	„ „ 81 m.m. njemačkih							2					2													4					4	15					15	6			4		2							37				4	23
70	Protivtenkovskih puškа engleskih							4					4													—					—	7					7													11					11
71	Protivkolskih bacača „PIAT“ (Dion-bul)							2					2			1	1									4			3		1	11					11													17				4	13
72	Topova 37 m.m. jugoslovenskih																															2					2													2					2
73	37 m.m. njemačkih																																																						
74	Topova 37 mm čeških																																																						
75	„ brdskih 43 m.m. italijanskih																																																						
76	„ 47 m.m. italijanskih							1					1																			2					2													3					3
77	75 m.m. Pak njemačkih topova							2					2							2				2		5					5	4					4	4					4							17					17
78	75 m.m. jugoslovenskih topova																															—					—	—					—							—					—
79	75 m.m. brdskih italijanskih																															4				1	3	—					—							4				1	3
80	9 m/m Parabelum i Valter.	59					59																															80					80	14					14	153					153
81	9 m/m italijanskih pištolja	1					1																																											1					1
82	8 m/m pištolja	3					3																															—												3					3
83	6,75 m/m pištolja						1																																											1					1
84	6,35 m/m Pištolja	1					1																															—												1					1
85	26 m/m Signalnih pištolja							6	118*				124							19	118*				137	32	118*		5		145							21	118*				199	6					6	84	472			5	551
86	„ „ raznih																			30		3			27						30					30	16					16	—					—	76			3		73
87	Pištolja raznih							133					133							293			11		282	26			6		20	461					461	37	4				41							950	4		17		937
88	Garnitura za čišćenje																			2					2	—					—							2						2	—					—	4	1				5
89	9 m/m Parabelum																									152			4		148																		—	152				4	148
90	9 m/ Vojno-državnih																									49			7		42																		4	53				7	46
91	7,65 m/m Jugosl. Valter																									36			9		27																		—	36				9	27
92	8 m/m Štajer. puške																									4				4	—													—						—	4				4	—
93	7,9 m/m Polaautomat. nem. puške																									1				1	—													—						—	1				1	—
94	7,5 m/m Puške francuske																									54			34		20																		1	55			34		21
95	8 m/m Manlihrke																									15			10		5																			15			10		5
96	81 m/m engleski bacač																									1					1																			1					1
97	20 m/m protivavion. mitraljeza																									—					—	2					2													2					2
98	Teodolita																									—												2					2							2					2
99	8 m/m Mitraljeza švarcloze																									—												1					1							1					1
100	Sablje ruske										150*		150													—	150*				150		150*				150		50*				50	493					493	493	500*				993
101	Pištolja Štajer. M. 1912 g.																									—																								3					3
102	Pištolja italijanskih 7,65 m/m.																									—																								3					3
103	7,65 m/m Mauzer H.S.C.																									—																								1	1				1
104	8 m/m Parabelum Valter																									—																								3	3				3
105	Amerikanke strojnice																									1					1																			1					1
106	7,9 m/m Mitraljez, «Maksim teški»																															2					2													2					2
107	„ „ „ laki																															1					1													1					1
108	7,9 m/m avion. mitraljez njemački							7					7																																					7					7
109	Protivavion. «Sarac»																																																2	2				2
110	Italijanskih pištolja «Berta» 9 m/m.																									19					19																			19					19
111	50 m/m Bacača njemačkih							3					3								1				1																									3	1				4
112	Protivtenkov. puškа njemačka							1					1																																					1					1
113	8 m/m Pištolja Štajer																									6					6																			6					6
114	Brauning pištolja	1					1																																											1					1
115																										4					4																			4					4

Ovaj izvod sastavljen je na osnovu knjige zaduženja divizija prve armije naoružanjem, koja je sastavljena na osnovu izvještaja divizija koje nam ove dostavljaju svakog 5. dana u mesecu. Ovaj izvod odnosi se na vrerae od 15. marta do 30 marta 1945. godine.
Da je izvod tačno sačinjen i da se slaže sa knjigom zaduženja divizija ove armije naoružanjem, tvrde i overavaju:

Pomoćnik po Oružnoj grani
kapetan,
Ljub. M.[3]

Načelnik kapetan,
Mil. Ivković

KOMANDA POZADINE PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Odeljenje za ubojnu opremu i materijal
Pov. br. 217
30. marta 1945. god.

[1] **Original se nalazi u AVII, reg. br. 3—1/4, k. 257A.**
[2] **Vidi dok. br. 3, objašnjenje 2.**
[3] **Potpis nečitak.**

BR. 14

PREGLED[1] STANJA MUNICIJE U JEDINICAMA I ARMIJE N.O.V.J.[2] NA DAN 30. III 1945. GOD.

| | | Pešadiska municija | | | | | | | | | | | | | | | | Mine | | | Artiljeriska municija | | | | | | | | | | | | | | | |

BR. 15

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 31. MARTA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 31. MARTA[1]

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 92
31 marta 1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE
(za operativno odeljenje)

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20 decembra 1944 godine i O. broj 182 od 1 januara 1945 godine dostavljamo vam prepis operacijskog izveštaja za vreme od 21 do 31 marta t. g.

21 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana i to:

I Proleterska brigada zaposjela je položaj od desne obale rijeke Dunava pa u levo ispred k. 132 za 250 m istočno od Grubanovljevog salaša — pa u levo istočno od k. 136 za 500 m zaključno.

XIII Proleterska brigada zaposjela je položaje levo od I brigade, tj. istočno za 500 m od k. 136 isključno, pa u levo

[1] **Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—1, k. 256.**

Od 18. do 20. marta nemačka 117. lovačka divizija povučena je sa sremskog fronta, a njen položaj je posela 963. tvrdavska brigada» Kloc« (Clotz) (5, 21. i 22. bataljon »999«, 3. bataljon 440. puka i bataljon nemačkih armenaca — izjava Hefer—Novotni, AVII, reg. br. 21/1a, k. 71), s tim što je nemačka 41. pešadijska divizija svoje levo krilo, 1232. grenadirski puk, proširila na sever, 2—3 km severno od s. Tovarnika, naslonivši ga na desno krilo 963. tvrdavske brigade — 3. bataljon 440. puka (Istorijat 41. pjeŠadijske divizije, AVII, reg. br. 65/1a, k. 73A). Tvrdavska brigada i borbena grupa »Brener« (dva bataljona) na Dunavu, između s. Opatovca i s. Šotina, taktički su potčinjene komandantu nemačke 41. pešadijske divizije. Krajem februara dodeljeni su ovoj diviziji Nemačko-arapski bataljon (rasporeden <na mostobran u s. Lipovcu, na r. Bosutu) i 843. severnokavkaski bataljon (krajem februara na mostobranu u s. Lipovcu, a u martu na mostobranu u s. Batrovcima, na r. Bosutu). Izjava Hauzera, AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A, i Roberta Montana, AVII, reg. br. 52/1a, k. 73A). O rasporedu nemačkih snaga na sremskom frontu vidi i skicu uz izjavu komandanta Grupe armija »E« generala Lera (Löhr) (AVII, reg. br. 1/1—5, k. 70).

ispred Vajspertovog[2] — Suknarevićevog salaša[3] istočno za 400 m — preko srednjeg poteza slova »N« istočno od k. 144'[1] za 250 m, pa u levo istočno od Trunićeva salaša za 500 m zaključno.

III Proleterska brigada nalazi se u selu Novak-Bapska kao divizijska rezerva sa tim da upotpunjuje drugu borbenu liniju.

Italijanska brigada sa 2 bataljona zaposela je desnu obalu Dunava od glavne odbrambene linije pa do istočnog izlaza iz sela Šarengrada.

Artiljerijska brigada postavila se na položajima ispred sela Novak-Bapska sa zadatkom potpomaganja naše pešadije.

Teški divizion postavio se na položaju južno od sela Šarengrada, a protivavionski istočno od sela Šarengrada.

Dva bataljona Italijanske brigade, kao i Komanda pozadine za svima otsecima smjestila se u grad Ilok.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.[5]

U toku dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artilerijska vatra.[6] Djelatnost izviđačkih patrola.

Preko dana neprijatelj je minobacačkom vatrom tukao naše prednje delove, ali protivudejstvom naših minobacača bio je ućutkan.

Naše izviđačke patrole, upućene sa svih tačaka našeg sektora, mjestimično su uspjele da se primaknu neprijateljskim rovovima, gde su ubacile ručne bombe, a zatim se povukle.

Na našem levom krilu neprijatelj je pokušao sa jačom patrolom da napravi ispad, ali je odmah bio vraćen.

U toku dana naša artilerija dejstvovala je i to: na Kneblov salaš, Sebauerov salaš,[7] na ivici šume Grubanovljevog salaša, Grubanovljev salaš, na bunkere oko salaša i na selo Lovaš. Dejstvo naše artiljerije bilo je efikasno, tako da je odmah posle našeg dejstva prouzrokovan veliki požar, naročito u s. Lovašu.

Naši gubitci: 7 mrtvih i 5 ranjenih (od minobacača).

Neprijateljski gubitci: 10 mrtvih i 15 ranjenih, ne računajući gubitke koje je imao od artilerije, pošto nam isti nisu poznati.

Naša avijacija bila je aktivna.[8]

[2] i [3] Ti salasi nisu uneseni u sekciju 1 :100.000.

[4] Treba: k. 141.

[5] Vidi skicu rasporeda 1. proleterske divizije JA i neprijateljskih snaga (AVII, reg. br. 5—1, k. 254).

[6] O dejstvu artiljerije toga dana vidi i izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 22. marta 1945 (AVII, reg. br. 22—16, k. 716).

[7] Nije naden na sekciji 1:100.000.

[8] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 57.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Vrijeme: vedro.
Štab divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

22 marta 1945 godine[9]

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica i oruđa je nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Delatnost izviđačkih patrola).

U toku jučerašnjeg dana neprijatelj je pored minobacačke i artiljerijske vatre dejstvovao i mitraljeskom vatrom iz tenkova, koji su preko dana i noći manevrisali njegovim položajima. U toku dana neprijatelj je dejstvovao artiljerijom i t. bacačima sa južne ivice sela Lovaša na sektom XIII Proleterske brigade. Kao i od pravca k. 128, Grubanovljevog i Telarovićevog salaša.

U toku noći mrtva straža jednog bataljona I Prol. brigade sačekala je jednu neprijateljsku dvojku i oba ubila.

Noću posle 23 časa naša izviđačka jaća odeljenja pošla su sa zadatkom da uhvate nekog neprijateljskog vojnika ili oficira. Isti su pošli u četiri pravca duž čitavog našeg sektora. Ova odeljenja neopaženo su se provukla pomeđu neprijateljskih minskih polja, prešla žičane prepreke i došla do ispred samih rovova, gde ih je neprijatelj primjetio i obasuo mitraljeskom i lakobacačkom vatrom, a zatim upotrebio i 2 tenka u odbrani, koji su se nalazili na položaju. Naši su uspjeli da bace ručne bombe u neprijateljske rovove, a zatim se povuku nanevši neprijatelju osetne gubitke.

U toku dana naša artiljerija dejstvovala je na okolinu Grubanovljevog salaša, sam salaš i na rovove i bunkere desno i levo od puta Mohovo ←- Šarengrad.[10]

Ruska mornarica oko 11 časova dejstvovala je sa Dunava iz brodova na neprijateljske položaje ispred Mohova.

Ostale jedinice naše divizije, koje su u rezervi, i dalje izvode fortifikacijske radove, sa tim da se što bolje utvrdi druga odbrambena linija.

[9] Toga dana je položaj Banovina (141) — žel. pruga Šid — Tovarnik, levo od 1. proleterske divizije, posela 21. divizija JA, koja je smenila 11. diviziju JA (vidi dok. br. 18).

[10] Vidi i izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 23. marta 1945 (AVII, reg. br. 23—16, k. 716).

Naši gubitci: 1 mrtav i 8 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 18 mrtvih i 10 ranjenih.

Naša avijacija u toku jučerašnjeg dana na ovom sektoru nije bila aktivna."

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

23 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao predhodnog dana.[1]

Raspored neprijatelja i njegovih ciljeva ostao je isti.

Raspored naših jedinica i oruđa je nepromenjen.

U toku dana vladala i je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Delatnost izviđačkih patrola).

U toku dana i noći neprijatelj je dejstvovao iz t. bacača 81 mm i topova 75 mm iz pravca Telarevićevog salaša i k. 128 na našem desnom krilu, tj. na sektoru I Proleterske brigade. Isti je tukao naše prednje delove i rezerve, ali bez uspeha. Neprijatelj je takođe dejstvovao i na našem levom krilu, tj. na sektoru XIII Proleterske brigade, iz minobacača i topova. Isti je dejstvovao iz pravca Cerje i Leblovog salaša tukući naše prednje delove i njihove rezerve, dok je sa 5 granata tukao zapadnu ivicu sela Babska,[2] ali bez uspeha.

U toku noći izvidačke patrole I Proleterske brigade sukobile su se sa neprijateljskim izvidačkim patrolama. Uz jaku vatru naše patrole odbacile su neprijatelja na njegove položaje i pri tome zarobile jedan sanduk municije. Preko dana naši laki bacači duž čitavog fronta dejstvovali su na neprijateljske rovove i bunkere. Dejstvom ovih bacača zapaljena su 2 bunkera i nanošeni neprijatelju osetni gubitci.

Naša artilerija u toku dana dejstvovala je i to: na lugarevu kuću, Sebauerov salaš, F. Sence salaš i na Grubanovljev salaš. Dejstvo je bilo efikasno.[13]

[11] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 22. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« 22. marta izvršavala zadatke dobijene od vrhovnog komandanta JA i komandanta sovjetske 17. vazduhoplovne armije i da je, pored ostalih, izvidala i mitraljirala i s. Mohovo (tom X, knj. 2, dok. br. 59).

[12] i ss Jačan naziv je: Novak-Bapska (4 km južno od s. Šarengrada).

[13] Više o tome vidi u izveštaju Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 24—16, k. 716).

Ostale jedinice naše divizije, koje su u rezervi, i dalje izvode fortifikacijske radove na utvrđivanju kao i vojničku obuku prema rasporedu rada.

Oko 13 časova neprijatelj je duž čitavog našeg sektora dejstvovao sa propagandnim zrnima (bacajući propusnice našoj vojsci, da se predavaju Nemcima).

Naši gubitci: 5 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih i veći broj ranjenih; zaplenjen jedan sanduk municije.

Naša avijacija: neaktivna.[14]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

24 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše artilerije je nepromenjen.

U toku dana bila je povremena mitraljeska, minobacačka i artilerijska vatra, kao i delatnost izviđačkih patrola.

Neprijatelj je u toku dana dejstvovao artilerijom sa pravca raskrsnica puteva Tovarnik — Vukovar gde put kreće prema selu Lovašu, tukao je naše rezervne položaje.

Na našem desnom krilu, na sektoru I Prol. brigade, neprijatelj je tukao minobacaćima sa pravca k. 128, ali bez uspeha. Skoro u isto vreme tukao je artilerijom kl. 105 mm sa pravca zapadno od Grčićevog salaša, tukući naše prednje delove i njihove rezerve.

U toku noći bila je aktivna delatnost naših patrola u cilju izviđanja i pronalaženja neprijateljskih minskih polja i žičanih prepreka. Prema prikupljenim podatcima, neprijatelj je ispred svojih položaja svuda postavio minska polja i žičane prepreke u šahmatnom rasporedu. Takođe je u toku noći primećeno neko transportovanje od k. 141 do k. 136. Primećeno je jedno motorno vozilo, koje se kretalo u pomenutom pravcu.

Preko čitavog dana naši laki bacači dejstvovali su na neprijateljske položaje ispfed šume kod k. 128, Telarevićevog salaša i na bunker ispred Grubanovljevog salaša.

[14] **Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 23. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana izvidala i mitraljirala sela Sotin i Tovarnik (tom X, knj. 2, dok. br. 62).**

Naša artilerija je dejstvovala na neprijateljske ciljeve u neposrednoj blizini k. 128 i Grubanovljev salaš.[15]

Sve jedinice vrše i dalje utvrđivanje i izvode obuku prema predviđenom planu.

Naši gubitci: 10 mrtvih i 3 ranjena.

Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[16]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

25 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica je takođe isti.

Raspored naše artilerije je nepromenjen.

U toku dana bila je povremena puščana, mitraljeska i minobacačka vatra. Povremeno je tukla i artilerija.

Preko dana neprijatelj je tukao naše položaje, sektor I Prol. brigade, teškim bacaćima kl. 81 mm iz pravca Telarevićevog salaša i k. 128, ali bez uspeha. Oko 18 časova tukao je artilerijom kl. 75 mm položaje našeg teškog diviziona, bez efekta. Na našem levom krilu, na sektoru XIII brigade, neprijatelj je preko dana tukao jedino iz snajpera, dok uiutru oko 4 sata tukao je sa dva topa iz tenka naše prednje delove i njihove rezerve.

Naša pešadija preko čitavog dana tukla je sa lakim a povremeno sa teškim bacaćima nepr. rovove i uočeno je nekoliko direktnih pogodaka u bunkere, odakle su nepr. šinjeli i porcije leteli u zrak, dok se u samom bunkeru čulo zapomaganje, što je dokaz da su neprijatelju naneseni gubitci.

Noću oko 9 časova neprijatelj se uputio sa 5 čamaca motornih u pravcu naših položaja, ali levom obalom Dunava u cilju izviđanja naših položaja i brodovlja. Naši su ih odmah primetili i na iste odmah otvorili jaku vatru iz automatskih oruđa i bacača i uspeli da 3 čamca zadrže, dok su dva produžila u pravcu lloka. Kako sa leve obale Dunava nije bilo naših delova, to smo odmah prebacili jednu četu sa automat-

[15] Vidi i izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 1. proleterske divizije JA od 25. marta 1945 (AVII, reg. br. 25—16, k. 716).

[16] Izveštaj Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 24. marta 1945. govori, međutim, da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana izvidala s. Sotin (tom X, knj. 2, dok. br. 65).

skim oruđem i protivkolskim puškama. Oko 1 sat posle pola noći naišla su ona 3 čamca u pravcu Iloka, gde ih je ova četa dočekala i uspela da jedan čamac sa posadom uništi i potopi. Oko 4 sata ova 4 čamca su se vratila natrag, gdje su bila dočekana sa obe strane unakrsnom vatrom, ali usled velike brzine uspeli su da umaknu, iako su bili pogođeni. Prilikom njihovog povratka, neprijatelj je od pravca Mohova tukao artilerijom naše položaje i sam Šarengrad, ali bez uspeha.

U toku dana naša artiljerija dejstvovala je na Grubanovljev salaš i Miholjev salaš.[17] Ista je precizno tukla.

Naši gubitci: 1 mrtav i 3 ranjena.

Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih i 10 ranjenih; uništen jedan čamac sa posadom.

Naša avijacija: na ovom sektoru bila je aktivna.[18]

<

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

26 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše artilerije i naših jedinica je nepromenjen.

U toku dana vladala je povremena mitraljeska, minobacačka i artilerijska vatra, kao i delatnost izviđačkih patrola.

Neprijatelj je preko dana bio neaktivan, izuzev što je na sektoru I Proleterske brigade tukao naše položaje sa nekoliko mina pored samog Dunava. Dok je noću bio aktivniji, naročito na sektoru XIII brigade, tukući naše prednje delove iz automatskog oružja.

Preko dana uočeni su življi pokreti vojske i motornih vozila u njegovoj pozadini, gde su ih naši sa nekoliko granata tukli.

Naši izviđački delovi bili su aktivni duž čitavog položaja, gde su na izvesnim mestima dolazili do samih prednjih linija neprijatelja i sa istima se sudarali. Naši laki bacači preko dana i noću tukli su neprijateljske rovove i bunkere, nanoseći im gubitke.

Naše jedinice koje su u rezervi počele su sa izvođenjem školskog i bojnog gađanja, a takođe upotpunjuju drugu odbrambenu liniju.

[17] **Nije nađen na sekciji 1:100.000.**
[18] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 69.**

Naši gubitci: 2 mrtva i 2 ranjena.
Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih i 4 ranjena.
Naša avijacija u toku dana nije bila aktivna.[19]
Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Vreme: vedro.
Štab divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

27 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao 1predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše artilerije promenio se utoliko što su 1 i 2 baterija protivtenkovskog diviziona upućene na raspoloženje I Armije,[20] a njihovi položaji posednuti su 2 i 3 baterijom I diviziona. Dok je raspored naše pešadije nepromenjen.

U toku dana bila je povremena mitraljeska, minobacačka i artilerijska vatra. (Delatnost izviđačkih patrola).

Na našem desnom krilu, tj. na sektoru I Proleterske brigade u toku dana bilo je zatišje sa obe strane, dok je preko noći neprijatelj tukao naše položaje bacačkom vatrom srednjeg kalibra, ali bez uspeha. Na levom krilu, na sektoru XIII Proleterske brigade, neprijatelj je preko čitavog dana tukao naše položaje minobacačkom i artiljerijskom vatrom. Od salaša A. Sence tukao je severnu ivicu sela Novak[21] topovima 105 mm. Takođe bez uspeha.

Izviđačke čete I i XIII Proleterske brigade, potpomognute sa jednim vodom naše čete, išle su na zadatak u cilju hvatanja neprijateljskih vojnika i ispitivanja njihovih položaja i utvrđenja. Ovi izviđači delimično su uspeli da se provuku pomeđu minskih polja, prekinuli žičanu prepreku i upali u prednje rovove, gde su od strane neprijatelja bili dočekani jakom vatrom iz automatskih oruđa i lakih bacača, što ih je primoralo na povlačenje, imajući 3 ranjena druga, koji su iznešeni.

[18] **Toga dana avijacijska grupa »Vitruk« je izvidala sela Sotin i Tovamik (tom X, knj. 2, dok. br. 75).**

[20] **Vidi naređenje Štaba 1. armije JA br. 257 od 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 25—1—1, 715A). Baterije su upućene u Sremsku Mitrovicu, verovatno, po usmenom naređenju od 27. marta. Po istom naređenju, 5. divizija je, radi izvođenja operacija na južnom krilu 1. armije JA, uputila: 4. krajišku brigadu u s. Čalmu, 1. jugoslovensku brigadu u s. Erđevik, a svu artiljerija (bez PA diviziona) u Sremsku Mitrovicu (vidi AVII, reg. br. 37—1, k. 788A, reg. br. 18—2, k. 791A: naređenje Štaba 5. divizije O. br. 47 od 28. marta 1945).**

Naša artiljerija dejstvovala je na neprijateljske položaje između Sebauerovog salaša i lovačke kuće, Sebauerov salaš, salaš A. Sence i selo Lovaš. Prilikom eksplozije naših granata primećeno je grupno bežanje neprijateljskih vojnika, prema tome zaključili smo da su neprijatelju naneseni osetni gubitci.

Ostale jedinice naše divizije, koje su u rezervi, i dalje rade na utvrđivanju i upotpunjavanju druge odbrambene linije, kao i izvođenje vojničke obuke prema rasporedu rada.

Naši gubitci: 3 mrtva i 5 ranjenih (ovi mrtvi su nastradali nepažnjom obuke na protivtenk. bombama).

Neprijateljski gubitci: 10 mrtvih i veći broj ranjenih.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[21]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

28 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica kao i artilerije je nepromenjen.

U toku dana bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artilerijska vatra. (Delatnost izviđačkih patrola) .

Preko dana neprijatelj je tukao minobacačkom i artilerijskom vatrom naše položaje I i XIII brigade, od pravca Grubanovljevog salaša, Telarevićevog salaša i severno od lovačke kuće, ali bez efekta.

U toku noći upućivane su duž čitavog sektora izviđačke patrole u cilju ispitivanja neprijateljskih položaja i u cilju hvatanja neprijateljskih vojnika. Za vreme izviđanja primećeni su neprijateljski vojnici, gde izlaze iz rovova i postavljaju žicu. Primećeno je da govore našim jezikom, verovatno je da su ustaše bile; kada su primetili naše patrole, isti su pobegli u rovove. Naši su bacili nekoliko ručnih bombi, a zatim se povukli, jer su bili dočekani iz automatskih oruđa. Ovom prilikom zarobili su jedan sanduk municije.

U toku dana naša artjljerija precizno je tukla Kneblov salaš, salaš A. Sence, Telarevićev salaš kao i jugoistočno od sela Mohovo. Jedan bunker je uništen.

[23] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 27. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana izvidala s. Sotin (tom X, knj. 2, dok. br. 76).

Duž celog fronta naše divizije vrši se i dalje utvrđivanje položaja sa maskiranjem, a jedinice u drugoj borbenoj liniji izvode vojničku obuku, školsko i bojno gađanje prema rasporedu rada.

Naši gubitci: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

29 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše pešadije takođe je nepromijenjen.

Raspored naše artiljerije promenjen je utoliko što je protivtenkovski divizion koji je bio na zadatku ponovo vraćen na svoje predašnje položaje.

U toku dana bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Preko dana uočeni su manji pokreti neprijatelja u grupicama na prostoru Rakovog, F. Sence, A. Sence i Vajspertovog[23] salaša.

Preko dana neprijatelj nije dejstvovao artiljerijom, dok preko noći tukao je minobacačkom vatrom položaje I i XIII brigade, ali bez uspeha.

Naša izviđačka odeljenja upućivana su u pravcu neprijatelja, gde je dolazilo do sudara, naši izviđači bih su potpomognuti lakobacačkom vatrom, dok je i neprijatelj u odbrani upotrebljavao isto. U toku noći upućivana su i minerska odeljenja u cilju pronalaska i vađenja nepr. minskih polja, gde su bili primećeni od strane neprijatelja, dočekani jakom neprijateljskom vatrom i prinuđeni da se povlače.

Naša artiljerija precizno je tukla neprijateljeve položaje i njegove rezerve, na Grubanovljev salaš i njegovu okolinu.

Duž čitavog fronta naše divizije vrši se i dalje utvrđivanje i pomeranje rovova ka neprijatelju. Jedinice u drugoj borbenoj liniji vrše obuku, školsko i bojno gađanje prema rasporedu rada.

[23] **Nije nađen na sekciji 1:100.000.**

Naši gubitci: 2 mrtva i 3 ranjena.
Neprijateljski gubitci: 7 mrtvih i veći broj ranjenih.
Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[124]
Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Štab divizije u Šarengradu.
Vrijeme: vedro.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

30 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica i oruđa takođe je isti.

U toku dana bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Preko čitavog dana bilo je kretanje neprijateljskih vojnika od položaja ka Lovašu i obratno u manjim i većim grupicama.

Preko dana neprijateljski bacači tukli su položaje XIII brigade od pravca A. Sence salaša. U 8.20 časova neprijatelj je tukao artiljerijom cestu Šarengrad — Novak[25] sa pravca severno od sela Lovaša, ali bez uspeha. Na sektoru I Proleterske brigade neprijatelj je tukao bacačima od pravca k. 128 rezerve naše borbene linije.

Preko noći neprijatelj je pokušavao da vadi naše mine, ali je osujećen, zatim je pokušavao da postavlja bodljikavu žicu ispred njegovih položaja, što mu je takođe onemogućeno.

Naša artiljerija tukla je pojedine ciljeve oko Grubanovljevog salaša, A. Sence i Telarevićevog salaša.

Naši teški bacači takođe su precizno gađali neprijateljske položaje i uporišta, zapalivši 2 neprijateljska bunkera. Takođe su ispaljene 2 agitacione mine sa najnovijim vestima sa fronta.

Na čelom našem frontu vrši se i dalje utvrđivanje, primicanje rovova ka neprijatelju, a jedinice u drugoj borbenoj liniji vrše obuku, školsko i bojno gađanje prema rasporedu rada.

Naši gubitci: 2 ranjena.

Neprijateljski gubitci: 4 mrtva i 5 ranjenih.

[24] **Toga dana avijacijska grupa »Vitruk« je bombardovala i mitraljirala sela Tovarnik i Sotin (tom X, knj. 2, dok. br. 79).**

Naša avijacija na našem sektoru nije bila aktivna.
Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Vreme: vedro.
Štab divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

31 marta 1945 godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naše pešadije i artiljerije nepromenjen.

U toku [dana] bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra (djelatnost izviđačkih patrola).

Preko čitavog dana neprijatelj je vršio [pokrete] također u manjim i većim grupama od položaja u pravcu sela Lovaša i obratno, izgleda da je vršio smenu jedinica.

Neprijatelj je preko noći radio na utvrđivanju svojih položaja, pokušao da postavlja žičane prepreke, ali on je u tome bio osujećen.

Neprijatelj je dejstvovao bacačima srednjeg kalibra na sektoru 1 Proleterske brigade od pravca Grčićevog salaša i k. 128 ali bez uspeha.

Danas oko 4 časa primećena je jedna tenkovska kolona u jačini od 8 tenkova koji su išli od Tovarnika za Lovaš i zatim produžili u pravcu naših položaja na sektoru XIII Proleterske brigade i došli do Grubanovčevog salaša,[26] na kojem mestu su se zadržala dva tenka, dok su se ostali vratili u pravcu Mohova. Ova dva tenka tukla su naše položaje mitraljeskom vatrom sve dok su oni ostali tenkovi umakli.

Oko 24 časa naišle su ploveće mine Dunavom i kod lloka jedna je mina udarila u naš šlep i istog potopila, dok druge dvije koje su eksplodirale nisu imale efekta.

Na čelom našem sektoru i dalje se vrši utvrđivanje položaja, postavljanje minskih polja i slično, dok jedinice u drugoj borbenoj liniji izvode obuku, školsko i bojno gađanje prema rasporedu rada.

Naši gubitci 1 mrtav i 4 ranjena.
Neprijateljski gubitci nijesu utvrđeni.
Naša avijacija vršila je izviđanje.[27]

[26] **Treba: Grubanovljevog salaša (2 km južno od s. Mohova).**
[27] **Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 84.**

Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme: vedro.
Štab divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj divizija operiše: Vukovar.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

2^ štcifo
ŠEF OPERACIJSKOG OTSEKA
kapetan
Milan Pavlović

BR. 16

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 31. MARTA'

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
»NIKOLA TESLA«
O. Br. si.
1 aprila 1945 godine

Dostavlja izvadak iz
operacijskog dnevnika od
21-111-1945 do 31-111-1945 g.

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

21-111-1945 god.

I Brigada se nalazila vj Adaševcima na odmoru. III bataljon na položaju kod Morovića. Jedna četa II i jedna četa III

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 9—1—2, k. 256.**
O promenama u sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.

bataljona napale su neprijatelja kod Lipovca, akcija nije uspela. Ostali djelovi radili su po planu rada.

II Brigada na položaju kao i prethodnog dana.[2] Na položaju bez promena, neprijateljske aktivnosti nije bilo. Utvrđivanje rovova i saobraćajnica. I bataljon u rezervi radio je po planu rada: pešadiski egzercir, dužnost i rad patrola i rad prednjeg odeljenja.

III Brigada sa dva bataljona drži položaje ispred Ilinaca. Neprijatelj je u toku dana bio aktivan sa artilerijom. Naši snajperisti ubili su 4 neprijateljska vojnika.

Artileriska brigada:[3] Neprijatelj je bio nešto aktivniji i gađao sektor Ilinci — Bosut. II divizion gađao je neprijateljske bunkere levo od cilja br. 123.

Gubitci neprijatelja 4 mrtva. Naša dva druga su lakše ranjena.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u Adaševcima.

22-111-1945 god.[4]

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. II bataljon je smenio III na položaju kod Morovića. Rad jedinica u rezervi tekao je po planu i rasporedu.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je tukao topovima položaje III bataljona, bez uspeha. Neprijatelj je bacao letke pomoću granata. Rađeno je sa borcima: smotra oružja, služba veze. Jedinice u rezervi radile su: održan je čas sa vodnicima i desetarima: »Kakva treba da bude disciplina starešine«. Sa borcima rađeno 2 časa iz ratne službe.

III brigada na položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj u toku dana nije bio aktivan.

Arileriska brigada: Na položaju bez promene. Neprijatelj je gađao sektor kod Gradine. Neprijatelj aktivan u vremenu od 15—18 časova, gađao je žestoko naše položaje desno i ispred Šida. Naša artilerija aktivna, i ućutkani su ciljevi br. 112, 132

[2] Desno od 3. brigade, do Korova, severno od železničke pruge Šid — Tovarnik.

[3] O dejstvu artiljerije 6. proleterske divizije JA toga dana vidi izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 21. marta 1945 (AVII, reg. br. 36—4, k. 804). Vidi i skicu rasporeda artiljerije 1. armije JA od 18. do 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 17—1, k. 254).

[4] Toga dana je, desno od 6. proleterske divizije JA, položaj Banovina (k. 141) — železnička pruga Šid—Tovarnik posela 21. divizija, koja je smenila 11. diviziju JA (vidi dok. br. 18).

i 136 koji su gađali naše položaje desno od pruge Šid — Tovarnik.[5]

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo. Štab divizije u selu Adaševcima.

23-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. II bataljon drži položaj kod Morovića i šume Đepuš. Sa ostalim jedinicama u rezervi rad po planu i rasporedu.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je bio aktivan. U toku noći vršen je demonstrativan napad na stanicu Tovarnik. Jedno odeljenje izviđačke čete zaobišlo je neprijateljski predstražarski položaj u cilju hvatanja neprijateljskih vojnika, uspjeha nije bilo jer se neprijatelj povukao ranije. U 19,30 čas. pioniri grada Šida posetili su položaj II bat. i podelili pakete borcima.

Rad jedinice u rezervi: rađeno je strojeva obuka, podela 1 razbroj desetine i voda, čas o službi veze, fortifikacija i borba u susretu.

III Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je bio aktivan sa artilerijom. Naša artilerija je gađala njihove položaje.

Artileriska brigada: Neprijatelj je gađao položaje kod Gradine, zatim put Berkasovo — Šid. Naša artilerija aktivna i uspešna, gađan je cilj 117.[6]

Gubitci neprijatelja: 2 mrtva i 4 ranjena. Naši gubitci 2 ranjena.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije aktivna.

Vreme lepo.

Štab divizije u selu Adaševcima.

24-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. II bat. na istom položaju kao i prethodnog dana. I i III bataljon izvršio je manevar, tj. jedan u napadu a jedan u odbrani. Jedinice u rezervi radile su po planu i rasporedu.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijateljske aktivnosti nije* bilo. Jedinice u rezervi: sa kom.

[5] O dejstvu artiljerije 22. marta vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 22. marta 1945 (AVII, reg. br. 41—4, k. 804).

[6] Vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 23. marta 1945 (AVII, reg. br. 42—4, 44—4, k. 804).

kadrom održan je čas iz administracije, sa borcima rađeno je pešadiski egzercir i 1 čas o napadu na neprijateljske položaje i gonjenje neprijatelja.

III Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj nije bio aktivan.

Artileriska brigada: na položaju bez promene, neprijatelj je sa malo aktivnosti gađao naše ciljeve kod Gradine. Naš teški divizion gađao je kolonu vojnika i rasterao je, III divizion minobacača gađao je neprijateljski bacač ispred Ilinaca i uništio ga.[7]

Gubitaka nije bilo ni s jedne ni s druge strane.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u Adaševcima.

25-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. II bat. na položaju kao i prethodnog dana. Djelovi koji su na odmoru uzeli su učešća u proslavi omladinske nedelje, gde su vršena takmičenja između jedinica.

II Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Po naređenju Štaba divizije[8] brigada zauzima nov položaj i pomera unapred glavnu borbenu liniju kao i predstražarske položaje. Posle zaposedanja položaja radilo se na izgradnji glavne borbene linije, izrada zaklona, kopanje saobraćajnica između stare i nove borbene linije.

Jedinice u rezervi radile su po planu i rasporedu: peš. egzercir, okretanje na mestu i kretanje, razvijanje u strelce, zauzimanje zaklona i prebacivanje.

III Brigada na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. U 20 časova izvršeno je pomeranje glavne borbene linije.[9] U toku noći vršeno je utvrđivanje položaja. Neprijatelj je napao ali je odbijen.

Artileriska brigada: U toku dana neprijatelj je bio aktivan, i gađao je naše položaje kod puta Vašice[10] — Ilinci. Naš

[7] O dejstvu artiljerije toga dana vidi izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 24. marta 1945 (AVII, reg. br. 45—4, k. 804) i skicu rasporeda neprijateljskih ciljeva (AVII, reg. br. 5—4, k. 808).

[8], [9] i [12] Vidi o tome AVII, reg. br. 7—13/1, k. 254: naređenje Štaba 1. armije JA za pomeranje unapred glavne borbene linije 21, 11. i 6. proleterske divizije; AVII, reg. br. 16—1, k. 807: izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 6. proleterske divizije JA Str. pov. op. br. 32 od 25. marta 1945. o pomeranju glavne borbene linije unapred: k. 87 (na železničkoj pruzi šid — Tovarnik) — k. 83 — kanal severno od kapele Sv. Ilija (ist. od s. Ilinaca) — s. Gradina (na r. Bosutu) — leva obala r. Bosuta do s. Morovića.

[10] Treba: s. M. Vašica (4 km jugozap. od Šida).

teški divizion tukao je veću grupu neprijateljskih vojnika kod Tovarnika i istu je rasterao."

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u selu Adaševcima.

26-111-1945 god.

I brigada na odmoru u Adaševcima. II bat. na položaju kao i pret. dana. Ostali djelovi u rezervi radili su: čišćenje oružja, tela, odela i stanova.

II Brigada na novoposednutom položaju. Neprijatelj nije bio aktivan. I bat. smenio je III sa položaja, preko noći se radi na utvrđivanju, kopanju rovova i maskiranju istog. Jed. u rezervi: pešadiski egzercir i prorađivanje dnevne štampe.

III Brigada drži položaje koje je pomakla sa istim rasporedom snaga. U toku dana neprijatelj je bio aktivan. Patrole su uznemiravale neprijatelja i sa predstražarskih položaja ubile iz snajperki 6 neprijateljskih vojnika.

Artileriska brigada: na položaju bez promene. U toku noći pomerani su položaji prema predviđenom planu.[12] Neprijatelj je bio aktivan i gađao je naše položaje. Teški divizion je tukao grupu neprijateljskih vojnika koja se ukopavala.'[3]

Gubitci neprijatelja: 6 mrtvih. Naši gubitci 4 ranjena.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije aktivna.

Vreme lepo. Hrana vrlo dobra. Štab divizije u Adaševcima.

27-111-1945 god.

I Brigada na položaju, tj. na odmoru u Adaševcima. Bataljoni i jedinice uz učešće omladine s. Adaševaca proslavili su 27 mart.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj nije bio aktivan. Rasformirana je protukolska i prateća četa te brigade. 2 odeljenja izviđačke čete vršili su izviđanje neprijateljskih položaja, do borbe je došlo, koja je trajala 45 minuta. Gubitaka nije bilo.

III Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je bio aktivan sa artilerijom. Naša artilerija i mino-

[11] **Više o tome vidi u izveštaju štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 25. marta 1945 (AVII, reg. br. 49-4, k. 804).**

[13] **O dejstvu artiljerije toga dana vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 26. marta 1945 (AVII, reg. br. 50-4, k. 804).**

bacači tukli su njihove položaje.[14] U toku noći neprijatelj je napao u jačini oko 20 vojnika, na prostoru kod Sremčevog Salaša, napad je odbijen i neprijatelj se povukao. Gubitci nepr. su bili 4 mrtva i 6 ranjena. Naši 2 mrtva i 3 ranjena.

Artileriska brigada: Neprijatelj je bio aktivan i tukao naše položaje ispred Ilinaca, Tovarnika i Gradine. Naš teški divizion je gađao neprijatelj, položaje sa dobrim rezultatom. Obostrana izviđačka delatnost.

Gubitci neprijatelja 4 mrtva i 6 ranjenih. Naši gubitci 2 mrtva i 3 ranjena.

Vreme oblačno i kišovito. Štab divizije u Adaševcima.

28-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u Adaševcima. I bat. je smenio II bataljon i zauzeo položaje između s. Morović i šume Đepuš.

II Brigada drži iste položaje. Neprijatelj nije aktivan. Utvrđivanje položaja.[15] Izviđačka delatnost aktivna, bez naročitog uspeha.

III Brigada na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Utvrđivanje položaja. Obostrana artileriska delatnost. Od neprijat. artilerije ranjen je jedan drug.

Artileriska brigada: Neprijatelj je bio aktivan. Naša artilerija je tukla neprijateljske položaje kod Tovarnika, gde se neprijatelj već nekoliko dana ukopava, postignut je uspeh. Završen je kurs izviđača pri tome Štabu.

Naši gubitci 1 ranjen drug.

Vreme lepo i toplo. Neprijateljske avijacije nije bilo.

Štab divizije u Adaševcima.

29-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u Adaševcima. I bat. drži isti položaj kao i prethodnog dana.

II Brigada na položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj nije aktivan. Utvrđivanje položaja. Jedinice u rezervi radile su po planu i programu. Čitana i proučavana dnevna štampa.

III Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Naše patrole su uznemiravale neprijatelja i ubijeno je 6 nepr. vojnika. Obostrana artileriska aktivnost. Utvrđivanje položaja.

[14] Vidi i izveštaj Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 27. marta 1945 (AVII, rec. br. 51—4, k. 804).

[15] Vidi dok. br. 18.

[16] Više o tome vidi u izveštaju Štaba Teškog diviziona Artiljerijskom odseku Štaba 6. proleterske divizije JA od 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 53—4, k. 804).

Artileriska brigada: na položaju bez promene. Neprijatelj je bio aktivan. Naša artilerija je gađala neprijateljske položaje sa uspehom. U vezi naređenja kom. art. 1. Jugoslovenske armije teški divizion se povukao sa položaja.[17]

Neprijateljski gubitci su 6 mrtvih.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije aktivna.

Vreme vedro i lepo. Štab divizije u Adaševcima.

30-111-1945. god.

I Brigada na odmoru u Adaševcima. I bataljon na istom položaju. Jedna patrola I bataljona ubila je 2 neprijateljska vojnika, zaplenila 1 »šarac«, 1 pištolj i 200 metaka. Ostale jedinice u rezervi radile su po planu i programu.

II Brigada na istom položaju. Neprijateljska aktivnost nije bila. Utvrđivanje položaja. III bat. je smenio II bataljon.

III Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Sa predstažarskih položaja ubijena su iz snajperki 3 neprijateljska vojnika.

Artileriska brigada: Neprijatelj je bio aktivan i gađao naše položaje ali bez uspeha. Naša artilerija je vrlo aktivna. Neprijateljski gubitci: 5 mrtvih vojnika. Naših gubitaka nije bilo.

Vreme lepo i vedro. Neprijateljske avijacije nije bilo.

Štab divizije u Adaševcima.

31-111-1945 god.

I Brigada na odmoru u selu Adaševcima. II bataljon drži isti položaj.

II Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Naročitih promena nije bilo.

III Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijateljska artileriska delatnost, do borbe nije došlo.

Artileriska brigada: Neprijateljska artilerija vrlo aktivna. Neprijateljski minobacači tukli su naše položaje. Naši po-

[17] **Upućen je u Sremsku Mitrovicu. Vidi naređenje Štaba 1. armije JA br. 257 od 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 25—1/1, k. 715A) i zapovest komandanta artiljerije 6. proleterske divizije JA od 29. marta 1945. za posedanje novih borbenih položaja: s. M. Vašica — Šid (AVII, reg. br. 7—7, k. 804, reg. br. 34—5, k. 808). Po istom naređenju Štaba 1. armije JA, radi izvođenja operacija na južnom krilu fronta 1. armije JA, 5. divizija je uputila 4. krajišku brigadu u s. Calrnu, 1. jugoslovensku brigadu u s. Erdevik i svu artiljeriju (bez PA diviziona) u Sremsku Mitrovicu (vidi AVII, reg. br. 37—1, k. 788A, reg. br. 18—2, k. 791: naređenje štaba 5. divizije O. br. 47 od 28. marta 1945).**

ložaji bez promene. Naš divizion gađao je cilj br. 480 sa dobrim uspehom.

Naši gubitci: 1 mrtav i 1 ranjen.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Vreme lepo i vedro.

Štab divizije u Adaševcima.'[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamenik načelnika, poručnik,
M. P. **Voj.[19] Nikolić**

BR. 17

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 31. MARTA[1]

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj: 101
Dana 1. IV 1945

Predmet: Izvod iz operaciskog dnevnika od 21—31 marta 1945 g. dostavlja

ŠTABU I JUGOSLOVENSKE ARMIJE

21 marta

V brigada — stanje nepromenjeno.[2] Jedan bataljon na položaju, dok su ostali na odmoru u Berkasovu.

VIII brigada — naročitih promena nije bilo.[3] Naša avijacija oko 9,30 bombardovala je i mitraljirala Tovarnik i komunikacije od istoka za Iloču i Lovaš.

XII brigada — na istim položajima, naročitih promena nije bilo.[4]

[18] Levo od 6. proleterske divizije JA nalazila se 1. konjička brigada (vidi dok. br. 6, objašnjenje 8).

[19] Vojislav

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—2, k. 256.

[2] O promenama u rasporedu i sastavu neprijatelja vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.

[3], [4] i [6] Vidi skicu položaja 11. divizije JA od 22/23. marta 1945 (AVII, reg. br. 22—2—1, k. 251).

Art. brigada — raspored i situacija položaja i snage ostao je bez promena.[5]

Inžinjerski bataljon — nije bilo promena.[6]

Štab divizije — us. Berkasovu, med. san. bataljon u s.. Sotu, kom. pozad. u s. Bikiću.

22 marta

V brigada — u prvi sumrak izvršen pokret pravcem Berkasovo — Šid — Gibarac — Bačinci — Kuzmin — Martinci, gde se smestila u južnom delu sela.

VIII brigada — u toku dana operacija nije bilo. U prvi mrak izvršen pokret sa prostorije Šid za selo Kuzmin.

XII brigada — u toku dana bez promena. U prvi mrak po dolasku snaga XXI divizije krenula pravcem Šid — Gibarac — Bačinci — Kukujevci, gde se smestila.

Art. brigada — izvršila pokret u pravcu Šid — Bačinci — Kuzmin — Martinci — Lačarak, i smešta se u selu L..

Inž. **bataljon** — napušta stare prostorije krećući se pravcem Šid — Bačinci — Kuzmin — Martinci — Lačarak,. smešta se u istom selu.

Štab divizije — sa prištabskim jedinicama izvršio je pokret iz s. Berkasova i smestio se u s. Martinci. Med. san. bataljon u s. Kuzmin, komanda pozadine u s. Lačarak.[7]

23 marta

V brigada — cela brigada nalazila se u selu Martinci na odmoru i sređivanju.

VIII brigada — u selu Kuzminu. Radi se po dobivenom planu, na sređivanju jedinica.

XII brigada — u selu Kukujevcima rad po planu. Dru* gih promena nema.

Art. brigada — smeštena u s. Lačarku. Naročitih promena nema.

Inž. bataljon — jedinice na odmoru i sređivanju.

[5] **Vidi skicu rasporeda artiljerije 1. armije JA od 18. do 28. marta 1945 (AVII, reg. br. 17—1, k. 254).**

[7] **Smena 11. divizije JA o4 21. divizije JA izvršena je po naređenju Štaba 1. armije JA O. br. 105 od 20. marta 1945 (AVII, reg. br. 15—1—1, k. 715). Po naređenju Štaba 5. divizije JA O. br. 43 od 21. marta 1945, zbog ove smene, 1. jugoslovenska brigada je 22. marta prebačena u Ilok, a Artiljerijska brigada u s. Neštin (AVII, reg. br. 13—1—2, k. 791). O ovoj smeni vidi i naređenje Štaba 11. divizije JA O. br. 86 od 22. marta 1945 (AVII, reg. br. 8—1—1, k. 873) i zapisnik o primopredaji položaja (AVII, reg. br. 13/12—1, k. 251).**

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzminu, kom. poz. u s. Lačarku.

24 marta

V brigada — radi se po planu. Drugih promena nema.

VIII brigada — na istom mestu. Rad se odvija po planu.

XII brigada — radi se na obuci i sređivanju.

Art. brigada — bez promena.

Inž. bataljon — vrši se obuka i sređivanje jedinica.

Štab divizije — us. Martincima, med. san. bat. u s. Kuzminu, kom. poz. u Lačarku.

25 marta

V brigada — bez promena.

VIII brigada — bez promena.

XII brigada — bez promena.

Art. brigada — bez promena.

Inž. bataljon — takođe bez promena.

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzmin, kom. poz. u s. Lačarak.

26 marta

V brigada — na istoj prostoriji. Izvršena je organizacija kurseva: za desetare, minobacače, snajperiste, službe veze, na kojima će odmah otpočeti rad. Izrađen raspored rada za kurs desetara.

VIII brigada — takođe izvršena ista organizacija kurseva.

XII brigada — na istoj prostoriji. Izvršena pomenuta organizacija.

Art. brigada — na istoj prostoriji.

Inž. bataljon — na istoj prostoriji.

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzmin, kom. poz. u s. Lačarak.

27 marta

V brigada — bez naročitih promena.

VIII brigada — takođe bez promena. Proslavljana godišnjica 27-og marta.

XII brigada — takođe bez promena.

Art. brigada — takođe bez promena.

Inž. bataljon — takođe bez promena.

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzmin, **kom.** poz. u s. Laćarak.

28 marta

V brigada — rad se odvija po planu.

VIII brigada — takođe.

XII brigada — bez ikakvih promena i smetnji razvija se **rad** po planu.

Art. brigada — takođe.

Inž. bataljon — takođe.

Štab divizije — us. Martinci, med. san .bat. u s. Kuzmin. kom. poz. u s. Laćarak.

29 marta

V brigada — bez promena.

VIII brigada — vrši se pripremanje za izvođenje školskog gađanja kao i u svim ostalim jedinicama.

XII brigada — — „ —

Art. brigada — naročitih promena nije bilo.

Inž. bataljon — — „ —

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzmin, kom. poz. u s. Laćarak.

30 marta

V brigada — cela brigada izvršila je školsko gađanje bojnim metcima u daljini od 200 metara.

VIII brigada — takođe vršila školsko gađanje.

XII brigada — isto.

Art. brigada — izvršena je predaja starog oružja i prijem novog ruskog. Kursisti na topovima 45 mm, topografi i izviđači zanimaju prema rasporedu rada.

Inž. bataljon — bez promena, rad se odvija po planu.

Štab divizije — us. Martincima, med. san. bat. u s. Kuzminu, kom. poz. u s. Laćarak.

31 marta

V brigada — obuka pe rasporedu rada.

VIII brigada — takođe.

XII brigada — takođe.

Art. brigada — takođe.

Inž. bataljon — takođe bez promena.

Štab divizije — us. Martinci, med. san. bat. u s. Kuzmin, kom. poz. u s. Lačarku.

U toku poslednjih 10 dana nismo imali sukoba sa neprijateljom pa prema tome nismo imali ni gubitaka.

Disciplina i moral su kod boraca na visini.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
NAČELNIK — PORUČNIK,
M. P. **Rad.[8] M. Mijušković**

BR. 18

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 1. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 31. MARTA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
PRVE ARMIJE
Op. br. 38
1 aprila 1945 g.

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika u vremenu od 21 do 31 marta 1945

ŠTABU PRVE ARMIJE
(Operativni otsek)

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika ove divizije u vremenu od 21 do 31 marta ove godine u sledečem:

21 MART 1945 GODINE:

U toku dana izvršeno je prebacivanje naše IV brigade preko Dunava iz Bačke Palanke za Ilok, koja je smeštena u selo Sot, produživši odmorom, uređenjem spreme i doterivanjem iste u ispravno stanje.

[8] Rade

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 9—1, k. 256.

O promenama u sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.

Kod ostalih jedinica ove divizije produžen je rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca po predviđenom nastavnom planu i programu — pre podne: pešadisko egzercirno pravilo, borbena obuka, obostrani rad brigada sa izvođenjem napada — odbrane, odstupanja i gonjenja neprijatelja. Osnov rada, pored obuke boraca i osposobljavanje nižih rukovodioca u komandovanju svojim jedinicama. Po podne politički časovi.

Artileriska brigada i Teški divizion ove divizije na položaju pridodati XI diviziji.[2]

Tokom dana povremena artileriska vatra sa naše i neprijateljske strane u smislu uraklјivanja ciljeva.[3]

Naročita aktivnost od strane neprijatelja nije bila.

Neprijatelju nanešeni gubitci od strane naše artileriske vatre nepoznati.

Gubitaka u toku dana nije bilo.

Rad avijacije:[4] oko 8 časova naša avijacija vršila je izviđačku delatnost a oko 9 časova po povratku sa izviđanja mitraljirala s. Tovarnik oko crkve.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme vedro — sunčano sa povetarcem.

Štab divizije u lloku.

22 MART 1945 GODINE:

Pre podne sprema jedinica divizije za izvršenje pokreta i posedanje položaja.

Po podne, prema naređenju armije Op. br. 105 od 20 marta tek. godine,[5] po izvršenom pokretu oko 20 časova smenjena je XI od strane ove divizije na sektoru: zapadno od k. 141 južno, od severne ivice šume za 70 metara, vezujući se sa I-vom proleterskom divizijom, pa u levo preko komunikacije Šid — Tovarnik do Korovi, vezujući se sa VI-tom proleterskom divizijom.

Sektor posednut sa dve brigade: V-ta zapadno od k. 141 za 70 metara pa u levo do k. 114, vezujući se svojim desnim za levo krilo I-ve proleterske divizije. Štab brigade nalazi se na Gabrićevom salašu, a komanda pozadine u s. Bikiću.

[2] **Kod s. Berkasova (vidi dok. br. 9).**

[3] **Više o tome vidi u iz vesaj u Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije JA Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 21. marta 1945 (AVII, reg. br. 21—9, k. 260A).**

[4] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 57.**

[5] **Odnosi se na naređenje Štaba 1. armije JA da 21. divizija noću 22/23. marta smeni na položaju 11. diviziju (AVII, reg. br. 15/1—1, k. 715).**

XXXI-va brigada od k. 114 pa u levo preko k. 98, komunikacije Šid — Tovarnik, do prostorije Korovi, vezujući se svojim levim za desno krilo VI-te proleterske divizije. Štab brigade nalazi se u Sidu, a komanda pozadine u s. Gibarcu.

IV-ta brigada, kao diviziska rezerva, smeštena je u s. Berkasovu sa štabom i ostalim delovima, koristeći kuće ispod šume Opalenik, a komanda pozadine u s. Sotu.

Artileriska brigada nalazi se na položaju sektora ove divizije sa štabom u s. Berkasovu a komanda pozadine u s. Sotu.

Teški divizion u s. Berkasovu i položajima severno od njega, orijentisan orudima pravcem s. Lovaš — Tovarnik.

Inžinjeriski bataljon divizije smešten je u Sidu.

U toku noći po izvršenoj smeni aktivan rad izviđačkih patrola.

U toku dana dejstvo naše artilerije povremeno u smislu urakljivanja neprijateljskih ciljeva.

Neprijateljska artilerija sa 12 granata tukla je naše artileriske položaje, imala podbačaj.

Neprijateljski gubitci tučenjem naše artilerije nepoznati.

Gubitaka u toku dana nismo imali u ljudstvu i materijalu.

Rad avijacije:[6] naša avijacija nadletala je pozadinu i napala neprijateljske položaje pozadi s. Tovarnika.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme: dan sunčan i topao.

Štab divizije sa ostalim prištabskim delovima nalazi se u s. Berkasovu, a komanda pozadine divizije u s. Sotu.[7]

23 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni, tj. nalaze se: k. 141 — Trunićev salaš — Grčićev salaš — Kozjakov salaš — k. 92 — Zabrana — Boris — preko komunikacije Šid — Tovarnik — k. 81[8] i dalje ispred položaja VI-te proleterske divizije.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih jedinica nepromenjen.

Neprijatelj u toku dana povremeno dejstvovao artileriskom paljbom ispred položaja XXXI-ve brigade, imao prebačaj .

[6] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 59.

[7] Vidi poseban izveštaj Štaba 21. divizije JA Str. pov. op. br. 35 od 23. marta 1945. o primopredaji položaja između 11. i 21. divizije (AVII, reg. br. 22—5, k. 253).

[8] Pogrešan red reči; treba: k. 141 — Trunićev salaš — Grčićev salaš — Kozjakov salaš — k. 92 — komunikacija Šid — Tovarnik — Zabrana — Boris — k. 81.

Dejstvo naše artilerije:[9] baterija 122 mm. dejstvovala na Grčićev salaš i ciglanu pozadi s. Tovarnika, gde je posle ovog gađanja više od tri sata gorela vatra. Isto tako baterije ZIS izvršile su korekturu na Trunićev salaš.

Od strane naših pešadiskih jedinica na položaju vršeni su napadi manjim odeljenjima, kao i vatrenim pojedinačnim dejstvom radi otkrivanja neprijateljskih položaja i raspoređa neprijateljskog automatskog oružja. Neprijatelj nije reagirao na našu vatru.

Neprijatelju u koliko su nanešeni gubitci nepoznati.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali, sem jednog druga lakše ranjenog od metka koji je eksplodirao u zapaljenoj slami.

Rad avijacije:[10] naša avijacija izviđačkog tipa nadletala je okolinu s. Tovarnika i izazvala jaku reakciju protivavionske odbrane iz lakih oruđa, isto tako daleko u pozadini neprijatelja čule su se eksplozije zrna protivavionske odbrane i bombardovanja. Nije primećen broj aparata koji je vršio bombardovanje i rezultat ovog.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vrši se preuređenje položaja i fortifikaciski radovi.

IV-ta brigada kao diviziska rezerva produžila je rad na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca pre podne: ratna služba, obezbeđenje bataljona u nastupnom maršu. Rad prihvatnice, prednjeg odeljenja, patrola predhodnica pri naiasku na jačeg neprijatelja. Po podne — priprema za izvršenje školskog i bojnog gađanja.

Kod ostalih jedinica divizije zanimanje i rad vršen je po mogućnostima koje su im stojale na raspoloženju.

Vreme vedro sa povetarcem.

Štab divizije u s. Berkasovu.

24 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Naši položaji promenjeni u toliko što se izvršilo posedanje dubinskog sistema sa pojedinim delovima. Položaji u glavnom nepromenjeni.

Raspored artileriskih delova divizije nepromenjen.

U vremenu od 0 časova do jutra i od 20—23 časa noći aktivan rad naših izviđačkih delova na levom krilu (XXXI-ve

[9] Vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 25. marta 1945 (AVII, rea. br. 24—9, k. 260A).

[10] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 62.

brigade)" u cilju izviđanja neprijatelja, pri čemu su nađena neprijateljska minska polja i izvađeno od strane pionirskih jedinica ove divizije 54 pešadiske nagazne mine. Na vatru naših delova neprijatelj nije odgovorio. Naređeno je jedinicama dolazak njihovih delova do neposrednog susreta sa neprijateljem.

Naša artilerija dejstvovala na neprijateljsku bateriju a po izvršenoj korekturi sa tri granate ućutkala neprijateljsku artileriju, koja je gađala naš teški divizion.[12]

Neprijateljska artilerija dejstvovala je od 16 i 30 č. i izbacila nekoliko zrna na naš II divizion. Isto tako dejstvovala je na osmatračnice I i II baterije teškog diviziona sa tri zrna.

Neprijatelj je izbacio nekoliko granata iz bacača na oko 100 metara pozadi naših pešadiskih položaja.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nemamo.

Neprijatelju verovatno nanešeni gubitci ali nepoznati.

Rad avijacije:[13] u 11.05 časova dva naša aviona preleteli su s. Tovarnik pravcem istok — zapad, a po izvršenom izviđanju odleteli pravcem sever. U dubokoj neprijateljskoj pozadini čula se eksplozija avionskih bombi, po čemu se utvrdilo dejstvo naše avijacije.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

IV-ta brigada u toku dana vršila je školsko-bojno gađanje iz pušaka i automata. Rezultat gađanja dobar.

Ostale jedinice prema mogućnostima i vremenu radile su na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca po rovovima i zaklonima.

Naročitih promena u toku dana nije bilo.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Berkasovu.

25 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših položaja promenjen. U potpunosti nedovršena linija Grčićev salaš — k. 100 — k. 91 — presek komunikacije Šid — Tovarnik ispred k. 87 za oko 500 metara, delimično posednuta. Završetak ove linije izvršiće se u toku naredne noći, a ujedno i posedanje u potpunosti ove linije. Na 1, 10 m. dubine kopanja pojavila se voda, te će stoga zakloni za sada biti iskopani do 1 metra dubine, a opadom vode produžiće se produbljavanje.

[11] Vidi izveštaj Štaba 21. divizije JA od 23. marta 1945. o stanju na sektoru k. 141 — Korovi (AVII, reg. br. 25—5, k. 253).

[12] Više o tome vidi izveštaj Artiljerijskog odseka Štaba 21. divizije Artiljerijskom odeljenju Štaba 1. armije JA od 26. marta 1945 (AVII, reg. br. 23—9, k. 260A).

[13] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 65.

Raspored naše artilerije delimično promenjen. I divizion sa dve baterije topova 76 mm. raspoređen je na prostoriji u rejonu k. 140 i južnije od ove kote kod slova »S« od Klještevice.

Protivkolska baterija raspoređena na širokom rastojanju od k. 115 prema jugu. Ostale jedinice na starom položaju.

Pri privlačenju jedinica radi izvođenja fortifikaciskih radova oko pravljenja i posedanja novoodređene linije položaja dva druga iz XXXI-ve i jedan iz V-te brigade naišli su na mine, koje su eksplodiranjem ih lakše ranile, a ujedno odale prilazak naših delova, našta je neprijatelj otvorio vatru. Neprijateljskom vatrom ranjeno je 5 drugova, među kojima i jedan komandant bataljona, koji je upućen u bolnicu. Drugovi su prosečno lakše ranjeni sem dva teže. Fortifikaciski radovi su izvođeni pod isturenim pretstražarskim delovima, koji su štitili rad oko utvrđivanja.

Dejstvo naše artilerije bilo je povremeno, u cilju uznemiravanja neprijatelja.

Neprijateljska artilerija tukla je u 7.50 č. i 9.10 č. položaje teškog diviziona. Jednom granatom pogodila zgradu gde se nalazi štab. Štete nije bilo.

Radom izviđačkih delova XXXI-ve brigade i izviđačkom četom ove divizije izvađene su 87 pešadiskih nagaznih mina, među kojima i protivtenkovske, pri nailasku na neprijateljska minska polja.

Neprijatelju nanešeni gubitci ali nepoznati.

Naši gubitci ukupno ranjenih 8 drugova, među kojima dva lakše. Gubitaka u materijalu nismo imali.

Rad avijacije: u 0.40 č. jedan nepoznat avion preleteo je pravcem Tovarnik — Šid, u glavnom avijacija neaktivna.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

IV-ta brigada i prateća četa ove divizije produžile su i danas školsko i bojno gađanje. Rezultat dobar. Kod ostalih jedinica produžen je rad od jučerašnjeg dana na vojno-političkom uzdizanju boraca i rukovodioca.

26 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Naši položaji promenjeni u toliko što su konačno posednuti pored glavne i novputvrđene linije po primljenom naređenju od strane armije po sekciji. Na sektoru naše V brigade zapadno od k. 141 pa u levo do k. 114 fortifikaciski radovi su u potpunosti završeni, iskopane saobraćajnice, zakloni u rovovima a ispred ove linije pretstražarski rovovi. Kod naše XXXI-ve brigade, usled vode koja je daljnim fortifikaciskim radovima

u pravcu k. 87 izbila na dubini od 30 cm. na pojedinim mestima, izrađeni su zakloni za stav ležeći, a sama linija uzeta kao pretstražarski položaj, dok je pozadi ove, na oko 1 kilometar istočno od k. 87 trasirana novopostavljena linija položaja.[14]

Raspored artileriskih jedinica divizije nepromenjen.

U toku noći aktivan rad naših izviđačkih delova, koji su se sukobili sa neprijateljskim patrolama. U toku noći primetio se takođe aktivan rad neprijateljskih izviđačkih patrola, i to u međuprostoru novoutvrđene linije i neprijateljskih položaja. Tokom noći bila su 4 susreta sa neprijateljskim patrolama. Izvlačenje svojih patrola neprijatelj je potpomagao sa vatrom sa Kozjakovog salaša.

Dejstvo artilerije: šesta baterija I diviziona izvršila je proveru elementa na cilj NZO »S«, utrošene su 4 granate 76 mm, IV baterija II diviziona dejstvovala je na cilj 206, a pored ovih i novi cilj br. 904 (Grčićev salaš). Novi cilj uraktljen. Gađanje je vršeno po naređenju komandanta divizije. Pri tučenju Kozjakovog salaša primećeno je da su dva Nemca leteli u vazduh i napuštanje istog od strane neprijatelja.

Neprijateljska artilerija povremeno dejstvovala ispred položaja naših pešadiskih delova u 16.45 časova. Imala podbačaj.

Radom izviđačkih delova izvađene su 32 protivtenkovske neprijateljske mine. Neprijatelj povremeno vrši popunu svojih minskih polja, koje naše jedinice neprestano vade.

Naši gubitci: dva ranjena, od kojih jedan teže, pri susretu sa neprijateljskim patrolama.

Neprijatelju verovatno naneti gubitci, ali nepoznati.

Rad avijacije:[15] u 13.40 časova u velikoj daljini čulo se bombardovanje u dva talasa pravcem severozapadno od Tovarnika. Od izviđačkih aparata primećen je jedan naš avion.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

IV-ta brigada tokom dana produžila je svojim delovima školsko-bojno gađanje. Uspeh dobar. Ostatkom kojim su izvršili gađanje rađeno je pešadisko egzercirno pravilo, borbena obuka: napad četama pojedinačno na utvrđenu liniju neprijateljskog položaja, zauzeće linije, gonjenje neprijatelja i predaja raporta po svršetku borbe.

Sa ostalim jedinicama rađeno prema mogućstvu i vremenu.

Vreme vedro bez vetra.

Stab divizije nalazi se u s. Berkasovu.

[14] Vidi izveštaj Štaba 21. divizije JA od 26. marta 1945. o stanju na položaju i izvršenju fortifikacijskih radova (AVII, rea. br. 3O—5, k. 253).

[15] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 75.

27 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših položaja nepromenjen. Raspored artileriskih jedinica i osmatračnica nepromenjen.

U toku noći aktivan rad izvidačkih patrola jedinica, pri čemu su se susrele kod Neškovićevog salaša sa neprijateljskim patrolama, koji je takođe pošao sa namerom izvidanja. Rezultat: otkrivena su dva neprijateljska mitraljeska gnezda.

Naša artilerija u toku dana povremeno dejstvovala na neprijateljske položaje (po orijentirima i mitraljeskim gnezdima), rezultat gađanja dobar, u smislu urakljivanja.

Neprijateljska artilerija u manjem obimu aktivna, izbacila nekoliko granata na naše prednje pešadiske položaje, imala podbačaj.

Po trasi kojom se saglasi[o] komandant divizije i štabovi brigada u toku noći počelo se sa izradom fortifikaciskih radova. Nova trasa postavljena je od k. 100, produžujući pravcem južno — levom krilu položaja — i uhvaćena veza sa VI-tom proleterskom divizijom. Pomeranje linije izvršeno je usled podvodnog terena, gde je voda na pojedinim mestima izbila na 30 cm. dubine, a na nekim stojala na površini zemlje, te je s tim ranije data linija od strane armije uzeta kao pretstražarska, a novopostavljena za glavnu liniju položaja.[16]

Gubitci: naš jedan drug ranjen od neprijateljskog bacača.

Neprijatelju naneseni gubitci ali nepoznati.

Rad avijacije:[17] vazdušnu zonu našeg protivavionskog diviziona u 14 i 20 časova preletelo je 5 aviona nepoznate narodnosti. Pre podne u 9.45 časova dejstvo naše avijacije bilo je u pozadini neprijatelja, gde su se čule eksplozije severoistočno od Tovarnika u tri talasa.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

U 0.10 časova čula se motorizacija na neprijateljskoj strani putem s. Ilinci — Tovarnik.

IV-ta brigada i danas je izvodila školsko-bojno gađanje. Rezultat gađanja dobar. Jedinice ove brigade koje su svršile gađanje radile su pešad. egzercirno pravilo: strojeva obuka, prestrojenja četom, zahođenja i paljbe. Po podne politički časovi.

Kod ostalih jedinica divizije radilo se na položaju i držati časovi iz nastave gađanja: o planu vatre, disciplini vatre, uočavanju, označavanju i izboru ciljeva. Na samom položaju napravljena su kopanjem u dubinu mesta za držanje časova i

[16] Vidi izveštaj Štaba 21. divizije JA od 27. marta 1945. o stanju na položaju (AVII, reg. br. 33—5, k. 253).

[17] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 76.

konferencija, a radi zaklona od neprijateljske eventualne artileriske vatre.

Vreme oblačno.

Štab divizije u s. Berkasovu.

28 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji bez promene. Poslednja dva dana primećen je aktivniji rad neprijatelja na utvrđivanju južno od Kozjakovog salaša, u dubini oko 400 metara.

Naši pešadiski i artileriski položaji nepromenjeni, s tim što se i dalje utvrđuje, radi se na skloništima, saobraćajnicama, osmatračnicama ii t.d.

Na našem levom krilu sektora, usled močvarnog terena, gde voda stoji na površini, moralo se odstupiti od postavljene linije za oko 1 kilometar, t.j. od k. 87 istočno, zatim preko pruge Šid — Tovarnik uhvaćena je veza sa VI-tom proleterskom divizijom, koja je skrenula za oko 500 metara severoistočno, te se ovim dobila flankirajuća-uzdužna vatra ispred naših položaja. Trasa je postavljena na licu mesta između članova naše i VI-te proleterske divizije, jer se zaista nije moglo drukčije postupiti.

Na sektoru naše V-te, levom, i sektoru XXXI-ve brigade, desnom krilu, neprijatelj je u 22 časa pokušao sa nasilnim izviđanjem sa dve grupe od oko 30—40 vojnika, ali je dejstvom naše artilerije sa nekoliko granata i pretstražarskim delovima odbijen. Tokom cele noći jak rad izviđačkih patrola.[18]

Naša artilerija povremeno dejstvovala u cilju uznemiravanja neprijatelja tokom dana. U toku noći data je uzbuna artileriskim jedinicama zbog namere neprijatelja izviđanja,[19] i baterije topova ZIS gađale su 7 minuta t.j. do odbijanja neprijatelja. Pretpostavlja se da je neprijatelj imao nameru šireg izviđanja. Rezultat artileriskog gađanja odličan.

Neprijatelj artileriskom i bacačkom vatrom tukao naše pešadiske položaje, ali je imao prebačaj i podbačaj na našem levom krilu sektora.

Gubitci: naša tri druga ranjena, od kojih jedan teže. Dva druga ranjena neprijateljskom mitraljeskom vatrom, a jedan teže nehotice od svoga druga koje[20] bomba ispala iz ruke.

Neprijatelju naneseni gubitci, ali nepoznati.

Rad avijacije: u 17 časova čulo se bombardovanje zapadno od s. Tovarnika, u više talasa. U 18.05 časova daleko zapad-

[18] Vidi izveštaj Štaba 21. divizije JA od 28. marta 1945. o stanju na položaju (AVII, reg. br. 36—5, k. 253).

[19] Misli se na pokušaj neprijatelja da izvida položaj 21. divizije.

[20] Greška; treba: kome je.

no od Tovarnika bombardovanje u više talasa. Izazvana je neprijateljska protivavionska odbrana, jer se ćula eksplozija granata i bombi.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Veza desno sa Prvom proleterskom divizijom pešačkim rovovima, a tako isto i na desnom krilu sa VI-tom proleterskom divizijom.

IV-ta brigada: produžetak školskog i bojnog gađanja sa puškama i automatskim orudima. Ostali delovi koji su vršili gađanje radili su: naoružanje, opis bacača i opis nišanskih sprava kod bacača M. 38 i 40—50 mm. sa propitivanjem.

Kod ostalih jedinica produžetak rada od jučerašn jeg dana.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Berkasovu.

29 MART 1945 GODINE:

Raspored neprijateljskih položaja nepromenjen.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih delova na položaju nepromenjen.

U toku noći aktivan rad izviđačkih delova na ćelom sektoru. Sa neprijateljske strane ćulo se tiho dovikivanje »Ivane — Mustafa«, po čemu se zaključilo da pored Nemaca ima ustaša i muslimana.[21] Pronađen je leš ubijenog nemačkog vojnika, koji je ubijen prošle noći tokom neprijateljskog nasilnog izviđanja, a pripada 965 regementi,[22] 41 tvrđavske divizije, Mencel Veiner, podoficir.

Naša artilerija povremeno dejstvovala na neprijateljske položaje po ranije izrađenim orijentirima. Rezultat gađanja dobar.

Neprijatelj u toku dana i noći neaktivan, sem što je iz rovova otvarao vatru na naše izviđačke delove bacačima i mitraljezima.

Od strane naših izviđačkih delova pronašla su se nova neprijateljska minska polja i veći broj kako pešadiskih tako i protivtenkovskih mina izvađen i postavljen ispred naših položaja koji se utvrđuju.

Na desnom krilu našeg položaja (V brigade) primećeno je postavljanje minskih polja od strane neprijatelja, kojom je

[21] U ustaškim jedinicama bilo je i Muslimana. Posle odlaska nemačke 117. lovačke divizije sa sremskog fronta, nemačka 41. pešadijska divizija, kojoj je bio potčinjen i jedan bataljon ustaša, proširila je svoj front na sever, do Dunava. Ovde se, verovatno, radi o pripadnicima tog bataljona (vidi Istorijat nemačke 41. pešadijske divizije, AVII, reg. br. 65/la, k. 73A).

[22] U februaru, po dolasku na sremski front, 965. tvrđavski grenadirski puk je preimenovan u 1232. grenadirski puk (iz izjava ratnih zarobljenika, AVII, reg. br. 37/la, k. 73A).

prilikom tučen minobacačkom i mitraljeskom vatrom, u cilju ometanja rada.

Ispred naših položaja i dalje se postavljaju minska polja.

Gubitci u ljudstvu: Jednog druga ranjenog od neprijateljske mitraljeske vatre, koji je sebe izložio, i pored stroge kontrole i ukazivanja, neprijateljskoj vatri, a kasnije od dobivene rane umro. Gubitaka u materijalu nemamo.

Verovatno naneseni gubitci neprijatelju — nepoznati.

Rad avijacije:[23] Naša avijacija izviđačkog tipa u 10.24 časova nadletala je okolinu s. Tovarnika, mitraljirala i bombardovala neprijateljsku pozadinu. Rezultat i mesto bombardovanja nepoznati. U 16.30 časova jedan izviđački avion nadletao je neprijateljske položaje i produžio ka severu.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Veza desno sa I-vom i levo sa VI-tom proleterskom divizijom redovno se održava.

IV brigada: Kao diviziska rezerva juče je završila gađanje puškama i automatima. Rezultat gađanja dobar. Po podne pristupilo se čišćenju oružja, uređenju spreme i doterivanju iste u ispravno stanje.

Kod ostalih jedinica rad na vojnom i političkom polju, teornih časova iz naoružanja po predviđenom planu i programu.

Ostalo sve bez promene.

Vreme: Povremeno oblačno.

Štab divizije u s. Berkasovu.

30 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih jedinica nepromenjen.

Raspored osmatračnica, kako štaba brigade, štaba divizije, tako artileriskih jedinica nepromenjen.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola, kako naših tako i neprijateljskih, bilo je više susreta u toku noći, gde je dolazilo do minobacačke i mitraljeske vatre.

Dejstvo naše artilerije: I divizion oko 17 časova na cilj 831 (groblje), na neprijateljsku pešadiju koja se ukopavala izbacila je nekoliko granata, pogodci su bili odlični, neprijateljski vojnici su napustili rovove i u paničnom begstvu pobegli prema s. Tovarniku. Na sigurno se može reći da je neprijatelj pretrpeo gubitke u ljudstvu. Izbačeno 10 granata.

Bacači artilerije pešadiskih brigada povremeno dejstvovali na neprijateljske položaje radi uznemiravanja neprijatelja.

[23] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 79.**

Neprijatelj u toku dana nije tukao neprijateljskom[24] vatrom, sem minobacačkom, izbacivši nekoliko mina na naše pešadiske delove u rovovima, ali je tukao daleko pozadi položaja bez ikakvog cilja.

Pri izviđanju naših delova naišlo se na neprijateljska minska polja i izvađeno tri komada »Štok« pešadiskih mina. Preduzete su mere za dalje vađenje.

U toku noći produžilo se sa utvrđivanjem linije i izvođenjem fortifikaciskih radova, naročito skloništa za ljudstvo. Također se produžilo sa postavljanjem minskih polja i žičane prepreke ispred novoutvrđene linije.

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.

Neprijatelju nanešeni gubitci 2 mrtva i 1 ranjenog, a pretpostavlja se kao sigurnim da su neprijatelju nanešeni veći gubitci.

Rad avijacije:[25] u toku jučerašnjeg dana vazdušnom zonom ove divizije preletela su tri ruska aparata u smislu izviđanja, kasnije se čula eksplozija granata i bombi od bombardovanja daleko u pozadini neprijatelja.

IV-ta brigada: po završenom školskom i bojnom gađanju, produžilo se do 10 časova sa čišćenjem oružja a potom pregledom. Od 10 časova nastava za gađanje: ocena otstojanja pomoću oka prenošenjem osnovice za bliska, srednja i daljna otstojanja.

Ostale jedinice izvodile su nastavu prema mogućtvima i vremenu.

Naročitih promena u toku dana nije bilo.

Vreme vedro sa jakim vetrom.

Štab divizije nalazi se u s. Berkasovu.

31 MART 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni. Primećena je jedna grupa neprijateljskih vojnika koji su se ukopavali na putu Tovarnik — Sotin oko 800 metara od Tovarnika, često su se prebacivali po tri — četiri vojnika u zaseok severozapadno od Tovarnika.

Raspored naših položaja pešadiskih i artileriskih, a tako isto osmatračnica nepromenjen.

U toku noći rad izviđačkih patrola manjeg obima, gde su se patrole često susretale sa neprijateljem koji je takođe polazio u izviđanje, ali odbijen našim patrolama i ljudstvom sa pretstraže.

[24] Treba: artiljerijskom.

[25] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 82.

Naša artilerija kao i minobacači pešadiskih brigada dejstvovali su povremeno na neprijatelja u cilju uznemiravanja.

Neprijateljska artilerija nije dejstvovala, sem minobacačima na naše pešadiske položaje sa oko 15 granata, imala podbačaj.

Pri noćašnjem izviđanju naišlo se na neprijateljska minska polja, odakle su mine vađene i postavljene ispred naših položaja.

Naši gubitci: jedan mrtav i dva lakše ranjena — pri izviđanju neprijatelja.

Neprijateljski gubitci: jedan mrtav vojnik i jedan konj vatrom naše pešadije iz snajperki sa pretstražarskih položaja.

Dejstvo avijacije:[26] naša avijacija izviđačkog tipa — dva aparata izviđala neprijateljske položaje od Tovarnika ka severu, kojom prilikom je tukla neprijateljske položaje od Kozjakovog salaša prema severu mitraljeskom vatrom. U 14.30 časova ponovo su se pojavili aparati iznad Tovarnika u pravcu severa, što je izazvalo reakciju neprijateljske protivavionske odbrane lakim oružjem.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

IV-ta brigada: pešadisko egzercirno pravilo, kretanje jedinica pod daljnom neprijateljskom vatrom, daljnom pešadiskom vatrom, srednjom i bliskom pešadiskom vatrom, sa postepenim razvijanjem jedinica iz kolona u frontove i prelazak u streljački stroj, završavajući sa napadom na neprijatelja, zauzećem njegovog položaja i gonjenjem neprijatelja. Po svršenom radu predaja jedinica i raportiranje. Po podne politički časovi.

Kod ostalih jedinica rad po nastavnom planu i programu prema vremenu i mogućnostima.

Vreme lepo.

Štab divizije nalazi se u s. Berkasovu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik M. P. Komandant, ppukovnik,
M.[27] Jovanović **Vlado M. Bajić**

Načelnik, major,
M.[28] Maksimović

[26] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 84.**
[27] **Mirko**
[28] **Milivoj**

BR. 19

ZAPO VEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 3. APRILA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA SADEJSTVO S JUŽNOM OPERATIVNOM GRUPOM DIVIZIJA U NAPADU NA BRČKO I ZA NASILNO IZVIDANJE NA DESNOM KRILU ARMIJE[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
O. Br. 117
3. aprila 1945. g.

Z A P O V J E Š T
(Sekcija: Vukovar, Bijeljina i Tuzla 1:100.000)

Prema poslednjim podacima neprijatelj je oslabio sremski front izvukavši sa svog levog krila 117. njemačku diviziju. Mjesto nje došla su dva do tri bataljona 22. njemačke divizije, no ovo nije potpuno provjereno.[2] Na sektoru Tovarnik — Ilinci nalaze se dijelovi 41. tvrđavske divizije. Od hrvatskih snaga na frontu se nalazi oko osam bataljona 3. i 12. hrvatske divizije.

Jačina neprijateljske pješadije, kao i artilerije na položaju, nije nam tačno poznata, ali pretpostavljamo da je neprijatelj oslabio i u artileriji po odlasku 117. divizije.

Operacije naših jedinica u Istočnoj Bosni uspješno se razvijaju.[3] Drugog aprila oslobođena je Bijeljina,[4] a 3. aprila Novo Brezovo Polje.[5] Sada se naše jedinice nalaze južno od Save u neposrednoj blizini Brčkog. Napad na Brčko sa ovim jedinicama predviđen je 6. aprila izjutra.

Obzirom na povoljno razvijanje operacija južno od Save i da bi ovim jedinicama sadejstvovali u zauzimanju Brčkog,[6]

[1] Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 20/1—17, k. 867.

O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 42, 47, 55 i 57.

[2] Nemačka 117. lovačka divizija je povučena sa sremskog fronta 18—20. marta, a njen položaj je posela 963. tvrđavska brigada »Kloc« (vidi dok. br. 15, objašnjenje 1).

[3] Misli se na dejstva Južne operativne grupe divizija 1. armije na prostoru Bijeljina — Brčko. <

[4] Bijeljina je oslobođena od neprijatelja 3. aprila u 3 časa (vidi dok. br. 50: depeša štaba 17. divizije štabu 1. armije JA od 3. aprila).

[5] Selo Staro i Novo Brezovo Polje oslobodila je 5. divizija JA 6. aprila 1945 (vidi dok. br. 32: depešu štaba 5. divizije štabu 1. armije JA od 6. aprila 1945).

[6] O neposrednom sadejstvu jedinica 2. armije JA u borbama za oslobođenje Brčkog vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 38, 39, 40, 41, 42. i 43.

izvešćemo operacije na levom krilu naše Armije sa jačim snagama, čime ćemo se postaviti u povoljan položaj da po likvidaciji neprijateljskog garnizona Brčkog možemo razviti dalje ofanzivne operacije prema Vinkovcima i Županji.

Istovremeno izvešćemo jača nasilna izviđanja na desnom krilu naše Armije da bi tačnije ustanovili jačinu neprijateljskih snaga na ovome otsjeku i da bi podgotovili naše jedinice za šire operacije u povoljnom momentu.[7]

U vezi sa gornjim,

N A R E Đ U J E M O :

XI DIVIZIJA:

Sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 3. aprila pred veče, preći će reku Bosut kod s. Morović i s. Bosut i u toku noći 3/4. aprila stići će do zapadnog dijela Bosutske šume, gdje će srediti i pripremiti jedinice za napad na s. Jamena i Strašinci. Napad na oba sela izvesti 4. aprila do 7 časova izjutra.[8]

Po likvidaciji neprijatelja nastaviti sa gonjenjem neprijateljskih ostataka, zauzeti s. Račinovci, Drenovci i zajedno sa Konjičkom brigadom[9] s. Soljani. U ovoj operaciji težiti da se što pre preseče komunikacija Brčko — Vinkovci, poslije čega pripremiti jedinice za sadejstvo sa našim jedinicama južno od Save u cilju ovlađivanja Brčkim i Gunjom.

Početak napada na sektor s. Gunja 6. aprila.

Konjičku brigadu upotrebiti na desnom krilu u cilju gonjenja neprijatelja prema s. Soljani, djelimičnim učešćem u zauzimanju s. Soljani sa sjevera, a jačim patrolama kontrolisati put Lipovac — Vrbanja radi veze sa VI Divizijom. Konjičke patrole i patrole VI Divizije održavaće vezu na ovome putu kod mosta preko r. Koritanj (k. 80).

[7] Vidi prethodno naređenje Štaba 1. armije JA Str. pov. br. 311 od 2. aprila 1945 (AVII, reg. br. 18/1—1, k. 715) sa uputstvom za pripremu (AVII, reg. br. 26/3—1, k. 251).

[8] Vidi zapovest Štaba 11. divizije JA od 3. aprila 1945 (dok. br. 20).

[9] Prva konjička brigada je formirana 15. septembra 1944. u s. Slavkovici, kod Ljiga, u sastavu 1. proleterskog korpusa NOVJ, a imala je dva diviziona (po dva eskadrona od po dva voda), ukupno 400—500 boraca, naoružanih puškama, automatima i puškomitraljezima. Od januara do aprila 1945. ona se nalazila uglavnom na liniji s. Adaševci — s. Morović — s. Višnjićevo (s. Grk) — s. Sremska Rača, menjajući položaje prema potrebi. Na sremskom frontu je formiran i 3. divizion, naoružan sa 9 mitraljeza i 8 minobacača 81 mm, pored lakog pešadijskog naoružanja (Dragan Granić, pukovnik, i Milinko Miletić, potpukovnik, *Prva konjička brigada na sremskom frontu*, Vojnoistorijski glasnik br. 5, 1955, str. 79).

U ovim operacijama Konjička brigada potpadaće pod komandu Štaba XI Divizije.

Na levom krilu uspostaviti vezu sa jedinicama koje operišu južno od Save.

VI DIVIZIJA:

U noći 4/5. aprila, oko ponoći, napašće sa jednom brigadom s. Batrovci i s. Lipovac. Ovladaće ovim selima i postaviće jedinice brigade prema s. Apševci levom obalom r. Spačva i Bosut.

Na levom krilu jače se obezbediti od pravca s. Vrbanja, održavajući vezu sa Konjičkom brigadom na mostu kod kote 80.

U noći 4. aprila, od 20 do 24 časa, dve desnokrilne brigade izvršiće smjenu položaja sa dve brigade 42. makedonske divizije.[10]

Po izvršenoj smjeni jednu brigadu poslati u s. Morović, a jednu u s. Adaševci.

Artilerijske jedinice VI Divizije treba da krenu sa položaja u 4 časa izjutra.

Na prostoriji Morović, Adaševci, Batrovci, Lipovac, diviziju pripremiti za pokret na pravcu XI Divizije.

42. DIVIZIJA:

U toku noći 4. aprila, od 20—24 časa, sa dve brigade smjeniti na položaju dve brigade VI. Divizije i to na otsjeku južno od željezničke pruge — k. 89[11] — Kandrašica — Gradina.

Štabovi brigada VI Divizije upoznaće u detaljima štabove brigada 42. divizije o neprijateljskim položajima i njegovim rasporedom snaga, automatskog i teškog oruđa, kao i o minskim poljima. Primopredaju izvršiti pismenim dokumentima i izrađenim skicama otsjelca brigada.

Jednu svoju brigadu 42. Divizije držaće u rezervi.

Štab 42. Divizije i štabovi brigada 4. aprila upoznaće se detaljnije sa osmatračnica sa zemljištem i neprijateljskim položajem.[12]

XXI. DIVIZIJA:

Sa jednim ojačanim bataljonom izvršiće nasilno izviđanje na sektoru Grčićev salaš, u cilju zauzimanja ovog neprijateljskog uporišta i njegovog držanja.[13]

10) Iz vrš. zapovest Štaba 15. korpusa JA od 3. aprila 1945 (AVII, reg. br. 3/2—1, k. 1364).

[11] Nije naden na sekciji 1:100.000.

[13] Vidi zapovest Štaba 21. divizije JA od 4. aprila 1945. za nasilno izvidanje (dok. br. 26).

Artilerijska priprema pridodate artilerije počeće tačno 5. aprila u 4.45 časova izjutra i trajaće 10 minuta.

Artilerijski prepad završiti tačno u 5 časova, kada pješadija treba da pređe u napad.

Artilerijsku pripremu koristiti za podilaženje pješadije do jurišnog otstojanja i za stvaranje prolaza na minskom polju.'[14]

I DIVIZIJA:

Sa jednim ojačanim bataljonom izvršiće nasilno izviđanje na sektoru bezimeni salaš — zapadno od k. 141 u cilju zauzimanja neprijateljskih položaja na tom sektoru i držanja istih u svojim rukama.[15]

Artilerijska priprema pridodate artilerije počeće tačno 5. aprila u 4.45 časova izjutra i trajaće 10 minuta.

Artilerijski prepad završiti tačno u 5 časova, kada pješadija treba da pređe u napad.

Artilerijsku pripremu koristiti za podilaženje pješadije i za stvaranje prolaza na minskim poljima.

— Cilj nasilnog izviđanja i kod I i kod XXI Divizije je da zauzimanjem određenih sektora neprijateljskog položaja stvorimo za pomenute divizije mogućnost za dalje ofanzivne operacije.

— Radi toga štabovi divizija pripremiće čitavu diviziju da budno prati tok nasilnog izviđanja. Svi štabovi i komande četa moraju biti na svojim osmatračnicama, pratiti tok operacija kako bi tačno ustanovili jačinu neprijateljskih snaga i prema tome ocijenili dalje mogućnosti za proširenje operacija.[16]

— Veza između diviziona monitora, koji potpomaže I i XXI diviziju u nasilnom izviđanju, treba da bude dobro organizovana.

— Komandant artilerije Armije svojom zapovješću regulisaće rad i dejstvo artilerijskih jedinica divizija i odrediće utrošak artilerijske municije.

— Komandant pozadine Armije organizovaće dotur municije i hrane, a naročito će obratiti pažnju XI i VI divizije.

[14] i [16] U depeši od 5. aprila 1945. štab 1. armije obavestio je Generalštab JA da 1. proleterska i 21. divizija JA nisu uspele da prodru u neprijateljske linije (dok. br. 39). Opširnije o toku i rezultatima izviđanja vidi u dok. br. 42 i 57 izvode iz operacijskih dnevnika 1. proleterske i 21. divizije JA.

[15] Vidi zapovest Štaba 1. proleterske divizije JA od 4. aprila 1945. za nasilno izviđanje (dok. br. 23).

— Ranjenike evakuisati prema ranije datom rasporedu za evakuaciju ranjenika u armijske bolnice. Jedna armijska prihvatnica nalazić e se u s. Kukujevci, koja će služiti za sve jedinice zaključno sa 42. Divizijom. Druga prihvatnica nalaziće se u s. Iloku.

— Štab Armije nalaziće se u s. Erdeviku do daljeg naređenja, gdje će se nalaziti i centar radio-veze i telefonske veze.[17]

— Sve divizije redovno će nas izvještavati o toku operacija i putem radio-veze davati svoje sugestije i prijedloge.

— Ugovoreni znaci dostavljaju se u prilogu.'[8]

Potvrdite prijem naređenja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR M. P. ...[20]
Pukovnik,
M.[19] Todorović

DOSTAVLJENO:

Štabu XV Korpusa,
Štabu I, VI, XI, XXI Divizije,
Štabu Konjičke brigade,
Komandantu artilerije Armije.

Op. br. 228/45/27-VI.[21] 3-IV-45[22]

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Opr. broj : 228
Dana 27-VI- 1945.

Po ovome predmetu je postupljeno, pa se kao svršen stavlja u akta.

M. P. V.K.

[17] O radu 2. tenkovske brigade u vezi s tom zapovešću vidi naređenje Štaba 1. armije JA O. s^r. pov. br. 332 od 4. aprila 1945. u 10,45 časova Štabu 1. tenkovskog bataljona (AVII, reg. br. 31—1, k. 251).

[18] Tai prilog redakcija nije pronašla.

[19] Mijalko

[20] Nedostaje desna donja strana dokumenta s potpisom.

[21] Dopisano crnim mastilom.

[22] Dopisano crnim mastilom.

BR. 20

ZAPO VEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 3. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA SADEJSTVO S JUŽNOM OPERATIVNOM GRUPOM DIVIZIJA 1. ARMIJE JA I IZBIJANJE NA ŽELEZNICKU PRUGU BRČKO — VRBANJA[1]

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Str. pov. broj 106
Dana 3. IV 1945

Z A P O V E S T
sekcija **Vukovar, Bijeljina, Šabac, Tuzla 1:100.000**

Na prostoriji Opatovac — Dunav — Orolik — Otok — Vrbanja — Gunja — Sava — Strašinci — Batrovci — Tovarnik nalaze se dvije njemačke divizije[2] ojačane sa dijelovima ustaških jedinica.[3]

Na prostoru Studva — Strašinci — Jamena — Račinovci — Drenovci — Soljani nalaze se manje ustaške snage.[4]

Naša vojska na desnoj obali Save[5] po oslobođenju Bijeljine[6] izbila je prilazima Brčkog gdje se vode borbe.

Zadatak naše I Armije da pređe u napad na čitavom sektoru. U toku 4 uvečer krenuće glavnina naše Armije u napad.

Zadatak naše divizije, ojačane sa jednom konjičkom brigadom,[7] da sadejstvuje sa snagama na desnoj obali Save i izbije što hitnije na želj. prugu Brčko — želj. stanica Vrbanja.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 9/3—1, k. 873.**

[2] **Reč je o nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji. Njoj su krajem februara 1945. potčinjena dva bataljona: Nemačko-arapski i 843. severnokavkaski, a posle povlačenja nemačke 117. lovačke divizije sa sremskog fronta (18—20. marta) potčinjena su joj i 963. tvrdavska brigada »Kloc« i borbena grupa »Brener« (vidi dok. br. 15, objašnjenje 1).**

[3] **U pitanju su delovi ustaško-domobranske 3. i 12. divizije (dok. br. 19).**

[4] **To su bili delovi ustaško-domobranske 3. divizije (vidi *Završne operacije*, 538).**

[5] **Misli se na Južnu operativnu grupu divizija 1. armije JA.**

[6] **Bijeljina je oslobođena 3. aprila 1945 (vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 3. aprila 1945. u 8,30 časova).**

[7] **Vidi dok. br. 47, objašnjenje 6.**

N A R E Đ U J E M O :

1. **— V brigada** krenuće odmah po prijemu naređenja pravcem Kuzmin — Kukujevci — Morović — Filipov put — Pavlovića Staja[8] — Soljani, čisteći neprijatelja na tome pravcu, sa prvim zadatkom zauzimanja sela Soljani.[9] Zona širenja desno reka Studva — Zapašće — Rogoznjata — k. 85 — Gvozdićeva staja[10] isključno — jaz južno od Rogićeve staje[11] do rijegove okuke na zapadu — k. 86. Zona širenja lijevo Filipov put — Kopčalića staja[12] — Krajkovo — Novoselica staja[13] — raskrsnica puteva južno od Špajgerove staje[14] ispod slova »st« — put od te raskrsnice do jaza zapadno od k. 89.[15] Po izbijanju na tu liniju produžiće odmah najatkivnije izviđanje u pravcu Drenovci — Vrbanja. Preduzeće na liniji Soljani — k. 83 (kod Pšenica staja) obavezno kopanje rovova bez obzira na situaciju.

U lijevo će održavati vezu sa VIII Crnogorskom brigadom a u desno sa Konjičkom brigadom.

2. — **VIII crnogorska brigada** odmah po prijemu naređenja krenuće opštim pravcem Kuzmin — Bosut — Jamena, sa manjim djelovima likvidiraće selo Strašinci[16] a glavninom odmah produžiti na Račinovci, kojega likvidirati.

Zona širenja desno lijeva granica zone dejstva V brigade, a lijevo rijeka Sava. Po izbijanju na liniju k. 83 — Pletina — k. 86 — zapadna ivica sela Račinovci — Sava preduzeće odmah kopanje rovova.

U desno će održavati vezu sa V brigadom.

3. **— Konjička brigada** krenuće 3 o. m. u 24 časa pravcem selo Morović — Filipov put — Zapašće — Vidakovića staja,[17] izbijajući na liniju Paovska rijeka — Gvozdićeva staja[18] (zaključno), odakle će preduzeti izviđanje ka Vrbanji, osigu-

[8] Treba: Pavlovića stan (2 km severozap. od s. Strašinaca).

[9] Selo Soljani je zauzeto 5. aprila (vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije Štabu Južne operativne grupe divizija).

[10], [18], :o Treba: Gvozdićev stan (3 km severoist. od s. Soljana).

[11] Treba: Rogićev stan (3 km severozap. od s. Soljana).

[12] Treba: Kopčalića stan (2 km severno od s. Strašinaca).

[13] Treba: Novoselca stan (2 km zapadno od s. Strašinaca).

[14] Treba: Špajgerov stan (5 km zapadno od s. Strašinaca).

[15] Treba: k. 83.

[16] Sela Jamena i Strašinci su oslobodena 4. aprila 1945 (vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA Štabu Južne operativne grupe divizija od 4. aprila 1945. u 9 časova).

[17] Treba: Vidakovića stan (5 km istočno od s. Soljana).

ravajući istovremeno desni bok i krila naših jedinica od Studve i Koritanj. U lijevo će održavati vezu sa V brigadom.

Zona širenja u desno Studva — Koritanj a u lijevo desna granica V brigade.

4. — **XII brigada** krenuće 3 o. m. u 24 časa pravcem Morović — Suhi put[19] — Strašinci, gdje će ostati kao rezerva do daljeg naređenja.

5. — **Divizion artiljerije** odmah po prijemu ovog naređenja krenuće usiljenim maršem pravcem Martinci — Kuzmin — Kukujevci — Morović — Filipov put — k. 83 istočno od sela Strašinci, gdje će zauzeti položaj. Dobiće naređenje za dalji rad.

6. — **Inžinjerski bataljon** uhvatiće najhitnije vezu sa Konjičkom brigadom i po dolasku na prostoriju Gvozdićeve staje[20] dodijeliće mu Konjička brigada dio snaga u cilju najhitnijega rušenja želj. pruge na sektoru Boljkovo, nasip, k. 82.

7. — **Veza** štaba divizije sa štabovima brigada održavaće se radio-vezom po datome planu. Po dolasku na prostoriju Strašinci — Soljani — Račinovci šef otseka za vezu divizije podići će telefonsku liniju od centra veze štaba divizije selo Strašinci do Soljani i Račinovci.

8. — **Signalna veza** pešadije sa artiljerijom:

— Jedna bijela raketla opaljena u pravcu izvesne tačke znači da artiljerija obaspe vatrom tu tačku.

— Jedna crvena raketla opaljena u pravcu izvesne tačke znači da pešadija kreće na juriš i artiljerija prekida vatru.

— Dvije crvene raketle opaljene pravo u vis znače da je pešadija zauzela izvesnu tačku. To će u isto vrijeme označavati uopšte dokle je izbio naš streljački stroj. Zato te znake davati povremeno.

9. — **Štab divizije** će biti 3 o. m. u 19 časova u selu Morović a dalje će se kretati za V brigadom, pravcem Filipov put —selo Strašinci, gdje će ostati do daljeg.

U selo Strašince upućivati pismene izveštaje o situaciji.[21]

10. — **Komanda pozadine** prebaciće će u toku 4 o. m. do 12 časova u selo Kuzmin, gdje se zadržavati do daljeg.

11. **— M. S.** B.[22] krenuće 3 o. m. u 24 časa za selo Morović, gdje će se smestiti i organizovati prihvat ranjenika. Brigada će evakuisati ranjenike u selo Morović. Pripremiti veći broj prevoznih sredstava za dalje evakuisanje ranjenika u Armisku prihvatnicu — selo Kukujevci.

12. — **Bolnica lako ranjenih** ostaće u Kuzminu.

[19] **Nije naden na sekciji 1 : 100.000.**
[21] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 47.**
[22] **Medicinsko-sanitetski bataljon.**

13. — Skreće se pažnja svima jedinicama da najenergičnije izvrše određeni zadatak.

Pokret vršiti usiljenim maršem.

14. — Potvrditi pismeno prijem zapo vesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar — ppukovnik M. P. Komandant, ppukovnik,
Časlav[23] **Žarko**[24]

Načelnik — poručnik,

Dostavljeno:

V brigadi
VIII brigadi
XII brigadi
Konjičkoj brigadi
Komandantu art. diviziona
Komandantu Pozadine
Inžinjerskom bataljonu
Šefu otseka za vezu
Referentu saniteta divizije

Napomena: Izviđačka četa ove divizije i izviđački vodovi V i VIII brigade krenuli su 3 o. m. u 12 časova pravcem Filipov put i putem Rača — Jamena u cilju izviđanja neprijatelja. Sa njima upućeni su mineri, za vađenje mina na navedenim putevima.

ŠTAB VIII CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE
XI UD. DIVIZIJE
Op. Br. 28.—
3-IV-1945. god.
Položaj

Izdata zapovijest za pokret jedinicama, pa u akta.

V. d. načelnik — kapetan
Pero[25]

[23] **Božović**
[24] **Vidović**
[25] **Perović**

BR. 21

ZAPOVEST KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 4. APRILA 1945. DIVIZIJAMA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE ZA GRUPISANJE SNAGA RADI NAPADA NA BRČKO[1]

Š T A B
P R V E A R M I J E
NOV JUGOSLAVIJE[2]
O. Br. 273
4. IV. 1945. g.

Z A P O V I J E S T
Sekcije: Bijeljina i Brčko 1:100.000

Neprijatelj u sastavu 22 planinske divizije, djelovi: 117 divizije, »Princ Eugen« divizije, 12 hrvatske divizije, jednog bjelogardejskog puka i demoralisane četničke bande, nalaze se u povlačenju ka Brčkom i dalje prema Bosanskom Šamcu, Gradačcu i Županji, ostavljajući svoje zaštitničke djelove na liniji: Brezovo Polje — Slijepčevići — Brezik — Potočari i dalje ka Brkama.[3]

XVII Divizija poslije zauzimanja Bijeljine[4] izbila je na liniju: ist. dio Brezova Polja[5] — k. 112 — Pravoslavno Brezovo Polje — Slijepčevići, gdje vodi borbu sa neprijateljskim zaštitničkim djelovima.[6]

V Divizija nalazi se u pokretu ka Brezovu Polju,[7] a II Divizija ka Koraju i Čeliću.[8]

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 6—2—1, k. 784.

[2] Povereništvo narodne odbrane DFJ svojom odlukom od 1. marta 1945. preimenovalo je NOV i POJ u Jugoslovensku armiju (vidi dok. br. 3, objašnjenje 2), ali su štabovi nekih jedinica i dalje upotrebljavali stare štambilje.

[3] Više o neprijateljskim snagama u istočnoj Bosni vidi tom XL knj. 2, dok. br. 38, objašnjenje 2—5, 7. i 8.

[4] Bijeljina je oslobođena 3. aprila 1945 (vidi dok. hr. 50: depešu Štaba 17. divizije JA od 3. aprila u 8,30 časova).

[5,14 i 13] Treba: s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).

[6] Radi se o 3. bataljonu 47. puka i 22. pionirskom bataljonu nemačke 22. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 31—3a, k. 72A: izjavu ratnog zarobljenika potpukovnika dr Eriha Lavala, komandanta 47. puka).

[7] Treba: s. St. i N. Brezovo Polje. O tom pokretu vidi dok. br. 69; AVII, reg. br. 1—2, k. 783A: Operacijski dnevnik Štaba 5. divizije JA.

[8] Vidi dok. br. 69; AVII, reg. br. 6—5, k. 736: zapovest Štaba 2. proleterske divizije JA O. br. 391 od 3. aprila 1945, kojom se ova divizija upućuje u rejon Koraja: 3. brigada preko s. Ugljevika i Koraja

Lijevo od nas nalaze se jedinice II Armije, koje takođe paralelno sa nama gone neprijatelja ka komunikaciji: Brčko — Gračanica.[9]

Na lijevoj obali r. Save na pravcu Jamena — Strašinci napada XI Divizija[10] sa Konjičkom brigadom,[11] koja ima zadatak da čim prije ovlada Jamenom, Strašincima, Račinovcima, Drenovcima i da izbije ka Gunj i u cilju sadejstva pri likvidaciji Brčkog i daljeg gonjenja neprijatelja.

U cilju koncentracije naših snaga za likvidaciju Brčkog,[13]

N A R E Đ U J E M O :

1.— V Divizija sa sadašnje prostorije[13] krenuće ka Brezovom Polju[14] i ukoliko ne bude XVII Divizija očistila Brezovo Polje[15] od neprijatelja, pristupiće likvidaciji istog i 5 o. m. do podne postaviti se na prostoriju: Gredica — Kobelić Njive — Sandić.

2. — **XVII Divizija** po dolasku V Divizije rokiraće se u lijevo od ove i postaviti na prostoriju: G. Boderište — Potočari, povezujući se desno sa V Divizijom a lijevo sa XI[16] Divizijom. Na ovu prostoriju ima se postaviti najkasnije 5 o. m. do podne.

3. — **II Prol. divizija** sa sadašnje prostorije[17] produžiće pokret preko Palanke i 5 o. m. do podne postaviti se na prostoriju: G. Brka — D. Brka — Han Jabučik, vezujući se lijevo sa djelovima II Armije[18] a desno sa djelovima XVII Divizije.

Po dolasku na određene prostorije sve jedinice izvršiće nasilno izviđanje u pravcu Brčkog u cilju ispitivanja rasporeda i jačine neprijateljskih snaga i prikupljanja potrebnih podataka za pretstojeći napad.

U slučaju neprijateljskog izvlačenja iz Brčkog V i XVII Divizija preći će u snažan napad na grad Brčko a II Divizija sa dvije brigade napašće i presjeći komunikaciju: Brčko —

na prostoriju s. Čelić — s. Ratkovići, 4. brigada preko s. Krčina, s. Bogutovog Sela i s. Maleševaca na prostoriju s. Milino Selo — s. Mirosavci, 2. brigada preko s. Trnove i s. Zabrda na prostoriju s. Tutnjevac — s. Bobetino Brdo.

[9] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 41.

[10] Vidi dok. br. 20 i 47.

[11] Vidi dok. br. 19, 20 i 47.

[12] Brčko je oslobođeno noću 7/8. aprila 1945 (vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA od 8. aprila; dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije JA od 8. aprila u 9 časova).

[13] Misli se na rejon Bijeljine.

[14] Greška; treba: II.

[15] Odnosi se na rejon Koraja.

[16] Odnosi se na 25. diviziju (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 38).

Zabar[19] — Gradačac, ostavljajući jednu brigadu u s. Brke,[20] radi obezbeđenja od pravca Gradačac — Sokol.

Djelovi jedinica II Armije koji se nalaze na našem lijevom krilu dobili su zadatak da u toku 5 i 6 o. m. presijeku komunikaciju Brčko — Graćanica na sektoru: Dubrave — Doborovci a 6 o. m. da izvrše napad na pravcu Sokola,[21] no i u ovom slučaju II Prol. divizija će se obezbijediti od pravca Gradačca i Sokola.

Načelnik štaba Komande artiljerije I Armije major drug Ragib Vražalić zajedno sa komandantima artiljerijskih brigada izvršiće koncentraciju artiljerije, s tim što će glavninu motorizovane artiljerije postaviti na pravcu XVII Divizije, a artiljeriju sa konjskom vučom na pravcu V Divizije u cilju potpomaganja izvršenja napada na Brčko.

Naš štab 5 o. m. do podne nalaziće se u Bijeljini, a poslije podne kod štaba XVII Divizije.

Sve divizije po dolasku na određene prostorije radio-vezom izvijestiće ovaj štab o svom dolasku.[22]

Borbeni znaci:

5 april: **Sloboda — Semberija**
6 „ Zastava — Zagreb
7 „ **Borba — bratstvo**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

KOMANDANT
General-la j tnant,
M. P. **PekoDapčević**

Dostavljeno:
Štabu V, II i XVII divizije i
Načelniku art. I Armije

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. Br. 57^
4/4 1945. god.
u č

[19] **Treba: D. i G. Žabar (6 km jugozap. od Brčkog).**
[20] **Treba: G. Brke (6 km jugozap. od Brčkog).**
[21] **Vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 38.**
[22] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69.**

BR. 22

ZAPOVEST KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 4. APRILA 1945. DIVIZIJAMA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE ZA DEJSTVO ARTILJERIJE PRI NASTUPANJU KA BRČKOM[1]

ŠTAB
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Art. O. Br. 274
4. IV. 1945. g.

Z A P O V I J E S T
Sekcije: Bijeljina i Brčko — 1:100.000

Zadatak artiljerije je da potpomaže pješadiju u nastupanju i progonjenju neprijatelja.

U cilju izvršenja postavljenog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

1 — APP-5 (artiljerija za potpomaganje pješadije V Divizije), komandant grupe major Vasilije Bošković. Grupu sačinjavaju dvije baterije haubičkog diviziona VI Divizije, kal. 76 mm. ZIS-3 sa konjskom zapregom, dvije baterije 76 mm. M-27 Art. brigade, tri baterije minobacača 120 mm. Art. brigade, svi topovi 45 mm., svi minobacači 82 mm., sve iz sastava V Divizije.

Zadatak grupe je da prati i potpomaže vatrom i pokretom pješadiju V Divizije u pravcu nastupanja: Brezovo Polje[3] — Sandić — Kobelić Njive — Gredica. Po likvidaciji Brezova Polja grupa će se postaviti 5 o. m. do 12 časova na prostoriju: Slijepčevici — Šandić.

Zona dejstva grupe je zona nastupanja V Divizije.

2 — APP-17, komandant grupe je komandant artiljerije XVII Divizije. Grupu sačinjava: sva artiljerija XVII Divizije kao i protivkolski topovi 45 mm. i minobacači 82 mm. iz pješadiskih brigada iste divizije.

Artiljerija koja je bila izvan sastava svoje divizije ulazi u sastav svoje grupe na sektoru: s. Boderište — Potočari.

[1] Original (pisan na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 4/1—7, k. 994.

[2] Tekst je izostavljen, jer je istovetan sa uvodnim delom zapovesti komandanta 1. armije JA O. br. 273 (vidi dok. br. 21).

[3] i [4] Treba: s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).

Zadatak grupe je da potpomaže i prati vatrom i pokretom pješadiju svoje divizije u pravcu nastupanja. Po smjeni jedinica XVII Divizije na sektoru Brezovo Polje[4] od strane V Divizije grupa će pratiti svoju diviziju i potpomagati je u njenom nastupanju a 5 o. m. do 12 čas. postavice se na prostoriju: Miladija[5] — G. Boderište — Ravan — Han Trešnjica. Jedan vod za protivtenkovsku odbranu topova 76. mm. ZIS-3 postaviti na raskrsnici puteva kod slova A od Miladija (komunikacija Čelić — Brčko).

Zona dejstva poklapa se sa zonama nastupanja pješadije XVII Divizije.

3 — APP-2, komandant grupe je komandant artiljerije II Prol. divizije. Grupu sačinjava: jedna baterija topova 76 mm. M-27 V Divizije i artiljerija II Divizije (baterija 76 ZIS-3, tri baterije minobacača 120 mm, i minobacači pješadiskih brigada kal. 82 mm.). Zadatak grupe je da prati vatrom i pokretom pješadiju svoje divizije i da se postavi 5 o. m. do 12 č. na prostoriju: s. G. Brka. Sa jednim vodom po dolasku na navedenu prostoriju osigurati komunikaciju Brčko — [G.] Brka topovima 76 mm. ZIS-3 od nailaska neprijateljskih tenkova.

Uz pješadisku brigadu koja ostaje u s. G. Brka ostaviti jedan vod topova 76 mm. ZIS-3 i jednu bateriju minobacača 120 mm. kao i pripadajuće minobacače 82 mm. dotične brigade. Sa dvije brigade koje imaju zadatak presjeći komunikaciju [G.] Žabar — Brčko uputiti svu preostalu artiljeriju iz grupe.

Zona dejstva grupe poklapa se sa zonom dejstva nastupanja divizije.

4 — Glavnina artiljerije[6] — grupom komanduje načelnik štaba art. brigade V Divizije poručnik Nastić Jovan sa instruktorom kap. Samohinom.[7] Grupu sačinjava: sva motorizovana artiljerija V Divizije, VI Divizije i XXIII Divizije (protivtenkovski divizion,[8] haubička baterija[9] i protiv, divizion[10] V Di-

[5] **Treba: Han Miladija (2 km severno od s. Pukiša).**

[6] **To je bila artiljerijska grupa opšte podrške (vidi: Miloš Pajević, *Artiljerija u NOR-u*, Beograd 1970, 529).**

[7] **Taj artiljerijski oficir Crvene armije je bio instruktor u jedinicama 1. armije.**

[8] **Protivtenkovski divizion od tri baterije topova 76 mm i voda protivtenkovskih topova 75 mm (M. Pajević, navedeno delo, str. 529).**

[9] **Haubička baterija 122 mm teškog diviziona (M. Pajević, n. d., str. 529).**

[10] **Misli se na protivtenkovski divizion.**

vizije; haubička baterija VI Divizije" i teški divizion XXIII Divizije"[12]).

Zadatak glavnine artiljerije je da potpomaže posredno i neposredno pješadiju V i XVII Divizije.

Grupa će se postaviti 5 o. m. do 12 čas. na prostoriji: Gluha Bara — Krčevine — s. Stanovi. Dvije baterije protivavion. diviziona postaviti na prostoriju s. Čelić a jednu bateriju na prostoriju Han Miladija — Gluha Bara sa zadatkom vazdušne zaštite.

Grupa će krenuti iz Bijeljine 5 o. m. u 5 časova komunikacijom: Bijeljina — Suljin Han — Koraj — Celić — Pukiš — Gluha Bara — Stanovi. Prilikom pokreta treba biti budan jer u pozadini naših jedinica ima četničkih grupica.

5 — Utrošak municije do početka glavnog napada na Brčko dozvoljava se do jedne četvrtine šarži.

6 — Sve grupe moraju poslati unaprijed svoje izviđače radi izviđanja puta, prostorije, mjesta osmatračnica i položaja neprijateljskih prednjih djelova.

Razviti dobro izviđanje i osmatranje i sve podatke o neprijatelju i položaju, kako prednjih njegovih djelova tako i po dubini, dostavljati svaki dan do 20 čas. u štab armije. Podaci moraju biti propraćeni sa skicama. Naročitu pažnju obratiti na Brčko.

7 — Održavati stalnu vezu sa pješadiskim jedinicama, a sa štabom armije preko svojih radio-stanica, odn. preko štabova divizija.[13]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK ŠTABA ARTILJERIJE Major, **E.[14] Vražalić**	M. P.	**KOMANDANT** General-laj tnan t **Peko Dapčević**

[11] **Haubička baterija 122 mm teškog diviziona (M. Pajević, n. d., str. 529).**

[12] **Teški divizion od dve baterije topova 76 mm i haubičke baterije 122 mm (M. Pajević, n. *d)* str. 529).**

[13] **O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: prepis Operacijskog dnevnika Komande artiljerije 1. armije JA za april 1945; reg. br. 1—50, k. 786A: Operacijski dnevnik Artiljerijske brigade 5. divizije JA; reg. br. 54—72/2, k. 995: Operacijski dnevnik Artiljerijske brigade 17. divizije JA.**

[14] **Eśref**

Dostavljeno:
Štabu V, XVII i II Divizije i
Načelniku štaba Art. brigade
V Divizije.

Š T A B
1 ART. BRIGADE 17 UD. DIVIZ.
O. Br. 146
15. IV 1945.
položaj.

Pošto je prednje naređenje primljeno
na znanje i po istom postupljeno u
svoje vreme, predmet se kao svršen
ostavlja u akta.

Za štab
Načel. štaba,[15]

[15] **Potpis je nečitak.**

BR. 23

ZAPO VEST ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 4. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASILNO IZVIĐANJE NA DESNOM KRILU 1. ARMIJE JA[1]

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
0. broj 97
4. aprila 1945. g.
u 9 časova

Z A P O V E S T
(sekcija Vukovar: 1:100.000 i 1:50.000)

[2]

Jednovremeno će XXI i naša divizija izvršiti na desnom krilu armije jaća nasilna izviđanja[3] sa obaveznim prodorom u prednju neprijateljsku liniju. Početak 5. o. m. u 5 časova. Cilj našeg [izviđanja na] desnom krilu armije je tačno proveravanje neprijateljskih snaga i rasporeda; presecanje i seckanje neprijateljske prednje linije; ako tim nastala situacija bude povoljna iskoristiti je upotrebom većih snaga za proširivanje uspeha na čelom sektoru ili na jednom osnovnom otseku. U ovom zadatku XXI divizija napašće Grčićev salaš, a naša divizija bezimeni salaš jugozapadno od k. 141 (Sebauerov salaš).[4]

Za izvršenje prednjeg,

n a r e đ u j e m o :

1. — U napadu će učestvovati jedan bataljon III proleterske brigade ojačan sa četom automatičara iste brigade.

Ovaj bataljon u napadu će potpomagati:

— mali bacači,[5] teški bacači i vod protivkolskih topova II bataljona XIII proleterske brigade sa svojih sadašnjih po-

[1] **Original (pisan na inasini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—1—1, k. 715.**
[2] **Izostavljeni tekst je istovetan sa uvodnim delom zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 117 (vidi dok. br. 14).**
[3] **Vidi dok. br. 19 i 26.**
[4] **Nije naden na sekciji 1 : 100.000.**
[5] **Verovatno se misli na četne minobacače kalibra 50 ili 60 mm, dometa do 1,8 km.**

ložaja, koji će ujedno biti i polazni položaji bataljona koji vrši napad;

— baterije 76 mm III i XIII proleterske brigade — svega 8 topova;

— dve baterije bacača 120 mm — svega 6 bacača;

— jedna baterija topova 76 mm — svega tri topa »ZIS«-3; i

— četiri borbena čamca Crnomorske flotile — svega 4 topa 76 mm, ZIS-3.

2. — Bataljon će izvršiti napad na pomenuti bezimeni salaš sa polaznog položaja na kome se sada nalazi levo krilo II bataljona XIII proleterske brigade. Pravci napada i sektor dejstva pokazati su na terenu.

3. — Napad početi 5. o. m. u 5 časova.

Sva bacačka i artiljeriska oruđa koja su predviđena za ovu akciju otpočeće dejstvo 5. o. m. u 4,50 časova brzom paljbom po prednjem kraju neprijateljske odbrane na predviđenom sektoru napada. U isto vreme napadni talasi pešadije podići će neprijatelju na jurišnom otstojanju a u 5 časova izvršiti upad u neprijateljske rovove na glavnoj liniji, ne zadržavajući se na neprijateljskim pretstražnim rovovima. Artiljeriska i bacačka oruđa u 5 časova preneće vatru sa prve linije po dubini ka drugoj i na drugu neprijateljsku liniju.

Artiljeriska oruđa sa borbenih čamaca Dunavske flotile[4] otvoriće vatru u 5 časova i od 5,30 časova tući Lovaš, ognjene pozicije ispred sela Lovaša i put od Lovaša ka sektoru gdje se vrši napad.

4. — Sve jedinice predviđene za ovu akciju blagovremeno će završiti sve pripreme prema datim pismenim i usmenim uputstvima. (Na sektoru napada razminiravanje prolaza kroz minska polja izvršiće pionirska četa III proleterske brigade noćas počev od 22 časa. Radi obmanjivanja neprijatelja o cilju ovoga rada štabovi I i XIII proleterske brigade uputiće svoje pionirske čete da po odeljenjima u isto vreme otpočnu razminirivanje na njihovim sektorima).

Sve pripreme za ovu akciju, kao i izlazak na polazne položaje izvršiti u najvećoj tajnosti.

5. — Za vreme same akcije, u cilju obmanjivanja neprijatelja o pravcu našeg glavnog dejstva, štabovi I i XIII brigade organizovaće vatreni pritisak na njihovim sektorima iz svih oruđa u vremenu od 4,50 do 5,30 časova 5. o. m. Posle ovog vremena a prema razvoju borbe na osnovnom pravcu napada, povremeno dejstvovati slabijom vatrom. Za ovaj zada-

[4] **Iz sastava Crvene armije.**

tak odobravamo kod I i XIII brigade utrošak municije po sledećem:

— na top od 76 mm po 3 zrna,
— na bacač od 82 mm po 2 mine,
— na mali bacač po 10 mina,
— na automatsko oružje po 40 metaka.

6. — Za sve vreme od početka akcije pa do daljeg naređenja sve jedinice imaju biti u pripravnosti, komandanti i komandiri na osmatračnici. Sve jedinice i sva sredstva moraju biti potpuno spremna da u svakom momentu iskoriste povoljnu situaciju za inicijativno proširivanje uspeha ili za naređeno dejstvo u toku same akcije.

7. — Veza će se održavati svim sredstvima po dosadanjem planu veze.

Počev od 4 časa 5. o. m. pa do daljeg naređenja telefonska veza sme se koristiti samo za prenošenje operativnih naređenja i izveštaja. Korišćenje ove veze za ma koje druge stvari zabranjuje se.

8. — Komandno mesto divizije biće divizijska osmatračnica kod k. 143 (zapadno od sela Bapska).[7]

9. — Divizijske sanitetske ustanove ostaće u dosadanjem rasporedu.

10. — Sravnjenje časovnika izvršiće se putem telefona 5. o. m. u 4,15 časova.[8]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR, ppukovnik	**NAČELNIK,** ppukovnik, **Blažo Marković**	**K O M A N D A N T ,** general-major **Vaso Jovanović**

M. P.

Š T A B
1. PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 97
4. aprila 194
položaj

Po izvršenju u
akta

Za štab
Šef operativnog odseka
Milan Pavlović

[7] **Treba: s. Novak-Bapska (4 km južno od Šarengrada).**

[8] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 42.**

BR. 24

ZAPOVEST ŠTABA 2. PROLETERSKE DIVIZIJE JA OD 4, APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASTUPA NJE KA BRČKOM, NA PROSTORIJU GORNJA BRKA — DO NJA BRKA — HAN-JABUCIK[1]

ŠTAB II PROLETERSKE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
O. Br. 393
4-IV-1945. god.

Z A P O V E S T
Sekcija Bijeljina — Tuzla, razmer 1:100.000

Naša divizija sa sadanje prostorije produžiće pokret nastupnim maršom sa ciljem da 5. o. m. izbije do 12 časova[3] na prostoriju: Gornja Brka — Donja Brka — Han Jabučik, vezujući se desno sa XVII Divizijom a levo sa delovima II Armije.

U cilju prednjeg

N A R E D U J E M O :

1. — 5. o. m. u 2 časa krenuće nastupnim maršom pravcem: s. Vražići — s. Zovik Kalajdžija — s. Gornji Rahić — s. Vukelje — s. Bukvik, gde će presesi i obezbediti komunikaciju Brčko — s. Srnice od neprijateljskog napada sa pravca s. Srnice.

3. Srpska brigada Jedna brigada sa svim svojim delovima i jedna baterija protivkolskih topova 50 mm.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 8—S, k. 736.**

Štab 2. proleterske divizije JA prvobitno je izdao 4. aprila zapovest O. br. 392 (AVII, reg. br. 7—S, k. 736), ali je, dobivši naknadno naređenje Štaba 1. armije JA O. br. si. od 4. aprila (AVII, reg. br. 29—1, k. 251), odmah izdao dopunu zapovesti O. br. 393 od 4. aprila, koju ovde objavljujemo.

[2] **Izostavljeni tekst je sličan uvodnom delu zapovesti Štaba 1. armije JA (vidi dok. br. 21).**

[3] **Vidi posebno naređenje komandanta 1. armije JA O. br. si. od 4. aprila 1945. Štabu 2. proleterske divizije da se ova divizija prebaci na prostoriju s. Gornja i Donja Brka, da preseče komunikaciju Brčko — s. Srnice i da se pripremi za napad na Brčko (AVII, reg. br. 7—1, k. 254).**

Svega: 1 brigada i 1 baterija pr. kol.[4] topova 50 mm.

Bateriju protivkolskih topovaposta-viti na komunikaciji Smiče — Brčko, orijentisana prema s. Srnice.

Zadatak izvršiti 5. o. m. do 12 časova.

Desno održavati vezu sa XVII divizijom.

3.—4. Prol. brigada Jedna brigada sa svima svojim delovima

Svega 1 brigada

3. — 5. o. m. u 2 časa krenuće nastupnim maršem pravcem: s. Koraj — s. Čelić — s. Ratkovići — s. Šatorovići —• s. Palanka — s. Gornja Brka do s. Ulović, gde će se zadržati na položajima prema neprijatelju, tako da prethodnički položaj bude na liniji s. Ulović, a glavnina u s. Gornja Brka. Desno održavati vezu sa 2. Prol. brigadom a levo sa 3. Srp. brigadom.

Zadatak izvršiti 5. o. m. do 12 časova.

4. — Komb. art. divizion. Jedan divizion bez 2 baterije pr. kol. oruđa

Svega 1 divizion

4. — Po prijemu ovoga naređenja odmah će uputiti 3. Srp. brigadi jednu bateriju pr. kolskih oruđa 50 mm. a drugu bateriju pr. kol. oruđa 45 mm. pridodaće 2. Prol. brigadi.

Obe ove baterije dodeljenim jedinicama imaju stići do 2 časa 5. o. m.

Ostatak divizioma krenuće pravcem za 4. Prol. brigadom na otstojanju 200 m. ispred njene komore do s. Palanke, gde će se zadržati.

5. — Komandir jurišne čete biće u sastavu 2. Prol. brigade, zašta do 2 časa 5. o. m. sa četom se javiti štabu brigade, od koga će dobij ati zadatak.

6. — Pionirski bataljon, bataljon za vezu, izviđačka četa, prateća četa i mitraljeska protivavionska četa krenuće za komorom 4. prol. brigade do s. Palanke, gde će se zadržati.

7. — Po dolasku na određene prostorije sve jedinice izvršiće nasilno izviđanje u pravcu Brčkog (sem 3. Srpske brigade) u cilju ispitivanja rasporeda i jačine neprijateljskih snaga i prikupljanja potrebnih podataka za pretstojeći napad.

8. — U slučaju neprijateljskog izvlačenja iz Brčkog V i XVII Divizija preći će u snažan napad na grad Brčko, a naša 2. Prol. brigada produžiće pokret do s. Gruhakovca,[5] k. 97, gde

[4] **protivkolskih**
[5] **Gluhakovac je šuma, 2 km severozap. od Brčkog.**

će preseći i obezbediti komunikaciju sa pravca Brčkog, dok 4. Prol. brigada produžava pokret do s. Gorice, gde će preseći komunikaciju i istu obezbediti sa pravca s. Lončari. 3. Srpska brigada u ovom slučaju ostaće na svom mestu sa istim zadatkom.

9. — Osa veze biće s. Čelić — s. Ratkovići — s. Šatorovići — s. Palanka. Brigade će sa ovim štabom u toku pokreta održavati vezu radio telegrafijom redovno.

10. — Štab divizije kretaće se pravcem određenim 4. Prol. brigadi, do s. Palanke, gde će se razmestiti.[6]

Borbeni znaci:

5. april **Sloboda — Semberija**
6. april **zastava — Zagreb**
7. april **borba — bratstvo .**

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom — p.pukovnik, M. P. Komandant — pukovnik,
Milija Stanišić **Sred.[5] Urošević**

V. d. načelnika
kapetan,
Rad.[7] Burić

ŠTAB II PROLETERSKE BRIGADE
Pov. O. Broj 31
12. aprila 1945. god.
Položaj

Po izvršenju
u akta.

Za štab
v. d. načel. kapetan,
R.' Burić

[4] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69.**
[7] **i [5] Radomir**
[6] **Sredoje**

BR. 25

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 4. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 28. MARTA DO 3. APRILA

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 56
4 april 1945 god.
U i_____

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se izveštaj za operacijski dnevnik za dane 28, 29, 30 i 31 mart i 1, 2 i 3 april 1945 godine u sledećem:

28 mart

Prema naređenju štaba armije O. br. 257 od 28 marta 1945 god., a u cilju izvođenja operacija na južnom krilu naše armije,[2] sve jedinice ove divizije izvršile su sledeće pokrete:

I Jugoslovenska brigada izvršila je pokret iz s. Iloka 28 marta u 4 časa do s. Erdevika, gde je stigla istoga dana oko 16 časova.

Artiljeriska brigada izvršila je pokret iz s. Neština za Srem. Mitrovicu, gde je stigla istoga dana oko 19 časova.

IV Krajiška brigada izvršila je pokret iz s. Ljube 28. III u 6 časova, gde je stigla u s. Čalmu istoga dana do 12 časova.

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—3, k. 256.

[2] Radi se o grupisanju Južne operativne grupe divizija 1. armije (vidi dok. br. 12, objašnjenje 2). Prema naređenju Štaba 1. armije JA O. br. 257 od 28. marta trebalo je da štab 5. divizije JA uputi 4. krajišku brigadu u s. čalmu, 1. jugoslovensku brigadu u s. Erdevik i Artiljerijsku brigadu (osim PA diviziona) u Sremsku Mitrovicu; da 1. proleterska divizija JA svoj divizion* 76 mm i 6. proleterska divizija svoj Teški divizion 122 mm takođe upute u Sremsku Mitrovicu (vidi AVII, reg. br. 20—1, k. 251).

Pod istim brojem i datumom, Štab 1. armije JA naredio je komandantu pozadine ove armije da se sva prevozna sredstva kojima raspolaže Komanda rečne plovidbe upute 28. marta u štab radi stavljanja na raspolaganje Južnoj operativnoj grupi (vidi AVII, reg. br. 19—1, k. 251).

Ostale divizijske jedinice nalaze se u s. Erdeviku.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija letela je u pravcu neprijateljskog položaja.

29 mart

Sve jedinice naše divizije izvršile su pokret[3] i to:

I Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 29 marta u 4 časa iz s. Erdevika pravcem Srem. Mitrovica — Jarak, gde je stigla istoga dana oko 20 časova.

I Jugoslovenska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 29 marta u 6 časova pravcem s. Bingula — Calma — Srem. Mitrovica, gde je stigla istoga dana oko 19 časova.

IV Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 29 marta u 6 časova iz s. Calme pravcem Srem. Mitrovica — Jarak — Hrtkovci, gde je stigla istoga dana oko 16 časova.

Artiljeriska brigada sa svim svojim jedinicama i delovima izvršila je pokret 29 marta u 7 časova iz Srem. Mitrovice pravcem: s. Jarak — Hrtkovci — Platičevo — Šabac.

Prenoćište 29/30 marta t. g. bilo je na mestu prelaza na levoj obali r. Save i delom u Šapcu.

Komanda pozadine sa svim svojim delovima izvršila je pokret 29 marta u 10 časova iz s. Erdevika pravcem Bingula — Calma — Srem. Mitrovica, gde je stigla istoga dana oko 16 časova.

Štab divizije sa svim svojim prištapskim jedinicama izvršio je pokret 29 marta u 12 časova iz s. Erdevika pravcem Bingula — Calma — Srem. Mitrovica, gde je stigao istoga dana oko 20 časova.

30 mart

I Krajiška brigada sa svim svojim jedinicama i delovima izvršila je pokret 30 marta u 6 časova iz s. Jarka pravcem Hrtkovci — Platičevo — Klenak — Šabac, gde je stigla istoga dana oko 24 časa.

I Jugoslovenska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 30 marta u 6 časova iz Srem. Mitrovice pravcem Jarak — Hrtkovci — Platičevo, gde je stigla istoga dana oko 15 časova.

IV Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 30 marta u 4 časa iz s. Hrtkovaca preko s. Platičeva —

[3] **Vidi AVII, reg. br. 19—1—2, k. 791: naređenje Štaba 5. divizije JA O. br. 48 od 29. marta 1945. za pokret ove divizije ka Šapcu, na putu u istočnu Bosnu, u rejon južno od Bijeljine.**

Klenka za Šabac, gde [je] istoga dana prebacila svu pešadiju oko 20 časova, a komoru 31. III do 10 časova.

Komanda pozadine sa svim svojim delovima izvršiće pokret 30 marta u 6 časova iz Srem. Mitrovice pravcem Jarak — Hrtkovci — Platičevo, gde je stigla istoga dana oko 14 časova.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija letela je u neprijateljsku pozadinu."

Štab divizije izvršio je pokret sa svim svojim delovima 30 marta u 6 časova iz Srem. Mitrovice pravcem Jarak — Hrtkovci — Platičevo — Klenak — Šabac i stigao istoga dana oko 19 časova.

31 mart

I Krajiška brigada sa svim svojim delovima posle prebacivanja preko r. Save izvršila je pokret 31 marta u 6 časova iz Šapca vozom u Banju Koviljaču — Brasinu, gde de se smestiti za prenoćište, stigla je istoga dana oko 19 časova.

I Jugoslovenska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 31 marta u 19 časova pravcem Šabac — Koviljača — D. Borina, gde je stigla 1 aprila oko 7 časova.

IV Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 31 marta oko 8 časova do Loznice i smestila se u severnom delu Loznice istoga dana oko 16 časova.

Artiljeriska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 31 marta iz Šapca u Loznicu, gde je stigla istoga dana do 12 časova.

Štab divizije sa svim svojim delovima izvršio je pokret 31 marta iz Šapca u Koviljaču, gde je stigao istog dana oko 19 časova.[5]

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

Naša avijacija letela je u neprijateljsku pozadinu.[6]

1 april

I Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret sa prostorije prethodnog dana i postavila se na sektor Tršić — Han 1 aprila oko 11 časova.

[4] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 82.

[5] Pokreti su toga dana vršeni po naredenju Štaba 5. divizije JA O. br. 48 od 30. marta 1945. za prebacivanje u rejon Loznica — Koviljača (vidi AVII, reg. br. 22—1—2, k. 791A), a u vezi s naredenjem komandanta 1. armije JA br. 270 od 30. marta 1945. da 5. divizija JA 2. aprila bude na prostoriji Zvornik — Karakaja — Jardan — Čolopek — Tršić (vidi AVII, reg. br. 7—14—1, k. 254).

[6] Vidi tom X, knj. 2. dok. br. 84.

I Jugoslovenska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret sa prostorije prethodnoga dana i postavila se na sektor s. Jardan, gde je stigla 2 aprila oko 10 časova.

IV Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret sa prostorije prethodnog dana i postavila se na sektor s. Čolopek istoga dana oko 12 časova.

Artiljeriska brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret sa prostorije prethodnoga dana na sektor Zvornik — Karakaja, gde je stigla istoga dana oko 12 časova.[7]

Štab divizije sa svim svojim delovima izvršio je pokret sa prostorije prethodnog dana i stigao u Zvornik istoga dana oko 18 časova.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija letela je u neprijateljsku pozadinu.[3]

2 april

Divizija sa svim svojim delovima nalazi se na mestima kao i prethodnog dana, vrši se priprema za pokret i čišćenje oružja.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija letela je u neprijateljsku pozadinu.[9]

3 april

Sve jedinice naše divizije izvršile su pokret i to:

I Krajiška brigada sa svim svojim delovima izvršila je pokret 3 aprila u 7 časova iz s. Tršić — Han pravcem Janja — Bijeljina,[10] gde je stigla oko 20 časova.

I Jugoslovenska brigada izvršila je pokret sa svim svojim delovima 3 aprila u 7 časova iz s. Jardan pravcem Kozluk — Branjevo — Janja, gde je stigla istoga dana oko 24 časa.

IV Krajiška brigada izvršila je pokret sa svim svojim delovima 3 aprila u 7 časova iz s. Čolopeka pravcem Kozluk — Branjevo — Janja — Bijeljina — M. Obarska, gde je se smestila istoga dana oko 19 časova.

Artiljeriska brigada izvršila je pokret sa svim svojim delovima 3 aprila u 7 časova sa prostorije Zvornik — Karakaja

[7] Pokreti brigada i ostalih divizijskih delova vršeni su toga dana po naređenju Štaba 5. divizije JA O. br. 49 od 31. marta 1945 (AVII, reg. br. 40—1, k. 788A).

[8] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96.

[9] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 102.

[10] Toga dana je 17. divizija JA ovladala Bijeljinom (vidi dok. br. 50: depešu od 3. aprila u 8,30).

pravcem Kozluk — Branjevo — Janja — Bijeljina, gde se smestila istoga dana oko 19 časova.

Komanda pozadine ostaće do daljeg naređenja u Banji Koviljači kao i divizijska bolnica.

Štab divizije sa svim svojim delovima izvršio je pokret 3 aprila u 8 časova iz Zvornika pravcem Kozluk — Branjevo — Janja — Bijeljina, gde je stigao istoga dana oko 12 časova, a ostali delovi pri štabu stigli su u 20 časova.

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

Naša avijacija letela je nad neprijateljskim položajima."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef op. otseka, kapetan

M. P. **AntunBaljak**

[11] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 106.**

BR. 26

ZAPOVEST ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 4. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA NASILNO IZVIĐANJE NA DESNOM KRILU 1. ARMIJE JA'

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
P R V E A R M I J E
O. Br. 39
4-IV-1945 g.

Z A P O V E S T
(Sekcija Vukovar 1:100.000)

Obzirom na povoljno razvijanje operacija južno od Save/ a da bi jedinicama koje dejstvuju tamo pripomogli svojim dejstvom, izvešće se operacija na levom krilu naše armije sa XI divizijom[4] koja je dobila zadatak da u zajednici sa Konjičkom brigadom ovlada 5 i 6 ov. m. selima: Strašinci, Jamena, Soljani, Račinovci, Drenovci, Đurići i Gunja. Položaje VI lička divizije preuzeće 42 Makedonska divizija[5] noću između 4/5 ov. m., dok će VI divizija krenuti pravcem za XI divizijom.

Desno krilo naše armije (na sektoru XXI i I divizije) sa manjim snagama izvršiće nasilno izviđanje i zauzimanje određenih sektora neprijateljskog položaja koji bi omogućili ovim divizijama daljne ofanzivne operacije i upoznali neprijateljske snage i oruđa na ovom otseku fronta. I divizija će zauzeti bezimeni salaš oko k. 141.[6]

Naša divizija dobila je zadatak da sa jednim ojačanim bataljonom zauzme Grčićev salaš, utvrdi se i ostane na tom

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 25/3—5, k. 1048.

[2] Izostavljeni tekst je identičan sa uvodnim delom zapovesti Štaba 1. armije JA (vidi dok. br. 19).

[3] Misli se na dejstva Južne operativne grupe divizija 1. armije JA.

[4] i [5] Vidi dok. br. 19, 47 i 55.

[6] U depeši od 5. aprila 1945. Štab 1. armije obavestio je Generalštab JA da 1. proleterska i 21. divizija JA nisu uspele da prodru u neprijateljske linije (dok. br. 39). Opširnije o toku i rezultatima izviđanja vidi u izvodu iz Operacijskog dnevnika 21. divizije JA (dok. br. 57).

položaju sa ciljem izazivanjem[7] neprijatelja i tačnim ustanovljenjem njegovih snaga.[8]

Na osnovu gore izloženog,

N A R E Đ U J E M O :

1. — V brigada će sa svojim bataljonom kojeg priprema izvršiti napad i zauzeti Grčićev salaš, gde se dobro utvrditi. Bataljon određen za napad dobro pripremiti i snabdeti ga pionirskom i dovoljnom količinom municije. Bataljon ojačati sa jednim vodom automatičara iz svoje automatičarske čete i jednim vodom protivkolskih pušaka, a iz Inžinjerijskog bataljona divizije biće dodeljen vod minera.

Da bi se zadatak što uspešnije izveo preduzeti sledeće: u toku noći dovesti bataljon u prednje linije u pravcu Grčićevog salaša i što je moguće više primaći se, zakopati i maskirati se prema salašu; u toku dana sve vodnike, komandire četa i štab bataljona izvesti u šumu na desnom krilu naše divizije i detaljno upoznati starešine sa zadacima.

Artileriska priprema otpočeće u 4.45 časova 5 ov. m. i trajaće tačno do 5 časova, kada bataljon ima odlučno i najbrže preći na juriš i ovladati salašom. Do tančina iskoristiti artilerisku pripremu i prići na jurišno odstojanje.

Četu bacača mina i mitraljesku četu bataljona ostaviti u šumi pozadi naših linija do daljeg naređenja.

2. — Inžinjeriski bataljon uputiće svoju jednu četu sa pionirskim alatom, kojem će načelnik štaba V brigade dati zadatak: kopanje saobračajnica od naših prednjih linija u pravcu Grčićevog salaša. Ovaj rad treba da otpočne od prvog sumraka nočas. Jedan vod minera još večeras uputiti štabu V brigade, koji će se staviti na raspoloženje bataljonu koji ide u napad, a bataljon će ga uputiti za čišćenje minskih polja.

3. — IV brigada će angažovati svoje jedinice da iz prednjih linija dejstvom na neprijatelja osiguravaju bokove bataljona V brigade koji ide u napad. Raspored brigade ostaje nepromenjen do daljeg naređenja. Upoznati bataljon V brigade koji ide u napad o minskim poljima našim i neprijateljskim i najzgodnijim mestima prolaza.

4. — XXXI brigada ostaće na dosadašnjim položajima[7] sa istim rasporedom a u toku noći 4/5 ov. m. pojačati aktivnost izviđačkih i prepadnih odeljenja. Za vreme napada na Gr-

[7] **Valjda: uznemiravanja.**

[8] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 57.**

[9] **Od k. 114, preko k. 98, do Korova (železnička pruga Šid — Tovarnik). Vidi AVII, reg. br. 27—9, k. 1047: Operacijski dnevnik 31. brigade.**

čićev salaš, XXXI brigada će vršiti vatreni pritisak na svom pravcu.

5. — Artileriska brigada u toku današnjeg dana izvršiće korekturu na Grčićev salaš i k. 144 zapadno od salaša, a stvoriti plan zaprečne vatre za zaštićavanje bataljona pošto ovaj izvrši zadatak.

Artilerisku pripremu otpočeti 5 ov. m. u 4.50 čas. a prekinuti vatru tačno u 5 časova. Zatim dejstvovati povremeno i po potrebi prema planu vatre koji donese.

6. — U ovom nasilnom izviđanju sadejstvovaće nam divizion monitora Dunavske rečne flotile[10] sa oruđima 150 m. m. Priprema ovih oruđa otpočeće u 4.45 čas. i trajaće do 4.50 uglavnom na liniji k. 144 — Kozjakov salaš. Posle pripreme, monitori će preneti vatru u dubinu neprijateljskog rasporeda i na Tovarnik.

7. — Za vreme pripreme i napada i u toku celoga dana, sve starešine, počev od štabova brigada pa do desetara, obavezno moraju biti na svojim mestima i osmatračnicama i pratiti dejstvo neprijatelja, ocenjivati njegovu snagu, raspored i naoružanje i davati svoje predloge skupa sa izveštajima, koje dostavljati ovome štabu.

Sve brigade će biti u strogoj pripravnosti u punoj bojnoj gotovosti kako bi u svakom momentu mogli odbiti napad neprijatelja ili eventualno u za nas povoljnom momentu preći u opšti napad.

8. — Osmatračnica štaba divizije biće na osmatračnici IV brigade.

Divizijski sanitetski punkt u Berkasovu.

9. — Bataljon koji napada salaš označavaće protivnapad neprijatelja sa tri crvene raketle ispaljene uzastopno u pravcu neprijatelja. Znak da je salaš zauzet i očišćen dve bele raketle ispaljene u vis.

U toku borbe i preko celog dana sve telefonske linije i veze sa osmatračnicama moraju biti besprekidne.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
p.pukovnik,
M.[11] Jovanović

Komandant — p.pukovnik,
Vlado Bajić

M. P.

Načelnik — major
Mil.[12] Maksimović

[10] **Misli se na sovjetsku Dunavsku rečnu flotilu.**
[11] **Mirko**
[12] **Milivoj**

BR. 27

ZAPOVEST ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OVLADAVANJE STARIM I NOVIM BREZOVIM POLJEM I NASTUPANJE KA BRČKOM[1]

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
K. O. Br. 57/15
5 aprila 1945 god
u 20 časova

Z A P O V J E S T
Sekcija Bijeljina i Brčko 1 : 100.000

[2]

Naša divizija dobila je zadatak da likvidira [N. i St.] Brezovo Polje, očisti komunikaciju [N. i St.] Brezovo Polje — Brčko i izbije na prostoriju: Gredica — Kobelić Njive — Sandić.

[3]

U cilju izvršenja postavljenog nam zadatka,

n a r e đ u j e m o :

1. — IV Krajiška brigada blokiraće [N. i St.] Brezovo Polje i likvidirati ga, a lijevim svojim krilom izbiće na komunikaciju koja vodi [N. i St.] Brezovo Polje — Brčko do iznad s. Trnjaci.

2. — I Krajiška brigada dejstvovaće pravcem: Sandić — Gredica i izbiti na komunikaciju sjeverozapadno od slova »G« natpisa Gredica, gde se odmah utvrditi.

3. — I Jugoslovenska brigada, formirana u SSSR-u, dejstvovaće u pravcu: Kobelić njive — Kojići — Šokčići i izbiti na komunikaciju [N. i St.] Brezovo Polje — Brčko, k. 107 i odmah se utvrditi.

4. — Komandant artiljerije sadejstvovaće sa I Krajiškom i I Jugoslovenskom brigadom,[4] u cilju pravilnog sadejstva razradiće potrebnu zapovjest potčinjenim jedinicama radi pravilnog sadejstva u cilju potpomaganja pješadije za izvršenje postavljenog im zadatka. [4]

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 6—2, k. 788A.

[2] i [3] Izostavljeni tekst je istovetan sa uvodnim delom zapovesti štaba 1. armije JA O. br. 273 od 4. aprila 1945 (vidi dok. br. 21).

[4] O dejstvu artiljerije vidi dok. br. 69.

I Krajiška i I Jugoslovenska brigada po ovladivanju komunikacije na određenom mjestu vršiće jači pritisak u pravcu Brčkog i u povoljnoj situaciji ovladati istim jer postoji vjerovatnoča da će se neprijatelj izvlačiti iz Brčkog.

Početak dejstva 6 ov. mj. u 4 časa ujutro. Sve ostalo važi po naređenju ovoga štaba O. Br. 57/45.[5]

Štab divizije nalaziće se u s. Grbeta, zaseok Baltići. O promjeni mjesta naknadno će te biti obavješteni.

Borbeni znaci: **5. IV Sloboda — Semberija, 6. IV Zastava — Zagreb. 7. IV Borba — Bratstvo.**[6]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — potpukovnik, Komandant, general-major,
Ilija Materie **^ p** **RadomirBabić**

Načelnik major
Novo Matunović

Š T A B
IV KRAJIŠKE BRIGADE
O. Br. 25
5.IV 1945. god.
u 1 čas.

[5] **To naređenje redakcija nije pronašla.**

[6] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69; AVII, reg. br. 11—3, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. divizije JA od 4. do 11. aprila 1945. godine.**

BR. 28

IZVEŠTAJ ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 5. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O ZAUZIMANJU SELA SOLJANA, JAMENE, STRAŠINACA I RAČINOVACA[1]

STAB XI. NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj: 107
Dana 5. aprila 1945.

ŠTABU I. ARMIJE
Operativno odeljenje

Prema usmenom naređenju Štaba I. Armije naredili smo pokret našim jedinicama na sledeći način:

V. brigada, koja se nalazila u selu Martincima, da krene usiljenim maršem 3. o. mj. u 19 časova pravcem Martinci — Kuzmin — Kukujevci — Morović Filipovim putem severno od sela Strašinaca sa zadatkom likvidacije sela Soljani posle čega se utvrditi ispred sela Soljani zatvarajući pravce od Vrbanje i sela Drenovca.

VIII. brigada, koja se je nalazila u selu Kuzminu, da krene usiljenim maršem 3. o. mj. u 19 časova pravcem Kuzmin — Bosut — Srem. Rača nasipom pored Save sa zadatkom likvidiranja sela Jamena i Račinovci. Po likvidaciji Račinovaca da se utvrdi ispred sela zatvarajući pravce od Gunje i od sela Drenovca.

XII. brigada, koja se je nalazila u selu Kukujevcima, da krene pravcem Kukujevci — Morović za V. brigadom sa zadatkom likvidacije sela Strašinci u koliko bude u selu neprijatelja. Po likvidaciji sela da se smesti i da služi kao divizijska rezerva.

Konjička brigada dobila je zadatak kontrolisanja pravca od Lipovca i Batrovaca zatvarajući liniju reka Studva — Kanal Mala Jasenova — Podolska Bara[2] i Špoljarićev Staja.[3]

Sve brigade su krenule na vreme i stigle u Morović i Bosut i to: V. brigada 4. o. mj. u 4 časa. Kad je brigada došla u Morović, preko mosta koji je na Bosutu moglo se je prelaziti samo u koloni po jedan i to na otstojanju od 3 do 4 metra. Tovarni konji i kola uopšte se nisu mogli prebacivati sve

[1] **Kopija originala (umnožena na šapirografu, latinicom) u AVII, reg. br. 29—3, Je. 867.**
[2] **Treba: kanal Paovska bara (severoist. od s. Soljana).**
[3] **Treba: špoljarićev stan (2 km severno od s. Soljana)**

do 5 časova. Pa i tada je prebacivanje bilo vrlo teško jer je prevozila samo jedna skela na kojoj su mogla da stanu samo jedna kola. Tek oko 7 časova usposobljena je bila i druga skela za prebacivanje. VIII. crnogorska brigada kad je stigla u selo Bosut, preko mosta se nije moglo uopšte prelaziti, pa čak ni pešadija, te je brigada morala čekati 2—3 sata da se osposobi most za prelaz pešadije. Konji i kola tek su se mogli prebaciti kasnije.

XII. brigada se prevezla 4. o. mj. u 13 časova. Kad je krenula za Strašince, gde je stigla u 17 časova i ostavljena u Strašincima kao divizijska rezerva.

V. brigada 4. o. mes. u 20 časova likvidirala je selo Soljani i utvrdila se na liniji ispred sela: Galovićev Stan — zapadna ivica sela — Filipovićev Stan.[4]

VIII. crnogorska brigada 4. o. mj. u 17 časova likvidirala je selo Jamena[5] a sa jednim bataljonom selo Strašince. Posle toga krenula je prema selu Račinovci odakle je neprijatelj davao jak otpor. 5. o. mj. izjutra VIII. brigada napala je na Račinovce i ušla u selo u 8 časova. Po zauzimanju sela posela je liniju: Rapov stan — K. 86 — zapadna ivica sela Račinovci — — do Save.[6]

Konjička brigada kontroliše pravac od Lipovca i Batrovaca a sa jednim divizionom zatvara pravac od Vrbanje.

U ovim borbama naši gubitci iznose: 7 mrtvih i 22 ranjena. Ovde nisu uračunati gubitci u borbama za selo Račinovce pošto nisu još tačno ustanovljeni.

Neprijateljski gubitci su još nepoznati. Jedan belogardejac je zarobljen i uputiće se tome Štabu.

Zaplenjeno je mali broj oružja, pušaka, nešto hrane i dvoja kola sa zapregom.

Front koji sad naša Divizija drži iznosi 20 kilometara pa je potrebno da se u pravcu Vrbanje upute druge snage kako bi naša Divizija mogla sa uspehom napasti na selo Drenovci i Gunju.

Izvještaj je pisan u 9 časova.

ZA ŠTAB, NAČELNIK,
Rade Mijušković

[4] i [6] Sutradan, u 10 časova, neprijatelj je ponovo ovladao s. Soljanima, odbacivši 5. brigadu istočno od sela i nanevši joj velike gubitke (vidi dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA; AVII, reg. br. 30—3, k. 867: izvještaj Štaba 11. divizije JA O. br. 113 od 7. aprila 1945).

[5] O zauzimanju toga sela vidi dok. br. 39: depešu komandanta 1. armije Generalštabu JA od 4. aprila u 9 časova.

BR. 29

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 6. APRILA 1945. ŠTABOVIMA 6. PROLETERSKE 111. UDARNE DIVIZIJE ZA SADEJSTVO S JEDINICAMA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA U OSLOBOĐENJU BRČKOG'

Š T A B
P R V E A R M I J E
NOV JUGOSLAVIJE
Op. str. pov. 340
6. IV 1945. g.

ŠTABU VI i XI DIVIZIJE

Naše operacije južno od Save povoljno se razvijaju.[7] Naše jedinice zauzele su N. Brezovo Polje,[3] niz drugih mjesta južno od Brčkog i od podne vode borbu pred samim Brčkom. Danas i u toku noći naši će voditi borbu za samo Brčko.

Da bi potpuno sadejstvovali našim snagama južno od Save za zauzimanje Brčkog i ostalih mjesta, XI i VI Divizija moraju svoje dejstvo najodlučnije ispoljiti i što prije zauzeti Đuriće, Gunju, Drenovce i sigurno presjeći željezničku prugu koja vodi za Vinkovce.

U vezi s tim,

n a r e đ u j e m o :

XI Divizija da u toku noći 6/7. aprila nastavi operacije u pravcu Gunja — Drenovci, težeći da obuhvatom razdvoji neprijateljske garnizone u svim selima i da ih likvidira.

VI Divizija sa jednom brigadom treba da sigurno presječe prugu prema Vinkovcima i da se jačim patrolama obezbedi od pravca Nijemci — Otok i od pravca Bošnjaci. Sa drugom brigadom da pomogne likvidiranje neprijateljskih snaga u s. Drenovci.

Konjičku brigadu upotrebiti za izviđačku službu na putevima kroz šumu.

[1] Original (pisan na mašini* na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 32—1/1, k. 251.

[2] Odnosi se na dejstva Južne operativne grupe divizija 1. armije (vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Južne operativne grupe divizija 1. armije JA).

[3] Zauzela ga je 5. divizija (vidi dok. br. 32: depešu Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA od 6. aprila u 12,30 časova).

Kada VI divizija likvidira neprijateljski garnizon u s. Lipovac, njene jedinice na sektoru Lipovac — Batrovci biće smjenjene od 22. divizije.

Smjena će se izvršiti 7. aprila uveče.

Večeras treba da stignu u s. Strašinci dva diviziona artilerijske brigade 48. Divizije (jedan divizion 45 mm i jedan divizion teških bacača). Divizione šaljemo za pojačanje XI Diviziji i sa njima ide komandant art. brigade.

Po oslobođenju Brčkog, glavnina naših snaga južno od Save prebacićе se na sjever, u cilju daljeg gonjenja neprijatelja prema Vinkovcima, radi bočnog dejstva na sremski front.

Radi toga VI i XI Divizija moraju postavljeni zadatak najupornije izvoditi i što prije likvidirati neprijateljske snage na sektoru Gunja — Drenovci.

Radi boljeg usklađivanja operacija i jedinstvene komande, stavljamo XI Diviziju i Konjičku brigadu pod komandu general-majora Đoke Jovanića.[4]

XI Divizija treba da održava radio-vezu sa nama.

Potvrdite prijem ovog naređenja.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR
Pukovnik,
M.[6] Todorović

NAČELNIK
General-major,
Milutin Morača

M. P.

[4] Komandanta 6. proleterske divizije JA.

[5] O izvršenju ovog naređenja vidi izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije JA (dok. br. 45) i izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA (dok. br. 47).

[6] Mijalko

BR. 30

ZAPOVEST ŠTABA 48. DIVIZIJE JA OD 6. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA POSEDANJE POLOŽAJA NA SREMSKOM FRONTU[1]

1. ud. brigada[2]

Š T A B
NA 48. DIVIZIJA NA N.O.V. I P.O. NA JUGOSLAVIJA
Št. Op. 75
6. IV. 1945 g.
Položaj

Z A P O V E D
Sekcija Sremska Mitrovica razmer 1 : 200.000

Situacija:

Na sektoru Šarengrad — Tovarnik — Morović, t.j. na sektoru I armije nema nikakvih promena. Na obe strane utvrđivanje i patrolna delatnost.

Podatke o neprijatelju:

Neprijatelj u jačini dve divizije poseo i jako utvrdio položaj za odbranu na liniji: r. Dunav (3 km. zapadno od s. Šarengrad) — k. 142 — s. Tovarnik — s. Ilinci.[3]

Podatke o sopstvenim jedinicama:

Naša divizija dodeljena je I armiji, koja u svom sastavu ima nekoliko divizija među kojima 1. Proleterska i 21. divizija.

1. Proleterska i 21. divizija nalaze se ispred nas.

1. Proleterska divizija posela je i jako utvrdila položaj za odbranu: r. Dunav (zapadno 2 i pol km. od s. Šarengrad) — na jugozapad do severne ivice šume kod k. 142.

21. divizija posela je i jako utvrdila položaj za odbranu od severne ivice šume kod k. 142 — istočno od s. Tovarnik — jedan km. jugozapadno od željezničke pruge Šid — s. Tovarnik.

Zadatak ovih divizija je odsudno da brane svoj položaj.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 3—1/5, k. 1366.**

[2] **Dopisano mastilom.**

[3] **O sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga ispred fronta 1. armije vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.**

Napred u pravcu neprijatelja naših izviđačkih delova nema.

Zadatak naše divizije:

Naša divizija dobila je zadatak da za slučaj neprijateljskog prodora pomogne 1. Proletersku diviziju na otseku s. Šarengrad — Novak-Bapska i 21. diviziju na sektoru s. Berkasovo. Ovo se mora osigurati po svaku cenu.

U vezi toga, —

N A R E Đ U J E M O :

1, 2. i 14. brigada u prvi borbeni red.

1. brigada posešće i uporno braniti položaj od r. Dunava južno 2 km. do kolskog puta (zaključno) koji se odvaja od puta s. Ilok — s. Sot.

14. brigada posešće i uporno braniti položaj od kolskog puta (isključno) koji se odvaja od puta s. Ilok — s. Sot — južno do k. 208 (zaključno).

2. brigada posešće i uporno braniti položaj: k. 208 (isključno) — k. 216 — k. 130 (zaključno).

1. i 14. brigada svojom odbranom omogućiće prihvat 1. Proleterske divizije, a 2. brigada omogućiće prihvat 21. divizije.

Položaj posesti u tipu stalnih predstraža, više po dubini rejonom osmatran ja i obezbeđenja do na dva kilometra ispred položaja brigade.

Naročitu pažnju obratiti i dobro braniti najvažnije eventualnog neprijateljskog nastupanja puteve: s. Šarengrad — Ilok i |Berjkasovo — s. Sot.

Diviziska rezerva, koju će sačinjavati štabne jedinice, nalaziće se u s. Ilok i biće pod komandom komandira izviđačke čete.

Komandant artiljerije izabraće i posesti položaj na prostoriji istočno od s. Ilok i k. 208 sa zadatkom da potpomaže odbranu cele divizije.

Naročitu pažnju obratiti koncentraciji vatre iz većeg broja oruđa na glavne pravce neprijateljskog eventualnog nastupanja: puteve s. Šarengrad — s. Ilok i s. Berkasovo — s. Sot.

Pošto je odbranbeni front divizije veliki (oko 10 km.), a artiljerija nije u punom formaciskom sastavu, komandant artiljerije odrediće na terenu normalnu i eventualnu zonu dejstva pojedinim divizionima, koji će biti na većem međusobnom rastojanju.

Sa tačnim položajem, rasporedom diviziona i zonama dejstva upoznaće komandant artiljerije štab divizije čim divizion zauzme svoj položaj.

Baražnu liniju omogućiti na jedan km. ispred glavne odbranbene linije.

Udarne brigade će posesti već izrađene položaje i utvrditi ih u tipu utvrđene poljske fortifikacije.

Komanda pozadine nalaziće se u s. Iloku, kao i do sada, mada je to neprirodno zbog blizine diviziskog položaja. Ona će se starati o blagovremenom snabdevanju trupa hranom i svim potrebama preko 3. baze komande pozadine I armije, koja se nalazi u selu Iloku.

Divizisko zavojište biće u s. Iloku, a dalju evakuaciju ranjenika odredićе prema potrebi referent diviziskog saniteta.

Evakuaciju ranjenika vršiti putevima: s. Šarengrad — **s.** Ilok i s. Sot — s. Ilok.

Veza između jedinica na položaju održavaće se: telefonom, radiotelegrafijom i kuririma.

Veza sa komandom pozadine održavaće se telefonom i kuririma.

Štab divizije će se nalaziti na k. 208, gde će biti i diviziska osmatračnica, gde će se slati izveštaji.

U vezi ove zapovesti štabovi brigada upoznaće se sa svojim položajima odmah. Izvršiće procenu situacije, doneće odluku, izvršiće raspored brigada na položaju i izdati pismeno svoje zapovesti.

U cilju vežbe posešće određene položaje na dan 7. ovog meseca do 7 časova. Do ručka da se izvrše sve pripreme na položajima u duhu zapovesti štabova brigada, a posle ručka vršiti redovno zanimanje po rasporedu rada.

Istovremeno odrediti najbolje i naj prikri veni je puteve kojima će se jedinice kretati od s. Ilok za posedanje svojih položaja. Ako se naredi posedanje položaja bilo danju ili noću, jedinice u najboljem redu i za najkraće vreme da mogu posesti svoje položaje.[4]

S. F. — S. N.

Politkomesar — potpukovnik **B. Čauševski** (Boro Čauševski)	Načelnik na štabot kapetan **D.[5] Kundačina** D. Kundačina

M. P.

[4] **O izvršenju ove zapovesti vidi izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 15. korpusa JA (dok. br. 41).**

[5] **Dako**

DOSTAVLJENO:
[Štjabu 1, 2, 14. i Art. brigade, K-di pozad.

UMNOŽENO:
(6) šest primeraka.

ŠTAB NA 1. MAKEDONSKA
NARODNO OSLOBODITELNA UDARNA BRIGADA
Str. pov. br. 46
zaved _____
razved 27. IV 1945

Postupljeno po zapovedi

vo akta
N-k na štab
V. Markovski

BR. 31

NAREĐENJE KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 7. APRILA 1945. ŠTABOVIMA 2. PROLETERSKE I 5. I 17. DIVIZIJE ZA DEJSTVA POSLE OSLOBOĐENJA BRČKOG'

Š T A B
P R V E A R M I J E
N O V JUGOSLAVIJE
O. br. 276
7. IV. 1945 g.

ŠTABU V DIVIZIJE

Po zauzeću grada Brčkog[2] dio neprijateljskih snaga povukao se na lijevu obalu r. Save, koncentrišući svoja teška oruđa duž obale, dok se manji dio neprijatelja pod pritiskom jedinica II Prol. divizije povukao duž komunikacije ka s. Orašju.

U cilju koncentracije naših snaga za pretstojeće zadatke i prikupljanja pozadinskih djelova divizija,

N A R E Đ U J E M O :

1 — V Divizija u toku noći 7 i 8 o. m. izvršiće čišćenje svoga sektora u gradu Brčkom od manjih neprijateljskih gru-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7—1/2, k. 784.**

[2] **Grad je oslobođen noću 7/8. aprila 1945 (vidi dok. br. 21, objašnjenje 12).**

pica, ukoliko ih bude, a tokom 8 o. m. rano u jutru postaviće se na prostoriju: Omerbegovača — Brod — Gornja i Donja Brka. Jedan ojačan bataljon zadržati u Brčkom, postavljajući ga na desnu obalu r. Save kod mosta, koji će imati zadatak da kontroliše r. Savu na ovom prostoru i sprečavanja svakog pokušaja neprijatelja sa lijeve obale Save. Jednu četu ostaviti u sam grad radi kontrole i održavanja reda u gradu.[3]

2 — II Prol. divizija, po izvršenom čišćenju zapadnog dijela grada, 8 o. m. rano ujutru krenuće i postaviti se na prostoriju: Gorice — Lončari — Čović Polje — Ilići, obezbeđujući se od pravca doline r. Save i od pravca Oštre Luke i Obudovca. Po dolasku na ovu prostoriju, a u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju, upućivaćete jača izviđačka odeljenja u pravcu Donje Mahale, do Maljevca[4] i Oštre Luke, na kojim pravcima se nalaze jače četničke bande.[5]

U cilju uništenja neprijateljskih snaga koje se užurbano izvlače iz Gunje, komunikacijom ka Županji, postavićete u uglu krivine r. Save kod mjesta Bururn (k. 86) jedan svoj bataljon ojačan sa nekoliko teška mitraljeza, bacača i protivkolske puške, sa zadatkom tučen ja neprijateljskih kolona na komunikaciji kod slova »U« naziva »Upanj«.

3 — XVII Divizija, po izvršenom čišćenju svoga sektora od zaostalih neprijateljskih grupica, 8 o. m. rano ujutru krenuće i postaviti se na prostoriju: Donjih i Gornjih Zabara, obezbeđujući se od pravca Obudovac i Tramošnice. Po dolasku na ovu prostoriju odmah se vezati sa II Krajiškom brigadom.[6]

— Sve divizije će se u toku 8 o. m. prikupiti na određenim prostorijama, kako bi bile prikupljene i spremne za pretstojeće zadatke.

[3] U vezi s tim naređenjem komandanta 1. armije JA vidi naređenje Štaba 5. divizije JA O. br. 59 od 8. aprila 1945, kojim su brigade dobile sledeće zadatke: 1. krajiška — da 8. aprila u 6 časova, posle čišćenja svoga sektora u Brčkom, izvrši pokret i smesti se u s. G. i D. Brku; 1. jugoslovenska — da se 8. aprila u 7 časova, posle čišćenja svoga sektora u Brčkom, postavivši jedan bataljon na desnu obalu Save, duž grada, da kontroliše Savu, naročito oko mosta, prehaci i smesti u s. Brod; 4. krajiška — da 8. aprila u 4 časa krene na prostoriju s. Omerbegovača — s. Dizdarušа i tu se smesti (AVII, reg. br. 7—2, k. 788A).

[4] Pogrešno; treba: Domaljevca (10 km istočno od Bosanskog Šamca).

[5] Odnosi se na Posavsko-tjebavski četnički korpus (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 19 i 32, objašnjenje 14; *Završne operacije*, str. 539).

[6] U vezi s tim naređenjem komandanta 1. armije JA vidi izveštaj Štaba 17. divizije JA Br. si. od 8. aprila 1945, iz koga se vidi da se ova divizija 8. aprila prebacila na prostoriju s. G. i D. Žabara, obezbedivši se od s. Obudovca, s. Tramošnice i s. Turića, i da se na toj prostoriji zadržala i 9. aprila (AVII, reg. br. 54—1/3, k. 252).

— Artiljeriski divizion XXIII Divizije ostaje i dalje u sastavu XVII Divizije. Pridodata artiljerija VI Prol. divizije ostaje i dalje u sastavu V Divizije. Pridodata artiljerija II Diviziji ostaje i dalje pod njenom komandom.

— Sve divizije odmah po dolasku na svoje prostorije povezade se sa ovim štabom telefonskom vezom.

Ovaj štab nalaziće se u s. Jasenovac.

— Znake raspoznavanja i borbene znake dostavili smo vam 7 o. m. pod Str. pov. br. 275.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

K O M A N D A N T
General-la j tnant,
Peko Dapčević

Dostavljeno:
Štabu: V, II i XVII Divizije i
Načelniku Komande artiljerije
I armije.

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
JARMLJE NOVJ

O. br. 59
8/4 1945 god.
u č.

BR. 32

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA ZA 6. i 7. APRIL 1945. GODINE

Od V div.[1] Primljeno 6. IV. 1945
18^{30h}

Blokirali neprijatelja na sektoru komunikacije B. Polje[2] — Brčko, k. 78, dok k. 107 likvidirali. Preduzeli smo napad. Naredite 17. div.

Od V div.[3] Primljeno 6. IV. 1945 g.
u 12^{30h}

U dva časa šestog ov. mj. zauzeli smo Brezovo Polje nakon borbe petog i noću između petog i šestog. Neprijatelj je imao izbačenih iz stroja 520. Naši gubici 163 izbačenih iz stroja, od toga 52 mrtva, a ranjeno 111. Sa 17-tom [divizijom] imamo čvrstu vezu:

Babić[4]

Od V div.[5]
DDD Primljeno 7. IV. 1945 g.
u 09^{00h}

II

Nalazimo se pred špiritovom fabrikom[6] i pred ustaškom kasarnom severno od kapele. Tokom noći između šestog i sedmog vodili smo teške borbe. Neprijatelj teška oruđa prebacuje na levu obalu Save. Glavnina se povlači zapadnim delom grada. Prostoriju St. Gunju treba bombardovati.

Babić

[1] **Depeša Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2/2, k. 54.**
[2] **Reč je o s. N. i St. Brezovom Polju (12 km istočno od Brčkog).**
[3] **Depeša Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7—3/2, k. 54.**
[4] **Radomir**
[5] **Depeša Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—4/2, k. 54.**
[6] **Odnosi se na Fabriku špiritusa u istočnom predgrađu Brčkog, na drumu s. N. i St. Brezovo Polje — Brčko.**

BR. 33

AVIZO-ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 8. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA'

S T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op.br. 123
8. aprila 1945. g.

A V I Z O Z A P O V I J E S T [2]
(Sekcija Vukovar, Vinkovci 1:100.000)

Prema poslednjim podacima glavnina njemačkih snaga povlači se sa sremskog i slavonskog fronta prema zapadu. Na sremskom frontu zadržata je samo 41. njemačka divizija, koja je svojim dijelovima posjela položaje i na lijevom krilu sremskog fronta.[3] Tri bataljona ove divizije, kao i jedan ustaški bataljon, prebačeni su iz pozadine sremskog fronta na sektor Vrbanja zbog nadiranja naših jedinica na tom pravcu. Ostale snage na sremskom frontu sačinjavaju ustaške i belogardejske jedinice, koje se znaju iz ranijih podataka.

U vezi sa opštom situacijom, naša Armija dobila je zadatak da preduzme napad na čitavom sremskom frontu.

U cilju izvršenja priprema za ovaj napad

N A R E Đ U J E M O :

1. — U toku noći 9. aprila do 24 časa XXI Diviziju smjeniće rezervna brigada 42. Divizije[4] na otsjeku zaključno željeznička pruga Šid — Tovarnik (k. 87) — do Truničev salaša.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 20—1/1, k. 715.**

[2] **Vidi posebno naređenje Štaba 1. armije JA Str. pov. br. 350 od 8. aprila Štabu 22. divizije JA za forsiranje Bosuta, stvaranje mostobrana i obezbeđenje leđa 6. proleterskoj diviziji JA, koja je dejstvovala na sektoru Vrbanje (AVII, reg. br. 37—1, k. 251), i zapovest Štaba 22. divizije JA O. br. 77 od 8. aprila u 22,50 (AVII, reg. br. 5—1, k. 1052).**

[3] **O rasporedu neprijateljskih snaga na sremskom frontu vidi dok. br. 15, objašnjenje 1. Na levom krilu neprijateljskog rasporeda nalazila se 963. tvrđavska brigada »Kloc«, koja je u taktičkom pogledu bila potčinjena Štabu 41. pešadijske divizije.**

[4] **Odnosi se na 7. makedonsku brigadu, u s. Adaševcima (vidi dok. br. 41).**

Da bi se skratio front ove brigade, štab Korpusa pomjeriće udesno druge dvije brigade 42. Divizije, koje su već na položaju.[6]

Štab brigade koji smjenjuje XXI Diviziju upoznaće se detaljno u toku 9. aprila sa neprijateljskim položajem od Štaba XXI Divizije.

2. — XXI Divizija u noći 9/10. aprila do 4 časa smjeniće sa jednom brigadom otsjek I Divizije[6] od levog krila I Divizije od bezimenog salaša jugozapadno od kote 141 (zaključno). Širina ovog otsjeka je jedan kilometar.

Iste noći izvršiće zaposjedanje novih položaja artilerija jedinica koje se smjenjuju, prema zapovjesti komandanta artilerije armije.

3. — Štab XV Korpusa pomjeriće 48. Diviziju 9. aprila u s. Berkasovo, Sot i Melovine,[7] gdje jedinice treba da stignu uveče.

4. — U toku 9. i 10. aprila štab XV Korpusa, štabovi jedinica I, XXI i 48. Divizije, komandanti i komandiri tenkovskih jedinica izvršiće rekognosciranje terena po zadacima:

a) I Divizija vršiće napad za proboj neprijateljske linije na otsjeku bezimeni salaš sjeverozapadno od k. 141 (isključno) za 1 km na sjever. Za proboj neprijateljske linije na ovom otsjeku odrediti jednu brigadu.

b) XXI Divizija izvršiće proboj neprijateljske linije na otsjeku zaključno levo krilo I Divizije — zaključno bezimeni salaš sjeverozapadno od k. 141. Za proboj neprijateljskih položaja na ovom otsjeku odrediti jednu brigadu.

v) 48. Divizija nalaziće se u rezervi i preći u napad po probijanju neprijateljske linije na glavnom pravcu napada prema Tovarnik — Ilača.

g) Tenkovske jedinice[8] krenuće sa polaznih položaja poslije ovlađivanja neprijateljskih položaja na glavnom pravcu udara i to sa jednim bataljonom na pravcu I Divizije, a drugim na pravcu XXI Divizije.

d) Desantna jedinica pripremiće se za izvršenje desanta,[9] kojeg će izvršiti jednovremeno sa napadom naših jedinica sa fronta, između Sotina i Opatovca.

[5] U vezi s tim proširen je front 3. makedonske brigade: od železničke pruge Šid — Tovarnik do druma Šid — Tovarnik (vidi dok. br. 41.)

[6] Misli se na 13. proletersku brigadu (vidi dok. br. 42).

[7] Treba: s. Molovin (6 km jugozap. od Iloka). O izvršenju tog naredenja vidi dok. br. 41.

[8] U pitanju su dva bataljona 2. tenkovske brigade.

[9] Za izvršenje tog naredenja određena je 5. brigada 21. divizije JA (vidi AVII, reg. br. 38—1, k. 251: zapovest Štaba 1. armije JA O. br.

đ) Artiljerijske jedinice izvršiće korekturu na glavnom pravcu udara u toku 10. aprila.[10]

ž) Sve jedinice na položaju, odnosno štabovi jedinica, izvršiće rekognosciranje terena, za što uspješniji proboj neprijateljskih položaja na svojim pomoćnim pravcima napada.

4. — Sve gornje pripreme izvršiti 10. aprila do 18 časova.

Snabdjeti jedinice sa potrebnim materijalom: puščanom i mitraljeskom municijom, signalnim raketama, suvom hranom i dr.

5. — Zapovjest za izvršenje zadatka" ovi štabovi dobiće blagovremeno.

6. — Pripreme vršiti u najvećoj tajnosti."[2]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR
Pukovnik,
M.[13] Todorović

M. P.

NAČELNIK:
General-major,
MilutinMoača

Dostavljeno:
— Štabu XV Korpusa
— Štabu I, VI, XI, XXI Divizije
— Štabu tenkovske brigade
— Komandantu artilerije Armije.

Avizo zapovest za napad
O. br. 106

10.IV.

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 106
11 aprila u 11 č. 194 —
Položaj

Po prijemu k znanju u akta pošto je po istom urađeno._____

Načelnik p.pukovnik
Blažo Marković

124 od 9. aprila 1945. Štabu 5. brigade 21. divizije JA; reg. br. 48—1, k. 251: dopunu zapovesti O. br. 132 od 11. aprila 1945).

[10] Vidi dok br. 34.

[11] Misli se na zapovest Štaba 1. armije O. br. 125 od 10. aprila 1945 (vidi dok. br. 37).

[12] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 41, 42, i 57.

[13] Mij alko

BR. 34

NAREĐENJE KOMANDE ARTILJERIJE 1. ARMIJE JA OD 9. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA UPOTREBU ARTILJERIJE PRILIKOM PROBOJA SREMSKOG FRONTA[1]

Š T A B
I. ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Komanda artiljerije
Str. pov. op. br. 690
9. IV. 1945. god.

ŠTABU I. ARMIJE

1. — Ispred fronta I. Armije nalazi se neprijateljska 4!. divizija ojačana sa nekoliko ustaških bataljona.[2] Artilerija jačine do 3 diviziona raspoređena u rejonima Mohovo, Lovaš, Ravna Jabuka,[3] Tovarnik i Ilača.

Na liniji Sotin — Orolik neprijatelj ima drugu odbranbenu liniju.

2. — I. Armija ujutro 11. aprila[4] t. g. napada na frontu od r. Dunava do r. Bosuta i vrši prodor za uvođenje u prodor tenkovske brigade[5] na frontu Prednji potez — k. 141 — k. 141 (kod šume) i do kraja dana treba da izbije na liniju: Sotin — Svinjarevci — Ilača — Nijemci zaključno.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom), u AVII, reg. br. 7—1, k. 259.**

[2] **O sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga na sremskom frontu vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.**

[3] **Treba: Rana jabuka (3 km južno od s. Lovaša).**

[4] **Treba: 12. aprila. Posle oslobođenja Brčkog (7. aprila) Generalštab JA je smatrao da 3. i 1. armija JA mogu početi opšti napad 9. aprila oko 23 časa (vidi AVII, reg. br. 7—15/1, k. 40: depeša Generalštaba JA od 8. aprila komandantu 1. armije). Devetog aprila Štab 1. armije JA obavestio je komandanta armije da će pripreme za opšti napad na desnom krilu biti završene do 10. aprila uveče, a depešom od 10. aprila da su pripreme izvršene tako da napad može početi 11. aprila rano, ali da se čeka saglasnost Generalštaba (vidi dok. br. 39). Na osnovu toga su pripremljene i zapovesti i određen početak napada za 11. april (vidi dok. br. 33). Konačno/ pošto su 5. i 17. divizija JA forsirale Savu kod Brčkog 10. i 11. aprila i pošto je 5. divizija uspostavila vezu sa 11. divizijom, koja je oslobodila sela Drenovce i Duriće i napredovala ka s. Gunji, komandant 1. armije JA naredio je Štabu armije da opšti napad za proboj sremskog fronta počne 12. aprila u zoru (vidi dok. br. 82).**

[5] **Misli se na 2. tenkovsku brigadu.**

Napad Armije potpomaže avio grupa generala Vitruka.[6]

3. — Komandant Armije odlučio je izvršiti prodor sa I. i XXI divizijom sa glavnini udarom na otseku: Srednji potez — k. 141 — k. 141 kod šume.

4. — Artilerija I. i XXI. divizije sa svojom vatrom potpomagaće prodor svojih pešadijskih brigada, s tim da na krilima po potrebi stvori otsečene zaprečne vatre.

Rejon vatrenih položaja Srednji potez — k. 139 — k. 143[7] — Kalile šuma.

Linija osmatračnica k. 139 — k. 143.[8]

Artiljerija 48. divizije sa svog dosadanjeg položaja neće dozvoliti manevar neprijateljskih rezervi iz Lovaša.

Artiljerija 42. divizije potpomagaće prodor svoje divizije.

5. — Sa izbijanjem pešadije na liniju: Opatovac — Lovaš — Tovarnik divizione 76 mm. M. 27 i divizione 120 mm. pridodati pešadijskim brigadama kao artileriju za neposredno potpomaganje, a divizion 76 mm. ZIS-3 i haub. bateriju držati kao glavninu artilerije divizije.

6. — Za dejstvo biti spremni 10. aprila t. g. do mraka.

Artileriska priprema biće po priloženom planu.[9]

Korekturu završiti 10. aprila t. g. do mraka.

7. — Utrošak municije da bude minimalan.

8. — Komandno mesto dana 11. o. m. biće kod k. 143, gde dostavljati izveštaje.

9. — Komandiri minobacačkih četa i baterija 82 i 120 mm. prilikom nadletanja naših aviona, koji će leteti između 1000 i 2000 metara a kod pikiranja i niže, vodiće računa prilikom gađanja da njihove ordinate putanja ne budu na toj visini gde nadleću avioni.

Sa art. brigadom I. i XXI. divizije radio veze biće svako pola sata počam od 3,30 časova 11. aprila 1945. godine.[10]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

DOSTAVLJENO:
Štabu I, XXI, art. brigade.
Štabu XV. korpusa.

KOMANDANT ARTILJERIJE
Pukovnik,
M. P. **Aleksej Gavričenko**

[6] Detaljnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 5 (objašnjenje 4) i 135.

[7] i [8] Treba: 145.

[9] Vidi dok. br. 53: plan Komande artiljerije 1. armije JA za artiljerijsku pripremu proboja sremskog fronta.

[10] O izvršenju ovog naređenja vidi dok. br. 84, 87 i 89.

BR. 35

ZAPOVEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 9. APRILA 1945. POTCINJENIM JEDINICAMA ZA OVLADAVANJE SELIMA ĐURICIMA I DRENOVCIMA

STAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Pov. broj 119
Dana 9. aprila 1945.

Z A P O V E S T
Sekcija Bijeljina 1 : 100.000

Situacija:

Po likvidaciji sela Soljani[2] nperijatelj se je povukao u selo Drenovce i sada drži selo Vrbanju — Drenovce — Đuriće. Selo Vrbanja je od strane naše VI Proleterske divizije opkoljeno.[3] Na desnoj obali Save snage naše V divizije zauzele su Brčko.[4] Jačina neprijateljskih snaga na ovome sektoru nije poznata. Zna se toliko da je neprijatelj poslednja dva-tri dana dobio izvesna pojačanja.[5]

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12—1, k. 873.

[2] Selo su 8. aprila 1945. oslobodili 11. divizija JA i delovi 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA od 9. aprila 1945; dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA).

[3] Vidi dok. br. 55.

[4] Brčko je noću 7/8. aprila 1945. oslobodila 17. divizija JA, zajedno sa 2. proleterskom i 5. divizijom JA (vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije JA od 8. aprila u 9 časova).

[5] Odnosi se na nemačku 22. pešadijsku diviziju, koja je uveče 7. aprila završila prebacivanje iz istočne Bosne na levu obalu Save. Divizija je u aprilu 1945. imala: 47. puk (tri bataljona, oko 1100 ljudi), 65. puk (tri bataljona, oko 1300 ljudi), 16. puk (tri bataljona, oko 1500 ljudi), Artiljerijski puk (6 topova 75 mm i 4 topa 105 mm), Izviđački bataljon, Pionirski bataljon, Poljski dopunski bataljon, Tenkovsko izviđačko odeljenje (15 tenkova srqdnje tonaže). Sanitetsku četu i druge manje divizijske delove, ukupno 5—6.000 ljudi. Prebacivši se na levu obalu Save, 47. puk se dva dana zadržao na odmoru u s. Gunji, 16. puk je poseo s. Vrbanju, 65. puk s. Drenovce, a tri bataljona Ruskog zaštitnog korpusa (RZK) sela Đuriće i Račinovce (vidi AVII, reg. br. 1/3a, k. 72A: skicu rasporeda nemačke 22. pešadijske divizije u aprilu 1945; reg. br. 6/1—2, k. 12: saslušanja ratnih zarobljenika; reg. br. 31/3a, k. 72A: saslušanje Eriha Lavala, komandanta 47. puka 22. divizije).

Naš zadatak:

Naš zadatak je likvidirati selo Đurićе[6] a domobranstvo napadati na selo Drenovci.[7]

N A R E Đ U J E M O :

1. **V brigada** — sve svoje bataljone izvući će u prvi sumrak 9 o. m. sa dosadašnje prostorije i posjesti liniju od kanala Vidina Struga kod Široke Rasti (slovo »K«) do Kurbanovićeve staje[8] (slovo K), 10 o. m. u 3 časa izjutra sa ove linije izvršiće demonstrativan napad na selo Drenovci, potom će se ukopati na liniji dokle su doprli u ovom napadu i to od jaza Vidina Struga do kuća severozapadno od prostorije Blajina (k. 85)[9] sa zadatkom zatvaranja pravca od sela Drenovci. — Desno održavaće vezu sa djelovima VI Prol. divizije, a levo sa delovima naše XII brigade. Izviđački vod postaviti na svoje desno krilo.

2. **XII brigada** — Kad V Kozarska brigada zauzme njene položaje, prikupiće svoje snage na prostoriji Kurbanićevog sai.[10] i 10 o. m. izvršiće napad u 3 časa izjutra pravcem Kurbanovićeva staja[i] — Golićeva staja.[12] Jedan bataljon orijentisaće u pravcu sela Drenovci i šume Rastovo na liniji Golićeva Staja[13], k. 85[14], severno od Blajine. Sa druga dva bataljona izvršiće napad sa severa na selo Đurići. Po likvidaciji sela Đurići posješće i utvrditi liniju od druma Đurići — Gunja isključno do kuća severozapadno od prostorije Blajine. Svoj izviđački vod uputiti na desno krilo.

3. **VIII crnogorska brigada** — 10 o. m. u 2 časa sa manjim snagama napašće selo Đuriće sa istočne strane, dok sa glavninom zaobići i napasti sa južne strane. Po likvidaciji sela Đurići posesti liniju od Save (Stara Gunja) do druma zaključno.

4. **Štab divizije** — nalaziće se u salašu Filipovića istočno od raskrsnice puteva koji idu za Jaminu,[15] Strašince, Drenovce.

5. Veze — Štab divizije održavaće vezu sa brigadama telefonskim putem i preko radio stanica obavezno, kao i kuririma. Naglašavamo da se radio veza održava sa ovim štabom bez ob-

[6] U originalu je prvi deo rečenice, do reči »Đurići«, precrtan. O napadu na s. Đuriće vidi dok. br. 47.

[7] U originalu je cela rečenica podvučena crvenom olovkom. O napadu na s. Drenovce vidi dok. br. 47.

[8] Treba: Kurbanovićev stan (3,5 km severoist. od s. Đurića).

[9] i [14] Treba: trig. 85.

[10] i[11] Treba: stan.

i: i i3 Treba: Golićev stan (1 km severozap. od s. Đurića).

is j i: Treba: s. Jamena (na Savi, 17 km severozap. od Bijeljine).

zira da li postoji telefonska veza ili ne. — U napadu linija do koje dopru naše jedinice pokazivače se ispaljivanjem jedne crvene raketle u pravcu neprijatelja.

Borbeni znaci: za 9 o. m. ... **Cer — Sava.**

Borbeni znaci: za 10 o. m. ... **Dunav — Drava.**

Ovi znaci važe od podne do podne narednog dana.

6. M. S. B. biće u selu Strašinci.

7. **Otsek za naoružanje** ove divizije nalazi se u selu lamina,[16] odakle će se snabdevati sa municijom.

8. **Inžinjerski bataljon** produžiće opravku ceste Račinovci — Srem. Raća.

9. **Izviđačka četa** ove divizije povezače se sa štabom V brigade i izviđati šumu Rastovo između sela Gunja i Drenovci.

10. Potvrdite prijem zapovesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar — ppukovnik,
Časlav Božović

Komandant —ppukovnik,
Žarko[18]

Načelnik — poručnik
Rad.[17] **M. Mijušković**

Dostavljeno:

V brigadi
VIII brigadi
XII brigadi
Inžinjerskom bataljonu

ŠTAB VIII CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE
XI UD. DIVIZIJE
Pov. br. 30.
9. aprila 1945. god.
Položaj

P.

Po prednjem izdata usmena zapovijest štabovima bataljona i komandama jedinica pa u akta.

V. d. načelnik — kapetan
Mitrović[19]

[17] **Rade**
[18] **Vidović**
[19] **Dragomir**

BR. 36

NAREĐENJE KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA DIVIZIJA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE ZA FORSIRANJE SAVE U REJONU BRČKOG[1]

Š T A B
P R V E A R M I J E
N O V J U G O S L A V I J E
0. br. 276
10. IV. 1945. g.

ŠTABU V UDARNE DIVIZIJE

Pošto su naše snage[2] oslobodile grad Brčko,[3] ostaci neprijateljskih snaga[4] povukli su se na lijevu obalu r. Save, gdje vode borbu sa jedinicama VI i XI Divizije na liniji: s. Đurici, s. Drenovci, s. Vrbanja.[5] Razbijene četničke bande[6] su se raspršile po posavskim šumama ili pobjegle preko r. Bosne.

U cilju prebacivanja naših jedinica na lijevu obalu r. Save, spajanja sa VI i XI Divizijom i brze likvidacije Županje i daljeg energičnog dejstva ka Vinkovcima sa jugo-zapadne strane uz sadejstvo naših snaga i jedinica III Armije, koja će nasilno preći r. Dravu 11 na 12 o. m., u cilju likvidacije sremskog fronta, izbijanja na liniju Brod — Đakovo, daljeg dejstva prema Zagrebu,[7] prema dobijenom zadatku Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita.

N A R E Đ U J E M O :

1 — V Divizija da izvrši nasilni prelaz r. Save na sektoru Brčko padom mraka 10 o. m. u cilju brze likvidacije želi.

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8/1—2, k. 784.**

[2] **Reč je o Južnoj operativnoj grupi divizija 1. armije JA.**

[3] **Vidi dok. br. 21, objašnjenje 12.**

[4] **Odnosi se na 47. puk nemačke 22. pešadijske divizije, 22. tenkovsko izviđačko odeljenje, 22. pionirski bataljon, jedan bataljon nemačke 117. lovačke divizije, tri bataljona Ruskog zaštitnog korpusa (RZK), delove 12. ustaško-domobranske divizije i zelenokadrovce (vidi AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A: saslušanje Eriha Lavala, komandanta 47. pešadijskog puka nemačke 22. pešadijske divizije).**

[5] **O neprijateljskim snagama na toj liniji vidi dok. br. 35, objašnjenje 5.**

[6] **Odnosi se na ostatke Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi dok. br. 31, objašnjenje 5).**

[7] **Vidi avizo-zapovest Štaba 1. armije JA od 8. aprila 1945 (dok. br. 33) i zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila 1945. za proboj sremskog fronta (dok. br. 37).**

stanice Gunja — s. Gunje i Rajeva Sela. Brzim i energičnim dejstvom da ovlada pomenutom prostorijom i da se poveže svojim desnim krilom sa jedinicama XI Divizije i produžiti dejstvo u pravcu Posavski Podgaj[8] — Bošnjaci, obezbedujući prebacivanje XVII i II Divizije.

2 — XVII Divizija da pripremi svoje jedinice za prebacivanje na 1. obalu r. Save čim se jedinice V Divizije prebace, radi čega biti u tijesnoj vezi sa Štabom V Divizije. Po prebacivanju diviziju orijentisati za jedinicama V Divizije, koristeći u cilju sadejstva jedinicama V Divizije komunikaciju pored Save, koja vodi od Gunje na Rajevo Selo i Orljak.

3. — II Prol. divizija da se sa sadašnje prostorije prebaci na prostoriju: Vidovice — Čović Polje — Donji Žabari, da bi odmah za XVII Divizijom izvršila prebacivanje na lijevu obalu r. Save i postavila se kao naša rezerva na prostoriji željezn. stanice Gunja — Rajevo Selo, gdje će dobiti dalji zadatak. Održavati tijesnu vezu sa Štabom XVII Divizije da bi se divizija prebacila na lijevu obalu r. Save, čim se prebace jedinice XVii divizije.

— Načelnik komande artiljerije I Armije uskladiće sadejstvo artiljerije sa zadacima divizija.

— Komandant armije će se prebaciti na lijevu obalu r. Save sa jedinicama XVII Divizije.

— Ranjenike evakuisati u Brčko.

— Upozoravamo sve štabove i čitav starešinski kadar da je operacija ovih naših snaga zajedno sa snagama VI i XI Divizije smišljena u opštem planu u cilju brze likvidacije sremskog fronta bez obzira na neprijateljski otpor i da naše starešine moraju uložiti krajnje napore i umešnost za potpuno postignuće postavljenog zadatka.[9]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Dostavljeno: Štabu V, II i XVII Divizije i Načelniku komande artiljerije I Arm. M. P.

K O M A N D A N T
General-Ia j tnan t,
Peko Dapčević

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J

[8] Treba: s. Posavski Podgajci (5 km severno od Brčkog).

[9] O izvršenju ovog naređenja vidi Operacijski dnevnik 17. divizije (AVII, reg. br. 35—5, k. 983]; dok. br. 44, objašnjenje 4. Jedanaestog aprila Savu su kod Brčkog forsirale 2. krajiška brigada, od 18 do 23 časa, i 6. proleterska brigada, od 23 časa do zore, a kod s. Gorice, 15. majevička brigada, od 17 do 20 časova; Artiljerijska brigada je u 16 časova, na putu za Brčko, stigla u s. čelić i u njemu noćila, a Inžinjerijski bataljon je prevozio brigade preko Save.

BR. 37

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE

Strogopoverljivo!

Op. br. 125
10. aprila 1945. g. u 5 časova.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija Vukovar, Vinkovci, 1:100.000)

Ispred fronta naše Armije nalazi se 41. nemačka divizija, koja je raspoređena od s. Mohovo do s. Ilinci. Na ovom sektoru nalaze se i djelovi 12. i 13. domobransko-ustaške divizije — oko osam bataljona i jedan bataljon belogardejaca. U daljoj neprijateljskoj pozadini, istočno od linije Dalj — Borovo — Vinkovci — Županja, nalaze se: 440. puk, 543. i 548. bataljon, 3. bataljon 523. puka i dijelovi 11. njemačke divizije.[2]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 41—6/1, k. 251.**

[2] **Podaci o sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga pred frontom 1. armije nisu potpuni i sasvim tačni. Pred sam proboj sremskog fronta raspored neprijateljskih snaga je bio sledeći: Borbena grupa »Brener« (potpukovnika Brennera), sastava: jedan landešicen-bataljon i slabiji delovi 3. ustaško-domobranske divizije, na desnoj obali Dunava, od s. Sotina do s. Opatovca; nemačka 963. tvrdavska brigada »Kloc« (pukovnika Klotza), taktički potčinjena nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji, od Telarovićevog salaša do severno od s. Tovarnika; u njenoj rezervi, u rejonu zapadno od s. Lovaša, 1. bataljon 1232. pešadijskog puka 41. divizije; u naslonu na desno krilo 963. tvrdavske brigade, do s. Lipovca (zaključno), 41. pešadijska divizija (do zaključno ž. st. Tovarnik — 1232. puk, do zaključno s. Ilinci — 1231. puk, do zaključno s. Lipovac — 1230. puk); od s. Lipovca i na delu leve obale Spače, zapadno od s. Lipovca, Severnokavkaski i Nemačko-arapski bataljon; na prostoriji Rana jabuka (k. 134) — Morov salaš 2. divizion, a severozapadno od s. Ilinaca 1. divizion 41. artiljerijskog puka; južno od s. D. Novog Sela, na severnoj ivici šume Naruča, 41. dopunski poljski bataljon, u divizijskoj rezervi; u s. Nijemcima Štab 41. artiljerijskog puka, a u s. Deletovcima Štab 41. pešadijske divizije.**

U rejonu Vinkovaca nalazili su se delovi 3. ustaško-domobranske divizije, raspoređeni u uporištima za obezbeđenje komunikacija. Na levoj obali Save i duž komunikacije Brčko — Vinkovci nalazili su se delovi Ruskog zaštitnog korpusa i glavnina 3. ustaško-domobranske divizije (*Zaurične operacije*, str. 538). Ovaj sastav i raspored nemačkih snaga uglavnom se slaže sa onim koji su u svojim izjavama dali general-pukovnik Ler (AVII, reg. br. 1/1—5, k. 70) i general Hauzer, komandant 41. pešadijske divizije (AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A).

Neprijatelj raspolaže artiljerijom jačine do tri diviziona* raspoređena u rejonima: Mohovo, Lovaš, Rana Jabuka, Tovarnik i Ilinci.

Na liniji: Sotin — Orolik — Nijemci neprijatelj ima drugu odbranbenu liniju.

Naše jedinice južno od Save vrše uspešne ofanzivne operacije i zauzele su Brčko i Orašje i nastupaju prema Samcu/[1]

Na južnom krilu naše Armije VI[5] i XI Divizija vode borbe sa neprijateljskim snagama na sektoru Vrbanja — Gunja.

Naša Armija dobila je zadatak da izvrši proboj neprijateljske linije na sremskom frontu, da razbije neprijateljsku odbranu na pravcu: Vinkovci — Vukovar i da u snažnom naletu ovlada Vinkovcima i Vukovarom.

Operacije naše Armije efikasno će potpomagati naša avijacija.[6]

Za izvršenje ovog zadatka, Štab Armije je odlučio da glavni pravac udara bude na otsjeku fronta: dosadašnje lijevo krilo I Divizije (Bezimena šuma istočno od Trunićev salaša — Srednji potez). Prodor na glavnom pravcu udara izvršiće I i

[3] Na prostoriji severozapadno od s. Ilinaca 1. divizion 41. artiljerijskog puka, na prostoriji Rana jabuka — Morov salaš 2. divizion istog puka; za treći divizion redakcija nije mogla utvrditi gde se nalazio (vidi *Završne operacije*, str. 538).

[4] Južna operativna grupa divizija 1. armije JA. Toga dana je 5. divizija JA počela forsiranje Save kod Brčkog, što se u ovoj zapovesti nije moglo konstatovati, jer je izdata u 5 časova.

[5] Vidi dopis Štaba 1. armije JA O. br. 131 od 11. aprila u 11,20 časova, kojim je Štab armije svoju zapovest za proboj sremskog fronta dostavio Štabu 6. proleterske divizije JA (pod čijom se komandom privremeno nalazila 11. divizija JA), a u kome se kaže: da bi 22. divizija JA, ukoliko bi 6. proleterska divizija zauzela s. Vrbanju, mogla širokim obuhvatom iz pozadine napasti sektor s. Podgrađe i s. Nijemci; da 6. i 11. divizija JA odmah po zauzimanju sektora s. Gunja — s. Vrbanja nastave gonjenje ka prostoriji s. Bošnjaci — Županja, obema cestama kroz Bosutsku šumu; da snage koje su operisale južno od Save (Južna operativna grupa divizija) forsiraju Savu i da se 5. divizija JA već prebacila i da učestvuje u napadu na s. Gunju, kao i da će Južna operativna grupa divizija takođe krenuti ka Županji i dalje, ka Vinkovcima, radi sadejstva sa 3. armijom JA zapadno od Vinkovaca (vidi AVII, reg. br. 46—1, k. 251).

*** Misli se na grupu vazduhoplovnih divizija. Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 125, 126, 132, 134.**

XXI Divizija, a pomoćne pravce udara izvršiće sve jedinice na položaju.

Za izvršenje prednjeg,

n a r e đ u j e m o :

1. divizija, ojačana bataljonom tenkova[7]

Na glavnom pravcu udara, na otsjeku Srednji potez — k. 141, izvršiće proboj neprijateljske linije sa jednom brigadom,[3] uz pripomoć artilerijske vatre.

Po proboju neprijateljske prednje linije, ubaciće svoju rezervu[9] i snažnim naletom, uz podršku tenkova, preći u nastupanje opštim pravcem između Lovaša i Opatovca prema Sotinu. Sa manjim snagama blokira Mohovo i Opatovac, gde pomaže desantnoj brigadi[10] u zauzimanju ovih sela; glavninom snaga nastaviti napredovanje na pravcu: Sotin — Grabovo, dejstvom sa sjeverozapada zauzeti Sotin, a manjim snagama Grabovo.

Ovu operaciju izvršite 12. aprila t. g.

Na sektoru Sotin — Grabovo u toku noći 12/13. aprila prikupiti čitavu diviziju.

13. aprila divizija vrši dalje isturanje prema Vukovaru, napada ga sa najpogodnijih pravaca i zauzima ga u toku 13. aprila. Za obezbeđenje operacija na Vukovar ovladati s. Bršadin i obezbediti se od pravca Borovo i s. Trpinja.'[11]

Po zauzimanju Vukovara divizija se priprema za izvršenje operacija u toku 14. aprila, na pravcu Borovo ←— Trpinja.

Zona širenja: desno obala Dunava, levo Kragino Voće — Mikluševci isključno — Grabovo zaključno — Negoslavci isključno — Bogdanovci isključno — Bršadin zaključno — Pačetin zaključno.

[7] **U pitanju je 1. bataljon 2. tenkovske brigade (vidi dok. br. 59).**

[8] **Proboj je vršila 3. brigada (bez jednog bataljona) ojačana jedri im bataljonom 13. proleterske brigade.**

[9] **U rezervi *i.* proleterske divizije JA bile su Italijanska brigada (bez jednog bataljona) i 13. proleterska brigada (bez jednog bataljona), pojačana jednim bataljonom 3. brigade.**

[10] **Odnosi se na 5. brigadu 21. divizije JA.**

[11] i [11] Vidi dok. br. 51.

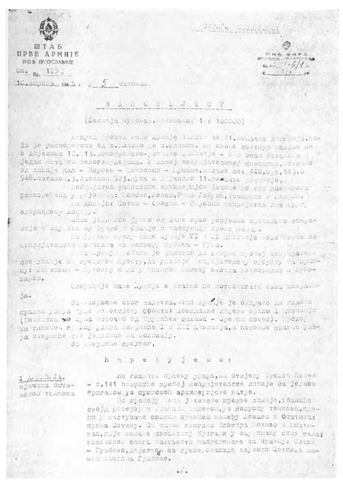

ШТАБ
ПРВЕ АРМИЈЕ
ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 6. 1945.
Дана 10.децембра 1945 г. у 5 часова.

З А П О В Е Д А

(Скица терена, размера 1 : 100000)

Непријатељ преко своје јединице звана 26.пешадијска дивизија
за је разоружана 4,5.армија и бежиће у Словенији. Он преко своје јединице
и дивизије 13. 13.пешадијско-усташке дивизије - све остаје у Словенији
Дакле остаје непријатељ на: 1.линији Чешкиреч-Подсмрека-Ајдовшчина
на линији Лас - Вршац - Тржаски - Дрина,Лесет на Сочи,Ајдовшчина
Подсмрека,3.дивизија 93.корпа и 4.дивизија 11.пешадијске дивизије.
Непријатељ разлаже комунистичке банде на тој линији
распоређене у правцима: Горица,Гонарс,Ајдовшчина,Подсмрека и Лесет
на линији Горица - Сочица - Ајдовшчина покрајина на пруг
Подсмрека,Лесет.
Наше јединице крећу се ка тој линији уништавају непријатеља
и иду до Горице и Сочице и Ајдовшчине.
На десном крилу, иде 4.дивизија 12.дивизија одговорна
за правцима Горица и Сочица,Ајдовшчина.
Ја ћу бити на Сочици.
Ја ћу бити на Сочици.

Ја наређујем:

I ДИВИЗИЈА, одређена одговорна правцем:

- 4.дивизија 12.дивизија 93.корпа,на отворену правцу Горица
- 2.дивизија 4.дивизија 11.пешадијске дивизије на правцу
Подсмрека,Ајдовшчина,Лесет.

На правцу Сочица,Ајдовшчина,Лесет,Подсмрека
својим снагама у правцу Горица,а правцу Подсмрека,Ајдовшчина
у сарадњи са 93.корпа нашег савезника Фронтом
Врховног Штаба. Ја ћу бити на Сочици. Штаб ће бити у Ајдовшчини
Лесет,где ћемо добити извештај Штаба у Ајдовшчини. Ако
непријатељ отпочне нападе на правцу Горица
- Подсмрека,одступа на одређене положаје на Сочици.

./.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 37.

V brigada XXI divizije, uz sadejstvo rečne flote Crvene armije[12]

Za dejstvo u neprijateljskoj pozadini, brigada će u toku noći 11/12. aprila izvršiti desant između Sotina i Opatovca u visini Sabadošev salaša, obezbeđujući vršenje desanta od pravca Sotin na liniji Ciglana — Dunav, koristeći naše stare rovove.[13] Sa glavninom snaga 12. aprila rano napasti odlučno s. Opatovac, uz pripomoć artilerijske vatre sa monitora.[14] Po zauzimanju Opatovca brigada napada s. Mohovo zajedno sa dijelovima I Divizije.

Po zauzimanju Mohova brigada će se koncentrisati kod pristaništa Opatovac, gdje će se prebaciti preko Dunava u Bačko Novo Selo.

U toku 12. i noću 12/13. aprila brigada vrši pokret pravcem: B. Novo Selo — Okrugla Mlaka — Bodanska[15] Pustara.

Ukoliko bude potrebno i pogodno, a prema naređenju Štaba I Divizije, brigada će izvršiti desant na sektor fabrike obuće »Bata« u cilju presjecanja komunikacija: Borovo — Vukovar — Vinkovci i napada jednim dijelom snaga na Vukovar sa sjevera.

XXI Divizija, ojačana jednom brigadom 48. Divizije[16] i jednim tenkovskim bataljonom[17]

Na glavnom pravcu udara, na otsjeku: Bezimena šuma — Bezimeni salaš zapadno od kote 141, vrši proboj neprijateljske linije sa jednom brigadom[18] uz pomoć artiljerijske vatre.

Po razbijanju neprijateljske linije, uz podršku tenkova, čitava divizija kreće opštim pravcem: Rana Jabuka — Tompojevci — Berak — Svinjarevci: napada Lovaš sa jugozapadne i zapadne strane i zauzima ga; u isto vrijeme glavninom snaga u brzom pokretu ovladava selima: Tompojevci, Mikluševci, Čakovci, Berak i Svinjarevci.

Zauzimanje pomenutih sela završava 12. aprila.

[12] **Detaljnije o tome vidi AVII, reg. br. 38—1, k. 251: naređenje Štaba 1. armije JA O. br. 124 od 9. aprila 1945. Štabu 5. brigade 21. divizije JA za desant preko Dunava« izmedu s. Sotina i s. Opatovca; reg. br. 48—1, k. 251: dopunu ovog naređenja O. br. 132 od 11. aprila 1945. godine.**

[13] **Iz decembra 1944. godine.**

[15] **Treba: Bodanska pustara (kod Vukovara).**

[16] **Odnosi se na 14. brigadu (vidi dok. br. 51).**

[17] **U pitanju je 3. bataljon 2. tenkovske brigade (vidi doik. br. 59).**

[18] **Reč je o 4. brigadi.**

U toku noći 12/13. aprila prikuplja cijelu diviziju na sektor: Berak — Svinjarevci.

13. aprila izjutra nastavlja napredovanje opštim pravcem: Petrovci — Nuštar; zauzima Negoslavce, Petrovce i Cerić, izolujući manjim snagama otporne tačke, ukoliko ih bude, a glavninom odlučno napada Nuštar, obezbeđujući se od pravca Vinkovci, s. Markušica i s. Bogota.[19]

Zauzimanje s. Nuštara završava u toku 13. aprila.

Na sektoru Nuštar divizija vrši pripremu za napad na Vinkovce sa sjeveroistočnog pravca.

Zona širenja: desno lijeva zona I Divizije, a lijevo Rana Jabuka — s. Berak zakljućno — s. Svinjarevci zakljućno — s. Cerić — s. Nuštar.

48. Divizija bez jedne brigade

Po probijanju neprijateljske linije na glavnom pravcu udara divizija vrši brz pokret kroz zonu širenja XXI Divizije na pravcu: Ilača — Šidski Banovci; obuhvata sa sjevera Ilaču i Šidske Banovce, koje napada glavninom snaga i likvidira neprijatelja u ovim selima; manjim snagama obezbeđuje se od Tovarnika sa sjeverne i zapadne strane, koje ofanzivnim dejstvom potpomažu 42. Diviziju u zauzimanju ovog sela.[50]

Ovu operaciju divizija završava u toku aprila.

13. aprila izjutra divizija vrši dalje nastupanje opštim pravcem: Orolik — Slakovci — Mirkovoi; likvidira neprijateljske snage na pravcu svoga nastupanja, izoluje eventualne pojedine otporne tačke, a glavninom snaga postavlja se na sektor Mirkovci; zauzima most na r. Bosut, sjeveroistočno od Privlake, radi onemogućavanja da neprijatelj prebacuje snage sa pravca Otoka.

Ove operacije divizija će završiti 13. aprila.

U noći 13/14. aprila divizija vrši pripremu za napad na Vinkovce sa jugoistočnog pravca.

[19] **Treba: s. Bobota (8 km severozap. od Borova).**
[20] **O dejstvima te divizije vidi dok. br. 40, 51 i 85.**

Zona širenja: desno leva zona XXI Divizije, a lijevo s. Đelatovci[21] — zaključno — Pustara Guštare[22] — most na r. Bosut.

42. **Divizija**

U vrijeme napada na glavnom pravcu udara vrši napad na neprijateljsku liniju: Gradina — Trunićev salaš, sa glavnim prodorom na pravcu s. Ilinci i s. Tovarnik; sa dijelovima 48. Divizije napada Tovarnik; na otsjeku Gradina, uz sadejstvo dijelova XXII Divizije, vrši prodor u cilju bočnog dejstva na s. Ilinci.

Čišćenje sektora Ilinci — Tovarnik divizija završava u toku 12. aprila.

U noći 12/13. aprila prikuplja se u s. Tovamik i s. Ilača.

13. aprila vrši pokret pravcem: Šidski Banovci — Jankovci;[23] raspoređuje se u selo Novi Jankovci, Sremske Laze i Slakovci, gdje služi kao armijska rezerva.[24]

XXII Divizija[25]

U noći 11/12. aprila vrši forsiranje r. Bosut 2 km. istočno od Lipovca, gdje prebacuje glavninu snaga.[26]

12. aprila izjutra glavninom snaga vrši napad na neprijatelja u s. Apševci i Podgrađe, u kome obavezno zauzima most na r. Bosut u cilju daljeg dejstva prema s. Nijemci; manjim snagama napada neprijateljske položaje na lijevom krilu 42. Divizije; izoluje neprijateljske snage u s. Lipovac i likvidira ih frontalno i od pravca Apševci.

Ove operacije divizija završava 12. i noću 12/13. aprila.

13. aprila divizija vrši dalje nastupanje pravcem: Nijemci — Komletinci i u toku 13.

[51] **Treba: s. Deletovci (4 km severozap. od s. Nijemaca).**

[22] **Ne: Pustara Guštare, već: Guštare (trig. 86).**
Treba: s. N. i St. Jankovci (8 km jugoist. od Vinkovaca).

[21] **Vidi dok. br. 40, objašnjenje 11 i dok. br. 51.**

[25] **Vidi posebno naređenje Štaba 1. armije JA Str. pov. br. 350 od 8. aprila 1945. Štabu 22. divizije JA da ova divizija forsira r. Bonut na sektoru širine 1—2 km, kod k. 83, i da stvoreni mostobran proširi bočnim dejstvom prema prednjoj neprijateljskoj liniji radi pomoći 42. diviziji JA, a na levom krilu dejstvuje prema s. Apševcima, proširujući mostobran novim snagama, radi slamanja neprijateljskog otpora na sektoru s. Apševci — s. Podgrađe — s. Ilinci, kao i da ovlada s. Lipovcem (AVII, reg. br. 37—1, k. 251).**

[26] **Vidi dok. br. 51.**

aprila likvidira neprijateljske snage u svim selima, obezbeđujući se od pravca s. Otok.

U noći 13/14. aprila divizija se priprema za napad na neprijateljske snage u s. Otok — Privlaka sa opštim djestvom prema s. Rokovci.

Zona širenja: desno lijeva zona 48. Divizije, a lijevo Bosutske šume.

Tenkovska brigada[27]

11. aprila uveče postavlja se na polazne položaje u rejonu: šuma Kalile — k. 145.

Po proboju neprijateljske linije na glavnom pravcu udara brigada odmah prelazi u juriš: jedan bataljon na pravcu nastupanja I Divizije,[28] koji sadejstvuje njenim operacijama; tenkovi ovog bataljona moraju obavezno da se što pre spoje sa desantnom brigadom na sektoru Opatovca; drugi bataljon nastupa pravcem XXI Divizije[29] i sadejstvuje joj u njenim operacijama.

Po zauzimanju Vukovara, tenkovski bataljon koji operiše sa I Divizijom koncentriše se na očekujući položaj na sektoru s. Bršadin.

Početak napada:

Artilerijska priprema počeće 12. aprila u 4.45 časova izjutra i trajaće 15 minuta.[30] Za vrijeme artilerijske pripreme

[27] Odnosi se na 2. tenkovsku brigadu. Ona je formirana u SSSR-u, 8. marta 1945, prema sovjetskoj formaciji. Imala je *tri tenkovska bataljona* (po dve čete, po tri tenkovska voda od po tri tenka i tenk komandira čete — ukupno 65 tenkova T-34 naoružanih topom 85 mm), *Motodesantni bataljon*, formiran u s. Erdeviku (na svaki tenkovski bataljon po jedna motodesantna četa, naoružana automatima 7,62 mm i po jednim puškomitraljezom u svakom vodu) i *prištapske jedinice* (prateća četa, izviđački vod, četa protivavionskih mitraljeza PAM 12,7 mm, tehnička četa, sanitetski vod i pionirski vod), ukupno: 1.150 ljudi, 65 tenkova, 3 oklopna automobila, 9 protivavionskih mitraljeza, 151 kamion i specijalno vozilo i 12 motocikla.

Iz SSSR-a ona je 26. marta stigla u Topčider (Beograd), odakle je 28. marta počela prebacivanje na sremski front. Njen 2. tenkovski bataljon (bez 2. tenkovske čete), ojačan 2. četom Motodesantnog bataljona, dodeljen je Južnoj operativnoj grupi divizija i prebačen Šavom do Šapca, a odatle suvim za Zvornik i Bijeljinu.

Druga tenkovska brigada (bez 2. tenkovskog bataljona) do 7. aprila se grupisala u s. Erdeviku (vidi Manojlo Babić, *Oklopne jedinice u NOR-u*, Beograd, 1968, str. 261—267).

[28] Vidi dok. br. 54.

[29] Vidi dok. br. 56.

[30] O dejstvima artiljerije vidi dok. br. 34, 51 i 53.

mineri će stvoriti prolaz za tenkove, a pješadija će izvršiti podilaženje za skok u neprijateljske rovove.

Tačno u 5 časova pješadija će preći u juriš i u isto vrijeme krenuće i tenkovske jedinice.

Na pomoćnim pravcima napada sve jedinice na položaju otpočeće napad svojim sredstvima u isto vrijeme.

Komandno mjesto i osmatračnica Štaba Armije u početku napada nalaziće se na osmatračnici Štaba I Divizije.

Po zauzimanju s. Lovaša Štab Armije nalaziće se u s. Lovaš, a 13. aprila u s. Stari Jankovci.

Veza:

Centar radio-veze i telefonske veze, u početku napada, nalaziće se kod komandnog mjesta Štaba Armije. Kasnije glavna osa veze kretaće se pravcem pokreta Štaba Armije.

Načelnik odjeljenja za vezu Armije izdaće potrebnu zapovijest[31] za pravilno funkcionisanje telefonske i radio-veze.

Ugovoreni znaci:

Početak pješadijskog juriša: dvije bijele raketle u pravcu neprijatelja;

— traženje artilerijske vatre: crvena i bijela raketla u pravcu neprijatelja;

— traženje tenkova: zelena i bijela raketla u pravcu neprijatelja;

— za obeležavanja prednjih linija i za sadejstvo sa avijacijom: serija zelenih raketli od 3 — 5 komada u pravcu neprijatelja;

— Prekid vatre: 2 crvene raketle izbačene uvis.

Borbeni znaci:

12. aprila — **Borba** — **Pobjeda**
13. aprila — **Srem** — **Srbija**
14. aprila — **Zora** — **Zagreb**

[31] **Vidi zapovest načelnika Odeljenja za vezu Štaba 1. armije JA Str. pov. br. 55 od 10. aprila 1945, u kojoj se kaže: da će osa veze ići pravcem s. Erdevik — s. Sot — s.Novak-Bapska — s. Lovaš i, pošto se ovlada s. Tovarnikom, glavnom trasom ka Vinkovcima; da će pomočne ose veze biti na pravcima s. Erdevik — s. Ilok — s. Šaren; grad — s. Opatovac — s. Sotin<— Vukovar i s. Erdevik — s. Kukujevci — Šid — s. Morović; da 1. proleterska divizija JA osloni svoju liniju na Šarengrad ili Novak-Bapsku, 21. divizija JA na liniju s. Sot — Šid a 15. korpus JA na glavnu liniju s. Erdevik — Šid — s. Tovarnik, da 22. divizija JA, po dolasku u s. Nijemce, postavi stalnu liniju od s. Nijemaca do s. Del eto vaca i veže se za glavnu liniju Šid — Vinkovci, dok će 2. tenkovska brigada i 5. brigada 21. divizije JA održavati vezu radiom (AVII, reg. br. 5—8/2, k. 258).**

— Za vrijeme arlilerijske pripreme komandant 48. Divizije i komandant Tenkovske brigade dužni su biti na osmatračnici kod komandanta I Divizije radi blagovremenog uvođenja svojih jedinica u napad.

— Komandant I Divizije održavaće redovnu radio-vezu sa komandantom diviziona monitora radi punog sadejstva desantne brigade sa I Divizijom.

— Komandanti divizija dužni su da blagovremeno javljaju o potrebnom sadejstvu avijacije.

— Komandant pozadine Armije izdaće potrebna naređenja područnim odjeljenjima za brzo organizovanje evakuacije ranjenika, za snabdjevanje divizija potrebnim materijalom i za pomjeranje pozadinskih jedinica na pravcu nastupanja Armije. Pripremiće sva sredstva za opravku željezničke pruge Šid — Vinkovci.

— Načelnik inžinjerijskog odeljenja pripremiće inžinjerske jedinice za opravku glavnog puta Šid — Vinkovci.[32]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR PUKOVNIK,
M.[33] Todorović

M. P.

NAČELNIK GENERAL-MAJOR,
Milutin Morača

Dostavljeno:

— Štabu XV Korpusa J.A.,
— „ I, XXI, XXII Divizije
— „ Tenkovske brigade,
— „ Komandantu artilerije Armije,
— „ Komandantu pozadine Armije.

Prilog divizijama: Plan operacija divizije, sa zonom širenja.[34]*

[32] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 84 — 90 i 96.**
[33] **Mijalko**
[34] **Taj plan redakcija nije pronašla.**

BR. 38

IZVEŠTAJ ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 10. APRILA 1945. KOMANDANTU ARMIJE O PRIPREMI OPERACIJE ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op.br. 125
10. aprila 1945. g.

KOMANDANTU I ARMIJE

Položaj

1. — U vezi sa pripremama za operacije na sremskom frontu, mi smo sada izvršili slijedeće:

a) izvršili smo koncentraciju jedinica na glavnom pravcu udara prema avizo-zapovijesti,[2] koju vam dostavljamo u prilogu;

b) upoznali smo sve štabove divizija sa zadacima pojedinih divizija. Štabovi divizija izvršiće sve pripreme danas do 20 časova.

2. — Dostavljamo vam plan operacija pojedinih divizija, kao i tenkovskih jedinica, na kome je označeno šta se mora zauzeti u toku prvog dana operacija.

Za ovaj plan možemo staviti jednu primjedbu za operacije 22. Divizije koja treba da glavninom snaga forsira r. Bosut, da pomogne 42. Diviziji u slamanju neprijateljskih položaja na lijevom krilu prema r. Bosutu i da zauzme glavninom snaga s. Apševci i Podgrađe, gdje treba da stvori mostobran za dalje napredovanje prema s. Nijemci — Komletinci. Pretpostavljamo da 22. Divizija neće moći da uspješno forsira u početku napada r. Bosut, jer nema iskustva u ovakvom načinu ratovanja, a nema ni predviđenu divizijsku artileriju koja bi joj inače mnogo pomogla pri forsiranju rijeke, kao i u daljim operacijama.

Pošto neprijatelj drži s. Lipovac i pošto je pojačao liniju Lipovac — Gradina, morali smo ovdje postaviti 22. Diviziju radi obezbeđenja VI Divizije od pravca Lipovca.

[1] **Original (pisan na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 41—11/1. k. 251.**
Komandant armije se nalazio sa Južnom operativnom grupom divizija 1. armije u istočnoj Bosni.
[2] **Vidi dok. br. 33.**

No, smatramo da će povoljan razvoj operacija na glavnom napadnom pravcu omogućiti i 22. Diviziji da bar nešto kasnije dođe do izražaja.

U planu operacija vidi se da nam je bilo težište da prvog dana ovladamo starom[3] neprijateljskom linijom: Sotin — Berak, što je svakako uslov za naše dalje uspješno nadiranje.

U drugom danu operacija predvidjeli smo da naše glavne snage izbiju na liniju: Vukovar — Nuštar — Mirkovci. Smatramo da bi se ovo moglo postići ako prvog dana operacija ovladamo linijom Sotin — Berak, pošto će pješadijske jedinice imati veliku podršku od dvaju tenkovskih bataljona.[4]

3. — Neprijateljske snage na centralnom otsjeku fronta oslabile su. Prema VI Diviziji — po iskazu zarobljenika — pošla su 6. aprila tri bataljona iz sastava 41. nemačke divizije i jedan ustaški bataljon.[5] Isto tako neprijatelj je pojačao svoje desno krilo na otsjeku Lipovac — Gradina. 8. aprila sa osmatračnice smo primjetili pokret jedne neprijateljske kolone (jačine jednog bataljona) sa sektora Tovarnik — Uača prema s. Nijemci.

Prema drugim podacima jednog njemačkog zarobljenog vojnika, dijelovi 41. divizije — oko dva bataljona — raspoređeni su na sektoru Lovaš — Mohovo.[6]

Mada nemamo potpuno tačne podatke, pretpostavljamo da je lijevo neprijateljsko krilo oslabljeno zbog operacija naših jedinica na sektoru Vrbanja — Brčko.

Prema jačini neprijateljskih snaga smatramo da će naš napad uspeti.

4. — Danas smo dobili obavještenje od Generalštaba da ćemo zapovijest za napad dobiti od vas.

Zbog toga upućujemo druga kapetana Acu Đukića da nam po njemu odgovorite da li se slažete sa našim planom operacija i bar približno kada treba napad da počne.

Mi smatramo da bi operacije ovdje trebalo početi prije no što se likvidira neprijateljska grupa na sektoru Vrbanja — Gunja, jer to može potrajati još 2—3 dana. Pošto smo mi ovdje izvršili sve pripreme bilo bi efikasnije ako operacije što pre počnu.

[3] Misli se na liniju koju je neprijatelj držao 14. decembra 1944. godine.

[4] Bataljoni su iz sastava 2. tenkovske brigade.

[5] Verovatno se radi o pojačanju neprijateljskih snaga u s. Vrbanji, na koje je napadala 6. proleterska divizija JA (vidi dok. br. 39: depeši Štaba 1. armije od 9. aprila u 9 časova Generalštabu JA).

[6] Na tom sektoru se nalazila nemačka 963. tvrdavska brigada -Kloc-, taktički potčinjena nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji.

General-major drug Đoko[7] smatra da će on, pri sadašnjoj jačini neprijateljskih snaga na sektoru Gunja — Vrbanja, teško ovladati pomenutim sektorom. Na pravcu VI i XI Divizije neprijatelj je stvorio front i ogorčeno se bori za svaki salaš.

Ako uspije V Diviziji da forsira Savu, ona bi mnogo pomogla u bržem zauzimanju Gunje i Vrbanje.

5. — Potrebno je da zapovijest za početak operacija dobijemo jedan dan ranije, kako bi mogle sve jedinice da se postave na polazne položaje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR PUKOVNIK, M.[8] Todorović	M. P.	**NAČELNIK GENERAL-MAJOR, MilutinMorača**

BR. 39

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 2. DO 10. APRILA 1945. GODINE

3 gr. 68'

ddd

Pripremite jednu brigadu Šeste,[2] jednu makedonsku[3] i Konjičku brigadu,[4] da bi šestog prije zore ovladali selima: Jamena — Strašinci, ostavljajuci glavninu da se utvrdi od ovih sela, i sa ostalima produžiti gonjenje neprijatelja na zapad.

2. IV. 1945. Peko[5]

D.D.D. Od I Armije[4]

Počećemo operacije šestog rano.[7] Mišljenja smo da bi jedna brigada Seste divizije operacijom ovladala selima Batrovci i

[7] **Jovanić, komandant 6. proleterske divizije JA.**

[8] **Mijalko**

[1] **Depeša komandanta 1. armije JA, kojise s Južnom grupom divizija 1. armije nalazio u istočnoj Bosni, Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg.<br. 5—6/10, k. 258A.**

[2] **Radi se o 6. proleterskoj diviziji JA.**

[3] **Misli se na brigadu iz 42. divizije JA.**

[4] **Reč je o 1. konjičkoj brigadi 1. armije JA.**

* **Peko Dapčević, general-lajtnant, komandant 1. armije JA.**

[6] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana plavim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 2—2, k. 40.**

7, 10, 15, 16, 19, 22 vidi **dok. br.** 19.

Lipovac, a za nadiranje pored Save držimo dve brigade Jedanaeste i Konjićku. Jednu makedonsku brigadu postavili bi na obezbeđenje levom obalom Save i kao rezervu.

Morača[8]
2-IV-1945

Od I Armije[9]

II

Istovremeno izveli bi prepade sa po jednim ojačanim bataljonom na sektoru Prve i 21 div. Zadatak ovih bataljona je da ovladaju određenim uporištima i da ih drže. Ovim ćemo izazvati neprijateljsku reakciju, doznaćemo njegovu stvarnu jačinu i u povoljnoj situaciji proširili bi operaciju.[10] Morača

(od 2. IV. 1945 g.)

ddd. 7 gr.103"

Dvije brigade Šeste, jednu makedonsku i Konjićku hitno uputite da očiste sektor Jamena — Obrbovac[12] — Račinovci — Drenovci, kako bi nam sadejstvovali pri napadu na Brčko. Napadamo šestog. Pripremite još jednu divizju koju bi uputili pravcem za brigadama Šeste divizije. Na frontu ostavite Makedonce[13] sa delovima naših jedinica, i budno pratite neprijatelja jer izgleda da se povlači sa celog sektora.

3. IV. 1945 Peko

12 gr. 47[14]

Za zauzimanje s. Jamena, Strašinci i drugih sela prema Brčkom uputili smo celu Jedanaestu diviziju i konjicu, po sporazumu sa Generalštabom. Napad na s. Jamena i Strašinci počeće četvrtog ujutro.[15]

3. IV.1945

[8] **Milutin Morača, general-major, načelnik Štaba 1. armije JA.**
[9] **Nastavak depeše Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisan plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 3—2, k. 40.**
[10] **Depeša komandanta 1. armije Štabu armije JA (pisana mašinom, latinicom) u AVII, reg. br. 5—6/10, k. 258A.**
[11] **Nije nađen na sekciji 1: 100.000. Redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto misli.**
[12] **Radi se o 42. i 48. diviziji JA.**
[13] **Depeša štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—2/10, k. 258A.**

8 gr. 17[16]

Očistite Batrovce i Lipovac, ostalo po mom naređenju.

3. IV. 1945

13 gr. 20'[7]

Jedna brigada Šeste napašće s. Batrovci i Lipovac noću četvrtog na peti.'[8]

3. IV. 1945

14 gr. 41[19]

Četrdeset druga makedonska divizija smjeniće Šestu diviziju na frontu Tovarnik — Ilinci, četvrtog na peti. Šestu diviziju pripremićemo za rezervu na pravcu Jedanaeste.[20]

3. IV. 1945.

15 gr. 38[2']

Petog u zoru izvršićemo nasilno izviđanje sa po jednim ojačanim bataljonom Prve i Dvadeset prve divizije, uz podršku monitora.[22]

3. IV. 1945 Plavi[23] — Morača

9 gr. 46[24]

Vodimo borbu za Brezovo Polje, neprijatelj nas ometa sa lijeve obale Save. Hitno dejstvujte preko Jamena ka Gunji osiguravajući se sa sjevera. Javite situaciju kod vas.

4. IV. 1945 u 6,30[h] Peko

4. IV. 1945 g. u 0900[h] Od I Armije[25]

I

Žarko[26] je s manjom borbom zauzeo Jamenu i Strašince. U noći 4—5 napada Račinovce i Soljane.

[16] **Depeša komandanta 1. armije JA štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—6/10, k. 258A.**

[17], [19], [18] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—2/10, k. 258A.

[20] **Mijalko Todorović, politički komesar 1. armije JA.**

[21] **Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—5/10, k. 258A.**

[22] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana tamnim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 5—2, k. 40.**

[26] **Žarko Vidović, komandant 11. divizije JA.**

II

Most kod Raće[27] ne možemo podignuti jer nemamo sredstava. Motorna skela poslužiće za prebacivanje materijala.

. . . Morača

27 gr. 71[28]

Žarko zauzeo Soljane i vodi borbu za Račinovce. U ovim selima bilo je po dvije stotine neprij. vojnika. Đoko[29] vodi borbu u s. Lipovac i Batrovci. Kod Vase[30] i Bajića[31] u nasilnom izviđanju nismo uspjeli da prodremo nepr. liniju. Nepr. vatra nije bila jaka. Dejstvovale su obe baterije.

5. IV

28 gr. 21[32]

Pojačaćemo Žarka sa jednom Đokinom brigadom na pravcu Vrbanje.

5. IV. 1945. Morača

31 gr. 67[33]

Žarko zauzeo Račinovce. Sa ceste zapadno od Brezova Polja[34] tuku ga dva tenka. Na sektoru Gunja, Vrbanja jače snage belogardejaca, ustaša i Nemaca. Borbu vodimo zapadno od Račinovaca i Soljana. Đoko vodi ulične borbe u s. Batrovci, a u Lipovcu neprijatelj dobio nešto pojačanja.

5. IV. 1945

32 gr. 21[35]

Vaso i Bajić su imali u nasilnom izviđanju dvesto ranjenih, većinom od mina.

5. IV. 1945 Morača

[27] **Radi se o Sremskoj Rači, na Savi.**

[28] i [29] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—4/10, k. 258A.**

[30] **Đoko Jovanić, komandant 6. proleterske divizije JA.**

[31] **Vaso Jovanović, komandant 1. proleterske divizije JA.**

[32] **Vlado Bajić, komandant 21. sprske divizije JA.**

[33], [35], **36 i [36] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 6—1/10, k. 258A.**

[34] **Treba s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).**

33 gr. 51[36]

Petog uveče zauzeli smo Batrovce. Zarobljeno oko 80 Čerkeza.[37] Žarko je izgubio Soljane.[38] Neprijatelj je ovdje dobio pojačanja. Na sektoru Gunja — Vrbanja raspolaže sa snagama više od jedne divizije.[39]

6. IV. 1945 Morača

35 gr. 71[40]

Zauzeli smo Vrbanju oko podne.[41] Vodimo borbu u Soljanima i pred Đuričima. Na sektoru Vrbanje poslali smo još jednu Dokinu brigadu.[42] Naredili smo Doku i Žarku uporan napad na pravcu Gunje, radi ponovnog sadejstva sa vama i da sigurno presjeku prugu. Đoko će uzeti pod komandu XI diviziju.

6. IV. 1945 Morača

6. IV. 45.

I ARMIJA[43]

U toku 4. i 5. o. m. jedinice naše armije,[44] na levom krilu, zauzele su sela: Račinovci, Jamena, Strašinci, Batrovci i Lipovac. Na ostalim delovima fronta izvršena su jača nasilna izviđanja.

46.

Neprij. gubici 117 mrtvih, oko 270 ranjenih i 81 zarobljenih nepr. vojnika. Zaplenjeno: 9 šaraca, 60 pušaka, 6 mašinki i 10.000 metaka.

47. Morača

[37] **Pripadali su 843. severnokavkaskom bataljonu (vidi AVII, reg. br. 52/Ia, k. 73A: izjavu ratnog zarobljenika Roberta Montana).**

[38] **To je bilo 5. aprila. Detaljnije o tome vidi dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA za 5. april.**

[39] **Vidi dok. br. 35, objašnjenje 5.**

[40] **j so Vrbanju je** 6. **aprila u 11 časova oslobodila 3. brigada** 6. **proleterske divizije JA. Železnička stanica je zauzeta uveče (vidi AVII, reg. br. 13—2, k. 40: depeša Štaba 1. armije od** 6. **aprila 1945).**

[41] **5, [42] i [43] R,č je o 2. brigadi[44]** 6. **proleterske divizije JA, koja je 7. aprila u 5 časova krenula prema liniji s. Soljani — s. Vrbanja i smestila se u šumi Sveno, severoistočno od s. Vrbanje (vidi dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika** 6. **proleterske divizije JA za 7. april).**

[43] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5/43—3, k. 40.**

[44] **Šesta proleterska i 11. divizija JA i 1. konjička brigada.**

4. IV. 45[45]

Vodimo borbu u Brezovom Polju. Nepr. se uz borbu povlači ka Brčkom. Mi žurimo da što prije napadnemo Brčko. Ometa nas iznurenost konja, nedostatak benzina i što nepr. ruši komunikacije. Milutinu[46] smo naredili da sa jednom divizijom očisti prostoriju južno od Bosutskih Šuma do Gunje.

7. Peko, Bijeljina

4. IV. 45.

P E K O [47]

Koncentrišemo snage za napad na Brčko. U Brčkom 22.[48] i djelovi 117 hrvatske[49]... Požurite sa tenkovima.[50] Za dalje će nam trebati municije i benzina. Peko, Bijeljina. 4-tog aprila u 17 časova.

8.

12 gr. 26[51]

Vodimo uporne borbe na liniji Brezovo Polje — Trnjaci — Gabela[52] — Han Trešnjica — Boderište.

6. IV. 1945 Peko

16 gr. 18[53]

Vodimo borbu na prilazima Brčkom. Danas ćemo ga napasti.

6. IV.1945

[45] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—37/3, k. 40.**

[46] **Reč je o Milutinu Moraći.**

[47] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—38/3, k. 40.**

[48] **Radi se o nemačkoj 22. pešadijskoj diviziji, koja se preko Bijeljine i Brčkog povlačila u Srem.**

[49] **Hrvatska 117. divizija nije postojala. Verovatno se misli na jedan bataljon iz nemačke 117. lovačke divizije, koji se, prema izvaji komandanta 47. puka nemačke 22. pešadijske divizije, potpukovnika dr Eriha Lavala, nalazio u Brčkom (AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A).**

[50], [51] i [52] **Reč je o 2. bataljonu 2. tenkovske brigade. Bataljon je bio bez 2. tenkovske čete, namesto koje mu je dodeljena 2. četa Motodesantnog bataljona. Imao je zadatak da podržava Južnu operativnu grupu divizija (Manojlo Babić, pukovnik, *Oklopne jedinice u NOR-u*, Beograd 1968, 266—267).**

[51] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—5/10, k. 258A.**

[52] **Treba s. Grbeta (7 km jugozap. od s. N. i St. Brezovog Polja).**

[53], [54], [55] i [57] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana mašinom, latinicom) u AVII, reg. br. 6—12/100, k. 258A.**

17 gr. 30[54]

Likvidirali Brezovo Polje. Naši prilaze prvim kućama Brčkog.

6. IV. 1945 Peko, Potočari u 10 sati

18 gr. 34[55]

Poslije trideset sati teške i uporne borbe uspjeli smo prodrijeti u istočni dio grada.[56] Žestoke borbe se produžavaju za grad — Peko

7. IV.1945

20 gr. 58[57] *ddd*

Mi vodimo žestoke borbe za Brčko,[58] uzimajući kuću po kuću. Đoko mora brzo i energično raditi, tako da glavninom energičnim napadom likvidira Gunju, a desnim krilom uzme Vrbanju i izbije na komunikaciju Gunja — Županja. Peko

7. IV. 1945

Od I Armije[59] Primljeno u 0900h 7. IV

Zauzeli smo Vrbanju.[60] Vodimo borbu u Soljane[61] pred Đurincima.[62] Na sektoru Vrbanje poslali smo Đokovu brigadu.[63] Naredili smo Đoki i Žarku uporan napad u pravcu Gunja radi ponovnog sadejstva sa vama i da sigurno presjeku prugu. Đoko će uzeti pod komandu 11. div. Morača

7. IV.1945

I ARMIJA[64]

Na frontu u Sremu, sem izviđačke delatnosti, nije bilo značajnih promena.

48. Morača

[54] **Reč je o Brčkom.**

[55] **Vidi dok. br. 69.**

[56] **Depeša štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana mašinom, latinicom) u AVII, reg. |)r. 12—2, k. 40.**

[57] **Vidi dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA za 6. april.**

[58] **Redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto mislilo, pošto Durinci u rejonu s. Soljana ne postoje. Verovatno se radi o s. Đurićima, 9 km jugozapadno od s. Soljana.**

[59] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5/43—3, k. 40.**

Zauzeli smo s. Vrbanja i želj. stanicu Vrbanja, i sad je presečena pruga Brčko — Vinkovci.[65] Lipovac nismo zauzeli. Večeras ćemo preduzeti napad na s. Soljani, Drenovci i Đurići.

50. i Morača

ddd 38 gr. 59[60]

Situacija danas po podne: Neprijatelj drži Đuriće, Drenovce, Gunju i selo zapadno od pruge. Manjim snagama napada šumskim putem od pravca Donje Novo Selo. Vodimo borbu na nasipu kod s. Rabra.[67] Lipovac nismo zauzeli. Vodimo borbu za Soljane.

7. IV. 1945

39 gr. 46

U Brezovo Polje stići će osmog rano brod sa namirnicama za Drugu i Petu.[68] Osmog uveče stići će u Brezovo Polje dva šlepa za prebacivanje tenkova.[69] Sa brodom dolazi pet tona benzina.

7. IV. 1945 Morača

40 gr.

Đoko je dobio zadatak po vašem naređenju,[70] XI[71] određena da napada Gunju, a delovi Šeste[72] Drenovce. Žarka smo pojačali sa dva makedonska diviziona.[73] Naređeno Doku da osmog rano pređe u energičan napad.

7. IV. 1945

[66] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—2/10, k. 258A.**

[67] **Greška; radi se o bari Rabra, između r. Spačve i železničke pruge Brčko — Vinkovci.**

[68] **Reč je o 2. proleterskoj i 5. diviziji JA.**

[69] **Depešom komandanta 1. armije JA Štabu armije od 7. aprila (20 gr. 58) naređeno je 6. proleterskoj diviziji JA da ovlada s. Gunjom i Vrbanjom i izbije na komunikaciju s. Gunja — Županja (vidi i dok. br. 29).**

[70] **Reč je o 11. diviziji JA.**

[71] **Reč je o 6. proleterskoj diviziji JA.**

[72] **Vidi dok. br. 29.**

8. IV. 45.

PEKO[74]

Uzeli Brčko.[75] Neprijateljski gubici veliki. Sledi detaljni izveštaj danas.

17. Peko

8-IV-1945

PEKO[76]

Most u Brčkom srušen. Jedinice[77] sa one strane Save vode borbu do Gunje. Mi se nećemo moći prebaciti još za tri do četiri dana.

18. Peko (Brčko)

8. IV. 45.

PEKO[78]

U trodnevnim teškim borbama za oslobođenje Brčkog neprijatelju su naneti sledeći gubici: 2349 mrtvih, 2800 ranjenih, 2310 zarobljenih. Zaplenjena 3 topa, 182 automatska oruđja, 2 bacača, 2300 pušaka, 14 motornih vozila, 70 kola, 50 sedala, nekoliko magacina vojničke spreme i hrane. Naši gubici oko 340 mrtvih i 1211 ranjenih.

19. Peko

Od I Armije[79] Primljeno 8. IV. 1945 g. u 1300[h]

Osmog rano neprijatelj je povratio Vrbanju.[80] Nepr. na čitavom Đokinom sektoru vrši protivnapade i obrazovao front

[74] Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—4/3, k. 40.

[75] O borbama za Brčko vidi dok. br. 69.

[76] Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—49/3, k. 40.

[77] Šesta proleterska i 11. divizija JA i 1. konjička brigada.

[78] Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—50/3, k. 40.

[79] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana tamnim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 14—2, k. 40.

[80] Opširnije o tome vidi dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 6. proleterske divizije JA za 8. april.

ispred svih sela. Doku smo naredili da energično napadne na Vrbanju i Soljane i da dejstvuje na sektoru Đurići — Drenovci. Morača

Od 1 Armije.[81]

Đoko vodi oštru borbu na pravcu Vrbanja — Drenovci. Borba se nočas vodi u prvim južnim kućama sela.[82] Nepr. dovlači pešad. snage i pet tenkova. Žarko će da ih napadne osmoga rano južnim obuhvatom s. Drenovci i sa dejstvom prema Gunji. Morača

8. IV. 45

O I Armije[83]

Primljeno
9. IV. 1945 g.
u 0800h

Teški šlep za tenkove[84] zakasnio zbog kvara. Preko reke doći će u Mitrovicu devetog u podne. Odmah, čim stigne poslaćemo ga za Brezovo Polje. Sa njim ćemo poslati 15 gumenih čamaca sa pontonskim materijalom koji su stigli u Mitrovicu. Morača

9. IV 45 PEKO[85]

Mi krećemo sa 17 div. za Samac, a 2 [divizija] za Orašje. 5 [divizija] ostaje oko Brčkog. Čim ovladamo ovom prostorijom izabraćemo mesto za prelaz Save, ali nemamo sredstava.[86] Mišljenja smo da Morača ne polazi u napad dok se mi i Košta[87] ne prebacimo ...

20. Peko

[81] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana tamnim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 15—2, k. 40.**

[82] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana tamnim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 16—2, k. 40.**

[83] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5/52—3, k. 40.**

[84] **Vidi dok. br. 31.**

[87] **Košta Nad, general-lajtnant, komandant 3. armije JA.**

Uzeli varošicu Orašje.[88] Ubijeno 32 nepr. vojnika. Zarobljeno 48.

21. Peko

9. IV. 45 PEKO[88]

Zarobljenici pripadaju 12 hrv. diviziji, zelenom kadru i 122[90] njemačkoj diviziji.

23. Peko

26 gr. 43[91]

Hitno javite situaciju na sektoru Gunja — Vrbanja. Đoko mora svakako očistiti Gunju i Vrbanju da bi nam omogućio prelaz preko Save. Da li ste spremni, postoji li mogućnost?

9. IV. 1945

Od I Armije[92]

I

Đoko je zauzeo Soljane.[93] Sada vodi oštre borbe na Vrbanji i Drenovcima.[94] Južnije borbe se vode istočno od s. Đurići.[95]

II

Mi ćemo izvršiti sve pripreme za operacije na desnom krilu do desetog uveče. Hamović[96] će doći kod nas danas po podne.

Primljeno 9. IV. 1945 g.
u 1130[h]

[88] **Orašje je oslobodila 2. proleterska divizija JA (vid dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba Južne operativne grupe divizija za 9. april).**

[89] **Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5/54—3, k. 40.**

[90] **Greška; radi se o nemačkoj 22. pešadijskoj diviziji.**

[91] **Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—11/10, k. 258A.**

[92] **Depeša Štaba 1. armije J^A komandantu armije (pisana crnom olovkom, latinicom) u AVII, reg. br. 19—2, k. 40.**

[93] **I M** [sic] **dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba** 6. **proleterske divizije JA za** 8. **i 9. april.**

[94] **Vidi dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA za** 8. **i 9. april.**

[95] **Rade Hamović**

Od I Armije[97]

Na sektoru Vrbanja sa sremskog fronta stigla tri njemačka i jedan ustaški bataljon,[98] a s obzirom na operaciju kod Đoke i na zauzimanje Brčkog javite o daljem radu. Mi spremamo jedinice za operaciju na desnom krilu. Izvestite o opštem planu operacija. Hamović dolazi kod nas 9-IV-1945 godine prije podne. Morača

Primljeno:
9-IV-1945 god.
u 0900"

Od I Armije[99] Primljeno
10. IV. 1945 g.
u 0700[h]

Nepr. otpor na sektoru Durici — Drenovci — Vrbanja vrlo jak. Ako Đoko zauzme Vrbanju postoji mogućnost daljeg čišćenja sektora oko Gunje. Đoko napada Vrbanju večeras.[100]

IV

Mi vam šaljemo puščanu i protivkolsku municiju šlepom na Brezovo Polje. Bacačke nemamo, niti je ima kod Generalštaba.

Morača

(depeše su jučerašnje, šifrant)

28 gr. 84[101]

Desetoga Druga proleterska će napasti Bosanski Šamac. Poslije toga raspored naših snaga biće: V [divizija] Brčko — Brka, 17 [divizija] Žabari[102] — Lončari — Vidovići.[103] II [divi-

[97] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana tamnim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 17—2, k. 40.**

[98] **Vidi dok. br. 35, objašnjenje 5.**

[99] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana zelenim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 20—2, k. 40.**

wo Misli se na 9. april (vidi dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. **proleterske divizije za 9. april).**

[101] **Depeša komandanta 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—11/10, k. 258A.**

[102] **Treba: s. G. i D. Žabar (12 km severozap. od Brčkog).**

[103] **Treba: s. Vidovice (4 km jugoist. od Orašja).**

zija] Orašje — Samac. Ispitaćemo mogućnost prelaza i forsiranja Save na sektoru Samac — Brčko. Pošaljite nam sekcija: Vinkovci, Brod, Požega.

9. IV. 1945 Peko, Brčko

30 gr. 75[104]

Peta [divizija] forsirala Savu kod Brčkog desetog padom mraka u cilju vašeg prodora ka Županji i obezbeđenja prebacivanja Druge i Sedamnaeste [divizije]. Đoko desetog poslije podne mora likvidirati Vrbanju — Gunju u cilju osiguranja našeg prelaza. Poslije ovoga usiljeno će poći pravcem stanica Vrbanja — nasipom Bošnjaci.

10. IV 1945 Peko

31 gr. 13'[05]

Danas padom mraka Babić[106] forsira ka Žarku.

10. IV. 1945

DDD

32 gr. 38'[07]

Bez obzira na neprijatelja Đoko mora likvidirati Vrbanju i Gunju, jer sam tako postavio i ovamo. Poslije toga da energično krene nasipom Save.

10. IV. 1945 Peko

10. IV 45

I Armija[108]

Napadali smo selo Vrbanju i Đuriće i nismo uspeli.[0/7] Neprijatelj se ogorčeno brani. Našima nedostaje artilerijska municija. 10. uveče napadamo Vrbanju i sektor Đuriće,[10] ali nismo sigurni u puni uspjeh.

56. Morača

io, los i 107 Depeša komandanta 1. armije štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—10/10, k. 258A.

[0] Radomir Babić, komandant 5. divizije JA.

[0] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—57/3, k. 40.

io- vidi dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika 6. proleterske divizije JA za 9. april; dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA za 9. april.

[0] Vidi dok. br. 46.

55 gr. 32'"

Mi smo pripremili za napad na desnom krilu kod Vase za jedanaesti rano, ali čekamo dolazak i saglasnost Hamovića.

10. IV. 1945 Morača

56 gr. 34"[2]

DDD

Dobili smo kopiju opšteđ naređenja Generalštaba."[3] Hitno javi hoćemo li početi napad po ovom naređenju, to jest dvanaestog u zoru.

10. IV. 1945

57 gr. 25'

Đoko otpočeo napad desetog uveče."[5] Naredili mu najuporniju borbu. Javili mu za prelaz pete.

10. IV. 1945

>ii, ">, ·» Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—5/10, k. 258A.

u· Radi se o naređenju Generalštaba JA za proboj sremskog fronta Op. str. pov. br. 5 od 9. aprila 1945 (AVII, reg. br. 48/8—1, k. 21).

u* Radi se o napadu 1. brigade 6. proleterske divizije JA u 19,30 časova na s. Drenovce (vidi dok. br. 55).

BR. 40

ZAPOVEST ŠTABA 15. KORPUSA JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIII DIVIZIJA ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA

ŠTAB NA XV UDARNI KORPUS NA NOV NA JUGOSLAVIJA
Str. pov. ob. 17
zaved.
razved. 10. IV-1945 g.
Položaj

Z A P O V E S T
(Sekcija Vukovar — Vinkovci, 1 : 100.000)

[2]

Naš Korpus dobio je zadatak da učestvuje u probijanju neprijateljskog fronta na sektoru Gradina — Trunićev salaš.[3]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 2—5/4,. k. 1315.**

[2] **Izostavljeni tekst je sličan tekstu uvodnog dela zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila (vidi dok. br. 37).**

[3] **Pored ove zapovesti Štaba 15. korpusa JA, Štab 48. divizije JA izdao je zapovest O. br. 2 od 11. aprila, kojom je naredio: 1. brigadi — da se postavi iza k. 145 i, kao desnokrilna brigada, razvije za borbu na liniji Leblov salaš — k. 138 i da nastupa pravcem s. Ilača — s. Šidski Banovci, koje će napasti obuhvatom sa severa; 1. brigadi — da se postavi iza ik. 153 i razvije za borbu levo od 2. brigade, zaključno do Lemnerovog salaša, i da nastupa pravcem s. Ilača — s. Šidski Banovci, koje će napasti s fronta. Zadatak je 48. divizije (bez 14. brigade) da proširi prodor 21. divizije JA na liniji severoistočno od Trunićevog salaša — bezimena šuma levo, a između k. 141 i Srednjeg poteza desno, i napada neprijatelja na pravcu s. Ilača — s. Šidski Banovci — s. Orolik — s. Slakovci — s. N. Jankovci — s. Mirkovci (vidi AVII, reg. br. 5—3/5, k. 1366).**

Na osnovu izmene i dopune zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 (dok. br. 51), Štab 15. korpusa JA je svoju zapovest O. br. 17 izmenio i dopunio (Str. pov. br. 21 od 11. aprila). Ta zapovest je ostala na snazi s tim, da 42. divizija JA, kao armijska rezerva, 13. aprila uveče bude na prostoriji s. St. Jankovci — s. Petrovci — s. N. Jankovci i u slučaju potrebe pomogne 1. proleterskoj diviziji u borbama za Vukovar i Borovo, a da 48. divizija JA jednu brigadu stavi na raspolaganje 21. divizije JA i dve brigade u toku noći 11/12. aprila postavi na pripremni položaj u šumi Briza (južno od s. Novak-Bapska), odakle će odmah po proboju neprijateljskog položaja početi izvršavanje svog zadatka (vidi AVII, reg. br. 3-4, k. 1315).

U cilju izvršenja opšteg zadatka, a u vezi zapovesti Štaba Armije:

NAREĐUJEMO:

48 divizija[4]
bez jedne brigade:[5]

Po probijanju neprijateljske linije na glavnom pravcu udara, od strane I i XXI divizije, 48 divizija izvršiće najbrži pokret kroz zonu širenja XXI divizije (prodor XXI divizije biće na otseku fronta severoistočno od Trunićevog salaša — bezimena šuma levo, a desno između k. 141 i srednjeg poteza) i napasti neprijatelja na pravcu: Ilača — Šidski Banovci, obuhvatajući ova sela sa severa i napasti ih glavninom svojih snaga, dok će sa jednim bataljonom, ako je potreba i sa dva, obezbediti sela od s. Tovarnik i u isto vreme sa tim snagama potpomoći 42 diviziju u zauzimanju ovoga sela. Ovu operaciju, t.j. zauzimanje sela Ilača, Šidski Banovci završiće u toku 11 aprila[6] i prikupiti se na toj prostorji.

12 aprila izjutra divizija će izvršiti dalje nastupanje opštim pravcem Šidski Banovci — Orolik — Slakovci — Novi Jankovci — Mirkovci, na kom pravcu će likvidirati neprijateljske snage. U koliko na svom pravcu nastupanja naiđe na pojedine neprijateljske uporne tačke, izolovati ih, a glavninom svojih snaga postaviti se na sektoru Mirkovci, obezbeđujući se kod Vinkovaca. Po zauzimanju s. Jankovci hitno uputiti izvestan deo snaga za zauzimanje mosta na reci Bosut koji se nalazi severoistočno od s. Privlaka, u cilju sprečavanja neprijatelju prebacivanja snaga sa pravca Otoka — Privlake.

Ove operacije divizija će završiti 12 aprila.

[4] **Uoči proboja sremskog fronta 48. divizija JA je imala po spisku 5.656, a na licu 5.527 boraca i starešina. Od naoružanja je imala: 2.031 pušku, 1545 šmajsera, 162 snajpera, 252 puškomitraljeza, 54 mitraljeza, 8 protivavionskih mitraljeza, 54 laka bacača, 54 teška bacača, 100 protivtenkovskih pušaka. Artiljerijska brigada je 5. aprila imala: na licu 775 boraca i starešina, a od naoružanja: 655 pušaka, 214 šmajsera, 20 topova 45 mm, 12 topova 76 mm i 12 haubica 122 mm (vidi AVII, reg. br. 32—7, k. 1365: Operacijski dnevnik Štaba 48. divizije).**

[5] **Misli se na 14. brigadu te divizije, koja je pridodata 21. diviziji JA (vidi dok. br. 56).**

[6] **Treba: 12. aprila. Zapovest je pisana pre nego što je stigla izmena i dopuna zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 129 i od 11. aprila 1945 (vidi dok. br. 51), a prvobitno je bilo naređeno da se proboj izvrši 11. aprila (vidi AVII, reg. br. 48/8—1, k. 21A: naređenje Generalštaba JA O. str. pov. br. 8 od 9. aprila 1945. za proboj sremskog fronta).**

U noći 12/13 aprila divizija će izvršiti pripremu na prostoriji s. Mirkovci za napad na Vinkovce sa jugoistočnog pravca. Zona širenja: desno Rana Jabuka — s. Berak (isključno) — Svinjarevci (isključno) — Petrovci (isključno) — i s. Cerić (isključno), t.j. leva zona širenja XXI divizije, a levo s. Tovarnik — kota 83 (isključno) (južno od s. Ilača) — Jezerac — Đeletovci (zaključno) — Guštare[7] (isključno — most na r. Bosut (zaključno) — između Guštara i Verinca[8] — preko pruge Vinkovci — Livatan[9] na kotu 85 južno od Vinkovaca, t.j. desna granica 42, odnosno XXII divizije.

Štab divizije staviće jednu brigadu[10] na raspoloženje štabu XXI divizije.

42 divizija

U vreme napada na glavnom pravcu udara izvršiće napad na neprijateljski položaj: Gradina — Trunićev salaš, sa glavnim prodorom na pravcu s. Ilinci i s. Tovarnik; sa delovima 48 divizije napašće Tovarnik, a na otseku Gradina, u sadejstvu delova XXII divizije, izvršiće proboj u cilju potpunog dejstva na s. Ilince sa njegove jugozapadne strane. Posle čišćenja s. Ilinci jedna brigada će, a po mogućstvu i više u koliko to bude situacija kod Tovarnika dozvolila, hitno produžiti i očistiti međuprostor 46[2] i XXII divizije[3] do sela Đeletovci. Čišćenje sektora Ilinci — Tovarnik, kao i međuprostora 48 i XXII divizije

[7] **Treba: Gustar, k. 83 (5 km jugoist. od Vinkovaca).**

[8] **Treba: Zverina (5,5 km jugoist. od Vinkovaca).**

[9] **Treba: s. Privla'ka (9 km jugoist. od Vinkovaca).**

[10] **Na osnovu ove zapovesti, Štab 42. divizije JA je izdao zapovest O. br. 12 od 11. aprila, kojom je naredio: 7. brigadi — da ovlada s. Tovarnikom i produži nastupanje ka s. Šidskim Banovcima; 3. brigadi — da ovlada s. Ilincima; 16. brigadi — da posle proboja neprijateljskog fronta na svom odseku izbije na prostoriju s. Nijemci — Jezerac, radi obuhvata s. Ilinaca sa severozapada. Artiljerijska brigada je imala da izvrši artiljerijsku pripremu: pred frontom 7. brigade sa jednom baterijom ZIS-3, pred frontom 3. brigade sa jednom baterijom bacača, pred frontom 16. brigade sa dve baterije bacača, dok je druga baterija ZIS-3 imala da dejstvuje na Tovarnik (vidi AVII, reg. br. 2—2/4, k. 1315: zapovest Štaba 42. divizije JA br. 12 od 11. aprila 1945. za proboj sremskog fronta).**

Uoči proboja sremskog fronta 42. divizija JA je imala oko 7.000 boraca i starešina, a od naoružanja: 2.986 pušaka i karabina, 115 protivtenkovskih pušaka, 119 minobacača, 64 mitraljeza, 32 topa i 4 haubice (vidi AVII, reg. br. 2—4/5, k. 1315: izveštaj Štaba 42. divizije Str. pov. br. 164 od 20. jula 1945).

[11] **Omaška; reč je o 48. makedonskoj diviziji JA.**

[12] **O dejstvima tih divizija vidi dok. br. 85 i 90.**

do linije Sidski Banovci — Nijemci, divizija će završiti u toku 11 aprila.[14]

U noći 11/12[15] aprila prikupiće se u s. Tovarnik i s. Ilača, odakle 12 aprila[16] vrši pokret pravcem Šidski Banovci — Orolik i rasporediti se na prostoriji Slakovci — Sremske Lazi — Novi Jankovci, gde će služiti kao armijska rezerva.

Zona širenja desno Trunićev salaš — severna ivica s. Tovarnik — kota 83 jugoistočno od s. Ilača — Jezerac a levo Gradina — Derma — Nijemci (isključno).

Prvog dana borbe ova divizija će učiniti sve da što pre izbije na liniju Jezerac — Nijemci da bi time obezbedila levo krilo 48 divizije.

Početak napada:

Artileriska priprema počeće u 4.45 časova 11-og ovog meseca,[17] kako na glavnom pravcu prodora tako i na pravcima prodora 42 divizije, a trajaće 15 minuta. Za vreme artileriske pripreme mineri će pročistiti mine u koliko se to nije učinilo u toku prošlih noći, ili u koliko nisu pronađeni prolazi bez mina, a pešadija će za to vreme izvršiti podilaženje toliko blizu da jednim munjevitim skokom prodre u neprijateljske rovove.

Artilerija će, u koliko već nije uradila u toku današnjeg dana, uzeti tačne elemente na mestima naših glavnih prodora, gde će skoncentrisati najveću vatru, kako bi omogućila uspešan juriš pešadije. Na tim mestima skoncentrisati će se vatra iz svih pešadijskih oružja i posle takve paklene vatre pešadija, koja se već povukla [18] na jurišno otstojanje, masovno će i munjevito jurnuti u rovove. Probijanjem neprijateljskog položaja, najvećom brzinom goniti razbijenog neprijatelja i ne dozvoliti mu da se zadrži na drugoj liniji.

Tačno u 5 časova pešadija će preći u juriš, kada će na tom sektoru preći tenkovi.

Na pomoćnim pravcima napada sve jedinice na položaju otpočeće napad svojim sredstvima u isto vreme.

Komandno mesto i osmatračnica Štaba Korpusa biće u Sidu na mestu gde je osmatračnica 42 divizije, gde će se izveštaji slati.

Po zauzimanju s. Tovarnik, Štab Korpusa prebaciće se u to selo.

[15] **Treba: 12/13. aprila.**
[16] **Treba: 13. aprila.**
[18] **Verovatno: privukla.**

Veza:[19]

Centar telefonske veze nalaziće se u s. Gibarac, a Štab Korpusa biće povezan na svoju osmatračnicu. Centar veze nalaziće se kod komandnog mesta Štaba Korpusa, a kasnije osa veze kretaće se u pravcu Štaba Korpusa.

Načelnik odeljenja za vezu Štaba Korpusa izdaće potrebnu zapovest za pravilno funkcionisanje telefonske i radio veze.

Ugovoreni znaci:

[20]

Obzirom da ne raspolažemo ni sa minimum prevoznih sredstava, tražiti od komande Armije najveću moguću pomoć.

Skreće se pažnja štabovima divizija da jedinice drže čvrsto u rukama, da telefonska i radio veza dobro funkcioniše, kako bi veza između jedinica bila uvek osigurana, radi pravilnijeg komandovanja.

Držati čvrstu vezu između jedinica kao i sa susednim jedinicama a uzajamno pomaganje i sadejstvo mora doći do potpunog izražaja.

Naročitu pažnju treba pokloniti da se vatrena moć pojedinih rodova oružja i njihovo sadejstvo pravilno i do maksimuma iskoristi.

Rukovodioci moraju ispoljiti najveću energičnost u brzini, ne dozvoljavajući beskorisno zadržavanje bilo po selima, bilo po neprijateljskim rovovima, jer bi na taj način omogućili da se razbijeni neprijatelj ponovo zadrži na nekoj liniji, pripremi za odbranu i izvrši kontranapad, što bi imalo teških posledica.

Štabovi će shvatiti svu vojničku i političku važnost ovih operacija, pa prema tome učiniti sve da se okončaju sa uspehom.[21]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOM: Pukovnik M. P. **Vujadin Popović**

KOMANDANT: Pukovnik (Aleksa K. Demnievski) **Aleksa K.Demnievski**

[19] **Vidi dok. br. 37, objašnjenje 31; AVII, reg. br. 5—8/2, k. 258: zapovest za vezu Odeljenja za vezu Štaba 1. armije JA Str. pov. br. 55 od 10. aprila 1945. Prema toj zapovesti, Štab 15. korpusa imao je da se veže za glavnu liniju veze *sf.* Erdevik — Šid — s. Tovarnik i da održava neprekidnu radio-vezu po utvrđenom planu, a 42. i 48. divizija imale su da se vežu preko Štaba 15. korpusa JA, oslanjajući se na polaznu tačku Šid.**

[20] **Izostavljeni tekst je sličan tekstu u zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila (vidi dok. br. 37).**

[21] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 84 i 85: izvod iz operacijskih dnevnika 42. i 48. divizije JA od 11. do 20. aprila 1945. godine.**

Dostavljeno:
— Štabu I Armije
— Štabu 42 i 48 divizije
— Komandantu pozadine Korpusa

Š T A B
NA 42 UDARNA DIVIZIJA N.O.V.
NA JUGOSLAVIJA
O. br. 12
11-IV-1945 g.
Položaj

BR. 41

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 15. KORPUSA OD 5. DO 10. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA'

ŠTAB NA XV UDARNI KORPUS
NA NOV NA JUGOSLAVIJA
O. br. 36
zaved. _____
razved. 20. IV. 1945. g.
vo _____ časova
Položaj

Dostavlja desetodnevni
izveštaj operaciski.

ŠTABU I ARMIJE

Prema postojećem naređenju[2] dostavlja se desetodnevni izveštaj ovog Korpusa, sa molbom na nadležnost.

Ranije se nije mogao dostaviti, usled toga što je bila komora zaostala — prevoz kolima, te danas po pristizanju se odmah šalje.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—1/6, k. 256.**

Na dokumentu nema datum kad je zaveden. Verovatno je zaveden 10. **aprila.**

[2] **Odnosi se na naređenje Štaba 1. armije JA O. br. 164 od 20. decembra 1944. i O. br. 182 od 1. januara 1945. Ova dva naređenja redakcija nije pronašla.**

Ovaj Korpus je počeo da vodi operaciski dnevnik od 5. aprila 1945. godine, po dobivenom naređenju za ovo. I u buduće će se dostavljati za minulih deset dana.

Prilog šest listova operaciskog dnevnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Za Štab, pom. nač. štaba
major Vlado N. Ampovski

Datum	Jedinica	ZAPOVEST ZA DEJSTVO Podaci o neprijatelju; Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba.
5. IV 1945	Štab XV korpusa	Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jedinicama u Erdeviku, produžava svoj redovan rad. Ishrana vojnika redovna i dobra. Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini. Zanimanje kod štabnih jedinica po predviđenom planu i rasporedu.
	42 divizija	Po dobivenoj usmenoj a kasnije i pismenoj zapovedi Str. pov. br. 77 od 3. 4. 1945 g.[3] Štaba Korpusa, štab divizije 3. 4. 1945 g. izdao je svojim jedinicama u 12.00 čas. usmenu a u 17.00 č. pismenu zapoved O. br. I.[4] XVI brigada nije izvršila smenu levokrilne brigade VI Proleterske divizije, već je po zapovedi iste ostala da prenoći u s. Adaševci. Po odobrenoj usmenoj zapovedi da naša divizija smeni dosadašnje položaje VI Proleterske divizije i iste posedne za odbranu, štab divizije 4. 4. 1945 g. izdao je prvo usmenu zapovest dok su još jedinice bile u pokretu prema operacijskoj zapovesti Br. 1, a kasnije i pismenu zapovest O. br. 2[5] koja je u potpunosti izvršena. Smena položaja izvršena je u toku noći 4. 4. 1945 do 24.00 *čf* i to tako da III udarna brigada posedne položaje na liniji: železnička pruga Šid

[3] **Pod tim brojem Štab 15. korpusa je sproveo zapovest Štaba 1. armije JA od 3. aprila štabu 42. divizije (vidi AVII, reg. br. 1—4, k. 1315).**

[4] i [5] **Tu zapovest redakcija nije pronašla.**

— s. Tovarnik (zaključno) — put s. M. Vašica — s. Ilinci (isključno), a XVI brigada posedne položaje na liniji: put [M.] Vašica — s. Ilinci (zaključno).

Na frontu izviđačka delatnost od naše strane.

Poginulih i ranjenih nema.

Moral i disciplina dobri.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svim jedinicama.

Ishrana dobra i u dovoljnoj količini.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

48 divizija — Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Zdravstveno stanje dobro.

Zanimanje:

Pre podne od 6—7 čas. strojeva četna obuka. Od 7 do 12 čas. četna borbena obuka (praktično pretpostavkom), napad na tesnac, kada je neprijatelj poseo položaj ispred tesnaca. Procena situacije, plan za rad, izdavanje zapovedi i izvršenje napada.

Po podne od 14—16 č. četna strojeva obuka. Od 16 do 18 čas. politički časovi.

II artileriska brigada: Od 6—11 č. korektura pravca pri frontalnom nastupanju tenkova prema oruđu i od oruđa. Po podne dva časa ponavljanje pređenog gradiva od pre podne i dva časa politički časovi.

Preko noći između 3 i 4 o. m. oko 3.30 čas. u selu Ljube, gde je bila smeštena II brigada, eksplodirala je jedna mina kod oružnog magacina brigade, a jedna mina blizu štaba brigade. Žrtava i oštete nije bilo, i pretpostavlja se da su iste podbačene od nepoznatog pravca i lica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Napomena: Komandant i politkom ovog Korpusa se nalaze kod 42 divizije na položaju.

ZA ŠTAB
pom. načel. Štaba
major
Vlado N. Ampovski

M P

6. IV Štab korpusa
1945 XV divizija

Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jedinicama u Erdeviku, produžava svoj redovan rad.

Ishrana vojnika dobra.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Zanimanje kod štabnih jedinica po predviđenom planu i rasporedu rada.

42 divizija

U toku jučerašnjeg dana na frontu ove divizije izviđačka delatnost i aktivnost i artiljeriski dvoboj.

III bataljon XVI brigade sa svojim krajnjim levim krilom, posle kratke pripreme sa automatskim oružjem i minobacačima, krenuo je u napad na neprijatelja[6] i uspeo da ga istera od njegove prve linije, ali radi minskih polja, koja se nalaze ispred celog neprijateljskog položaja, nisu mogli da idu napred i posednu neprijateljski položaj .

U ovoj borbi jedan naš vojnik je teško ranjen u glavu — prilikom nasilnog izviđanja neprijateljskog položaja; jedan je ranjen u nogu i noga mu je odnešena, ovo se desilo prilikom kopanja rovova; jedan je lako ranjen od našeg teškog bacača ispred rova i jedan je lako ranjen prilikom pokreta teškog diviziona, koji je pridodat XI diviziji.

Gubitci kod neprijatelja nisu poznati ali se veruje da i on ima ranjenih oko pet vojnika.

Nije zaplenjeno nikakvo oružje, niti je pak izgubljeno.

Neprijateljska avijacija na frontu kod ove divizije neaktivna. Naša i ruska avijacija ispred fronta ove divizije nije vršila bombardovanje, niti mitraljirala.

Kao smetnja za pravilno izvršavanje zadataka je to, što divizija ne raspolaže sa minerima-stručnjacima za čišćenje minskih polja.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Zdravstveno stanje dobro.

Bojna gotovost dobra.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

[6] **U pitanju je 1230. puk nemačke 41. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 65/la, k. 73A: istorijat nemačke 41. divizije).**

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i dobro funkcioniše.

Poginulih nema, ranjenih 4 drugova, kako je gore navedeno.

Pojava neprijatelja u toku poslednja 24 časa nije primećena.

48 divizija

Štab divizije, kao i I, II, i XIV brigada su nastanjeni na istim mestima.[7]

U toku noći 6-og ovog meseca u 1.30 čas. II art. brigada izvršila je pokret po dobivenom naređenju od strane Štaba I Armije Str. pov. br. 674/45 g.[8] i naređenju štaba 48 divizije Str. pov. br. 74/45 g.[9] Pokret se ima izvesti u duhu gornjeg naređenja i po opredeljenim pravcima.

Zanimanje kod ostalih jedinica ove divizije: Pre podne od 6—11 časova četna borbena obuka. Praktično sa pretpostavkom. Odbrana: procena situacije, donošenje odluke, izvršavanje ove, plan rada, izdavanje potrebne zapovesti za odbranu. Od 11 do 12 č. garnizonska služba — ponavljanje pređenog materijala. Posle podne: od 14—16 č. četna borbena obuka — produženje rada od pre podne. Utvrđivanje položaja i osmatranje predterena.

Od 16 do 18 časova politički časovi.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena na svima jedinicama.

Poginulih i ranjenih nema.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučaja dezertiranja nije bilo.

Napomena: Komandant i politkom službeno otsutni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
pom. načel. Štaba
major
Vlado N. Ampovskj

M. P.

---

[7] i [10] **Vidi dok. br. 30.**

[8] i • **Ta naređenja redakcija nije pronašla.**

7. IV 1945	Štab XV kor-pusa	Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jedinicama u Erdeviku, produžava svoj redovan rad. Ishrana vojnika redovna i dobra. Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini. Zanimanje kod štabnih jedinica po predviđenom planu i rasporedu rada. Pojava neprijatelja u toku poslednjih 24 časa nije primećena.
	48 divi-zija	Štab divizije, kao i I, Ili XIV brigada su nastanjeni na istim mestima. Zanimanje za danas kod brigada i ostalih jedinica kod ove divizije biće po izdatoj zapovesti od strane XV Korpusa[9] i to: *Pre podne:* zapoved: sekcija Sremska Mitrovica, razmer 1:200.000. Situacija: na sektoru Šarengrad — Tovarnik — Morović, t. j. na sektoru I Armije, nema nikakve promene. Na obe strane utvrđivanje i patrolna dejstva. *Podaci o neprijatelju:* Neprijatelj je u jačini od dve divizije poseo i jako utvrdio položaj za odbranu na liniji: r. Dunav (3 km. zapadno od Šarengrad) — k. 142 — s. Tovarnik — s. Ilinci. *Podaci o sopstvenim jedinicama:* Naša divizija dodeljena je I Armiji, koja u svom sastavu ima nekoliko divizija, među kojima: I Proleterska i XXI divizija, — *naređujemo:* I, II i XIV brigada u prvi borbeni red, a divizijsku rezervu će sačinjavati jedinice štaba divizije. *I brigada* — posešće i uporno braniče položaj od r. Dunav — južno 2 km do kolskog puta (zaključno) koji se odvaja od puta s. Ilok — s. Sot. *XIV brigada* — posešće i uporno braniče položaj od kolskog puta s. Ilok — s. Sot (isključno) koji se odvaja od puta s. Ilok — s. Sot, južno do k. 208 (zaključno). *II brigada* — posešće položaj i uporno ga braniti: k. 208 (isključno), k. 216 — k. 130 (zaključno). I i XIV brigada svojom odbranom omogućiće prihvat I Proleterske divizije, a II brigada omogućiće prihvat XXI divizije.

Položaj posesti u tipu stalnih pretstraža — više po dubini sa reona osmatranja i obezbeđenja do na 2 km ispred položaja svake brigade.

Primedba: Dostavljena zapovest za posedanje položaja nije iscrpna u današnjem izveštaju, ali je u glavnim potezima pretstavljena, a sama zapoved je razrađena.

Posle podne: Po predviđenom rasporedu.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra — topla.

Zdravstveno stanje dobro.

Bojna gotovost dobra.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i dobro funkcioniše.

Poginulih i ranjenih nema.

Oboljenja od zaraznih bolesti i epidemičnih nema.

Slučaja dezertiranja nije bilo.

42 divizija — U toku jučerašnjeg dana na frontu ove divizije sledeća aktivnost:

Preko dana izviđačka aktivnost i artileriski dvoboj.

Preko noći: III brigada uspela je da se približi do kanala koji ide od železničke pruge Šid — Tovarnik na jugoistok [ka] selu Ilinci, gde se zadržava i otpočela utvrđivanje istog položaja. Patrolne dvojke prelazile su kanal i išle na 100—200 metara ispred kanala, gde su naišle na minska polja, a severno-istočno od s. Ilinci na naelektrisanu žicu. Nije tačno utvrđeno da li je ta žica naelektrisana da bi poslužila kao prepreka ili je pak u vezi sa nekim sredstvima za davanje alarma.

Pri ovom napredovanju, neprijatelj[11] je pružao slab otpor i to samo iz automatskog oružja, a na levom krilu brigade je izvršen od strane neprijatelja protivnapad sa slabim snagama koji je odbijen.

XVI brigada sa svojim levim krilom napredovala je 1.200 metara i zauzela neprijateljske prednje rovove i posela iste.

[11] **Misli se na 1231. puk nemačke 41. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 65/1a, lk. 73A: istorijat nemačke 41. divizije).**

Artilerija preko noći nije dejstvovala.

Minske grupe nisu pokazale nikakav rezultat.

Naši gubitci: 5 ranjenih.

Gubitci neprijatelja nisu poznati.

Nije zaplenjeno nikakvo oružje niti je pak izgubljeno.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša i ruska avijacija pred frontom divizije nije vršila bombardovanje, niti pak mitraljiran je.

Štab divizije u s. Adaševci.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama. ,

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Napomena: Komandant i politkom službeno otsutni.

M. P.

ZA ŠTAB
pom. načel.Štaba
major
Vlado N. Ampovski

8 IV 1945 — Štab XV Korpusa

Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jedinicama u Erdeviku, produžava svoj redovan rad.

Ishrana vojnika redovna i dobra.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Zanimanje kod štabnih jedinica po predviđenom planu i rasporedu rada.

42 divizija

U toku prošlog dana na frontu ove divizije sledeća aktivnost,

Na frontu III brigade — desni sektor:

Utvrđeno je da na prostranstvu oko 1000 metara zapadno od kanala neprijatelja nije bilo —

ima verovatnoće da se isti povukao na drugu liniju. Na naše patrole otvorena je vatra od nekoliko mitraljeza kod železničke stanice. Na ovom prostranstvu je otkriven protivtenkovski rov, no njegovo protezanje nije ustanovljeno. Oko 16.15 časova jedan mitraljez od severne ivice s. Ilinci je dejstvovao, kao i artilerija od prostranstva zapadno od sela Tovarnik. Od artilerije razrušene su dve kuće u Šidu i ovom prilikom ima jedan ranjen. U 18.50 časova otkriven je jedan bunker sa osmatračnicom u s. Ilinci. Isti su tučeni od naše strane i zapaženi su tačni pogotci.

Na frontu XVI brigade — levi sektor:

Krajne levo krilo gađano je artilerijskom i jakom minobacačkom vatrom. Naši su zadržali svoje položaje, ali su dali 3 mrtvih i 14 ranjenih (četiri ranjena više od jutarnjeg izveštaja). Desno krilo ovog sektora izvršilo je malo pomeranje napred, ali usled nemanja vremena pred zoru su se vratili na svoje stare položaje. Jedna mala grupa na južnoj ivici sela Ilinci gađana je od strane naše artilerije i minobacača i na ovom sektoru neprijatelj je dao gubitaka i to — 10 vojnika, koje ubijenih koje ranjenih, a uništeno: 2 bunkera, jedan minobacač i dve Zorke[12] su onespособljene za dalje dejstvo. Naša artilerija tukla je neprijateljsku grupu vojnika na južnoj ivici sela Ilinci i istovremeno je gađala neprijateljsku bateriju koja je gađala Šid. Rezultati su dobri. Po nepotvrđenim podacima, neprijatelj je minirao prugu od Tovarnika.

Minerska odeljenja u toku noći vršila su čišćenje neprijateljskih minskih polja.

Nije zaplenjeno nikakvo oružje, niti je izgubljeno.

Neprijateljska avijacija na frontu ove divizije neaktivna.

Naša i ruska avijacija pred frontom divizije nije vršila bombardovanje, niti mitraljiran je.

Štab divizije je u s. Adaševci.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

[12] **Nemački laki mitraljez »zorka'**

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i dobro funkcioniše.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

Pojava neprijatelja u toku poslednjih 24 časa nije primećena.

48 divizija

Štab divizije, kao i I, II i XIV brigada su nastanjeni na istim mestima, a II art. brigada nalazi se na bojištu.

Zanimanje za danas kod brigada i ostalih jedinica ove divizije po predviđenom rasporedu i to: *Pre podne* — čišćenje oružja, spreme i stanova vojnika. *Posle podne* — zbog praznika[13] odmor i vojničko veselje.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i ista dobro funkcioniše.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

Izveštaj:

8 IV 1945 17 časova 42 divizija

Štab 42 divizije dostavio je sledeći izveštaj preko telefona:

Jedna naša patrola je uspela u toku noći da se približi do prvih kuća s. Ilinci, kojom prilikom nije naišla na neprijatelja. Pri povratku drugim pravcem naišla je na rovove, koji su bili puni neprijateljskim vojnicima, kojom je prilikom nastala zabuna, otvorena je vatra sa obeju strana i borba je trajala duže vremena. Za vreme izvršenja ovog zadatka naša 4 vojnika su nagazila na mine i isti su<ranjeni od mina, a dva druga vojnika, ne mogavši se izvući usled jake neprijateljske vatre, bili su prinuđeni da se zadrže na istom mestu, gde se i sada nalaze, pod neprijateljskom

[13] Bila **je nedelja**

vatrom, a štićeni od vatre naših vojnika. Ova dva naša vojnika ne mogu se izvući pre padanja mraka.

Na levom krilu XVI brigade jedna naša patrola, koja je bila upućena specijalnim zadatkom pored reke Bosut, naišla je na jaku neprijateljsku vatru, kojom prilikom je bio jedan naš vojnik ranjen. Komandir i komesar čete su odmah pokušali da ga izvuku, kojom prilikom je komandir poginuo, a komesar je uspeo da se izvuče.

Na desnom sektoru — III brigade mineri su preko noći 7/8 uspeli da očiste dvadeset mina i naišli na dva minska polja, te su dobili zadatak da i ova minska polja u toku noći 8/9 očiste.

Prema dosadanjim izveštajima podnetim štabu I Armije vidi se jasno da naši vojnici — ubijeni i ranjeni — su postradali većinom od mina, pa i pri najmanjem pokretu prema neprijatelju, a ovo je sve zbog nemanja minerskog osoblja.

Molimo da nam se što pre dodeli pionirski alat pošto ovaj Korpus uopšte ne raspolaže sa ovakvim, tako da nijedan uspeh ne mogu iskoristiti naše jedinice pri nastupanju i prodiranju i na liniji prodora ne mogu se duže zadržati usled nemanja pionirskog alata, sa kojim bi se mogli ukopati.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za štab
pom. načel. Štaba
M. P. **Vlado** N.**Ampovski**

9 IV 1945 Štab XV Kor- pusa

Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jedinicama u Erdeviku, produžava svoj redovan rad.

Ishrana vojnika redovna i dobra.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.'

Zanimanje kod štabnih jedinica po predviđenom planu i rasporedu rada.

42 divi- zija

U toku prošloga dana nije primljena nikakva zapovest, niti je pak izdana od strane štaba ove divizije.

Neprijatelj se nalazi na istim položajima u odbrani: na krajnjem levom krilu preko noći 8/9

neprijatelj je ložio na više mesta vatru, da se greje, ali bio je rasturen vatrom naših minobacača. U toku noći do sela Tovarnik je pristigao voz, a na putu s. Tovarnik — s. Ilinci primećen je živ saobraćaj neprijateljskih motornih kola. Jačina neprijatelja na frontu 42 divizije se ceni na dva bataljona. Severozapadno od s. Ilinci otkrivena je jedna četa minobacača i jedan vod topova. U s. Tovarnik, kod crkava, otkrivena je jedna baterija, a istočno od istog sela oko tri minobacača. Na železničkoj stanici Tovarnik otkrivena su tri bunkera. U 16.15 časova neprijateljska artiljerija gađala je Šid, gde je isprekidala električnu žicu. Od s. Ilinci gađala je neprijateljska baterija našu III brigadu. U toku cele noći neprijatelj je bio mnogo aktivan.

Zbog otsutnosti našeg I diviziona,[14] nismo gađali neprijateljsku artileriju, što bi trebalo da nam se ovaj divizion vrati u naš sastav.

Od zaostala tri naša druga (u neutralnoj zoni), noćas u prvom sumraku, nađen je jedan ubijen od četiri novopostavljene mine, a druga dva nije bilo i pretpostavlja se da ih je neprijatelj, i pored naše najveće budnosti, odvukao.

Minerske grupe, zbog velike aktivnosti neprijatelja, nisu se mogle približiti do minskih polja.

Raspored i položaj naših jedinica je isti. Preko celog vremena izviđačka delatnost.

Naša artilerija gađala je neprijateljske minobacače, koji su gađali naše položaje.

Naši gubitci: 1 mrtav i 2 u neizvesnosti, od 7-IV-1945 god. Ovo se poklapa sa podnetim jutrošnjim izveštajem.

Neprijateljski gubitci nisu poznati, ali se veruje da ih ima oko 15 mrtvih i ranjenih.

Nije zaplenjeno nikakvo oružje od neprijatelja niti je pak izgubljeno.

[14] **Taj divizion je pridodat 6. proleterskoj diviziji JA. Vidi naredenje Komande artiljerije 1. armije JA Štabu 15. korpusa od 2. aprila da se jedan divizion Artiljerijske brigade 42. divizije, koji će se privremeno potčiniti Štabu 6. proleterske divizije JA, uputi 3. aprila u rejon s. Adaševaca (AVII, reg. br. 5—1, k. 652; B. Mitrovski,** *Dejstvata na 15 udaren korpus od probivot na sremskiot front do ovladuvanjeto so s. Strizivojno — Vrpolje,* **Glasnik na Institutot za nacionalna istorija, br. 1—2, Skopje, 1960, str. 5).**

Neprijateljska avijacija na frontu ove divizije neaktivna.

Naša i ruska avijacija pred frontom ove divizije nije vršila bombardovanje niti mitraljiranje.

Štab ove divizije se nalazi u s. Adaševci.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svim jedinicama i dobro funkcioniše.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiran ja nije bilo.

Pojava neprijatelja u toku poslednjih 24 časa nije primećena.

48 divizija

Štab divizije, kao i I, II i XIV brigade su nastanjeni na istim mestima, a II art. brigada se nalazi na bojištu.[15]

Zanimanje za danas kod brigada i jedinica ove divizije biće po predviđenom rasporedu zanimanja i to: *Pre podne:* od 6—12 časova četna borbena obuka — praktično sa pretpostavkom; odbrana većih šuma: procena situacije; donošenje odluke; plan rada; izdavanje zapovesti za otvaranje vatre. *Posle podne:* četna borbena obuka — produženje rada od pre podne, izvršenje protivnapada, kontraudar. Dva časa politički časovi.

Ovo zanimanje izvodiće I, II i XIV brigada, kao i štabske jedinice, sem bataljona za vezu i protivvazdušne čete, koji izvode zanimanje po svojoj specijalnosti, a po predviđenom i odobrenom rasporedu rada.

Moral, duh i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i ista dobro funkcioniše.

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

[15] **Misli se na Teški divizion, pošto su ostali delovi bili pridati 11. diviziji JA (vidi B. Mitrovski, navedeni članak, str. 5).**

Zdravstveno stanje dobro. Oboljenja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

Napomena: Po dobivenoj **avizo zapovesti** od strane Štaba I Armije Op. br. 123 od 8. 4. 1945 g.[16] već je izdata zapovest[17] i od strane Štaba ovog Korpusa, a lično komandant i komesar su otišli na teren kod 42 divizije.

M. P.

Za Štab
pom. načel. Štaba
major
Vlado N. Ampovski

10 **IV** 1945 Štab XV Korpusa

> Štab Korpusa sa pomoćnim službama i štabnim jednim jedinicama priprema i izvršava pokret od Erdevika za Gibarac, gde produžava svoj redovan rad.

Ishrana vojnika redovna i dobra.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Zanimanje kod štabnih jedinica: pokret od Erdevika do Gibarca.

42 divizija

U toku jučerašnjeg dana u 12,30 časova primljena je pismena zapovest od štaba XV Korpusa O. br. 12 od 9.45 časova:[18] da izvršimo smenu dveju brigada XXI divizije na liniji: levo železnička pruga Šid — Tovarnik, desno od Trunićev salaša da posednemo sa našom brigadom koja je u rezervi.[19]

Za izvršenje gornjeg štab divizije u 13.25 časova izdao je usmenu zapovest.

Neprijatelj na istim položajima u odbrani; preko celog dana je aktivan; primećeno je da utvrđuje predstražarski položaj i da postavlja nove mine; primećene su dve kolone motornih vozila: jedna u pravcu Tovarnik — Ilinci — Nijemci, a druga Tovarnik — Iljača[20] — Orolik, za koje je odmah izvešten telefonski štab I Armije.

[16] **Vidi dok. br. 33.**

[17] **Naređenje Štaba 15. korpusa JA Štabu 42. i Štabu 48. divizije JA od 9. aprila 1945 (vidi AVII, reg. br. 4—4, k. 1315).**

[18] **Opširnije o tome vidi dok. br. 57, objašnjenje 20. i 21.**

[19] **Odnosi se na 7. brigadu, koja se tada nalazila u s.Adaševcima.**

[20] Treba: s. Uača (4 km zapadno od s. Tovarnika).

III brigada na dosadašnjim položajima sa sledećim dopunama: desno krilo severoistočno od železničke pruge Šid — Tovarnik za 500 m, posednuto sa jednim strelјačkim i jednim vodom protivtenkovskih pušaka; preko celog vremena izviđačka delatnost.

VI brigada[21] u 18.30 časova izvršila je pokret od s. Adaševci za s. Berkasovo, odakle je u toku noći izvršila smenu dveju brigada XXI divizije na položaju: desno Truničev salaš, levo put Šid — Tovarnik (zaključno).

XV brigada[22] na istim položajima: izviđačka aktivnost.

I art. brigada izvršila je pomeranje unapred radi kratkog dometa i sa vremena na vreme dejstvovala je na neprijateljsku artileriju i minobacače.

Minerske grupe vrše čišćenje minskih polja.

U prošlom izveštaju saopštili smo da imamo dva vojnika u neizvesnosti, u toku prošlog dana jedan se od njih vratio ranjen a drugi je nađen mrtav.

Naši gubitci: 2 mrtva (jedan od nestalih) i tri ranjenih (jedan od nestalih).

Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih i neutvrđen broj ranjenih (po iskazu ranjenog druga koji je bio u neizvesnosti pa se vratio), jedan bunker povređen i jedan uništen.

Nije zapjenjeno nikakvo oružje niti je pak izgubljeno. Dve mašinke, za koje je javljeno u prošlom izveštaju da su u neizvesnosti — pronađene su.

Neprijateljska avijacija na frontu neaktivna.

Naša i ruska avijacija pred frontom ove divizije nije vršila bombardovanje niti mitraljiran je.

Štab divizije nalazi se u s. Adaševci.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Ishrana normalna i dobra.

Bojna gotovost dobra.

Telefonska veza uspostavljena sa svima jedinicama i dobro funkcioniše.

[21] **Pogrešno; treba: 7. brigada. Ona se u sastavu 42. divizije JA nalazila od 9. januara 1945. pa do kraja rata.**

[22] **Greška; treba: 16. brigada. Ona je bila u sastavu 42 divizije JA od 6. decembra 1944. pa do kraja rata.**

Stanje opšte spreme i oružja dobro.

Zdravstveno stanje dobro. Oboljevanja od zaraznih i epidemičnih bolesti nema.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

Pojava neprijatelja u toku poslednjih 24 časa nije primećena.

48 divizija

Štab divizije sa štabnim jedinicama i I brigadom smešteni su u s. Berkasovo. Komanda pozadine smeštena je u s. Sot. II brigada smeštena je u s. Sot. XVI udarna brigada[23] smeštena je u s. Molovin.[24]

Artilerijska brigada na bojištu.

Hrana je dobra i u dovoljnoj količini.

Duh, moral i disciplina na dostojnoj visini.

Slučajeva dezertiranja nije bilo.

Oboljenja od zaraznih bolesti nema.

9-og aprila 1945 g. sve jedinice izvršile su pokret u duhu izdate zapovesti i pristigle su na nova mesta istog dana do 17 časova.

Sve potrebe i materijali preneseni su na novim mestima, osim jednog dela Komande pozadine.

Zanimanje kod brigada i jedinica divizije teorija u sledećem: borba sa tenkovima, iznalaženje minskih polja i meduprostora izmedu njih. Utvrdivanje položaja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
pom. načel. Štaba
M. P. major
Vlado N. Ampovski

[23] **Greška; treba: 14. brigada. Ona je bila u sastavu 48. divizije JA od 9. januara 1943. pa do kraja rata.**

[24] **Ta brigada je pridata 21. diviziji JA. O pokretu 48. divizije JA na pomenutu prostoriju vidi avizo-zapovest Štaba 1. armije JA od 8. aprila 1945 (dok. br. 33) i naredenje Štaba 48. divizije JA od 9. aprila 1945 (AVII, reg. br. 4—5, k. 1366).**

BR. 42

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA I. PROLETERSKE DIVIZIJE ŠTABA 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA OD 1. DO 10. APRILA 1945. GODINE[1]

Š T A B
I. PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
K. o. broj 109
10.april 1945. g.

ŠTABU PRVE ARMIJE
za operativno odeljenje

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20. decembra 1944. godine i O. broj 192 od 1. januara 1945. dostavljamo vam prepis operacijskog izvještaja za vreme od 1. do 10. aprila t.g.

1. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana i to:

I. Proleterska brigada zaposjela je položaj od desne obale Dunava pa u levo ispred kote 132 za 250 met. istočno cd Grubanovljevog salaša — pa u levo istočno od k. 136 zaključno za 500 met.

XIII. Proleterska brigada posjela je položaj levo od I. Prol. brigade, tj. istočno za 500 met. od k. 136 isključno pa u levo ispred Vajspertovog,[2] Suknarevića [salaša][3] istočno za 400 met. — preko Srednjeg poteza, na levo slovo »I« istočno od k. 141 za 250 m. pa u levo istočno od Trunićeva salaša za 500 m. zakljućno.

III. Proleterska brigada, kao divizijska rezerva, nalazi se u selu Novak-Bapska, od koje su dva bataljona u drugoj borbenoj liniji.

Italijanska brigada nalazi se pored Dunava od glavne obrambene linije, pa zaključno do lloka.

Artiljerijska brigada nalazi se na položajima istoćno j od sela Novak-Bapska i desno od .. .[4] u cilju podpomaganja pješadije koja je na položaju.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 46—3, k. 252.**
[2] **Taj salaš nije naden na sekciji 1:100.000.**
[3] **Nije naden na sekciji 1: 100.000.**
[4] **Redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto misli.**

P.T. Divizion nalazi se na položaju južno od Šarengrada, a P.A. Divizion istočno od sela Šarengrada.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

U toku dana bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Preko dana uočeno je življe kretanje neprijatelja u grupama od 30—40 vojnika, koji su dolazili od Lovaša i posjeli prvu obrambenu liniju. Također je uočeno kretanje neprijateljskih motornih vozila od Tovarnika prema Lovašu, zatim u pravcu naših položaja, gdje su se dva tenka zadržala kod Grubanovljevoga salaša i odatle dejstvovala mitraljezima i topovima na sektor I. Proleterske brigade.

Prema izvještaju jutros u zoru ova motorizacija pošla je za Tovarnik. Neprijatelj je također povremeno tukao položaje XIII. Prol. brig, minobacačkom i artiljerijskom vatrom, ali bez uspjeha.

Naše pješadijske jedinice preko čitavog dana tukle su lakim bacačima neprijateljske rovove i mitraljeska gnjezda uspešno.

Naše izviđačke patrole u toku noći izvršile su izviđanje neprijateljskih položaja, ali prilikom iz[vi]đanja bile su dočekane jakom vatrom od strane neprijatelja, da su se morale povući.

Naša artiljerija u toku dana dejstvovala je sa nekoliko granata na Grubanovljev salaš, k. 125 i na drum Lovaš — Tovarnik.

Ostale naše jedinice, koje se nalaze u drugoj borbenoj liniji, izvode obuku školskog borbenog gađanja prema rasporedu rada.

Naši gubici: 2 ranjena.

Neprijateljski gubici: nepoznati.

Naša avijacija: nije bila aktivna izuzev što je vršila izviđanje.[5]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vrijeme: vedro.

Štab Divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

2. *ppril 1945.*

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

[5] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96.**

Raspored naše pješadije kao i artiljerije nepromjenjen.

U toku dana, naročito noću, bila je jaka obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Neprijatelj je preko dana povremeno dejstvovao bacačima sa pravca Sebaurevog[6] i Rakovog salaša. Također je neprijateljska artiljerija dejstvovala sa pravca k. 125 i Rakovog salaša. Na ovo je odgovorila naša artiljerija tukući neprijateljske položaje oko Rakovog salaša i desno od Sebauerovog salaša i iste ućutkala.

Preko čitavog dana uočeno je življe kretanje neprijateljskih vojnika od Lovaša u pravcu njegovih položaja i natrag, iz čega je utvrđeno da je veći broj otišao nego što je došlo na same položaje.

Preko dana naša pješadija tukla je iz lakih i teških bacača neprijateljske prednje djelove i njihove rezerve, nanoseći im izvjesne gubitke.

U toku noći naše izviđačke jedinice vršile su duž čitavoga sektora upade u neprijateljsku obrambu. Na izvjesnim mjestima prešli su minska polja i žičane prepreke, došli do neprijateljskih rovova, ubacili u njih ručne bombe, odakle su čuli zapomaganje, a zatim uslijed jake vatre morali su se povući na polazne položaje. Uslijed jake obostrane vatre bilo je gubitaka i s jedne i sa druge strane.

Ostale jedinice naše Divizije, koje su u drugoj borbenoj liniji, izvode obuku, školsko bojno gađanje, prema rasporedu rada.

Naši gubici: 2 mrtva i 17 ranjenih.
Neprijateljski gubici: 10 mrtvih i 15 ranjenih.
Naša avijacija u toku dana nije bila aktivna.[7]
Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vrijeme: vedro.
Štab divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

3. april 1945.

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica kao i artiljerije nepromjenjen.

U toku dana bila je povremena mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

[6] **Nije nađen na sekciji 1 : 100.000.**
[7] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 102.**

Preko čitavog dana primjećeno je kretanje nperijateljskih **vojnika** od Tovarnika ka Lovašu i od Lovaša ka lugarevoj kući, Sebauerovom salašu, u pravcu Suknarevića salaša i F. Sence **salaša.**

Preko dana neprijatelj je od pravca Rakovog salaša tukao **položaje u** Prvoj i XIII. Brigadi, ali bez uspjeha. Također je **oko 10** časova sa nekoliko granata tukao položaj — odnosno **divizijsku** osmatračnicu pozadi k. 145.

Neprijatelj je preko čitavog dana dejstvovao iz teških bacača duž čitavog našeg položaja, od pravca Telarovićevog salaša, k. 128 i lugareve kuće, bez uspjeha.

Na sektoru I i XIII. Proleterske brigade upućene su izviđačke patrole u zajednici sa minerima u cilju skidanja neprijateljskih minskih polja i žičane prepreke, što im je i uspjelo. Na sektoru I. Proleterske brigade naši izviđači pročistili su minska polja, presekli žicu i upali u predstražnje rovove u kojima nije bilo neprijatelja i u istima se zadržali.

Naši laki i teški bacači u toku dana dejstvovali su na neprijateljske rovove i bunkere tukući precizno.

Naša artiljerija dejstvovala je na neprijateljske položaje severno za 800 m. od Sebauerovog salaša i jugozapadno od istog, gdje je neprijatelj kopao rovove.

Jedinice u drugoj borbenoj liniji izvode obuku, školsko i bojno gađanje prema rasporedu rada.

Naši gubici: 2 ranjena.

Neprijateljski gubici: neutvrđeni.

Naša avijacija: u toku dana nije dejstvovala.[8]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vrijeme: vedro.

Štab Divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

4. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica i artiljerije nepromjenjen.

U toku dana vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljeriska vatra.

Neprijatelj je dejstvovao na sektoru I. i XIII. Brigade iz bacača srednjeg kalibra, od Grubanovljevog, Telarovićevog, F. Sence salaša i od pravca lugaréve kuće, ali bez uspjeha.

[8] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 106.

Naši laki bacači, potpomognuti sa teškim i povremeno sa artiljerijom, precizno su tukli prednju i glavnu obrambenu liniju neprijatelja, dok je dejstvo automatskih oruđa bilo neefikasno iz razloga što neprijatelj ne pomalja glavu iz rova.

U vezi naređenja Štaba Armije Op. str. pov. broj 311 od 2. aprila 1945. izvršene su sve pripreme, prema usmenom naređenju štabovima brigada, za predstojeći zadatak na samom položaju.[9]

III. Proleterska brigada dobila je zadatak da sa jednim najboljim bataljonom ima napasti Šebauerov salaš, istoga likvidirati i produžiti od 5—800 m. unaprijed, s tim da se dobro utvrdi. Ovo izvesti jedan dan ranije praktično na terenu.

Ostale jedinice također su vršile pripreme za pretstojeću akciju.

Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljski gubici: 4 mrtva i 6 ranjenih.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.[10]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab Divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

5. *april 1945. godine*

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana, s tim što je na sektoru I. Brigade na jednom djelu pomerila položaje za 400—500 m. u pravcu neprijatelja, kao i na sektoru XIII. Brigade za 50—100 m. ispred Sebauerovog salaša.

Prema naređenju Štaba Armije Op. str. pov. broj 311 od 2. aprila 1945." i 0. broj 117 od 3. IV. 1945. izvršeno nasilno izviđanje na neprijateljske položaje da ovladamo Sebauerovim salašom i isti, sa izvesnim proširenjem linija unapred i sa strana, zadržimo u svojim rukama.[12]

Predhodno komandant divizije upoznao je na samom položaju sve štabove brigada sa predstojećim zadatkom i naredio da najbolji bataljon III. Proleterske brigade, ojačan sa četom automatičara, izvrši napad na pomenuti salaš. Dok ostale jedinice budu spremne da odmah stupe u dejstvo ukoliko se zato ukaže zgodan momenat.

[9] **i [10] Radi se o prethodnom naređenju Štaba 1. armije JA štabovima 1, 21, 6, i 11. divizije za nasilno izviđanje (sa uputstvom za izvršenje izviđanja u prilogu). Vidi AVII, reg. br. 18—1/1, k. 715.**

[11] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 110.**

[12] **Vidi dok. br. 19.**

Naknadno je izdata zapovjest od ovog štaba O. broj 97 od 4. aprila 1945.[13] u kojoj je preciziran zadatak i određen čas i minut napada.

Prema zapovjesti ovaj bataljon [je] potpomognut lakim, teškim bacačima i protivkolskim vodovima III. i XIII. Brigade, baterijama 76 mm. XIII i III. Brigade, jednom baterijom topova 76 mm, 2 baterije bacača 120 mm. i 4 borbena čamca Crnomorske flotile (Sulinska brigada Rečne flotile), koji su dejstvovali sa seveme obale Dunava istočno od Šarengrada.[14]

Artiljerijska priprema bila je dobro izvedena i precizno tukla prednju neprijateljsku liniju, a [u] tom međuvremenu naša pješadija podilazila je neprijateljskoj liniji. Kada je pješadija došla na odstojanje na 5—10 m. od samih rovova naišla je na mine, a zatim je neprijatelj otvorio jaku vatru iz automatskih oruđa i bacaća. Djelovima su uspjeli da upadnu u rovove, ali su dočekani bočnom vatrom i primorani da se povuku na polazne položaje, imajući priličan broj gubitaka. Ovaj isti bataljon poslije izvjesnog vremena, tj. oko 7 časova ponovo je pošao u napad sa desne strane salaša, došao do pred same rovove neprijatelja, gdje je ponovo bio dočekan jakom i organizovanom vatrom i morao se prikopčati sa zemljom, gdje je odmah preduzeo ukopavanje. Na ovom se položaju zadržao sve do mraka, gdje je onda smenjen od jednog bataljona XIII. Proleterske brigade.

I. Proleterska brigada, poslije artiljerijske pripreme, također je pošla sa djelovima dva bataljona u napad. Ovi djelovi došli su do samih žičanih prepreka, gdje je jedan vod uspeo i da ih pređe. Kad su došli na blisko odstojanje bili su dočekani jakom vatrom iz automatskih oruđa i bacaća, nanevši im prilične gubitke i tako im osujetili jurišni nalet. Naši su ih tukli jakom bacačkom i artiljerijskom vatrom, ali i pored toga ovi djelovi morali su ostati do samog mraka, gdje su se noću povukli i iznjeli mrtve i ranjene drugove. Na levom krilu I Brigade naši su pomerili na izvjesnim mjestima položaj 4—500 m. ka neprijatelju i tu se utvrdili.

[13] Vidi AVII, reg. br. 19—1, k. 715: naređenje Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. 97 od 4. aprila 1945. u 9 časova da u napadu učestvuje jedan bataljon 3. brigade, ojačan četom automatičara iste brigade, a da napad pomažu laki i teški bacači, vod protivkolskih topova 2. baterije 13. brigade, baterije 76 mm 3. i 13. brigade (8 topova), dve baterije minobacača 120 mm (6 bacača), jedna baterija topova 76 mm (svega 3 topa ZIS-3) i 4 borbena čamca sovjetske Dunavske rečne flotile. Napad je imao da počne 5. aprila u 5 časova, a artiljerijska priprema u 4,50 č.

[14] Vidi AVII, reg. br. 11—4, k. 715: zapovest Štaba 1. proleterske divizije JA od 4. aprila 1945. za sadejstvo Rečne flotile s jedinicama 1. proleterske divizije JA pri nasilnom izvidanju.

Neprijatelj je dobro organizovan i jako utvrđen, kako po frontu tako i po dubini. Najviše je tukao naše desno krilo pored samog Dunava i to više po dubini nego po frontu.

Prilikom dejstva neprijateljske artiljerije otkriven je novi cilj (baterija topova od 3) jugozapadno od Leblovog salaša.

Naša artiljerija gađala je po završenoj artiljeriskoj pripremi sledeće ciljeve: neprijateljsku pješadiju koja je u grupama dolazila kao pojačanje sa pravca Rakovog, Katruniće-vog[15] i Grčićevog salaša, Sebauerov salaš i okolinu, Telaričev salaš,[16] centralni i južni deo sela Lovaš i novootkrivenu bateriju jugozapadno od Leblovog salaša.

Borbeni čamci gađali su ciljeve oko Grubanovljevog, F. Sence salaša i sela Lovaš.

Posledniji dejstvom naše artiljerije zapaljen je Grubanovljev salaš.

Naši gubici: 84 mrtva i 168 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 124 mrtva i 150 ranjenih.

Naša avijacija bila je aktivna lijevo od nas.[17]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vrijeme vedro.

Štab Divizije na osmatračnici.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

6. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica kao i artiljerije nepromjenjen.

U toku dana bila je povremena obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Neprijatelj preko čitavog dana bio je aktivniji nego običnih dana. Preko dana uočeno je dolaženje neprijateljskih vojnika u manjim i većim grupicama od Lovaša u pravcu naših položaja. Jedna grupa od 80 vojnika došla je od Lovaša na sasalaš F. Sence.

Neprijateljska teška oruđa preko čitavog dana povremeno su tukla naše položaje duž čitavog fronta, od pravca Lovaša — k. 128 i Telarovićevog salaša. Većinom su tukli položaje

[15] Nije naden na sekciji 1 : 100.000.

[16] Treba: Telarovićev salaš (na Dunavu, između Šarengrada i s. Mohova).

[17] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 113.

I. Proleterske brigade. Neprijatelj je također tukao sektor XIII. Proleterske brigade od pravca Sebauerovog salaša.

Naša artiljerija dejstvovala je na neprijateljske ciljeve u pravcu Telarovićevog salaša i k. 128, neki su bili ućutkani. Dejstvom P. K.[18] I. Proleterske brigade, jedan mitraljez koji je stalno sipao vatru od k. 128 na naše položaje ućutkan je ili uništen.

Oko 17 časova duž čitavog sektora naše divizije na pogodnim mjestima vršena su nasilna izviđanja, koja su bila potpomognuta jakom vatrom iz svih oruđa. Neprijatelj je također otvarao jaku vatru iz svih oruđa, tako da su naši osmatrači ustanovili dejstvo automatskih i teških oruđa neprijatelja. Zatim su naši laki bacači otvorili jaku vatru na neprijatelja potpomognuti mitraljeskom vatrom na neprijateljske rovove i bunkere, tukući iste precizno.

Naši snajperi na levom krilu I. Proleterske brigade ubili su dva neprijateljska vojnika od kojih je jedan bio u civilnom odjelu, a drugi u njemačkoj uniformi.

Oko 20 časova izviđačka četa I. Brigade vršila je jak pritisak na neprijatelja. Jedan vod je došao do samih rovova, otvorio je jaku vatru i bacio je ručne bombe u neprijateljske rovove, a zatim se je vratio na polazne položaje. Uočeno je da su na ovom sektoru bili ustaše i Hrvatska milicija a da nije neprijatelj dao jak otpor kao ranije.

Naša artiljerija dejstvovala je na neprijateljske položaje pozadi F. Sence salaša — Mihaljevog salaša[19] i s. Lovaš.

Prilikom našeg napada 5. o. mj. uništeni su ciljevi 52 i 58, što se utvrdilo osmatranjem u toku 6. o. mj.

Jedinice koje se nalaze u drugoj borbenoj liniji izvode vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naši gubici: 1 mrtav i 17 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 11 mrtvih i 14 ranjenih.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna, bombardovala je Tovarnik i okolinu, a kasnije mitraljirali pozadinu Lovaša. ~

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vrijeme vedro.

Štab Divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

7. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

[18] protivkolaca
[19] Nije naden na sekciji 1 : 100.000.
[20] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 114.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

U rasporedu naših jedinica izvršena je promjena privlačenjem na položaj jedinica i sredstava u vezi sa predstojećim dejstvom i to dva bataljona III. Proleterske brigade primili su položaj od III. bat. XIII. Proleterske brigade noću 7/8 o. mj.

Raspored naše artiljerije izmenjen je prebacivanjem izvesnih baterija sa jednog djela fronta na drugi, što će se videti iz priložene skice, kad se ista budu postavila.[21]

U toku dana bila je obostrana puščana, mitraljeska i minobacačka vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Neprijateljska baterija u toku dana nije dejstvovala osim desno od pravca Sebauerovog salaša jedan protivkolac ispalio 15 granata ali bez uspjeha.

Naša artiljerija vršila je korekturno gađanje sa jednom baterijom 76 mm. na ciljeve desno od Sebauerovog salaša, čije su granate padale u neprijateljske rovove.

Preko dana primjećeno je kretanje neprijateljskih vojnika u manjim grupicama, koje su nosile neka drva, verovatno za izgradnju bunkera. Takoder je primjećeno kopanje rovova i saobraćajnica pozadi salaša F. Sence.

Naši laki i teški bacači tukli su neprijateljske rovove i bunkere, naročito levo od Sebauerovoga salaša, sa dobrim uspjehom.

Preko noći neprijatelj je tukao položaje I. Proleterske brig, iz svih pešadijskih oruđa, osveti j avaj uči predteren sa mnogim raketlama.

Neprijatelj je na ovom sektoru u dva pravca uputio izviđačke patrole, ali su ih naše predstraže uočile, jednu patrola uništile, dok je druga uspjela da umakne.

Na sektoru XIII. Proleterske brigade uhvaćen je jedan neprijateljski vojnik, koji je bio dolutao. Isti je iz 41. njemačke divizije. Prema njegovoj izjavi neprijatelj je dobro utvrđen, ali nema ofanzivnih namjera. Moral neprijatelja je dosta slab iako ima jedan broj koji ima volju da se bije.

Sve naše jedinice i dalje vrše utvrđivanje, sa izradbom kanala u pravcu neprijatelja, i razminiraju prolaze kroz minska polja.

Naši gubici: 2 mrtva i 3 ranjena.

Neprijateljski gubici: 3 mrtva, 1 zarobljen i veći broj ranj.

Naša avijacija u toku dana bila je aktivna u neprijateljskoj pozadini.[22]

[21] **Verovatno treba: »kad se ista bude dostavila«.**

[22] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 118.**

Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vrijeme vedro.
Štab Divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

8. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica ostao je isti, s tim što su sve čete u toku noći iskopale ispred sebe sprovodnice, do ispred samih neprijateljskih minskih polja.

U toku dana bila je povremena obostrana puščana, mitraljeska i minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Neprijatelj je u toku dana dejstvovao bacačkom a i povremeno artiljerijskom vatrom duž čitavog našeg sektora, tukući naše prednje djelove i njihove rezerve. Minobacačku vatru naročito je ispoljio na našem lijevom krilu, tj. na sektoru naše XII. Proletersk e brigade. Neprijateljske mine pale su u naše rovove. Neprijatelj sa 5 granata kalibra 150 mm. tukao s. Šarengrad, od kojih 3 nijesu eksplodirale.

Naši laki i teški bacači duž čitavog sektora tukli su neprijateljske položaje sa dobrim uspjehom.

Neprijatelj je na našem desnom krilu ispred I. Prol. brig, pokušao da postavlja minska polja, ali je bio osujećen dejstvom naših mitraljeza i lakih bacača. Naši mineri preko čitave noći čistili su neprijateljska minska polja, isti su imali uspjeha iako ih je neprijatelj branio vatrom mitraljeza i lakih bacača.

Naša artiljerija u toku dana dejstvovala je na neprijateljske ciljeve i položaje Telarovićev salaš, A. Sence salaš i selo Lovaš. Dejstvo artiljerije bilo je dobro.

Sve jedinice naše divizije pripremljene su za predstojeće zadatke ofanzivnog karaktera.

Naši gubici: 2 mrtva i 15 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 10 mrtvih i 15 ranjenih.

Naša avijacija: u toku dana bila je aktivna u neprijateljskoj pozadini.[23]

Neprijateljska avijaćija: neaktivna.
Vrijeme: vedro.
Štab Divizije u Šarengradu.
Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

[23] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 120.

9. *april 1945. godine*

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica kao i artiljerije također je isti.

Tokom čitavog dana i noći bila je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Preko dana primjećeno je življe kretanje neprijatelja u grupama od Rakovog salaša u pravcu Lovaša. Također je primjećeno življe kretanje i u njegovoj pozadini.

U toku dana neprijatelj je dejstvovao artiljerijom u pravcu naših položaja sa pravca Sebauerovog salaša i Lovaša tukući položaje III. i XIII. Brigade, ali bez uspjeha.

Neprijatelj u toku dana i noći je tukao bacaćima sa pravca Sebauerovog salaša i k. 128 rovove I. Proleterske brigade, koji su iskopani u pravcu neprijatelja.

Naše jedinice tukle su neprijateljske položaje lakim i teškim bacaćima, kao i neprijateljska minska polja na prostoru od Sebauerovog salaša — Suknjerevićevog[24] salaša. Prilikom našeg dejstva na pravcu Telarovićevog salaša i k. 128 zapaljen je jedan neprijateljski bunker i ubijeno nekoliko vojnika.

Naša artiljerija u toku dana gađala je tučnom vatrom neprijateljske ciljeve: F. Sence salaš, A. Sence salaš i korekturnom vatrom na označene ciljeve koji su pogođeni.

Neprijatelj je u toku noći pokušavao da postavlja minska polja na sektoru ispred položaja I. Proleterske brigade, ali je bio dejstvom naše vatre osujećen.

Naši mineri preko noći vadili su i čistili ispred sebe neprijateljska minska polja. Iako su bila branjena vatrom neprijatelja, ipak su uspjeli da na nekim mjestima razminiraju.

Naša XIII. Brigada u toku noći smenjena je od IV. Brigade XXI. Udarne divizije. Ista se sada nalazi u rezervi i izvodi vojničku obuku prema rasporedu rada.

Naši gubici: 2 mrtva i 14 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 8 mrtvih i veći broj ranjenih.

Naša avijacija: Nije bila[25] aktivna na ovom sektoru.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vrijeme: vedro.

Štab Divizije se nalazi u Šarengradu.

Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

[24] Treba: Suknarićevog.

[25] Avijacija je bila aktivna (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 123).

10. april 1945. godine

Divizija se nalazi na istim položajima i prostorijama kao i predhodnog dana.

Raspored neprijatelja ostao je uglavnom isti.

Raspored naših jedinica isti je, s tim što je XIII. Prol. brigada smenjena od jedinica XXI. Udarne divizije i nalazi se u drugoj borbenoj liniji pozadi III. Proleterske brigade.

Raspored naše artiljerije vidi se iz priložene skice.

U toku dana i noći vladala je obostrana mitraljeska, minobacačka i artiljerijska vatra. (Djelatnost izviđačkih patrola).

Neprijatelj je preko noći naročito bio aktivan na sektoru I. Proleterske brigade, tukući naše položaje jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom preko čitave noći. Na ovom sektoru neprijatelj je zapalio bezimen salaš između njegovih i naših položaja. Ovo je verovatno uradio u cilju bolje preglednosti i kontrole radi očuvanja svojih minskih polja.

Na našem ljevom krilu, tj. na sektoru III. Proleterske brig, nperijatelj je preko noći također bio aktivan tukući naše položaje minobacačkom i artiljerijskom vatrom.

Na ovom sektoru naša pješadija vršila je nasilno izviđanje u cilju omogućavanja našim pionirima da čiste neprijateljska minska polja. Isti su bili dočekani jakom mitraljeskom i minobacačkom vatrom, tako da su pretrpjeli osjetne gubitke.

Naša pješadija duž čitavog sektora bila je također aktivna, tukući neprijateljske položaje mitraljeskom i minobacačkom vatrom, onemogućujući neprijatelju da postavlja ispred sebe minska polja, što stalno pokušava.

Naša artiljerija u toku dana nije dejstvovala, izuzev P.T. Diviziona, koji je vršio korekturno gađanje na jedan neprijateljski cilj.

Uputili smo jednu desetinu sa dva oficira u neprijateljsku pozadinu, koji su snabdeveni sa eksplozivom i P.T. minama, sa zadatkom da ove mine postave na mjesta gdje je saobraćaj neprijatelja najživlji i da dignu u vazduh most između Bešadina[26] i Nuštara na rijeci Vuki. Pošto izvrše ovaj zadatak, dobili su zadatak da dejstvuju u pozadini neprijatelja čim čuju da otpočne borba ispred nas.

Naši gubici: 8 mrtvil; i 27 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 10 mrtvih i 15 ranjenih.

Naša avijacija na ovom sektoru nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

[26] **Treba: s. Bršadina (6 km zapadno od Vukovara).**

Vrijeme: vedro.
Štab Divizije: u Šarengradu.
Sekcija na kojoj Divizija operiše: Vukovar.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ŠEF OPERATIVNOG ODSEKA
kapetan:
Milan Pavlović

M. P.

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
OPERATIVNO ODELJENJE
Br. 1288
31. XII. 1945. god.

Uz operativna akta.—
Naknadno protokolisan.[27]

Šef otseka,
major
Savo Kesić

[27] **Tekst ispod štambilja je dopisan plavim mastilom.**

BR. 43

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 2. PROLETERSKE DIVIZIJE JA OD 6. DO 10. APRILA 1945. GODINE[1]

Od II div.[2]

Primljeno 6. IV. 1945 g. u 1145h

Vodimo borbu za sela: Bukvik, Palanku i G. Boderište.

II

Oko 19h ovladali smo Palankom.

III

Oko 20h ovladali smo: Vukelje, Džigure — Lukavac — Gajevi i pola Bukvika. Borba se nastavlja za Bukvik i G. Boderište. Sredoje[2] (od juče, šifrant)

I

Oko 23 časa ovladali smo Bukvikom, G. Brkom i sa 17 div. G. Boderištem. Gonimo neprijatelja ka Brčkom. Sredoje

II

Jutros oko 3h izbili smo prednjim delovima pred s. Brod. Napadamo Brčko sa zapadne i jugozapadne strane. Sredoje

Od II div.[3]

Primljeno 6. IV. 1945 g. u 1830h

Neprij. otpornu tačku selo Brod smo blokirali, i uništavamo, sa ostalim snagama presecamo komunikaciju Brčko —

[1] Depeša Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana tamnim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7/3—1, k. 54.

[2] Sredoje Urošević, komandant 2. proleterske divizije JA.

[3] Depeša Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 7/2—1, k. 54.

Samac[4] i vršimo pritisak na Brčko sa zapada i jugozapada. Sredoje.

Od II div.[5] Primljeno 7. IV. 1945 g. 08,30"

Na komunikaciji Brčko — Samac vodimo borbu. Od zarobljenih vojnika saznali smo da neprij. namerava preko Save da se izvlači. Mi se nalazimo u G. Brke. Sredoje

III

Još uvek vodimo tešku borbu na komunikaciji Brčko — Gorice. Učestvuje nekoliko neprij. tenkova. Na dva mesta smo do na 300 metara od komunikacije. Interesuje nas situacija na ostalim sektorima. Na sektoru Žabari[6] skupilo se oko 2000 četnika. Sredoje

Od II div.[7] Primljeno 7. IV. 1945.g. u 13 30"

Oko 22 časa[8] ovladali smo s. Gorice. Nepr. još drži komunikaciju od Brčkog do *Gluhariovhan*,[9] 97"[10] i na tom sektoru sa nekoliko malih tenkova manevriše. Brod nismo još uspjeli likvidirati, neprijatelj iako opkoljen drži se uporno. Mi smo u s. G. Brka. Sredoje

III

Brod smo likvidirali u 9[h]." Izbili smo neposredno pred grad. Komunikaciju Brod — Samac presekli smo juče u 18 časova. Sredoje

[4] Vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba Južne operativne grupe divizija za 6. april.

[5] Depeša Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7/5—1, k. 54.

[6] Treba: s. G. i D. Žabar (13 km severozap. od Brčkog).

[7] Depeša Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7/4—1, k. 54.

[8] 6. aprila

[9] Greška; treba: Gluhakovac (šuma na putu između Brčkog i s. Gorica).

[10] Treba: k. 97.

[11] 7. aprila

Od II div.[12]

Očistili smo sela D. Mahala, Hopući,[13] Matici, Bok, Batkuša i Samotina.[14] Ubijeno 30, a zarobljeno 89 voj. Zaplenjeno 120 pušaka. Nastavljamo danas sa čišćenjem u pravcu [prema] zadatku.

Od II divizije[15]

II.

Sa jednom brigadom izbili smo na liniju Miloševac — Kruškovo Polje — Novo Selo. Druga brigada vodi jake borbe oko sela Domaljevca, Grebnice. Neprijatelj brani svako selo. Iako beznadežno, uporan je. U Bosanskom Šamcu oko (3000) tri hiljade ustaša. Sredoje

10-IV-1945
u 1700[h]

Depeša Štaba 2. proleterske divizije štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—8/1, k. 54.
[13] Verovatno: s. Hasić (4 km jugoist. od Bos. šamca).
[14] Verovatno: s. Slatina (12 km južno od Bos. Šamca).
[15] Depeša Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana zelenim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7/10—1 k. 54.

BR. 44

NAREĐENJE ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE SAVE KOD BRČKOG[1]

STAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.VJ.
O. br. 60
U_____ 10/4 1945. god.

ŠTABU IV KRAJ. BRIGADE

Položaj

[2]

N A R E Đ U J E M O :

11. — I Jugoslovenska brigada izvršiće nasilni prelaz r. Save u oblasti mosta kod Brčkog i Rajeva Sela u cilju likvidiranja želj. stanice Gunja — s. Gunja — Raj evo Selo orijentišući snage komunikacijom Gunja — Drenovci, želj. prugom Brčko — Otok i na komunikaciji koja vodi za Posavski Podgajci i to energičnim prodorom tako da stvori mostobran na ovom prostoru. U svom nastupanju posle prebacivanja preko Save ukopavati se stalno, ne dozvoliti neprijatelju da kontranapadima nabaci naše snage na reku.

Za prelaz organizovati će I Krajiška brigada zaštitnu vatru automatskim oruđima i minobacačima.

2. — I Krajiška brigada postaviće se na južnoj periferiji grada najdalje do prvog mraka 10 ov- m. Jednim svojim bataljonom smeniće bataljon I Jugoslovenske brigade u 18 časova postaviti i organizovati automatska oruđa i bacače da tim omogući prelaz I Jugoslovenskoj preko r. Save. Štab I Krajiške odmah će se povezati sa štabom 1 Jugoslovenske brigade u cilju što pravilnije organizacije zaštitne vatre za nasilni prelaz.

Pošto se prebaci I Jugoslovenska brigada, odmah će početi prebacivanje svojih snaga na već stvorenom mostobranu orijentišući se komunikacijom želj. stanica Gunja — Posavski Podgajci, težeći da isto likvidira, proširi i utvrdi mostobran.

3. — IV Krajiška brigada prebaciće se posle I Krajiške na stvorenom mostobranu i služiti kao divizijska rezerva; zato

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 8—2, k. 288A.**

[2] **Izostavljeni tekst je isti kao i uvodni deo naređenja komandanta 1. armije JA (dok. br. 36).**

je potrebno stajati u vezi sa štabom I Krajiške, čim oni budu prebačeni da prebacite svoje snage.

4. — Komandant Art. brigade postaviće artileriju u oblasti Brčko na podesna mesta u cilju forsiranja r. Save i širenja mostobrana, potpomagati pešadiju vatrom i pokretom.[3]

Referent za vezu organizovaće pravilnu službu veze u cilju izvršenja prednjega zadatka tako da ovaj štab ima uvek jasnu situaciju kao i vezu između pojedinih brigada pomoću radio stanica.

Referent saniteta organizovaće prihvatilište u Brčkom, gde upućivati sve ranjenike.

Inžinjerski bataljon naše divizije i minerska četa štaba I armije staviće se pod komandu štaba I Jugoslovenske brigade.

Komandant pozadine obezbediće suhom hranom jedinice koje forsiraju r. Savu za dva dana.

Upozoravamo sve štabove i čitav starešinski kadar da je operacija ovih naših snaga zajedno sa snagama VI i XI divizije smišljena u opštem planu u cilju brze likvidacije sremskog fronta i da naše starešine moraju uložiti krajne napore i umešnost za potpuno postignuće postavljenog zadatka.

Štab I Jugoslovenske brigade težiće da što prije uhvati vezu sa XI divizijom.

Štab divizije nalaziće se na osmatračnici — zgrada gimnazije Brčko-[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pomoćnik politkomesara, major Komandant, general-major
Radomir Babić

M. P. Načelnik, major
Novo Matunović

DOSTAVLJENO:
Štabovima strelj. brigada, Komandantu
artiljerije, Komandantu pozadine, Šefu
otseka za vezu i Referentu inžinjerije V divizije.—

[3] **O dejstvu artiljerije vidi dok. br. 69.**

[4] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69; AVII, reg. br. 11—3, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika 5. divizije JA od 4. do 11. aprila 1945; reg. br. 2—2/1, k. 254: bojnu relaciju Štaba 1. armije JA, u kojoj se kaže da je 5. divizija forsirala Savu uz pomoć Pioniirskog bataljona i pionirskih četa, i to: 1. jugoslovenska brigada na dva mesta — kod mosta u Brčkom i 4 km uzvodno, kod Prnjatovića stana, 10. aprila od 19,30 do 24 časa, 1. krajiška brigada 11. aprila u 3 časa na istim mestima, a 4. krajiška brigada 11. aprila u 11 časova; Artiljerijska brigada je postavila oruđa u Brčkom radi eventualnog dejstva prema s. Rajevom Selu i s. Gunji, a prebacila se preko Save posle pešadije.**

BR. 45

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE JA ZA 10. APRIL 1945. GODINE

Od VI Divizije[1]

Izgleda zauzimanje sektora Gunja — Vrbanja pod ovakvim uslovima dosta nemoguće. Nepr. drži sela, salaše i ivicu šume zapadno i sjeverno od sela.

10. IV. 1945 u 20,30" Đoko[2]

Od VI Divizije[3]

Nismo zauzeli Vrbanju.[4] Večeras ćemo poduzeti napad na užem sektoru fronta naše divizije. U noćašnjoj borbi oko Vrbanje naši gubitci 27 mrtvih, 161 ranjenih. Neprijateljski gubitci 134 mrtvih i 230 ranjenih. Zarobljeno nešto oružja i spreme.

10. IV. 1945. Đoko

[1] Depeša Štaba 6. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—1/2, k. 54.

[2] Doko Jovanić, komandant 6. proleterske divizije JA.

[3] Depeša štaba 6. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana plavim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—2/2, k. 54.

[4] Više o tome vidi u dok. br. 55: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije JA za 9. i 10. april 1945. godine.

BR. 46

ZAPOVEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA SELA DRENOVCE, ĐURIĆE I GUNJU[1]

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
O. pov. broj : si.
Dana 10-IV-1945.
Položaj

Z A P O V E S T
Sekcija Bijeljina 1:100.000

Situacija: —

Po napuštanju Brčkog[2] neprijatelj[3] drži sela Vrbanju, Drenovce, Đurića, Gunju da bi obezbedio izvlačenje snaga koje su prebačene iz Brčkog i da bi izvukao sav materijal i oružje koje mu se na ovom sektoru nalazi.

Naše snage[4] koje su likvidirale Brčko izvršiće nasilan prelaz preko rijeke Save na sektoru Gunja — Rajevo Selo.[5] U cilju omogućavanja ovog prebacivanja potrebno je sve neprijateljske snage koje su na ovom sektoru vezati i ne dati im da se povuku. VI Prol. divizija sa jednom brigadom zatvaraće pravac od Vrbanje ka Drenovcima, a sa dve brigade sa severa napasti selo Drenovce.

Naš zadatak: —

Sa jednom brigadom napadati selo Drenovci a sa druge dve brigade likvidirati selo Đurići u cilju daljeg napada na Gunju.

Radi toga

N A R E Đ U J E M O :

1. V brigada sa linije koju sada drži na širokom frontu izvršiti napad na selo Drenovce, a po likvidaciji sela Drenovci

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—1, k. 873.
[2] Noću 7/8. aprila 1945 (vidi dok. br. 21, objašnjenje 12.
[3] O sastavu i jačini neprijateljskih snaga vidi dok. br. 35, objašnjenje 5.
[4] Misli se na Južnu operativnu grupu divizija 1. armije JA.
[5] Vidi dok. br. 36, objašnjenje 9; dok. br. 44, objašnjenje 4; dok. br. 49, objašnjenje 17.

prikupiti se kod Bonićeve staje[6] — Đurić njive zatvarajući pravac Gunja — Drenovci sa istočne strane komunikacije.

2. **XII brigada** sa linije koju sada drži sa jednim bataljonom izvršiće napad pravcem Blaina — Kolićeva staja[7] presekavši put Drenovci — Đurići, poslije čega će ovaj bataljon orijentisati u pravcu sela Drenovci i šume Rastovo. Sa druga dva bataljona izvršiće napad na selo Đurići sa severne strane i bezuslovno ga likvidirati. Po likvidaciji Đurića produžiti sa napadom u pravcu Gunje.

3. **VIII brigada** sa manjim snagama napašće selo Đurići sa juga, dok sa većim snagama napasti sa istoka. Ovim napadom se selo bezuslovno mora likvidirati. Po likvidaciji Đurića produžiti napad u pravcu Gunje južno od druma Đurići — Gunja.

4. Kod svih jedinica napad mora otpočeti tačno u 21 čas. Pošto će VI Lička divizija napasti Drenovce kasnije, to će
V brigada produžiti napad sve dotle dok se selo Drenovci ne likvidira.

5. **Veza.** Održavanje veze sa ovim štabom biće telefonskim putem i putem radio telegrafije.

6. **Štab divizije** biće na istom mjestu.

7. **M.S.B.** primaće ranjenike u selu Strašinci.

Napomena: Protivkolska oružja i pukovce[8] upotrebiti privlačeći ih blizu streljačkog stroja, tukući nepr. mitraljeska gnezda i minobacače. Napad izvoditi energično i imati u vidu važnost ovog zadatka s obzirom na prelaz preko rijeke Save koji treba da izvrše naše jedinice iz Bosne.[9]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar — ppukovnik
si. otsutan

Komandant — ppukovnik,
Žarko"

Načelnik — poručnik,
R." Mijušković

[6] Treba: Bonićev stan (1 km južno od s. Drenovaca).
[7] Treba: Golićev stan (1 km severozap. od s. Đurića).
[8] Misli se na topove 76 mm M. 27, kojima je bila naoružana baterija u sastavu streljačke brigade (vidi AVII, reg. br. 28—1, k. 21: formacija IV—A, formacija streljačke brigade u diviziji).
[9] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 92: izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA.
[10] Rade
[11] Vidović

é-TAB **VIII CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE**[12]
XI UD. DIVIZIJE
Op. br 32.
10. aprila 1945. god.
Položaj
P

Po prednjem izdata usmena zapovijest štabovima bataljona za napad u 21 čas p.a. akta.

V. d. načelnik — kap.
Pero Perović

BR. 47

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA OD 1. DO 10. APRILA 1945. GODINE'

ŠTAB XI. NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
OP. broj. 120
Dana 10. aprila 1945.

Predmet: Izvod iz operacijskog dnevn. u vremenu od 1. do 10. aprila 1945. g. dostavlja

ŠTABU I. ARMIJE

1. aprila 1945. god. i
2. aprila 1945. god.

Sve jedinice bile su na odmoru i sređivanju i to:
V. brigada u selu Martinci.
VIII. brigada u Kuzminu.
XII. brigada u selu Kukujevcima.

[12] **Tekst na poledini poslednje stranice dokumenta dopisan je mastilom.**

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—2, k. 256.**

Artiljer. brigada u Srem. Mitrovici.

Komanda pozadine i Inžinjer. bataljon u selu Laćarku. Štab divizije sa prištabskim jedinicama u selu Martincima.

3. aprila 1945. god.

Prema usmenom naređenju Štaba I. Armije[2] jedinice ove Divizije izvršile su pokret[3] i to:

V. brigada, koja se nalazila u selu Martincima, krenula je usiljenim maršem 3. o. mj. u 19 časova pravcem Martinci — Kuzmin — Kukujevci — Morović i izvršila prebacivanje preko rijeke Bosut.

VIII. brigada, koja se nalazila u selu Kuzminu, izvršila je pokret usiljenim maršem 3. o. mj. u 19 časova pravcem Kuzmin — Bosut — Srem. Rača sa zadatkom da krene nasipom pored Save i likvidira neprijateljsko uporište u selu Jamena i Račinovci, a po likvidaciji Račinovaca da se utvrdi ispred sela zatvarajući pravce od Gunje i sela Drenovca.[4]

XII. brigada, koja se nalazila u selu Kukujevcima, izvršila je pokret 3. o. mj. u 24 časa pravcem Morović za V. brigadom sa zadatkom likvidacije sela Strašinci ukoliko bude u selu neprijatelja. Po likvidaciji sela da se smesti i da služi kao divizijska rezerva.

Jedan divizion[5] artiljerije Art. brigade ove divizije izvršio je pokret 3. o. mj. u 17 časova pravcem od Srem. Mitrovice — Martinci — Kuzmin — Kukujevci — Morović sa zadatkom da krene Filipovim putem — k. 83 istočno od sela Strašinci gde će zauzeti položaj. Ostatak Art. brigade ostao je u Srem. Mitrovici radi prijema oružja.

[2] Štab 1. armije JA izdao je 3. aprila i pismenu zapovest O. br. 117 za sadejstvo divizija 1. armije JA s Južnom operativnom grupom (vidi dok. br. 19).

[3] Vidi dok. br. 20. Divizija je imala zadatak da se ubrzanim maršem, preko s. Morovića i r. Bosuta, prebaci južno od Bosutskih šuma i da očisti prostorija s. Vrbanje — s. Duriei — s. Drenovci, presece komunikaciju Brčko — Vinkovci i onemogući izvlačenje neprijateljskih snaga iz istočne Bosne (vidi AVII, reg. br. 2—5/1, k. 254: bojnu relaciju Štaba 1. armije JA). Dejstva 11. i 6. proleterske divizije JA bila su povezana sa dejstvima Južne operativne grupe divizija prema Brčkom 1 spadaju u pripremne operacije za proboj sremskog fronta.

[4] Treba: s. Drenovaca (8 km severoist. od Brčkog).

[5] Radi se o Kombinovanom divizionu, sastava: jedna baterija od 2 topa 76 mm i dve baterije od 6 topova 75 mm.

Inžinjerijski bataljon izvršio je pokret 3. o. mj. u 9 časova sa zadatkom da uhvati vezu sa Konjičkom brigadom[6] i po dolasku na prostoriju Gvozdićeve Staje[7] dodijeliće mu Konjička brigada dio snaga u cilju najhitnijeg rušenja željezničke pruge na sektoru Boljkovo — nasip.

Štab Divizije 3. o. mj. u 19 časova izvršio je pokret iz sela Martinci u selo Morović.

Med. san. bat. izvršio je pokret 3. o. mj. u 24 časa iz sela Kuzmina u selo Morović.

Komanda pozadine ostala je u selu Lećarak, bolnica lakih ranjenika u selu Kuzminu.

aprila 1945. god.

Jedinice ove Divizije izvršile su prelaz preko reke Bosuta i u 8 časova krenule na zadatak.

V. brigada iz sela Morovića — Filipov put severno od sela Strašinaca i u 20 časova likvidirala je selo Soljani[8] i utvrdila se na liniji ispred sela: Galovićev Stan — zapadna ivica sela — Filipovićev stan.

VIII. brigada 4. o. mj. u 17 časova likvidirala je selo Jamenu[9] a sa jednim bataljonom selo Strašince,[10] a posle toga krenula je prema selu Račinovci odakle je neprijatelj davao jak otpor.

XII. brigada 4. o. mj. u 13 časova, kada je krenula za Strašince, gde je stigla u 17 časova i ostavljena u Strašincima kao divizijska rezerva.

I. konjička brigada, koja je pridodata ovoj Diviziji,[11] dobila je zadatak da kontroliše pravac od Lipovca i Batrovaca a sa jednim divizionom da zatvara pravac od Vrbanje.

U ovim borbama naši gubitci iznose: 7 mrtvih i 22 ranjena. Neprijateljski gubitci su nepoznati. Jedan belogardejac zarobljen.

Štab divizije nalazi se u selu Strašincima.

[6] i [11] Reč je o 1. konjičkoj brigadi, koja je zapovešću Štaba 1. armije JA O br. 117 od 3. aprila (vidi dok. br. 19) stavljena pod komandu Štaba 11. divizije JA. Više o dejstvima 1. konjičke brigade od I. do 10. aprila vidi u izvodu iz Operacijskog dnevnika te brigade (AVII, reg.br. 10—5, k. 256).

[7] Treba: Gvozdićev stan (3 km severoist. od s. Soljana).

[8] Vidi dok. br. 28; AVII, reg. br. 21—1, k. 867: naređenje Štaba II. divizije JA od 4. aprila 1945. za napad na s. Soljane, 8. Drenovce i s. Đuriće.

[9] i [10] Vidi dok. br. 28 i dok. br. 39: depešu štaba 1. armije JA komandantu armije od 4. aprila 1945. godine.

5. aprila 1945. god.

V. brigada nalazila se na položaju kod sela Soljana. U 10 časova neprijatelj je sa jačim snagama izvršio napad na selo Soljane[12] opkolivši ga sa severne, zapadne i južne strane. Položaj ispred ovoga sela držala je naša V. brigada. Do ovoga opkoljavanja došlo je nesmotrenošću i neodržavanjem veze između pojedinih jedinica. Neprijatelj je uspeo da izbaci V. brigadu iz Soljana i naneo joj osetne gubitke.'[3] U ovoj borbi i neprijatelj je imao velike gubitke. Po napuštanju sela Soljani V. brigada posela je položaje pozadi Soljana, gde je ostala celoga dana sve do uveče. U toku noći između 5—6 zauzela je položaj ispred same ivice sela.

VIII. brigada 5. o. mj. zauzela je selo Račinovce[14] i zaposela je liniju iznad sela Račinovaca zatvarajući pravce od sela Drenovci — Đurići i Gunje. Oko 10 časova neprijatelj je izvršio jak protivnapad koji je odbijen uz vrlo velike gubitke po neprijatelja. Odmah posije odbijenog protivnapada VIII. brigada je krenula u napad[15] i potisla neprijatelja na liniju istočne ivice kuća u selu Đurići.[16]

XII. brigada je 5. o. mj. zauzela položaj između V. i VIII. brigade, koji je položaj držala sve do 6. o. mj.[17]

[12] [13] u više o napadu na *to selo* i o dejstvima 11. divizije JA od 5. aprila u 10 časova do 7. aprila u 8 časova vidi u izveštaju Štaba 11. divizije JA O. br. 113 od 7. aprila 1945, u kome se kaže: da je 5. brigada 5. aprila bila opkoljena u s. Soljanima i da je, pretrpevši velike gubitke, izbačena iz sela, da je ovo selo napadala i 6. aprila, bez uspeha, i da je u tim borbama imala 87 mrtvih i 247 ranjenih, naročito među staršinama; da je 12. brigada posela položaje jugoistočno od s. Drenovaca; da je 8. brigada posle zauzimanja š. Račinovaca napredovala prema s. Đurićima do linije Jokićev stan (na Savi) — Stanovića njive — Katićev stan — Pavline njive, osloniviši se desnim krilom na 12. brigadu i pretrpevši takođe velike gubitke — 210 izbačenih iz stroja; da je 3. brigada 6. aprila pre podne zauzela s. Vrbanju i ž. st. Vrbanju i 7. aprila jedan bataljon uputila u napad na s. Soljane, dok je jedan bataljon 2. brigade izbio do Gvozdićevog stana, severoistočno od s. Soljana, očekujući dalja naređenja. Posle ovih borbi neprijatelj je, 7. aprila, držao liniju Stara Gunja (na Savi) istočna ivica s. Đurića — Blaina (trig. 85) — Gložik (trig. 86) — Marčićev stan — s. Soljani (dve trećine sela) — zapadna ivica kanala Bistra reka. Ukupni gubici 11. divizije u ovim borbama bili su 137 mrtvih i 467 ranjenih (AVII, reg. br. 30—3, k. 867).

[13] Vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA komandantu armije od 6. aprila 1945. godine.

[14] Vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA komandantu armije od 5. aprila 1945. godine.

[15] U napadu na pravcu s. Đurića 8. brigadu su podržavali 2. baterija od 2 topa 75 mm i vod protivtenkovskih topova 75 mm 3. baterije Kombinovanog diviziona Artiljerijske brigade 11. divizije (M. Pajević), n. d,, str. 534, 535).

Konjička brigada sa svojim teškim divizionom u toku V i VI o. mj. držala je položaje severno od sela Soljani i napadala manjim snagama to selo. Ostali delovi konjičke brigade osiguravali su put Lipovac — Vrbanja i šume severno od Soljana.

Komanda pozadine smjestila se u selo Erdevik i Bosut. *Štab Divizije* u Strašincima.

6. aprila 1945. god.

V. brigada preko celog dana napadala je na selo Soljani, ali nije uspela da likvidira isto. Neprijatelj se uporno branio i naneo ovoj brigadi velike gubitke.

VIII. brigada držala je položaje počev od Save — Jokićev Stan — Stanojevića Njive[18] — 500 m. ispred sela Đurići — Katićev Stan — Pavline Njive.

XII. brigada 6. o. mj. izjutra, kada je krenula u napad, potisnuvši neprijatelja došla je na liniju k. 85 severno od Marčićeve Staje[19] — Salaševi severozapadno od prostorije Vranovo — Jakobićev Stan[20] — Kurbanovića Stan[21] — Grgin Stan.

Štab divizije u selu Strašincima.[22]

7. aprila 1945. god.

V. brigada u toku celog dana vodila je tešku borbu za selo Soljane[23] uspevši da zauzme istočni deo sela, koje su se borbe produžile i u toku noći.

XII. brigada pod jakom borbom uspela je da dođe do na jedan i po kilometar do sela Drenovci.[24]

VIII. brigada napada na selo Đurići ali nije uspela da isto likvidira.[25]

[18] Treba: Stanovića njive (1 km zapadno od s. Račinovaca).

[19] Treba: Marčićev stan (1 km istočno od s. Drenovaca).

[20] Treba: Jakobovčev stan (3 km jugoist. od s. Drenovaca).

[21] Treba: Kurbanovićev stan (3 km jugoist. od s. Drenovaca).

[22] U toku napada 11. divizija JA je ojačana Artiljerijskom brigadom 48. divizije JA (Minobacački divizion od tri baterije 120 mm i Protivtenkovski divizion od tri baterije protivtenkovskih topova 45 mm). Ta Artiljerijska brigada je stigla u s. Strašince 6. aprila u 19 časova (vidi M. Pajević, n. d., str. 534).

[23] Vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA komandantu armije od 7. aprila; dok. br. 48: depešu Štaba 11. divizije Štabu 1. armije JA od 8. aprila 1945. godine.

[24] U napadu na pravcu *S.* Drenovaca 12. brigadu je podržavala 1. baterija od dva topa 76 mm i jedan vod 3. baterije 75 mm Kombinovanog diviziona Artiljerijske brigade 11. divizije JA (vidi M. Pajević, n. d., str. 534).

[25] O tome vidi i dok. br. 48.

Štab divizije u selu Strašinci.

8. aprila 1945. god.

V. brigada zauzela je položaj levo od sela Soljana a sa jednim bataljonom u zajednici sa snagama VI. prolet. divizije zauzeti su selo Soljani.[26]

VIII. i *XII. brigada* na istim položajima, gde su vodile ogorčenu borbu.

Štab divizije u selu Strašincima.

9. aprila 1945. god.

U toku 9. o. mj. naša Divizija drži položaje od obale rijeke Save kod Stare Gunje do jaza Vidina Struga kod Široke Rasti. Položaj ispred sela Soljani primila je VI. proleterska divizija.

U toku 9. o. mj. ujutru napadali smo selo Đuriće[27] sa jednom brigadom i položaj ispred sela Drenovci sa dve brigade. Neprijatelj je davao jak otpor i na sektoru VIII. brigade ispred sela Gunje imali smo dosta velike gubitke. Neprijatelj je na ovome sektoru doveo pojačanje u artiljeriji i pešadiji. Naročito se primjećuje da [je] neprijatelj povećao broj minobacača 81 mm i broj automatskog oružja. U toku noći između 9. i 10. o. mj. napadali smo na iste položaje ali nismo uspeli.

10. aprila 1945. god.

Sve snage ostale su na položajima istim u toku celog dana.

[26] Vidi dok. br. 39: depešu štaba 1. armije JA komandantu armije od 9. aprila 1945. Više o tome vidi u izveštaju Štaba 11. divizije JA od 8. aprila o borbama za s. Soljane, u kome se kaže da su delovi divizije u toku 7. aprila, posle teških borbi, zauzeli jednu trećinu Soljana i da se borbe i dalje vode, ali bez promene; da je neprijatelj 7. aprila uspeo da ovlada s. Vrbanjom; da je 12. brigada pod jakom borbom napredovala do na 1,5 km od s. Drenovaca; da je 8. brigada napadala na s. Đuriće bez uspeha (AVII, reg. br. 31/1—3, k. 867).

[27] Iz izveštaja Štaba 11. divizije JA od 10. aprila 1945. vidi se da je 11. divizija JA 9. aprila držala položaj od obale Save (kod St. Gunje) do jaza Vidina struga (kod Široke rasti, severoistočno od s. Drenovaca), a da je položaj ispred s. Soljana primila 6. proleterska divizija JA; da je 11. divizija JA ujutru 9. aprila napadala s. Đuriće i položaje ispred s. Drenovaca, ali da je neprijatelj davao jak otpor i da je divizija, na odseku 8. brigade, pretrpela dosta velike gubitke; da je u toku noći divizija opet napadala, ali bez uspeha, i da je pretrpela ukupne gubitke od 172 izbačena iz stroja (AVII, reg. br. 47—3, k. 252). Vidi i dok. br. 48: depešu štaba 11. divizije štabu 1. armije JA od 10. aprila 1945. godine.

Rezultati operacija:

I. *Neprijateljski gubitci:* 907 ranjenih, 378 mrtvih i 7 zarobljenih. Ovi su gubitci mnogo veći ali se nije moglo tačnije ustanoviti.

II. *Naši gubitci:*

— 841 ranjenih, 254 mrtva i 49 nestalih.

Za vreme ovih operacija naša avijacija uspešno je bombardovala i mitraljirala neprijatelja u selu Račinovci, Drenovci, Želj. stanicu Vrbanja, komunikacije Brčko — Vinkovci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB, Z. NAČELNIKA
kapetan,
Rade M. Zekić

M. P.

BR. 48

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. DO 10. APRILA 1945. GODINE

Od XI Divizije[1]

Na našem sektoru stanje sledeće: Borbe se vode kod Save, Stara Gunja, istočna ivica, a međa Đurići — Grgin St. — Gložik — Maričev St. U istočnom delu s. Soljani borbe se vode neprekidno. Neprijatelj vrši protivnapade. Na pojedinim mjestima neprijatelj pojačava svoje snage.

II

Hitno nam uputite mine 130 mm. iz Iloka, pravcem Bosut — Jamena — Račinovci.

8-IV-1945 u 11h Žarko[2]

I

Od XI divizije[3]

Jedan brod stigao, municiju primili.

II

Treći napad na s. Đuriće nije uspeo.[4] Cilj za avijaciju Gunja, Drenovci.

10.IV. 1945 u 7h Žarko

[1] **Depeša Štaba 11. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—1/3, k. 54.**

[2] **Žarko Vidović, komandant 11. divizije JA.**

[3] **Depeša Štaba 11. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—2/3, k. 54.**

[4] **Vidi dok. br. 47: izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA za 9. april 1945. i objašnjenje 27.**

BR. 49

ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 10. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE SAVE KOD BRČKOG[1]

ŠTAB **XVII U. DIVIZIJE**
Op. br. 33
10 aprila 1945 god.
U 15 časova.
B r č k o

Z A P O V E S T
(Karte: 1 : 100.000 Brčko — Vinkovci)

Posle oslobođenja grada Brčko, ostaci neprijateljskih snaga[2] povukli su se na levu obalu reke Save. Naše jedinice, VI i XI divizija vode borbu sa neprijateljem na liniji: s. Đurići — s. Drenovci — s. Vrbanja.[3] Razbijene četničke bande[4] raširile su se po posavskim šumama ili su pobegle preko reke Bosne.

Naše jedinice imaju zadatak da se prebace na levu obalu reke Save radi spajanja sa VI i XI divizijom i brze likvidacije Županje i daljeg energičnog dejstva ka Vinkovcima sa jugozapadne strane, a u sadejstvu naših snaga i jedinica III Armije, koje će nasilno preći reku Dravu i pristupiće se likvidaciji sremskog fronta i izbijanju na liniju Brod — Đakovo, kao i daljeg dejstva prema Zagrebu.

Ovaj je zadatak dobiven od Vrhovnog komandanta Josipa Broza Tita.

U tom cilju štab I Armije naredio[5] je sledeće: da V, XVII i II proleterska divizija[6] izvrše nasilan prelaz preko reke Save na sektoru Brčko padom mraka 10 o. m. Prebacivanje će se izvršiti ovim redom i to: V divizija vrši prelaz preko reke Save na sektoru Brčko padom mraka 10 o. m. i ima za cilj likvida-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 16—2, k. 983.**
[2] **O tim neprijateljskim snagama vidi dok. br. 36, objašnjenje 4.**
[3] **O tim dejstvima 5. proleterske i 11. divizije JA vidi dok. br. 47 i 55.**
[4] **Reč je o ostacima Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi dok. br. 31, objašnjenje 5).**
[5] **Vidi naređenje komandanta 1. armije JA od 10. aprila 1945 (dok. br. 36). O izvršenju tog naređenja vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Južne operativne grupe divizija 1. armije JA.**
[6] **O dejstvima 2. proleterske i 5. divizije JA vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Južne operativne grupe divizija 1. armije JA; AVII, reg. br. 1—2, k. 783A: Operacijski dnevnik 5. divizije JA.**

ci ju železničke stanice Gunja — s. Gunja i s- Raj evo[7] i da se poveže po ovlađivanju ovim prostorijama svojim desnim krilom sa jedinicama XI divizije radi produženja dejstva u pravcu Posavski Podgaj[8] — Bošnjaci, a u isto vreme ima zadatak obez'oeđivanje prebacivanja XVII i II divizije.

Naša divizija dobila je zadatak da priprema svoje jedinice za prebacivanje preko reke Save koje će usiediti sa V divizijom. Po prebacivanju naša divizija orijentisaće se za jedinicama V divizije, koristeći u cilju sadejstva jedinicama V divizije komunikaciju pored Save, koja vodi od Gunje na Rajevo selo[9] i Ori jak.

II proleterska divizija prebaciće se posle XVII divizije, a na istom mestu gde će se prebaciti naša V divizija.

U tom cilju

N A R E Đ U J E M O :

1. — II Krajiška brigada.

1. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana postaviće se na prostoriju s. Grbavica — s. Ploštari[10] — s. Kolakovićevo[11] gde će se smestiti i pripremiti jedinice za izvršenje gore pomenutog zadatka. Štab ove brigade povezaće se sa štabom V divizije, odnosno sa štabom one brigade koja će biti zadnja[12] u prebacivanju V divizije i povešće računa da nastavi prebacivanje svojih jedinica odmah posle jedinica V divizije.

2. — XV Majevička brigada.

2. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana postaviće se na prostoriju s. Gorica i to u jugoistočnom delu pomenutog sela gde će se smestiti i pripremiće svoje jedinice za izvršenje gore postavljenog zadatka. Povezaće se sa štabom II Krajiške brigade i ima da se prebaci posle iste.

3. — VI prolet. brigada-

3. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana postaviće se na prostoriju s. Lončari — s. Umka gde će se smestiti i pripremiti jedinice za izvršenje gore pomenutog zadatka, a povezaće se sa štabom XV Majevičke brigade, posle koje će izvršiti prebacivanje svojih jedinica.

[7], [9] **Treba: Rajevo Selo (5 km severozap. od Brčkog).**
[8] **Treba: s. Posavski Podgajci (6 km severno od Brčkog).**
[10] **Treba: s. Pljoštara (3 km zapadno od Brčkog).**
[11] **Treba: Kolakovićev stan (4 km severozap. od Brčkog).**
[12] **Odnosi se na 4. krajiišku brigadu.**

4. — Artiljerijska brigada
(sa dva diviziona i
protivkolskom baterijom).

4. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana postaviće se na prostoriju s. Gorica gde će se smestiti. Ukoliko most preko reke Tinje još nije gotov, pukovski divizion[13] ima da pričeka na dosadanjoj prostoriji dok se isti ne završi, a po završetku istoga da pređe u s. Gorica. Komandant diviziona neka podesi svoj rad u duhu dobivenog zadatka od komandanta artiljerije I Armije.

5. — Inžinjerijski bataljon.

5. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana krenuće za Brčko gde će komandant odmah javiti štabu ove divizije radi dobijanja zadatka.

6. — Med. sanitet, bataljon.

6. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana smestiće se u Brčkom i to u predgrađu Klanac.[14]

7. — Četa za vezu.

7. — Odmah po prijemu ove zapovesti još u toku današnjeg dana krenuće za Brčko gde će se javiti ovom štabu radi dobijanja zadatka.

8. — Veza: centar veze u početku prebacivanja biće na desnoj obali reke Save u blizini mesta prelaza.

Osa veze: komunikacija koja vodi od Gunje na Rajevo selo[5] i Ori jak.

Komandno mesto štaba divizije pre početka prelaza naših jedinica biće na desnoj obali reke Save u blizini prelaza, a po prebacivanju II Krajiške brigade biće pozadi iste brigade.

Popunu municije i hrane izvršiti u toku 10 i 11 o. m. iz komande pozadine koja se nalazi u Brčkom.

9. — Referent saniteta ustrojiće jednu stanicu za prihvat ranjenika na desnoj obali reke Save, a jedinice će svoje ranjenike sa leve obale reke Save upućivati na desnu njenu obalu. Stanica ima da bude u blizini mesta prelaza a patrole za prihvat ranjenika imaju da budu stalno na mestu prelaza.

10 — Pre početka prelaza II Krajiška brigada izvestiće ovaj štab blagovremeno kada će početi sa prebacivanjem. Po-

[13] **Misli se na divizion topova 76 mm ZIS-3.**
[14] **Klanac je selo na jugozapadnoj ivici Brčkog.**

sie prebacivanja II Krajiška brigada svoj rad na desnoj obali reke Save uskladiće sa jedinicama V divizije i radice u duhu dobivenog zadatka i prema situaciji.

11. — Komandant Armije[16] prebaciće se na levu obalu reke Save sa jedinicama naše divizije.

Upozoravamo sve štabove i čitav starešinski kadar da je operacija svih naših snaga sa snagama VI i XI divizije smišljena u opštem planu u cilju brze likvidacije sremskog fronta bez obzira na neprijateljski otpor, pa prema tome naše starešine moraju uložiti krajnje napore i umešnost za potpuno postignuće postavljenog zadatka.

Prilikom prebacivanja, tj. ukrcavanja i iskrcavanja naših jedinica mora vladati na mestu prelaza potpuni red i disciplina, jedinice se ne smeju nagomilavati u blizini mesta prelaza, već dovoditi iste samo onda kada dođu na red i za ukrcavanje i to onoliki broj ljudi koliko je to potrebno prema momentalno raspoloživim sredstvima za prevoženje.

Svaka jedinica, odnosno štab odrediće po jedno lice koje će biti odgovorno za ukrcavanje te jedinice (uređivač ukrcavanja). Mesto ukrcavanja mora biti povezano telefonom sa komandnim mestom štaba divizije.[17]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom — p.pukovnik, M. P. Komandant — p.pukovnik
Blažo Janković

Načelnik op. otseka
kapetan
Krilov[18]

Dostavljeno:
II Krajiškoj, XV Majevičkoj, VI proleterskoj, artiljerijskoj brigadi (divizionu), inžinjerijskom bataljonu, med. sanitet, bataljonu, četi za vezu i načelniku divizije.

Prijem potvrditi pismeno.

[16] **Peko Dapčević**

[17] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69; AVII, reg. br. 35—5, k. 983: Operacijski dnevnik 17. divizije JA.**

[18] **Redakcija nije mogla utvrditi ime. Verovatno se radi o jednom od oficira Crvene armije koji su se kao instruktori nalazili u jedinicama JA.**

BR. 50

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 1. DO 10. APRILA 1945. GODINE

Od 17 divizije[1] 1. IV

72. — Jedan naš bat. u zajednici sa jedinicama 28 div.[7] u toku noći 31/1 uspio da očisti Koraj. Borba se i dalje nastavlja.

Blažo[3]

Javiti XVII-oj[4] da se za pretstojeće operac. stavlja pod komandu Prve armije.

K.[5]

Od XVII div.[6]

Primljeno,
2. IV. 1945 i 1030" I

Noćas[7] je nepr.[8] napravio ispad i uputio se je prema Janji gde je dovukao pojačanja u ljudstvu i oružju. Borba je trajala tri časa. Napad smo odbili, povratili nepr. i naneli mu velike gubitke."

Od 17 divizije[10] 2. IV.

76. — Na pomenutom sektoru[11] zapaža se promjena u naoružanju i na osnovu toga zaključujemo da su nepr. delovi iz-

[1] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—3/3, k. 54.**
[2] **Ta divizija je bila u sastavu 2. armije JA, a dejstvovala je na pravcu Čelić — Brčko.**
[3] **Blažo Janković, komandant 17. divizije JA.**
[4] **Reč je o 17. diviziji, koja je 29. marta 1945. ušla usastav Južne operativne grupe divizija 1. armije JA.**
[5] **Koča Popović, komandant 2. armije JA.**
[6] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 14—4/3, k. 54.**
[7] **Misli se na noć između 31. marta i 1. aprila.**
[8] **Vidi dok. br. 69, objašnjenje 23.**
[9] **Reč je o 6. proleterskoj brigadi, koja je držala položaj Gutić-ada — Kremenjača — s. Čiperovine — s. Leskovac — k. 110.**
[10] **Depeša Štaba 17. divizije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—6/3, k. 54.**
[11] **Reč je o sektoru Bijeljine.**

vršili smjenu. Šaraca kao i drugo nemačko naoružanje sada je mnogo rede. Pored toga i naša služba je dobila podatke da su se izvesne snage Nemaca[12] zamenile sa belogardejcima.[13]

77. — Za sada se nalazimo na ranijim položajima.[14] Kao i nepr. nastojimo provjeriti izmjenu i u toku dana bićete o tome obavešteni.

78. — Naši bat. koji sadejstvuju sa 28 div. na međuprostoru Koraj — Zabrđe uspeli su očistiti Koraj, Tutnjevac, Bobetino Brdo i Korenitu. Nepr. koji se nalazi na tome pravcu povlači se prema Brezovom Polju.[15] Naši bat. nastavljaju sa borbom.

79. — Prema izveštajima naših bataljona koji vode borbu sa neprijatelj om na pravcu *Popovo Polje — Brezovo Polje,* moglo bi se zaključiti da Nemci hoće da izvuku veći dio svojih snaga za Brčko. U toku jučerašnjeg dana i noći 1/2 nepr. je sa tog sektora povukao topove, izuzev dva, borna kola kojih je *bilo sedam,* kao i izvesni dio svojih snaga i sa istima došao *u Brčko.* Tako da se sada na pravcu Brezovog Polja i ispred naših jedinica nalaze većim djelom četnici, belogardjeci sa manjim brojem Nemaca.

Blažo

Narediti budnost na pravcu Brčko.
Izviđati, osmatrati.

Od 17 divizije[16] 3. IV.

DDDDDD

79. — U toku današnjeg dana naše jedinice uspjele su potisnuti neprijatelja na sektoru Popova Polja.

80. — U tri sata posle pola noći[17] uspjeli smo očistiti Bijel jinu.

81. — Duž komunikacije Bijeljina — Brezovo Polje naše jedinice dejstvuju i ometaju neprijatelja[18] na njegovom povlačenju prema Brčkom.

[12] Odnosi se na 65. grenadirski puk nemačke 22. pešadijske divizije, koji se izvlačio ka Brčkom.

[13] Radi se o delovima Ruskog zaštitnog korpusa.

[14] Šesta proleterska brigada na položaju Gutić-ada — Kremenjača — s. Čiperovine — s. Leskovac — k. 110; 15. majevička brigada na položaju k. 110 — s. Leskovac — s. Kovačić — k. 130; 2. krajiška brigada na položaju Golo brdo — k. 719 — k. 662 — k. 421 (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 50, str. 255).

[15] Treba: s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).

[16] Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—9/3, k. 54.

[17] 3. aprila.

[18] Vidi dok. br. 69, objašnjenje 23.

82. — Posle čišćenja Bijeljine nastavili smo sa gonjenjem neprijatelja na pravcu Brezovo Polje.

83. — Ishod borbe kao i mjesto dokle su uspjele naše jedinice da ovladaju javićemo naknadno.

84. — Dio štaba divizije nalazi se u Bijeljini. 6 časova.

Blažo

Od 17 div.[19] 3. IV.

86. — Tačno u 20 časova[20] napali smo neprijatelja na čitavom sektoru Bijeljine, kao i na pravcu Brezovog Polja.

87. — Napad u ovo vreme preduzeli smo zato što smo dobili obaveštenje da nepr. namerava da se izvuče.

88. — Nesmetano izvlačenje nepr. smo onemogućili i presecanjem kom. Bijeljina — Brezovo Polje, izbijajući na međuprostoru Glavičice[21] — V. Obarska.

89. — Nepr. smo sa južne strane Bijeljine uspjeli potisnuti do ivice grada, gde se sada vode borbe. Sa zapadne strane smo prodrli do žel. stanice. Na našem lijevom krilu nepr. baca jače snage, uz težnju da nas odbaci od komunikacije.

Od 17 divizije[22] 3. IV.

91. — Naše jedinice uspjele su u toku dana da protjeraju nepr. do na liniju: Matkovića Ada[23] — Obukvari[24] — Molitvište, na kojoj liniji sada vodimo borbu.

Blažo

Od 17 divizije[25] 4. IV.

2. — Naši djelovi uspjeli su da se dočepaju džamije kao i istočne ivice Brezovog Polja, zatim očistili su Zprav.[26] Brezovo Polje, Safiće[27] i posjeli smo položaje južno od k. 112 .. [28] k, 122

[19] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—11/3, k. 54.**

[20] **Misli se na 2. april.**

[21] **Treba: Glavice (1 km zapadno od Bijeljine).**

[22] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—12/3, k. 54.**

[23] **Nije nađena na sekciji 1 :100.000.**

[24] **Treba: s. Bukvari (3 km jugoist. od St. i N. Brezovog Polja).**

[25] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—15/3, k. 54.**

[26] **Treba: s. Pravoslavno. Prav. Brezovo Polje se nalazi 2 km južno od s. St. i N. Brezovog Polja.**

[27] **Nisu nađeni na sekciji 1 : 100.000.**

[28] **Tako u originalu.**

— k. 131 — Božići[29] — Stanišići[30] — k. 135. Sa novih položaja napadamo na neprijatelja ispred nas u smislu što bržeg presjecanja komunikacije.

3. — Dio snaga orijentisali smo na pravcu komunikacije Čelić — Brčko, i svim jedinicama izdali smo naređenja da se odmah postave na položaje južno od Brčkog sa kojih ima aktivno da dejstvuju prema gradu.

16. — U toku čitavog dana na našim položajima bilo pripucavanje manjeg karaktera i mjestimično smo imali izvjesnih uspjeha.

17. — Sada vodimo borbu na pravcu Bijeljine. Nepr. daje jak otpor.Glavnina njegovih snagaorijentisala se ka Obriježu i Suljin Hanu.Sa tog pravca nepr. gađa naše položajeartiljerijom. (19 časova).

Blažo

Od 17 divizije[31] 4. IV.

98. — Neprijatelj daje prilično jak otpor sa istočne strane Brezova Polja. Pored toga brani uporno komunikaciju Brezovo Polje — Brčko.

99. — Sastav neprijatelja četnici[32] i Nemci.[33] Jačina Nemaca na međuprostoru Brezovo Polje — Brčko iznosi do 600, dočim [četnika] ima znatno veći broj.

Od 17 divizije[34] 5. IV.

3. — Štab Prve armije saopštio nam je da Druga krajiška i Art. brigada dolaze u svoj sastav i da će iste u toku 3/4 o. m. biti na prostoru Čelić — Pukiš.

4. — Također smo od Prve armije dobili zadatak kao divizija, a budući da artilerije i Druge krajiške još nema u našem sastavu, to bi bilo potrebno da istim naredite da se još u toku dana prebace na naš sektor. Ukoliko iste ne dođu mi nećemo biti u mogućnosti izvršiti postavljene zadatke.

Krčevine 11.30
Blažo

[29] **Zaselak s. Sandića.**

[30] **Zaselak s. Brezika.**

[31] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—18/3, k. 54.**

[32] **U pitanju su ostaci Posavsko-trebavskog i Majevičkog četničkog korpusa.**

83 i [33] **Verovatno iz 47. grenadirskog puka nemačke 22. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A: izjavu komandanta toga puka potpukovnika dr Eriha Lavala).**

[34] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—19/3, k. 54.**

Od 17 divizije[35] **5. IV.**

5. — Noću 4/5 o. m. vodili smo borbu na liniji Slijepčevići — Stanovi. Također sa dijelom snaga vodili smo borbu na sektoru Brezova Polja.

6. — Po izvršenoj smeni naših snaga od strane Pete div.[36] mi smo se rokirali u lijevo, prema dobivenom zadatku.

Od 17 divizije[37] 5. IV.

7. — U osam časova 5 o. m. djelom smo izbili na G. Boderište, gde smo stupili u kontakt sa nepr. i sa istim vodimo borbu.

8. — Budući da Peta div. nije nas smenila na čitavom joj određenom sektoru, to mi još vodimo borbu na sektoru Stanovi — Slijepčevići.

9. — Nepr. je prilično uporan na čitavoj liniji i nastoji da nas onemogući u zauzimanju određenih nam položaja. Sastav istog: četnici[38] i Nemci.[39] Jačina nepromenjena.

10.— Naš raspored momentalno je: G. Boderište .....
za koje vodimo borbu kao i liniju Sandići — Stanovi.....
Nepr. jačim snagama nadire. Krčevine u 11.30 čas.

Blažo

Od 17 divizije[40] šifr. 5.IV.
pr. 6. „

11. — (Peta) div. je izvršila smenu svih naših snaga na položajima, koji su za istu određeni.

12. — Mi se sada nalazimo na liniji zapadno i južno od G. Boderišta i držimo k. 117 i u desno do k. 141.

[35] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—20/3, k. 54.**

[36] **O toj smeni vidi dok. tfr. 22, 24 i 69 (izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba Južne operativne grupe divizija 1. airmije JA za 4. april 1945).**

[37] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—21/3, k. 54.**

[40] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—22/3, k. 54.**

13. — Na ovoj liniji vodimo borbu sa Nemcima i ustašama od jutros. Odmah ćemo pristupiti likvidaciji G. Boderišta i Potočara. Sa Sredojem[41] imamo vezu.

Od 17 divizije[42] šifr. 5.IV.
pr. 6. „

15. — Posle jače borbe, uz pomoć artilerije naša pešadija uspjela je da ovlada sa G. Boderištem i Potocima.[43]
16. — Po likvidaciji gore navedenih položaja, naša pešadija goni neprijatelja, koji se povlači u pravcu Brčkog.
17. — Naši djelovi izbili su na liniju Šumarci — Travnjaci — Vranovača, gdje su naišli na jači otpor. Mi ćemo nastojati da i dalje progonimo neprijatelja. Desno i lijevo nemamo za sad vezu sa našim susjednim jedinicama. Potočari 21 čas.

Blažo

Od 17 divizije[44]

18. — Poslije probijanja nepr. linije Han Trešnjica — G. Boderište — Palanka naše jedinice uspjele su protjerati neprijatelja do na liniju Grčice — Dizdaruša — k. 920[45] — Brod, odakle daje jak otpor.
19. — Linija naših položaja je: Šumarci — Čadavac, k. 103 + 103 — Omerbegovača, k. 103, sa bočnim obezbeđenjem prema Bdžni.[46] Sa ove linije jutros u 4 časa naši su otpočeli sa napadom — borba je u toku.

21. — Ispred nas na međuprostoru Brod — Dizdaruša nalaze se Nemci i zeleni kadar u jačini od 1000 po dubinskom postroju. Od Dizdaruše prema našem desnom krilu z. kadar sa nešto Nemaca — 500 vojnika, k. 54 (Posave)[47] Nemci i četnici. Na sektoru Brka — Bukvik izviđački nem. odred. U Brodu belogardejci.

[41] **Reč je o Sredoju Uroševiću, komandantu 2. proleterske divizije JA.**
[42] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—23/3, k. 54.**
[43] **Treba: Potočarima (5 km južno od Brčkog).**
[44] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—24/3, k. 54.**
[45] **Prema sekciji 1 : 100.000 očigledno je da se radi o k.100 (u s. Dizdarušj).**
[46] **Redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto mislilo.**
[47] Nisu nađene na sekciji 1 : 100.000.

Od 17 divizije[48] **šifr. 6. IV**
pr. 7. „

24. — U toku čitavog dana vodili smo borbu sa jačim neprijateljskim snagama na pravcu Brčkog.[49]

25. — U današnjoj borbi uspeli smo očistiti Omerbegovaču, Dizdarušu i Grčice. Sada se nalazimo na prilazima grada spremni za napad koji ćemo izvršiti u 19 časova.

Od 17 divizije[50] šifr. 6. IV
pr. 7. „

26. — Desno imamo vezu sa Petom div. koja vodi borbu na istočnom pravcu grada, levo takođe imamo vezu sa Drugom prolet. div. Sada vodi borbu u Brodu — 18 čas.

Blažo

27. — Za ob. o. U Brčkom nalazi se 47+47 puk pojačan sa 22 dopunskim bataljonom,[51] koji je sinoć stigao iz Broda. Delovi Majevičkog čet. korpusa i zeleni kadar takođe se nalaze u gradu.

Od 17 div.[52] šifr. 7. IV.
pr. 8. „

32. — U toku čitavog dana vodili smo borbu na periferiji južne ivice grada Brčkog. Neprijatelj je vrlo uporan i čitavog dana tukao naše položaje artilerijom i automatskim oruđima.

Od 17 divizije[53] šifr. 7. IV.
pr. 8. „

33. — U prvimrak uspjeli smo se ubaciti u grad i sada vodimo ulične borbe. Izgleda po razvoju borbeda ćemo Brčko u toku noći likvidirati.

[48] Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—26/3, k. 54.

[49] Vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba Južne operativne grupe divizija za 6. april.

[50] Depeša Štaba 17. divizije štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—27/3, k. 54.

[51] Vidi o ovome i izjavu komandanta 47. grenadirskog puka nemačke 22. pešadijske divizije dr Eriha Lavala (AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A).

[52] Depeša štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—28/3, k. 54.

[53] Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—29/3, k. 54.

34. — U ovim borbama imali smo uspjeha. Neprijatelju smo nanijeli velike gubitke, sopstvenih smo imali prilično. O ishodu borbe obavjestićemo vas poslije likvidacije.

Blažo

Od 17 divizije[54] šifr. 8.IV.
pr. 8. „

Sve DDDDDD

35. — Noćas smo u zajednici sa Drugom i Petom div. zauzeli *Brčko.*[55]

36. — Sa prostorije Brčkog jutros smo izvršili pokret za G. i D. Žabar.

37. — Raspored naših snaga biće: Šesta brig. D. Žabar, zadatak zatvaranja pravca prema Bukovcu, Petnaesta brig. G. Žabar, zadatak zatvaranja pravca prema Tamonjnici[56] a i na ovoj prostoriji vezali smo se sa Drugom brig. Kada se budemo postavili na novu prostoriju odmah ćemo vas izvestiti o tamošnjoj situaciji.

Brčko u 9 čas. Blažo

38. — Ishod borbe u međuvremenu od drugog aprila pa zaključno sa sedmim sektor Bijeljina — nepr. gubitci: 120 mrtvih, 200 ranjenih, zaplenjeno dva šarca, dva konja i dr., sopstveni gubitci: 21 mrtav, 71 ranjen i 10 nestalo.

39. — Sektor Brezovo Polje — nepr. gubitci: 95 mrtvih, 120 ranjenih, 13 zarobljenih. Zaplenili: jedan top, dve motorbicikle, više municije i druge spreme. Sopstvenih gubitaka: 67 mrtvih, 50 ranjenih, izgubili dva bacača i uništeno nam je 8 puškomi trai j eza.

Od XVII div.[57] 8-IV-1945 god.

DDDDDD

40. — Sektor Brčko, nepr. gubitci: 209 mrtvih, 1100 zarobljenih. Zaplenjeno: jedan top, bacač, 50 sedala, više municije, jedan luksuzni auto, motorbicikli i više druge spreme.

41. — U Brčkom garnizon je dodenjen Petoj div. i svu spremu i zarobljenike sa naoružanjem predali smo njoj.

Blažo, Brčko u 9 časova

[54] **Depeša Štaba 17. divizije štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—31/3, k. 54.**

[55] **Vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika ŠtabaJužne operativne grupe divizija za 8. april 1945. godine.**

[56] **Reč je o s. Tramošnici (22 km severozap. od Brčkog).**

[57] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—31/3, k. 54.**

Od XVII div.[58] š. 8-IV-1945 god

DDDDDD

45. — Prema vašem traženju dostavljamo vam brojno stanje jedinica, s tim da na pešadiske jedinice iznosi 6427 boraca, art. brig. 1588, što iznosi ukupno 8015 boraca. Ovo je brojno stanje bilo na dan sedmog aprila 1945 god. Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Blažo—Milinko[59]

Od 17 div.[60] šifr. 9. IV
pr. 10. „

52. — Marš je izvršen u redu i tu nijesmo imali borbe.[61] U određeno vrijeme stigli smo na zadatak i prema istom se postavili. Sa Drugom krajiškom smo se povezali.

53. — U toku današnjeg dana nije bilo promjena. Radimo najviše na unutrašnjem sređivanju, kao i pripreme za predstojeće akcije.

Odžakići u 14 časova
Blažo

Od 17 divizije[62] šifr. 10. IV
pr. 11. „

58. — U toku današnjeg dana kod nas nije bilo naročitih promjena, jedinice su bile postavljene prema novoj zapovesti štaba Prve armije, t.jest duž komunikacije Lončari — Gorice — Brčko, s tim što smo sa našim snagama postavili se na prostoriju ... — Vrbovac u smislu kontrole i držanja pod vatrom komunikacije Županja. Kraj.

59. — 47, 65 i 16 puk, koji je stigao iz Gradačca, 22 dopunski bat. 22 div. i Drugi bat. Prvog puka ruske oslobodilačke armije povukli su se po oslobođenju Brčkog preko Save i Gunje u pravcu Vinkovaca.

[58] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom, u AVII, reg. br. 14—32/3, k. 54.**

[59] **Đurović, politički komesar 17. divizije.**

[60] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, ćirilicom), u AVII, reg. br. 14—33/3, k. 54.**

[61] **Radi se o maršu na prostoriju s. G. Brka — s. Bukovac — s. Bukvik (vidi dok. br. 69: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba Južne operativne grupe divizija za 9. april 1945).**

[62] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 14—35/3, k. 54.**

BR. 51

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 11. APRILA 1945. ZA IZMENU I DOPUNU ARMIJSKE ZAPOVESTI O. BR. 125 OD 10.APRILA

ŠTAB
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
O. br. 129
11. aprila 1945. g.

Strogo poverljivo
27

IZMJENE I DOPUNE U ZAPOVESTI OP. BR. 125 OD 10. IV. 1945 =

1. — Jedinice naše Armije zauzele su u toku noći 10/11. aprila selo Drenovci, Gunja i Rajevo Selo i nastavljaju nastupanje u pravcu s. Bošnjaci.[1] Vode borbe za s. Vrbanju.

III Armija izvršiće forsiranje rijeke Drave i dejstvovaće u pravcu Osijeka i Dalja, a glavninom snaga u pravcu St. Mikanovci — Vinkovci, gdje treba da se spoji sa lijevim krilom naše Armije.

Osnovna zamisao ovih operacija je da se presječe neprijateljska grupacija na sremskom frontu, da se odvoji od svoje pozadine i brzim dejstvom sa svih pravaca da se uništi.

Naše divizije na centralnom otsjeku sremskog fronta imaju zadatak da se što brže spoje sa lijevim krilom III Armije na pravcu Dalja, a svojim frontalnim napadom da ubrzaju slamanje i uništavanje neprijateljskih snaga na sremskom frontu, sa glavnim zadatkom zauzimanja Vinkovaca i Vukovara.

2. — Za izvršenje ovog našeg zadatka ostaje u snazi plan operacija koje smo predvideli u zapovijesti Op. br. 125,[4] sa izmjenama:

a) 42. Divizija, kao armijska rezerva, treba 13. aprila uveče da stigne na prostoriju s. St. Jankovci — Petrovci — Novi Jankovci.

Štab ove divizije treba da bude u St. Jankovcima.

42. Divizija u slučaju potrebe pomoći će I Diviziji u operacijama na Vukovar i Borovo.

b) 22. Divizija treba da nađe mogućnost prebacivanja lakih jedinica kroz Bosutsku šumu, kako bi sa leđa napala neprijateljske snage na sektoru Podgrađe — Nijemci.[5]

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 45—1/1, k. 251.**

[2], [3] i [4] **Vidi dok. br. 37.**

[5] **Vidi dok. br. 47, 55, 92 i 95: izvode iz Operacijskog dnevnika 6. proleterske i 11. divizije JA.**

[6] **Vidi dok. br. 37, objašnjenje 25.**

3. •— *Početak napada:*

Artilerijska priprema počeće 12. aprila u 4.45 časova i trajaće 15 minuta, s tim što će se artilerijski prepad izvesti u trajanju od posljednja 3 minuta.

— Tačno u 5 časova pješadija će izvršiti juriš i prodor neprijateljskih linija.

— Za vrijeme artilerijske pripreme dejstvovaće naša avijacija i tući će Mohovo, Lovaš, Tovarnik, Ilince i dr. mjesta u bližoj pozadini.

— U toku 12. aprila treba ovladati linijom: Sotin — Svinjarevci, kao i drugim selima kako je predviđeno u zapovijesti Op. br. 125.[6]

— U toku 13. aprila treba ovladati linijom kako je predviđeno u zapovijesti Op. br. 125 za 12. april.

— I Divizija imaće u vidu nadiranje snaga III Armije na pravcu Dalja, kako bi se što pre spojila sa njima.

Zbog toga tenkovski bataljon[7] ostaje kao podrška I Diviziji u zauzimanju Vukovara i Borova.

— Štab XV Korpusa izdaće odmah naređenje 48. Diviziji da se jedna njena brigada odmah stavlja pod komandu Štaba XXI Divizije, a druge dvije brigade moraju u toku noći 11/12. aprila da se postave na pripremni položaj u šumu Briza, odakle će odmah po probijanju neprijateljskih linija na glavnom pravcu udara poći na svoj zadatak.[8]

— Tenkovske jedinice postaviće se na polazne položaje noću 11/12. aprila.

— Desantna brigada izvršiće zadatak prema datoj zapovijesti Op. br. 125.

— Ugovoreni znaci i borbeni znaci ostaju prema zapovijesti Op. br. 125, sa početkom 12. aprila.

OPŠTA ODREĐBA:

Pošto naša operacija ima ogromnu političku i vojničku važnost, to ona mora potpuno da uspije. Svi štabovi i komande moraju da se do najkrajnjih granica založe u ostvarivanju našeg plana. Ne može i ne smije biti nikakvih prepreka na pu-

[7] **Iz sastava 2. tenkovske brigade.**

[8] **Vidi dok. br. 40, objašnjenje 3.**

tu punog izvršenja zadatka. Sve jedinice moraju najenergičnije izvršiti svoj zadatak, sa najvećom upornošću, smjelosti i odlučnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR PUKOVNIK,		**NAČELNIK GENERAL-MAJOR,**
M.[9] Todorović	M.P.	Milutin Morača

DOSTAVLJENO:
— Štabu XV Korpusa,
— „ I, XXI, i XXII Divizije,
— „ Tenkovskog bataljona,
— Komandantu Artilerije Armije,
— Komandantu Pozadine Armije.

BR. 52

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 11. APRILA 1945. ŠTABU 6. PROLETERSKE DIVIZIJE ZA NAPAD NA Ž. ST. VRBANJU I ZA SADEJSTVO SA 5. DIVIZIJOM U OSLOBOĐENJU SELA BOŠNJAKA[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Br. si.
11.IV. 1945 g.

ŠTABU VI PROLETERSKE DIVIZIJE

Po izveštaju obaveštajnih organa V divizije železničku stanicu Vrbanja još drže neprijateljske snage. Odmah po prijemu ovog naređenja energičnim napadom pristupite likvidaciji neprijateljskih uporišta u ž. s. Vrbanja i sa divizijom krenite duž komunikacije u nasipu koja vodi za Bošnjake i po izlasku iz Bosutskih šuma kod Pivničišta sa dvije svoje bri-

[9] **Mijalko**

[1] **Kopija originala (pisana na pisaćoj mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 47—1, k. 251.**

gade sadejstvovati V diviziji[2] u likvidaciji Bošnjaka a jednu brigadu orijentisati ka Otoku postavljajući je na prostoriju: Kragunja — Đurendić, sa isturenim izviđačkim djelovima u Živačine i Laze. Lijevo se vezati sa jedinicama V divizije koje nadiru komunikacijom: Posavski Podgajci — Bošnjaci.

Pozadi vaše divizije kretaće se XI divizija,[3] koja će jednu svoju streljačku brigadu i pridodatu konjičku brigadu[4] orijentisati ka Otoku duž željezničke pruge Spaćva — Otok u cilju obezbeđenja i prikupljanja podataka.

Po likvidaciji Bošnjaka svoje snage orijentisati Gradištu, sadejstvujući jedinicama V divizije u likvidaciji Županje i obezbeđujući se od pravca Otok.[5]

Zapovest za vaš dalji rad dobićete naknadno.[6]

Najhitnije nam uputite tablice po kojima ćemo održavati radio vezu sa vama.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

KOMANDANT
General-laj tnant
P.[7]

[2] **O dejstvu 5. divizije prema s. Bošnjacima vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. divizije od 11. do 20. aprila 1945. godine.**

[3] **O radu 11. divizije u toku 12. aprila vidi dok. br. 92: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije od 11. do 20. aprila 1945. godine.**

[4] **Reč je o 1. konjičkoj brigadi, koja je, zapovešću Štaba 1. armije O. br. 117 od 3. aprila 1945, potčinjena Štabu 11. divizije (vidi dok. br. 19).**

[5] **O izvršenju ovog naređenja vidi dok. br. 95: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 11. do 20. aprila 1945. godine.**

[6] **Tu zapovest redakcija nije pronašla. Počev od 11. aprila, posle forsiranja Save, komandant 1. armije, odnosno Južne operativne grupe divizija 1. armije, stavio je pod svoju neposrednu komandu 6. proletersku i 11. diviziju (vidi dok. br. 82: depešu komandanta 1. armije Štabu armije od 12. aprila 1945).**

[7] **Peko Dapčević**

BR. 53

PLAN KOMANDE ARTILJERIJE 1. ARMIJE JA ZA ARTILJERIJSKU PRIPREMU 11. APRILA 1945. GODINE'

PLAN

artileriske pripreme na dan 11 aprila[2] 1945 godine

45 mm. i 76 mm. M. 43	Art. brigada	Avijacija	Rečna flotila
od Č-15 m do Č[110] Uništenje prepreka od žica, gađanje grudobrana i uništenje mitraljeskih gnezda. Utrošak: 60 metaka na cev.	Od C-15 m. do C-5 m. Metodična vatra na prednje rovove. Utrošak: 10 metaka na cev.	Od Č[50] Prepad na Opatovac, Mohovo, Lovaš, Tovarnik, Nuštar, Ilinci i demoralizacija prednjeg kraja neprijateljske odbrane kao i neposredne dubine.	Od Č + 10 Vatreni prepad na selo Lovaš. Utrošak: 50 metaka.
Od Č[50] Prati pešadiju pokretom i vatrom.	Od Č-3 m. do Č[50] Vatreni prepad na prednje rovove. Utrošak: po 9 metaka na cev.		
	C + 2 m. Rafal na drugi red rovova na 300—400 met. pozadi prednjih rovova. Utrošak: po 1 metak na cev.		

Napomena:

1. — Haubičke baterije 42 i 48 divizije ne učestvuju u artilerijskoj pripremi.

2. — Divizion ZIS-3 48 divizije ne učestvuje u artileriskoj pripremi.

M. P. Komandant artilerije,
pukovnik,
Aleksej Gavričenko

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—2/1, k. 652.

[2] Priprema je izvršena 12. aprila (vidi dok. br. 37 i 51).

BR. 54

ZAPOVEST ŠTABA I. PROLETERSKE DIVIZIJE JA OD 11. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 110
11 aprila 1945 god.

Strogo poverljivo!

Z A P O V J E Š T

(sekcija **Vukovar** 1 : 100.000)

Glavnina naše armije na sremskom frontu izvršiće frontalni udar. Osnovna zamisao ovih operacija je da se preseče neprijateljska grupacija na sremskom frontu, da se odvoji od svoje pozadine i da se brzim dejstvom sa svih pravaca uništi. Divizije na centralnom otseku sremskog fronta imaju zadatak da se što brže spoje sa levim krilom III armije na pravcu Dalja, a svojim frontalnim napadom da ubrzaju slamanje i uništavanje neprijateljskih snaga na sremskom frontu, sa glavnim zadatkom zauzimanja Vinkovaca i Vukovara.

Za proboj glavne neprijateljske linije jedinice naše XXI divizije izvršiće glavni prodor na dosadanjem levom krilu naše divizije i na otseku fronta Banovina — Srednji Potez (zapadno od s. Bapska[3]), a pomoćnim pravcem duž ceste Šarengrad — Mohovo. Jednovremeno će V brigada XXI divizije izvršiti desant između Opatovca i Sotina.[4]

Na glavnom pravcu udara djestvovaće naša III i XIII brigada, s tim da po proboju neprijateljskog fronta u zajednici sa jednim tenkovskim bataljonom[5] produži sa brzim gonjenjem i prodorom između Lovaša i Opatovca ka Sotinu, zauzimajući to mesto. Za to vreme I proleterska brigada i V briga-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 22—9/1, k. 715.**

[2] **Izostavljeni tekst je sličan tekstu uvodnog dela zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila 1945 (vidi dok. br. 37).**

[3] **8 ; io Treba: Novak-Bapska (4 km južno od Šarengrada).**

[4] **Vidi dok. br. 56: zapovest Štaba 21. divizije JA od 11. aprila 1945. godine.**

[5] **Vidi dok. br. 37 i 59: zapovesti štaba 1. armije JA od 10. aprila i Štaba 2. tenkovske brigade od 11. aprila 1945. godine.**

da XXI divizije likvidiraće Mohovo i Opatovac, posle čega će I brigada produžiti ka Sotinu, a V brigada će se prebaciti preko Dunava i produžiti levom obalom uz Dunav ka Vukovaru i Borovu. Ovi zadatci imaju se izvršiti u toku 12 o. m. a sutradan 13 o. m. izvršiće se napad na Vukovar.

Za izvršenje ovih zadataka,

N A R E Đ U J E M O :

1. — *Početak napada:* artiljeriska priprema počeće 12 aprila u 4,45 časova i trajaće 15 minuta, s tim što će [se] artiljeriski prepad izvršiti poslednja 3 minuta. Artiljerijska priprema za svo vreme da bude po prednjem kraju neprijateljske linije.

Juriš pešadijom izvršiti 12 o. m. u 5 časova.

2. — **III proleterska brigada** izvršiće juriš i prodor kroz neprijateljsku odbrambenu liniju na glavnom pravcu prodora na prostoriji Srednji Potez, na otseku: desno Kneblov slš., a levo k. 141.

Po proboju neprijateljske linije nastaviti brz prodor, ne zadržavajući se na ostala uporišta, pravcem Kneblov slš. — Brzovac — Kragino Voće — k. 123 — Kenigzdorfov slš. — Papugin slš. — Notin slš. — Ciglana —Zlopolje — k. 110, odakle manjim delovima napasti Pustaru Grabovo, a glavninom sa zapada napasti Sotin.

3. — **XIII proleterska brigada** postaviće se na polazne položaje pozadi jurišnog položaja III brigade, sa tim da odmah posle ovladivanja prvom neprijateljskom linijom izvrši prodor i nastavi gonjenje krećući se desno od III brigade pravcem: slš. F. Senca — k. **129** — k. **125** — k. **125** — k. **122** — Sv. Ilija — pst. Fridrihovac — pst. Lipovac — k. **123**,[6] s tim da odatle napada s juga Sotin.

4. — **Tenkovski bataljon** u toku ove noći postaviće se na polazni položaj na severnoj ivici šume Kalile — k. 145. Odmah po proboju neprijateljske linije na pravcu udara III brigade tenkovski bataljon prelazi u juriš, nastavlja gonjenje i brz prodor pravcem k. 141 — Kneblov slš. — Brzovac — Kragino Voće — Papugin slš. — pst. Fridrihovac — pst. Lipovac, sa koje prostorije zajedno sa pešadijom će izvršiti upad u Sotin.

Sve pešadijske jedinice koje dejstvuju na ovom pravcu dužne su da stalno brzim pokretima prate tenkove.

Desnokrilna četa tenkovskog bataljona u ovom prodoru mora se što pre jugozapadno od Opatovca spojiti sa desantnom

[6] **Treba: k. 103 (2 km jugoist. od s. Sotina).**

V brigadom i pomoći je — po potrebi — u brzoj likvidaciji Opatovca.

5. — **I proleterska brigada** izvršiće prodor duž puta Šarengrad — Mohovo i brzim prodorom zauzeti Mohovo, nastaviti dalje ka Opatovcu potpomažući desantnu brigadu u zauzimanju Opatovca a zatim će produžiti za Sotin cestom sa naslonom desnog krila na Dunav.

6. — **V brigada XXI divizije:** u cilju dejstva u neprijateljskoj pozadini ova brigada će u toku noći 12 ov. mj. pre rasvita izvršiti desant sa svim snagama između Sotina i Opatovca u visini Sabadoševog slš. obezbeđujući vršenje desanta u svim pravcima. Sa glavninom brigade 12 aprila u zoru izvršiti napad na Opatovac i odmah po zauzimanju nastaviti za Mohovo sadejstvujući I proleterskoj brigadi u zauzeću Mohova.

Po izvršenju ovih zadataka V brigada će se prikupiti kod pristaništa Opatovac, odakle će se prebaciti na levu obalu Dunava i odmah u toku dana 12 o.m. i noći 12/13 o.m. izvršiti pokret u pravcu Bačko Novo Selo pa dalje uz Dunav do na prostoriju pst. Bođanska (na levoj obali između Vukovara i Borova). Prema potrebi ovoj brigadi će se naknadno izdati naređenje da izvrši desant između Vukovara i Borova, oko fabrike obuće, sa ciljem presecanja komunikacije Borovo — Vukovar — Vinkovci i dejstva na Vukovar.

7. — **Italijanska brigada** će se sa tri bataljona u toku noći 12/13 o.m. postaviti na prostoriju Babin Dol — k. 98, smenjujući tamo jedan bataljon I brigade. 12 o.m. u času napada izvršiće prodor pravcem Grubanovljevog salaša — Srednjak — k. 223[7] — i sa te prostorije napasti sa jugozapada Mohovo sadejstvujući I brigadi, a potom napasti Opatovac osnovnim pravcem duž Ležimir Dola. Po zauzeću Opatovca Italijanska brigada će se postaviti zapadno od Opatovca i organizovati na liniji k. 118 — Feđverov slš. — Sv. Ilija zaposjedajući sa svim snagama i sredstvima ovu liniju. Jedan bataljon ove brigade kretaće se iz Šarengrada za I brigadom i po zauzeću Opatovca doći na novi zadatak u sastav svoje brigade.

8. — **Artiljeriska brigada** po izvršenom proboju neprijateljske linije pridodaće III i XIII brigadi po jedan svoj divizion za neposredno potpomaganje, a ostalim divizionima kretaće se u skokovima pravcem Bapska[a] — salaš F. Senca — Kragino Voće — Papugin slš. — pst. Lipovac — k. 103 — Sotin sa zadatkom potpomaganja na tom osnovnom pravcu prodora divizije.

[7] **Treba: k. 123 (Kragino voće, severno od s. Lovaša).**

9. — **Protivavionski divizion** postaviti u toku dana na zapadnom izlazu iz s. Šarengrada sa zadatkom da pozadi I brigade krene za Opatovac čim to mesto bude oslobođeno i da se postavi na zapadnom izlazu iz s. Opatovca za protivtenkovsku odbranu. Vod pakova[9] pratiće i potpomagati I proletersku brigadu na njenom pravcu dejstva.

10. — **Deo plovnih jedinica crnomorske flote** izvršiće desant V brigade i potom je artiljerijskom vatrom potpomagati u svim njenim zadatcima. Sem toga, naknadnim radiogramskim naređenjima pomagaće svojom artiljerijom diviziju u njenom daljem dejstvu na Sotin — Vukovar.

11. — **Avijacija** će sadejstvovati za sve vreme operacija, kojoj našu prednju liniju dostignuća označavati sa serijom od 3 — 5 zelenih raketli.

12. — Komandno mesto Štaba divizije, centar telefonske i radio veze biće na osmatračnici kod k. 145 (jugozapadno 1 km od Bapske[10]).

Dalji pravac Kneblov slš. — Kragino Voće — k. 123 — Papugin slš. — pst. Lipovac. Pomoćni pravac veze Šarengrad — Mohovo — Opatovac — Sotin. Po zauzeću Sotina Štab divizije biće u Sotinu.

13. — Po završetku operacija u toku 12 o.m. I, III, XIII i artiljeriska brigada i tenkovski bataljon postaviće se na prostoriju Sotin — [pst.] Grabovo, odakle će se 13 o.m. krenuti u napad sa osnovnim ciljem zauzeća Vukovara. Zapovest za ovu operaciju izdaćemo naknadno.

14. — M. S. B. — 15 biće u Šarengradu, u kom pravcu slati ranjenike.

15. — **Ugovoreni znaci:**

Borbeni znaci:

12 april **Srem — Srbija**

13 april **Zora — Zagreb**

Znaci raketlama:

Juriš — 2 bele raketle u pravcu neprijatelja.

Tražim artiljerisku vatru — crvena i bela raketla u pravcu cilja.

Tražim tenkove — zelena i bela raketla u pravcu neprijatelja.

Prekini vatru — dve crvene raketle u vis.

Ovde sam (obeležavanje svoje prednje linije) — serija od 3 raketle. (Ovo je važan znak koga treba češće davati kako bi tenkovi, avioni, artiljerija i brodovi znali našu liniju prednjih de-

[9] **U pitanju su topovi PAK (vidi dok. br. 57, objašnjenje 7).**

lova. Ovaj znak češće davati a obavezno prilikom svakog no-**vog** prodora prednjih delova ili u slučaju kad avioni nadleću).

Kad naši brodovi sa Dunava ispale belu raketlu, obavezno im se javiti znakom »**Ovd**e sam« (tri zelene raketle). Naše jedinice koje izbijaju na Dunav, ako nisu sigurne čiji su brodovi ili čamci na Dunavu, neka ispale jednu belu raketlu, na šta su naši brodovi dužni da odgovore sa zelenim raketlama.

16. — Radio vezu obavezno po planu ili naknadno ugovorenom vremenu držati. V brigada u slučaju kvara svoje stanice obavezno će uhvatiti vezu preko najbliže naše brigade i specijalno upućenim odeljenjem za vezu ka našem komandnom mestu.

17. — Obzirom na ogromnu vojničku i političku važnost ove operacije zahtevamo da se svi štabovi i komande do krajnjih granica založe za bezuslovno izvršavanje postavljenih im zadataka. U ovom smislu pripremu operacije i izvršenje jurišа obezbediti u svemu po izdatim usmenim direktivama i naređenjima; a dalji rad u duhu ove zapovesti smelo i brzo izvoditi izvršavajući zadatke bez obzira na momentalne situacije kod suseda, čime će se ovim najefikasnije pomoći da i oni svoje zadatke brzo rade. Smelost i prodornost je osnova u ovoj operaciji, pošto je ona u celini organizovana za brzo manevarsko otsecanje neprijateljskih grupa na ovom frontu i uništavanje opkoljenih i ispresecanih neprijateljskih grupa. Posle prvoga prodora pešadijske jedinice moraju brzim pokretima, često i trkom pratiti tenkove kako bi se što pre razbila duboka neprijateljska pozadina."

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
ppukovnik

NAČELNIK ŠTABA
ppukovnik,

KOMANDANT
general-major,
Vaso Jovanović

Dostavljeno: I, III, XIII, Italijanskoj, artiljerijskoj brigadi I divizije, V brigadi XXI divizije, tenkovskoj brigadi za tenkovski bataljon.

[11] **O dejstvima jedinica 1. proleterske divizije JA prilikom proboja sremskog fronta vidi dok. br. 87: izvod iz Operacijskog dnevnika 1. proleterske divizije JA od 11. do 20. aprila 1945. godine.**

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 110
12. V u č. 1945

Postupljeno je po prednjem, u akta.

Za štab
šef operativnog otseka,[12]
major
Milan Pavlović

[12] **U originalu je tekst ispod štambilja dopisan mastilom.**

BR. 55

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. APRILA'

STAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
»NIKOLA TESLA« N.O.VJ
O. Br. 113
11. IV. 1945 g.

Izvod iz operac.
dnevnika od 1. do
10. IV. 1945 g.

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

1. IV. 1945

I brigada: Nalazila se kao div. rezerva u s. Adaševcima.

III bat. na položaju duž r. Bosuta od Gradinc do s. Morovića. Utvrđivanje položaja. Ostali dijelovi radili su po planu i rasporedu rada.

II brigada: Na položaju sa istim rasporedom kao i prethodnog dana.[2] II bataljon vršio bojno gađanje.

III brigada: Na položaju sa istim rasporedom kao i prethodnog dana.[3] U toku dana neprijatelj je tukao naše položaje artiljerijskom vatrom, ali bez uspjeha. Aktivnost snajpera na predstražarskim položajima.

Artiljerijska brigada: Na položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana.[4] Artiljerija je tukla nepr. ciljeve. Pogotci su bili dobri i osmatranjem je ustanovljeno da su se sva zrna rasprskala tačno po nepr. položajima. Nepr. gubitci 3 mrtva.

Vrijeme lijepo. Nepr. avijacije nije bilo. Naša avijacija aktivna u pozadini neprijateljskoj.[5] Štab divizije u s. Adaševcima.

[1] **Original (pisan na mašipi, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—1—2, k. 256.**

[2] **Na liniji: Korovi — Kandrašica.**

[3] **Istočno od s. Ilinaca, na liniji Kandrašica — s. Gradina.**

[4] **U rejonu s. M. Vašice.**

[5] **Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96.**

2. IV. 1945

I brigada: Kao diviziska rezerva u s. Adaševcima s dva bataljona. Jedan bataljon na položaju kao i prethodnog dana. Do podne rađeno po planu i rasporedu rada. Poslije podne politički časovi.

II brigada: Sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Utvrđivanje položaja. I bataljon vršio bojno gađanje. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

III brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo. Sa predstražarskih položaja naši snajperi ubili su 4 neprijateljska vojnika.

Art. brigada: Položaj sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. III divizion tukao je jednu neprijateljsku kolonu. Pogotci su bili dobri. Neprijateljska artiljerija nije dejstvovala.

Gubitci neprijatelja 4 mrtva. Vrijeme vedro i toplo. Štab divizije u s. Adaševcima.

3. IV. 1945

I brigada: Nalazila se kao div. rezerva u s. Adaševcima. Jedan bataljon na položaju kao i prethodnog dana. U ostalim jedinicama rad po planu i rasporedu rada.

II brigada: Na istom položaju kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo. Od nagazne mine ranjena su 4 borca.

III brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Do borbe sa neprijateljem nije došlo.

Art. brigada: Na istom položaju i sa istim rasporedom.

I i III divizion tukao je nepr. položaje kod s. Ilinaca i Tovarnika. Naši gubitci 4 ranjena. Vrijeme lijepo i vedro. Štab divizije u s. Adaševcima.

4. IV. 1945

I brigada: Po zapovijesti Štaba divizije[6] krenula je iz s. Adaševca u 8 časova na sektor Batrovci — Lipovac, sa zadatkom likvidiranja nepr. garnizona u Batrovcima i Lipovcu.[7] Garnizoni su bili utvrđeni zemljanim fortifikacijskim objek-

[6] Zapovest Štaba 6. proleterske divizije JA od 4. aprila 1945. za napad u rejonu s. Batrovci — s. Lipovac (AVII, reg. br. 20—2—1, reg. br. 1—20—2, k. 808).

[7] Položaje 6. proleterske divizije JA posela je 42. divizija JA. Dejstva 6. proleterske divizije ka s. Vrbanji povezana su sa dejstvima 11. divizije JA (vidi dok. br. 47, objašnjenje 3).

tima. Posada garnizona sastojala se od Njemaca,[8] ustaša[9] i bjelogardejaca.[10] Neprijatelj je imao 2 brdska topa, 1 protivkolac, 2 baterije teških minobacača. Ispred položaja imao je minska polja, a ispred s. Lipovca, pored minskih polja, i prepreke od bodljikave žice. Na položaj brigada je stigla u 20 časova i zaposjela je položaj sa sledećim rasporedom: I bataljon zaposeo je položaj zapadno od s. Lipovca — crkva sv. Luke — k. 84 i komunikaciju koja vodi od k. 80 u s. Lipovac. III bataljon imao je zadatak da napadne istočni i zapadni dio sela. Jedna četa II bataljona imala je zadatak da napadne fabriku kudelje između Lipovca i Batrovaca. Dvije čete u rezervi.

Sa ovakovim rasporedom jedinice su napadale neprijateljske garnizone u 2 časa."

II brigada: Na istom položaju kao i prethodnog dana do 18 časova, kada su jedinice 42 Udarne divizije[12] smjenile brigadu sa položaja. Brigada je sa položaja krenula i smjestila se u s. Adaševci.

III brigada: Brigada se nalazila na istom položaju i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. Oko 18 časova smjenjena je od jedinica 42 divizije[13] i izvršila pokret za s. Morović, gdje se i smjestila po kućama u 23 časa.

Art. brigada: Na istim položajima i sa istim rasporedom kao i prethodnog dana. U toku dana došla je 42 divizija radi smjene naše divizije. Prilikom dolaska bila je primjećena od neprijatelja, koji je tukao artiljerijskom vatrom na putu Šid — [M.] Vašica. Naš II divizion izvršio je kontrabatiranje i neutralisao neprijateljsku bateriju. Uvečer brigada je dobila pokret na položaj između s. Morovića i Batrovaca radi potpoma-

[8] U s. Lipovcu, na mostobranu, nalazio se Nemačko-arapski bataljon, koji je krajem februara 1945. potčinjen nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji, a u s. Batrovcima, na mostobranu, Severnokavkaski bataljon, krajem marta 1945. potčinjen Štabu 41. pešadijske divizije, ojačan jednom četom 1230. puka 41. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: saslušanje generala Hauzera, komandanta 41. pešadijske divizije; reg. br. 52/1a, k. 73A: saslušanje Roberta Montana; reg. br. 65/1a, k. 73A: istorijat nemačke 41. pešadijske divizije).

[9] U pitanju su delovi 3. ustaško-domobranske divizije *(Završne operacije*, str. 538).

[10] Verovatno delovi Ruskog zaštitnog korpusa *(Završne operacije*, str. 538).

[11] Napad je podržavala Artiljerijska brigada 6. proleterske divizije JA, ojačana Teškim divizionom 42. divizije JA (dve baterije 76 mm i jedna haubička baterija od 4 haubice 122 mm), s vatrenih položaja Kablarovac — k. 83 — Rastovi — Depuš, koncentracijama vatre na pravcu s. Batrovci — s. Lipovac (M. Pajević, n. d., str. 534).

[12] i [13] Vidi dok. br. 33.

ganja napada pješadije na nepr. garnizone Batrovci — Lipovac.[14]

Vrijeme oblačno i kišovito. Štab divizije u s. Moroviću.

5. *IV. 1945*

I brigada: Napad na nepr. garnizone Batrovci — Lipovac počeo je u 2 časa ujutro.[15] Napad toga dana nije uspio, jer je neprijatelj bio dobro utvrđen, a ispred položaja imao je minska polja i prepreku od bodljikavih žica. U toku čitavog dana izvršeno je niz jakih napada na neprijatelja, ali su svi napadi bili odbijeni. Neprijatelj je osim toga snažnom art. vatrom tukao naše položaje.

II brigada: Do 14 časova u s. Adaševcima, kada je krenula sa svim snagama u s. Morović, gdje se smjestila po kućama. Tog dana brigada je bila diviziska rezerva.

III brigada: Do 14 časova nalazila se u južnom dijelu s. Morovića, gde je po zapovijesti Štaba divizije krenula u nastupnom maršu za s. Vrbanju. Pokret je izvršen u 14 časova.

Art. brigada: Na položaju ispred s. Batrovci. Neprijatelj je tukao artiljerijskom vatrom iz s. Lipovca i Apševaca na naše pješadijske položaje. Kontrabatiranje je vršio teški divizion 42 divizije,[16] koji je potpomagao napad naše pješadije. Jedan naš divizion 76 mm. nalazi se na položaju kod Šida.

Vrijeme lijepo. Neprijateljske avijacije nije bilo. Nepr. gubitci: 25 mrtvih i 85 ranjenih. Naši gubitci: 33 mrtva i 149 ranjenih.

Od nepr. art. vatre uništeno je i oštećeno: 2 protivkolne puške, 1 bacač 56 mm, 5 ruskih strojnica i 2 puške.

Štab divizije u s. Moroviću.

6. IV. 1945

I brigada: Brigada je nastavila borbu za likvidaciju nepr. garnizona Batrovci — Lipovac.[17] Borba je bila žestoka i vođena je preko čitavog dana, naročito kod Batrovaca. U 18 časova potpuno je likvidiran garnizon Batrovci, dok garnizon Lipovac i dalje je uporno branjen pored naših jakih napada.

[14] Vidi zapovest komandanta artiljerije 6. proleterske divizije JA za podršku 1. brigadi u borbama u rejonu s. Lipovac — s. Batrovci (AVII, reg. br. 9—7/5, k. 808).

[15] Vidi dok. br. 39: depeše Štaba 1. armije JA komandantu armije od 5. i 6. aprila 1945. godine.

[16] Taj divizion je pridat Artiljerijskoj brigadi 6. proleterske divizije JA.

[17] Vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA komandantu armije od 6. aprila 1945. godine.

II brigada: U 12 časova krenula je uz rijeku Studvu prema s. Soljani po naređenju Štaba divizije. Brigada je stigla do r. Spačve i kako nije bilo prelaza, brigada je tu i prenoćila.

III brigada: Brigada se nalazila na položaju ispred s. Vrbanje. Jedan bataljon presjekao je komunikaciju Vrbanja — Soljani sa zadatkom da napadne Vrbanju sa istoka i juga. Drugi bataljon je dobio zadatak da napadne neprijatelja sa sjeverne strane u Vrbanji. Treći bataljon u rezervi brigade. Napad je otpočeo u 8 časova, a završen u 11, kada je ovladano s. Vrbanjom.[18] Odmah po izvršenju ovog zadatka jedan bataljon upućen je na komunikaciju prema Komletincima i Otoku, da spreči nepr. intervenciju prema Komletincima i Vrbanji, a jedna četa upućena je da napadne Soljane, te da pomogne jedinicama XI divizije, koje su vodile borbu za to selo.[19]

Art. brigada: Na položaju kod s. Batrovaca. Poslije zauzeća nepr. garnizona u s. Batrovcima artiljerija je tukla nepr. garnizon u s. Lipovcu, koji je napadnut od strane naših pješadijskih jedinica. Neprijateljska artiljerija bila je ušutkana.

Vrijeme kišovito. Nepr. avijacije nije bilo.

Gubitci neprijatelja: 168 mrtvih, 185 ranjenih, 73 zarobljena. Naši gubitci: 62 mrtva i 182 ranjena.

Zaplenjeno od neprijatelja: 3 teška mitraljeza, 14 puškomitraljeza, 1 bacač 50 mm, 2 strojnice, 115 pušaka, 35.000 puščanih metaka, 110 mina, 100 granata za protivkolni top, 260 ručnih bombi i ostale druge ratne spreme.

Uništeno našeg oružja nepr. artiljerijskom vatrom: 5 ruskih strojnica, 3 puške, 1 teški mitraljez i 3 puškomitraljeza.

Štab divizije u s. Moroviću.

7. *IV. 1945*

I brigada: Brigada se nalazi na istom sektoru kao i prethodnog dana. Preko cijelog dana vođena je borba za likvidaciju garnizona Lipovac iz kog je neprijatelj davao ogorčen otpor. U toku cijelog dana izvršeno je više napada, ali bez uspjeha.[20]

II brigada: Krenula je u 5 časova prema s. Soljani — Vrbanja, gdje se smjestila u šumi Sveno, sjeveroistočno od Vrbanje. Jedan bataljon je stupio u napad na s. Soljani,[21] gdje se povezao sa snagama naše III brigade. U 18 časova II bataljon kreće za s. Vrbanju i zauzima položaje sa južne strane, gdje je vršio napad na neprijatelja u toku cijele noći. U zoru bataljon se povukao na svoje polazne položaje.

[18] Vidi dok. br. 39: depešu štaba 1. armije JA komandantu armije od 7. aprila 1945. godine.

[19] Vidi dok. br. 47.

[20] I [21] vidi dok. br. 39: depeše Štaba 1. armije JA komandantu armije od 7. aprila 1945. godine.

III brigada: Na položaju u s. Vrbanji. Neprijatelj je u 9 časova počeo da napada Vrbanju sa tri strane: sa sjevera, sjeverozapada i juga, sa svježim snagama koje su došle kao pojačanje sa pravca Otok. Jačina neprijatelja tri bataljona. Neprijatelj je uporno i ogorčeno napadao i pet puta vršio je juriš. Borba je trajala u toku cijele noći i naše snage su se povukle iz Vrbanje i skoncentrisale se kod Gvozdićeva stana, sjeveroistočno od Soljana.

Art. brigada: Na položaju sjeverno od s. Soljana, na ivici šume sa jednim divizionom, drugi divizion na jugozapadnoj ivici šume Sveno. Preko cijelog dana potpomagala je artiljerijskom vatrom napade naših jedinica na neprijateljske garnizone u Soljanima i neprijateljske napade na Vrbanju.[22]

Gubitci neprijatelja: 652 mrtva, 550 ranjenih. Naši gubitci: 73 mrtva, 222 ranjena. Zapaljena dva tenka.

Art. vatrom uništeno: 7 pušaka, 1 puškomitraljez, 2 snajperke, 1 bacač 50 mm, 1 protivkolna puška.

Vrijeme oblačno. Neprijateljske avijacije nije bilo. Štab divizije u Špolara st., šuma Busevina, sjeveroistočno od Soljana.

8. IV. 1945

I brigada: U toku noći između 7/8 ov. mj. smjenjena od snaga XXII divizije i krenula u pravcu Vrbanje i smjestila se u šumi Busovina na odmor.

II brigada: Držala isti položaj kao i prethodnog dana. II bataljon je branio s. Vrbanju sa jugoistočne strane. Odbačen je iz sela[23] i zauzima položaj zapadno od istog sela.

III brigada: Po naređenju Štaba divizije, brigada je napala nepr. garnizon u s. Soljanima u 16.30 časova. Napad je počeo pravcem: istočno od kanala Gvozdićev st. — Soljani i isključno, komunikacija Vrbanja — Drenovci. Naša artiljerija je potpomagala napad. Poslije ogorčene borbe, koja je trajala do 9 ov. mj. do 3 časa ujutro, brigada je zauzela selo.

Art. brigada: U toku dana art. djelatnost sa o'oe strane. Neprijateljska artiljerija sa želj. stanice Vrbanja tukla je naše položaje. Naša artiljerija potpomagala je vatrom napad naših jedinica na s. Soljane.[24]

[22] Misli se na pomaganje naših jedinica u borbama za s. Vrbanju.

[23] Vidi dok. br. 39: depešu štaba 1. armije JA komandantu armije od 8. aprila 1945. godine.

[24] Toga i idućeg dana, 9. aprila, Teški divizion 42. divizije JA, pridat 6. proleterskoj diviziji JA, neutralisao je neprijateljske baterije u rejonu ž. st. Vrbanja — Bočanci stan zapadno od s. Vrbanje (M. Pajević, n. d., str. 538).

Neprijateljski gubitci: 224 mrtva, 325 ranjenih i 20 zarobljenih. Naši gubitci: 56 mrtvih i 105 ranjenih.

Uništeno od nepr. artiljerijske vatre: 1 protivkolna puška, 1 bacač 50 mm, 1 ruski šmajser, 7 pušaka, 2 teška mitraljeza. Zaplenjeno od neprijatelja 28 konja i uništeno 2 kamiona.

Vrijeme vedro i toplo. Štab divizije u Špolara st.

9. *IV. 1945*

I brigada: Dobila je zadatak na napadne neprijateljski garnizon u s. Vrbanji[85] u sadejstvu sa našom II brigadom. Brigada je napadala Vrbanju sjeverozapadno i sjeveroistočno od s. Vrbanje. Napad je počeo u 9 časova. Početkom napada neprijatelj je izvjesne svoje snage iz garnizona prebacio u šumu Boljkovo i ugrožavao je krilo našeg I bataljona, tako da smo rezervu orijentisali u tome pravcu. Sam napad nije uspio, jer je neprijatelj bio razvučen po salašima i šumama, odakle je manevrisao i vršio kontranapade, a predteren preko koga je vršen napad je brisan.

II brigada: Vršila je pripreme za daljnje operacije. Jedan bataljon napadao je Vrbanju sa istočne strane, a jedan duž komunikacije Vrbanja — Soljani. Zadatak nije izvršen, usljed ogorčene odbrane neprijatelja i nedovoljne pripreme sa naše strane.

III brigada: Brigada se nalazila u s. Soljanima. Jedan bataljon zaposio je komunikaciju Drenovci — Vrbanja kod Vilica stana sa zadatkom da ne dozvoli neprijatelju prolaz kroz Vrbanju. U 2 časa neprijateljska kolona koja je vukla topove za Vrbanju dočekana je od ovog bataljona i vraćena je nazad.

Art. brigada: Preko cijelog dana dejstvovala i pomagala naše napade na s. Vrbanju. Teški divizion vršio je kontrabatiranje na nepr. artiljeriju.

Neprijateljski gubitci: 123 mrtva, 232 ranjena. Naši gubitci: 41 mrtav, 148 ranjenih.

Zarobljeno: 1 šarac, 1 puška, 1 radiostanica, 4.000 metaka, 5 konja i 1 kara.

Vrijeme lijepo. Štab divizije u Špolara stan.

10. IV. 1945 <

I brigada: U 14 časova po zapovijesti Štaba divizije prebacila se u s. Soljani i u 19,30 časova krenula nastupnim mar-

[85] Vidi dok. br. 39: depeše Štaba 1. armije JA komandantu armije od 9. aprila 1945. godine.

šem za s. Drenovce sa zadatkom da ga osvoji.[26] Naše snage ušle su u s. Drenovce u 23 časa bez borbe, jer se neprijatelj povukao.

II brigada: Držala je položaj kao i prethodnog dana. Manji napadi na nepr. garnizon u Vrbanji.

III brigada: Nalazila se u s. Soljani, a jedan bataljon na istom položaju i sa istim zadatkom kao i prethodnog dana.

Artileriska brigada: Potpomagala je cijelog dana artiljerijskom vatrom borbe naše pješadije i vršila kontrabatiranje nepr. artiljerije.

Neprijateljski gubitci: 12 mrtvih i 22 ranjena. Naši gubitci: 6 mrtvih i 67 ranjenih.

Gubitaka u oružju nije bilo.

Vrijeme lijepo i toplo. Neprijateljske avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Soljanima.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Zamjenik načelnika
poručnik
Voj.[27] Nikolić

[26] **Vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije JA komandantu armije od 10. aprila, dok. br. 45: depeše Štaba 6. proleterske divizije Štabu 1. armije JA od 10. aprila 1945. godine.**

[27] **Vojislav**

BR. 56

ZAPOVEST ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ SREMSKOG FRONTA'

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
PRVE ARMIJE
Op. str. pov. br. 43
1 l-IV-1945 g.
u 14 h

Z A P O V E S T
(Sekcije Vukovar, Vinkovci 1 : 100.000)

[2]

Naša Armija dobila je zadatak da izvrši proboj neprijateljske linije na sremskom frontu, razbije neprijateljsku odbranu prema Vukovaru i Vinkovcima i u snažnom naletu ovlada ovim uporištima. U ovom zadatku efikasno će sudelovati naša avijacija.

Za izvršenje ovog zadatka štab Armije odlučio je da glavni pravac udara i proboj fronta bude k. 141 — levo krilo naše IV brigade —, do prostorije Srednji Potez. Proboj ovoga fronta dobila je naša divizija i I divizija uz sadejstvo dva tenkovska bataljona.

Naš zadatak: Izvršiti prodor od ivice šume severoistočno od Trunićevog salaša, k. 141, pa udesno 200 metara iza bezimenog salaša, i razviti brzo nastupanje opštim pravcem: Rana Jabuka — Tompojevci — Berak — Svinjarevci, likvidirajući usput s. Lovaš, s. Mikluševci, s. Tompojevci, s. Čakovci, s. Berak, preći ranije izrađenu neprijateljsku liniju i ovladati s. Svinjarevci i s. Negoslavci. Ovaj zadatak divizija ima izvršiti u prvoj etapi 12 aprila ov. g., a u toku noći prikupiti se na dostignutim prostorijama.

Sledećeg dana, 13 aprila ujutru, nastaviti napredovanje opštim pravcem: s. Petrovci — s. Nuštar, preći neprijateljsku liniju istočno od Vinkovaca i prikupiti se na prostoriju Nuštar i severno od Vinkovaca. Na putu likvidirati sela: Petrovci, Cerić i Putar.[3]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVI I, reg. br. 8—1/1, k. 1043.**
[2] **Izostavljeni tekst je sličan tekstu u uvodnom delu zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila (vidi dok. br. 37).**
[3] **Verovatno: s. Nuštar (3 km severoist. od Vinkovaca).**

U sastav divizije za izvršenje ovoga zadatka ulazi tenkovski bataljon[4] i jedna brigada[5] 48 Makedonske divizije.

Za izvršenje postavljenog nam zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

IV brigada:

Noću između 11/12 aprila požuriti sa kopanjem sprovodnica ispred svake čete u pravcu neprijateljskih položaja, primičući što bliže neprijatelju na sadašnjem prostoru rasporeda svojih jedinica. Sa minerima čistiti minska polja i označavati prolaze za jedinice i tenkovsku kolonu. U detalje upoznati sve starešine o njihovim zadacima. Raspored za napad napraviti ovako: dva bataljona na krila ostavljajući prostor između bataljona za oko 200—300 metara i tim prostorom postaviti prateća oruđa trećeg po redu bataljona i pripremiti bataljon na vrlo bliskom otstojanju za juriš. Koristeći artiljeriisku pripremu i pripremu pešadiskog oruđa za juriš, snažnim naletom na dati znak za juriš, pregaziti neprijateljsku liniju, brzo čistiti minska polja a u momentu upadan ja tenkova[6] u borbu brzo skloniti naše ljudstvo u neprijateljske rovove i saobraćajnice, da ih tenkovski raspored ne pregazi.

Pošto tenkovska kolona prođe naše borce, munjevitim gonjenjem produžiti sa tenkovima preko salaša A. Senca i sa južne i zapadne strane napasti Lovaš i uz pomoć tenkova likvidirati ga. Usput se ne zadržavati na izvesnim salašima i malim otpornim tačkama neprijatelja. Pošto se privede kraju likvidacija Lovaša ostaviti manje delove za čišćenje sela a jačim snagama brigade nastaviti brzo nastupanje u pravcu s. Mikluševaca koje očistiti. Za vreme napada na Lovaš isturiti obezbeđenje prema Sotinu na cesti.

Jačim delom svojih snaga od Mikluševaca produžiti na železničku stanicu Grabovo koju likvidirati i postaviti se iza ranije utvrđene neprijateljske linije jugoistočno od Negoslavaca. Sa ostalim svojim snagama močvaru prelaziti jugozapadno od železničke stanice Grabovo. Do noći 12 aprila prikupiti se na prostoriji Gajić, k. 105 — Batina — Selište, sa jakim obezbeđenjem prema Negoslavcima.

[4] **Bataljon je iz sastava 2. tenkovske brigade 1. armije JA.**
[5] **Reč je o 14. brigadi.**
[6] **Ta reč je dopisana zelenim mastilom.**

13 aprila u 4 časova otpočeti napad na s. Negoslavce koje likvidirati a zatim se kretati opštim pravcem pokreta divizije u divizijskoj rezervi. Jednim bataljonom isturenim u desno obezbeđivati desni bok divizije. Do noći 13 aprila prikupiti se na prostoriji železnička stanica Bršadin — s. Marinci sa obezbeđenjem prema severoistoku i severu.

U toku borbe i pokreta čvrsto održavati vezu sa levim krilom I divizije. Zona širenja u desno severna ivica s. Lovaš, s. Mikluševci, pustara Grabovo, s. Negoslavci, s. Bogdanovci, južna ivica s. Bršadin.

XXXI brigada:

Prikupiće se u šumi pozadi IV brigade u toku noći 10/12 aprila,[7] a izvršiti sve pripreme i sa rukovodstvom razraditi zadatke jedinica.

Pošto tenkovi sa IV brigadom uđu u neprijateljski raspored, izvršiti brz pokret u evolucionom poretku opštim pravcem: Banovina, Rana Jabuka, a pošto IV brigada napadne Lovaš produžiti sa tenkovima kao prethodnica divizije u gonjenju i razbijanju neprijatelja daljnim pravcem Jelaš, k. 129 — s. Tompojevci — s. Berak, čisteći pomenuta sela. Brzo preći močvaru severnije od Beraka i ranije učvršćenu neprijateljsku liniju iza močvare i zauzeti s. Svinjarevci. Na prostoriji Svinjarevci obezbediti se prema jugu, zapadu i severozapadu i prikupiti se na navedenoj prostoriji u toku noći 12/13 aprila.

13 aprila u 4 časova krenuće pravcem s. Petrovci — s. Cerić koje očistiti a zatim preći neprijateljsku liniju izgrađenu ispred Vinkovaca i ovladati s. Nuštar, obezbeđujući se prema Vinkovcima i s. Ostrovo. Na toj prostoriji prikupiti se 13 do noći.

U toku borbi i pokreta sa manjim svojim snagama obezbeđivati se u levo, no to obezbeđenje ne isturati daleko.

Zona širenja: u levo Matijevićev salaš — južni deo sela Čakovci — Berak — Svinjarevci — šuma Dubrava — južni deo s. Cerić.

Tenkovski bataljon:

Pošto IV brigada izvrši prodor i napravi prolaze, uvesti tenkovsku kolonu u borbu prodirući opštim prav-

[7] **Treba: 11/12. aprila.**

cem naznačenim za XXXI brigadu, kojoj sadejstvovati pri likvidaciji uporišta za nju naznačenih.

IV brigadi sadejstvovati sa manjim delom bataljona pri likvidaciji Lovaša.

Prelaz preko močvare izvršiti na prostoru između s. Berak i železničke stanice Grabovo i to pošto mineri prekontrolišu prolaze i pešadija obezbedi iste. Najverovatnije je da će prolaz biti najbolji na mostu severno od Beraka. Po čišćenju sela Svinjarevci, tenkovski bataljon će se prikupiti istočno od sela za 1 kilometar te dovesti mašine u ispravnost.

13 aprila u 4 časova krenuti skupa sa pešadijom i nastupati opštim pravcem XXXI brigade sadejstvujući joj u čišćenju sela. Po ovladavanju sa s. Nuštar prikupiti se u istočnom delu sela te pregledati i dovesti u ispravnost mašine i pripremiti se za napad na Vinkovce. Ovo je opšti pravac i zadatak dejstva tenkovskog bataljona a pojedinosti i sitne taktičke zadatke u potpomaganju pešadije pri likvidaciji pojedinih otpornih tačaka regulisaće sam štab tenkovskog bataljona, na osnovu traženja komandanata pešadijskih brigada i po svom ličnom nahođenju. Bataljonu će biti pridodata minerska četa inžinjeriskog bataljona ove divizije, koju će štab bataljona upotrebljavati za pretraživanje prelaza preko močvara i jaruga i za čišćenje minskih polja.

Brigada 48 divizije:

U toku noći 11/12 aprila prikupiće se u šumi Cerje a odmah posle prodora neprijateljske linije kretaće se ešalonima opštim pravcem označenim za XXXI brigadu i neposredno pozadi nje. Ova brigada će biti diviziska rezerva a upotrebiće se prema potrebi i razvoju situacije. Ova će brigada u svom nastupanju likvidirati pojedine izolovane grupe neprijatelja. Šef otseka za vezu regulisaće plan i vreme radioveze sa šefom veze ove divizije.

Artileriska brigada:

Postaviće se i izvršiti korekturu kako je to ranije regulisano sa štabom divizije. Za vreme pripreme utrošiti količinu municije kako je usmeno naređeno. Po proboju linije pukovski divizion i divizion teških bacača kretaće se neposredno sa prvim napadnim talasom i potpomagati u borbi, a teški divizion kretaće se sa diviziskom rezervom. Detaljnije zadatke regulisaće sam štab art. brigade i

komandant diviziske artilerije, no u svakom slučaju jedan divizion da potpomaže IV, a jedan XXXI brigadu.

Komandant diviziske artilerije izdaće uputstva za dejstvo protivkolskih oruđa 45 mm. i njihov rad u toku nastupanja.

Početak napada. Artileriska priprema otpočeće 12 aprila u 4,45 čas. i trajaće 15 minuta. Dejstvo artilerije u početku da bude ređe a poslednjih 5 minuta brzom paljbom. Za vreme artileriske pripreme mineri ima da raščiste minska polja a pešadija da priđe što je moguće bliže. Poslednjih 5 minuta sva raspoloživa oružja da otvore uragansku vatru.[8]

Tačno u 5 časova pešadija će da pređe na odlučan juriš a u isto vreme će krenuti i tenkovi.

Komandna mesta: IV brigada na 1 kilometar pozadi svojih položaja a štab divizije između Kalile i Novak Bapske kod osmatračnice I divizije. Po proboju neprijateljske linije, štab divizije kretaće se sa diviziskom rezervom neposredno pozadi prvog napadnog talasa.

Veza: Centar radioveze i telefonske veze biće na komandnom mestu divizije do proboja fronta a po proboju opšti pravac kretanja divizije. Šef otseka za vezu divizije regulisaće i dati uputstva za pravilno funkcionisanje radio i telefonske veze. Brigade da dobro regulišu službu radi veze sa svojim bataljonima.

Ugovoreni znaci: Početak pešadiskog jurišа: dve bele raketle u pravcu neprijatelja, koje daju komandanti bataljona a jednovremeno i komandiri četa;

— traženje artileriske vatre: crvena i bela raketla ispaljena u pravcu neprijatelja;

— za obeležavanje prednjih linija i sadejstvo sa avijacijom: serija zelenih raketla od 3—5 komada ispaljenih u pravcu neprijatelja;

— prekid vatre: dve crvene raketle ispaljene u vis.

Borbeni znaci: 11 aprila 1945 **Borba — Pobeda**
12 april 1945 **Srem — Srbija**
13 april 1945 **Zora — Zagreb**

Komandant pozadine divizije za pokret dobiće posebno naređenje a organizovaće doturanje municije i ostalih potreba brigadama.

[8] **Vidi dok. br. 37: zapovest Štaba 1. armije JA od 10. aprila 1945. godine.**

Diviziski sanitetski punkt do proboja fronta nalaziće se kod komandnog mesta divizije, t.j. u Novak Bapsku a po proboju kretaće se sa štabom divizije. Referent saniteta regulisaće organizaciju transporta ranjenika i prikupljanja ranjenika preko brigadnih saniteta i Med. san. bataljona.[9]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
p.pukovnik
M.[10] Jovanović

M. P.

Komandant —
p.pukovnik,
Vlado M. Bajić

Načelnik — major,
Mil.[11] Maksimović

[9] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 89: izvod iz Operacijskog dnevnika 21. divizije JA od 11. do 20. aprila 1945. godine .

[10] Mirko

[11] Milivoj

BR. 57

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 11. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. APRILA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
P R V E A R M I J E
Op. br. 44
11-IV-1945 g.

Dostavlja izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1 do 10 aprila 1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE
(Operativno odeljenje). —

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika ove divizije u vremenu od 1 do 10 aprila ove godine u sledećem:

1 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih jedinica nepromenjen.[2] Raspored osmatračnica nepromenjen.

Izvršena je smena V-te od strane IV-te naše brigade na sektoru zapadno od k. 141, južno od severne ivice šume za 70 metara, pa u levo do k. 100, vezujući se desno sa I-vom proleterskom divizijom a levo s našom XXXI-vom brigadom. Smena je izvršena u tajnosti i pretpostavlja se da neprijatelj nije primetio istu.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola, koje su u svome izviđanju imale više susreta sa neprijateljskim izviđačkim patrolama. Na oko 100 m. pred železničkom stanicom s. Tovarnik došlo se do u neposrednu blizinu neprijateljskih položaja i naišlo na protivnikovu patrolu, koja je u paničnom bekstvu pobegla u pravcu njihovih položaja, bacivši jedan ranac u kome je pored ostalog nađeno i letak bačen iz naših aviona, 700 mauzer metaka i nekoliko bombi.

Izviđačke patrole naišavši na neprijateljska minska polja izvadile su 41 protivtenkovsku i jednu pešadisku minu i postavile ih ispred položaja našeg sektora.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—1, k. 256.**
[2] **Vidi dok. br. 18.**

Artilerija pešadiskih jedinica povremeno je tukla neprijateljske položaje i crkvu u s. Tovarniku. Rezultat gađanja dobar.

Neprijateljska artilerija u toku jučerašnjeg dana i noći nije dejstvovala, sem sa minobacaćima povremeno. Imala podbačaj za oko 200 metara ispred pešadiskih položaja.

Kod ostalih jedinica produžen je rad po predviđenom planu i rasporedu rada.

Gubitaka u ljutstvu i materijalu nije bilo.

Nepoznato je da li je nanešeno neprijatelju gubitaka.

Naša se avijacija nije pojavljivala.[3]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno se održava veza sa krilnim divizijama/

Sve ostalo bez promene.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Berkasovu.

2 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Naši položaji pešadiskih, artileriskih [delova] i osmatračnica nepromenjeni.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola. Pored delova izviđačkih jedinica povremeno a sa zadatcima upućivane su neprijateljskim rovovima i na pojedinim mestima otkrile dupla neprijateljska minska polja, dok bodljikave žice — žičane prepreke nisu primećene. Tokom noći vađene su ove mine i postavljene ispred našeg položaja. — Neprijatelj u smislu pokreta tokom noći skroz neaktivan, sem što je dejstvovao mitraljeskom i minobacačkom vatrom iz posednutih rovova.

Oruđa artileriske brigade nisu dejstvovala u toku jučerašnjeg dana, sem pešadijskih povremeno u smislu uznemiravanja neprijatelja.

Neprijateljska artilerija nije dejstvovala, sem bacačima povremeno pri pokušaju odbijanja naših izviđačkih delova.

Radom izviđačkih jedinica izvađeno je 27 protivtenkovskih mina i postavljeno ispred naših položaja.

V-ta brigada vršila je školsko i bojno gađanje, dok kod ostalih prištabskih jedinica produžen je rad po predviđenom planu i rasporedu rada.

Naši gubitci: 1 mrtav i 3 ranjena, koji su naišli na minu.

Neprijatelju naneti gubitci, ali nepoznati.

[3] **Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96.**

[4] **Desno: 1. proleterska divizija, levo: 6. proleterska divizija JA.**

Rad avijacije: oko 8 časova izviđačka delatnost naše avijacije, koja je mitraljirala neprijateljske položaje u pravcu s. Lovaša. Ostatak dana vidljivu vazdušnu zonu divizije preletela 4 aparata, od kojih 3 ruska i jedan aparat nepoznate narodnosti.[5]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno je održavana veza s krilnim divizijama, na desnom krilu sa I-vom proleterskom divizijom spojena rovovima, a sa VI-tom divizijom predstražarskim odeljenjima u zajednici, dok se linija rovova nije spojila zbog podvodnog terena za oko 400 metara. Ovaj nedostatak spajanja planom vatre i postavljanjem automatskog oružja otklonjen je.

Ostalo bez promene.

Vreme vedro bez vetra.

Štab divizije u s. Berkasovu.

3 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih delova nepromenjen.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola i desetina iz čete određene za uznemiravanje neprijatelja, gde je došlo do žestokih borbi sa neprijateljskim predstražarskim delovima i dolaska do na 80 metara ispred rovova kroz neprijateljska minska polja.

Naša artilerija nije dejstvovala, sem bacači pešadiskih delova na neprijatelja u smislu uznemiravanja i potpomaganja izviđačkih jedinica u toku noći.

Neprijateljska artilerija dejstvovala u vremenu od 18 do 18.30 časova jednom haubicom od 150 mm. iz pravca s. Lovaša a po s. Bapska-Novak izbacivši 13 granata. Neprijatelj bacačima tukao naše prednje položaje kod k. 100 izbacivši 3 granate.

Produženo je tokom noći na fortifikaciskim radovima i završavanja položaja oko skloništa i saobraćajnica.

Primećeno je u toku dana da neprijatelj kopa saobraćajnice od Grčićevog salaša, kojom je prilikom tučen lakim bacačima i teškim mitraljezima.

V-ta brigada kao diviziska rezerva produžila je zanimanje po predviđenom planu i<rasporedu rada i to: pre podne ratna služba, nastupni marš — sve radnje u nastupnom maršu.

Kod ostalih prištabskih jedinica produžen rad po predviđenom planu i rasporedu rada.

[5] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 102.**

Naši gubitci: 2 ranjena mitraljeskom vatrom, 1 kontuzovan i 1 ranjen pri nailasku kola na minu. Jedan konj uginuo i točak raznesen. Kola su bila natovarena minama za bacače, ali ni jedna mina nije eksplodirala.

Neprijateljski gubitci: 1 mrtav, pokošen iz mitraljeza, i tri nemačka leša bez isprava nađena ispred Grčićevog salaša, kod kojih je nađena ruska puška, uzete cokule i jedno šatorsko krilo.

Rad naše avijacije: u 16.10 časova jedan avion izviđačkog tipa izviđao neprijateljske položaje iznad s. Tovarnika i produžio pravcem severozapad.[5]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno se održava veza desno [sa] I-vom proleterskom i levo [sa] VI-tom proleterskom divizijom.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Berkasovu.

4 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih delova nepromenjen — izuzev što je jedan vod topova PAK[7] juče u 23 časa promenio svoj položaj i zauzeo novi u šumi severozapadno od Stankovićevog[8] salaša.

Mesta osmatračnica nepromenjena.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola, u cilju izviđanja i uznemiravanja neprijatelja, preduzete su akcije manjeg obima. Naši delovi određeni za to došli su do neprijateljskih minskih polja otvorivši jaku mitraljesku vatru i vatru iz lakih minobacača. Neprijatelj pri ovome odgovorio je manjom mitraljeskom vatrom.

Nastavljeno je vađenje minskih polja neprijatelja i izvađeno 30 protivtenkovskih mina na putu. koji ide paralelno sa leve strane puta Šid — Tovarnik.

Naša artilerija u toku dana aktivna tukući neprijateljske položaje i to: Kozjakov salaš (cilj 206), jedan neprijateljski kamion sa vojnicima kod Grčićevog salaša, kao i neprijateljsku pozadinu sa dobrim rezultatima.

Neprijateljska artilerija u toku noći dejstvovala je ispred naših položaja. Takođe neprijateljska artilerija dejstvovala je na Šid ispalivši 9 granata. Neprijatelj je gađao sa k. 136 desno od Tovarnika.

[5] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 106.**

[7] **Panzer Anti-Canner (nemački protivtenkovski top kalibra 57 i 75 mm).**

[8] **Verovatno: Stanivukovićevog.**

Nastavljen je rad na izrađivanju i utvrđivanju položaja na predviđenoj trasi.

Naši gubitci: 1 mrtav i dva lakše ranjena.

Neprijateljski gubitci: 1 mrtav, koji je prilikom dnevnog prepucavanja ubijen, dok su ostali podaci o neprijateljskim gubitcima nepoznati.

Rad avijacije: u 15.38 časova preletali su naše položaje ispred Tovarnika dva aviona izviđačkog tipa i produžili u pravcu severa. U 17.30 časova ponova su dva aviona nadletala u cilju izviđanja neprrjateljskih položaja.[9]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Veza ievo sa VI-tom proleterskom i desno sa I-vom proleterskom divizijom održava se uredno.

V-ta brigada kao diviziska rezerva ovoga dana zanimala je po predviđenom planu i rasporedu rada i to: pre podne pešad. egzercir — strojeva obuka, a posle podne politički časovi. Isti rad je bio i kod ostalih prištabskih jedinica.

Vreme lepo i vedro.

Štab divizije u s. Berkasovu.

5 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Naši pešadiski položaji promenjeni utoliko što se dve čete nalaze ispred Grčićevog salaša za oko 80 metara. — Raspored artilerije i osmatračnica nepromenjen.

Prema zapovesti armije O. br. 117 od 3 aprila tek. god.[10] izdata je zapovest ovoga štaba sa Op. br. 39 od 4 aprila tek. god.[11] jedinicama divizije za potpomaganje vatrenim dejstvom ojačani 1 bataljon naše V-te brigade, koji je izvršio napad na Grčićev salaš. Napad je izvršen tačno u 5 časova a po predhodnoj artilerijskoj pripremi početoj u 4.45 čas.

Neuspeh napada sastoji se u neodlučnosti rukovodioca komandi četa i gustim minskim poljima ispred neprijateljskog položaja. — Opravdanje neuspeha upornošću neprijatelja ne može se uzeti, sa razloga što neprijatelj raspolaže sa vrlo malim brojem snaga, a kod samog Grčićevog salaša 3—4 automata, jednim teškim bacačem, a u daljoj pozadini sa još dva topa. — Kasnije je naređeno ovom bataljonu da zadrži zauzet teren.[12]

[9] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 110.

[10] Vidi dok. br. 19.

[11] Vidi dok. br. 26.

[12] Isti podaci o tom neuspelom napadu izneti su i u dnevnom izveštaju Štaba 21. divizije JA K. pov. br. 43 od 6. aprila 1945 (AVII, reg. br. 24/3, k. 252).

Artileriska priprema i njeno gađanje može se oceniti za odlično, dejstvujući na dati cilj, potom na ciljeve neprijateljske pozadine.

Neprijatelj sa raspoloživim sredstvima dejstvovao preko celog dana i noći, naročito noći nasumice, verovatno iz bojazni.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola i napad jedne ojačane čete automatskim vodom na Grčićev salaš bezuspešan.

U toku noći izviđači sa inžinjeriskim delovima pristupili su vađenju mina i pravljenju prolaza, označavajući ih kočićima od pola metra nagnutim prolazu.

V-ta brigada kao diviziska rezerva ovoga dana zanimala je po predviđenom planu i rasporedu rada i to borbena obuka, a posle podne politički časovi. Isto zanimanje bilo je i kod pristabskih jedinica ove divizije.

Naši gubitci: 16 mrtvih i 88 ranjenih. Gubitaka u materijalu nije bilo.

Neprijateljski gubitci — nepoznati.

Rad naše avijacije: U dva maha naša avijacija bombardovala je s. Ilince i Ilaču.[13]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Neprijatelj u toku odbijanja našega napada na Grčićev salaš, kao što je navedeno, dejstvovao sa vrlo malim brojem automatskog oružja, verovatno se oslanjajući na svoje fortifikacijske radove, žičane prepreke i gusta minska polja. — Odnos neprijateljskih snaga nije u potpunosti utvrđen.

6 **APRIL 1945 GODINE:**

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Položaj naših pešadiskih, artileriskih delova i osmatračnica nepromenjen.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola i desetina za izviđanje neprijatelja. — Pionirske jedinice pod neprijateljskom vatrom izvadile su 20 komada pešadiskih nagaznih mina 1 postavile ispred naših položaja. Velikom budnošću u toku noći od strane neprijatelja vatrom su odbijene naše izviđačke patrole.

Artilerijske jedinice divizije povremeno dejstvovale na neprijatelja u cilju uznemiravanja.

Neprijateljska artilerija talcođe kao i sa bacačima povremeno dejstvovala na naše pešadiske položaje.

Neprijatelju naneti gubitci — nepoznati.

Naši gubitci: 4 poginula i 6 ranjenih, od kojih 2 mrtva i 2 ranjena pri vađenju mina iz neprijateljskih minskih polja, dok ostali mitraljeskom vatrom neprijatelja.

[13] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 113.**

Rad avijacije: Vidljivu vazdušnu zonu divizije juče od 12 časova preleteli su 46 ruskih aviona. Naša avijacija u 9.58 časova sa dva aparata izviđala neprijateljske položje kod s. Tovarnika; čula se jaka protivavionska paljba; u 13,28 časova naši izviđački avioni izviđali su neprijateljske rovove oko s. Tovarnika i bombardovali su s. Nemce. U 15.30 časova 4 izviđačka aviona mitraljirala neprijateljsku pozadinu kod s. Tovarnika i mitraljirali neprijateljske artileriske položaje na komunikaciji Tovarnik — Sotin, prilikom bombardovanja s. Nemaca čula se jaka protivavionska odbrana.[14]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Prema telefonskom naređenju armije naša V-ta brigada izvršila je pokret od s. Berkasova do Bačke Palanke.[15]

Ostale prištabske jedinice zanimale su po predviđenom planu i rasporedu rada.

Vreme kišovito.

Štab divizije u s. Berkasovu.

7 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših artileriskih i pešadiskih delova nepromenjen. Raspored osmatračnica nepromenjen.

U toku dana djestvo naše artilerije pešadiskih brigada povremeno u cilju uznemiravanja neprijatelja i tučenja pojavljenih ciljeva.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola i desetina određenih za ispitivanje rasporeda neprijatelja i njegovog automatskog oružja, gdje je dolazilo do česte bliske vatre do na 70—80 metara ispred neprijateljskih rovova.

Jedna grupa inžinjeriskih vojnika pod komandom komandira čete probila se između Kozjakovog i Grčićevog salaša i zašla za leđa neprijatelju sve do njegove glavne linije. Primećeni su od strane neprijatelja tek pred samim rovom, koji ih je pustio na sam grudobran položaja i bacio 7 komada bombi, od kojih su 3 druga poginula i 1 ranjen. Karakteristično je, prema izjavi komandira, kome se može u potpunosti verovati, da na ćelom svom putu nisu naišli na neprijateljska minska

[14] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 114.

[15] Ta brigada je zatim upućena u Bačko Novo Selo, odakle je rano ujutru 12. aprila, uz pcrinoć monitora Dunavske rečne flotile Crvene armije, izvršila desant u pozadinu sremskog fronta, između s. Sotina i s. Opatovca [vidi AVII, reg. br. 54—1, k. 251: naređenje Štaba 1. armije JA O. str. pov. br. 337 od 6. aprila 1945. štabu 21. divizije da 5. brigadu uputi pravcem s. Ilok — s. Bukin, dok. br. 87: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije JA, iz koga se vidi da je 5. brigada 21. divizije sadejstvovala u proboju! sremskog fronta).

polja, pa čak ni pred grudobranom neprijateljske druge odbranbene linije, sem na žicu, koju su isekli. Ovim se ustanovilo da neprijatelj svoje delove drži na drugoj liniji položaja.

Neprijateljska artilerija i bacači u toku dana aktivniji od ostalih dana i tukli naše prednje položaje, od kojih nije bilo gubitaka.

I nadalje se vrši čišćenje neprijateljskih minskih polja ispred salaša i pravljenje prolaza sa obeležavanjem.

Neprijatelju naneseni gubitci — nepoznati.

Naši gubitci: 3 mrtva i 4 ranjena lakše. — Od materijala 1 strojnica i 2 puške ostale sa poginulima na grudobranima neprijatelja.

Rad avijacije: vidljivu vazdušnu zonu divizije juče preletelo 34 aviona ruskih. U 7.20 časova dva naša izviđačka aviona izviđali su neprijateljske položaje i pozadinu s. Tovarnika, gde se čula jaka neprijateljska mitraljeska protivavionska odbrana.

U 8 časova dva naša aparata mitraljirali su položaje kod s. Tovarnika. U 9 časova 2 grupe po 6 naših aviona otišle su u zapadnom pravcu, posle čega su se čule jake detonacije. Tokom ostatka dana naši i ruski aparati često su mitraljirali neprijateljske položaje.[16]

Sve ostalo bez promene.

Naša V-ta brigada pošto je prenočila u Bačkoj Palanci ovoga dana izvršila je pokret do Bačkog Novog Sela i tamo se smestila kao rezerva severnog sektora.

Kod ostalih samostalnih jedinica produžen je rad po predviđenom planu i rasporedu rada.

Vreme oblačno i kišovito.

Štab divizije u s. Berkasovu.

8 **APRIL 1945 GODINE:**

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadiskih i artileriskih delova nepromenjen. Raspored osmatračnica nepromenjen.

U toku noći rad na pravljenju prolaza za tenkove kroz neprijateljska minska polja i obeležavanje prolaza, gde se dolazilo do samih neprijateljskih rovova. Na mnogim pojedinim mestima pronađena po jedna do dve mine. Levo od puta Šid — Tovarnik nađena je jedna mina protivtenkovska, koja je bila spojena sa bunkerom, verovatno sa zvoncetom, ista je aktivirana i konopcem na sto metara uništena, pri čemu je neprijatelj otvorio mitraljesku vatru.

[16] **Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 118.**

I pored toga što naše jedinice u toku noći nisu otvarale vatru na neprijatelja, on je neprestano dejstvovao mitraljeskom i minobacačkom vatrom.

Neprijateljska artilerija dejstvovala oko 17 časova na Šid i želez. st. Šida sa 13 granata težeg kalibra.

Naša artilerija sa 8 zrna ućutkala je ovaj protivnikov top koji je dejstvovao.

Neprijatelju naneti gubitci — nepoznati.

Naši gubitci: 2 mrtva i 5 ranjenih, od kojih 2 mrtva i 2 ranjena od mine, a ostali mitraljeskom vatrom.

Rad avijacije: vazdušnu zonu divizije preletela 52 ruska aparata, među ovim letovima bilo je izviđanja i bombardovanja neprijateljske pozadine, koji su izazvali reakciju neprijateljske protivavionske odbrane lakim oružjem.[17]

Redovno se održava veza sa krilnim divizijama.[18]

Naša V brigada se nalazi u s. Bačko Novo Selo kao rezerva severnog sektora.

Kod ostalih samostalnih — prištabskih jedinica produžen je rad po predviđenom planu i rasporedu rada.

Vreme hladno — kišovito.

Stab divizije u s. Berkasovu.

9 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Naši položaji promenjeni u sledećem: noću između 11 časova do 4.30 č.[19] izvršena je predaja položaja sektora četrdeset osmog[20] makedonskoj diviziji sa potrebnim dokumentima,[21] a primljen je položaj kojii je do sada držala XIII proleterska brigada[22], tj. od k. 141 južno pa u desno za 200 metara od bezimenog salaša, vežući se sa levim krilom I-ve proleterske divizije.[23]

U toku noći rad izviđačkih jedinica sve do smene bio je aktivan, kako neprijatelj ne bi saznao za smenu.

[17] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 120.

[18] Levo: 6. proleterska divizija, desno: 1. proleterska divizija JA.

[19] Noću 8/9. aprila.

[20] Greška. Radi se o smeni sa 42. divizijom JA, čija je 7. brigada,, iz rezerve u s. Adaševcima prebačena preko s. Berkasova, posela položaj od Truničevog salaša do železničke pruge Šid — s. Tovarnik, koji su dotle držale 4. i 31. brigada 21. divizije (vidi dok. br. 41: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 15. ^orpusa JA; dok. br. 33: avizo-zapovest štaba 1. armije JA od 8. aprila 1945, u kojoj je naređeno da se ova smena izvrši).

[21] O tome vidi izveštaj Štaba 21. divizije JA od 10. aprila 1945. o primopredaji položaja, iz koga su uneti podaci u Operacijski dnevnik Štaba 21. divizije JA (AVII, reg. br. 42—3, k. 252).

[22] Iz sastava 1. proleterske divizije JA.

[23] Vidi dok. br. 33.

Neprijatelj u toku dana i noći slabo aktivan, sem što je dejstvovao preko noći mitraljeskom i minobacačkom vatrom.

Naša artilerija u popodnevnim časovima dejstvovala povremeno na neprijateljske položaje.

Neprijateljska artilerija dejstvovala sa pravca Nemaca i severno od s. Tovarnika na Šid i južni deo Šida sa nekoliko artileriskih granata.

Naša V-ta brigada nalazi se u Bačkom Novom Selu i vrši potrebne pripreme.

Nastavljeno je u toku noći sa vađenjem mina sa neprijateljskih minskih polja i izvađeno 9 protivtenkovskih mina.

Neprijatelju naneti gubitci — nepoznati.

Naši gubitci: 1 mrtav i 1 lakše ranjen od neprijateljskog bacača u toku dana.

Rad avijacije: 2 izviđačka aparata preletela su naše položaje pravcem jugoistok.[24]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno se održava veza sa krilnim divizijama.

Sve ostalo bez promene.

Rad kod ostalih samostalnih jedinica tekao je po predviđenom planu i rasporedu rada.

Vreme oblačno.

Štab divizije u s. Berkasovu.

10 APRIL 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Raspored naših pešadijskih jedinica nepromenjen od jučerašnjeg dana, dok raspored artileriskih delova promenjen i zauzeo položaje pozadi sektora naše divizije.

U toku noći aktivan rad izviđačkih patrola, gde se dolazilo do neposrednog dodira sa neprijateljem. Produžilo se sa radom na vađenju mina sa neprijateljskih minskih polja i pravljenje potrebnih prolaza.

Neprijatelj tukao preko dana artileriskom vatrom šumu pozadi naših položaja, a u toku noći mitraljeskom i minobacačkom vatrom prednje delove.

Naša artilerija dejstvovala povremeno i ućutkala jedan neprijateljski top koji je često dejstvovao.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naši gubitci: 3 ranjena od mitraljeske vatre.

V-ta brigada i nadalje u Bačkom Novom Selu — bez promene.

Dej'stvo avijacije: naša avijacija nije dejstvovala na našem sektoru sem u dalekoj pozadini neprijatelja.[25]

[24] Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 123.
[25] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 128.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno je održavana veza sa krilnim divizijama.

Rad kod pristabskih jedinica ove divizije produžen je po predviđenom planu i rasporedu.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Berkasovu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik, M. P. Komandant — ppukovnik,
M.[26] Jovanović VladoBajić

Načelnik, major,
Mil.[27] Maksimović

BR. 58

ZAPOVEST ŠTABA 22. UDARNE DIVIZIJE JA OD 11. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE BOSUTA I ZA PROBOJ NEPRIJATELJSKOG FRONTA NA ODSEKU LIPOVAC — GRADINA'

ŠTAB XXII DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILACKE VOJSKE JUGOSLAVIJE

Op. br. 86
11.IV 1945 g.
u 15,50 časova 11-IV[2]

Z A P O V E S T
(Sekcija Vukovar — Vinkovci 1 : 100.000)

Neprijatelj[3] ispred fronta naše Divizije drži položaje rijeka Spačva (kod Svetog Luke, k. 84) — Lipovac, koje je utvrđeno i postavljena minska polja; kod Tomevce izbija na rijeku Bosut i drži njenu levu obalu od Gradine. Na čelom frontu ispred sebe postavio je minska polja, utvrđen je rovovima i povezan saobraćajnicama. Od k. 83 ivicom šume ima drugu utvrđenu liniju. U bližoj pozadini ima slabije snage i to: u

[26] **Mirko** *4*

[27] **Milivoj**

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 6—1/1, k. 1052.**

[2] **Dopisano crvenom olovkom.**

[3] **Odnosi se na ove nemačke snage: Severnokavkaski i Nemačko-arapski bataljon, delove 1230. puka 41. pešadijske divizije i 41. dopunski poljski bataljon (vidi dok. br. 37, objašnjenje 2).**

Apševcima manje delove i jednu bateriju topova. Izvesne snage drži u s. Podgrađe — Nijemci — s. Komletinci, a u s. Otok jaće snage i bazu za snabdevanje isturenih snaga na svom južnom otseku fronta.

Naše jedinice južno od Save po zauzimanju Brčkog napredovale su ka Samcu i u toku noći 10/11 ov. m. forsirale Savu.[4] Na lijevu obalu reke Save razbile su neprijatelja, koji ostupa, i u zajednici sa jedinicama na južnom otseku naše Armije zauzele Drenovce, Gunju, Račinovce, Rajčevo Selo.[5] U toku su borbe za Vrbanju i Soljane. Desno od nas nalaze se jedinice 42 divizije, a levo VI i XI divizije.

Naša divizija[6] u sklopu sa ostalim jedinicama I armije dobila je zadatak da izvrši proboj neprijateljske linije na frontu Lipovac — Gradina, da razbije neprijatelja, zauzimajući Lipovac — Apševce — Podgrađe — Nijemce — Komletince i Otok.[7]

U vezi dobivenog zadatka

N A R E Đ U J E M O :

8 brigada ojačana jednim bataljonom 12 brigade

u noći 11/12 ov. m. oko 24 časa forsiraće reku Bosut kod Batrovaca. Ovo prebacivanje mora se izvršiti do 4 časa 12-IV-1945 g. Pred zoru izvršiti proboj linije k. 83 duž ivice šume sa ciljem da se u naletu ovlada Apševcima. Odmah po prebacivanju na levu obalu Bosuta jednim bataljonom osigurati desno krilo, isturivši ga u pravcu Gradine i Selišta, a po zauzimanju Apševaca ovaj bataljon vratiti u sastav brigade. Bataljon 12 brigade koji je sadejstvovao pri likvidaciji Apševaca ima zadatak zauzimanja mosta na Bosutu kod Lipovca, napadajući Lipovac sa severne strane u sadejstvo sa ostalim jedinicama 12 brigade, kada istovremeno ulazi u sastav svoje brigade.

[4] Odnosi se na 5. diviziju JA, koja je 10. aprila forsirala Savu kod Brčkog (vidi dok. br. 69, objašnjenje 56, 58, 59).

[5] Treba: Rajevo Selo (5 km severno od Brčkog).

[6] Prema izveštaju Štaba 22. divizije JA O. br. 81 od 10. aprila Štabu 1. armije JA, ova se divizija od 7. do 9. aprila, sa prostorije severozapadno od Šapca, preko Sr. Mitrovice, s. Kukujevaca i s. Morovića, prebacila na front s. Lipovac — s. Batrovci (vidi AVII, reg. br. 43—3, k. 252).

[7] Na dan proboja sremskog fronta, 12. aprila, 22. divizija JA je imala 7.810 boraca i starešina (vidi AVII, reg. br. 6—2/2, k. 1052: pregled borbi koje je 22. divizija JA vodila u 1945. i rezultati pojedinih borbi).

Po zauzimanju Apševaca 8 brigada nastupaće ka Podgrađu, učestvujući u likvidiranju Podgrađa ukoliko to ne bude izvršila 10 brigada u toku dana 12 ov. meseca.

13-IV- u zoru brigada će produžiti nastupanje pravcem Nijemci, očistiti ovo mjesto, a zatim produžiti ka Komletincima, koje istoga dana mora napasti sa severne i severozapadne strane i u zajednici sa 10 brigadom ovoga dana očistiti Komletince. Pri napadu na Komletince i u toku noći 13/14 isturiti obezbeđenja u pravcu Otoka od ceste Komletinci — Otok do Ozdanovićeva Salaša.[8]

14-IV-1945 g. u zoru 8 i 10 brigada počeće sa napadom i likvidacijom Otoka, s tim da 8 brigada napada sa istočne i severoistočne strane sela. Po likvidaciji Otoka, brigada će zanoćiti na ovoj prostoriji, isturivši osiguranja u pravcu Privlake i obaveštajne patrole u pravcu Rokovci. Za dalji rad brigada će dobiti nove direktive.

10 brigada u toku noći 11/12-1945 g. forsiraće reku Spačvu na sektoru Sveti Luka — južna k. 81 (krivina Spavče, gde se uliva reka Ljubanj), napredujući kroz šumu Narača — Krekmanov Salaš[9] — Božanovićev Salaš,[10] gde 2 bataljona prelaze Bosut i napadaju Podgrađe sa zapadne i južne strane, a jedan bataljon izbija sa severne strane na most, kojim ovlada, drži ga čvrsto u svojim rukama i pomaže likvidaciju Podgrađa. 13-IV- u zoru, po likvidaciji Podgrađa brigada će krenuti pravcem D. Novo Selo — Komletinci, koje napasti sa zapadne i južne strane, osiguravajući se iz pravca Otoka sa jugoistočne strane. Likvidaciju Komletinaca mora izvršiti u toku 13. ov. meseca, a 14 u zoru u zajednici sa 8 brigadom napada i likvidira Otok i po likvidaciji zanoći na ovoj prostoriji, čekajući nove direktive.

12 brigada u toku noći li/12-IV- jednim bataljonom preduzeče položaje 10 brigade, a drugim bataljonom pomagati prelaz 8 brigade kod Batrovaca. Po

[8] Treba: Ozdanovčeva stana (2 km severno od s. Otoka).
[9] i [10] Treba: stan.

prelazu 8 brigade i jednog bataljona 12 brigade preko Bosuta, napašće Lipovac sa oba bataljona sa južne i jugoistočne strane, s tim da se po svaku cenu likvidira u toku 12 ov. m. i noći 12/13. Pri likvidaciji Lipovca sadejstvovaće i bataljon pridodat 8 brigadi, čiji je zadatak uglavnom da osvoji most i udret" u Lipovac sa severne strane. Po likvidaciji Lipovca 13 u zoru krenuti pravcem Apševci — Podgrađe i dalje pravcem 8 i 10 brigade. Po zauzimanju Lipovca brigada će služiti kao diviziska rezerva. *Veza:* centar telefonske i radioveze od 11 posle podne biće na komandno mjesto Štaba divizije u s. Batrovci, docnije u Apševcima i Podgrađu.

Veza [i] *ugovoreni znaci:*

Početak pešadiskog juriša: dve bele raketle u pravcu neprijatelja.

— Za obeležavanje prednjih linija i za sadejstvo sa avijacijom: serija zelenih raketli od 3—5 komada u pravcu neprijatelja.

— Prekid vatre: dve crvene raketle izbačene u vis.

— *Diviziska bolnica:* Morović.

— Bolnica lakih ranjenika: Kukujevci.

— Komandanti brigada blagovremeno će radiovezom i po mogućnosti telefonom tražiti pomoć avijacije.

— 8 brigada održavaće vezu desno sa jedinicama 42 divizije.

— Komandant pozadine Divizije izdaće potrebna naređenja svojim odeljenjima za hitnu evakuaciju ranjenika, za snabdevanje hranom i materijalom i pomjeranje svojih jedinica na pravcu nastupanja divizije.

— *Borbeni znaci:* 11 april borba — pobjeda, 12 april Srem — Srbija, 13 april Zora — Zagreb.

OPŠTA NAPOMENA:

Ove operacije u sklopu naše Armije imaju veliku političku i vojničku važnost, moraju potpuno i na vreme uspjeti. Svi rukovodioci imaju

Verovatno: prodre.

se založiti do krajnih granica za hitro i tačno izvođenje plana. »Ne može i ne srne biti nikakvih prepreka na putu punog izvršenja zadatka«. Jedinice voditi najenergičnije, uporno, smelo i odlučno.[12]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar — p.pukovnik
Živko Živković

Komandant — pukovnik,
Pero Popivoda

M. P.

Načelnik Štaba — major
Valentin Horvatić

BR. 59

ZAPOVEST ŠTABA 2. TENKOVSKE BRIGADE OD 11. APRILA 1945. ŠTABOVIMA BATALJONA ZA SADEJSTVO S 1. PROLETERSKOM I 21. DIVIZIJOM JA PRI PROBOJU SREMSKOG FRONTA'

Š T A B
TENKOVSKE BRIGADE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. pov. br. 15
11.IV. 1945. u 13.20 časova

Strogo poverljivo

Z A P O V E S T Br. 4
Sekcija Vukovar — Vinkovci 1:100.000)

1.)

Vatrene tačke: k. 134 jedna baterija kal. 105 mm., na ivici Lovaša baterija od 2 topa kal. 75 mm., jugozapad, od Cerija[1] pojavljuje se pokretna artilerija kal. 75 mm. Pozadi A. Senca [salaša] jedno pokretno oružje od 75 mm., Ra-

[12] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 90: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 22. divizije JA od 7. do 18. aprila 1945. godine.**

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 28—1/1, k. 264.**

[2] **Izostavljeni tekst je isti kao i tekst uvodnog dela zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila (vidi dok. br. 37).**

[3] **Treba: Cerje (naselje kod s. Lovaša).**

kov Salaš 2—4 bacača kal. 81 mm., Kneblov Salaš 2—3 bacača istog kalibra, Fanjo — Selce[4] vod do baterije bacačima kal. 81 mm. Ispred Lovaša nalazi se artilerija koja se svakodnevno pojavljuje.

Na liniji Sotni — Orli[5] — Nijemci neprijatelj ima drugu odbrambenu liniju.

2.) Prva arm. dobila je zadatak da izvrši proboj neprijateljske linije na sektoru Sremskog fronta, da razbije neprijateljsku odbranu na pravcu: Vinkovci — Vukovar i da u snažnom naletu ovlada pomenutim gradovima.

3.) Naša Brigada dobila je zadatak da sadejstvuje sa I. Prolet. div. i 21. Srpskom div. na sektoru bezimena kota — šuma ist. od Trunićeva Salaša — Srednji Potez.

4.) Za izvršenje prednjeg

N A R E D U J E M O :

a) I. Tenk. bat. skoncentrisaće se noću 11/12. IV. 1945. g. u šumu Kalile juž. k. 145 i u sadejstvu sa I. Prolet, div. vršiće napad u pravcu: Srednji Potez — Salaš F. Senca — isk. Lovaš — isk. Mohovo — isk. Opatovac, s time da podržava pešadiju prilikom zauzimanja Mohovo i Opatovac, produži nastupanje na Sotin — Grabovo. Ovu operaciju izvršiti 12. IV. 45. g. i skoncentrisati se u rejonu k. 110 i šuma 1 km. jugozap. iste kote. Tenkovi ovog Bat. da se što pre spoje sa Desantnom brigadom[6] koja operiše u sektoru Opatovo.[7]

13. IV 45. g. Bat. će produžiti daljnje nastupanje prema Vukovaru, kojeg će napasti sa najpogodnijeg pravca, a po završenom dnevnom zadatku skoncentrisati se u s. Bršadin.

Zona širenja: Desno obala Dunava, levo Kragino Voće — isk. Mikluševci — uklj. Grabovo — isk. Negoslavci — isk. Bogdanovci — uklj. Bršadin — uklj. Pačetin.

b) III. Tenk. bat. skoncentrisati će se noću 11/12. IV. 45 g. u šumi sev. Stanivukovića Salaša (levo od Prvog bat.), sadejstvovat će sa 21. peš. div. i napada u pravcu: između k. 141 — salaš A. Senca, potpomaže napad na Lovaš i u daljnjem nastupanju u pravcu Tompojevci,

[1] **Treba: Salaš F. Senca (5 km sevemo od s. Tovarnika).**
[5] **Treba: s. Sotin — s. Orolik.**
[6] **To jest sa 5. brigadom 21. divizije JA.**
[7] **i [8] Treba: s. Opatovac (na Dunavu, 16 km jugoist. od Vukovara).**

Berak, Svinjarevci. Zauzimanje pomenutih sela završava se *12. IV* 45. g. i skoncentrisati se u šumarku k. 107 — ist. od s. Svinjarevci.

13. IV. 45 g. Bat. će produžiti daljnje nastupanje po opštem pravcu: Petrovci — Cerić — Nuštar. Zborno mesto po završetku zadatka u pst. Henrikovci, s tim da izvrši pripreme za napad na Vinkovci. Zona širenja: Desno leva zona I. Div., a levo Rana Jabuka — uklj. Berak — uklj. Svinjarevci — uklj. Cerić — uklj. Nuštar.

5.) Početak napada: Artilerijska priprema počeće *12. apr.* 45. g. u *4.45* časova, signal za tenkovski napad daće kom, Brig.

6.) Ugovoreni znaci sa pešadijom, artilerijom i avijacijom: Početak pešadijskog jurišа: 2 bele rakete u pravcu neprijatelja. Traženje artilerijske vatre: crvena i bela raketa u pravcu neprijatelja.
Traženje tenkova: zelena i bela raketa u pravcu neprijatelja. Za obeležavanje prednjih linija i za sadejstvo sa avijacijom: serija zelenih raketa od 3—5 komada u pravcu neprijatelja. Prekid vatre: 2 crvene rakete izbačene u vis.

Borbeni znaci: *12. IV.* 45 g. Borba — pobeda
13. IV. 45 g. Srem — Srbija
14. IV. 45 g. Zora — Zagreb
nadalje veza po priloženoj naredbi nač. veze Brig.

7.) Snabdevanje municijom i pogonskim materijalom, zborni punkt pokvarenih mašina i sanitarni zborni punkt biće kod I. ešalona, koji će se nalaziti ist. Sv. Petka oko k. 209.
I. ešalon po probijanju neprijateljskih odbrambenih linija kretaće se u pravcu bat. i prvog dana će se smestiti u s. Mikluševci, a drugog dana u s. Bogdanovci.

8.) Komandir protuavionske čete organizovaće protivuvazdušnu odbranu bataljona i ešalona na maršu i u rejonu koncentrisanja.

9.) Izveštaje dostavljati komandantu i Štabu Brigade prilikom koncentrisanja na polaznom položaju, pri probijanju prve odbramben^ neprijateljske linije i dalje.[8]

[8] **O dejstvima 2. tenkovske brigade prilikom proboja sremskog fronta vidi AVII, reg. br. 32/1—1, k. 264: bojnu relaciju br. 2 Štaba 2. tenkovske brigade za operacije na sremskom frontu 12. i 13. aprila 1945, u kojoj se kaže da je 1. tenkovska brigada, po predviđenom planu, izvršila napad 12. aprila u 6,15 časova. Prvi tenkovski bataljon je, u sadejstvu sa 1. proleterskom divizijom JA, probio jako utvrđenu liniju**

I. Bat. po prolazu Opatovka,[9] sa prvog zbornog punkta; iz Vukovara; i drugog zbornog punkta.

III. Bat. prilikom zauzimanja s. Lovaš; iz rejona Čakovci; iz I. zbornog punkta; iz Petrovca; iz Nuštara i drugog zbornog punkta.

10.) Komandant Brigade nalaziće se u početku operacije na osmatračnici Armijskog punkta.

11.) Zamenici kom. Brig.: načelnik Štaba Brig, i kom. I. Bat.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkom Brigade
p.pukovnik:
(Đurić)
Radomir Đurić

M. P.

Komandant Brigade
p.pukovnik:
(Radić)
Voj.[10]Radić

Načelnik Štaba Brigade
poručnik: M.[11] Krželj (Krželj)

Rađeno u 4 egz.
1 egz. u arhivu.
3 egz. izdata.
Egz. No

u rejonu Srednjeg poteza i brzim nastupanjem potpomagao pešadiju i desantnu 5. brigadu 21. divizije pri zauzimanju s. Opatovca i s. Mohova. U daljem nastupanju on je zauzeo s. Sotin i u 18 časova ušao u grad Vukovar, koji je pao bez borbe. Sutradan, 13. aprila, produžio je nastupanje u pravcu Vinkovaca i, posle upornih borbi u 20 časova, sa severozapadne strane, ušao u grad (o oslobođenju Vinkovaca vidi dok. br. 89: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 21. divizije JA od 11. do 20. aprila 1945; dok. br. 85: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 48. divizije JA od 11. do 20. aprila 1945). Treći tenkovski bataljon je, u sadejstvu sa 21. divizijom, posle upornih borbi, 12. aprila zauzeo sela: Lovaš, Tompojevce, Čakovce i Berak, gde se grupisao u 16 časova. Sutradan je produžio napad i zauzeo sela: Svinjarevce, Petrovce, Cerić i Nuštar i učestvovao, sa severoistočne strane, u borbi za Vinkovce, u koje je ušao u 19 časova. U borbama 12. i 13. aprila 2. tenkovska brigada je imala 7 uništenih tenkova, 5 tenkova oštećenih za srednji remont i 2 tenka oštećena za generalni remont, a izgubila je i jedna blindirana kola; njeni gubici u ljudstvu su bili: poginulih 25, ranjenih 29 (među kojima 2 oficira) i nestalih 55 (među kojima 1 oficir). Brigada se do 17. aprila (vidi dok. br. 80, objašnjenje 6) zadržala u Vinkovcima, gde je vršila remont tenkova i prevoznih sredstava.

[10] **Vojislav**
[11] **Mirko**

BR. 60

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 12. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE POTUČENOG NEPRIJATELJA NA SREMSKOM FRONTU[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 134
12. aprila 1945. g.

Š T A B U I PROLETERSKE DIVIZIJE

Naše jedinice u silnom naletu u današnjim operacijama prebacile su neprijateljske odbranbene linije, potpuno razbile neprijateljsku odbranu i u toku dana zauzele: Vukovar, Negoslavce, Berak, Tovarnik, Ilaču, Ilince, Lipovac i druga mjesta. Neprijatelj je imao vrlo velike gubitke u ljudstvu i materijalu. Samo je zarobljeno više od 1000 neprijateljskih vojnika.

III Armija forsirala je Dravu, stvorila je čvrst mostobran kod Valpova i u toku dana duboko prodrla sa toga pravca prema Vinkovcima. — Grupa naših divizija na lijevom krilu napada neprijatelja prema Županji.[2]

Zbog ovih naših operacija na sva tri pravca, naročito zbog našeg brzog nadiranja na sremskom frontu, neprijatelj je u veliko rastrojen i našim brzim nadiranjem i gonjenjem neprijatelj će sigurno pretrpeti potpunu katastrofu na sremskom frontu.

Da bi potpuno iskoristili naš krupni uspjeh u toku operacija prvoga dana, moramo bez predaha nastaviti sa gonjenjem neprijatelja na našem pravcu napada, kako bi potpuno izvršili naredbu Generalštaba o razbijanju i uništenju neprijateljskih snaga na sremskom frontu.

Radi toga,

N A R E Đ U J E M O :

1. — *I Divizija* 13. aprila zauzeće Bršadin, ovladaće tvornicom »Bata« i manjim snagama dejstvovati prema Borovu u cilju zauzimanja istoga. Jedan dio snaga uputiće prema s. Tr-

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 50—1/1, k. 251.**

[2] **Županju je 13. aprila u 22 časa oslobodila 5. divizija JA (vidi dok. br. 83, objašnjenje 6).**

pinja — Bobota u cilju ispitivanja toga sektora i radi spajanja sa jedinicama III Armije.

Jedna brigada[3] III Armije treba u noći 12/13. aprila da forsira Dunav između Dalja i Borova,[4] te postoji vjerovatnoća da će se I Divizija spojiti sa ovom brigadom u toku dana, na pravcu Borova.

Glavninu snaga divizija treba da ima na sektoru Bršadin, kako bi u povoljnom momentu čitava divizija pošla u napad na Vinkovce.[5]

Za operacije između Vukovara i Borova treba I Diviziji da pomogne divizion monitora.

V Brigadu XXI Udarne divizije, pošto vam tu nije nužna, uputite u sastav svoje divizije 13. aprila rano. Naredite joj da se odmah prebaci kod Vukovara sa leve obale Dunava.

2. — *XXI Divizija* nastaviće gonjenje neprijatelja po planu iz ranije zapovijesti.[6]

Zauzimanje Nuštara je od velike važnosti za napad na Vinkovce, te će štab divizije nastojati da prvim prodorom ovlada ovim selom,[7] a potom da se dobro utvrdi na polaznim položajima za napad na Vinkovce. Obezbedite se dobro sa pravca Markušica.

3. — 48. Divizija (dvije brigade) 13. aprila rano brzim maršem krenuće pravcem Orlovik[8] — Mirkovci, obavezno zauzeti most na Bosutu i utvrditi se na polaznim položajima za napad na Vinkovce.[9]

4. — 42. Divizija krenuće 13. aprila rano, kao armijska rezerva, pravcem Ilača —Novi Jankovci, a jednom brigadom obezbjediće bok našeg nastupanja od pravca Komletinci — Nijemci i u toku dana, odnosno dok se 22. Divizija potpuno ne angažuje po svom zadatku, ostaće na sektoru Đeletovci — Orolik, da dejstvuje prema s. Nijemci i Komletinci.[10]

5. — 22. *Divizija* nastupaće pravcem datim u ranijoj zapovijesti," s tim što treba koristiti proboj fronta na lijevom

[3] U pitanju je 8. brigada 51. divizije (vidi *Završne operacije*, str. 567).

[4] Južno od Dalja, u rejonu Pustarice (vidi *Završne operacije*, str. 567.

[5] i [9] Vinkovce su 13. aprila u 17,30 časova oslobodili 4. i 31. brigada 21. divizije JA i dva bataljona 14. brigade 48. divizije JA (vidi dok. br. 89).

[6] Vidi dok. br. 37.

[7] Nuštar je 13. aprila 1945. oslobodila 21. divizija JA (vidi dok. br. 89).

[8] Treba: s. Orolik (12 km južno od Vukovara).

[10] Vidi dok. br. 84.

[11] Vidi dok. br. 37.

krilu i ubacivaće snage preko Bosuta na najboljem i najefikasnijem pravcu.[12]

6. — *Tenkovska brigada.* Tenkovski bataljon[13] koji se nalazi kod I Divizije doći će sa V Srpskom brigadom u sastav XXI Divizije. Tenkovska brigada pomoći će našu pješadiju u napadu na Vinkovce.[14]

Tenkovski bataljon, kao i V Srpska brigada, treba 13. aprila do 13 časova da se povežu sa štabom XXI Divizje.

— Pošto postoji mogućnost da Vinkovce napadnemo odmah po izbijanju do pomenute linije, to će štabovi divizija da budno prate razvoj operacija u odnosu na neprijatelja i prikupljaće sve podatke o jačini neprijateljskih snaga u Vinkovcima.

— Napad na Vinkovce mora početi organizovano i po našoj zapovijesti, radi čega će Štab XXI i 48. Divizije, odnosno štab XV Korpusa da nam najhitnije dostavljaju tok operacija prema Vinkovcima, kao i o samoj situaciji u Vinkovcima.

— Da bi se naše operacije razvijale vojnički i prema predviđenom planu, neophodno je nužno da svi štabovi održavaju redovnu radio-vezu sa nama. Današnja radio-veza bila je nikakva, te posljednji put upozoravamo štabove da će snositi punu odgovornost ako nam ne budu slali na vrijeme sve izvještaje, pa ne samo radio-vezom nego u drugim sredstvima.

Po prijemu ovog naređenja najhitnije nam dostavite rezultate operacija u toku 12. aprila.[15]

Štab Armije, po ovladivanju linijom: bosutski most — s. Mirkovci — s. Nuštar, doći će u s. St. Jankovci.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR PUKOVNIK,

M. P.

NAČELNIK GENERALMAJOR,
Milutin Moraća

DOSTAVLJENO:

— Štabu I, XXI, 22 [divizije]
— Štabu XV Korpusa i
— Štabu Tenkovske brigade.

[12] Pošto je 12. brigada 22. divizije JA 12. aprila oslobodila s. Lipovac, a u toku noći 12/13. aprila neprijatelj se povukao, jedinice 22. divizije su 13. aprila bez borbe izbile na prostoriju s. Komletinci — s. Otok (vidi dok. br. 90).

[13] U pitanju je 1. bataljon 2. tenkovske brigade (vidi dok. br. 37, objašnjenje 7; dok. br. 59).

[14] Vidi dok. br. 89.

[15] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 84, 85, 87, 89, 90 i 96.

BR. 61

ZAPOVEST ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH BRIGADA ZA OSLOBOĐENJE SELA POSAVSKI PODGAJCI I BOŠNJACI

STAB V. UDARNE DIVIZIJE
I. ARMIJE N.O.V.J.
K. o. br. 60
12. aprila 1945. god
U

ŠTABOVIMA SVIH BRIGADA V. DIVIZIJE

Neprijatelj[2] drži levo od reke Save šumu Desićevo — s. Posavski Podgajci — ž. st. Vrbanja i s. Vrbanja.

Desno od naše divizije dejstvuje 6. Lička divizija pravcem ž. st. Vrbanja — komunikacija nasip — Bošnjaci.[3] XI. divizija dejstvuje za likvidaciju neprijateljskog uporišta s. Vrbanja.[4]

Na levom krilu naše divizije dejstvuje XVII. divizija[5] sa zadatkom da likvidira šumu Desićevo i produži dejstvo nasipom pored Save uzvodno.

Mi imamo zadatak da brzo likvidiramo Posavske Podgajce i produžimo ubrzano dejstvo komunikacijom ka s. Bošnjaci i likvidaciju istoga.[6]

U vezi prednjeg:

N A R E Đ U J E M O :

I. Krajiška brigada dejstvovaće opštim pravcem Turjaci — južna ivica s. Posavski Podgajci i dalje komunikacijom kroz pomenuto selo produžiti za s. Bošnjaci. I. brigada mora odmah uspjeti da zauzme kuće na južnom delu sela Podgajci,[7] kao osnovnu tačku za dalje dejstvo.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 9—2, tk. 788A.**

[2] **O neprijateljskim snagama vidi dok. br. 35, objašnjenje 5; dok. br. 38, objašnjenje 5.**

[3] **Vidi dok. br. 52 i 95.**

[4] **O napadima na s. Vrbanju opširnije vidi u dok. br. 62 i 92.**

[5] **O dejstvima te divizije prema Županji detaljnije vidi dok. br. 63 i 69; AVII, reg. br. 35—5, k. 983: Operacijski dnevnik Štaba 17. divizije JA.**

[6] **Vidi dok. br. 36.**

[7] **Treba: s. Posavski Podgajci (5 km severno od Brčkog).**

Zona širenja desno zaključno k. 82 a levo uključivo bara Zib. Vezu levo održavati stalno sa brigadom[8] XVII. divizije.

IV. Krajiška brigada dejstvovaće sa prostorije Radiševo — k. 83 — Lopačna sa zadatkom da što pre izbije na komunikaciju severno od s. Posavski Podgajci koja vodi za s. Bošnjake.

Zona širenja levo isključno k. 82. a desno prema potrebi.

Veza desno: IV. Krajiška brigada uhvatiće vezu sa brigadom VI. Ličke divizije, koja napada na ž. st. Vrbanja na mestu Sočna.

Art. priprema počeće u 17.55 do 16.00[9] a dalje pratiće pešadiju prema naređenju komandanta artilerije, a koji će biti u vezi sa komandantima I. i IV. Krajiške brigade.

Opšti napad počeće tačno u 18.00 12. IV. 45.

Posle likvidacije Posavskih Podgajaca, za koje likvidiranje treba biti brz i energičan, produžiti odmah gonjenje i to:

I. Krajiška brigada pravcem: komunikacija koja vodi za s. Bošnjake, a IV. Krajiška desno od pomenute komunikacije za 1 km.

Ove brigade na svojim pravcima treba da što prije izbiju pred s. Bošnjaka i izvrše pripremu za njegovu likvidaciju.

I. Jugoslovenska brigada nalaziće se kao divizijska rezerva kod ž. st. Gunja.

Sve ostalo po zapovesti O. br. 60/45.[10]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant:
general-major,
Radomir Babić

Š T A B
IV. KRAJIŠKE BRIGADE
V. UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.
K. o. br. 37
13-IV-1945. god.
U ./.č

[8] **Reč je o 2. krajiškoj brigadi.**
[9] **Greška; treba: 18,00.**
[10] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 83.

BR. 62

ZAPOVEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. APRILA 1945. POTČINJENIM JEDINICAMA ZA OVLADAVANJE VRBANJOM

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj 128
Dana 12-IV-1945

Z A P O V E S T
Sekcija **Bijeljina** 1:100.000

Situacija: Neprijatelj drži na[2] do severnog sela Vrbanje do žnom ivicom sela drum Vrbanja — liniju od Dermentićevog stakraja Vrbanje, ispred samog puta Soljani — Vrbanja, jželj. stanica Vrbanja i dalje ka selu Posavski Podgajci. Jačina nep. snaga 2 bataljona.[3]

Naš zadatak: Sa dve brigade likvidirati selo Vrbanju neizostavno.[4] Radi toga

N A R E Đ U J E M O :

1. VIII crnogorska brigada izvršiće pokret od sela Drenovci pravcem Babin Zub — Gašparčeva staja[5] — Luka i napasti neprijatelja sa istočne strane. Napad izvršiti na sektoru Brišće, k. 86, severna ivica sela i levo na sektoru od Luke, k. 85 u pravcu centra sela. Napad otpočeti tačno u 24 časa. Ovaj napad potpomagaće 2 baterije protivtenkovskih topova kal. 45 mm, koji će se javiti u Soljanima štabu VIII brigade. Po likvidaciji Vrbanje izaći na raskrsnicu pruge i ceste kod k. 83 i Lundekićeva st.[anaj gdje se utvrditi. Štab brigade biće u Salašu kod Luke.

2. **XII KNOU brigada** 12. o. m. u 22 časa izvršiće napad na selo Vrbanju pravcem cesta Drenovci — Vrbanja, levo i

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—1, k. 867.**
[2] **Treba: Dermićev stan (3 km severno od s. Vrbanje).**
[3] **O sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga vidi dok. br. 35, objašnjenje 5, dok. br. 38, objašnjenje 5.**
[4] **O oslobođenju s. Vrbanje vidi dok. br. 92: izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA od 11. do 20. aprila 1945. godine.**
[5] **Treba: Gašparčev stan (2 km jugoist. od s. Vrbanje).**

desno od iste. Ovaj napad potpomagaće jedna baterija protivkolskih topova 45 mm i dve baterije minobacača 120 mm i brdski topovi diviziona XI divizije. Po likvidaciji sela Vrbanje zaposesti želj. stanicu Vrbanja ukoliko bude likvidirana od VI Ličke divizije i želj. prugu do k. 83. Obezbeđenje uputiti južno od želj. stanice do k. 83. Štab brigade u Ćosićevom st.[anu].

3. **Konjička brigada** po dolasku VIII Crnogorske brigade rokiraće se severno a tačno u 24 časa 12 o. m. napasti neprijatelja na sektoru od k. 85 na severnoj ivici sela do k. 81 severno od Lundekićevog st. (natpisa).

4. V brigada smestiće se u selo Drenovci i služiti kao diviziska rezerva.

5. **Veza.** Sve jedinice vezaće se sa ovim štabom telefonskim putem. Konjička brigada vezaće se preko VIII Crnogorske. Radio vezu bezuslovno održavati sa ovim štabom. Da bi se noću vidjelo dokle su naši prednji delovi došli, sve jedinice davaće znak ispaljivanjem jedne crvene raketle u pravcu neprijatelja.

6. **Artiljeriska brigada 48 divizije** pridodaće VIII Crnogorskoj brigadi 8 protivkolskih topova 45 mm, koji će istu potpomagati u napadu. 4. protivkolska topa 45 mm uputiti XII brigadi, koji će istu potpomagati u napadu. Divizion minobacača 120 mm potpomagaće napad obe brigade tukući uočene ciljeve u toku dana 12 o. m.

7. **Art. divizion XI divizije** dva topa »Pakovca« dodeliti XII Krajiškoj brigadi, koji će istu potpomagati u napadu, a sa brdskim topovima tući ciljeve uočene ispred jedne i druge brigade.

8. Artiljerijske pripreme neće biti, već će artiljerija tući ciljeve za vreme samog napada.

9. Štab divizije biće u ćosićevoj staji.[6]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pol. komesar — ppukovnik
Časlav Božović

Komandant — ppukovnik.
Žarko Vidović

i

Načelnik — poručnik
Rade Mijušković

[6] Treba: Ćosićevom stanu (2 km južno od s. Vrbanje).

BR. 63

ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA OVLADAVANJE ŽUPANJOM

Š T A B
XVII U. DIVIZIJE
Op.br. 34
12 aprila 1945 god.
u 17 časova

Z A P O V E S T
(Sekcija: 1:100.000 Tuzla —Vinkovci)

Neprijatelj pod pritiskom naših snaga[2] povukao se je na prostor Posavski Podgajci — Železnička stanica Vrbanja — Potok.[3]

Prema prikupljenim podacima na ovom prostoru nalaze se delovi 22 planinske[4] divizije, Prvi hrvatski zdrug[5] i nešto posavskih četnika.[6] Jačina neprijatelja nije tačno ustanovljena.

Naša I Armija posle uspešnog forsiranja reke Save uspela je da se spoji sa snagama XI i VI divizije i po svom prodiranju na severozapad dostigla je liniju selo Vrbanja — k. 84 severoistočno od Rajeva Sela.

Naša divizija smeniće u toku današnjeg dana jedinice V divizije na prostoru Sremska Greda — k. 84 i levo do obale Save i preduzeće napad na neprijatelja na prostoru šuma Desićevo sa ciljem čišćenja i ovladivanja pomenutim prostorom

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 3—1/7, k. 994.**

[2] **Misli se na 5,** 6. **i 11. diviziju.**

[3] **Nije naden na sekciji 1:100.000. Redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto mislilo. Do 12. aprila u 17 časova, kada je ova zapovest izdata, s. Vrbanja još nije bilo oslobodeno. Napad na ovo selo trebalo je izvršiti toga dana u 24 časa (vidi dok. br. 62).**

[4] **Odnosno: pešadijske (vidi dok. br. 35, objašnjenje 5).**

[5] **Verovatno delovi 3. ustaško-domobranske divizije (vidi dok. br. 37, objašnjenje 2).**

[6] **Verovatno ostaci Posavsko-trebavskog četničkog korpusa, koji su se posle oslobodenja Brčkog prebacili na levu obalu Save zajedno s nemačkim i ustaško-domobranskim snagama.**

i prodiranja ka severozapadu do linije Županja — Bošnjaci i likvidacije Županje.[7]

U tom cilju

N A R E Đ U J E M O :

1. II Krajiška brigada

   1. Sa padom mraka preduzeće položaje od jedinica V divizije i to otsek suhi deo (prolaznii) od močvara Zib do obale reke Save. Po prijemu položaja napašće neprijatelja sa pomenutog otseka u Desićevoj šumi. Po likvidaciji istoga nastavlja prodiranje pravcem između reke Save i sela Posavski Podgajci i dalje prema severozapadu dodirujući levim krilom obalu reke Save, a desno đo jedinica V divizije težeći da izbije što pre u rejon sela Županje i da isto likvidira.

2. XV Majevička brigada

   2. Odmah po padu mraka da krene sa svim svojim jedinicama iz Rajeva Sela pored same leve obale reke Save sa težnjom da što prikrivenije i što brže izbije na Marićev stan, da likvidira neprijatelja u istom okrećući front na istok, tj. prema Posavskim Podgajcima i nastavlja što brže prodiranje prema istima.

3. VI prolet. brigada

   3. Ostaje na dosadašnjoj prostoriji[8] što više prikupljena i služiće kao divizijska rezerva.

4. Artiljerija

   (pukovska baterija i
   divizion minobacača)

   4. Plasiraće se na prostoriji Movo — Kanjukov stan. Sa pomenute prostorije ima zadatak da potpomaže našu pešadiju pri napadu na Desićevu šumu. U tom cilju odmah će se povezati telefonski sa štabom II Krajiške i XV Majevičke brigade preko divizijske centrale.

5. Veze: osa veze divizije komunikacija pored Save od Rajeva Sela preko Posavskih Podgajaca za Županju.

II Krajiška brigada po likvidaciji Desićeve šume nastavlja prodiranje opštim datirfi pravcem, a XV Majevička brigada,

[7] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 69; dok. br. 82: depeše komandanta 1. armije JA Generalštabu JA od 13. i 14. aprila; dok. br. 70: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 12. i 13. aprila 1945. godine.**

[8] **U s. Rajevom Selu.**

čim II Krajiška brigada izbije u visinu iste, postavlja se pozadi iste i sledi istu i služiće kao rezerva održavajući najtešnju vezu sa II Krajiškom brigadom.

Napad II Krajiške brigade na Desićevu šumu treba da usledi odmah posle likvidacije Marićeva stana od strane XV Majevičke brigade.

6. VI prolet. brigada ima da krene iz Rajeva Sela tek onda kada II Krajiška i XV Majevička brigada stignu u rejon Županja.

7. Sve starešine preduzeće sve mere da trupe u svom nastupanju budu uvek dovoljno obezbeđene od iznenađenja, od dejstva neprijateljskih oklopnih snaga.

8. Sve ranjenike upućivati preko Rajeva Sela za Brčko.

9. Izveštaje slati svakih 2 sata, a važne i hitne u svako doba.

10. Sve jedinice pobrinuće se da ostave vezu u Rajevom Selu za svoju komoru da iste ne bi lutale po prelazu preko reke Save.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik operativnog otseka
kapetan,
Krilov[9]

Komandant — p.pukovnik,
Blažo Janković
M. P.

S T A B
1. art. brigade 17. u. div.
Op. br. 145
15.IV 1945 god.
Položaj

Pošto je po prednjem naređenju — zapovesti postupljeno, predmet se kao svršen ostavlja u akta.

Za štab
Načel. štaba[10]

[9] **Verovatno se radi o jednom od oficira Crvene armije koji su se kao instruktori nalazili u jedinicama JA.**

[10] **Tekst ispod potpisa načelnika i komandanta napisan je crnim mastilom na poledini dokumenta.**

BR. 64

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 13. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA SLAVONSKOM BRODU[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 135
13. april 1945. g.

ŠTABU I DIVIZIJE

U toku operacija 13. aprila naše jedinice nastavile su napredovanje po predviđenom planu i pred veče na juriš zauzele Vinkovce.[2]

Uspješnim operacijama 12. i 13. aprila, naše jedinice potpuno su razbile neprijatelja, tako, da je najmanje 70% neprijateljskih jedinica potpuno uništeno ili zarobljeno. Zaplijenjene su velike količine ratnog materijala.

Jedinice naše Armije na južnom krilu ovladale su 13. ujutra selom Bošnjaci[3] i Privlaka[4] i u toku dana sigurno su zauzele i Županju.[5]

Jedinice III Armije zauzele su Dalj[6] i sa tog pravca, kao i od pravca Valpova napredovale su prema Osijeku.[7] Nemamo podataka o današnjim njihovim operacijama.

Da bi iskoristili dosadašnje naše uspjehe, naše jedinice nastaviće u toku 14. aprila gonjenje razbijenog neprijatelja,

[1] Kopija originala (pisana na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 1—1/2, k. 251.

[2] Vinkovce su 13. aprila u 17,30 časova oslobodili 4. i 31. brigada 21. divizije JA i dva bataljona 14. brigade 48. divizije JA (vidi dok. br. 89).

[3] Selo Bošnjake je 13. aprila u 6 časova oslobodila 5. divizija JA (vidi dok. br. 83, objašnjenje 6).

[4] Privlaku je oslobodila 1. konjička brigada (vidi AVII, reg. br. 11—5, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. konjičke brigade za 14. april 1945).

[5] Županju je 13. aprila u 22 časa oslobodila 5. divizija JA (vidi dok. br. 83, objašnjenje 6).

[6] Dalj je 13. aprila oko 10 časova oslobodila 8. brigada 51. divizije 3. armije JA (vidi *Završne operacije*, str. 567).

[7] Opširnije o tome vidi u *Završnim operacijama*, str. 566.

BR. 65

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 2. PROLETERSKE DIVIZIJE JA OD 11. I 13. APRILA 1945. GODINE[1]

Od II div.'

Primljeno
11. IV.1945
2130[h]

I

U toku 10 o.m. vodili smo jake borbe sa ustašama[2] za svako selo. Neprijateljski gubici iznose nađeni na bojnom polju 105, zaplenjeno 60 pušaka i tri automatska oruđa. Sredoje.[3]

II

Vodimo borbu za Šamac. Neprijatelj se uporno brani. Sredoje

Primljeno
1 l-IV-45
u 1045[h]

Od II div.[4]

Primljeno
11. IV. 1945
2130[h]

Posle tridesetočasovne teške borbe osvajajući ulicu po ulicu zauzeli smo grad Šamac oko 16\ Neprij. gubici: 212 mrtvih, nađeno samo u jednom bunkeru 51 mrtvih. Zaplenjeno: 15 automatskih oruđa, 20 pušaka, 7 motornih vozila.

Od II divizije.[5]

Naše jedinice forsirale Savu kod Orašja i povezale se desno sa 17. div. Pod pritiskom neprijatelj napustio s. Bošnjake. Neprijatelj u odbrani na sektoru Županje. Mi vršimo pritisak

[1] Depeša Štaba 2. proleterske divizije štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—11/1, k. 54.

[2] Reč je o delovima 3. i 12. ustaško-domobranske divizije.

[3] Urošević, komandant 2. proleterske divizije JA.

[4] Depeša štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana latinicom, olovkom) u AVII, reg. br. 7—12/1, k. 54.

[5] Depeša Štaba 2 proleterske divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—19/1, k. 54.

sa sektora Županja — Sl. Samac. Neprijatelj se ubrzo povlači u dva pravca: preko Sl. Samca i Ljubljane.[6] Zaštitni dijelovi: 3000 ustaša, 500 Nemaca i 900 belogardejaca,[7] 6 bacača, 4 topa, 2 tenka.

Primljeno
13-IV-45 aod.
u 1500[h]
Brčko

BR. 66

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA ZA 13. APRIL 1945. GODINE

Od V div.[1]

Primljeno
13. IV. 1945
u 1100[h]

Neprij. u selu Bošnjaci nije davao otpor.[5] Nalazimo se pred Županjom. Zgodno bi bilo bar nekoliko tenkova. Dobro bi bilo da inžinjerski[3] pomogne našem za opravku mosta. Babić[4]

II

Sa dvije brigade i čitavom artiljerijom vodimo borbu na ivici s. Županja. Vezu imamo dobro. Naređenje vaše izvršićemo. Situacija nam je poznata. Babić

Od V div.[5]

Primljeno
13. IV. 1945 g.
u 0500[h]

Zauzeli smo Podgajce[6] i dalje postupamo po dobijenom zadatku. Naši gubici: 40 mrtvih i 160 ranjenih. Neprij. gubici: 120 mrtvih, 400 ranjenih. Babić

[1] **Greška; redakcija nije mogla utvrditi na koje se mesto misli.**

[2] **Radi se o delovima 3. i 12. ustaško-domobranske divizije, 47. puku nemačke 22. pešadijske divizije (vidi dok. br. 92, objašnjenje 2) i delovima Ruskog zaštitnog korpusa.**

[3] **Depeša Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br.<7—5/2, k. 54.**

[4] **Opširnije o tome vidi u dok. br. 83, objašnjenje** 6.

[5] **Verovatno se misli na Inžinjerijski bataljon 2. proleterske divizije JA, koja je forsirala Savu kod Orašja (vidi dok. br. 65).**

[6] **Radomir Babić, komandant 5. divizije JA.**

[7] **Depeša Štaba 5. divizije Štabu 1. armije JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—6/2, k. 54.**

[8] **Treba: s. Posavske Podgajce. Detaljnije o tome vidi dok. br. 83.**

BR. 67

ZAPOVEST ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE JA OD 13. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA DALJE NASTUPANJE I ZA OSLOBOĐENJE ĐAKOVA'

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
PRVE ARMIJE
Op. br. 45
13.IV 1945 g.

Z A P O V E S T
Sekcija Vinkovci 1 : 100.000

Posle razbijanja Sremskog fronta i uspešnog gonjenja i uništavanja neprijatelja u toku 12 i 13 ov.mj. naše snage su izbile na liniju Dalj — Borovo — Vinkovci, zauzele ta mesta i duboko prodrle unapred na desnom krilu. Na levom krilu naše Armije operacije se razvijaju vrlo uspešno.

Radi korišćenja velikih pobeda i nedozvoljavanja neprijatelju da se sredi i dadne otpor, jedinice naše Armije imaju zadatak brzo gonjenje razbijenog neprijatelja.[2]

Naša divizija dobila je zadatak da poslije čišćenja Vinkovaca i s. Ostrova produži nastupanje i u toku **četrnaestog** aprila izbije do Đakova, ovlada ovim uporištem i preseče komunikaciju koja sa severa vodi na jug.[3] Na osnovu prednjeg **Naređujem:**

1. — U toku noćašnje noći IV, XXXI i Artiljerijska brigada prikupiće sve svoje delove, na prostorijama koje su im usmeno određene, popuniti municiju i t.d.

2. — **Četrnaestog** aprila u 4 časa preduzeti nastupanje i to:

a) — XXXI-va brigada glavnim drumom Vinkovci — Mikanovci i severno od druma, usput likvidirajući sela Ivankovo, Novi Mikanovci, Vođinci i Stari Mikanovci. Od Starih Mikanovaca kretati opštim pravcem s. Đurđanci — Đakovo, napasti Đakovo sa istoka praveći obuhvat sa južne strane. Po izbijanju na komunikaciju južno od Đakova postaviti obezbeđenja ka jugu. Ovu brigadu pratiće i dalje artileriski divizion.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 9—1, k. 1043.**

[2] **Vidi dok. br. 64.**

[3] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 89.

b) — IV-ta brigada kretaće severnije od XXXI-ve **briga-**de, usput likvidirajući sela: Jarmina, Mrzović, Vučevci, Viškov-**ci,** a grad Đakovo napasti sa severne strane sa svim snagama, ostavljajući samo obezbeđenje severno od grada kod Kugler Pustare. I ovu brigadu će pratiti artileriski divizion koji se kod nje nalazi.

v) — Diviziska artilerija, t.j. lovačka i haubička oruđa kretaće se glavnim pravcem označenim za XXXI-vu brigadu, a sadejstvovaće na ćelom otseku divizije. Komandant artilerije i štab artileriske brigade u toku noći da snabdiju trofejna oruđa sa dovoljnom količinom municije.

d) — V-ta brigada, koja dolazi u naš sastav/ u koliko kasno stigne kretaće se opštim pravcem XXXI-ve brigade kao diviziska rezerva a biće upotrebljena prema potrebi.

3. — Štab divizije kretaće se sa diviziskom artilerijom pravcem XXXI-ve brigade i neposredno za njom, u kom pravcu slati izveštaj.

4. — Ranjenike evakuisati prema Vinkovcima i Komandi pozadine divizije.

Borbeni i ugovoreni znaci za 14 april ostaju oni koji su dati ranijom zapovešću izdatom za proboj Sremskog fronta.[5]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar ppukovnik
M.[6] Jovanović

Komandant ppukovnik
Vlado Bajić

Načelnik major,
Mil.[7] M. Maksimović

[4] **Ta brigada je prilikom proboja sremskog fronta vršila desant s leve na desnu obalu Dunava, na odseku s. Šotin — s. Opatovac (vidi dok. br. 56 i 87).**

[5] **Vidi dok. br. 56.**

[6] **Mirko**

[7] **Milivoj**

BR. 68

IZVEŠTAJ ŠTABA 1. ARMIJE OD 14. APRILA 1945. GENERALŠTABU JA O OBOSTRANIM GUBICIMA PRILIKOM PROBOJA SREMSKOG FRONTA 12. I 13. APRILA 1945. GODINE[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
O. br. 135
14-IV-1945. g.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE
(OPERATIVNO ODJELJENJE)

U toku ofanzive 12. i 13. aprila o. god., naše jedinice na sremskom frontu (sjeverna grupa divizija) potpuno su razbile i većim dijelom uništile slijedeće neprijateljske jedinice:

— 41. njemačku tvrđavsku diviziju,
— 963. tvrđavsku brigadu,[2]
— 141. artilerijski puk i dijelove drugih diviziona,[3]
— 141. jurišni njemački bataljon,[4]
— 3. bataljon 440. puka,[5]
— 3. bataljon 523. puka 297. divizije,
— 845. bataljon,
— 843. bjelogvardejski bataljon,
— 862. bataljon trećeg poziva,[6]
— pionirski bataljon 141.,[7]
— 2. bataljon pučko-ustaške pukovnije »Vuka«,
— dijelove 3. hrvatske divizije.

Neprijateljski gubici:

U ljudstvu:
Mrtvih.....5.177
Zarobljenih 2.044

U materijalu:
Topova raznog kalibra . . . . 73ispravna.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 3—2, k. 21A.**
[2] **Ta brigada je u taktičkom pogledu bila potčinjena Štabu iemačke 41. pešadijske divizije.**
[3], [4] i [7] **Sve te jedinice su iz sastava nemačke 41. pešadijske divizije.**
[5] i [6] **Oba bataljona su iz sastava 963. tvrdavske brigade »Kloc«.**

Topova uništenih ..... 11.
Tenkova..... 3 ispravnih.
Tenkova uništenih..... 5.
Bacača ..... 117.
Lakih bacača..... 234.
Teških mitraljeza..... 156.
Protivavionskih mitraljeza ... 4.
Puškomitraljeza-šaraca . . . . 284.
Strojnica..... 188.
Radio-stanica..... 15.
Kamiona..... 54 ispravnih.
Kamiona oštećenih ... . 41.
Automobila..... 12.
Motorcikla ..... 28.
Bicikla..... 45.
Pušaka..... 2.777.
3 skladišta municije, kao i drugog ratnog materijala.
2 aviona

Naši gubici:

U ljudstvu:

Mrtvih 606, ranjenih 2.200, nestalih 4 (četiri).

U materijalu:

Tenkova: izgorelih i uništenih protivkolskim oružjem 8.
Tenkova teško oštećenih 2, lakše oštećenih 2.
Puškomitraljeza..... 24.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR
Pukovnik,
M.[8] Todorović

M. P.

Komandant,
NAČELNIK
General-major,
Peko Dapčević

MINISTARSTVO NARODNE ODBRANE
DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
G E N E R A L Š T A B
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Pov. br. 120
16-IV 1945. god.
Beograd

U akta.

NAČELNIK
General-major

[6] **Mijalko**

BR. 69

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA JUŽNE OPERATIVNE GRUPE DIVIZIJA ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA OD 29. MARTA DO 14. APRILA 1945. GODINE[1]

OPERACIJSKI DNEVNIK

Južne grupe divizija I Armije Jugoslovenske armije

Južna grupa divizija I Armije formirana je dana 29 marta 1945 godine, pod komandom general-lajtnanta Peke Dapčevića i načelnika potpukovnika Novaka Perućice. U sastav grupe divizija ušle su: II Proleterska, V i XVII Udarna divizija.

Zadatak grupe divizija jeste: izvođenje operacija južno od r. Save, tj. likvidirati neprijateljske snage na prostoriji: Bijeljina — Brezovo Polje[2] — Šamac — Brčko, te time stvoriti povoljne uslove za dejstvo u neprijateljski bok sremskoga fronta, omogućivši ostalim divizijama I Armije povoljno dejstvo u proboju odbrambene linije sremskoga fronta.

29 *mart 1945*

V Divizija ovoga dana vrši pokret sa prostorije Ilok — Erdevik ka Sremskoj Mitrovici.[3] Jedinice ove divizije koje su bile u Erdeviku tokom dana izvršile su pokret do u Sremsku Mitrovicu; jedinice iz Iloka takođe stigle u Sremsku Mitrovicu, samo nešto kasnije. Divizija je zanoćila u Sremskoj Mitrovici i tokom noći izvršene su sve pripreme za prelaz preko Save.[4]

XVII Divizija nalazila se na položajima južno od Bijeljine — Samurovića Ada — Kobiljak. U toku ovog dana neprijatelj[5] je pokušavao sa svojim snagama napad na sektoru zapadno od Kobiljaka i uspeo je na nekim mjestima da potisne jedinice koje su se nalazile na tome sektoru, ali u protivnapadu je bio povraćen i naše jedinice posjele su stare položaje.

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 1—5, k. 256.**

[2] **Treba: s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).**

[3] **Radi ulaska u Južnu operativnu grupu divizija 1. armije JA.**

[4] **i [5] Opširnije o tome vidi dok. br. 25.**

[5] **U pitanju je jedan bataljon 12. ustaško-domobranske divizije (vidi *Završne operacije*, str. 538).**

II Proleterska divizija[6] nalazi se na sektoru zapadno od Bijeljine na lijevoj obali Drine.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Naša avijacija letjela je na zadatak u cilju izviđanja dublje neprijateljske pozadine.[7]

Štab grupe nalazio se prvo u pokretu, a potom u Sremskoj Mitrovici.

30 mart 1945 g.

V Divizija vrši prebacivanje preko r. Save i nastavlja pokret za Šabac, gde se divizija prikuplja u toku dana.[8]

XVII Divizija se nalazi na svojim starim položajima i u toku dana nije došlo do promjene na položajima, mada je neprijatelj napao od pravca Golog Brda — Patkovače — s. Pučile,[9] no u ovom svom poduhvatu neprijatelj nije uspeo i jedinice ove divizije ostale su na svojim položajima.

Neprijateljski gubitci: 15 mrtvih i oko 20 ranjenih.

Sopstveni gubitci: 1 ranjen (komandir čete).

II Divizija u toku dana se smjenjuje na svojim položajima od strane XXII Divizije, divizija se prikuplja i vrši se pokret do na prostoriju Kozluk — Trnovica — Branjevo. Po dolasku na ovu prostoriju divizija se povezuje sa XXVII Divizijom.[10]

Naša kao i neprijateljska avijacija nije se pojavljivala."

Štab grupe kretao se je sa V Divizijom, a potom u Šapcu.

31 mart 1945 g.

V Divizija nastavlja pokret u duhu opšteg zadatka iz Šapca i dolazi na prostoriju Loznica — Koviljača — Brasina, na kojoj se prostoriji i razmješta.[12]

[6] Ta je divizija 29. marta 1945. imala 10.142 borca i starešine (u tom broju 481 žena), a od naoružanja: 5.133 strojnice i puške, 359 lakih mitraljeza, 77 teških mitraljeza, 50 puškomitraljeza, 144 protivtenkovske puške, 71 minobacač, 2 topa 45 mm, 20 snajperki i 177 poluautomata (vidi AVII, reg. br. 45--2, k. 185: izveštaj Štaba 2. proleterske divizije Str. pov. br. 115 od 1. aprila 1945. Štabu 1. armije JA.

[7] Više o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 79.

[8] Treba: s. Puhare Pučile «6 km južno od Bijeljine).

[10] Treba: XVII (vidi dok. br. 12).

[11] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 30. marta 1945. vidi se da je avijacijska grupa «Vitruk» toga dana bombardovala most na Savi kod Brčkog i izvidala drum Bijeljina — Tovarnik (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 82).

[12] Vidi dok. br. 25.

XVII Divizija: u toku dana na položajima ove divizije nije bilo značajnih promjena. Povremeno dejstvo pješadijske i artilerijske vatre kao i rad izviđačkih patrola sa obe strane.

Neprijateljski gubitci: 11 mrtvih i veći broj ranjenih.

Sopstveni gubitci: 7 mrtvih, 9 ranjenih i 1 nestao.

II Divizija vrši pokret sa dosadašnje prostorije na prostoriju Loznica.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Naša avijacija vršila izviđačke letove neprijateljskih snaga.[13]

Štab grupe nalazio se u Šapcu.

1 april 1945 g.

V Divizija vrši pokret preko Zvornika do na prostoriju Tržić[14] — Ham[15] — Čolopek, gde se po dolasku i smjestila[16].

XVII Divizija: neprijatelj je noću oko 21 čas izvršio jak napad sa pravca s. Patkovci[17] na naše položaje oko ceste u s. Ćiperovini. Napad je bio jak, kojemu je prethodila snažna artilerijska priprema. Ovaj napad neprijatelja je odbijen, tako da nije došlo do promjene na položajima.[13]

Neprijateljski gubitci: 17 mrtvih i 37 ranjenih.

II Divizija vrši pokret sa sadašnje prostorije do na prostoriju Loznica — Kozluk — Tabanci.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija vršila izviđačke letove.[19]

Štab grupe u pokretu, a potom u Loznici.

2 *april 1945 g.*

V Divizija zadržala se na jučerašnjoj prostoriji sa zadatkom u duhu predstojećeg zadatka.

[13] **O dejstvima avijacije toga dana vidi tom X, knj. 2, dok. br. 84.**

[14] **Treba: s. Tršić (8 km severno od Zvornika).**

[15] **Treba: s. Han (kod Tršića, severno od Zvornika).**

[16] **O dejstvima 5. divizije vidi dok. br. 25.**

[17] **Treba s. Patkovača (6 km južno od Bijeljine).**

[18] **Ta je divizija 1. aprila 1945. imala 7.794 borca i starešine, a od naoružanja: 3.830 pušaka, 503 strojnice, 486 puškomitraljeza, 53 mitraljeza, 72 laka minobacača, 74 teška minobacača, 68 protivtenkovskih pušaka, 2 protivtenkovska topa, 27 topova i 8 protivavionskih mitraljeza (vidi AVII, reg. br. 35—56—5, k. 983: Operacijski dnevnik Štaba 17. divizije JA).**

[19] **Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. vazduhoplovne jurišne divizije od 1. aprila 1945. vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana bombardovala, mitraljirala i izviđala rejon Bijeljine i Brčkog (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96).**

XVII Divizija: Na sektoru ove divizije nije bilo značajnijih promjena sem povremenog dejstva pješadijske i artilerijske vatre i patrolnih izviđanja.[20]

II Divizija zadržala se u toku dana na jučerašnjoj prostoriji u cilju pripreme i odmora za predstojeće akcije.

Teški divizion XXIII Divizije ušao je u sastav artilerije I Armije.

Naša avijacija letjela je u neprijateljsku pozadinu.[21]

Štab grupe nalazio se u Zvorniku.

3 april 1945 g.

V Divizija dobija zadatak da u toku dana smjeni jedinice XVII Divizije i produži gonjenje[22] neprijatelja[23] ka Brezovom Polju[24] i Brčkom, pošto je XVII Divizija zauzela Bijeljinu i neprijatelj se nalazi u povlačenju. Tokom dana pokret je vršen ka Bijeljini, gde je divizija i zanoćila.

XVII Divizija: kasno u noć jedinice ove divizije ušle su u Bijeljinu.[25] Otpor neprijatelja nije bio jak, jer se isti nalazio u povlačenju. Divizija je produžila gonjenje neprijatelja pravcem Semberije i izbila na liniju Dvorovi — Karavlasi — Meobarska.[26] Vodeći borbu na toj liniji divizija je izvršila čišćenje Semberije od četničkih grupa.

[20] **Vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 2. aprila 1945.**

[21] **Vidi tom X, knj. 2, dok. br. 96.**

[22] **O dejstvima 5. divizije JA vidi dok. br. 25.**

[23] **Radi se o 65. grenadirskom puku nemačke 22. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 40/3a, k. 72A: saslušanje ratnih zarobljenika; reg. br. 1/3a, k. 72A: skica rasporeda 22. divizije u aprilu 1945), ojačanom 3. i 4. divizionom 22. artiljerijskog puka (vidi *Završne operacije*, str. 538). Fridrih-August fon Meč (Friedrich-August von Metzsch), na 83. strani svoje knjige *I storija 22. pešadijske divizije 1939—1945 (Die Geschichte der 22 Infanterie — Division 1939—1945)*, Verlag Hans — Henning Podzum, Kiel 1952), kaže da je u Bijeljini početkom aprila 1945. bio 65. grenadirski puk nemačke 22. pešadijske divizije, a u saslušanju jednog ratnog zarobljenika (AVII, reg. br. 40/3a, k. 72A) stoji da je taj puk napustio Bijeljinu noću 2/3. aprila 1945. Osim toga, na liniji Bijeljina — Koraj — čelić nalazili su se jedan bataljon 12. ustaško-domobranske divizije, jedan bataljon Ruskog zaštitnog korpusa i delovi Posavsko-trebavskog četničkog korpusa (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 19 i 32, objašnjenje 14, dok. br. 38, objašnjenje 2, 3, 4, 5, 7 i 8; *Završne operacije*, str. 538. i 539).**

[24] **Treba: s. St. i N. Brezovo Polje (12 km istočno od Brčkog).**

[25] **Vidi dok. br. 50: depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 3. aprila 1945. godine.**

[26] Treba: s. M. Obarska (5 km severozap. od Bijeljine).

Neprijateljski gubitci: zarobljeno 10 četnika, 4 domobrana i 2 Nijemca.

II Divizija vrši pokret sa sadašnje prostorije na prostoriju Trnava[27] — Mezgarj,[23] gde se i zadržava.

Teški divizion XXIII Divizije ulazi u sastav artilerije V Divizije.

Štab grupe izvršio pokret do u Bijeljinu.

4 *april 1945 g.*

V Divizija vrši pokret sa prostorije Bijeljina i prema dobivenom naređenju[29] smjenjuje jedinice XVII Divizije,[30] noću 4/5 ov. mj. produžava napad na Brezovo Polje,[31] gde se vodi jaka i žestoka borba, ali ipak jedinice ove divizije uspjele su zauzeti isto.[32]

Divizijska artilerija snažno je potpomagala napad pješadije.[33]

XVII Divizija u toku dana produžava napad i potiskuje neprijatelja ka Brezovom Polju.[34] Ove borbe bile su dosta žestoke i neprijatelj je pretrpeo osjetne gubitke. Noću 4/5 jedinice ove divizije smjenjuje V Divizija.[35]

Neprijateljski gubitci: 46 mrtvih, 70 ranjenih i 4 zarobljena.

[27] **Treba: s. Trnova — Sr., D. i G. (15 km jugozap. od Bijeljine).**

[28] **Treba: s. Mezgraja (20 km jugozap. od Bijeljine).**

[29] **Vidi dok. br. 21 i 25.**

[30] **Četvrta krajiška brigada je posela položaj na odseku: istočna ivica s. N. Brezovo Polje — k. 107 — k. 112 — s. Tmjaci (k. 108), 1. krajiška brigada u rejonu s. Sandića, s 1. jugoslovenska brigada u s. Sr. Dragaljevac (divizijska rezerva). Vidi bojnu relaciju Štaba 1. armije (AVII, reg. br. 2/3—1, k. 254).**

[31] **Jedinice 4. krajiške brigade (s jednim divizionom topova 76 mm)) ušle su u s. N. Brezovo Polje u 23 časa (vidi dok. br. 39: depešu Štaba 1. armije Generalštabu JA od 6. aprila). Više o tome i o radu 5. divizije JA 4. aprila vidi u izvodu iz Operacijskog dnevnika te divizije od 4. do 11. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—3, k. 256) i u bojnoj relaciji Štaba 1. armije JA (AVII, reg. br. 2—3/1, k. 254).**

[32] **Uoči napada na Brčko Artiljerijska brigada 5. divizije JA je imala tri diviziona od po tri baterije, ukupno 20 topova 76 mm, 4 haubice 122 mm i 12 minobacača 120 mm. Osim toga, 5. divizija je imala protivtenkovski divizion od tri baterije sa 12 topova 76 mm, vod protivtenkovskih topova 75 mm PAK i protivavionski divizion od tri baterije sa 12 topova 25 mm. Diviziji su bili pridati Teški divizion Artiljerijske brigade 6. proleterske divizije JA i Teški divizion Artiljerijske brigade 23. divizije JA, svaki sastavljen od dve baterije topova 76 mm i jedne haubičke baterije 122 mm. U pešadijskim brigadama, kao brigadna artiljerija, bila je po jedna protivtenkovska baterija od po 4 protivtenkovska topa 45 mm (M. Pajević, n. d., str. 529).**

[33] **Vidi dok. br. 21, 25, 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 5. aprila.**

Sopstveni gubitci: 4 mrtva i 8 ranjenih. Zaplenjen je
1 top i drugog ratnog materijala.

II Divizija tokom noći 4/5 vrši pokret pravcem Koraj — Čelić sa zadatkom da preduzme položaje XXVII[36] Divizije.

Jedna baterija pridodata je ovoj diviziji radi potpomaganja iste.

Štab grupe nalazi se u Bijeljini.

5 *april 1945 g.*

V Divizija: Poslije zauzeća Brezovog Polja,[37] gde su se vodile teške i ogorčene borbe, jedinice ove divizije nastavljaju gonjenje neprijatelja i napreduju do linije s. Brezik — Gredica.[53]

XVII Divizija: Deo snaga ove divizije u zoru zaposjeda liniju Krčevine — Han Trešnjica — Raljan.[39] Odmah po zauzeću ovih položaja jedinice nastavljaju sa napadom i borba se vodi u s. Potočari. Dejstvom artilerije[40] i energičnim naletom pješadije neprijatelj počinje da se povlači tako, da pješadija u 20 časova zauzima s. Potočare.

U toku borbi za vreme od 30 marta do 5 aprila zaključno neprijatelj je imao sledeće gubitke: 120 ubijeno, 170 ranjeno i
20 zarobljeno. Takođe bio je i izvjestan plijen u ratnom materijalu.

Sopstveni gubitci: 29 poginulih i 88 ranjenih.

II Divizija preuzima položaj XXVIII Divizije i potiskuje neprijatelja ka Brčkom do na liniju Gornja Brka — Ulice.

Sva motorizovana artilerija V, VI i XXVIII[41] Divizije sačinjava glavninu artilerijske grupe sa zadatkom potpomaganja ove tri divizije sa položaja Šatorovići — Pukiš — Potočari.

Štab grupe nalazio se u s. Čelić.

[36] Treba: XXVIII.

[37] Iz depeše Štaba 5. divizije JA od 6. aprila 1945. vidi se da je 5. divizija oslobodila s. St. i N. Brezovo Polje 6. aprila u 2 časa, nakon borbe 5. aprila i u toku noći 5/6. aprila (dok. br. 32).

[38] Napad 5. divizije JA pravcem s. N. Brezovo Polje — s. Sandić — s. Gredica — Brčko podržavala je desna artiljerijska grupa, sastava: 1. i 3. divizion Artiljerijske brigade 5. divizije JA i Teški divizion Artiljerijske brigade 6. proleterske divizije JA, bez haubičke baterije (vidi M. Pajević, n. d., str. 529).

[39] Treba: s. Ravan (2 km istočno od s. G. Boderišta). O borbama 5. aprila vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije štabu 1. armije JA od 5. aprila.

[40] To je bila artiljerijska grupa opšte podrške (vidi dok. br. 22).

[41] Treba: XXIII.

6 april 1945

V Divizija[42] vodi jaku borbu sa neprijateljem na otseku Brezik — Dunav[43] i uspjeva potisnuti istog u sami grad Brčko, gde se neprijatelj dobro utvrdio i organizovao odbranu grada.[44]

XVII Divizija potiskuje neprijatelja do ispred Brčkog[45] za jedan kilometar sa južne strane i to Brezik i južna ivica s. Brod. Ovde su neprijateljski predstražni položaji, koji je iste dobro utvrdio i odakle je davao jak otpor.[44]

II Divizija: Ova divizija uspjeva potisnuti neprijatelja i izaći na liniju Brod — D. Rahić — Gorice.[47]

Glavnina artilerije ima zadatak da potpomaže napad pješadijskih divizija.

Štab se nalazi u s. Potočari.

7 april 1945 g.

V Divizija: Ovoga dana otpočela je borba za grad Brčko sa istočne strane, gde su napadale jedinice ove divizije. Divizija je tokom dana zauzela fabriku špiritusa[48] i ovladala prvim kućama ove varoši.

XVII Divizija napada varoš sa južne strane[49] i poslije žestoke i oštre borbe ovladuje prvim kućama i produžava ulične borbe ka centru varoši.[50]

[42] Misli se na 1. krajiški i 1. jugoslovensku brigadu (vidi AVII, reg. br. 2—3/1, k. 254: bojnu relaciju Štaba 1. armije JA).

[43] Greška; treba: Sava.

[44] Petu diviziju JA je toga dana uspešno pomagala desna artiljerijska grupa, koja je u toku dana menjala položaje i tukla otporne tačke u jugoistočnom delu Brčkog (M. Pajević, n. d., str. 530).

[45] Vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 6. aprila 1945. godine.

46 j so Opširnije o tome vidi izveštaj Štaba 17. divizije JA od 7. aprila 1945, u kome se kaže da je ova divizija 6. aprila, uz podršku svoje i artiljerije 5. divizije JA, ovladala linijom k. 94 — s. Dizdaruša — s. Brod, sadejstvujući s jedinicama 2. proleterske divizije, koje su zauzele Brod, i da je 7. aprila do 8 časova ovladala linijom severni deo s. Grčica — severni deo s. Dizdaruše, naslonivši se levim krilom na r. Brku i povezavši se levo s jedinicama 2. proleterske divizije JA, a desno s jedinicama 5. divizije JA. Pomenutu liniju je dobro utvrdila i rasporedila se za napad na Brčko. U 21 čas, posle kratke i precizne vatre iz svih oruđa, izvršen je juriš, a zatim su jedinice 17. divizije, kao i ostale jedinice koje su učestvovale u napadu, prodrle u grad (AVII, reg. br. 8—1/8, k. 256A).

[47] Vidi dok. br. 43: depešu Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA primljenu 6. aprila.

[48] To je učinila 1. krajiška brigada (vidi i dok. br. 32: depešu Štaba 5. divizije JA od 7. aprila 1945).

[49] Vidi dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 7. aprila 1945. godine.

II Divizija napada varoš sa zapadne strane[51] i takođe i ona uspjeva prodrijeti u varoš.[52]

Sama varoš je dobro utvrđena; ima spoljni odbrambeni pojas, liniju utvrđenja neposredno uz same kuće, kao i jedan veliki broj bunkere. Borbe za ovaj grad sve divizije su vodile vrlo žestoko.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Naša avijacija bombardovala je i mitraljirala položaje ispred VI i XI Divizije.[53]

Artilerijske jedinice[54] otvarale su snažnu vatru i potpomagale dobro napad pješadije.

Štab se nalazio u s. Potočari.

8 april 1945 g.

Sve divizije su tokom noći 7/8 produžile sa napadom na varoš i poslije duge i oštre borbe uspjele su neprijatelja potisnuti na lijevu obalu r. Save i zauzeti varoš.[55]

II Divizija je dobila naređenje da deo svojih snaga postavi na desnoj strani Save na liniji Gorice — Vidovice sa zadatkom: sprečavanje i ometanje saobraćaja na komunikaciji Gunja — Županja i čišćenje manjih četničkih grupica na prostoriji istočno od Gradačca.

Artilerijske jedinice na istim mjestima i povremeno su dejstvovale i uznemiravale neprijatelja u s. Gunj i.

Jedinice su razmještene na slijedećoj prostoriji: V Divizija: Dizdaruša — Omerbegovača — Brod. XVII Divizija: [G.] Brka — Bukvik — Bukovac. II Divizija na jučerašnjem položaju Gorice — Lončari, a sa djelom snaga orijentiše se ka Gradačcu gde čisti manje četničke grupe.

[51] Vidi dok. br. 43: depešu Štaba 2. proleterske divizije JA od 7. aprila 1945. godine.

[52] Vidi o tome dok. br. 43: depešu Štaba 2. proleterske divizije Štabu 1. armije JA od 7. aprila 1945. i izveštaj Štaba 2. proleterske divizije JA od 8. aprila 1945, u kome se kaže da je u toku 7. aprila 2. proleterska divizija vodila borbe na sektoru s. Gorice — Brčko — s. Brod i da je oko 19,30 časova, sa ostalim jedinicama koje su napadale Brčko, oslobodila grad (AVII, reg. br. 36—3, k. 252).

[53] Vidi tom X, knj. 2, dok.<br. 118.

[54] U toku ovoga dana artiljerija je prešla na nove vatrene položaje u rejonu s. Grčice — s. Begluk — s. Potočari i uspešno podržavala prodiranje pešadije u centar Brčkog, neutrališući neprijateljske baterije u gradu i kod ž. st. Gunje (M. Pajević, n. d., str. 530).

[55] Vidi dok. br. 21, objašnjenje 12; dok. br. 50: depešu Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA od 8. aprila 1945. godine.

Sva artilerija sem II Diviziona razmješta se na prostoriju: Dizdaruša — Omerbegovača — Grbavica.

Štab se nalazio u s. Brčkom.

9. *april 1945 g.*

V i XVII Divizija nalaze se na jučerašnjem položaju, dok II Divizija poslije teških i upornih borbi protiv jačih četničkih i ustaških bandi zauzima varošicu Orašje.

Artilerijske jedinice ostaju na svojim jučerašnjim položajima sa istim zadatkom, tj. povremenim dejstvom preko r. Save na Gunju.

Štab grupe se nalazio u Brčkom.

10 april 1945 g.

II Divizija po zauzimanju Orašja produžava gonjenje ustaških i četničkih bandi, koje su u zajednici čuvale front na ovom sektoru, produžava gonjenje ovih bandi na zapad i vrši snažan napad ka Bos. Samcu.

V Divizija u toku dana na istoj prostoriji. U duhu opšteg zadatka i dejstva sjeverno od Save, divizija se odmara i vrši pripreme za forsiranje rijeke Save. Pošto su sve pripreme izvedene, sa prebacivanjem jedinica počelo je točno u 9 časova/' Prebacivanje se nastavilo i dalje. Jedinice koje su izvršile forsiranje rijeke izvršile[57] su jak mostobran i produžile sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Vrbanje.[58]

XVII Divizija u toku dana se odmarala.

[56] Pripreme su završene do 17 časova, a 1. jugoslovenska brigada je počela da se prebacuje u 19,30, i to na dva mesta: kod mosta u Brčkom i 4 km uzvodno, kod Prnjatovićevog stana. Prebacivanje je završeno u 24 časa (vidi AVII, reg. br. 2—3/1, k. 254: bojnu relaciju Štaba 1. armije).

[57] Valjda: stvorile.

[58] Opširnije o tome vidi prepis Operacijskog dnevnika Štaba 5. divizije JA od 4. do 11. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—3, k. 256). Toga dana, 10. aprila, komandant 1. armije JA telefonom je izvestio Gegeralštab JA da je, u vreme prelaska preko Save, naša avijacija u rejonu s. Gunje veoma dobro dejstvovala, tako da je dezorganizovala neprijateljsku odbranu i olakšala prelazak naših snaga preko Save (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 151).

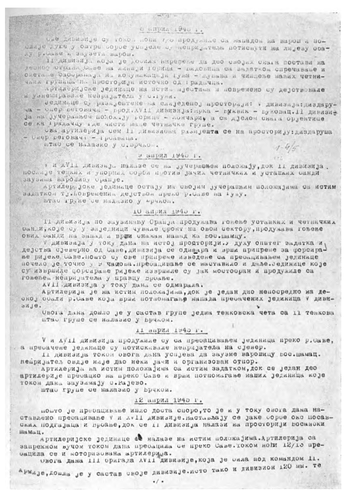

Fotokopija četvrte stranice dokumenta br. 69

Artilerija je na istim položajima, dok je jedan dio neposredno na desnoj obali r. Save koji vrši potpomaganje napada prebačenih jedinica V Divizije.[59]

Ovoga dana došla je u sastav grupe jedna tenkovska četa sa 11 tenkova.

Štab grupe se nalazio u Brčkom.

11 april 1945 g.

V i XVII Divizija produžile su sa prebacivanjem jedinica preko r. Save, a prebačene jedinice su potiskivale neprijatelja na sjever.

II Divizija tokom ovoga dana uspjeva da zauzme varošicu Bos. Šamac. Neprijatelj ovdje nije dao neki jači i organizovan otpor.

Artilerija na istim položajima sa istim zadatkom, dok se jedan deo artilerije prebacio na preko Save i vrši potpomaganje naših jedinica koje tokom dana zauzimaju s. Raj evo.[60]

Štab grupe se nalazio u Brčkom.

12 april 1945 g.

Pošto je prebacivanje išlo dosta sporo, to je i u toku ovoga dana nastavljeno prebacivanje V i XVII Divizije. Nastavljaju se jake borbe oko Posavskih Podgajaca i Vrbanje, dok se II Divizija nalazi na prostoriji Bosanski Šamac.

Artilerijske jedinice se nalaze na istim položajima. Artilerija sa zaprežnom vučom tokom dana prebacila se preko Save. Tokom noći 12/13 prebacila se i motorizovana artilerija.

Ovoga dana III Brigada XVII Divizije, koja je bila pod komandom II Armije, došla je u sastav svoje divizije. Isto tako i divizion 120 mm, te je obrazovana artilerijska grupa od teškog diviziona XXIII Divizije i dva diviziona iz XVII Divizije.

[59] **Za podršku jedinica 5. divizije JA na mostobranu, preko Save su, u prvom ešelonu, prebačeni 3 (minobacački) divizion 120 mm, 1. divizion Artiljerijske brigade 5. divizije i jedna baterija 76 mm iz Teškog diviziona Artiljerijske brigade 6. proleterske divizije, radi protivtenkovske odbrane mostobrana. U toku dana je cela Artiljerijska brigada 5. divizije prebačena na vatrene položaje u rejonu s. Gunja — Markovljevićev stan — Dojićev stan, dok je Protivtenkovski divizion te divizije postavljen na vatrene položaje radi zaštite prelaza na Savi od neprijateljskog dejstva iz vazduha (M. Pajević, n. d., str. 531, 532).**

[60] **Treba: s. Rajevo Selo (5 km severno od Brčkog).**

13 april 1945

Nastavljeno sa prebacivanjem preko Save ostatka teških jedinica i pozadinskih djelova, te je i artilerija ovog dana prebačena do 10 časova. U 11 časova ovoga dana počela se prebacivati tenkovska četa, čije je prebacivanje trajalo do 24 časa.

Noću 12/13 ov. mj. V i XVII Divizija zauzele su s. Posavske Podgajce,[61] a VI Proleterska divizija selo Vrbanju. Tokom dana zauzeti Bošnjaci i neprijatelj potisnut na liniju Županja — Gradište — Cerna.

Noću 13/14 zauzeta je Županja,[62] Gradište i Cerna i neprijatelj je potisnut ka Babinoj Gredi i Mikanovcima.

II Proleterska divizija na istim položajima, tj. na prostoriji Bos. Samac.

Artilerija,[63] prema svome sastavu, raspoređena je po divizijama i ista je efikasno potpomagala napad svoje pješadije.

Štab se nalazio u s. Bošnjacima.

14 april 1945 g.

V Divizija izbija na liniju Gradište — Cerna — Babina Greda i potiskuje neprijatelja dalje ka zapadu.[64]

XVII divizija nastavlja sa gonjenjem neprijatelja pravcem Štitar — Babina Greda i dalje.

VI i XI Divizija izbijaju na liniju Cerna — Retkovci, a II Divizija prema naređenju Generalštaba Jug. armije upućuje se u sastav svoje Armije.

Prilikom borbi za varoš Brčko neprijatelj je imao sledeće gubitke: 2349 mrtvih, 2320 zarobljenih. Zaplenjeno: 3 topa, 2 bacača, 182 automatskih oružja, 2300 pušaka, 14 motornih vozila, 70 kola i veće količine raznog ratnog materijala.

[61] **Neprijatelj je jači otpor pružio na južnoj ivici toga sela, gde je cela Artiljerijska brigada 5. divizije JA od 17,55 do 18 časova sasredila vatru i olakšala pešadiji da do 21 čas 12. aprila očisti s. Posavske Podgajce (M. Pajević, n. d., str. 532).**

[62] **Artiljerijska brigada 5. divizije JA je oko podne 12. aprila stigla na vatrene položaje u rejonu s. Bošnjaka, s kojih je oko 14 časova uspešno tukla neprijateljske snage u rejonu Županje i raskrsnice puteva severno od tog mesta (M. Pajević, n. d., str. 532).**

[63] **Iz rejona Županje Teški divizion Artiljerijske brigade 6. proleterske divizije JA vraćen je u sastav svoje divizije, koja je toga dana izbila u visinu s. Černe (M. Pajević, n. d., str. 532).**

u posle oslobođenja Županje 1. i 3. divizion Artiljerijske brigade 5. divizije JA produžili su nastupanje za pešadijom, pravcem Županja — s. Babina Greda — s. Gundinci — s. Beravci, a ostali delovi artiljerije su 14. aprila stigli u rejon s. Babine Grede (M. Pajević, n. d., str. 532).

Štab grupe u toku dana stigao je u Vinkovce.

Pošto je južna grupa divizija izvršila uspješno postavljeni joj zadatak i liniju svoga fronta izravnala sa linijom ostalih divizija I Armije, a u duhu opšteg zadatka I Armije, dosadašnji štab grupe ulazi u štab I Armije i drug general-lajtnant Peko Dapčević preuzima ponovo komandu nad I Armijom.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik Oper. odel.
M. P. potpukovnik,[45]

BR. 70

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 12. DO 15. APRILA 1945. GODINE

šifr. 12. IV
Od 17 divizije[1] pr. 13-,,-

67. — U toku noći 11/12 o. m. uspjeli smo da prebacimo[2] naše lakše, pešačke djelove i sa istim smo stigli do na prostoriju Rajevog Šela.

68. — U toku dana bilo nam je onemogućeno posjesti položaje na našem pravcu, radi toga što.. .[3] na Savu južnom ivicom Desićeve šume, koju je posjeo nepr. i brani.

69. — Naša artilerija i neborački djelovi sa komorama nisu se još uspjeli prebaciti. Artilerija nam je nužna radi što boljeg i uspješnijeg rada.

Raj evo Selo u 18 čas.

70. — Mi smo htjeli smjeniti djelove Pete div. na ovom sektoru, no ovo je bilo nemoguće zato što je otvoreno zemljište. Isto ćemo nočas uraditi.

[45] **Redakcija nije mogla utvrditi ko je bio načelnik operativnog odeljenja.**

[1] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14/37—3, k. 54.**
[2] **Radi se o forsiranju Save.**
[3] **Tako je u originalu.**

Od 17 divizije[4] šifr. 13. IV
pr. 14. - „ -

78. — U samom gradu[5] i odbrani istog nalaze se belogardejci,[6] Nemci[7] i ustaše[8] jačine 2000 do 3000 vojnika. Pored ostalog naoružanja Županju brani pet topova koji dejstvuju, u gradu ima i više, samo ne dejstvuju jer nemaju municije.

79. — U dosadašnjim borbama imamo 60 boraca izbačenih iz stroja, dočim nepr. gubitci nepoznati.

Nemoljkovo, II čas

Od 17 div.[9] šifr. 14. IV
prim. 15. IV

88. 13 o. m. ovladali smo oko 24 časa posle kraće borbe selom Štitari.

89. Produžujemo pokret po zadatku.
Blažo,[10] u sedam časova.

92. Jutros u tri sata sa dve brig, i delom art. napali smo Vrpolje i (Striživojnu).

Od 17 divizije[11]

12. — Nepr. ima nameru da odlučno brani Brod. Na liniji Jaruge — Beravci — Vrpolje daje žilav otpor.

13. — Molimo javite koje se nepr. snage još nalaze na desnoj obali Save i na kojoj prostoriji.

14. — U noći 15/16 o. m. vršili smo dva napada ali bez uspeha.[12]

[1] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—38/3, k. 54.**
[5] **Reč je o Županji.**
[6] **Verovatno 1. puk Ruskog zaštitnog korpusa.**
[7] **Delovi nemačke 22. pešadijske divizije koji su se povlačili ka Sl. Brodu.**
[8] **Verovatno delovi 3. i 12. ustaško-domobranske divizije.**
[9] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—40/3, k. 54.**
[10] **Blažo Janković, komandant 17. divizije JA.**
[11] **Depeša Štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—45/3. k. 54.**
Depeša je bez datuma. Iz teksta se vidi da je poslata 16. aprila.
[12] **Radi se o napadima 15. majevičke brigade na neprijateljski položaj s. Jaruge — s. Sikirevci (vidi dok. br.** 85**).**

15. I — Nepr. se i dalje zadržao na liniji Jaruge — žel. st. Sikirevci — Beravci u istom sastavu, jačini i rasporedu.[13]

16. — U noćnom napadu imali smo oko 40 izbačenih iz stroja vojnika.

Sikirevci u 7 čas.

Blažo

šifr. 15. IV
Od 17 divizije[14] pr. 16. „

96. — Jednu brigadu smo uputili na novi zadatak.[15]

97. — Neprijatelj odstupa prema Đakovu.

98. — Desno održavamo vezu sa Makedoncima,[16] lijevo sa Krajišnicima.[17]

Smjača u 8,15 čas.
Blažo

99. — Jedinice Mak. div.[18] izbile su na naše desno krilo. Iste su smijenile našu Drugu brig., koja je upućena na svoj pravac.

1. — Naša Šesta brig, vodi borbu za Vrpolje i ona će se izvući sa ovoga sektora po likvidaciji Vrpolja ili padom mraka za sada je to nemoguće bez velikih gubitaka.

Srnjača u 12 čas.

Blažo

[13] **Reč je o 1230. pešadijskom puku nemačke 41. divizije, delovima 3. ustaško-domobranske divizije i delovima Ruskog zaštitnog korpusa.**

[14] **Depeša štaba 17. divizije Štabu 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br.<14—46/3, k. 54.**

[15] **Verovatno se misli na upućivanje** 6. **proleterske brigade preko šume Smjače za Vrpolje, a potom najkraćim putem za s. Sikirevce (vidi dok. br.** 88): **izvod iz Operacijskog dnevnika 17. divizije JA za 15. april).**

[16] **i** [17] **Reč je o 42. diviziji JA (vidi dok. br.** 88): **izvod iz Operacijskog dnevnika 17. divizije JA za 15. april).**

[18] **Misli se na 5. diviziju JA.**

BR. 71

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 15. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA SLAVONSKOM BRODU[1]

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O br. 138
15. IV 1945. god.

Z A P O V I J E S T [2]
(Sekcija Vinkovci, Brod 1 : 100.000)

Razbijene neprijateljske snage sa sektora Vinkovci, Županja, Đakovo, energično gonjene od naših jedinica, nalaze se u povlačenju ka Brodu. Neprijatelj će vjerovatno nastojati da brani Brod, zbog obezbeđenja izvlačenja svojih snaga iz doline Bosne i Ukrine.

Jedinice naše armije 14. o.mj. do 18 časova izbile su glavninom snaga na liniju: Đakovo — Striživojna — Velika Kopanica.

Zadatak naše armije je da nastavi gonjenje razbijenog neprijatelja u pravcu Broda i da u odlučnom naletu ovlada gradom Brod sa glavninom snaga, a dijelovima snaga da što pre presječe komunikacije: Brod — Slavonska Požega, Nova Gradiška — Slavonska Požega i da ovlada gradom Slavonska Požega.

Na osnovu gornjeg,

N A R E Đ U J E M O [3]

1. — **I divizija:** 15. aprila u 5 časova izvršiće pokret sa prostorije Gorjani — Đakovačka Satnica opštim pravcem: s. Gašinci — s. Kondrić — s. Levanjska Varoš — s. Paka — s. Ruševo. Diviziju postaviti na prostoriju s. Paka — s. Ruševo, na koju prostoriju izbiti do 24 časa.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 28—1/1, k, 715.**

[2] **Ta zapovest je samo delimično izvršena, jer su divizije 1. armije JA zadržane na liniji Đakovo — s. Striživojna — s. Jaruge, što Štab 1. armije očigledno nije očekivao. Uvidevši i sam u toku 15. i 16. aprila da neprijatelj uporno brani pravac Đakovo — Slavonski Brod, Štab 1. armije je pregrupisao snage i težište operacija preneo severno od Diljplanine, na pravac prema s. Pleternici (vidi dok. br. 84—87, 89, 92, 95 i 96).**

[3] **Zapovest je izdata 15. aprila u 4 časa.**

Obezbjediti se na bokovima i istovremeno uspostaviti vezu desno sa jedinicama VI Korpusa[4] na pravcu Našice,[5] a lijevo sa 48. Divizijom.

U pokretu staviti pod komandu manje partizanske jedinice, koje, pored svojih izviđačkih jedinica, koristiti za prikupljanje podataka o neprijatelju.

Za izviđačku službu I Diviziji se pridodaje laki konjički divizion iz sastava naše konjičke brigade.[6]

16. aprila u 6 časova divizija će nastaviti pokret opštim pravcem: s. Dijedina Rijeka — s. Buk — s. Pleternica — Slavonska Požega, obezbjeđujući se na lijevom krilu jakim izviđačkim dijelovima.

Prikupiti podatke o rasporedu i jačini neprijateljskih snaga u Slavonskoj Požegi i u toku 16. aprila ovladati sa gradom Slavonska Požega.

Po ovlađivanju Slavonskom Požegom obezbjediti se od pravca Nova Gradiška i s. Orljača[7] i prikupiti podatke sa komunikacije s. Batrina — Nova Gradiška o jačini neprijateljskih garnizona.[8]

2. — XXI divizija: Po zauzimanju Đakova izvršiće odmah pokret pravcem: s. Selce — s. Majar i postaviti se na prostoriju s. Levanjska Varoš — s. Slobodna Vlast — s. Musić, gdje divizija da stigne 15. aprila uveče.

16. aprila u 5 časova divizija će izvršiti pokret pravcem s. Paka — s. Ruševo — s. Buk — s. Pleternica.

Sa prostorije s. Pleternica dejstvovati na pravcu s. Batrina i s. St. Slatinik, sa zadatkom izviđanja i presjecanja komunikacija Brod — Nova Gradiška u cilju sprječavanja neprijateljskog povlačenja sa pravca Brod, kao i cilju sprječavanja dolaska neprijateljskih snaga od pravca Nove Gradiške.[9]

[4] Reč je o delovima 12. brigade 12. slavonske divizije i 18. i Omladinske brigade 40. divizije 6. korpusa JA, koji su sadejstvovali sa 36. divizijom 3. armije JA u borbama u rejonu Našica (vidi *Završne operacije*, str. 568).

[5] U Našice je 16. aprila u 4 časa prodrla 3. brigada 36. divizije 3. armije JA (vidi *Završne operacije*, str. 576).

[6] Ista je vidi naređenje Štaba 1. armije JA O. br. 139 od 15. aprila u 6 časova Štabu 1. konjičke brigade: da jedan laki divizion najhitnije uputi Štabu 1. proleterske divizije JA, pravcem Dakovo — s. Levanjska Varoš — s. Paka, gde će on stupiti u vezu s ovim štabom, pod čijom će se komandom nalaziti; da ostali delovi, sa štabom brigade, najbrže odmarišuju pravcem s. Gundinci — s. V. Kopanica — s. Poljana, gde će se staviti pod komandu Štaba 17. divizije JA (vidi AVII, reg. br. 5—2, k. 251).

[7] Treba: s. Orljavac (16 km severozap. od Slavonske Požege).

[8] O dejstvima 1. proleterske divizije JA vidi dok. br. 87.

[9] O dejstvima 21. divizije JA u vezi sa ovom zapovešću vidi dok. br. 89.

Divizija će patrolama održavati stalnu vezu sa I, 48. i 42. Divizijom.

3. — XV Korpus:

a) 42. Divizija: 15. aprila u 9 časova izvršiće pokret sa prostorije s. Striživojna i s. St. Mikanovci pravcem: s. Piškarevci — s. Dragotin — s. Trnava i postaviće se na prostoriju s. Dragotin — s. Svetoblažje — s. Trnava.

16. aprila u 5 časova divizija će izvršiti pokret opštim pravcem s. Slobodna Vlast — s. Paka — s. Ruševo — s. Dijedina Rijeka — s. Kalinić i postaviće se na prostoriju s. Kalinić — s. Bilać — s. Dijedina Rijeka.[10]

Na ovoj prostoriji divizija će služiti kao rezerva na pravcu I i XXI Divizije.

b) 48. Divizija: 15. aprila u 4 časa izvršiće pokret sa prostorije Striživojna — Vrpolje i nastaviće gonjenje neprijatelja opštim pravcem: s. Perkovci Stari — s. Novo Topolje — s. Klokočevik — s. Rastušje, sa osnovnim zadatkom da presječe komunikacije između s. Varoš — s. Andrijevci i da napadne Brod sa sjeverozapadne i zapadne strane.

Napad na Brod uskladiti sa V i XVII Divizijom i izvesti ga najkasnije 16. aprila izjutra.

Zona širenja u napadu na Brod rijeka Sava, a lijevo s. Varoš zaključno.

Po zauzimanju Broda divizija nastavlja gonjenje neprijatelja na pravcu Nova Gradiška."

4. — **V Divizija:** 15. aprila u 5 časova sa dosadašnje prostorije[12] nastaviće gonjenje neprijatelja opštim pravcem s. Andrijevci — s. Sapci — s. Vranovci — Brod.

Na polazne položaje za napad na Brod izbiti u toku 15. aprila a 16. aprila izjutra napasti neprijateljski garnizon u Brodu, usklađujući napad sa XVII i 48. Divizijom.

Zona širenja u gonjenju ka Brodu: lijevo željeznička pruga isključno, a desno cesta zaključno.

Zona širenja u napadu na Brod: lijevo željeznička pruga isključno, a desno cesta Brodsko Brdo — zapadni dio grada zaključno.

Pod komandom V Divizije ostaje četa tenkova, koju upotrijebiti u gonjenju neprijatelja i u napadu ina Brod u obuhvatu.

[10] **Vidi dok. br. 84; AVII, reg. br. 5—4/4, k. 1315: zapovest Štaba 42. divizije JA O. br. 15 od 15. aprila 1945. godine.**

[11] **O dejstvima 48. divizije JA vidi dok. br. 85.**

[12] **Misli se na prostoriju s. Gundinci — s. Beravci (16 km južno od Dakova).**

Pod komandom V Divizije ostaje i inžinjeriski bataljon Generalštaba, koga upotrijebiti za opravku komunikacija.

Po zauzimanju Broda glavninu divizije postaviti prema Bos. Brodu, gdje jedinice dobro utvrditi.[13]

5. — **XVII Divizija:** 15. aprila u 5 časova sa sadašnje prostorije[14] nastaviće gonjenje neprijatelja opštim pravcem: s. Sredanci — s. Poljanci — s. Ruščica — Brod.

Na polazne položaje za napad na Brod izbiti u toku 15. aprila, a 16. aprila izjutra napasti Brod, usklađujući napad sa V i 48. Divizijom.

Zona širenja: u gonjenju neprijatelja ka Brodu i u napadu na Brod lijevo rijeka Sava, desno željeznička pruga zaključno.

Diviziji se pridodaje Konjička brigada,[15] bez jednog lakog diviziona, u cilju bržeg gonjenja neprijatelja prema Brodu, koju upotrijebiti na lijevom krilu.

Po zauzimanju Broda divizija, sa konjičkom brigadom, nastavlja energično gonjenje neprijatelja na pravcu s. Kaniža — s. Kobaš.

U slučaju bržeg izbijanja pred Brod V, XVII i 48. Divizija izvršiće napad na neprijateljski garnizon u Brodu bez zastoja i ovladati Brodom u toku 15. aprila.[16]

6. — **Konjička brigada:**[17] 15. aprila u 4 časa najhitnije će izvršiti pokret sa sadašnje prostorije.[18] Jedan laki divizion upućiće I Diviziji na pravcu Đakovo — s. Levanjska Varoš — s. Paka. Ostale snage uputiti istog časa najhitnije u sastav XVIII[19] Divizije, pravcem: s. Gundinci — s. Velika Kopanica — s. Poljanci.[20]

7. — **VI Divizija:** 15. aprila u 12 časova izvršiće pokret sa sadašnje prostorije[21] i postaviće se u s. Striživojna i s. Vrpolje.

[13] **O dejstvima 5. divizije JA vidi dok. br. 83. Zbog nepredviđeno jakog otpora neprijatelja, 5. i 17. divizija JA izbile su pred SI. Brod tek 19. aprila. Više o tome vidi dok. br. 74—79.**

[14] **Odnosi se na rejon s. Gundinci — s. Babina Greda — s. Šikirevci (20 km jugoist. od Đakova).**

[15] **O dejstvima 17. divizije JA vidi dok. br.** 88. **Zbog nepredviđeno jakog otpora, ova divizija nije pred SI. Brod stigla na vreme, nego 19. aprila. Više o tome vidi u dok. br. 74, 75, 77 i 78.**

[16] **Tačan naziv brigade je 1. konjička brigada.**

[17] **Brigada se dotada nalazila u rejonu s. Rokovaca (7 km jugozap. od Vinkovaca).**

[18] **O dejstvima 1. konjičke brigade u ovom periodu vidi dok. br.** 86.

[19] **Divizija se dotada nalazila u rejonu s. Retkovci — s. Šiškovci — s. Prkovci, 14 km jugozapadno od Vinkovaca. Opširnije o tome vidi naređenje Štaba 1. armije JA. O. br. 136 od 14. aprila (AVII, reg. br. 2—2/1, k. 251).**

Zadatak za 16. april divizija će dobiti prema razvoju situacije.[22]

8. — **XI Divizija:** 15. aprila divizija će ostati na sadašnjoj prostoriji,[23] gdje diviziju brzo srediti i odmoriti za dalje zadatke.[24]

9. — **Tenkovska brigada:** 15. aprila zadržaće se na sadašnjoj prostoriji,[25] gdje dovršiti sve svoje tehničke poslove.

16.izjutra brigada mora biti potpuno spremna za pokret.

Štab tenkovske brigade poslaće 15. aprila u zoru svoga oficira da obiđe tenkovsku četu kod V Divizije i da vidi njene potrebe.[26]

— Komandant artilerije Armije saobraziće sadejstvo artilerije prema zadacima divizija i izdaće potrebnu zapovijest.[27]

— Evakuaciju ranjenika vršiti pravcem: Đakovo ⟵ Sriživojna — Vinkovci.

— Štab korpusa i štabovi divizija slaće pismene izvještaje motociklistima i oficirima za vezu svaka 4 časa, a radio-izvještaje redovno.

Znaci za vezu sa avijacijom: **serija zelenih raketa od 3—5 komada izbačenih u pravcu neprijatelja.**

Borbeni znaci:

15. IV 1945 **Zastava** — **Zagorje**
16. IV. 1945 **Pjesma** — **Pobjeda**
17. IV. 1945 **Armija** — **Snaga**

— Štab Armije, kada jedinice izbiju na polazni položaj za napad na Brod, nalaziće se u s. Sriživojna.

— Načelnik štaba Armije nalaziće se na pravcu V Divizije od 15. aprila od 13 časova i objediniće operacije za napad na Brod.

[22] *O dejstvima* 6. **proleterske divizije JA vidi dok. br. 95.**

[23] **Odnosi se na rejon s. Gradište — s. šiškovci (13 km jugozap. od Vinkovaca).**

[24] **Vidi dok. br. 92.**

[25] **Misli se na rejon Vinkovaca.**

[26] **O dejstvima 2. tenkovske brigade vidi dok. br. 96.**

[27] **S obzirom na brzinu i dinamiku dejstva, Komanda artiljerije 1. armije JA nije mogla detaljnije da planira upotrebu artiljerije i postavlja konkretne zadatke artiljerijskim brigadama divizija, već su ove angažovane u borbama po odluci štabova divizija. Prva armija nije imala armijsku artiljeriju (vidi M Pajević, n. d., str. 543).**

Opšta napomena: Štabovi moraju svoje jedinice čvrsto držati u rukama, energično voditi u borbi za puno izvršenje postavljenih zadataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU! .

Politički komesar
Pukovnik
M. Todorović

M. P.

Komandant
General-laj tnant,
Peko Dapčević

Načelnik štaba
General-major,
Milutin Moračа

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 8
u č. 194

Izdata zapovest svima brigadama i komandi pozadine pod O. br. 116/45.

U akta.

Šef operat. odseka
kapetan
Milan Pavlović[28]

<

[28] **Tekst ispod štambilja napisan je mastilom.**

BR. 72

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA I NAORUŽANJA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE JA 15. APRILA 1945. GODINE[1]

Obrazac br. 1

PREGLED BROJNOG STANJA LJUDSTVA
I proleterske divizije
za dan 15 aprila 1945 g.

1. — NA BORAČKIM DUŽNOSTIMA

1. —	Štab divizije	muških	34	ženskih	3	svega	37
2. —	I proleterska brigada	„	2.056	„	70	„	2.126
3. —	III proleterska brigada	„	1.834	„	29	„	1.863
4. —	XIII proleterska brigada	„	1.975	„	32	„	2.007
5. —	I taljanska brigada	„	1.620	„	—	„	1.620
6. —	Artiljerija	„	1.157	„	32	„	1.189
7. —	Inžinjerski bataljon	„	146	„	4	„	150
8. —	Bataljon za vezu	„	117	„	6	„	123
9. —	Štabna četa	„	61	„	10	„	71
10. —	Izvidačka četa	„	84	„	3	„	87
	S v e g a :	muških	9.084	ženskih	189	svega	9.273

2. — U INTENDANTURI I KOMORAMA

1. —	Komanda pozadine	muških	414	ženskih	18	svega	432
2. —	I proleterska brigada	„	237	„	8	„	245
3. —	III proleterska brigada	„	372	„	38	„	410
4. —	XIII proleterska brigada	„	379	„	9	„	388
5. —	Italijanska brigada	„	320	„	—	„	320
6. —	Artiljerija	„	184	„	4	„	188
7. —	Inžinjerski bataljon	„	20	„	—	„	20
8. —	Bataljon za vezu	„	21	„	1	„	22
9. —	Štabna četa	„	41	„	2	„	43
10.	— Izvidačka četa	„	4	„	—	„	4
	S v e g a :	muških	1.992	ženskih	80	svega	2.072

3. — U BOLNICI

1. —	Osoblja	muških	280	ženskih	150	svega	430

UKUPNO NA LICU I, II, III

Muških 11.356 ženskih 419 svega: 11.775
Od toga oficira: 890 podoficira: 754 boraca: 10.131 svega: 11.775

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—1/2, k. 715A.

PREGLED NAORUŽANJA[2]

Obrazac broj 2

1.—	**PUŠAKA:**			
	Ruskih	. 886	**sa metaka**	**269.792**
2.—	**STROJNICA:**			
	Ruskih:	**434**	**sa metaka**	**258.021**
	Njemačkih	**15**	**sa metaka**	**300**
	Svega strojnica:	**449**	**sa metaka**	**•/.**
3.—	**PUŠKOMITRAUEZA:**			
	Ruskih.....	**65**	**sa metaka kod pušaka**	
	Njemačkih «šaraca».....	22	**sa metaka 7.730**	
	SVEGA PUŠKOMITRALJEZA:	**87**	**sa metaka**	**/.**
4.—	**MITRALJEZA:**			
	Maksima	10	**sa metaka kod pušaka**	
	Protivavionskih	**5**	**sa metaka 3.388**	
	SVEGA MITRALJEZA:	**15**	**sa metaka**	**•/•**
5.—	**LAKIH BACACA 50 mm ...**	**7**	**sa granata**	**361**
6.—	**TEŠKIH BACACA 82 mm . .**	**18**	**sa granata**	**50**
7.—	**PROTIVAVIONSKIH PUŠAKA (ruskih)**	**41**	**sa metaka**	**6.066**
8.—	**TOPOVA:**			
	Protivtenkovskih topova 45 mm .	**7**	**sa granata**	**306**
	Topova 76 mm	**4**	**sa granata**	**48**
	SVEGA TOPOVA:	11	**sa granata**	**•/.**
9.—	**RUČNIH GRANATA:**			
	Ofanzivnih	**821 komada**		
	Defanzivnih			
	SVEGA RUČNIH GRANATA	**3.088 komada**		
to.—	**PIŠTOLJA:**			
	Ruskih	**76**	**sa metaka**	**1.632**
	»Parabelumi Valter«	**24**	**sa metaka**	**498**
	Raznih.....	**37**	**sa metaka**	**387**
	SVEGA PIŠTOLJA		**sa metaka**	**.ƒ•**
11.—	**SIGNALNIH PIŠTOLJA: . . . .**	21	**sa raiketla**	66
12.—	**Radio-stanica:**			
	Telegrafskih radio-stanica	**1 komada**		
	Telefonskih radio-stanica . . .	**4 komada**		
	SVEGA RADIOSTANICA:	**5 komada**		

[2] Vidi AVII, reg. br. 23—2/2, k. 715A.

BR. 73

ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 15. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA PROBOJ NEPRIJATELJSKE ODBRANE NA LINIJI BERAVCI — Ž. ST. STRIŽIVOJNA, GONJENJE NEPRIJATELJA KA SLAVONSKOM BRODU I OSLOBOĐENJE SLAVONSKOG BRODA'

ŠTAB
XVII. U. DIVIZIJE
Op. br. 36
15 april 1945
u 16 časova
Gundinci

Z A P O V E S T [2]

(Sekcije: Vinkovci, Brod — 1 : 100.000)

Zadatak naše divizije je da razbije neprijateljsku odbranu na liniji Beravci — želj. st. Sikirevci — Jaruge, a posle probijanja goni neprijatelja pravcem želj. st. Sikirevci — Prnjavor — Sredanci — Oprisavci — Ruščica — Brod, s tim da još u toku 15 o.m. izbije na polazne položaje za napad na Brod, a 16 ujutro o.m. napadne Brod, usklađujući napad sa V. i XLVIII. divizijom.[4]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 5—7, k. 994.**

[2] **i [3] Zapovešću Štaba 17. divizije JA O. br. 35 od 14. aprila u 18 časova (vidi AVII, reg. br. 39—1/1, k. 988) brigade su upućene pravcem s. Babina Greda — s. Striživojna, s tim da 6. brigada 15. aprila ovlada s. Vrpoljem, a potom nastupa ka Sl. Brodu, desno od komunikacije s. Striživojna — Sl. Brod, održavajući vezu desno sa 2. krajiškom brigadom ove divizije, a levo s jedinicama 5. divizije JA; da 2. krajiška brigada 15. aprila ovlada žel. stanicom Striživojna, osiguravajući se sa severa, prema Đakovu, a potom glavnim snagama energično goni neprijatelja, uporedo sa 6. brigadom, desno od nje; da 15. majevička brigada bude u divizijskoj rezervi, u rejonu s. Gundinaca, a po preduzetom gonjenju nastupa pozadi 6. i 2. brigade. Međutim, Štab 1. armije JA je, zapovešću O. br. 138 od 15. aprila (vidi dok. br. 71), skrenuo 17. diviziju na jug i uputio je na Sl. Brod, opštim pravcem s. Jaruge — s. Oprisavci — s. Ruščica.**

[3] **Izostavljeni tekst je istovetan s tekstom uvodnog dela zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 138 od 15. aprila (vidi dok. br. 71).**

[4] **O dejstvima 5. i 48. divizije JA vidi dok. br. 83 i 85.**

Zona širenja u gonjenju neprijatelja ka Brodu i u napadu na Brod: desno željeznička pruga Striživojna — Brod, a levo obala r. Save.

Po zauzimanju Broda naša divizija sa konjičkom brigadom[5] nastaviće energično gonjenje neprijatelja pravcem Kaniža —s. Kobaš.

Desno od nas dejstvovaće, na pravcu komunikacije Striživojna — Sapci — Brod, V. divizija, a levo II. Armija[6] desnom obalom r. Save.

U cilju izvršenja gornjeg zadatka

n a r e đ u j e m o :

1.—15. Majevička brigada

1. — Odmah po prijemu ove zapovesti napašće neprijatelja na pravcu: Jaruge i po probijanju neprijateljske odbrane odmah preduzme gonjenje neprijatelja pravcem Jaruge — Prnjavor — Zoljani — Oprisavci — Poljanci — Kuti Trnjanski — G. Bebrina i dalje prema Brodu.

Zona širenja desno Filipovića Stan — Kupina — Sredanci — Risavac[7] — Petrović Kanal — k. 92 — Ruščica, a levo leva obala r. Save.

Vezu desno održavaće sa 2. brigadom, levo sa jedinicama II. Armije preko r. Save (pomoću zvučnih sredstava i pogleda).

2. — 2. Krajiška brigada

2. — Odmah po prijemu ove zapovesti napašće neprijatelja na pravcu želj. st. Sikirevci i po probijanju neprijateljske odbrane odmah preduzima gonjenje neprijatelja pravcem: M. Kopanica — Mlake — Vrbovac — k. 90 — Bickovoselo[8] — Vrba Gornja — Brod.

Zona širenja desno željeznička pruga Striživojna —• Brod zaključno, a levo desna granica zona širenja Majevičke brigade.

Vezu desno održavati sa jedinicama V. divizije, a levo sa jedinicama 15. Majevičke brigade.

[5] **Vidi dok. br. 71, objašnjenje 6.**

[6] **Reč je o 25. diviziji JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 60).**

[7] **Treba: s. Rasovac (1,5 km zapadno od s. Sredanaca).**

[8] **Treba: s. Bickoselo (11 km istočno od SI. Broda).**

3. — 6. Proleterska brigada

3. Prikupiće se odmah na prostoriju Jasnije[9] i služiće kao diviziska rezerva.

Prilikom napredovanja 15. i 2. brigade prema Brodu slediće iste pozadi desnog krila 15. Majevičke brigade.

4. — Konjička brigada[10]

4. — Upotrebiće se za izviđanje neprijatelja kao i za gonjenje istog u zoni delovanja naše divizije za vreme izvršenja ovog zadatka. Zapovest za upotrebu Konjičke brigade izdaće štab Konjičke brigade u smislu naše zapovesti.

5. — I. Artileriska brigada

5. — Za vreme izvršenja dodeljenog zadatka diviziji potpomagaće probijanje neprijateljske odbrane na sektoru želj. st. Sikirevci — Jaruge, a po probijanju iste potpomagaće gonjenje neprijatelja ka Brodu. — Zapovest za upotrebu Artileriske brigade izdaće štab Artileriske brigade u smislu .naše zapovesti.

6. — Med. san. bataljon

6. — Odmah po prijemu ove zapovesti nastajaće što pre da ustroji ranjeničko prihvatilište u s. Gundincima, a za transport teških ranjenika stupiće u vezu sa Sanitetom I. Armije.

7. — Komandno mesto štaba divizije za sada u Gundincima, a tokom napredovanja naših jedinica biće pozadi desnog krila 15. Majevičke brigade i ispred 6. brigade.

8. J— Štabovi brigada slaće pismene izveštaje motociklistima i kuririma na konju svaka četiri sata od momenta primanja ove zapovesti, a radio-izveštaje redovno.[11]

Znaci za vezu sa avijacijom: serija zelenih raketla od 3 do 5 komada izbačenih u pravcu neprijatelja.

Borbeni znaci:

15. IV. 1945 **Zastava — Zagorje**
16. IV. 1945 **Pesma — Pobeda**
17. IV. 1945 **Armija — Snaga**

9. — Za sve ostale jedinice koje nisu spomenute u ovoj zapovesti važi zapovest od 14 o.m. Op. br. 35.[12]

[9] Greška; verovatno se mislilo na s. Jaruge, što proizilazi iz rasporeda 17. divizije JA i iz 7. tačke ove zapovesti.
[10] Bez 1. diviziona, pridodatog 1. proleterskoj diviziji JA.
[11] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 88.

Opšta napomena: Štabovi moraju svoje jedinice čvrsto držati u rukama — energično i odlučno voditi u borbu za potpuno izvršenje postavljenih zadataka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef operat. otseka,
kapetan,
Krilov[13]

KOMANDANT,
potpukovnik
Blažo Janković

M. P.

Š T A B
ARTILER. BRIGADE 17. UD. DIVIZ.
Op. br. 150
18. IV 1945 god.
Položaj

Primljeno k znanju i u postupku.
Predmet u akta.

Za štab
pom. Načel. štaba
[14]

[13] Verovatno jedan od oficira Crvene armije, koji su bili instruktori u jedinicama JA.
[14] Redakcija nije mogla utvrditi o kome se radi, pošto je potpis parafiran.

BR. 74

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 17. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA NASTUPANJE KA SLAVONSKOM BRODU[1]

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. br. 142
17. IV 1945. god.

ŠTABU I DIVIZIJE[2]

Pod udarcima naših snaga neprijatelj se povukao sa linije Đakovo — Striživojna — Vrpolje — Jaruge — Sava i brzo odstupa prema Brodu.[3]

Naše jedinice na lijevom krilu[4] stigle su danas do podne zapadno od s. Andrijevci — Zoljani a na desnom krilu razbile

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 31—1/1, k. 715.**

Pošto je iz razvoja događaja u toku 15. i 16. aprila zaključio da neprijatelj uporno brani prilaze Sl. Brodu na pravcu s. Striživojna — Sl. Brod, Štab 1. armije JA je ovom zapovešću naredio pregrupaciju snaga i težište operacije za Sl. Brod preneo sa pravca dolinom Save na pravac severno od Dilj-planine. Međutim, Štab nemačkog 34. armijskog korpusa uočio je ovaj manevar 1. armije pa je pojačao snage na prostoru s. Pieternice, usled čega će se borbe za ovo selo produžiti sve do 20. aprila.

[2] **U originalu je reč »divizije« dopisana mastilom.**

[3] **Nemačka 41. pešadijska divizija, sa Borbenom grupom »Kloc«, formiranom od ostataka 963. tvrdavske brigade »Kloc«, jednog domobranskog bataljona i ostataka puka »Snajder« (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta 41. divizije generala Hauzera), posela je, za odbranu, međupoložaj na liniji s. Lapovci — s. N. i St. Topolje — s. Oprisavci, oko 16 km istočno od Sl. Broda (vidi AVII, reg. br. 45—3/2, k. 257A: podatke o neprijatelju Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije), dok su se delovi 3. ustaško-domobranske divizije poseli rejon s. D. Bebrine (na Savi), pošto se nemačka 22. pešadijska divizija (bez 65. puka, koji je zadržan u Sl. Brodu) noću 16/17. aprila povukla u rejon s. Pieternice (vidi *Završne operacije*, str. 582).**

Raspored neprijateljskih snaga na ovom položaju bio je sledeći:

— delovi 3. ustaško-domobranske divizije od s. D. Bebrine do s. Poljanaca,

— 1230. puk od s. Oprisavaca do železničke pruge Vinkovci — Sl. Brod,

— 1231. puk na odseku s. St. i N. Topolje,

— Borbena grupa »Kloc« u rejonu s. Lapovci (vidi *Završne operacije*, stir. 582).

[4] **Reč je o 17. diviziji JA.**

su manje neprijateljske snage i zauzele s. Buk.[5] Nastupanje naših jedinica i dalje se nastavlja.

Da bi potpuno otsjekli i uništili neprijateljske snage koje se nalaze u povlačenju ka Brodu od Vrpolja i iz doline Bosne, a u duhu naše zapovesti 0. br. 138[c] od 15. aprila 1945. g.

N A R E Đ U J E M O :

1. — I divizija:

Sa prostorije Pletemica izvršiće pokret tako da 18. aprila u 6 časova napadne neprijateljske snage na prostoriji s. Nova Kapela — Batrina, da ovlada obema komunikacijama i potom sa dve brigade da nadire ka Novoj Gradiškoj, a jednom našom i taljanskom brigadom[7] da sadejstvuje XI diviziji na pravcu s. Andrijevci u cilju da se spreči izvlačenje neprijateljskih snaga iz Broda.

2. — *XI divizija:*

18. aprila u 6 časova izvršiće napad na neprijateljske snage na prostoriji s. Andrijevci — St. Slatinik, preseći će obe komunikacije koje vode iz Broda i glavninom snaga napašće Brod sa zapadne strane. Manjim djelom snaga očistiće komunikacije na pravcu s. Batrine i povezaće se sa I divizijom.

XI diviziji stavlja se pod komandu tenkovska i konjička brigada koje štab divizije pravilno da upotrebi u operacijama po svom zadatku.

Sa konjičkom brigadom očistiti prostoriju južno od St. Slatinik prema Savi, koristeći čitavu prostoriju do Save za napad na Brod.[8]

3. — VI divizija:

18. aprila izjutra izvršiće pokret sa prostorije s. Dijedina Rijeka — Ruševo i u 12 časova otpočeti napad na pravcu s. Rastušje — Tomica — Podvinje — Varoš. Po zauzimanju ove prostorije otpočeti odlučan napad na Brod sa sjeverne i sjeverozapadne strane.

[5] Selo je 16. aprila oslobodila 13. brigada 1. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 87).

[6] Vidi dok. br. 71. <

[7] Radi se o Italijanskoj brigadi, koja se u sastavu 1. proleterske divizije nalazila od 29. oktobra 1944. godine.

[8] Naređenjem štaba 1. armije JA O. br. 141 od 16. aprila, 1. konjička brigada je upućena u s. Viškovce, a zatim u s. Pletemicu, gde je 17. aprila do 24 časa imala da se stavi pod komandu štaba 6. proleterske divizije JA (vidi AVII, reg. br. 7—2, k. 251). 0 izvršenju ovoga naređenja i ulaska u sastav 11. divizije JA vidi dok. br. 86.

Zona širenja komunikacija Varoš — Brod isključno i lijevo s. Podvinjsko Bukovje — Brod isključno.[9]

4. — *V divizija:*

U noći 17/18. aprila preuzeće od makedonskih jedinica[10] otsek fronta na glavnoj komunikaciji Vrbanja[11] — Brod i nastaviće gonjenje neprijatelja prema Brodu u sadejstvu sa 17. divizijom.

Napad na Brod otpočeti u toku 18. aprila.

Zona širenja u napadu na Brod desno komunikacija od s. Podvinjsko Bukovje isključno, a lijevo komunikacija od s. Vrba Gornja — Brod isključno.[12]

5. — *XVII divizija:*[13]

U noći 17/18. i 18. aprila nastaviće gonjenje neprijatelja prema Brodu pravcem s. Oprisavci — Ruščica i u sadejstvu sa V divizijom napasti Brod 18. aprila.

Zona širenja desno komunikacija s. Vrba Gornja — Brod zaključno a lijevo r. Sava.[14]

6. — *XV Korpus:*

17. aprila po podne jednu svoju diviziju uputiti pravcem s. Andrijevica[15] — s. Paka — s. Ruševo, na kom će pravcu divizija zanoćiti.

Čim V divizija stigne i nastavi gonjenje neprijatelja na svom pravcu, i drugu diviziju uputiti pravcem s. Paka — s. Ruševo.[10]

Zadatak je Korpusa da što pre napadne neprijateljski garnizon u Slavonskoj Požegi i da ovlada gradom.

[8] **O izvršenju ovog naređenja vidi dok. br. 95.**

[10] **Misli se na 42. i 48. diviziju 15. korpusa JA.**

[11] **Greška; treba: s. Vrba Donja (6 km istočno od Sl. Broda).**

[12] **O dejstvima 5. divizije JA toga dana vidi dok. br. 83.**

[13] **Ta divizija je u toku 17. aprila, pošto se neprijatelj noću 16/17. aprila povukao na liniju s. Lapovci — s. St. i N. Topolje — s. Oprisavci, ovladala selima Beravcima i Jarugama i produžila nastupanje ka s. Oprisavcima (vidi dok. br. 88).**

[14] **O dejstvima 17. divizije JA 18. aprila vidi dok. br. 88.**

[15] **Treba: Andrijevci (8 km zapadno od s. Striživojne).**

[16] **Sutradan, 18. aprila, Štab 1. armije JA je dopunio zadatke za 15. korpus JA time što je naredio (O. br. sl.) da jedna divizija 15. korpusa prvo očisti sektor s. Lapovci — s. Hrkanovci, pa tek onda da 15. korpus produži pokret ka Sl. Požegi, o čemu je Štab armije obavestio i 5. diviziju JA, zahtevajući da ona i 17. divizija JA razbiju neprijatelja na sadanjoj liniji (s. Lapovci — s. Oprisavci) i nastave brzo nadiranje ka Sl. Brodu (vidi AVII, reg. br. 10—1/2, k. 251).**

Po zauzimanju Slavonske Požege jedinice orijentisati komunikacijom prema zapadu.'[7]

Novi zadatak štab Korpusa dobiće po zauzimanju Slavonske Požege.'[8]

7. – *XXI divizija:*

18. aprila u 4 časa izvršiće pokret sa prostorije Đakovo — Selce pravcem: s. Paka — Ruševo — Pleternica.

Na prostoriju s. Pleternica stići 18. aprila uveče.

Zadatak divizije je: da sa jednom brigadom zatvori pravac prema Slavonskoj Požegi, a dve brigade biće u rezervi i uglavnom će služiti na pravcu I divizije.'[9]

— Štab armije za vreme ovih operacija nalaziće se u Đakovu.

— Jedna armiska prihvatnica nalaziće se u Đakovu, a druga u s. Striživojna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR,
pukovnik,
M.[20] Todorović

NAČELNIK ŠTABA
general-lajtnant,
Peko Dapčević

K O M A N D A N T
general-major
Milutin Morača

M. P.

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
O. br. 27 služb.
24. aprila u č. 1945
Položaj

[21] **Pošto je izdata potrebna zapovest brigadama, u akta.**

Šef operat. odseka
kapetan,
Milan Pavlović

[17] j is p, oslobođenju Slavonske Požege 21. aprila, rasformiran je Štab 15. korpusa JA, a 42. i 48. divizija JA su, zapovešću Štaba 1. armije JA O. br. 150 od 22. aprila u 2 časa upućene u gonjenje neprijatelja pravcem Sl. Požega — Pakrac (vidi dok. br. 91).

[19] O izvršenju ovog zadatka 21. divizije JA vidi dok. br. 89.

[20] Mijalko

[21] Tekst ispod štambilja je dopisan zelenim mastilom.

BR. 75

ZAPOVEST ŠTABA 15. KORPUSA JA OD 18. APRILA 1945. ŠTABOVIMA 42. i 48. DIVIZIJE ZA PREBACIVANJE NA PROSTORIJU SLAVONSKE POŽEGE[1]

STAB NA XV UDARNI KORPUS
NOV NA JUGOSLAVIJA
O.br. 31
Zaved. _____
Razved. 18. IV 1945 g.
11.30

Z A P O V E S T

Sekcija Brod i Slavonska Požega, razmera 1:100.000

V i XVII divizija uspele su da potisnu neprijatelja do linije Staro i Novo Topolje unazad za 1 do 2 km.

XXI divizija izvršila je pokret prema zapovesti[2] određenim pravcem i sada se verovatno nalazi na prostoriji s. Ruševa.

Danas su vođene borbe za Pleternicu, ali ne znamo da li je oslobođena.

Delovi i divizije uspeli su da izbiju na komunikaciju Brod — Nova Gradiška i ovladaju prostorijom Nova Kapela — Batrina,[3] a delovi XI divizije ovladali su sa Andrijevcima.[4]

Delovi III Armije[5] još pre dva dana su zauzeli i oslobodili Našice.

Naša 48 divizija potisla je jednu neprijateljsku grupu kod Lapovci i sa glavninom izbila na prostoriju s. Slobodna Vlast, gde je i zanočila.

42 divizija je izbila na prostoriju s. Majar,[6] gde je i zanočila.

[1] Original (pisan na mašini, na makedonskom jeziku) u AVII, reg. br. 6—1/4, k. 1315.

[2] i [7] Vidi dok. br. 74.

[3] Tek noću 19/20. aprila su 13. brigada 1. proleterske divizije JA i 5. brigada 21. divizije JA izbile na prostoriju s. N. Kapela — s. Batrina, na komunikaciju Sl. Brod — N. Gradiška (vidi dok. br. 87).

[4] Selo Andrijevce (zapadno od Sl. Broda) oslobodila je 8. brigada 11. divizije JA tek 21. aprila u 18 časova (vidi dok. br. 92).

[5] Reč je o 3. brigadi 36. divizije JA (vidi dok. br. 71, objašnjenje 5).

[6] Po usmenom naređenju Štaba 15. korpusa JA od 18. aprila (vidi dok. br. 84).

Da bi naš Korpus mogao da izvrši postavljeni zadatak od I Armije dostavljen zapovešću O. br. 142 od 17. o. m.[7]

N A R E Đ U J E M O :

48 divizija: 19. aprila 1945 tačno u 5 časova izvršiće pokret sa svoje dosadašnje prostorije pravcem: Slobodna Vlast — Paka — Ruševo — Latinovac — Grabarje — Jakšić. Na toj prostoriji da se smesti na prostoriji: Jakšić — Trapari — Sesvete. Na toj prostoriji da se obezbedi, a naročito prema Slavonskoj Požegi. Da se izviđa komunikacija prema Našicama, iako je to mesto u našim rukama.[8]

42 divizija: krenuće sa dosadašnje prostorije 19. aprila 1945 u 4 časa pravcem: Slobodna Vlast — Paka — Ruševo — Pleternica, gde će i prenočiti, pošto se obezbedi od pravca Slavonske Požege. Desno će uspostaviti vezu sa delovima 48 divizije, a levo sa delovima VI odnosno I divizije, ukoliko se ti delovi nalaze u blizini.[9]

Naš je osnovni zadatak da oslobodimo Slavonsku Požegu, pa prema tome i divizije treba da se pripreme za napad[10] na isti grad.

Za vreme pokreta, bez obzira što su istim pravcem krenule naše jedinice, treba da se pošalju u dubinu izviđački delovi i da se dobro obezbedite pri pokretu. 48 divizija koja će skrenuti od Ruševa severno će obezbediti svoj desni bok.

Da se sakupe podaci da li se na komunikaciji Našice — Slavonska Požega nalaze neprijateljska uporišta, a i da li se naše jedinice nalaze u Našicama.

Da se sakupe tačni podaci o jačini i rasporedu neprijateljskih snaga u Slavonskoj Požegi.

Da se obrati najveća paźnja na održavanje veze sa svojim jedinicama a takođe i sa susednim, a sa Korpusom ćete održavati vezu sa radio-stanicama, telefonima, ordonansima i kuririma, tako da Korpus u svakom momentu ima tačne podatke o položaju divizija.

Izveštaje ćete dostavljati redovno svaki dan u 7 časova, u 11 i u 15 časova.

Štab Korpusa će se kretati iza 42 divizije i smestiće se u s. Pleternici.

Komanda pozadine će se kretati na pravcu 48 divizije, a mesto u kome će se smestiti odrediće se naknadno. Pokret će izvršiti 19 o. m. u 5 časova.

[8] O izvršenju ovog zadatka vidi dok. br. 85.
[9] O radu 42. divizije JA po ovoj zapovesti vidi dok. br. 84.
[10] Napad na Sl. Požegu je izvršen 20. aprila, a grad je oslobođen 21. aprila (vidi dok. br. 84 i 85).

Komanda pozadine obratiće najveću pažnju na uredno snabdevanje divizija, i u tom pogledu će ih najefikasnije pomagati.

Divizije će slati redovno izveštaje o utrošenoj municiji kao i kakve im municije treba.

U ispunjavanju ovoga zadatka izviđačke jedinice treba da budu najracionalnije upotrebljene.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR
pukovnik:
Vujadin Popović

KOMANDANT,
pukovnik (Aleksa K. Demnievski)

M. P.

ŠTAB
NA 42 UDARNA DIVIZIJA N.O.V.
NA JUGOSLAVIJA
O. Br. 17
19-IV-1945 g.
Položaj

BR. 76

ZAPOVEST ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA OD 18. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA LINIJI LAPOVCI — ST. I N. TOPOLJE I NASTUPANJE KA SLAVONSKOM BRODU[1]

STAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 64
18 april 1945 god.
U _____

SVIMA JEDINICAMA V UDARNE DIVIZIJE

Položaj

Pod udarcima naših snaga neprijatelj se povukao sa linije Đakovo — Striživojna — Vrpolje — Jaruge — Sava i otstupa prema Brodu.

Sada neprijatelj drži liniju Oprisavci —• Staro Topolje — Novo Topolje — Lapovci — Hrkanovci.

Na desnom krilu naše divizije dejstvuje VI divizija sa prostora Djedina Rijeka — Ruševo komunikacijom u pravcu Broda.[2] Na levom krilu naše divizije dejstvuje XVII divizija.[3]

XV Makedonski korpus maršuje pravcem Lapovci — Slobodna Vlast u pravcu Slavonske Požege, na svom pravcu preduzeo je likvidaciju sela Lapovci.[4]

Radi otsecanja snaga koje se povlače iz Bosne, **Štab armije** dao je zadatak našoj diviziji da energično dejstvujemo prema Brodu i da zajedno sa divizijama levo i desno od nas zauzmemo Brod.[5]

U vezi prednjeg,

N A R E Đ U J E M O :

1. — **I** Krajiška brigada sa sadašnje prostorije napašće neprijatelja na sektoru Staro Topolje i dejstvovati dalje opštim pravcem selo Sapci — k. 98 — Vrba Donja — Brod.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—2, k. 788A.**

[2] **Ta divizija je još 16. aprila uputila 1. brigadu u rejon s. Djedine Rijeke, a posle oslobođenja Đakova upućene su (17. aprila) i 2 i 3. brigada. O tim dejstvima 6. proleterske divizije JA vidi dok. br. 95.**

[3] **Vidi dok. br. 77.**

[4] **Vidi dok. br. 74, 84 i 85.**

[5] **O borbama 5. divizije JA za SI. Brod vidi dok. br. 83. Divizija je neznatno napredovala i pred neprijateljskim položajem bila zadržana jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom.**

Zona širenja levo uključno cesta do sela Sapci, a dalje želj. pruga isključno. Zona širenja desno k. 90 — crkva u s. Str. Topolje — Garčin — crkva u s. Vrba Donja.

Levo se vezati tesno sa XVII divizijom, a desno sa IV Krajiškom brigadom.

2. — IV Krajiška brigada napašće neprijatelja sa sadašnje prostorije na sektoru Novo Topolje i dalje opštim pravcem s. Selna — Dolnja Dolca — Vranovačko Polje — Brod.

Zona širenja levo desna granica I Krajiške brigade, desno severni deo s. N. Topolje — k. 102 — severni deo s. Garčin i dalje južno od komunikacije Trnjani — Brod.

Levo hvatati vezu sa I Krajiškom brigadom, a desno sa I Jugoslovenskom brigadom.

3. — I Jugoslovenska brigada napašće neprijatelja sa prostorije Svračjak na sektoru Surduk — S. Dijedov Dol i sadejstvovati obuhvatno sa I i IV Krajiškom brigadom na njihovim pravcima prema Brodu.

Opšti pravac dejstva ove brigade Surduk — k. 192 — Šušnjevci i izbijanje na Podvinjsko Bukovje na okuku ceste, a dalje dejstvovati prema Brodu. Upotrebićete onoliko snaga koliko bude potrebno prema situaciji.

Zona širenja levo desna granica IV Krajiške brigade, a desno prema potrebi hvatajući vezu sa XV korpusom, koji je u prolazu gore navedenim pravcem, a kasnije na prostoru Podvinjsko Bukovje hvatati vezu sa VI divizijom.

Na desnom boku ispitivati situaciju i obezbeđivati se.

4. — Komandant artilerije neće vršiti artilerisku pripremu zbog nedostatka municije, već pridodaće potreban broj baterija pojedinim brigadama za likvidaciju otpornih tačaka.

Početak napada danas 18. IV. 1945 g. tačno u 17 časova.

Veza telefonska i radio sa ovim štabom. Štab otseka za vezu prema razvoju situacije organizovaće vezu.

Štab divizije nalaziće se u s. Andrijevci, a dalje će se kretati komunikacijom ka Brodu prema razvoju situacije.

Komandant pozadine nalaziće se u selu Striživojna kao i divizijska prihvatnica.

Mediko-sanitetski bataljon nalaziće se u s. Striživojna.

Veza sa avijacijom po napred izdatim ustaljenim znacima.

Borbene znake brigade su dobile ranije.

Brigade će energično nastupiti da u prvom naletu likvidiraju neprijateljska uporišta na odredenim sektorima, a dalje nastaviti gadanje i ne dozvoliti neprijatelju da organizuje odbranu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkomesara,
major,
otsutan.

Komandant, general-major,
M. P. **RadomirBabić**

Načelnik, major,
Novo Matunović

Š T A B
IV KRAJIŠKE BRIGADE
V UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.
O. br.

BR. 77

ZAPOVEST ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE JA OD 18. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA NA LINIJI s. ST. TOPOLJE — s. OPRISAVCI I NASTUPANJE KA SLAVONSKOM BRODU[1]

Š T A B
XVII. U. DIVIZIJE
Op. br. 37
18 april 1945 g.
u 14 čas.

Z A P O V E S T
Sekcije: Brod, Vinkovci — 1 : 100.000

Neprijatelj pod udarcima naših snaga, a u svom povlačenju prema Brodu, zadržao se svojim zaštitničkim delovima[2] na liniji: s. Slobodna Vlast — Musić — Hrkanovci — Novo Topol je — Rasovac — Oprisavci radi neometanog izvlačenja glavnine prema Brodu.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 6—7, k. 994.**

[2] **O sastavu i rasporedu neprijateljskih snaga vidi dok. br. 74, objašnjenje 3.**

Naše jedinice na celoj gore pomenutoj liniji u neposrednom su dodiru sa neprijateljem.

Desno od nas dejstvuju jedinice V. divizije[3] i XV. korpusa,[4] levo, preko Save, jedinice II. Armije.[5]

Da bi potpuno otsekli i uništili neprijateljske snage koje se nalaze u povlačenju prema Brodu od Vrpolja i iz doline r. Bosne, a u duhu postavljenog zadatka i naših zapovesti od ranije,

n a r e đ u j e m o :

1. — 6. Proleterska brigada

1. — U 17 č. sa svojih dosadašnjih položaja preći će u^ napad na neprijatelja pravcem Lug — Žir — Biskovo Selo[6] — Zadubravje — Ruščica — Brod.

Zona širenja desno: širina sadanjeg polaznog položaja, a u daljem nastupanju s. Sapci zaključno i dalje komunikacija Šapci — s. Vrba G. — Brod zaključno; levo: Petrović kanal isključno sve do k. 86 na samom kanalu — k. 92 u s. Ruščica i komunikacija Ruščica — Brod zaključno.

Vezu desno održavati sa jedinicama V. divizije,[7] a levo sa jedinicama 2. Krajiške brigade.

2. — 2. Krajiška brigada

3. — U 17 č. sa svojih dosadanjih položaja preći će u napad na neprijatelja pravcem: Rasovac — Jasinje — Kuti Trnjanski — G. Vrba — južni deo sela Ruščica — Brod.

Zona širenja desno: Petrović kanal zaključno — k. 86 i k. 92 isključno — komunikacija Ruščica — Brod isključno; levo: severna ivica s. Oprisavci isključno — severna ivica s. Poljanci, k. 89 zaključno i dalje u pravoj liniji leva obala r. Save.

Vezu desno održavati sa jedinicama 6. Proleterske brigade, a levo održavati vezu u početku prodiranja i sve do likvidacije s. Poljanci sa XV. Majevičkom brigadom, a posle sa jedinicama naše II. Armije[8] na desnoj obali r. Save.

[3] Vidi dok. br. 76.
[4] Vidi dok. br. 76.
[5] Odnosi se na 25. diviziju JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 60).
[6] Treba: s. Bickoselo (11 kmistočno od Sl. Broda).
[7] Reč je o 1. krajiškojbrigadi (vidi dok. br. 76).
[8] Odnosi se na 25. diviziju JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 82).

3 — 15. Majevička brigada

3. — U 17 č. sa svojih dosadanjih položaja preći će u napad na neprijatelja pravcem: Oprisavci — Poljanci sa zadatkom likvidacije pomenutih neprijateljskih uporišta, a po likvidaciji istih ima zadatak da se kreće pozadi 2. Krajiške brigade na propisnom otstojanju kao diviziska rezerva, čisteći prostor u okuci Save.

Zona širenja desno: u početku napada severna ivica s. Oprisavci i s. Poljanci zaključno, a levo: leva obala r. Save.

Vezu desno održavati sa jedinicama 2. KrajiškelTrigade, a levo, u početku napada, do zauzeća s. Poljanci, sa jedinicama II. Armije na .. .[9]

4. — Artileriska brigada

4. — Postaviće se na pogodnim položajima pozadi sadanjih pešadiskih položaja tako, da može uspešno potpomagati svaku napadnu kolonu na njenom napadnom pravcu.

5. — U toku borbe sve jedinice podnosiće izveštaje svakih 3 časa, a redovne pismene izveštaje o proteklim borbama za svaki dan u 7 č., 11 č. i 15 č. U pomenutom vremenu izveštaji moraju biti u štabu divizije sa napomenom: za Operativni otsek.[10]

Na izveštavanje u toku borbe i redovno izveštavanje obratiti najveću pažnju i odrediti jedno odgovorno lice koje će voditi računa o izveštavanju štaba divizije u određeno vreme.

6. — Štab divizije (komandno mesto) u početku napada biće u Andrijevcima, a posle kretaće se pozadi desnog krila 6. brigade, kamo upućivati sve izveštaje.

Pre početka napada svi komandanti telefonom naravnaće svoje satove prema komandant ovom satu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit-komesar potpukovnik **Milenko Stojaković**	M. P.	Komandant, potpukovnik **Blažo Janković**

Šef operat. otseka,
kapetan,
Krilov[11]

[9] Tako stoji u originalu.

[10] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 88. I pored žestokih borbi, vođenih pred veče 18. aprila i noću 18/19. aprila, 17. divizija JA nije probila neprijateljski položaj.

[11] Verovatno jedan od oficira Crvene armije koji su se kao instruktori nalazili u jedinicama JA.

Š T A B
ART. BRIGADE 17. U. DIVIZ.
Br. op. 152
18. IV 1945 god.
Položaj

Primljeno je na znanje i u postup. je.
Predmet u akta.

Za štab
Pom. načel. štaba

BR. 78

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 19. APRILA 1945. U 13 ČASOVA ŠTABOVIMA 5. I 17. DIVIZIJE DA U TOKU DANA POČNU BORBU ZA OSLOBOĐENJE SLAVONSKOG BRODA'

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op.br. 147
19. aprila 1945. g. u 13 časova

ŠTABU V I XVII DIVIZIJE

Danas oko 10 časova VI divizija ovladala je komunikacijom s. Varoš — s. Podvinje, zauzela Brodsko Brdo, a vjerovatno i selo Podvinje i s. Varoš.[2]

XI divizija zauzela je s. Sibinj,[3] ali u to vrijeme još nije presjekla komunikaciju Pleternica — s. Andrijevci.

Njemci se u većim kolonama povlače od Broda komunikacijom pored Save.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—2, k. 784.**

[2] **Selo Podvinje je oslobodila 1. brigada 6. proleterske divizije JA 19. aprila u 18 časova, a s. Varoš je napadala 2. brigada, ali ga nije toga dana oslobodila (vidi dok. br. 95).**

[3] **U noći 18/19. aprila 5. brigada 11. divizije JA upala je u s. Sibinj, ali ju je neprijatelj naterao da se povuče iz sela (vidi dok. br. 92).**

Komandant armije poslao je dvije brigade XXI divizije na pravcu Sibinj,[4] da zajedno sa XI divizijom napadnu Brod sa zapada.

Obzirom na ovu situaciju, pošto je bitka za Brod već počela na samim prilazima Brodu, vi morate u *toku dana* izbiti na prilaze Brodu i otpočeti borbu za Brod na vašem otsjeku.[5]

Javljajte se češće radio-vezom dokle ste došli.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar pukovnik, **M.[6] Todorović**	M. P.	Načelnik štaba general-major, **Milutin Moračа**

P. S. Kontrolišite svoje radiotelegrafiste, jer oni sa velikim zakašnjenjem predaju depeše i neće redovno da se javljaju. —
Naročito 17/ Plavi[8]

STAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. _____
_____ 1945 god.

[4] **Vidi dok. br. 89.**
[5] **O borbama 5. i 17. divizije JA 19. aprila i u toku noći 19/20. aprila vidi dok. br. 83 i 88.**
[6] **Mij alko**
[7] **Misli se na 17. diviziju JA.**
[8] **Mijalko Todorović**

BR. 79

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 19. APRILA 1945. ŠTABU 5. I 17. DIVIZIJE DA ŠTO PRE OVLADAJU SLAVONSKIM BRODOM[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op.br. 146
19.aprila 1945. g.

ŠTABU V I XVII DIVIZIJE[2]

1. — Situacija kod naših divizija na sjevernom otsjeku fronta danas u 0.1 čas izgledala je ovako:

— I divizija vodila je vrlo žestoku borbu za Pleternicu i zauzela prve kuće. U Pleternici se bori oko 3.500 Njemaca.[3] Jedna brigada I divizije trebala je da presječe komunikaciju kod s. Sulukovac,[4] no o tome još nismo dobili izvještaj.

— XI divizija sa jednom kolonom[5] ovladala je kotom Babina Glava, sjeverno od s. Sibinj. Jedna njena brigada[6] napadala je s. Kudanovci/ jugoistočno od Pleternice.

— VI divizija zauzela je Zdence, Oriovčić i Glogovicu i za dvije brigade nadire južno od Glogovice, čije su prednje jedinice ovladale kotom 266, sjeverno od s. Varoš.

Na čitavom otsjeku neprijatelj daje ogorčen otpor.

VI divizija javila nam je depešom da su Njemci minirali most na Savi u Brodu, a čuju se eksplozije u gradu. Prema ovome se vidi da Njemci ne očekuju više dolazak svojih snaga sa juga, gdje jedinice II armije vrše jak pritisak na komunikaciju sjeverno od Doboja.

[1] **Original (pisan na mašini, na memorandumu, ćirilicom) u AVII, reg. br. 13—1/2, k. 251.**

[2] **Štab 1. armije JA je (O. br. 145 od 19. aprila u 6,35 časova) već bio upozorio Štab 17. divizije JA da je potrebno što pre odbaciti neprijateljske snage na sektoru s. N. i St. Topolje — s. Oprisavci i izbiti pred Sl. Brod (vidi AVII, reg. br. 12—1/2, k. 251).**

[3] **U s. Pleternici su se nalazili: 16. grenadirski puk nemačke 22. pešadijske divizije (vidi AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A: izjavu potpukovnika Eriha Lavala, komandanta 47. puka nemačke 22. divizije), ostaci policijske divizije »Štefan«, koji su se u rejon Pleternice povukli iz Našica vidi (AVII, reg. br. 6—3, k. 257A: podatke Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije o neprijateljskim snagama), i tri čete ustaša s jednim divizionom artiljerije (vidi *Završne operacije*, str. 585).**

[4] **Treba: s. Sulkovac (2 km jugozap. od s. Pleternice).**

[5] **Odnosi se na 5. brigadu (vidi dok. br. 92).**

[6] **Reč je o 8. brigadi (vidi dok. br. 92).**

[7] **Treba: s. Kadanovci (3 km južno od s. Pleternice).**

2. — Obzirom na naš pritisak na otsjeku sjeverno od Broda, a da bi olakšali naročito VI diviziji, V divizija treba da nastavi sa napadima na pravcu Klokočevik — Ježevik — Podvinjsko Bukovje i da na tom pravcu sa glavninom snaga što prije izbije na prostoriju Podvinjsko Bukovje — Vranovci, jer će na taj način izbjeći frontalnu borbu duž glavne komunikacije.[8]

V divizija treba da uspostavi vezu sa VI divizijom, radi boljeg sadejstva u napadu na Brod.

XVII divizija treba glavninom snaga da nadire na otsjeku južno od kanala gdje je šira prostorija za obuhvat postojećih sela na pravcu Broda.

3. — Obe divizije najupornije treba da nastave borbu da bismo što prije ovladali Brodom i nastavili operacije prema našim daljim zadacima. Štabovi brigada moraju energično da vode svoje jedinice. Od naše upornosti zavisi kada ćemo osloboditi Brod, kojeg, ponavljamo, moramo osloboditi što prije.

4. — Po zauzimanju Broda[9] XVII divizija ostaje u gradu da vrši garnizonsku službu i da s jednim dijelom snaga obezbedi na obali Save prema Bos. Brodu, ukoliko dotle jedinice II armije ne očiste Bos. Brod.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar,
pukovnik,
M.[10] Todorović

Načelnik
general-major
Milutin Morača

M. P.

Op. br. 146 od 19. IV 1945. g."
Op. br. 1
20. IV 1945. g. u 8 č.

Po prijemu k znanju izdata su potrebna naređenja, to kao svršeno u akta.

[8] Načelnik štaba 1. armije JA general-major Milutin Morača je obavestio (br. si. od 19. aprila u 10 časova) komandanta 1. armije (koji se nalazio u s. Buku sa divizijama koje su bile na pravcu Pleternice): da je 5. divizija JA u 7,20 časova ovladala Laništem i da napada s. Klokočevik; da je 17. divizija JA u 7,40 časova izbila na liniju s. Sapci — s. Bickoselo — s. Kuti Trnjanski. Istog dana u 15 časova (br. si) obavestio ga je: da je 5. divizija JA oko 12 časova oslobodila sela Karduševce, Šusnjevce i Trnjane (vidi AVII, reg. br. 33—4, k. 715A), da je počela borba za sela Podvinjsko Bukovje, Vranovce i Vrbu Donju i da je Generalštab JA naredio da se rasformira Štab 15. korpusa JA, a da se 17. divizija JA, posle oslobođenja Sl. Broda, odmah vrati u sastav 3. armije JA (vidi AVII, reg. br. 29—4, k. 252).

[9] Brod su oslobodile jedinice 5. i 17. divizije JA uveče 20. aprila 1945 (vidi dok. br. 83 i 88).

[10] Mijalko

[11] Tekst ispod potpisa je dopisan plavim mastilom na poledini dokumenta.

BR. 80

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 20. APRILA 1945. ŠTABU 15. KORPUSA ZA OSLOBOĐENJE SLAVONSKE POŽEGE[1]

ŠTABU XV KORPUSA

Neprijateljske snage sastavljene od raznih jedinica i dijelom već razbijene na prostoriji: Kula — Gosjenac[2] — Grabarje od strane I Proleterske divizije povukle su se nazad 4 dana u Slavonsku Požegu i tu organizovale odbranu protiv naših partizanskih jedinica. Jačina neprijateljskih snaga iznosi oko 2.500 oficira i vojnika, sastava: ustaše, domobrani, dijelovi jednog puka divizije »Štefan« i neka manja njemačka policijska jedinica.[3] Tačne podatke o neprijatelju daće vam XL Divizija VI Udarnog korpusa.[4]

Jedinice I Proleterske divizije poslije dva dana i dvije noći upornih i žestokih borbi zauzele su Pleternicu[5] i sada prodiru u pravcu Nova Kapela. Jedinice VI Proleterske divizije prodrle su do Broda. XI i XXI Divizija od s. Sibinj nastupaju ka Brodu. V i XVII Divizija preko Podvinjsko Bukovje — Vrba Donja — Gornja Bebrina nastupaju sa istočne strane ka Brodu. Svima ovim jedinicama dat je zadatak da u sadejstvu tenkovske[6] i konjičke brigade[7] likvidiraju neprijateljsku grupu na

[1] Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 10—2, k. 252.

[2] Treba: s. Ćosinac (7 km jugozap. od Kutjeva).

[3] Slavonsku Požegu su branili: 4. domobranski gorski zdrug, 14. ustaški zdrug, delovi ustaško-domobranske 9. gorske divizije i 150 vojnika iz sastava nemačke divizije za naročitu upotrebu »Štefan«, ukupno 2.500 do 3.000 vojnika i oficira (vidi Boro Mitrovski, *Borbite na 15-ot udaren korpus za osloboduvanje na Slavonska Požega*, Glasnik na Institutot za nacionalna istorija, br. 2—3, str. 65, Skopje 1966).

[4] Štab 40. divizije 6. korpusa JA nalazio se 18. aprila u Kutjevu (vidi AVII, reg. br. 33—4, k. 715A: depešu Štaba 1. proleterske divizije JA od 18. aprila Štabu 1. armije JA).

[5] Pleternicu su 20. aprila u 5.30 časova oslobodile 1. i 3. brigada 1. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 87; AVII, reg. br. 33—2/1, k. 715: izveštaj Štaba 1. proleterske divizije Štabu 1. armije JA od 20. aprila 1945).

[6] Druga tenkovska brigada je 17. aprila prebačena iz Vinkovaca u s. Buk. Njen 1. i 3. bataljon su učestvovali u borbama za oslobođenje s. Pletemice (vidi AVII, reg. br. 20—1/2, k. 264: bojnu relaciju Štaba 2. tenkovske brigade br. 3). Posle oslobođenja ovog sela 2. tenkovska brigada, zajedno sa 1. konjičkom brigadom, upućena je u pravcu s. Batrine (vidi AVII, reg. br. 33/1—1, k. 715: naređenje Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. si. od 20. aprila brigadama 1. proleterske divizije i 5. brigadi 21. divizije JA za dejstvo prema s. Batrini).

[7] Misli se na 1. konjičku brigadu (vidi dok. br. 86).

prostoriji Brod — Nova Kapela. Poslije likvidacije brodske grupe nastupati u pravcu Nova Gradiška, a dio snaga u pravcu Pakraca preko Požege.

U cilju brzog i energičnog prodora prema: Nova Gradiška — Pakrac — Zagreb **naređujemo:**

Da sa Korpusom likvidirate neprijateljski garnizon u SI. Požegi, obuhvatajući ga sa jednom divizijom sa južne i jugozapadne strane, a jednom sa sjeverne i sjeverozapadne strane i brzo i energično nastavite za Novu Gradišku i napadnete je sa sjeverne strane.

Napad izvršiti danas 20 o. m. u 16 časova tako da danas do 24 časa likvidirate neprijateljski garnizon i produžite nastupanje u pravcu Nove Gradiške.

Poslije zauzimanja SI. Požege u nastupu prema Novoj Gradiški održavati vezu desno sa jedinicama VI Korpusa.[8]

Komandant Armije će se nalaziti u s. Pleternici.

Armijska sanitetska prihvatnica se nalazi u Đakovu.

Izvještaje slati redovno pismeno i preko telefona u s. Pleternica.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

20-IV-1945
u
7 časova

KOMANDANT
general-lajtnant,
P.D.[9]

M. P.

[8] Divizije 6. korpusa JA (12. i 40.) nalazile su se 22. i 23. aprila u rejonu Pakraca (vidi AVII, reg. br. 26—63/2, k. 1293: Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije JA; reg. br. 5—5/1, k. 883: zapovest Štaba 12. divizije JA od 23. aprila za pokret u rejon s. Grubišnog Polja).

[9] Peko Dapčević

BR. 81

OBAVEŠTENJE KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 20. APRILA 1945 ŠTABU 1. ARMIJE O DEJSTVU GRUPE DIVIZIJA SEVERNO I SEVEROZAPADNO OD SLAVONSKOG BRODA[1]

20/IV[2]

ŠTABU PRVE ARMIJE

Jutros u 8 časova I divizija uzela Pleternicu[3] i produžila u pravcu Sulkovac — Čaire. Vaso[4] je sa dvije brigade pošao juče padom mraka pravcem Prnjavor — Matičevac — Donji Lipovac — Nova Kapela, no još nemam izvještaj da li je izbio na komunikacije iako je to trebao uraditi do 12 časova.

Bajić[5] je uzeo sela Kadonovci i Belice[6] i vodi borbu za selo Grižići sa djelom svojih snaga, a sa djelom napada selo Andrijevci.[7] K. Cerje 160[8] je uzeo i vodi borbu za selo Andrijevci. Na komunikaciji Andrijevci — Sibinj vodi borbu Žarko.[9]

Jedan i drugi vode žilavu i tešku borbu i komunikacija je već nekoliko puta polazila iz ruku u ruke, ali se nalazi pod stalnom kontrolom naših automatskih oružja. Đoko[10] vodi upornu borbu na komunikaciji između s. Varoši i s. Podvinje. I ta komunikacija nekoliko puta polazila je iz ruku u ruke, no sada je naši drže.

Đoko ovog momenta javlja da je uzeo s. Pocrkavlje[11] i da je u Ježeviku uhvatio veze sa V divizijom.

Makedonci[12] danas u 4 sata posle podne napadaju Slavonsku Požegu.[13]

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—2, k. 252.**

[2] **Depisano olovkom narandžaste boje.**

[3] **U naređenju Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. si. od 20. aprila stoji da je Pleternica oslobodena 20. aprila u 5,30 časova (vidi AVII, reg. br. 33—2/1, k. 715).**

[4] **Vaso Jovanović, komandant 1. proleterske divizije JA.**

[5] **Vlado Bajić, komandant 21. divizije JA.**

[6] **U originalu je stajalo: Bejilice, pa je zelenim mastilom napisano ispravno: Belice.**

[7] **Zapadno od Sl. Broda.**

[8] **Misli se na Cerje, k. 160 (1 km severno od s. Andrijevaca).**

[9] **Žarko Vidović, komandant 11. divizije JA.**

[10] **Doko Jovanić, komandant 6. proleterske divizije JA.**

[11] **Treba: s. Podcrkavje (6 km severno od Sl. Broda).**

[12] **I [13] Reč je o 42. i 48. diviziji JA.**

[13] **Deo rečenice »4 sata posle podne napadaju Slavonsku Požegu« u originalu je podvučen olovkom narandžaste boje. Požega je oslobođena 21. aprila oko 10 časova (vidi dok. br. 100 i 101).**

Na čitavom sektoru fronta ovih divizija vodi se teška i uporna borba. Naši bi mogli biti malo uporniji.

Neprijateljski gubici od prošlih izvještaja iznose od prilike: 850 mrtvih i nešto zarobljenih. Sa izvještajima ide vrlo teško jer štabovi bataljona i štabovi brigada neće da dostavljaju izvještaj za vreme borbe.

Ja ću ostati ovamo do uzimanja Broda, gdje ćemo se sastati. Iz Buka ću se prebaciti u Pleternicu.

Poslije uzimanja Broda[14] mislim da orijentišemo sjevernom komunikacijom: dvije makedonske,[15] V i VI a ostale po glavnoj komunikaciji. XVII će ostati u Brodu i poći na svom pravcu, prema naređenju.[16]

Vraćam vam topografsku kartu fronta III armije. Odmah mi pošaljite izvještaj o situaciji kod V i XVII jer sjutra zorom moramo upasti u Brod.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Peko[17]

BR. 82

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 1. ARMIJE JA OD II. DO 20. APRILA 1945. GODINE

Urgent Od I Armije[1] Primljeno
Odgovor 11. IV.1945.g.
u 0200 h

I

Dobili smo Kopiju opšteg naređenja. Hitno javi hoćemo li napasti po ovom naređenju, tj. dvanaestog u zoru.[2]

Morača[3]

[14] Brod je oslobođen 20. aprila u 23 časa [vidi dok. br. 83. i 88).
[16] U sastav 3.'armije JA.
[17] Dapčević

[1] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 21—2, k. 40.
[2] i [5] Naređenjem Generalštaba JA Op. str. pov. br. 8 od 9. aprila 1945. za proboj sremskog fronta bilo je predviđeno da operacije počnu »11. aprila noću« (vidi AVII, reg. br. 48—8/1, k. 21).
[3] Milutin Morača, načelnik Štaba 1. armije JA.

I
36 gr. 85[4]

Postupite po opštem naređenju, tj. pređite u napad noću jedanaestog na dvanaesti.[5] Dvije brigade Pete[6] forsirale Savu kod Brčkog, ovladale Bajevim Selom,[7] stanicom Gunja i s. Gunja, spojile se sa Žarkom[8] i kreću ka Posavski Podgajci, prebacivanje se nastavlja. Neprijatelj daje slab otpor. Zarobljene dvije stotine oficira i vojnika.

11. IV. 1945 Peko[9]

37 gr. 113[10]

Slažemo se vašom zapovješću." Mislimo da treba baciti još jače snage za prodor, težište prenijeti još na desno krilo i tenkovima osigurati stalna čišćenja mina ispred njih. Mislimo da će biti dobro ako se četvrti dan nađete pred Vinkovce. XXII[12] će biti na pravcu Otoka, sadejstvovati sa jednom pješačkom i konjičkom brigadom[13] a pravcem željezničke pruge.[14]

Zauzeli smo Drenovce i Đuriće,[15] borba se vodi za Vrbanju[16] u pravcu Gunje. Morača

Primljeno
11-IV-45
u 0950[17]

[4] Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (vidi AVII, reg. br. 6—10/10, k. 258A).

[5] Radi se o 1. krajiškoj i 1. jugoslovenskoj brigadi (vidi AVII, reg. br. 2—2/1, k. 254: bojnu relaciju štaba 1. armije).

[7] Treba: s. Rajevo Selo (5 km severozap. od Brčkog).

[8], Žarko Vidović, komandant 11. divizije JA.

[9] Peko Dapčević, komandant 1. armije JA.

[10] Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—10/10, k. 258A.

[11] Radi se o zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 125 od 10. aprila 1945. za proboj sremskog fronta (dok. br. 37).

[12] Misli se na 22. diviziju JA.

[13] Misli se na 1. konjičku brigadu.

[14] Riječ je o željezničkoj pruzi Beograd — Zagreb.

[15] Drenovce je oslobodila 5. brigada, a s. Đuriće 8. brigada 11. divizije JA (vidi dok. br. 92).

[16] Na s. Vrbanju su napadale 1. i 2. brigada 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 95).

40 gr. 30[17]

Preko Save prebacili smo Petu i Sedamnaestu div. Vodimo žestoke borbe u Posavskim Podgajcima.

12. IV. 1945 Peko

41 gr. 25[18]

Pod svoju komandu stavili smo VI i XI div.

12. IV. 1945. Peko

Od I Armije[19] Primljeno
12. IV.1945
u 0930[h]

Situacija u 6\ Probili smo na glavnom pravcu napada.[23] Nastupamo prema Lovašu i Opatovcu.

II

Kod Batrovaca prešli smo Bosut.[51] Borba je svuda oštra.

Morača

Od I Armije.[22]

Situacija u 8[h]. Pošli smo pravcem: Svinjarevci — Podgrađe — Apševci a vodimo borbu za Komletince i Nijemce. Naše desno krilo[23] dobro napreduje u pravcu Vinkovaca. Javite hitno situaciju kod vas. Morača

Primljeno
13-IV-1945 god.
u 1500[h]

[17] Depeša komandanta 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—9/10, k. 258A.

[18] Depeša komandanta 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—9/10, k. 258A.

[19] Depeša komandanta 1. armije JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 23—2, k. 40.

[20] Misli se na sektor napada 1. proleterske i 21. divizije JA.

[21] Bosut je forsirala 22. divizija JA (vidi AVII, reg. br. 6—9/10, k. 258A: depešu Štaba 22. divizije JA Štabu 1. armije JA od 12. aprila, u kojoj se kaže da je uspostavljen mostobran, da je položaj održan po cenu »većih« žrtava i da u s. Lipovcu neprijatelj pruža jak otpor).

[22] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana zelenim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 25—2, k. 40.

[23] Odnosi se na 1. proletersku i 21. diviziju JA.

13-IV-45

I ARMIJA[24]

Situacija u 12 sati:[25] zauzeli smo Mohovo, Lovaš, Opatovac. Napadamo Ilaču i Tovarnik. Borbe se vode u Ilincima. Zarobili smo oko 200 Nemaca. Borbe su svuda u toku.

Morača

Situacija u 15 časova.[26] Zauzeli smo Tovarnik, Mikluševce, Tompojevce, Sotin i Lipovac. Nepr. otpor po zauzimanju Opatovca i Lovaša, na glavnom pravcu, dosta slab. Ima dosta zarobljenika i plena. Nemci daju jači otpor na sektoru *Ilinci — Apševci.*

Morača

Na 10 gr 94[27]

ddd. 13-IV-45

Naši u Sremu uzeli Vukovar — Njegoslavci — Berak i Šidske Banovce i gone razbijenog neprijatelja ka Vinkovcima.

Naređujem brzo i energično dejstvo i to: Peta[28] pravcem Županja — Mikanovci — Vinkovci. Šesta proleter.[29] pravcem Gradište — Cerna — Andrijaševci — Vinkovci. Jedanaesta[30] na desnom krilu Šeste. Sedamnaesta[31] pravcem Babina Greda — Striživojna, za njom Druga.

Peko

12-IV-45

Peko[32]

Zauzeli smo varošicu Bosanski Šamac.[33] U borbama pri likvidaciji Samca nađeno je 212 mrtvih nepr. oficira i vojnika. Plijen: 15 automatskih oruđa, 200 pušaka i 7 motornih vozila.

Peko

[24] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—5/3, k. 40.

[25] i [26] Dvanaestog aprila 1945. godine.

[27] Depeša komandanta 1. armije JA (pisana plavim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—1/8, k. 258A.

[28] Misli se na 5. diviziju JA.

[29] Misli se na 6. proletersku diviziju JA.

[30] Misli se na 11. diviziju JA.

[31] Misli se na 17. diviziju JA.

[32] Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—5/3, k. 40.

[33] Bosanski Šamac je oslobodila 2. proleterska divizija JA (vidi dok. br. 65: depešu Štaba 2. proleterske divizije JA, primljena 11. aprila u 21,30).

13. IV. 45

1 ARMIJA[34]

Situacija 12 u 18 časova:

Zauzeli smo Vukovar i Njegoslavce, Berak, Šidske Banovce i Ilince. Na desnom krilu nepr. potpuno razbijen. Zarobljeno preko 1000. Zaplenjeno dosta topova i drugog materijala.

65.

13-IV-45

Peko[35]

Posle uporne borbe koja je trajala čitav dan i noć uzeli smo Posavske Podgajce,[36] i nadiremo ka Bošnjacima. Nepr. gubici 285 mrtvih i oko 300 zarobljenih.

13. IV. 45.

I ARMIJA[37]

Trinaestog nastavljamo sa napadima u pravcu Borova, Trpinja, Vinkovaca i Nijemaca.

66. Morača

13. IV. 45.

PEKO[38]

Uzeli Bošnjake[39] i izbili prema Županji. Ima zarobljenika i plijena.

51.

[34] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—75/3, k. 40.**

[35] **Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—5/3, k. 40.**

[36] **Posavske Podgajce je oslobodila 5. divizija JA (vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika 5. divizije JA za 13. april 1945).**

[37] **Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—76/3, k. 40.**

[38] **Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—77/3, k. 40.**

[39] **Bošnjake je oslobodila 5. divizija JA (vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika 5. divizije JA za 13. april 1945).**

14. IV. 45.

SRB./PEKO[40]

Vodimo žestoke borbe u Županji[41] i na komunikaciji Županja — Gradište. Jedna naša kolona[42] nastupa obuhvatno ka Ceriću.

52. Peko

14-IV45

I ARMIJA[43]

Naši djelovi prodrli u Vinkovce.[44] Neprijatelj daje *vrlo jak otpor.*

Plavi[45]

14-IV-45

JVb 12 gr. 62[46]

Neprijatelj odstupa u neredu brzo ka Brodu. Usiljeno hitajte da mu presečete komunikaciju na otseku: Andrijevci — Brod. Pred Striživojnom Četrdeset osma,[47] pred Đakovom Dvadeset prva.[48]

Tenkovska četa sa Petom.[49] Jurnite na Brod.

Peko

72 gr. 42[50]

Četrnaestog samo Prva divizija dejstvuje pravcem Markušica — Osijek u cilju spajanja sa Kostom.[51] Glavnina snaga nastaviće gonjenje na pravcu Đakova i Striživojna.

14. IV. 1945

[40] Depeša komandanta 1. armije JA Generalštabu JA (pisana na mašini latinicom) u AVII, reg. br. 5—78/3, k. 40.

[41] Borbe za Županju je vodila 5. divizija JA i oslobodila ovo mesto 13. aprila u 10 časova (vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika 5. divizije JA za 13. april 1945).

[42] Radi se o 6. proleterskoj diviziji JA.

[43] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—80/3, k. 40.

[44] Vinkovce su oslobodile 21. i 48. divizija JA.

[45] Mijalko Todorović, politički komesar 1. armije.

[46] Depeša komandanta 1. armije JA Štabu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—2, k. 258A.

[47] Misli se na 48. diviziju JA.

[48] Radi se o 21. diviziji JA.

[49] Reč je o 5. diviziji JA.

[50] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—7/10, k. 258A.

[51] Košta Nad, komandant 3. armije JA.

73 gr. 18[52]

Naše levo krilo kretaće se pravcem Pokovci — Trkovci.

14. IV. 1945. Morača

75 gr. 52[53]

Naše tri divizije[54] nastupaju prema Đakovu i Vrpolju. Zadatak ovih divizija da večeras zauzmu ova mjesta. Prva div. po spajanju sa Kostom krenuće za Gorjane. Dvadeset druga[55] u rezervi u Vinkovcima.

14. IV. 1945

76 gr. 40[56]

Smatramo da i vaše jedinice treba u toku dana da izbiju na liniju Sava — Vrpolje i da Peko dođe u Vinkovce u toku dana radi objedinjavanja komande.
Plavi[57] — Morača.

14-IV-45

Peko[58]

Potrebno je da što prije dođe neka jedinica III korpusa na sektor Brčko — Bijeljina jer su se iza nas prikupile nekolike četničke grupe a naše su bolnice u Bijeljini i Brčkom.

Avijacija treba 14 o. m. svakako da tuče jakim formacijama komun. Vinkovci — Brod.

Uzeli Županju.[59] Sledi opširan izveštaj o neprijateljskim gubicima.

U Županji je ubijeno 128 nepr. vojnika i oficira, zarobljeno 6, zaplenjeno 8 vozila, 12 p. mitr. i 80 pušaka. Vodimo borbu 2 km severno od Županje.

[52] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—7/10, k. 258A.
[53] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—7/10, k. 258A.
[54] Radi se o 21, 42. i 48. diviziji JA.
[55] Misli se na 22. diviziju JA.
[56] Depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—7/10, k. 258A.
[57] Mijajlo Todorović, politički komesar 1. armije JA.
[58] Depeša komandanta 1. armije JA Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—7/3, k. 40.
[59] Županju je oslobodila 5. divizija JA 13. aprila u 10. časova (vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. divizije JA za 13. april 1945).

Vodimo borbu pred Gradištem.

Ovladali smo Gradištem, Cerom i Štilcem.

6. div. izbila pred Vinkovce.

Posle pada Vinkovaca glavninu snaga naše grupe orijentisali smo ka Brodu, *ja idem u Vinkovce da objedinim komandu.* Naredio sam Morači da jednu kolonu uputi da likvidira Đakovo. Javiću vam se iz Vinkovaca.

Peko

14-IV-45

JVe 13 gr.[60]

Petnaestog ujutro krenite sa sadašnje prostorije pravcem s. Sredanci — Oprisavci — Raščica — Brod. Zadatak napad na Brod. Desno od nas napada 5 div. Zapovest sledi.

Peko

14-IV-45

I ARMIJA[61]

I div. od jutros u pokretu ka: Mrzović, Semeljci, Široko Polje, Viškovci, Gorjani. XXI div. jutros u 10 pošla od Mikanovaca za Đakovo. 48[62] pred Striživojnu. V i XVII[63] u pokretu preko Babine Grede ka Velika Kopanica — Prnjavor sa zadatkom dejstva ka Brodu!

(u 20,30 čas) P e k o

XXI[64] uzela Vučevci i Đuranci. Jutros XVII uzela Babinu Gredu i produžila dalje.

(u 20,45 čas) P e k o

15-IV-45

I ARMIJA[65]

Naši gubitci u operacijama 12 i 13 aprila. Mrtvih 606, ranjenih 2200. *Uništeno 8 tenkova,* dva teže i dva lakše oštećena, izgubljeno 24 mitraljeza.

Morača

[60] Depeša komandanta 1. armije Štabu 17. divizije JA (pisana na mašini latinicom) u AVII, reg. br. 11—2/8, k. 258A).

[61] Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—7/3, k. 40.

[62] Misli se na 48. diviziju JA.

[63] Radi se o 5. i 17. diviziji JA.

[64] Reč je o 21. diviziji JA.

[65] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—7/3, k. 40.

15-IV-45

I ARMIJA[66]

Neprijatelj[67] vrši protivnapade iz Đakova — mi ga opkoljavamo sa sjeverne strane.

16-IV-45

I ARMIJA[68]

Nalazimo se na liniji: Đakovo, Vel. Koprivnica,[69] Jaruge. *Noćas vršimo napad na čelom frontu. Nepr: dosta jak i uporan.* I div. od Tomaševaca[70] preko Kondrića nadire ka selu Ruševu, gde će večeras stići.

P e k o

17-IV45

I ARMIJA[71]

Uzeli Srnice i vodimo ulične borbe u Đakovu.

Najhitnije nam pošaljite sekcije na našem pravcu dejstva.

U toku borbi 14, 15 i 16 do 12 časova naši gubitci: mrtvih 428, ranjenih 1614, nestalih 138. Uništena dva tenka.

Prva[72] uzela: Ruševo, M. Neslovci[73] i Čaglin. Zaplenjeno tri topa i dr. materijala. Na njenom pravcu ubacujemo jedan XI-ti radi obuhvata.[74] Kad uzmemo Đakovo, Šestu i jednu makedonsku.[75]

Mišljenja smo da II i V korpus kod Jalaša forsira Savu i spoji se sa nama kod Batrine u cilju potpunog uništenja

[66] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—7/3, k. 40.

[67] Radi se o nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji i 47. i 65. puku nemačke 22. pešadijske divizije. Više o borbama za Đakovo vidi dok. br. 89: izvod iz Operacijskog dnevnika 21. divizije JA.

[68] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—8/3, k. 40.

[69] Treba: s. V. Kopanica (5 km južno od s. Striživojne).

[70] Treba: s. Tomašanaca (8 km severno od Đakova).

[71] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—8/3, k. 40.

[72] Radi se o 1. proleterskoj diviziji JA.

[73] Ne: M. Neslovci, već: s. Migalovci.

[74] Tako u originalu. Radi se o 11. diviziji JA, koja je upućena sa 1. proleterskom divizijom JA radi obuhvata SI. Broda sa severa.

[75] Nedovršena rečenica. Reč je o upućivanju 6. proleterske divizije JA ka s. Ruševu (vidi dok. br. 95) i 15. korpusa JA ka SI. Požegi (vidi dok. br. 84 i 85).

Brodske i Bos. Krupe. Ako se slažete, javite nam kad bi to moglo biti.

(U 11,31. h.) P e k o

18. IV. 45

I ARMIJA[76]

Ostali bez minobacačke i artiljerijske municije. Poslednjom pošiljkom primili 708 granata i 4824 mine.

81. Puk. Inavrišenko[77]

Tenkovi imaju zimsko ulje za podmazivanje. Hitno treba uputiti ljetno ulje, inače će biti neupotrebljivi.

82. Peko, Đakovo

20. IV. 45

I ARMIJA[78]

Operativno odeljenje. Vodimo borbe sa neprijateljem koji daje ogorčen otpor. I pored minskih polja i fortifikacionih objekata južna grupa uspela je da odbaci neprijatelja u sam grad. Od 19 časova vode se ogorčene borbe, osvaja se kuća po kuća. Uspjeli smo da uđemo oko 700 m u Brod.[79] Borbe se nastavljaju za konačno oslobođenje grada. Neprijatelj brani uporno izvesne tačke duž komunikacija. Zauzeli smo jako utvrđeno uporište — uporno branjeno — Pleternicu.[80] Ovom prilikom uništeno je više od 850 Nemaca, a izvestan broj je zarobljen. Prekinute su sve veze sa Brodom, sem onih levom obalom Save. Oslobođena su sledeća naselja: Pleternica, Kadanovci, Belići, Potcrkavlje, Ježevik, Vranovci, Podvinsko Bukovje, Donja Vrba, Gornja Vrba, Ruščica, Klaka i druga mesta. Gubitci nepr. iznose 1940 poginulih i izvestan broj zarobljenih. Plen: 6 topova raznih kalibara, 52 p. mitraljeza, 2 kamiona,

[76] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—93/3, k. 40.

[77] Treba: Aleksej Gavriščenko, komandant artiljerije 1. armije JA.

[78] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 1—8/3, k. 40.

[79] Radi se o prodoru 5. i 17. divizije JA u Sl. Brod (vidi dok. br. 83. i 88).

[80] Pleternicu je oslobodila 1. proleterska divizija JA 20. aprila u 5,30 časova (vidi dok. br. 87: izvzod iz Operacijskog dnevnika 1. proleterske divizije za 19. i 20. april 1945).

200 pušaka, 3 vagona art. municije, 3 magazina robe i hrane. Uništena veća količina opreme i oružja.

P e k o

Generalštabu[81]

Vodimo borbu sa neprijateljskim zaštitnim djelovima[82] na liniji: Gunjevac — Brđani — Zapolje — Bodovaljci — lijeva obala r. Save.

U toku današnjeg dana oslobođena su naselja: Batrina, Dragovci, Siče, Magić Mala, Nova Kapela, D. Lipovac, Bili Brig, Vrbova, Štivica, s. Petrovo Selo, Oštri Vrh, Godinjak i Brđani.

Neprijateljski gubitci: 250 poginulih i 351 zarobljen.

Zaplenjena znatna količina artilerijske municije.

Hitno nam uputite do 120 garnitura sekcija našeg pravca.

20 april 1945 Peko
u 20 čas. M.P.

[81] Depeša Štaba 1. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) \1 AVII, reg. br. 3—5, k. 258.

[82] Radi se o zaštitniokim delovima nemačke 41. pešadijske divizije.

BR. 83

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 20. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. APRILA[1]

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. br. 72
20-1V 1945 god
U č.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operacijsko odeljenje

P o l o ž a j

Dostavlja vam se prepis iz našeg operacijskog dnevnika za vreme od 11 do 20 aprila 1945 godine:

11 april

Neprijatelj[2] se nalazi na položajima s. Vrbanja — želj. st. Vrbanja — s. Posavski Podgajci — Desićevo.

Naše jedinice po prelazu na levu obalu r. Save gone neprijatelja na pomenutom sektoru. Neprijatelj se ogorčeno brani.

I Krajiška brigada oko 10 časova izbila je na liniju šuma Desićevo — južna ivica s. Posavski Podgajci — Turjaci — k. 82.

IV Krajiška brigada oko 12 časova izbila je na liniju Okulićev st. — k. 83 — Turudićev st. sa zadatkom da ovlada komunikacijom severno od s. Posavski Podgajci.

I Jugoslovenska brigada u divizijskoj rezervi kod želj. st. Gunja.

Artileriska brigada nalazi se na zapadnom delu šume Radišević i kod k. 85, odakle je otvarala vatru i uspešno tukla neprijateljske položaje.

Neprijateljska artilerija gađala je našu I Krajišku brigadu, ali bez uspeha.

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—3, k. 256.**
[2] **O neprijateljskim snagama na tom sektom vidi dok. br. 92, objašnjenje 2.**

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.[3]

Neprijateljski gubici 50 mrtvih, 95 ranjenih i 216 zarobljenih domobrana.

Plen: 4 magacina municije, 1 bacač, 10 strojnica, 1 motocikl i veća količina drugog raznog materijala.

12 april

Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana.

Naše jedinice nalaze se na istim položajima kao i prethodnog dana, s tim što je bio jak pritisak i izviđanje sa naše strane/

Neprijatelj je tukao naše položaje bacačima na sektoru I Kraj. brigade.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija precizno je tukla neprijateljske položaje i pozadinu.[5]

Naši gubici: 30 mrtvih i 150 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 50 mrtvih i 280 ranjenih.

13 april

Neprijatelj pod pritiskom jedinica naše divizije povlači se i napustio je s. Posavski Podgajci i s. Bošnjaci.[6] Borba se vodi za Županju.

Naša I Krajiška i IV Krajiška brigada napadaju i gone neprijatelja sa pravca s. Posavski Podgajci — s. Bošnjaci ka Županji, gde neprijatelj daje jaci otpor.

I jugoslovenska brigada kao diviziska rezerva kreće se pravcem, komunikacijom s. Posavski Podgajci — s. Bošnjaci — Županja.

[3] Izvidala je rejon Županje, 20 km severno od Brčkog, tj. pravac odstupanja neprijateljskih snaga (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 133).

[4] Radi se o borbama 1. i 4. krajiške brigade u pravcu s. Posavskih Podgajaca, dok se 1. jugoslovenska brigada nalazila u rezervi (vidi AVII, reg. br. 2—2/1, k. 254: Bojnu relaciju Štaba 1. armije JA).

[5] Opširnije o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 135.

[6] Vidi zapovest Štaba 5. divizije JA K.o. br. 60 od 12. aprila (dok. br. 61). U dnevnom operacijskom izveštaju od 13. aprila u 23,40 o toku operacija toga dana Štab 5. divizije kaže: «Po zauzeću s. Posavski Podgajci naša divizija s dve strelj. brigade, uz sadejstvo artiljerije, produžila je gonjenje razbijenog i demoralisanog neprijatelja i u 6 časova izbila u s. Bošnjaci, gde je bio vrlo mali otpor. Po ovladivanju s. Bošnjaci, jedinice su produžile gonjenje neprijatelja u pravcu Županje, gde je neprijatelj od 10 do 22 časa pružao otpor. U 22 časa zauzeli smo Županju. Neprijatelj iz Županje povlačio se pravcem Štitari — Babina greda» (vidi AVII, reg. br. 59—3, k. 252).

Neprijateljska artileriska vatra dosta jaka i s vremena na vreme tuče po s. Bošnjaci.

Artileriska brigada pratila je stalno pokrete pešadije i sa uspehom dejstvovala na neprijateljske položaje.

Radi savlađivanja i likvidacije neprijateljskog otpora u Županji i omogućavanja daljeg napredovanja i gonjenja neprijatelja, uspešno je potpomagala artilerija.

Županja je pala u naše ruke 13 aprila 1945 godine u 10 časova. Naše jedinice gone dalje razbijenog neprijatelja.

Neprijateljska avijacija nije se uopšte pojavljivala.

Naša avijacija bombardovala je i mitraljirala sa uspehom neprijeteljske položaje u Županji i komunikaciju Županja — Gradište.[7]

Naši gubici: 20 mrtvih i 81 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 89 mrtvih i 320 ranjenih.

14 april

Posle likvidacije Županje od strane naše I i IV Krajiške brigade, divizija sa svim svojim delovima produžila je pokret pravcem: s. Bošnjaci — Županja — s. Cerna — s. Andrijaševci — s. Rokovci — Vinkovci.[8]

Za vreme izvršenja pokreta pravac nastupanja jedinica izmenjen je za s. Babina Greda.[9] Izmena pravca kretanja došla je kao rezultat novostvorene situacije usled pada Vinkovaca[10] i neprijateljskog sloma na sremskom frontu.

Razbijene neprijateljske snage, pod pritiskom naše I Jugoslovenske brigade, povukle su se u s. Gundinci. Usled naleta naših brigada potpomognutih artilerijom i tenkovima, neprijatelj je posle vrlo kratkog zadržavanja napustio s. Gundinci i otstupio u s. Beravci. Selo Beravci neprijatelj je utvrdio i žilavo branio. Prilikom povlačenja neprijatelj je porušio sve mostove i propuste na komunikacijama.

[7] Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 138.

[8] Zapovešću Štaba 1. armije JA O. br. 278 od 14. aprila (vidi AVII, reg. br. 3—1/2, k. 251), 5, 6. i 11. divizija su upućene opštim pravcem Županja — Vinkovci radi oslobođenja Vinkovaca. Na osnovu te zapovesti, Štab 5. divizije JA, je svojom zapovešću O. br. 61 od 14. aprila, uputio 5. diviziju pravcem s. Gradište — s. Cerna — s. Andrijaševci — Vinkovci (vidi AVII, reg. br. 10—2, k. 788A).

[9] Vidi depešu Štaba 1. armije JA Štabu 1. proleterske divizije JA od 14. aprila: da 5. i 17. divizija JA nastupaju pravcem s. Babina Greda — s. V. Kopanica i da 14. aprila uveče treba da budu u visini Vrpolja (AVII, reg. br. 5—22/2, k. 255).

[10] Pošto su 21. i 48. divizija JA oslobodile Vinkovce još 13. aprila u 17,30 časova (vidi dok. br. 89), 6. proleterska divizija je upućena na Đakovo, 5. divizija JA ka s. Striživojni, a 11. divizija privremeno zadržana u rezervi u širem rejonu s. Gradišta.

Predveče ovoga dana I i IV Krajiška brigada i artileriska brigada (sem artilerije za neposredno potpomaganje koja je pratila I Jugoslovensku brigadu) stigle su u s. Babina Greda, gde su zanočile u kantonmanu 14/15 aprila.

Napad koji je Jugoslovenska brigada 14 aprila u 18.30 časova (potpomognuta tenkovima[11] i artilerijom)[12] izvršila na s. Beravci — nije uspeo zbog vrlo jake pešadijske i artileriske vatre koju je neprijatelj ispoljio. Posle neuspelog napada jedinice Jugoslovenske brigade zadržale su se i utvrdile na svojim položajima pred s. Beravci.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.[13]

Naši gubici: poginulih 4, ranjenih 54.

Neprijateljski gubici: poginulih oko 20, ranjenih oko 45, zarobljenih 15. Plen 10 pušaka.

Prema naknadno prikupljenim podacima neprijatelj je u borbama kod s. Posavski Podgajci i Županje imao sledeće gubitke u ljudstvu i materijalu: poginulih 71, ranjenih 120, zarobljenih 99. Plen: 4 pištolja, 35 pušaka, 2 strojnice, 4 laka mitraljeza, 2 telefona, 100 bombi, 150 mina za minobacač 81 mm, 2 motocikla i 1 kola pionirskog materijala.

15 april

15 aprila ponovljen je napad na s. Beravci sa IV Krajiškom i I Jugoslovenskom brigadom. I Krajiška brigada u diviziskoj rezervi sa težnjom obuhvata sela sa severne strane na otseku Moravnik — severna ivica s. Beravci. Namera neprijatelja: zadržavanje naših prodora u cilju izvlačenja njegovih glavnih snaga prema Brodu.

IV Krajiška brigada vršila je napad pravcem s. Gundinci — Zmijno — Moravnik — Matosovića st. Ova brigada zauzela je salaše Moravnik i prešla potok Moravnik, gde je bila zadržana jakom neprijateljskom pešadiskom i artileriskom vatrom.

I Jugoslovenska brigada vršila je dva nočna i dva dnevna napada na selo, ali bez uspeha. Poslednji napad brigada je izvršila uz pomoć pridatih tenkova i artilerije, ali ni ovaj napad nije uspeo zbog jake, žilave i uporne odbrane neprijatelja. Prilikom izvršenja ovog napada uništena su dva naša tenka protivtenkovskom pesnicom.

[11] Diviziji je bila pridata četa tenkova (vidi dok. br. 71).

[12] Artiljerijska brigada 5. divizije JA podržavala je napad s vatrenih položaja u rejonu s. Gundinaca (M. Pajević, n. d., str. 547).

[13] Opširnije o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 142.

Za vreme napada na s. Beravci naša artilerija[14] uspešno je potpomagala svoju pešadiju.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija bombardovala je i mitraljirala neprijateljske položaje.[15]

Naši gubici: 18 poginulih, 112 ranjenih i 2 kontuzovana i 1 nestao.

Neprijateljski gubici: 72 poginulih i 128 ranjenih.

16 april

Neprijatelj produžava sa otporom i žilavo se brani na liniji: s. Vrpolje — s. Beravci — s. Jaruge. Jačina neprijateljskih snaga do dva bataljona pešadije sastava Nemci iz Raj ha, sa jednom baterijom bacača i jednom haubičkom baterijom.[16] Namera neprijatelja zadržavanje našeg napredovanja u cilju izvlačenja njegovih glavnih snaga prema Brodu.

Naše snage u istom sastavu i rasporedu kao i prethodnog dana produžile su napad na neprijatelja.

Ovoga dana pre pada mraka primećeno je da se neprijatelj povlači: kamioni, tenkovi, topovi, veći broj kola i pešadije — osmotreni na komunikaciji u povlačenju.[17] Jednovremeno sa povlačenjem ovih snaga neprijatelj je izvršio ojačanje svoje odbrane, naročito na sektoru s. Beravci i postao mnogo aktivniji].

Za vreme izvršenja ovog zadatka divizija je dobila nov zadatak[18] i pokret sa sadanje prostorije na prostoriju: s. St. Mikanovci — s. Vrbica — s. N. Mikanovci — s. Vodinci.

Ovaj pokret divizija je izvršila noću 16/17 aprila i to sa pešadiskim delovima pravcem: s. Gundinci — Lastine — Vlak-

[14] U borbama na liniji s. Striživojna — s. Jaruge Artiljerijska brigada 5. divizije JA bila je ojačana Artiljerijskom brigadom 48. divizije JA. Njen 1. i 3. divizion su uspešno tukli 1232. pešadijski puk 41. nemačke divizije na prednjoj ivici s. Striživojne i s. Vrpolja i neutralisali neprijateljske baterije u rejonu crkve u s. Striživojni, dok je 3. divizion uspešno kontrabatirao neprijateljsku haubičku bateriju na vatrenom položaju iza s. Vrpolja (vidi M. Pajević, n. d., str. 545).

[15] Više o dejstvima avijacije toga dana vidi u tomu X, knj. 2. dok. br. 144.

[16] Verovatno 1230. puk nemačke 41. pešadijske divizije, koja je, povukavši se sa sremskog fronta, uspostavila front na liniji Đakovo — s. Striživojna — s. Jaruge, oko 30 km istočno od Sl. Broda.

[17] Radi se o povlačenju nemačke 41. i 22. pešadijske divizije.

[18] Pošto je 16. aprila oslobođeno Đakovo, Štab 1. armije JA je 5. diviziju prebacio severno od komunikacije za Sl. Brod, da tim pravcem nastupa ka Sl. Brodu (vidi AVII, reg. br. 11—2, k. 788A: zapovest Štaba 5. divizije JA O. br. 63 od 16. aprila u 19 časova za pokret divizije u rejon s. St. i N. Mikanovci).

na — Berovačko Polje — Kaluđer — želj. st. Mikanovci, a sa motorizovanim delovima i komorom pravcem: s. Gundinci — s. Babina Greda — s. Cerna — s. Retkovci — s. Vođinci — s. N. Mikanovci — s. St. Mikanovci.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.[19]

Naši gubici: 11 poginulih i 43 ranjena.

Neprijateljski gubici: 50 poginulih i 95 ranjenih.

17 april

Brigade su stigle na određenu prostoriju u toku 17 aprila i smestile se: I Krajiška brigada u s. Vrbica, IV Krajiška brigada u zapadnom delu s. St. Mikanovci, I Jugoslovenska brigada na prostoriji istočno od komunikacije s. Vrbica — s. St. Mikanovci, artilerska brigada u s. N. Mikanovci.

Posle kraćeg zadržavanja na određenoj prostoriji brigade su produžile pokret istoga dan po podne pravcem: N. Mikanovci — s. St. Mikanovci — s. Striživojna — s. Vrpolje — s. Čajkovci — s. Andrijevci u cilju hvatanja dodira s neprijateljem[20] i daljeg gonjenja.

Brigade su bile u pokretu celog ovoga dan i u ponoćnim časovima stigle u s. Andrijevce. U cilju hvatanja dodira s neprijateljem I i IV Krajiška brigada uputile su po jedan bataljon u pravcu s. N. Topolje i St. Topolje. Štabovi brigada i ostali delovi zadržali su se kratko vreme zbog odmora u s. Andrijevci.

U toku ovoga dana nije bilo borbe.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.[21]

Gubitaka nismo imali.

18 april

Pod udarcima naših snaga neprijatelj se povukao sa linije Đakovo — Striživojna — Vrpolje — Jaruge — r. Sava i otstupa prema Brodu.

[18] Opširnije o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 147.

[20] To jest s nefnačkom 41. pešadijskom divizijom, koja se povukla s linije Đakovo — s. Striživojna — s. Jaruge i 17. aprila pre podne uspostavila front na liniji s. Lapovci — s. St. i N. Topolje — s. Oprisavci. Na pravcu nastupanja 5. divizije nalazio se 1231. puk (vidi *Završne operacije*, str. 582).

[21] Detaljnije o radu avijacije toga dana vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 150.

Sada neprijatelj drži liniju: s. Hrkanovci — s. Lapovci — s. Novo Topolje — s. Staro Topolje — s. Oprisavci.

Na desnom krilu naše divizije dejstvuje VI divizija sa prostora Dijedina Rijeka — Ruševo komunikacijom u pravcu Broda. Na levom krilu naše divizije dejstvuje XVII divizija.

XV Makedonski korpus maršuje pravcem s. Lapovci — s. Slobodna Vlast u pravcu Si. Požege. Na svom pravcu preduzeo je likvidaciju s. Lapovci.

Radi otsecanja snaga koje se povlače iz Bosne, štab I Armije dao je zadatak našoj diviziji da energično dejstvuje prema Brodu[22] i da zajedno sa divizijama levo i desno od nas zauzme Brod.

U cilju izvršenja ovoga zadatka naređeno je:[23]

— I Krajiška brigada sa sadašnje prostorije napašće neprijatelja na sektoru Staro Topolje i dejstvovati dalje opštim pravcem s. Sapci — k. 98 — s. Vrba Donja — Brod.

Zona širenja levo uključno cesta do s. Sapci, a dalje žel. pruga isključno. Zona širenja desno k. 90 — crkva u s Staro Topolje — s. Garčin — crkva u s. Vrba Donja.

Levo se vezati tesno sa XVII divizijom, a desno sa IV Krajiškom brigadom.

— IV Krajiška brigada napašće neprijatelja sa sadašnje prostorije na sektoru Novo Topolje i dalje opštim pravcem: s. Selna — Dolnja Dolca — Vranovačko Polje — Brod.

Zona širenja levo desna granica I Krajiške brigade, desno severni deo s. Garčin i dalje južno od komunikacije Trnjani — Brod.

Levo hvatati vezu sa I Krajiškom brigadom, a desno sa I Jugoslovenskom brigadom.

— I jugoslovenska brigada napašće neprijatelja sa prostorije Svrčjak na sektoru Surduk — s. Djedov Dol i sadejstvovati obuhvatno sa I i IV Krajiškom brigadom na njihovim pravcima prema Brodu.

Opšti pravac dejstva ove brigade Surduk — k. 192 — šušnjevci i izbijanje na Podvinjsko Bukovlje na okuku ceste, a dalje dejstvovati prema Brodu.

Zona širenja levo desna granica IV Krajiške brigade, a desno prema potrebi, hvatajući vezu sa XV korpusom koji je u prolazu gore navedenim pravcem, a kasnije na prostoru Podvinjsko Bukovlje hvatati vezu sa VI divizijom.

Na desnom boku ispitati situaciju i obezbediti se.

[22] Vidi dok. br. 74.

[23] Vidi zapovest Štaba 5. divizije JA O. br. 64 od 18. aprila (dok. br. 76).

Komandant artilerije neće vršiti artiljerisku pripremu zbog nedostatka municije, već će pridati potreban broj baterija pojedinim brigadama za likvidaciju otpornih tačaka.

Početak napada danas 18 aprila tačno u 17 časova.

U određeno vreme brigade su otpočele sa napadom i pred mrak izbile na zapadnu ivicu šume Varčaga — k. 90 — želj. pruga južno od k. 90. Na ovoj liniji brigade su bile zadržane jakom neprijateljskom vatrom koju je ispoljio sa istočne ivice s. Novo i Staro Topolje. Svoju odbranu neprijatelj je potpomagao vrlo jakom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Zbog jakog otpora koji je neprijatelj davao brigade su se zadržale na svojim položajima u toku cele noći 18/19 aprila.

U toku ovoga dana i noći 18/19 aprila naša artilerija[24] dejstvovala je na neprijateljske položaje i njegove otporne tačke potpomažući našu pešadiju, ali nedovoljno efikasno zbog oskudice u artiljerijskoj municiji.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.[25]

Naši gubici: 14 mrtvih i 68 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 45 mrtvih i 130 ranjenih.

19 april

U toku cele noći 18/19 aprila vođene su žestoke borbe sa neprijateljem kao produženje borbi od prethodnog dana. 19 aprila u 5 časova ujutru naše jedinice razbile su neprijateljsku odbranu na liniji s. Lapovci — s. N. Topolje — s. St. Topolje i produžile gonjenje neprijatelja koji je u neredu otstupao na zapad. Prilikom povlačenja neprijatelj je dao malo jaci otpor na istočnim ivicama s. Garčin, s. Selna i s. Trnjani. Vrlo jak otpor ispoljio je neprijatelj pri odbrani s. Podvinjsko Bukovlje i s. Vrba Gornja.

Neprijatelj se povukao na liniju Ježevik — Zadnja Dolica — Igrač (k. 244 i 146) — Podvinjsko Bukovlje — Vranovci — Vranovačko Polje — Vrba Gornja — Ruščica — r. Sava, na kojoj se utvrdio i ispoljio vrlo jak i žilav otpor.

Naše jedinice ovoga dana zadržale su se na liniji: istočna ivica proplanka Ježevik — sev. zap. ivica šume Gornja Dolica — istočna ivica s. Vranovci — k. 111 — k. 92 — Glibe — želj. pruga. Na ovoj liniji naše jedinice vodile su teške i krvave borbe u toku čitavog dana i noći 19/20 aprila. Naročito teške

[24] **Artiljerijska brigada 5. divizije JA i Haubička baterija Artiljerijske brigade 48. divizije JA, s vatrenih položaja u rejonu s. Andrijevaca (M. Pajević, n. d., str. 547).**

[25] **Više o dejstvima avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 154.**

borbe vođene su na severnoj ivici s. Podvinjsko Bukovlje i oko k. 146. Isto tako vođene su teške borbe za Ježevik. II bataljon IV Krajiške brigade vodio je ogorčenu borbu na Vranovačkom Polju. Ispred s. Vrba Gornja neprijatelj je istavio vrlo jak otpor.

Naša artilerija potpomagala je napade naše pešadije ali zbog oskudice u artileriskoj municiji pomoć nije bila efikasna.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija mitraljirala je i bombardovala neprijateljske položaje i ciljeve u neprijateljskoj pozadini.

U 14 časova u s. Selna naša avijacija bombardovala je komoru I Krajiške brigade koja je bila na maršu na cesti.[26] Od ovog bombardovanja imali smo 8 mrtvih i 60 ranjenih drugova. Ovo je teška pogreška naše avijacije i nije prvi slučaj da naša avijacija zabunom ili nepažnjom napada naše trupe. Protiv ovakvih avijatičara trebalo bi preduzeti najstrožije mere, a ako su nesposobni ne upućivati ih na zadatke na frontu.

Naši gubici: mrtvih 53, ranjenih 272.

Neprijateljski gubici: mrtvih 250, ranjenih 547, zarobljenih 10.

20 april

20 aprila pre podne neprijatelj je na sektoru I Jugoslovenske brigade izvršio nekoliko protivnapada, ali bez uspeha. U vremenu od 16.30 do 17.45 časova neprijatelj je vršio jak pritisak u cilju odbacivanja naših delova od k. 244. Oko 17.50 časova neprijatelj je pod snažnim pritiskom naših jedinica odbačen i njegov otpor slomljen, posle čega napušta svoje položaje i povlači se u paničnom begstvu.

U 12.45 časova III bataljon Jugoslovenske brigade, potpomognut III bataljonom I Krajiške brigade, koji je pridodat Jugoslovenskoj brigadi, na juriš zauzima s. Ježevik i goni potučenog neprijatelja u pravcu s. Rastušje i s. Tomica. U gonjenju ovaj bataljon stigao je do slova »J« Rastušje. I i II bataljon u svome napadu, iako su bili potpomognuti baterijom 120 mm bacača i baterijom protivavionskih topova, nisu uspeli da odbace neprijatelja i zauzmu njegov položaj, jer je neprijatelj ispoljio vrlo jak otpor. Neprijatelj je vršio i protivnapade. Borbe su bile veoma žestoke i ogorčene. U 17.50 časova uz podršku pridodate artilerije, ubacivanjem svih raspoloživih snaga u borbu i podrškom III bataljona I Krajiške brigade, koji je

[26] U izveštaju Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 19. aprila ne govori se o tome, ali se na kraju izveštaja kaže da je vreme bilo oblačno (8—10 balova) i da je s visine 1.200 m vidljivost unapred bila samo 5 km (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 157).

vršio snažan pritisak sa severozapada preko Zadnja Dolica u pravcu k. 244, I i III bataljon polaze u odlučan napad i juriš i uz žestoke borbe uspeva im da slome neprijateljski otpor na liniji k. 244 — k. 146, zauzmu njegove položaje i gone neprijatelja koji se u paničnom begstvu povlači.

IV Krajiška brigada na svom sektoru takođe energično napada i vodi teške borbe sa neprijateljem koji se ogorčeno i vrlo uporno brani. II bataljon ove brigade napravio je dubok klinasti prodor u neprijateljsku odbranu i vrhom klina izbio na 150 m do komunikacije između »V« Vranovačko Polje i k. 102 — III bataljon takođe je napravio dubok prodor u s. Podvinjsko Bukovlje. — II bataljon, koji je bio duboko unapred eksponiran i usamljen u odnosu na naše susedne jedinice, u toku 20 aprila odbio je tri neprijateljska protiv napada i održao svoj položaj.

Bataljoni I Krajiške brigade koji su u toku noći podišli neprijatelju još za 500 m, ovoga dana zadržali su osvojeni teren, mada su im bokovi bili izloženi jakoj bočnoj neprijateljskoj vatri. Do 16 časova nije bilo jače borbe ni pokreta na borbenom prostoru.

Od 16 časova nap rij atei j je otvorio jaku artilerisku vatru tukući celu liniju fronta i po dubini. U prvi sumrak neprijatelj je izvršio jak vatreni prepad i pokušao napad pokretom, ali je ovaj napad na vreme osujećen i u korenu ugušen. Jednovremeno izvršen je napad naših jedinica,[27] te je došlo do žestoke vatre. Oko 20 časova neprijateljska vatra sasvim se utišala. U to vreme jedna jaka detonacija zapaljenog magacina municije u s. Vrba Gornja bila je znak da je neprijatelj napustio selo. Skoro u isto vreme i bataljoni ostalih brigada (I Jug. i IV Kraj.) stigli su na ivicu grada Broda i na juriš upali u predgrađe grada. Neprijatelj daje žestok otpor, ali naši borci brzo savlađuju ove otpore i naglo prodiru ka centru grada i ka suprotnim izlazima iz grada. Borba u gradu bila je završena oko 23 časa, kada je Brod bio potpuno očišćen od neprijatelja.

Za sve vreme ovih borbi naša artilerija[28] uspešno je potpomagala svoju pešadiju, ali efikasnost artileriske vatre nije

[27] U 19,30 časova Štab 1. armije JA naredio (O. br. sl.) Štabu 5. i štabu 17. divizije da 21. aprila u 4 časa izvrše juriš na St. Brod i da na svom pravcu nastupanja likvidiraju neprijateljska uporišta u Brodu, s tim da napad može početi i ranije, ukoliko divizije ovladaju spoljnom odbranom Broda (vidi AVII, reg. br. 15—2, k. 784).

[28] Borbeni poredak Artiljerijske brigade 5. divizije JA bio je sledeći: 1. divizion se nalazio između s. Vrbe Donje i šume Donja dolca; 2. divizion desno od puta na istočnom izlazu iz s. Vranovaca; 3. divizion u šumi Gornja dolca; Lovački divizion kod k. 111, ispod šume Donja dolca (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

došla do punog izražaja zbog nedovoljne količine municije sa kojom su baterije raspolagale.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija takođe neaktivna.[29]

Neprijateljski gubici: 1580, od kojih su 160 zarobljeni. Zaplenjeno: 2 topa 50 mm, od kojih jedan neispravan, 920 granata za isti top, 34 razna puškomitraljeza, 124.000 razne puščane municije, 680 raznih pušaka, 24 razna pištolja, 46 strojnica, 400 mina za bacač 81 mm i još razne količine ratne spreme kao i magacini koji su predati armijskoj komisiji.

Sopstveni gubici: 162 mrtva, 345 ranjenih, 28 nestalih. Oštećeno od neprijateljskih metaka 13 puškomitraljeza, od kojih su 8 van upotrebe i ne mogu se opraviti. Utrošeno 180.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 960 bombi, 700 topovskih granata raznog kalibra i 520 mina za bacače.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef op. otseka, kapetan,
Antun Baliak

M. P.

[29] **Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. aprila vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« bombardovala i mitraljirala rejon Sl. Broda i N. Gradiške (tom X, knj. 2, dok. br. 160).**

BR. 84

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 42. DIVIZIJE JA OD 11. DO 20. APRILA 1945. GODINE[1]

42. div.[2]

ZAPOVEST ZA DEJSTVO

Datum	Jedinica	Podaci o neprijatelju; Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba
11 april 1945 god.	42 Udarna divizija	U toku dana nije primljena nikakva zapovest za današnje dejstvo divizije, niti je na dipak od strane štaba divizije izdata. Neprijatelj na dosadanjim položajima[4] J. A.[3] u odbrani: povremeno dejstvo njegove artilerije i minobacača na naše položaje. Jedinice divizije[5] na dosadanjim položajima[6] u odbrani: preko celog dana i noći izviđačka aktivnost nasilnim izviđanjem vršena pojedinim odeljenjima; povremeno dejstvo naše artilerije protivu neprijateljske artilerije. Neprijateljski gubitci: 12 mrtvih i nepoznat broj ranjenih. Naši gubitci: 1 mrtav i 4 ranjena. Neprijateljska avijacija na položaju divizije neaktivna. Naša i ruska avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta divizije. Vreme lepo. Štab divizije u s. Adaševci. Sekcija Vukovar 1:100.000. M. P.

---

[1] **Original (pisan mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7—6, k. 1315.**

[2] **Dopisano i podvučeno crvenom olovkom.**

[3] **Tekst: »11 april 1945 god., 42 Udarna divizija JA«, dopisan je plavim mastilom.**

[4] i [9] **Reč je o nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji, koja je branila položaj Trunićev salaš — ž. st. Tovamik — Boris — s. Ilinci — r. Bosut.**

[5] **Odnosi se na 16. makedonsku i 1. artiljerijsku brigadu.**

[6] **Sedma brigada je branila položaj Trunićev salaš — put od Šida ka s. Tovarniku (uklj.) — Kandrašica — put od s. M. Vašice za s. Ilince (uklj.), a 16. brigada put od s. M. Vašice za s. Ilince (isklj.)— s. Gradina (uklj.).**

12 april 42 1945 god. Udarna divizija J. A.

Prema zapovesti[7] Štaba XV korpusa Str. pov. o. br. 17 od 10. 4. 45 i dopune zapovesti[8] Str. pov. o. br. 21 od 11. 4. 45, divizija ima da izvrši napad na neprijatelja na položaju: desno Trunićev salaš — levo Gradina, sa glavnim prodorom na pravcu s. Ilinci i s. Tovarnik, kojim selima da ovlada u toku dana i očisti međuprostor između 48 i 22 divizije i izbije na liniju: Šidski Banovci — Nijemci.

Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je potčinienim jedinicama zapovest O. br. 12 od 11. 4. 45.

Neprijatelj na dosadanjim položajima[9] u odbrani, jačine oko dva bataljona pešadije,[10] oko jedan divizion artilerije.

Raspored naših jedinica:

VII brigada sa dosadanjeg položaja napada na deo neprijateljskog položaja: desno Trunićev salaš (isključno), levo put Šid — Tovarnik (zaključno), sa prodorom na delu Trunićev salaš — Grčićev salaš;

III brigada sa dosadašnjeg položaja napada na deo neprijateljskog položaja: desno put Šid — Tovarnik (isključno), levo put M. Vašica — Ilinci (zaključno), sa prodorom na delu severno od s. Ilinci;

XVI brigada sa dosadanjeg položaja napada na deo neprijatelјskog položaja: desno put M. Vašica — Ilinci (isključno), levo Gradina (zaključno), sa prodorom na delu južno od s. Ilinci.

I Artileriska brigada[11] sa dosadanjeg položaja izvršiće artilerisku pripremu i potpomagaće napad pešadije.

Artileriska priprema otpočela je u 4.45 i trajala do 5.00, u koje vreme pešadija je

[7] i [14] Vidi dok. br. 40.

[8] Vidi dok. br. 40 i objašnjenje 3.

[10] Na tom položaju je bila nemačka 41. pešadijska divizija (vidi dok. br. 37, objašnjenje 2).

[11] Artiljerijska brigada je imala: 1. divizion, od dve baterije topova 76 mm M. 42; 2. divizion, od tri baterije minobacača 120 mm; 3. divizion, od tri baterije protivtenkovskih topova 45 mm. Nalazila se na vatrenom položaju u rejonu Šid — s. M. Vašica (M. Pajević, n. d., str. 537). Radi uštede municije, u artiljerijskoj pripremi nisu učestvovale haubičke baterije 122 mm (M. Pajević, n. d., str. 540).

krenula u napad. Posle žestoke borbe naše jedinice uspevaju da razbiju prednju neprijateljsku liniju na mestima prodora do 6.30, kada je otpočela borba po dubini neprijateljskog položaja, obuhvatajući sela Ilinci i Tovarnik. U 14.30 palo je s. Tovarnik a u 16.00 s. Ilinci. Posle pada ovih sela nastavljeno je sa čišćenjem terena i u toku noći divizija je prenoćila u borbenom rasporedu: III brigada Stankovićev salaš[12] — Markovićev stan, VII brigada s. Ivanci, XVI brigada južno od s. Ilinci, Artileriska brigada u s. Tovarnik.

Neprijateljski gubitci: zbog pada mraka i pokreta neutvrđeno koliko je bilo mrtvih i kakav je materijal zarobljen, zarobljeno 16 vojnika.

Naši gubitci: 150 mrtvih i 449 ranjenih, 1 minobacač, 1 mitraljez i 2 puškomitraljeza oštećena.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija bombardovala i mitraljirala s. Tovarnik.[13]

Vreme lepo.

Komandno mesto štaba divizije u Šidu na osmatračnici, a preko noći u s. Tovarnik.

Sekcija Vukovar 1:100.000.

M. P.

13 april 1945 god.	42 Udarna divizija J. A.	Prema zapovesti Štaba XV korpusa Str. pov. o. br. 17 od 10. 4. 45,[14] divizija u toku, današnjeg dana ima da izvrši pokret od dosadanje prostorije na prostoriju: Stari i Novi Jankovci — Petrovci, pravcem: Šidski Banovci — Orolik, na kojoj prostoriji će biti u armiskoj rezervi. Neprijatelj, pošto je na liniji Tovarnik — Ilinci razbijen, povlači se u pravcu Vinkovci. » Divizija je izvršila pokret od dosadanje prostorije u sledećem marševskom poretku: III brigada, VII brigada, Artileriska brigada, pomoćne jedinice divizije i XVI bri-

[12] **Treba: Stanivukovićev salaš (3 km severozap. od s. Ilinaca).**
[13] **Opširnije o radu avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 135.**

gada, pravcem: Šidski Banovci — Orolik, i u 18.00 pristigla na prostoriju: Stari i Novi Jankovci — Petrovci, gde je i prenoćila i to: III brigada u s. Stari Jankovci, VII brigada u s. Novi Jankovci, Artileriska brigada u s. Srem. Laze, XVI brigada u s. Slakovci, pomoćne jedinice divizije u s. Stari Jankovci.

Neprijateljski gubitci: nema.

Naši gubitci: nema.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme lepo.

Štab divizije preko dana u pokretu a preko noći u s. Stari Jankovci.

Sekcija Vukovar i Vinkovci 1:100.000.

M. P.

14 april 1945 god.

42 Udarna divizija

Prema usmenoj zapovesti Štaba XV korpusa, divizija u toku današnjeg dana ima da izvrši pokret od dosadanje prostorije na prostoriju: Striživojna — Vrpolje — Piškorevci, pravcem: Vinkovci — Striživojna.

Neprijatelj, pošto je potučen kod Vinkovaca, nalazi se u povlačenju ka Novoj Gradiški.

Divizija je sa dosadanje prostorije krenula u 4.00 pravcem: Vinkovci — Striživojna, u marševskom poretku: III brigada, VII brigada, Artileriska brigada, pomoćne jedinice divizije i XVI brigada. Pri prolazu kroz Vinkovce od Štaba XV korpusa primljena je zapovest da se jedna brigada uputi za zaštitu levog krila 48 divizije koja operiše na pravcu s. Striživojna, zbog čega je III brigadi promenjen pravac kretanja i dat joj sledeći: Vinkovci — [D.] Novo Selo — Retkovci — Prkovci — šuma Srnjača, sa zadatkom da na tom pravcu štiti levo krilo 48 divizije. Ostale jedinice produžile su kretanje istim pravcem. Pošto 48 divizija nije ovladala s. Striživojnom, to divizija nije mogla da ode na određenu prostoriju i zadržala se je u i okolo s. Stari Mikanovci, gde je i prenoćila.

Neprijateljski gubitci: 21 zarobljen.

Naši gubitci: nema.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme lepo.

Štab divizije preko dana u pokretu a preko noći u s. St. Mikanovci.

Sekcija Vinkovci — Brod 1:100.000.

M. P.

15 april 1945 god.	42 Udarna divizija J. A.	Prema zapovesti Štaba I armije O. br. 138 od 15. 4. 45, divizija ima u 9.00 da izvrši pokret sa dosadanje prostorije pravcem: s. Piškorevci — s. Dragotin — s. Trnava, i da se postavi na prostoriju s. Dragotin — s. Svetoblažje — s. Trnava, gde će služiti kao rezerva na pravcu 1 i 21 divizije.[15] Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je zapovest[16] O. br. 15. od 15. 4. 45. Neprijatelj u povlačenju zadržao se u s. Striživojna, s. Budrovci, koje je organizovao za upornu odbranu. Divizija je sa dosadanje prostorije krenula u 9.00 u sledećem borbenom poretku: III brigada pravcem: s. Striživojna — s. Perkovci Novi — s. Svetoblažje, sa zadatkom da pročisti sela kroz koja prolazi od neprijatelja; VII brigada pravcem: s. Budrovci — s. Piškorevci — s. Perkovci Novi — s. Dragotin — s. Svetoblažje — s. Trnava, sa zadatkom da pročisti sela kroz koja prolazi od neprijatelja; XVI i Artileriska brigada pravcem VII brigade, sa zadatkom da pomognu istoj u slučaju potrebe. Pri nailasku na s. Striživojna i s. Budrovci divizija je bila zadržana jakom neprijateljskom vatrom, gde je ostala i preko cele noći. Neprijateljski gubitci: nepoznati. Naši gubitci: 2 mrtva i 28 ranjeno. Neprijateljska avijacija neaktivna. Vreme lepo. Štab divizije na osmatračnici. Sekcija Vinkovci i Brod 1:100.000. M. P.

[15] **Vidi dok. br. 71.**

[16] **Vidi AVII, reg. br. 5—4/4, k. 1315.**

16 april 1945 god.	42 Udarna divizija J. A.	Prema usmenoj zapovesti komandanta I armije, divizija, bez jedne brigade, ima da izvrši napad na s. Budrovci i s. Piškulevci[17] u 0.00 i po svaku cenu da ovlada pomenutim selima. Neprijatelj jačine do jednog bataljona,[18] od nekoliko topova i minobacača uporno brani s. Budrovci. Divizija, bez III brigade, koja je pridodata 48 diviziji za napad na s. Striživojna, u određeno vreme izvršila je napad na s. Budrovci,[19] napadajući isto sa juga VII, a sa istočne i severoistočne strane XVI brigada, ali je ovaj napad ostao bez uspeha usled jakog neprijateljskog otpora. Ovaj je napad ponovljen i u 2.00 ali bez uspeha. U ovakvom položaju divizija je ostala preko celog dana i noći. Neprijateljski gubitci: nepoznati. Naši gubitci: 172 poginulih, 290 ranjenih i 44 u neizvesnosti. Neprijateljska avijacija neaktivna. Vreme promenljivo. Komandno mesto divizije na osmatračnici. Sekcija Vinkovci i Brod 1:100.000. M. P.
17 april 1945 god.	42 Udarna divizija	Neprijatelj nastavio je da uporno brani s. Budrovci. Divizija je u 4.00 ponova napala neprijatelja i ovog puta uspela je da ga razbije i natera u panično bekstvo. Pošto je ovladala s. Budrovci, divizija je nastavila gonjenje ne-

[17] **Treba: s. Piškorevci (4 km južno od Đakova).**

[18] **Verovatno iz 47. puka nemačke 22. pešadijske divizije, koja je, povlačeći se od Županje ka Sl. Brodu, 15. aprila skrenula svoja dva puka (65. i 47. puk) na front kod Đakova, dok je 16. puk zadržan u rejonu s. V. Kopanice, u korpusnoj rezervi 34. armijskog korpusa (vidi *Završne operacije*, str. 572).**

[19] **Radi štednje municije, za napad na s. Budrovce, brigadi na glavnom pravcu udara pridata je samo jedna baterija minobacača 120 mm i jedna baterija protivtenkovskih topova 75 mm za neposrednu podršku, dok je Artiljerijska brigada iz rejona Panjska šuma — Soljak — Marino ostrvo samo kratkom koncentracijom vatre na prednji kraj neprijateljskog položaja podržavala juriš pešadije (M. Pajević, n. d., str. 545).**

prijatelja, koji se više nije zadržavao radi davanja otpora, tako da je s. Piškorevci zauzeto bez ikakvog otpora.

Po zauzeću ova dva sela divizija je dobila usmeno naređenje da se krene u pravcu: s. Striživojna — s. Vrpolje — s. Čakovce[20] — s. Andrijevci i da prenoći tamo gde je mrak zatekne. Divizija je krenula u 15.00 u sledećem marševskom poretku: XVI brigada, koja je obrazovala prethodnicu, VII brigada, Artileriska brigada, pomoćne jedinice divizije i III brigada, i pristigla do s. Andrijevci, gde je divizija i prenoćila.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naših gubitaka nema.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija neaktivna.

Vreme promenljivo.

Štab divizije preko dana u pokretu a preko noći u s. Andrijevci.

Sekcija Vinkovci i Brod 1:100.000.

M. P.

18 april 1945 god.	42 udarna divizija J. A.	Prema usmenoj zapovesti Štaba XV korpusa, divizija ima da izvrši pokret od dosadanje prostorije pravcem: s. Andrijevci — s. Dragotin — s. Kondrić i da se smesti na prostoriju s. Kondrić — s. Svetoblažje. Divizija dodir sa neprijateljem nije imala. Sa dosadanje prostorije divizija je krenula određenim pravcem u sledećem marševskom poretku: III brigada, koja je obrazovala prethodnicu, XVI brigada, Artileriska brigada, pomoćne jedinice divizije i VII brigada. Po pristizanju na određenu prostoriju smestila se je na prenoćište: XVI brigada u s. Majar, III, VII i Artileriska brigada u s. Kondrić, pomoćne jedinice divizije u s. Svetoblažje. Neprijateljskih gubitaka nije bilo. Naših gubitaka nije bilo.

[20] Treba: s. Čajkovci (4 km jugozap. od s. Striživojne).

Neprijateljska avijacija neaktivna.
Vreme promenljivo.
Štab divizije preko dana u pokretu a preko noći u s. Majar.
Sekcija Brod i Sl. Požega 1:100.000.
M. P.

19 april 1945 god.	42. Udarna divizija J. A.	Prema zapovesti Štaba XV korpusa 0. br. 31 od 18. 4. 45, divizija ima da krene sa dosadanje prostorije danas u 4.00 pravcem: Slobodna Vlast — Paka — Ruševo Pleternica, gde će prenoćiti, obezbedivši se sa pravca Sl. Požega.[21] Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je zapovest[22] O. br. 17 od 19. 4. 45. Divizija na pravcu kretanja dodir sa neprijateljem nije imala. Sa dosadanje prostorije divizija je krenula određenim pravcem u sledećem marševslcom poretku: XVI brigada obrazovala je prethodnicu divizije, kojoj je pridodat divizion artilerije 45 mm, III, VII i Artileriska brigada u diviziskoj glavnini. Pošto s. Pleternica nije bila još zauzeta od strane naših jedinica, Štab XV korpusa usmeno je naredio da se pravac kretanja naše divizije promeni i da se divizija smesti na prostoriji: s. Zarilac — s. Beloševac[23] — s. Grabarje, što je divizija i učinila. Neprijatelj gubitaka nema. Naših gubitaka nema. Neprijateljska avijacija neaktivna. Vreme lepo. Štab divizije za vreme pokreta u kretanju a preko noći u s. Grabarje. Sekcija Brod i Sl. Požega 1:100.000. M. P.

[21] **Vidi dok. br. 74.**
[22] **Vidi AVII, reg. br. 6—2/4, k. 1315.**
[23] **Treba: s. Bjeliševac (5 km jugozap. od Kutjeva).**
[24] **Slavonsku Požegu su branili: domobranska 4. brdska i 14. ustaška brigada, delovi ustaško-domobranske 9. brdske divizije i 150 Nemaca iz sastava nemačke divizije za naročitu upotrebu »Štefan«, ukupno oko 2500—3000 vojnika (Boro Mitrovski, *Borbite na 15-ot udaren korpus za osloboduvanje na Slavonska Požega*, Glasnik na Institutot za nacionalna istorija, br. 2—3, Skopje 1966).**

20 april 1945 god.	42 Udarna divizija J. A.	Prema usmenoj zapovesti Štaba XV korpusa, divizija ima da krene sa dosadanje prostorije pravcem Sl. Požega i da napadne istu sa južne strane. Neprijatelj[24] jačine oko 2.500 domobranaca, ustaša i nešto Nemaca, sa 6 haubica, 2 minobacača i 4 protivtenkovskih topova drži se u uporištu Sl. Požega. Raspored jedinica za napad: VII brigada, ojačana sa jednim divizionom protivtenkovskih topova, napada neprijatelja na položaju: desno r. Orljava — levo južna ivica šume jugoistočno od k. 230; III brigada, ojačana sa jednom baterijom protivtenkovskih topova, napada pravcem k. 306 — k. 296; XVI brigada, ojačana sa jednom baterijom 45 m. m. topova, napada grebenom koji vodi od k. 397 ka Sl. Požegi. Artileriska brigada potpomagaće napad pešadiskih brigada sa prostorije Sminovci.[25] Napad je otpočeo artileriskom pripremom od 16.20 do 16.30. Pešadija je krenula u napad u 16.30. Neprijatelj sa jako utvrđenih tačaka daje vrlo jak otpor tako, da napad do kraja ovog dana nije dao nikakvog rezultata. Neprijateljski gubitci nepoznati. Naši gubitci: poginulo 4, ranjeno 7. Neprijateljska avijacija neaktivna. Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje neprijateljskih položaja koje je divizija napadala. Vreme lepo. Komandno mesto štaba divizije na osmatračnici kod sela Čašica. Sekcija Brod i Sl. Požega 1:100.00. Da je prepis veran originalu tvrdi i overava, Šef operativnog otseka, Vlado Ampovski

[25] **Verovatno: s. G. i D. Eminovci (4 km severoist. od Sl. Požege).**

BR. 85

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 48. DIVIZIJE JA OD 12. DO 20. APRILA 1945. GODINE[1]

Datum	Jedinica	ZAPOVEST ZA DEJSTVO Podaci o neprijatelju; Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba
12. april 1945. godina	48. udarna makedonska divizija	Kompletirane pešadijske brigade uzpodršku jednog diviziona teške artilerije[2] i drugih delova iz sastava divizije[3] izvršile su sve pripreme za izvršenje postavljenog zadatka za taj dan. Jedinice su 11. aprila do 24 časa posele određena mesta na položaju radi izvršenja zadatka.[4] Posle izvršene artilerijske pripreme[5] i izvršenog prodora sa tenkovima, 21. divizija je izvršila prodor na dodeljenom sektoru,[6] a posle nje je naša divizija krenula da proširi prodor i usmerila se određenim pravcem. Na prvi neprijateljski otpor[7] naišla je desnokrilna 2. brigada na k. 136, u 11 časova otpor je bio brzo savladan, ali ubrzo bri-

[1] Original (pisan plavim mastilom, na makedonskom jeziku) u AVII, reg. br. 31—7, k. 1365.

[2] Prvi i 3. divizion su bili pridati 11. diviziji JA (vidi M. Pajević, n. d., str. 537).

[3] Bez 14. brigade, koja je bila pridata 21. diviziji JA (vidi dok. br. 40, objašnjenje 5).

[4] Vidi dok. br. 40, objašnjenje 3.

[5] Radi štednje artiljerijske municije, u artiljerijskoj pripremi nisu učestvovale baterije 76 mm M. 42. ZIS-3 i haubičke baterije 122 mm (vidi M. Pajević, n. d., str. 540).

[6] i [7] O tome vidi i dok. br. 89.

[7] Posle povlačenja sa sremskog fronta nemačka 41. pešadijska divizija je 13. aprila uspostavila front ispred Vinkovaca i južno, na r. Bosutu, u sledećem rasporedu: severno od Vinkovaca do k. 85 (južno od Vinkovaca) 1232. puk, četa tenkovskih lovaca 22, lutajuće jedinice i 3. ustaško-domobranska divizija; od k. 85 do Berešinca (u visini s. Privlake) 1231. puk (bez 1. bataljona) i Nemačko-arapski bataljon; južno od Berešinca do jugoistočno od s. Privlake 1230. puk i borbena grupa Puka za snabdevanje (za vezu s nemačkom 22. pešadijskom divizijom, koja se nalazila desno od 41. divizije). Levo od 41. divizije, u rejonu s. Ostrova, nalazila se borbena grupa »Šnajder«. Severoistočno od s. Andrijaševaca nalazili su se Laki i Teški divizion 41. artiljerijskog puka (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta 41. puka generala Hauzera; reg. br. 45—3/2, k. 257: podatke Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA o neprijateljskim snagama).

gada je produžila sa upornim borbama protiv neprijatelja, koji je imao organizovan položaj po dubini sve do s. Ilača. Po zauzimanju s. Ilača i s. Šidski Banovci brigada je posela određeni položaj severozapadno od s. Šidski Banovci.

U to vreme je levokrilna 1. brigada celokupnim snagama izvršila napad na s. Tovarnik sa severne i zapadne strane. Posle troča-sovne borbe ona je ovladala selom. Posle toga brigada je odmah krenula pravcem: Ilača — Šidski Banovci i do 18 časova izbila je na određeni joj položaj jugozapadno od s. Šidski Banovci.

U toku noći 12/13. IV o.g. nije bilo kontakta s neprijateljem iako je vršeno neprekidno duboko izviđanje u pravcu s. Orolik.

U toku borbe brigade su ispoljile snažan duh, primernu disciplinu, borbenost i izdržljivost. One su izvršile postavljene im zadatke sa punim uspehom. Za ovaj uspeh posebne zasluge imaju rukovodstva.

U borbama neprijatelj je imao: 129 poginulih, 84 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 2 kamiona (i 6 uništeno), 5 topova i oko 62 puške, jedan teški mitraljez, 10 konja i 7 kola (zaprežnih), i drugi razni materijal, među kojim i jedno skladište municije i druga ratna oprema u s. Tovarniku.

U borbama divizija je imala sledeće gubitke:

108 ranjenih drugova, a poginulih 44 druga. Drugih gubitaka nije bilo.

Danas je divizija otpočela sa svojim novim zadatkom određenim za ovaj dan.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik
Službeno odsutan

N-k štaba, kapetan
D.[8] Kundačina

M. P.

[8] **Dako**

13. april 1945. godina	48. maked. udar. divizija	Pešadijske brigade, sa brojnim stanjem od 2992 drugova, uz podršku jedne haubičke baterije teškog diviziona i drugih delova iz sastava divizije, posle svih izvršenih pripremanja noću 12/13. aprila, danas u 5 časova krenule su sa svog polaznog položaja severozapadno od s. Šidski Banovci za izvršenje postavljenog zadatka, tj. zauzimanje s. Mirkovci i drugih naseljenih mesta u datom pravcu, a posle zauzimanja s. Mirkovci i drugih naseljenih mesta na određenom pravcu zauzeti raspored na polaznom položaju za napad na grad Vinkovci. Kada je divizija krenula sa položaja kod s. Šidski Banovci nije došlo do borbe s neprijateljem sve do ispred grada Vinkovaca. Male neprijateljske grupice koje su se nalazile na pravcu pokreta bile su u vrlo kratkom vremenu izolovane i uništene, i tako se glavnina divizije za relativno kratko vreme našla na određenom položaju ispred grada Vinkovaca. Štab divizije je samoinicijativno odlučio da se napadne grad Vinkovci i da se do pada mraka po svaku cenu zauzme. Oko 14 časova divizija je otpočela sa napadom na grad Vinkovce i u sadejstvu 31. brigade 21. divizije do 6.30 časova uveče zauzela grad.[9] 31. brigada 21. divizije je ispoljila svoje sadejstvo našoj diviziji tada, kada se naša divizija približila na jurišno odstojanje. Juriš na grad izvršila je naša 2. udarna brigada uz pomoć 3 tenka iz tenkovskog bataljona i ovladala većim delom grada. Posle toga upad u grad izvršile su naša I brigada i 31. brigada 21. divizije. Po dobijenom zadatku Prva brigada je u toku noći posela položaj kod sela Rokovci i sela Cerje da bi obezbedila put koji vodi od gr. Vinkovci na jugozapad, a da jednovremeno onemogući neprijatelju povlačenje na tom pravcu. Sa drugim jedinicama izvršen je detaljni pretres grada Vinkovci i zatvaranje svih pravaca koji iz njega izvode, da bi se sprečilo izvlačenje eventualno zaostalih neprijateljskih grupica ili pojedinih vojnika. U toku borbe brigade su ispoljile, a posebno 2. brigada, snažan duh, odličnu disci-

plinu, borbenost i izdržljivost. 2. brigada je izvršila postavljeni zadatak bolje nego što se od nje očekivalo. Konstatovano je da glavnu zaslugu za to ima ceo štab brigade, koji je imao snažan i stvaralački uticaj na borbu, a na drugom mestu ostala rukovodstva. Vojnici su pokazali izvanrednu borbenu disciplinu, duh i požrtvovan je.

Posle borbe nemamo tačnih podatak o poginulim neprijateljskim pripadnicima.[10] Pretpostavljamo da ima oko 120 poginulih. Zarobljeno je 140 neprijateljskih vojnika, a zaplenjena su skladišta sa raznim materijalom i borbenim sredstvima, čije je prebrojavanje i utvrđivanje u toku, o čemu ćemo vas naknadno izvestiti.

U toku borbe imamo jednog poginulog i 40 ranjenih.

Gubici nisu tačno utvrđeni.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik

N-k štaba,kapetan
D. **Kundačina**

Službeno otsutan

M. P.

14. april 1945. god.

48. Udar- na di- vizija

Po zauzimanju Vinkovaca 13. o.m. uve- če, u duhu dobij enog zadatka," brigade su krenule u 6 časova iz grada Vinkovaca i u 14 h. 14. IV 1945 g. stigle ispred s. Striživojna i Vrpolja. Ovde su brigade došle u kontakt s neprijateljem i stupile u jaku borbu. I pored izdatih zapovesti štaba divizije i nastojanja štabova brigada da se energičnim napadom zauzmu sela Striživojna i Vrpolje, u toj akciji se nije uspelo. Neprijatelj je jako utvrđen na položaju i raspolaže jakim snagama, naoružanjem i borbenim sredstvima.

[10] **Prema izjavi generala Hauzera, komandanta 41. divizije, u borbama za Vinkovce najveće gubitke je pretrpeo 1232. puk, veće nego 12. aprila, prilikom proboja sremskog fronta. U toku poviačenja ponovo je, od ostataka 3. bataljona 440. puka i drugih jedinica, formiran 1. bataljon 1231. puka, koji je 12. aprila bio razbijen (vidi AVII, reg. br. I/la, k. 73A).**

[11] **Vidi dok. br. 64.**

Zbog toga se brigade i sada nalaze na istim položajima.

Ima veći broj ranjenih i poginulih na našoj strani. Tačan broj se ne zna zbog intenzivne borbe s neprijateljem. Brigade u borbi učestvuju svojim sastavima. Druge prištapske jedinice su vršile u gradu Vinkovci pozadinsku službu, a posle toga 14. IV su pristigle u s. Stari Mikanovci, gde se i sada nalaze.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik
Službeno otsutan

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

M. P.

15. april 1945. god. — 48. Udarna divizija

Neprijatelj jačine oko 5—6 bataljona, ojačan sa jednom baterijom haubica, nešto lakom protivavionskom artilerijom i sa dosta minobacača i teških mitraljeza, poseo je položaje ranije pripremljene i organizovane za upornu odbranu, ispred sela Striživojna — Vrpolje komunikacijom Vinkovci—Brod.[12]

Divizija je zauzela sledeći raspored za napad: 1. brigada ispred sela Vrpolje, 2. brigada ispred s. Striživojna, 14. brigada ispred s. Pistrišino,[13] teški divizion artiljerijske brigade desno od komunikacije Vinkovci — Brod, 2.500 m od sela Striživojna. U toku celog dana vršen je jak pritisak na neprijatelja, ali bez rezultata zbog jake neprijateljske vat-

[12] **Posle povlačenja s linije Vinkovci — r. Bosut nemačka 41. i 22. pešadijska divizija su uspostavile front na liniji Đakovo — s. Striživojna — s. Jaruge (na Savi). Na pravcu nastupanja 48. divizije nalazila se nemačka 41. divizija u sledećem rasporedu: s. Piškorevci (isklj.) — s. Striživojna (zaklj.) 1232. puk; s. Striživojna (isklj.) — s. V. Kopanica 1231. puk i Nemačko-arapski bataljon; s. V. Kopanica — s. Beravci — s. Jaruge (na Savi) 1230. puk i delovi Ruskog zaštitnog korpusa; na obali Save 3. ustaško-domobranska divizija. Istočno od s. Andrijevaca nalazio se 41. artiljerijski puk, a zapadno od s. V. Kopanice 16. puk 22. pešadijske divizije, dok su se Streljački bataljon i Poljski dopunski bataljon nalazili između s. Vrpolja i s. Andrijevaca (vidi AVII, reg. br. 1/la, k. 73A: izjavu generala Hauzera, komandanta 41. divizije; reg. br. 65/la, k. 73A: istorijat 41. nemačke pešadijske divizije).**

[13] **Verovatno: s. Piškorevci (5 km južno od Đakova).**

re, kako artiljerijske tako i pešadijske. U nekoliko navrata pojedini bataljoni uspevali su u energičnom nastupanju da se približe do samih sela i zauzmu prednje neprijateljske položaje, ali se nije uspelo da se to iskoristi zbog jake neprijateljske vatre, i isti su bili prinuđeni da se vraćaju na svoje polazne položaje. Izviđački delovi su bili maksimalno iskorišćavani u izviđanju neprijatelja. Artiljerija je snažno podržavala pešadijske brigade.

Do kraja dana situacija je kod obeju strana ostala ista sa malim izmenama u našu korist (zauzimanje prednjih neprijateljskih rovova), ali to nije dovelo do korenitih promena u opštoj situaciji.

Naša avijacija je sadejstvovala ispred sektora divizije u dva navrata bombardujući i mitraljirajući neprijateljske položaje.[14] Neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme je do podne bilo oblačno i hladno a posle podne vedro.

Razmeštaj Štaba divizije bio je kod teškog diviziona art. brigade, tj. iza mosta na kanalu 2.500 m ispred s. Sriživojna glavnim putem.

Neprijateljski gubici: 29 poginulih, 100 ranjenih vojnika.[15]

Naši gubici: 31 poginulih i 176 ranjenih drugova.

U toku dana prištapske jedinice osposobile su za prelaz teških prevoznih sredstava dva mosta na kanalima ispred s. Sriživojna, u rasponu 5–6 m, koji su ranije bili porušeni od Nemaca.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, p.pukovnik Službeno otsutan	N-k štaba,kapetan **D.Kundačina**

M. P.

[14] **Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 144.**

[15] **Prema izjavi generala Hauzera, komandanta 41. pešadijske divizije, najveće gubitke su pretrpeli Nemačko-arapski bataljon (10%) i 1232. puk (vidi AVII, reg. br. I/Ia, k. 73A).**

16. april 1945. god. — 48. Udarna divizija

Brigade su produžile borbu preko celog dana u duhu izdate zapovesti našeg štaba. Divizija je bila ojačana sa 3. m.[16] brigadom 42. divizije i posela je položaje ispred sela Piškorevci — Striživojna — Vrpolje u sledećem rasporedu: 14 m. brigada na desnom boku ispred s. Piškorevaca, 2. brigada ispred s. Striživojne, 1. m. brigada ispred s. Vrpolja i 3. brigada isto tako na položajima ispred s. Vrpolja, artiljerijska brigada je bila razmeštena na položajima iza čitavog divizijskog rasporeda i svojom vatrom potpomagala djestva svih brigada.

Neprijatelj jačine oko 5—6 bataljona poseo je od ranije pripremljene i organizovane položaje ispred samih sela potpomognut jednom baterijom haubica i sa nešto protivavionske lake artiljerije i sa dosta minobacača i teških mitraljeza.

U toku dana divizija je izvela uzastopno nekoliko napada na neprijateljske položaje, ali je u svakom pokušaju bila odbijena od strane neprijatelja snažnom artiljerijskom i minobacačkom vatrom. Prema usmenoj zapovesti koju je izdao komandant 1. armije uveče 15/16 aprila, divizija je izvršila izmenu svog rasporeda u tome što je promenila težište udara prema s. Vrpolju i da odatle izvrši obilazni napad na glavnu otpornu tačku s. Striživojna. Napad je bio predviđen za 24 časa 16. aprila, ali se nije uspelo da se do tada izvrši zbog toga što je neprijatelj otkrio našu nameru, naročito pri rokiranju levog krila 2. brigade, te je napad zakasnio do 4 časa izjutra. Preko celog dana se vodila uporna i teška borba s neprijateljem.

U borbi je naša ivajacija sadejstvovala u dva navrata bombardujući neprijateljske položaje i mitraljeska gnezda.[17] Neprijateljska avijaciaj se nije pojavila.

Vreme je bilo promenljivo ali pretežno vedro.

[16] **makedonskom**

[17] **Opširnije o dejstvu avijacije toga dana vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 147.**

Mesto štaba divizije je bilo u žel. stanici 500 metara levo od komunikacije Vinkovci — Brod, ispred sela Striživojna za 120 m.

Tačni neprijateljski gubici nam nisu poznati, ali pretpostavljamo da ih ima 40—50 poginulih.

Naši gubici:
mrtvih 53, ranjenih 172 druga.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, p.pukovnik
Službeno otsutan

Načelnikštaba kapetan
DakoKundačina

M. P.

17. aprila 1945. god.

48. Udar- na di- vizija

Prema zapovesti Štaba korpusa divizija je produžila svoju upornu borbu s neprijateljem.

Neprijateljske snage isto kao i jučerašnjeg dana.

Naš raspored isti.

Pod snažnim pritiskom naše divizije neprijatelj je u 2 časa noću napustio svoje položaje. Brigade su ušle u sela Striživojna, Vrpolje i Piškorevci oko 4 časa izjutra. Neprijatelj je produžio sa odstupanjem u pravcu Sl. Broda glavnom komunikacijom Vinkovci — Sl. Brod. Zapadno od s. Andrijevci divizija je ponovo došla u kontakt s neprijateljem oko 15.30 časova. Noću su brigade prenočile na položajima ispred sela Andrijevci na oko 5—700 m levo i desno od glavnog puta.

U borbi je naša avijacija uzela učešće u gonjenju neprijatelja.[18]

Vreme vedro i toplo.

Štab divizije se kretao na čelu prištapskih jedinica iza poretka brigada, a prenoćio je u s. Andrijevci.

Neprijatelj je imao: 74 ubijenih, 112 ranjenih, 31 zarobljenog, zaplenjeni neprijatelj-

[18] **Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 150.**

ski materijal: 60 železničkih vagona, 5 konja, 17 bicikla, 1 laka kola i 2 motora.

Naši gubici: 2 poginula, 28 ranjenih drugova.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, p.pukovnik
Službeno odsutan

N-k štaba kapetan
D. **Kundačina**

M. P.

18. aprila 1945. god.

48. Udarna divizija je izvršila pokret na sever glavnom komunikacijom Đakovo — Sl. Požega. Pokret je izvršen na sledeći način: 1. i 14. udarna brigada pravcem šuma Svrčnjak i k. 98 (gde su bile na položaju 17. uveče) — Lapovci — Hrkanovci — Musić — Slobodna Vlast; 2. brigada iz Funarićevog Salaša preko Trnave i Majara produžila je marš glavnom komunikacijom do između s. Slobodna Vlast i s. Paka i zanoćila je na položajima u s. Imbrijevcima. Artiljerijska brigada iz s. Starih Perkovaca izvršila je pokret preko s. Trnave — Majar — Levanjska Varoš do Slobodne Vlasti, gde je zanoćila pod obezbeđenjem pešadijskih delova sa pravca s. Musića.

Komanda pozadine je izvršila pokret iz s. Striživojna preko Dragotina za s. Kondrić, gde je prenoćila. Sa Komandom pozadine kretale su se i prištapske jedinice.

Na neprijateljske zaostale grupe[20] se naišlo na položajima u s. Lapovcu i s. Trnavi, koje je energično napao 1. bataljon 1. m. brigade i 1. bataljon 14. m. brigade. Jačina neprijatelja se ceni oko 1 bataljona sa teškim mitraljezima i minobacačima.

[19] Vidi dok. br. 75; AVII, reg. br. 7—5, k. 1366: naređenje Štaba 48. divizije JA O. br. si. od 17. aprila za pokret 48. divizije ka Sl. Požegi.

[20] Radi se o delovima Borbene grupe »Kloc« (dva slaba bataljona), formirane od ostataka 963. tvrđavske brigade »Kloc«, domobranskog bataljona koji se nalazio u s. Sotinu i puka »Snajder«. Grupi je privremeno bio potčinjen jedan ustaški bataljon (vidi AVII, reg. br. 1/la, k. 73A: izjava generala Hauzera, komandanta 41. pešadijske divizije; reg. br. 65/la, k. 73A: istorijat nemačke 41. pešadijske divizije).

Neprijatelj je napao prethodnicu 1. bataljona 1. brigade jakom pešadijskom vatrom kod s. Trnave. Brigada se zaustavila i primila borbu. Pošto je neprijatelj bio proteran iz sela, brigada je produžila marš, a borbu s neprijateljem je prihvatio 1. bataljon 14. brigade, koja je marševala pozadi rasporeda 1. brigade. Posle kratke borbe neprijatelj je bio proteran iz s. Trnave i potisnut prema s. Lapovcu. U selu je isti bataljon produžio borbu sa neprijateljem i oko 16 časova on je bio prisiljen da u paničnom bekstvu napusti selo i da se povuče u šumu zapadno od sela. Posle toga bataljon je ušao u sastav brigade po zapovesti divizije.

Za vreme marša iznad divizijske kolone su se pojavila dva neprijateljska izviđača koji su streljali mitraljeskom vatrom.

Vreme promenljivo.

Neprijatelj je imao gubitke u poginulim 1 ranjenim, ali njihov broj nije ustanovljen.

Naši gubici: poginulih 8 i ranjenih 12 drugova.

Za vreme marša Štab divizije se kretao zajedno sa borbenim delovima 1. brigade i preko sela Trnave i Majara je došao u s. Paka, gde je prenoćio.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, p.pukovnik Službeno odsutan	N-k štaba,kapetan D. **Kundačina**

M. P.

19. aprila 1945. god.

48. udar- god.[21] u 15,30 15. udarnog korpusa, divizija na ma- je izvršila pokret sa prostorije Slobodna kedon- Vlast — Paka — Imbrijevci na zapad i zano- ska di- ćila je na prostoriji s. Jakšić — zapadno od s. vizija Jakšića u šumi i s. Rajsovac. Komanda po-

[21] **Vidi dok. br. 75.**

zadine je izvršila pokret do s. Kule, gde je zanoćila.

Divizija se kretala nastupnim maršem, pri čemu nije otkriven neprijatelj.

Neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme vedro.

Štab divizije se kretao na čelu 2. artiljerijske brigade.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

Službeno odsutan

20. aprila 1945. god.

48. udarna makedonska divizija Si. Požege

Saglasno izdatoj zapovesti Štaba 15. laudarnog korpusa, divizija je izvršila pokret i posela polazne položaje za napad na neprijatelja kod Si. Požege. Divizija je sa svim svojim brigadama napadala neprijatelja kod Si. Požege sa severoistoka.[22]

Neprijatelj[23] je bio jačine oko 4 pešadijska bataljona sa jednim divizionom lake artilerije, mnogo lakih minobacača i jednim odeljenjem od 3 tenka.

Borba je počela u 5 časova posle podne i trajala je sa jednim malim prekidom preko noći do 10 časova izjutra, kada je neprijatelj bio razbijen. Tri časa pre razbijanja neprijatelj je uspeo da sa 3 tenka izvrši proboj kroz naš borbeni raspored desno i levo od puta koji vodi iz Sl. Požege za Novu Gradišku i da izvuče jedan mali deo svojih jedinica za Novu Gradišku. Drugi njegovi delovi su bili ubijeni, ranjeni i zarobljeni.

Za vreme borbe nije dejstvovala neprijateljska i naša avijacija.

Vreme vedro i sunčano.

[22] **Detaljno o oslobođenju Slavonske Požege vidi B. Mitrovski, *Borbite na 15-ot udaren korpus za osloboduvanje na Slavonska Požega.* Glasnik na Institutot za nacionalna istorija, 2—3, Skopje, 1966.**

[23] Vidi dok. br. 80.

Koliko je neprijatelj imao poginulih,, ranjenih i zarobljenih, a koliko je bilo poginulih i ranjenih na našoj strani izneće se u operacijskom dnevniku za 21. april o.g.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik
Službeno odsutan

N-k štaba,kapetan
D.Kundačina

M. P.

BR. 86

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. KONJIČKE BRIGADE OD 20. APRILA ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA BRIGADE OD 11. DO 20. APRILA 1945. GODINE[1]

ŠTAB I. KONJIČKE BRIGADE
PRVE ARMIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. SI.
20. IV. 1945. god.

Dostavlja izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 11. IV —20. IV. 1945.

ŠTABU PRVE ARMIJE J. A.

11. IV. 1945.

Brigada se nalazi na položaju severozapadno od s. Vrbanje sa sledećim rasporedom: I. i II. Divizion na položaju prema želj. stanici Spačva. Štab brigade i III. Divizion na položaju kod Dermićevog stana, sa zadatkom da obezbedi i izviđa sve prilaze iz Otoka, Komletinaca i Novog Sela, a sa rezervom eventualni ispad iz Lipovca.

I. i II. Divizion u toku dana imali su nekoliko borbi sa neprijateljskim izviđačkim patrolama. Ove borbe naši divizioni rešili su u svoju korist i u samim sukobima neprijatelj je imao 6 mrtvih, te po njihovim dokumentima mo-

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 11—1/6, k. 261.**

glo se utvrditi da su iz 12. ustaške bojne. Mi smo imali 1 ranjenog. Divizioni su ostali na istom položaju.

12. IV. 1945.

Po telefonskom naređenju Štaba XI. Divizije brigada potpada pod komandu XI. Divizije pošto ista preuzima položaje VI. Divizije. Od Štaba XI. Divizije dobivena je zapovest[2] za napad na selo Vrbanju u 24 časa, s tim da sa izvesnim snagama obezbedimo desni bok XI. Divizije, a sa ostalim raspoloživim snagama učestvujemo u likvidiranju neprijatelja u selu Vrbanja. Za izvršenje ovoga odredili smo: II. Divizion na obezbeđenju desnog boka, i da čini pritisak nasipom do želj. stanice Spačva,
I. i III. Divizion da napadaju sa severozapadne strane Vrbanju povezujući se desno sa našim II. Divizionom, a levo sa VIII. Crnogorskom brigadom. Sa ovim rasporedom na položaju bili smo u 22 časova. Uz malo puškaranje naši delovi ušli su u selo Vrbanju oko 23 časa, gde neprijatelja nije bilo izuzev male zaštitnice koje su naši progonili.
II. Divizion na svom zadatku sukobio se sa neprijateljem koji je u panici odstupao u pravcu Komletinaca i Otoka, te je tom prilikom ubio 12 ustaša. Zaplenjeno je 1 šarac i 3000 metaka, kao i komora sa hranom.

13. IV. 1945.

Po telefonskom naređenju Štaba XI. Divizije brigada je dobila zadatak da odstupajućega neprijatelja progoni Bosutskim šumama prema [D.] Novom Selu, Komletincima i Otoku, te da desno hvata vezu sa 22. Divizijom, a levo se poveže sa V. Kozarskom brigadom.[3] Za izvršenje ovoga odredili smo II. Divizion da krene na pravcu [D.] Novo Selo, I. za Komletince, a III. i Štab brigade, povezan sa V. Brigadom, progoni neprijatelja dalje. U 17 časova uhvatili smo vezu sa 22. Divizijom u [D.] Novom Selu i krenuli za Komletince, gde je neprijatelj pre 1 sat pobegao. U Komletincima brigada je prenoćila.

14. IV. 1945.

Po telefonskom naređenju Štaba XI. Divizije brigada izvršila pokret za Privlaku, gde smo uhvatili 9 ustaša i zaplenili: 1 puškomitraljez sa 1000 metaka, jedan motor-bicikl, jedan pištolj, tri puške, nemački radio-aparat sa prijemnom stanicom, dve pisaće mašine, jedan ge-

[2] **O br. 128 od 12. aprila (vidi dok. br. 62).**
[3] **Brigada je bila u sastavu 11. divizije JA.**

štetner, i razne druge odjećne i obuvne spreme. U 17 časova, po telefonskom naređenju Štaba XI. Divizije, brigada je izvršila pokret za Rokovce, gde je zanoćila.

15. IV. 1945.

Po telefonskom naređenju Štaba XI. Divizije, a po pismenoj zapovesti Štaba I. Armije,[4] brigada je uputila jedan laki divizion u sastav I. Divizije u pravcu Đakovo, Levanjska Varoš, u pravcu Cerna, Gundinci, Velika Kopanica, Oprisavci, Poljanci. Za izvršenje ovoga odredili smo I. Divizion da ide u sastav I. Divizije, sa kojim je pošao i načelnik Štaba brigade, a II, III. i Štab brigade u sastav XVII. Divizije. Divizioni su izvršili pokret u svoje pravce. I. Divizion stigao je na određenu prostoriju u selo Paka u 23 časa, i stavio se na raspoloženje Štabu I. Divizije. II i III. Divizion i Štab brigade nije mogao da dođe do određene prostorije, jer je neprijatelj još držao, već u selu Gundinci stavio se na raspoloženje Štabu XVII. Divizije, od koje je dobio zadatak[5] da sa izvesnim snagama postavimo se jugozapadno od Gundinci, Selište i čekamo proboj pešadijskih jedinica od Jaruge i Beravci, pa zatim progonimo neprijatelja prema Prnjavoru i Oprisavcima pa dalje k Brodu. Napad je trebao biti izveden u toku noći, a mi smo za izvršenje ovoga odredili II. Divizion sa jednim mitraljeskim vodom koji je bio na polaznom položaju u 17 časova. I. Divizion zanoćio je u selu Paki, a delovi pod komandom XVII. Divizije zbog izmenjene situacije ostali su na polaznim položajima tokom cele noći i napad na neprijatelja nije vršen.

16. IV. 1945.

I. Divizion dobio je zadatak uli časova da pretrese selo Oriovčić, Matlcović Mala, Dubovik, Slatnik, i da izbije na cestu Djedina Rijela, i na istoj postavi prepreku, na zadatak se pošlo odmah, i pretrešena su sva navedena sela do Gornjega Slatinika, gde je neprijatelj pružio otpor, a u isto vreme neprijatelj je izbio iza leđa našeg diviziona i nagnao ga na odstupanje. U ovoj borbi gubitaka nismo imali, a neprijateljski gubitci 4 mrtva i 2 zarobljena, koje smo predali Štabu divizije. Prilikom odstupanja divizion izbija na k. 407 pored same ceste, i ponovno nailazi na neprijateljsku zasedu, južno od k. 407, te otvara

[4] **Vidi dok. br. 71, objašnjenje 6; naređenje štaba 1. armije JA O. br. 139 od 15. aprila (AVII, reg. br. 5—2, k. 251).**

[5] **Vidi dok. br. 73.**

vatru na divizion, te tom prilikom ubio nam je 4 konja. Odavde se vraća u selo Ruševo i odlazi u sastav Divizije,[6] te istu o zadatku izvještava. Delovi pod XVII. Divizijom, po naređenju Štaba XVII. Divizije, vrše pokret za Sikirevce, gde se i Štab divizije nalazi, i priprema delove za gonjenje neprijatelja po proboju. Napad se trebao da izvrši u 16 časova, no i ovoga puta situacija se menja i V. Divizija koja je držala položaj prema Beravcima i dalje desno manevriše, a položaje V. Divizije prima naša XVII. Divizija, u cilju odbrane. Od Štaba divizije dobili smo zadatak da sa jednim divizionom izradimo odbrambeni položaj zapadno od sela Gundinci prema Beravcima, od šumice Boka do Grahina,[7] a sa jednim divizionom izviđamo i obezbeđujemo desni i levi bok divizije. Za izvršenje ovoga odredili smo III. Divizion na izgradnju odbrambenog položaja zapadno od [s.] Gundinci, a II. Divizion da sa jednim eskadronom izviđa i kontroliše jugozapadni deo sela Sikirevci do reke Save, a sa jednim eskadronom izviđa šumu Srnaču[8] i hvata vezu sa makedonskim jedinicama.[9] Divizioni su krenuli na zadatak u 17 časova.

17. IV. 1945.

I. Divizion vrši pokret iz Ruševa za Buk u 4 časa, gde ostaje kao divizijska rezerva, a sa jednim eskadronom izviđa neprijatelja prema Kutjevu i hvata vezu sa I. Brigadom. II. i III. Divizion i Štab brigade u 2.30 dobijaju pismeno naređenje od Štaba armije za usiljeni marš Đakovo, Levanjska Varoš, Paka, Ruševo, Buk, Pletemica. Po prikupljanju rasturenih djelova brigade brigada izvršila pokret na dati pravac i posle maršuta od 80 km u 20 časova stigli u Levanjsku Varoš, gde smo prenočili, nahranili i odmorili ljudstvo i konje.

18. IV. 1945.

I. Divizion u Buku kao divizijska rezerva, II. i III. i Štab brigade vrše pokret u 4 časa na dati pravac i u 11 časova stigli u selo Buk, gde smo se stavili pod komandu XI. Divizije[10] i od koje smo dobili zadatak da sa jed-

[6] Odnosi se na 1. proletersku diviziju JA.
[7] Treba: Granine glave (1 km zapadno od s. Gundinaca).
[8] Treba: Srnjaču (3 km jugoist. od s. Striživojne).
[9] Odnosi se na 48. diviziju JA.
[10] Vidi naređenje Štaba 1. armije JA od 17. aprila u 12,30 časova, kojim se 2. tenkovska i 1. konjička brigada stavljaju pod komandu Štaba 11. divizije JA (AVII, reg. br. 8—2, k. 251: depeša štaba 1. armije JA od 17. aprila).

nim divizionom pročistimo šumu između Vrčindola i Zdenaca i povezujemo jedinice XI. i VI. Divizije između Vrčindola i Zdenaca. U Buku u sastav brigade dolazi i
I. Divizion. Po promenjenoj situaciji, a pošto je neprijatelj uporno branio Zdence, Grižiće, Sibinj, to dobijamo naknadni zadatak od Štaba XI. Divizije da sa svim snagama pomognemo VIII. Crnogorskoj brigadi između Vrčindola i Brđana, te za izvršenje ovoga sa I. i III. Divizionom posedamo položaj Grabrike i Belice i održavamo vezu sa VIII. Crnogorskom i V. Kozarskom." Odmah po zauzimanju položaja, neprijatelj pokušava da nas izbaci sa zauzetih položaja, ali posle kraće i žestoke borbe naši delovi izbijaju na cestu Pleternica — St. Slatinik i utvrđene položaje i dalje držimo. U ovoj borbi neprijatelj je imao 16 mrtvih, mi smo imali 2 mrtva i 4 ranjena.

II. Divizion, koji je imao zadatak da sa zapadne strane čini pritisak na selo Zdence, a zatim po likvidaciji ovoga pomogne jedinicama VI. Divizije u likvidaciji Glogovice, te docnije održava vezu sa jedinicama XI. i
VI. Divizije, stigao je na polazni položaj u 14 časova, te sadejstvovajući sa jedinicama VI. Divizije likvidirali su Zdence i Glogovicu. U ovim borbama zarobio 3 neprijateljska vojnika, jednu snajperku i puškomitraljez i 15 hiljada metaka. Naših gubitaka nije bilo. Na ovim položajima ostali smo čitave noći.

19. IV. 1945.

Brigada se nalazi na istom položaju. U 8 časova, po telefonskom naređenju, šalje jedan eskadron da sa severozapadne strane napada neprijatelja, na selo Sibinj, u sadejstvu sa V. Kozarskom brigadom, a da divizion koji je bio na Zdencima i Giogo vici povučemo u sastav brigade; za izvršenje ovoga odredili smo II. Eskadron I. Diviziona da se stavi pod komandu V. Kozarske brigade a
II. Divizion povukli u sastav brigade. U 17 časova, po usmenom naređenju komandanta Armije,[12] sve delove brigade pokupili smo u Buk i stavili se pod komandu I. Proleterske divizije. No eskadron koji je bio u sastavu V. Kozaračke brigade nije mogao doći, jer položaj koga je držao nije mogao da napusti. U borbi koju je vodio ovaj eskadron naši gubitci su 2 ranjena i 4 konja mrtva. Neprijateljski gubitci neutvrđeni.

[11] **Obe brigade su bile u sastavu 11. divizije JA.**

[12] **Tog dana Peko Dapčević se nalazio u s. Buku (3 km istočno od s. Pleternice).**

20. IV. 1945.

U 6 časova brigada je dobila zadatak da krene pravac Pleternica i da se stavi pod komandu Štaba I. Divizije. U Pleternici[13] brigada dobiva usmeni zadatak od Štaba divizije da sa jednim divizionom kreće desno od ceste Pleternica — Nova Kapela sa zadatkom bočnog iznenadnog iznenađenja neprijatelja i održavanja veze sa XIII. Proleterskom i V. Srpskom brigadom, a sa jednim divizionom kreće dolinom reke Orljave prema [s.] Dragovci. Za izvršenje ovoga odredili smo II. Divizion sa zadatkom da preko Selišta na Mirkovac napadne neprijatelja sa boka koji se držao na Plahu.[14] Po likvidaciji ovoga prati operacije III. Krajiške brigade sekući neprijatelja i iznenađivajući ga bočno. I. Divizion da dolinom reke Orljave takođe prati operacije III. Krajiške brigade. Divizioni su bili na ovom zadatku do 10 časova. U 11.30 brigada dobija usmeni zadatak od Štaba divizije da sa svima delovima izbije na Pavlovce, a odatle dolinom reke Slatine napadne neprijatelja na cesti Komorica — Ratkovica. Po dobivenom zadatku brigada je kremula na položaj i u 17 časova zauzela polazne položaje k. 137 i šumu Gradčina. U toku noći naši delovi zauzimaju selo Komoricu, i izbijaju do komunikacije Pleternica — Nova Kapela, ali jak neprijateljski protivnapad odbacuje nas na polazne položaje. U svim ovim borbama neprijateljski gubitci 6 mrtvih, naši gubitci 2 mrtva i 2 ranjena. Zaplenjeno je: jedna protutenkovska puška, puškomitraljez, jedan pištolj i 5 hiljada metaka.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za Štab
Načelnik, major:
Stevo Borota

M. P.

[13] **Selo su tog dana u 5,30 oslobodile jedinice 1. proleterske divizije JA.**

[14] **Treba: Plani (vis, 2,5 km jugozap. od s. Pleternice).**

BR. 87

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 21. APRILA ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. APRILA 1945. GODINE'

Š T A B
1 PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
O. broj 131
21 april 1945.

Prepis operacijskog dnevnika
od 11—21 IV 1945.

ŠTABU PRVE ARMIJE
(za operativno odeljenje)

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20 decembra 1944 g.[2] i O. [br.] 192 od 1. I 1945 g.,[3] dostavljamo vam prepis operacijskog dnevnika za vreme od 11—20 aprila 1945 g.

11 april 1945 god.

Raspored neprijateljskih snaga[4] ostao je uglavnom nepromenjen.

U toku dana i noći na sektoru ove divizije vršena je priprema za predstojeći napad na neprijatelja i po zapovesti štaba divizije O. broj 110 od 11 IV 1945 g.[5] upotpunjen je raspored naših jedinica u sledećem:

III proleterska brigada priprema se za izvršenje juriša kroz neprijateljsku odbrambenu liniju na glavnom pravcu prodora na prostoriji Srednji potez, na otseku: desno Kneblov slš. a levo k. 141.

XIII proleterska brigada postavila se na polazne položaje pozadi jurišnog položaja III proleterske brigade.

Tenkovski bataljon u toku ove noći postavio se na polazni položaj na sev. ivici šume Kalile — k. 145.

[1] **Original (pisan na mašini latinicom) u AVII, reg. br. 10—4, k. 256.**

[2] **i [3] Ta naredenja redakcija nije pronašla.**

[4] **i [8] Na frontu Telarovićev salaš — 3 km sev. od s. Tovarnika nalazila se 963. tvrdavska brigada »Kloc« (vidi dok. br. 15, objašnjenje 1).**

[5] **i [10] Vidi dok. br. 54.**

I proleterska brigada priprema se da sa svojih polaznih položaja[6] krene u napad duž puta Šarengrad — Mohovo.

Italijanska brigada u toku noći postavila se u prostoriji Babin Dol — k. 98, smenjujući tamo jedan bataljon I proleterske brigade.

Artiljerijska brigada priprema se na dosadanjim položajima[7] za predstojeći napad. P. A. Divizion postavio se u toku dana na zapadnom izlazu iz s. Šarengrada.

U toku dana i noći, osim povremene mitraljeske, minobacačke i artiljerijske vatre, kao i obostrane patrolne djelatnosti, drugih promjena nije bilo.

Naši gubici: 2 mrtva i 6 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 9 mrtvih i 14 ranjenih.

Naša avijacija u toku ovog dana nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro.

Štab divizije u Šarengradu.

Sekcija na kojoj operiše divizija: Vukovar.

12 april 1945 god.

Raspóred neprijateljskih snaga ostao je u glavnom isti.[8]

Prema izapovesti štaba I Armije O. broj 125 od 10 IV 1945 g.[9] i prema zapovesti za napad štaba ove divizije O. broj 110 od 11 aprila t. g.[10] odpočeli smo jutros u 4.45 časova napad na neprijateljsku odbrambenu liniju i to:

Artiljerijska priprema izvršena na prednjem kraju neprijateljske linije i trajala je od 4.45 časova do 5 časova izjutra. Poslednja 3 minuta izvršen je artiljerijski prepad."

Juriš pješadijom izvršen je u 5 časova:

III proleterska brigada izvršila je juriš i prodrla kroz neprijateljsku odbrambenu liniju na glavnom pravcu prodora na prostoriji Srednji Potez, na otseku: desno Kneblov slš. a levo k. 141. Pošto je u roku od 10 minuta ovladala prednjom neprijateljskom linijom, III brigada nastavila je brz prodor pravcem Kneblov slš. — Brzovac — Kragino Voče — k. 123 — Kenigzdorfof slš. — Papugin slš. — Ciglana — Zlopolje — k. 110, odakle je manjim djelovima napala i zauzela pustaru Grabovo, a glavninom sa zapada napala je Sotin.

[6] Rejon Panjevine (zapadno od s. Šarengrada).

[7] U rejonu s. Novak-Bapske (4 km južno od s. Šarengrada).

[9] Vidi dok. br. 37.

[11] Napad je podržavala Artiljerijska brigada 1. proleterske divizije JA (4 diviziona) s vatrenih položaja u rejonu Srednji potez, k. 139, k. 145, k. 187, Novak-Bapska (vidi M. Pajević, n. d., str. 536).

XIII proleterska brigada sa svog polaznog položaja izvršila je napad i pošto je ovladala prednjom neprijateljskom linijom, nastavila prodor kroz neprijateljske položaje desno od III proleterske brigade pravcem: slš. F. Sence — k. 129 — k. 125 — k. 122 — Sv. Ilija — pst. Fridrihovac — [pst.] Lipovac — k. 123, odakle je izvršila napad na Sotin s južne strane.

U 13 časova III i XIII proleterska brigada ovladale su Sotinom i nastavile gonjenje neprijatelja prema Vukovaru.

I proleterska brigada izvršila je prodor duž puta Šarengrad — Mohovo i u 12.30 časova ovladala je Mohovom. Po ovladivanju Mohova, nastavila je prodor prema Opatovcu, potpomažući V brigadu XXI divizije u zauzimanju Opatovca, a zatim je cestom produžila za Sotin sa naslonom desnog krila na Dunav.

V brigada XXI divizije izvršila je u neprijateljskoj pozadini noću 12 o. mj. pre rasvita desant sa svima snagama između Sotina i Opatovca u visini Sabadoševog slš. Sa glavninom brigade 12 aprila u zoru izvršila je napad na Opatovac i uz sadjestvo I proleterske brigade ovladala je ovim selom oko 12.30 časova.

Italijanska brigada izvršila je prodor pravcem Grubanovljev slš. — Srednjak — k. 223 i sa te prostorije napala je na Mohovo sadejstvujući I proleterskoj brigadi, potom je napala Opatovac osnovnim pravcem duž Ležimir Dola. Po zauzeću Opatovca Italijanska brigada se postavila zapadno od Opatovca i organizovala na liniji: k. 118 — Feđverov slš. — Sv. Ilija, zaposedajući sa svim snagama i sredstvima ovu liniju. Jedan bataljon ove brigade kretao se iz Šarengrada za I proleterskom brigadom i po zauzeću Opatovca vratio se u sastav svoje brigade.

Artiljerijska brigada po izvršenom proboju neprijateljske linije pridodala je III i XIII proleterskoj brigadi po jedan svoj divizion[12] za neposredno potpomaganje, a ostalim divizionima[13] kretala se u skokovima pravcem: Bapska — slš. F. Senca — Kragino Voće — Papugin slš. — pst. Lipovac — k. 103 — Sotin sa zadatkom potpomaganja na osnovnom pravcu prodora divizije.

P. A. Divizion krenuo je za I proleterskom brigadom i po oslobođenju Opatovca postavio se na zapadnom izlazu Opa-

[12] »Divizion 76 mm M. 27 i divizion minobacača 120 mm (M. Pajević, n. dS, str. 539).

[13] "Divizion 76 mm M. 42 ZIS-3 i haubička baterija 122 mm kao divizijska artiljerija za opštu podršku (M. Pajević, n. d., str. 539).

tovca za protivavionsku odbranu. Vod pakova[14] pratio je i potpomagao I proletersku brigadu na njenom pravcu dejstva.

Po ovladivanju Sotinom, jedinice ove divizije nastavile su gonjenjem razbijenog neprijatelja prema Vukovaru i bez nekog jačeg otpora oko 15 časova oslobodile su Vukovar. Goneći dalje neprijatelja, naše jedinice izbile su do mraka na liniju: Borovo — Bršadin — Nuštar.[15]

Naši gubici: 161 mrtav, 375 ranjenih i 3 nestala.

Neprijateljski gubici: 3496 mrtvih, veći broj ranjenih i 1743 zarobljenih.

Zaplenili smo:

Topova raznog kalibra.....44
Teških bacača 89
Lakih bacača.....118
Raznih mitraljeza.....226
Pušaka.....2127
Strojnica.....168
Raznih pištolja.....64
Tenkova 3
Kamiona..... 9
Raznih puškomitraljeza..... 51
Kamiona sa gusenicom.....6
Motorcikla.....12
Bicikla..... 21
Radio stanica..... 11
Telefona..... 22

Velika količina razne municije, konja, kola, sanitetskog i drugog ratnog materijala.

Uništena su: 2 neprijateljska tenka, 14 akmiona i 4 topa.

Naša avijacija bila je veoma aktivna i veoma uspešno izvršila svoj zadatak.[16]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u početku napada na osmatračnicu kod k. 145 (jugozapadno za jedan kilometar od [Novak-]Bapske), a potom u pokretu Sotin — Vukovar, gdje je prenočio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Vukovar.

[14] Reč je o nemačkim protivkolskim artiljerijskim orudima kalibra 57 i 75 mm (vidi dok. br. 57, objašnjenje 7).

[15] Toga dana je na pravcu Dalja 1. proleterska divizija JA uspostavila vezu sa 8. brigadom 51. divizie 3. armije JA i zauzela kod Borova fabriku cipela «Bata» (vidi AVII, reg. br. 34—28/4, k. 715: depešu štaba 1. proleterske divizije Štabu 1. armije JA od 13. aprila).

[16] Opširnije o dejstvima avijacije vidi tom X, knj. 2, dok. br. 135

-13 aprila 1945 god.

Pasle razbijanja neprijateljskih snaga na glavnoj liniji odbrane,neprijatelj se ubrzano povlačio iscpred naše divizije kako da mogla provesti niske na njih snagi da uhvatimo dodir.

I proletersku brigadu tabila je u toku noći na prostoriju: Karlovac-Palanda-Lasinovo.Pokret je izvršila pravcem:Barilović-Cordinić-Karlovac-Palanda-Lasinovo.U Lasinovu marobila je 20 vojnika.

III proletersku brigadu osmatralo je kretanje dalji pokret i pravcem za Štar-Ostrvo-Cabdo-Ivanković.U s.Ivanković neprijatelj je dao otpora,ali poslije kratke borbe prisiljen se i on povući sa i II proletersku brigadu se sela je Ivanković u toku noći.

Iza III proletersku brigadu stigla je kao divizijska rezerva sa jedna bataljona u s.Gabdo i do pola noći,a do istog vremena jedan njen bataljon stigao je u s.Ostrvo.

Artiljerijska brigada evakuisala je s.Rakovom i još u toku noći prosvila prema s.Dodinci na s.Antin.U s.Antinu priključila se cijela brigada kao divizijska rezerva.

Artiljerijska brigada uputila jesu III proletersku brigadu svoj I i III divizion na potporu kroz pozadinu brigade.II i V.A.Divizion bili su u divizijskoj rezervi u s.Ostrvu.

Ukupno je bilo 15 mrtvih i 54 ranjenih.

Neprijatelj je ostavio 145 mrtvih,vodi broj ranjenih i 24 zarobljena.

Zaplijenjeno je:

T.pušk.ručnog kalibra	11
Teških bacača	10
Lakih bacača	25
Teških mitraljeza	40
Puškom	402
Mitraljezom	11
Lovac	2
Bicikl	2
Kozji stadnica	2

Veće količine municije i ručnog ručnog materijala.
Dosta municije nije registrovala on samo: sectora.
Za vrijednijem zaplijenjenim materijalom.
Ukupno:
Ukupno:

Ostali divizije u pokretu Vukovar- Dalmar - Ostrvo,čije je za nodio.

Sukcija na kojoj djeluje divizija Vukovar -Vinkovci.

-14 aprila 1945 god

Divizija osetavlja ponovno neprijatelja.

I proletersku brigadu tabila je u 6 časova u s.Zmeđinovo i marobila 10 neprijateljskih vojnika,koji su ostali u selu da ruče ostava. Jedna bataljon ove brigade upućen je u s.Ivanić Jamnovo i bojem ne neprijatelj povlaci u toku noći.Na 2 Km od ovoga sela u pravcu Gojeka nalazi ovaj bataljon vrati se na jedinicu III brigade,koje su preko noći iz vidirnie Gojeka.

III proletersku brigadu izvršila je pokret u 9 časova iz s. Gabdo ka s. Gavilje,a odatle je upućeno prema zadnjemu neprijatelju u pravcu Stružec.Dalje se nemamo šta ništi bez III Udarne Divizije

Poslije III proletersku brigadu upućeno je III proletersku brigada pravcem XIII proletersku brigadu.

Iza ovoga dana od Gojeka kantura III Armije,ove divizije izvršila je pokretanje:

I proletersku brigadu stigla je do s.Gorjani i u 10 časova N napola selo i velmiste mjesa.Bataljoni ove brigade raspoređeni su cevi Z neveznoprema od s.Gorjani a stiju ostavljanje pokušaju neprijatelja. U ovoj borbi su prijatelj je i sa oko 50 mrtvih i ranjenih i 10 zarobljenih, kojih su oduzeli sve.

III proletersku brigadu upućeno je su s.Ajdukovačka Satnica, gdje je stigla noću i naišla na jak neprijateljski otpor.Poslije duže borbe noću 14/15 u 4.15 časova likvidirala je Ajdukovačka Satnica i zarobila 2 10 Italijana i 1 Ljotića.

II proletersku brigadu izvršila je pokret od s. Markušica i stigla je u s.Gorjani Ivanovci.

Italijanska brigada stigla je na prostoriju s.Sirko To je. Broj ubitih: 2 mrtva i 30 ranjena.

Fotokopija druge stranice dokumenta br. 87

13 april 1945 god.

Posle razbijanja neprijateljskih snaga na glavnoj liniji odbrane, neprijatelj se užurbano povukao ispred naše divizije tako da mnogim pravcima nismo sa njim mogli da uhvatimo dodir.

I proleterska brigada izbila je u toku noći na prostoriju: Korog — Palača — Laslovo.[17] Pokret je izvršila pravcem: Bršadin — Tordinci — Korog — Palača — Laslovo. U Laslovu zarobila je 20 vojnika.

III proleterska brigada nastavila je dalji pokret pravcem Nuštar — Ostrovo — Gaboš — Markušica. U s. Markušici neprijatelj je dao otpora, ali poslije kraće borbe povukao se iz ovoga sela i III proleterska brigada zauzela je Markušicu u toku noći.

XIII proleterska brigada stigla je kao divizijska rezerva sa jednim bataljonom u s. Gaboš do pola noći, a do istog vremena jedan njen bataljon stigao je u s. Ostrovo.

Italijanska brigada ovladala je s. Bobotom i još u toku noći produžila preko s. Tordinci za s. Antin. U s. Antinu prikupila se cijela brigada kao divizijska rezerva.

Artiljerijska brigada uputila je za III proleterskom brigadom svoj I i III divizion za potpomaganje pomenute brigade. II i P. A. Divizion bili su u divizijskoj rezervi u s. Ostrovo.

Naši gubici: 25 mrtvih i 58 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 145 mrtvih, veći broj ranjenih i 24 zarobljena.

Zaplenjeno je:

Topova raznog kalibra..... 11
Teških bacača ..... .10
Malih bacača[18]..... 25
Raznih mitraljeza..... 40
Pušaka..... 400
Strojnica..... 11
Kamiona..... 2
Bicikla.....9
Radio stanica..... 2

[17] Zapovešću Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. 114 od 13. aprila (AVII, reg. br. 3—7/1, k. 255) 1. brigada je bila upućena pravcem Borovo — s. Ostrovo, s tim da kod s. Ostrova bude u 20 časova i napadne Vinkovce u 21 čas. Međutim, pošto su 13. aprila u 17,30 časova 21. i 48. divizija oslobodile Vinkovce, Štab 1. proleterske divizije, zapovešću O. br. 115 od istog dana (AVII, reg. br. 3—9/1, k. 255), uputio je ovu diviziju prema Osijeku da sadejstvuje s 51. divizijom 3. armije JA koja je napadala na Osijek.

[18] Misli se na bacače kalibra 40 do 60 mm.

Veće količine municije i drugog raznog ratnog materijala.

Naša avijacija nije dejstvovala na našem sektoru.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu: Vukovar — Nuštar — Ostrovo, gdje je zanoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Vukovar — Vinkovci.

14 april 1945 god.

Divizija nastavlja gonjenje neprijatelja.

I proleterska brigada izbila je u 6 časova u s. Ernestinovo[19] i zarobila 10 neprijateljskih vojnika, koji su ostali u selu da ruše mostove. Jedan bataljon ove brigade upućen je u s. Tenjski Antunovac iz kojega se neprijatelj povukao u toku noći. Na 2 km. od ovoga sela u pravcu Osijeka delovi ovog bataljona sreli su se sa jedinicama III Armije,[20] koje su preko noći likvidirale Osijek.

XIII proleterska brigada izvršila je pokret u 9 časova iz s. Gaboš ka s. Semeljci, a odatle produžila gonjenje razbijenog neprijatelja u pravcu Širokog Polja sa zadatkom da ujedno štiti bok XXI udarne divizije.

Pozadi XIII proleterske brigade upućena je III proleterska brigada pravcem za XIII proleterskom brigadom.

Sa obzirom da od Osijeka nastupa III Armija,[21] ova divizija izvršila je rokiranje:

I proleterska brigada[22] stigla je do s. Gorjani i u 19 časova napala selo i ovladala njime. Bataljoni ove brigade raspo-

[19] **Ne znajući da je 51. divizija 3. armije JA 14. aprila oslobodila Osijek, Štab 1. proleterske divizije je ovoga dana, zapoveću O. br. 116 (AVII, reg. br. 3—11/1, k. 255), uputio 1. brigadu alternativno: pravcem s. Ernestinovo — s. Tenjski Antunovac i dalje ka Osijeku, a ako tamo nije potrebna, onda da krene ka s. Gorjanima. U 11,30 časova Štab 1. armije je obavestio štab 1. proleterske divizije da je 3. armija JA ovladala Osijekom i da 1. proletersku diviziju orijentiše ka s. Gorjanima (AVII, reg. br. 5—21/2, k. 255), pa je Štab 1. proleterske divizije sutradan celu 1. diviziju uputio pravcem s. Gorjani — s. Rusevo (vidi AVII, reg. br. 5—1, k. 255: zapovest Štaba 1. proleterske divizije JA od 15. aprila).**

[20] **Misli se na delove 51. divizije JA, koja je 14. aprila ujutru oslobodila Osijek (vidi AVII, reg. br. 34—30/4, k. 715A: depešu 1. proleterske divizije JA od 14. aprila) .**

[21] **Odnosi se na 51. diviziju 3. armije JA. Vidi depešu Štaba 1. proleterske divizije JA od 14. aprila kojom obaveštava Štab 1. armije JA da se divizija povezala s jedinicama 3. armije i da kreće pravcem s. Gorjani — s. Đakovačka Satnica (AVII, reg. br. 4—34, k. 715A).**

[22] **Toj brigadi je bio pridodat Protivtenkovski divizion Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije JA (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).**

ređeni su sev. i severozapadno od s. Gorjani u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju. U ovoj borbi neprijatelj je imao oko 50 mrtvih ...

XIII proleterska brigada upućena je za s. Đakovačka Satnica, gdje je stigla noću i naišla na jak neprijateljski otpor.[23] Poslije duže borbe noću 14/15 u 4.15 časova likvidirala je Đakovačku Satnicu[24] i zarobila 10 Italijana i 1 Poljaka.[25]

III proleterska brigada[26] izvršila je pokret od s. Markušica i stigla je u s. Gorjanski Ivanovci.

Italijanska brigada stigla je na prostoriju s. Široko Polje.

Naši gubici: 2 mrtva i 34 ranjena.

Neprijateljski gubici: 40 mrtvih, 21 ranjenih i 38 zarobljenih.

Zaplenjeno je:

Teških bacača	3	(sa municijom)
Mitraljeza	5	
Topova	5	(sa municijom)
Kamiona	5	(od kojih je jedan ispravan)
Kola sa ratnim materijalom	**6**	
Radio stanica	**2**	

Uništena su 2 neprijateljska kamiona.

Naša avijacija: nije dejstvovala na našem sektoru.

[23] U napadu na s. Đakovačku Satnicu 13. brigadu je podržavao 1. divizion Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije JA s položaja zapadno od s. Viškovaca. Oko 19 časova on se prebacio na vatreni položaj južno od Kugler-pustare (4 km sevemo od Đakova) radi dejstva u pravcu Đakova (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

[24] O oslobođenju s. Đakovačke Satnice vidi depešu Štaba 1. proleterske divizije Štabu 1. armije JA od 14. aprila 1945 (AVII, reg. br. 34—4, k. 715A).

[25] Napad na liniju s. Gorjani — s. Đakovačka Satnica podržavala su 4 diviziona: divizion od 8 topova 76 mm M. 42 i minobacački divizion od 11 minobacača 120 mm s vatrenih položaja u rejonu Dubrava — Dionica — k. 113 — Palače, divizion od 12 topova 76 mm M. 27 s vatrenog položaja u rejonu Franjevac — k. 98 — Kugler-pustara, divizion od 4 protivtenkovska topa 75 mm PAK i 4 haubice 122 mm s vatrenog položaja u rejonu s. Viškovci — Ještica — Ričavina. U tom rejonu se nalazio i pnjtivavionski divizion 1. proleterske divizije od 12 protivavionskih topova 25 mm, raspoređen za zaštitu artiljerije od napada iz vazduha. (M. Pajević, n. d., str. 543.)

[26] Toj brigadi je bio pridodat 3. divizion, dok su 2. i Protivavionski divizion Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije JA prebačeni 14. aprila na položaje zapadno od s. Viškovaca, gde su prenočili (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

Neprijateljska avijacija: nije je bilo.
Vreme: vedro.
Štab divizije u pokretu za Tomašnice, gde je prenoćio
Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Vinkovci.

15 april 1945 god.

Zapovest štaba divizije O. broj 116 od 15 aprila 1945 god.:[27]

Neprijateljske snage koje su u toku noći 14/15 o. mj. i jutros razbijene kod Đakovačke Satnice i Gorjana[28] kao i deo neprijateljskih snaga iz Đakova povukli su se, i to prvi pravcem: Kondrić — Levanjska Varoš — Sovski Dol i zadržali se na liniji Čaglin — Migalovci — Ruševo. Na ovome sektoru neprijateljske snage sastojale su se iz VIII lovačkog domobranskog zdruga koji ima 3 pune bojne i 4. još potpuno neformiranu bojnu, zatim iz jedne ustaške bojne koja je povučena u toku 15 o. mj. pre podne iz Đakova.

Neprijateljske snage raspoređene su ovako: u selu Migalovci i za odbranu istoga nalazi se jedna bojna ustaša i pola bojne domobrana sa jednom pridodatom haubičkom baterijom (3 haubice), u selu Ruševu nalazi se jedna i po bojna domobrana, u s. Čaglinu nalazi se jedna bojna domobrana u čijem je sastavu jedna satnija Ukrajinaca (poznata po zlodjelima). Svaka bojna jaka je po 700 vojnika.

Ovoga dana divizija je izvršila pokret i to:

I proleterska brigada[29] krenula je u 11 časova pravcem: s. Gorjani — s. Đakovački Kučanci — s. Mandičevac — s. Milinci — s. Kneževac. Iz sela Kneževca ova brigada uputila je u 24 časa jedan bataljon[30] za selo Čaglin, sa zadatkom da ga napadne i zauzme, a u isto vreme uputila je jedan bataljon[31] za selo Migalovci u cilju da napadne neprijatelja i da ovlada ovim selom, dok je III bataljon ostao u selu Kneževcu kao rezerva brigade, s tim da se upotrebi prema situaciji. Poslije kraće borbe selo Migalovci je zauzeto i ovaj bataljon upućen

[27] **Vidi AVII, reg. br. 5—1, k. 255.**

[28] **U pitanju su delovi 8. lovačkog zdruga 3. ustaško-domobranske divizije (oko dva bataljona) i jedna nemačka četa (vidi *Završne operacije*, str. 574).**

[29] **Tu brigadu je podržavao Protivtenkovski divizion (M. Pajević, n. d., str. 544).**

[30] **Odnosi se na 1. bataljon te brigade (vidi AVII, reg. br. 24—8/3, k. 715).**

[31] **Reč je o 2. bataljonu (vidi AVII, reg. br. 24—8/3, k. 715).**

je u 3 časa izjutra za s. Ruševo, sa zadatkom da napadne Ruševo sa severne strane.[32] Borba kod Čaglina i dalje traje.

III proleterska brigada u toku 15 o. mj. krenula je pravcem: Gorjanski Ivanovci — Đakovačka Satnica — Gašinci — Kondrić — Majar — Levanjska Varoš — Slobodna Vlast — Paka — Sovski Dol i 16 o. mj. u 3 časa izjutra sa 3 bataljona napala je neprijatelja u selu Ruševu. Poslije tročasovne borbe ova 3 bataljona III proleterske brigade, u sadejstvu sa jednim bataljonom I brigade, ovladala su selom Ruševo. U ovoj borbi neprijatelj je takoreći prepolovljen i sa ostatkom snaga povukao se iz Ruševa za selo Dijedina Rijeka, gdje je posjeo nove položaje za odbranu. Bataljon I proleterske brigade koji je napadao selo Ruševo upućen je za selo Dijedina Rijeka u cilju da napadne neprijatelja i da ovlada selom. Borba se još vodi.

I proleterska brigada uputila je iz sela Kneževca jedno izviđačko odeljenje u pravcu Našica, radi hvatanja veze sa jedinicama III Armije.[33]

III proleterska brigada po zauzeću Ruševa obezbedila se od neprijatelja u raznim pravcima.

Italijanska brigada krenula je 15 o.mj. pravcem: Široko Polje — Tomašanci — Đakovačka Satnica — Gašinci — Kondrić — Majar — Levanjska Varoš — Slobodna Vlast — s. Imbrijevci, gdje je zadržala potrebna obezbeđenja.

XIII proleterska brigada[34] postavila se je danas do 11 časova na prostoru Đakovačka Satnica — Selce, obezbeđujući od pravca Đakovo kolonu III i Italijanske brigade. Kod s. Selce, jedan bataljon XIII proleterske brigade stupio je u borbu sa neprijateljem i zadatak je potpuno izvršio. Čim su sve jedinice divizije prošle selo Kondrić, tada je štab XIII proleterske brigade sa delom brigade krenuo za njima pravcem: Kondrić — Majar — Levanjska Varoš — Slobodna Vlast — s. Paka, dok su ostali delovi brigade (kao osiguravajući) zadržali se prema s. Selcu i stići će u s. Paka sutra do 12 časova.

U s. Paka smeštena je XIII proleterska brigada i komanda divizijske pozadine, s tim što je XIII proleterska brigada dala potrebna obezbeđenja za sve pravce od Broda.

[32] Vidi depešu Štaba 1. proleterske divizije JA od 17. aprila u 8 časova, u kojoj se kaže da 1. proleterska divizija vodi borbe na liniji s. Ruševo — s. Migalovci — s. Čaglin (AVII, reg. br. 33—42/4, k. 715A).

[33] Miali se na 1. brigadu 16. divizije 3. armije JA, koja je 16. aprila oslobodila Našice (vidi *Završne operacije*, str. 570).

[34] Toj brigadi bio je pridodat 1. divizion Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije JA (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

Artiljerijska brigada (bez I i P.T. Diviziona)[35] stigla je oko 24 časa u Sovski Dol i postavila se na prostoriju sev. od sela.[36]

I artiljerijski divizion je u sastavu XIII proleterske brigade, a P.T. Divizion sa 1 proleterskom brigadom, kao artiljerija za neposredno potpomaganje tih brigada.

Naši gubici: 16 mrtvih i 42 ranjena.

Neprijateljski gubici: 80 mrtvih i 150 zarobljenih ustaša i domobrana. Među zarobljenim domobranima nalazi se komandant jedne domobranske bojne.

Zaplenili smo:

Haubica..... 3
P.K. Topova..... 3
Minobacača..... 13
Radio stanica..... 3
Mitraljeza..... 23
Kola 156
Konja 325

Dosta municije, telefonskog materijala, arhive i drugog ratnog materijala.

Naša avijacija bila je aktivna.[37]

Oko 11.15 časova pojavila su se nad selom Tomašanci 2 neprijateljska njemačka aviona i letjeli na visini od 2—3000 m. Vatrom naše P.A. artiljerije onemogućeno im je izviđanje iz niskog leta. Nije oboren ni jedan neprijateljski avion.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu od s. Tomašanci do s. Sovski Dol, gdje je prenočio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Vinkovci — Brod.

16 april 1945 godine

Neprijatelj kojeg smo razbili na liniji: Ruševo — Migalovci— Čaglin povukao se u pravcu s. Dijedina Rijeka — Buk i tu se zadržao organizujući svoj položaj za odbranu uoba sela. Druga razbijena grupacija neprijatelja kod Čaglina povukla se je pravcem Kula — Bjeliševac.

Naša divizija produžila je gonjenje razbijenog neprijatelja pravcem i to:

[35] Misli se na 1. i Protivtenkovski divizion.

[36] Treći divizion u rejonu severno od s. Sovakog Dola, a Protivavionski divizion u rejonu ovoga sela. Drugi divizion je do 8 časova dejstvovao na Dakovo, a potom je, sa Protivavionskim divizionom, prebačen u s. Tomašance i dalje (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

[37] Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 144.

I proleterska brigada, razbivši neprijatelja kod Ruševa i Čaglina, produžila je energično gonjenje i uništavanje neprijatelja u pravcu sev. od Londža reke, sa zadatkom da likvidira ispred sebe neprijateljska uporišta Kulu — Bjeliševac — Jakšić i po izbijanju na ovu liniju energično napadne Slavonsku Požegu.

III proleterska brigada[38] po ovladivanju Ruševa produžila je gonjenje neprijatelja u pravcu Dijedina Rijeka, ali u tom momentu neprijatelj je dobio pojačanje od 450 vojnika Vraže divizije[39], koja je izvršila protivnapad sa pravca Slatnika na naše položaje između Dijedine Rijeke i Ruševa. U tome času štab divizije nalazio se je u Ruševu. Neprijatelj je desnim krilom izvršio drzak upad manjim djelovima na ivicu samog sela.

III proleterska brigada u sadejstvu sa prištabskim boračkim djelovima, — potpomognuti P.A. artiljerijom, energično su napali na neprijatelja, razbili ga i jedan veći broj poubijali i zarobili, a zatim je III brigada napala Dijedinu Rijeku[40], istom ovladala i tu se zadržala.

XIII proleterska brigada, koja je do tada bila u divizijskoj rezervi, produžila je gonjenje neprijatelja od Dijedine Rijeke u pravcu Kalinić — Buk. Ova brigada ušla je u Kalinić bez otpora, dok je u selu Buku naišla na jak otpor, koji je bio ojačan dejstvom artiljerije iz Pleternice i Buka. Ova brigada posle oštre borbe, zauzela je selo Buk'[11] i produžila gonjenje neprijatelja u pravcu Pleternice, gdje je dočekana jakom vatrom od strane neprijatelja.[42] Borba za Pleternicu produžila se i dalje.

Konjički divizion upućen je 16 o.mj. pravcem: Oriovčić — Slatnik — Zdenci — Odvorci — Kadanovci, sa zadatkom da štiti levi bok divizije. Pošto izbije u selo Kadinovci,[43] onda će se prikupiti kao divizijska rezerva na severnom izlazu s. Pleternice.

[38] Brigadi je bio pridodat 3. divizion Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije JA (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

[39] Radi se o nemačkoj 369. legionarskoj hrvatskoj diviziji, koja se zvala »vražja«.

[40] O borbama za s. Dijedinu Rijeku i s. Ruševo vidi depešu Štaba 1. proleterske divizije JA od 16. aprila (AVII, reg. br. 33—4, k. 715A).

[41] Vidi depešu Štaba 1. proleterske divizije JA od 16. aprila Štabu 1. armije JA, u kojoj se kaže da je zauzeto s. Buk i da se produžava pokret za Pleternicu (AVII, reg. br. 29—4, k. 258).

[42] Odnosi se na ostatke 5. policijskog puka divizije »Štefan« i 16. i 47. grenadirski puk nemačke 22. pešadijske divizije, dok je 65. grenadirski puk zadržan u Sl. Brodu (vidi AVII, reg. br. 33—4, k. 715A: izveštaj Štaba 1. proleterske divizije JA od 15. aprila).

[43] Treba: s. Kadanovci (3 km južno od Pleternice).

Iz Artiljerijske brigade nalaze se u divizijskoj rezervi haubički[44] i PA. Divizion. Oba diviziona kreću se sa divizijskom rezervom.

Italijanska brigada kreće se kao zaštitnica pravcem: Imbrijevci — Paka — Ruševo — Kalinić — Buk — Pleternica.

Naši gubici: neutvrđeni.

Neprijateljski gubici: 120 mrtvih, veći broj ranjenih i 30 zarobljenih iz Vražje divizije . . .

Zaplenjeno je:

Šaraca 14
Bacača 3
Radio stanica 2
Dosta municije i drugog ratnog materijala.
Uništen je 1 neprijateljski tenk.

Naša avijacija na našem sektoru nije dejstvovala.[45]

Nad našim sektorom oko 15 časova nadletala su 2 neprijateljska aviona na visini od 2—1/2—3000[46] met.

Vreme vedro.

Štab divizije prebacio se je u selo Dijedina Rijeka, gdje je prenočio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Brod — Slavonska Požega.

17 april 1945 godine

Neprijateljske snage[47] drže liniju: s. Rajsovac — s. Sesvete — s. Pleternica.

XIII proleterska brigada vršila je u toku dana i noći obuhvatni napad na s. Pleternicu,[48] ali nije uspela da isto zauzme, jer je neprijatelj raspolagao sa jačim snagama i bio je utvrđen. U toku noći neprijatelj je dobio pojačanja.

[44] Reč je o 2. divizionu (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

[45] Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 147.

[46] Misli se: na visini 2.500 — 3.000 metara.

[47] U pitanju su delovi 8. lovačkog zdruga i ostaci 5. policijskog puka divizije «Štefan». Vidi izveštaj Štaba 1. proleterske divizije JA od 15. aprila (AVII, reg. br. 33—4, k. 715A) i izveštaj Operativnog odeljenja Štaba 1. armije JA o neprij atei jsikim snagama (AVII, reg. br. 6—3, k. 257A).

[48] Posle artiljerijske pripreme, koja je počela u 22,30 i trajala 5 minuta, a koju su izvršili 1. divizion (na ž. st. Pleternicu), 2. divizion (na izlaz iz Pleternice prema s. Batrini) i 3. divizion (na groblje). Vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije JA).

I proleterska brigada, razbivši neprijatelja, izbila je na prostoriju Šumanovac — Granje, pa u levo u pravcu Ivanin Dvor. Na ovom pravcu neprijatelj je u toku dana pretrpio ogromne gubitke u ljudstvu i materijalu.[49]

XIII proleterska brigada nalazi se na položajima ispred sela Pleternice, s tim što je sa dva bataljona napala pomenuto selo sa severozapadne i zapadne strane. U noćašnjem napadu na Pleternicu uspjela je da delovima uđe u selo, ali je neprijatelj, dobivši pojačanje, izvršio protivnapad i XIII proleterska brigada, pod pritiskom, vratila se na ranije svoje položaje.

III proleterska brigada kao divizijska rezerva nalazi se u selu Buku sa jednim bataljonom, dok sa druga dva bataljona služi kao neposredna rezerva XIII proleterskoj brigadi, s tim što je jedan bataljon postavljen jugoistočno od s. Pleternice u šumu Slovinjak, sa zadatkom da dejstvuje sa te strane na neprijatelja.

Naši gubici: imamo veći broj ranjenika.

Neprijateljski gubici: 750 mrtvih i 15 zarobljenih oficira.

Zaplenili smo:

Brtskih i P.T. topova.....14
Bacača..... 20
Mitraljeza i šaraca..... 81
Konja.....400
Kola natovarenih ratnim mat.....210

Veći broj mašinki, zastave i drugi ratni materijal.

Uništeni su: 1 neprijateljski kamion i 2 topa.

Naša avijacija nije dejstvovala.[50]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije je izvršio pokret za s. Buk, gdje je prenoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Brod — Slavonska Požega.

[49] Iz depeše Štaba 1. proleterske divizije JA od 18 aprila (AVII, reg. br. 7—9/2, k. 255) vidi se da se to odnosi na 3, 9. i 10. bataljon 1. policijskog puka divizije »Štefan«, koji su sa ustaško-domobranskim delovima pokušali da se probiju iz Kutjeva u Pleternicu (vidi AVII, reg. br. 33—4, k. 715A).

[50] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. vazduhoplovne jurišne divizije od 17. aprila vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« bombardovala i mitraljirala, između ostalih, i rejon Sl. Požege (tom X, knj. 2, dok. br. 150).

Neprijatelj pojačanim snagama[51] drži prostoriju: Pleternica — Sulkovac — Bresnica. Na ovoj prostoriji jako je utvrđen, a naročito na prostoru Pleternica (ima veći broj solidno izgrađenih bunkera, rovova i zgrada udešenih za odbranu).

Neprijatelj koji je u toku 17 t.mj. razbijen na prostoriji Sesvete — Gradac u neredu se povukao u pravcu Pleternice ostavivši na bojnom polju veliki broj mrtvih, ranjenih i zarobljenih i sav ratni materijal.

Naša divizija izvršila je 18 o.mj. napad na neprijateljske garnizone Pleternica — Sulkovac:

XIII proleterska brigada, sa svoja dva bataljona i potpomognuta jednim bataljonom I proleterske brigade, izvršila je u 16 časova napad na selo Sulkovac sa zapadne strane, u cilju da preseče i onemogući izvlačenje neprijateljskih snaga iz Pleternice. Pri napadu na ovo selo, ova brigada naišla je na jak i organizovan neprijateljski otpor, koji se je osjetio još prije dolaska brigade u neposrednu blizinu sela. Pošto nije uspjela da ovlada selom, XIII proleterska brigada zadržala se na položajima Mirkovac — Plana.

III proleterska brigada smenila je oko 12 časova dva bataljona XIII proleterske brigade sa položaja sev. od Pleternice (počev od puta Pleternica — Buk, pa zaključno sa putom Pleternica — Slavonska Požega). Ova brigada izvršila je u 16 časova jak pritisak na neprijatelja u samo selo Pleternica i uspela da ovlada sev. delom sela do ispod groblja i ispred mosta, koji se nalazi na reci Orljavi i sredini sela. Napad je bio potpomognut četom tenkova, koji su zbog teške prohodnosti terena zakasnili. Neprijatelj je organizovanom i veoma jakom vatrom iz svih bunkera i utvrđenja dočekao naše jedinice. Njegovu odbranu potpomagala su jedna oklopna kola i jedan tenk. Poslije višečasovne borbe i pošto su neprijatelju stigla pojačanja od 3 tenka, onda je on uz sadejstvo tenkova protivnapadom uspeo da izbaci našu III brigadu iz sela i ona se povukla na polazne položaje ispred sela.

I proleterska brigada, koja je dobila zadatak da u 16 časova napadne neprijatelja severozapadno od Pleternice preko s. Bašće,[52] zakasnila je iz razloga što je pred sam napad bila rasturena na većoj prostoriji Jakšić — Sesvete. Zbog toga, napad

[51] U toku noći 17/18. aprila u Pletemicu je stigao 16. grenadirsld puk nemačke 22. pešadijske divizije, koji se povukao od Đakova, dok je 65. grenadirski puk iste divizije zadržan u Sl. Brodu, a 47. je poseo liniju s. Kadanovci — s. Grižići, jugoistočno od Pleternice (vidi AVII, reg. br. 6—3, k. 259; *Završne operacije*, str. 587).

[52] Treba: Bašće (k. 157).

nije istovremeno izvršen na neprijatelja kako je to bilo predviđeno, te je neprijatelj bio u mogućnosti da skoncentriše odbranu na pravcu napada III proleterske brigade.

Artiljerijska brigada nalazi se na starim položajima[53] i tokom jučerašnjeg dana dejstvovala je na neprijateljska uporišta u selu Pleternici: željeznička stanica, groblje — mlin i vršila ometanje neprijateljskog saobraćaja na putu — Pleternica — Batrina. Samo od dejstva naše artiljerije neprijatelj je imao u toku jučerašnjeg dana preko 400 mrtvih i ranjenih.

Italijanska brigada raspoređena je na prostoru Grabova,[54] kao divizijska rezerva i štiti bok divizije od Slavonske Požege.

Naši gubici: 62 mrtva i 128 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 218 mrtvih i 614 ranjenih.

Zaplenili smo u toku 17 navečer i 18 o.mj.:

Topova raznoga kalibra	3
Bacača	6
Kola sa ratnim materijalom	60
Automobila	6
Motorcikla	2
Teških mitraljeza	6
Šaraca	12
Protivkolskih pušaka	5
Poljskih kuhinja	5
Konja	130

Naša avijacija u toku dana nije dejstvovala na našem sektoru.[55]

Neprijateljska dva lovačka aviona letjeli su iznad našeg sektora na visini od 3000 m. Vatra naše P.A. artiljerije otjerala ih je sa našeg sektora.

Vreme: vedro.

Štab divizije na osmatračnici i u selu Buk.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Brod — Slavonska Požega.

19 april 1945 godine

U toku ovoga dana neprijatelj je držao iste položaje kao i prethodnog dana. Borba je vođena preko čitavog dana sa neprijateljom, koji je uporno branio jako utvrđenu i dobro organizovanu lim ju Pleternicu — Sulkovac.

[53] Mislim se na položaje kod s. Buka.

[54] To selo nije nađeno na sekciji 1:100.000. Verovatno se odnosi na s. Gradac (3 km severno od s. Pletemice).

[55] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 18. aprila vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« toga dana bombardovala i mitraljirala i rejon Sl. Požege (tom X, knj. 2, dok. br. 154).

Naša divizija preduzela je ponovni napad[56] na neprijateljska uporišta Pleternica — Sulkovac, koji je otpočeo u 16 časova. Divizija je bila potpomognuta sa jednom četom tenkova.

Napad na Pleternicu izvršile su I i III proleterska brigada uz sadejstvo artiljerije i tenkova i to:

III proleterska brigada[57] izvršila je napad na Pleternicu sa severa između Smiljanke, k. 213 i reke Orljave.

I proleterska brigada[58] izvršila je napad[59] sa polaznih položaja zaobilazeći desnim krilom preko Selišta na zapadni izlaz sela Pleternice, levim krilom prodrla je preko Pašića[60]-groblja u centar grada.

Ovome napadu prethodila je artiljerijska priprema[61] koja je trajala od 15.50—16 časova.

XIII proleterska brigada[62] sa jednim bataljonom I proleterske brigade,[63] V brigada XXI divizije i Italijanska brigada obrazovale su jednu operativnu grupu, koja je dobila zadatak da brzim prodorom izbije na glavnu komunikaciju Brod — Gradiška na prostoru Nova Kapela — Batrina — Lužani u cilju onemogućavanja izvlačenja neprijateljskoj grupi sa sektora Brod — Pleternica.

XIII proleterska brigada izvršila je pokret sa položaja iznad Sulkovca i u toku dana stigla u D. Lipovac, gdje je našla na neprijatelja, istog je poslije kraće borbe likvidirala i postavila se na položajima Ježevik — Cerje, dejstvujući u pravcu Nove Kapele.

V srpska brigada po dolasku u D. Lipovac postavila se na položaj južno od sela D. Lipovac počev od puta koji vodi za N. Kapelu pa u desno do Gospina Polja, dejstvujući na glavnu komunikaciju N. Kapela — Bili Brig — Vrbova.

Italijanska brigada u toku noći izvršila je pokret sa dva bataljona iz sela Blacka preko s. Laza, gdje su ih sačekala dru-

[56] Po zapovesti Štaba 1. proleterske divizije JA od 19. aprila (VII, reg. br. 32—1, k. 715).

[57] Bez 3. bataljona, koji se nalazio u divizijskoj rezervi.

[58] Bez 3. bataljona.

[59] Tu brigadu je podržavao Protivtenkovski divizion (u čiji sastav je ušla i protivtenkovska baterija 75 mm PAK) s vatrenog položaja u rejonu s. Ivanina Dvora, oko 2 km severno od Pleternice, i neposrednim gađanjem postigao vrlo dobar uspeh (M. Pajević, n. d., str. 550).

[60] Pogrešno; treba: Bašće (k. 157, 1 km severozapadno od Pleternice).

[61] Artiljerijska brigada se i toga dana nalazila u rejonu s. Buka (M. Pajević, n. d., str. 552).

[62] Odnosno njen 2. i 3. bataljon.

[63] Reč je o njenom 3. bataljonu.

ga dva bataljona,[64] koji su se nalazili sa XIII proleterskom brigadom.

Poslije 13-časovne borbe jedinice I i III proleterske brigade razbile su neprijatelja i ovladale Pleternicom.[65] Za čitavo vreme borbe neprijatelj je davao veoma jak otpor, tako da su naše jedinice uzimale kuću po kuću. Obzirom da je naš napad bio energično izveden, neprijatelj je pretrpio ogromne gubitke u ljudstvu i materijalu, primoran je da napusti Pleternicu.

Naši gubici: 147 mrtvih i 453 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 493 mrtva, 500 ranjenih i 40 zarobljenih.

Zapljenjeno je:

Šaraca 30
Bacača..... 12
Veći broj mašinki i pušaka.
Radio stanica 3
Kola sa konjima.....50
I mnogo drugog materijala.

Uništeno: 3 magazina sa municijom, 3 P.K. topa i nekoliko kamiona.

Naša avijacija na ovom sektoru nije dejstvovala.[66]

Neprijateljska avijacija bila je neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije na osmatračnici (k. 169 istočno od Pleternice).

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Slavonska Požega.

20 april 1945

Pošto su jedinice I i III proleterske brigade ovladale jutros u 5.30 časova Pleternicom, nastavile su gonjenje neprijatelja u pravcu Sulkovca. Neprijatelj se preko Bresnice povukao u pravcu Sulkovca i zadržao se na položaju severno od sela Sulkovca na Planu (k. 211).

[64] Taj pokret je izvršen po naređenju Štaba 1. proleterske divizije JA od 19. aprila O. br. sl. u 22,45 (vidi AVII, reg. br. 7—2, k. 255). Po istom naređenju, ta dva bataljona su se vratila u sastav Italijanske brigade.

[65] Selo je oslobođeno 20. aprila u 5,30 (vidi AVII, reg. br. 32—2/1, k. 715: naređenje Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. sl. od 20. aprila).

[66] Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 19. aprila vidi se da je toga dana avijacijska grupa »Vitruk« bombardovala i mitraljirala rejon s. Batrina — N. Gradiška, na pravcu dejstva divizijske operativne grupe (tom X, knj. 2, dok. br. 157).

III proleterska brigada, goneći neprijatelja, ovladala je bez otpora s. Bresnica i postavila se sa dva bataljona na položajima severoistočno od Plana, gdje je naišla na jak neprijateljski otpor. Ova dva bataljona vodili su čitavog dana borbu na označenim položajima — potpomagani od tenkova,[67] ali neprijatelj je uporno držao položaje i ovoga dana naše jedinice nisu uspele da ovladaju neprijateljskim položajima.

I proleterska brigada, koja se ovog dana nalazila u rezervi na k. 157 (južno od Selišta), upućena je u toku noći sa još jednim bataljonom III proleterske brigade pravcem: Starac — Laze ■— Matičevac — St. Kapela sa zadatkom da dejstvuje na komunikaciju Ratkovica — Dragovci. Sa I proleterskom brigadom izvršio je pokret štab divizije do sela Matičevac, gdje se zadržao.

XIII proleterska brigada sa položaja Ježevik vršila je pritisak na neprijatelja u pravcu N. Kapele.

Italijanska brigada, pošto je izvršila pokret do s. Laze, povezala se sa svoja dva bataljona koja su je čekala u tom selu i u toku dana izbila je na položaj (k. 214) u cilju dejstva u pravcu Batrine.

V udarna brigada XIII[68] divizije drži položaje od prethodnog dana i dejstvuje na komunikaciji prema Bilom Brigu i Vrbovi, ometajući izvlačenje neprijateljskih snaga iz N. Kapele za N. Gradišku.

Konjička brigada upućena je u s. Pavlovci, odakle se razvila u pravcu Koprivnice[69] za dejstvo na neprijatelja koji se nalazio u Koprivnici.[70] U toku dana konjička brigada vodila je kraće borbe kod Koprivnice.[71]

Dve baterije topova upućene su kao artiljerija za neposredno potpomaganje u sastavu XIII i I brigade, a glavnina artiljerije na pravcu Pleternica — Sulkovac.

Naši gubici: 53 mrtva i 111 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 123 mrtva i 218 ranjenih.

Zaplenjeno je:

Mitraljeza i puškomitraljeza ... 18

Veći broj pušaka sa većom količinom municije.

Uništeno je: 1 P. A. mitraljez, 1 P.K. top i nekoliko kamiona.

[67] Napad je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Pleternica — Bresnica i neutralisala neprijateljske baterije koje su iz rejona Drake — k. 118 — Ćaire dejstvovale u pravcu Pleternice (M. Pajević, n. d., str. 550).

[68] Omaška; treba: XXI.

e» 70 i 7i Treba: s. Komorica (7 km jugozap. od s. Pleternice).

Naša avijacija na ovom sektoru nije dejstvovala.[72]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije na osmatračnici severno od Bresnice, a potom u toku noći izvršio je pokret za Matičevac.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Slavonska Požega.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zā štcib
ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA
kapetan
Milan Pavlović

M. P.

[72] **Iz izveštaja Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 20. aprila vidi se da je avijacijska grupa »Vitruk« bombardovala, između ostalog, i rejone S. Batrine i N. Gradiške (tom X, knj. 2, dok. br. 160).**

BR. 88

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 17. UDARNE DIVIZIJE ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA OD 15. DO 21. APRILA 1945. GODINE[1]

OPERACIJSKI DNEVNIK
17. DIVIZIJE
za 1945. god.

Stab divizije	
Oficira	26
Podoficira	59
Boraca	221
Svega:	306
Pušaka	64
Strojnica	36
P. mitralj.	5
Pištolja	36
6. Prolet, br.	
Oficira	83
Podoficira	138
Boraca	1578
Svega:	1799
Pušaka	838
Strojnica	153
P. mitralj.	133
T. bacača	21
L. bacača	23
P. T. pušaka	22
Topova	2
2. Krajiška b.	
Oficira	113
Podoficira	119
Boraca	1489
Svega:	1721

VI. Proleterska brigada prema zapovesti štaba divizije[2] izvršila je pokret iz s. Gundinci pravcem: Poiane[3] — šuma Srnjaća — Vrpolje, sa zadatkom čišćenja pomenutih tačaka od neprijateljskih snaga. Dodatkom zapovesti štaba divizije,[4] brigada je dobila nov zadatak, da krene najkraćim putem za s. Sikirevce, u kome se selu brigada smestila i u toku dana sređivala spremu i odmarala se.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih, 18 ranjenih, 8 zarobljenih.

Zaplenjeno: 18 pušaka sa 600 metaka.

Sopstveni gubici: 2 poginula, 20 ranjenih.

II. Kraiška brigada nastavljajući pokret iz prethodnog dana u 4.30 č. pred s. Striživojnom[5] sukobila se sa neprijateljem. Borbu su vodila 2 bataljona, dok su druga 2 bila u rezervi. Borba sa neprijateljem trajala je sa neprijateljem[6] do 3 č., kada su jedinice brigade smenjene jedinicama XII.[7] Makedonske divizije i po naređenju štaba divizije[8] brigada je izvršila pokret na pro-

[1] Original (pisan rukom, tamnoplavim mastilom) u AVII, reg. br. 35—5, k. 983.

[2] Vidi AVII, reg. br. 20—1/2, k. 983: zapovest Štaba 17. divizije JA O. br. 35 od 14. aprila u 18 časova.

[3], [12], [14] i [15] Treba: Poloma (6 km južno od s. Striživojne).

[4], [8] i [9] Vidi AVII, reg. br. 20—2/2, k. 983: zapovest Štaba 17. divizije JA k. o. br. 35 od 15. aprila u 5 časova.

[5] Naziv sela je Striživojna (8 km južno od Đakova, na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb).

[6] Tako je u originalu.

[7] Treba: XLII.

Pušaka	1312
Strojnica	135
P. mitralj.	159
T. mitralj.	17
T. bacača	18
L. bacaća	25
P. tenk. puš.	28

storiju istočno od s. Beravci, sa zadatkom da se postavi na levo krilo V divizije, koja je zatvarala put Babina Greda — Beravci i zauzela položaj južno od puta Babina Greda — Beravci i to desno od kanala pa u levo do severozapadne ivice s. Sikirevci. Sa ovog položaja brigada je otpočela napad u 19 č., isti je trajao do 21 č. U početku ovog napada jedinice brigade su imale uspeha, ali usled jake neprijateljske vatre i protivnapada bile su kasnije primuđene da se povuku na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 13 mrtvih, 21 ranjen.

Sopstveni gubici: 5 poginulih, 19 ranjenih.

XV. Majevička brigada. Prema novo dobivenom naređenju[9] brigada je krenula prema s. Sikirevci, sa zadatkom da napadne neprijateljski položaj: Jaruge — Sikirevci. Napad je počeo u 19 č. što[10] sa tri bataljona, dok je četvrti bataljon bio brigadna rezerva. Pošto prvi napad nije uspeo, jedinice brigade vrše drugi napad, koji isto tako nije uspeo, pa su se jedinice vratile na svoje polazne položaje.

Neprijateljski gubici: 5 mrtvih, 18 ranjenih.

Sopstveni gubitci: 5 mrtvih, 9 ranjenih, 2 nestala.

I. Artiljeriska brigada u cilju potpomaganja naše pešadije poseda položaje i to: Poljski divizion na severnoj ivici s. Sikirevice,[11] jedna baterija teškog diviziona na zapadnoj ivici s. Sikirevci, a minobacački divizion u samom selu Sikirevci. U toku dana brigada je dejstvovala sa ovih položaja na

15. Majevička br.

Oficira	83
Podoficira	154
Boraca	1307
Svega	1544
Pušaka	678
Strojnica	144
P. mitralj.	152
T. bacaća	22
L. bacaća	26
P. T. pušaka	15
Topova	2
Revolvera	53

Artiler. brig.

Oficira	32
Podoficira	53
Boraca	1540
Svega	1625
Pušaka	509
Pikavaca	22
P. mitraljeza	36
Bacača 120 mm	12

[10] **Verovatno: i to.**

[11] Treba: s. Sikirevci (11 km južno od s. Striživojne).

Topova	25	zarpljeno, poponakici nasu pe-
Haubica	17	ćarijuće. Antityrski bataljon Pomoćnoslo-
Istaživač: bat	8	venske vojske u Sjevernoj Italiji. Ta
Gorskih	6	četiri divizijske i tri korpusne
Poljdžetn	7	ta vrsi eliterije mnokih polja proveom
Borenn	140	kojim se sprijeći pavlati.
Svrgn:	135	Ako ne, ne ćemo ni u e. ierce iz
		Brčkog u Bahtina Grešu.

Komunde pomoćne u Zapanji.

Stab dataćje ta u. Sikerevi.

Pešadija	176	Ja, pešadija brigade, Sa, svoje pe-
Sviđaćn	2	lazeng, pešadija brigade, Sa, svoje pe-
P. mitralj.	3	pad na ž. st. Sikerevi, ali uzdol upome-
Poljdžetn	4	nepriljatelja. Ovdje je bio jedan bataljon
Četn ja vezu	1	Po naredenju štaba divizije bri-
Gorskih	1	gade, u Sikerevi, ali uzdol upome-
Borenn	2	nice f. Angoslovenske brigade na pole-
Poljdžetn	2	žaju prema u Berovci.
Borenn	69	Ja, pešadija brigade, Sa, svoje pe-
Svrgn:	77	na prosvetlji u. Sikerevi kao dinamke
Pešadija	71	rezerva. Prema uzmorom naročitoj
Pilarnica	4	ofenzivi u Italiji, ali uzdol upome-
Motorizovanih	1	ci — Gradišci — Ružanc. Po dolaku
Mot. sam. bat	1	u Sikerevi, ali uzdol upome-
Poslić.	24	pešdaij. Bio kanal — smoćni dro sluzi
Borenn	301	Srnjajoć, k. SS? dak se pešin bataljon
Svrgn:	305	ranje, i Nemci ima brigadiu re-
Pešadija	58	rezerva.
P. mitralj.	14	7. Ako se pešadija u ovo
Poljdžetn	25	ga dalje, ali uzdol upome-
Bataljonska četa	4	uzgoli uzdol jakog nepriljatelja
Oficirn		oporu.
Borenn	32	Artiljerijska brigada na pišovnikim
Svrgn:	42	divizionom velikih bacača u toku fja-
		ćenje kod u. Jarage.
		Artiljerijski bataljon, Sa pontom-
		ćijere kod u. Jarage.
		Antityrski bataljon, Sa pontom-
		skom Četnom bataljonu: pešadiju na
		Sveti u Bečkom. Pomoćnika ceti na polo-

[illegible] Ponedeljak 16. aprila 1945. god.

[illegible] 2 bataljon od u. Sremskoga.

Pušaćka	13
Pšenica	25
P. Pušaćka	4
Revolveri	5

Utorak
17. aprila 1945. god.

P.A. mitralj	4
Ručni	4
Oficiri	6
Podof.	6
Desetari	0
Strelci	75
Konji	34
P.a. tešanj	4
P.-da pomod.	1
Ručnih	16
Podof.	21
Desetari	0
Strelci	605
Konji	353
P. Pušaćka	25
P. Mitralj.	3
Pušnja	19

Jedin na oslobađanju naseljenih mjesta bod II. Knjižne brigade, gdje je oslobodila sve naše ranjenike, koje su ustaše ostavile u ambulanti u Kamanjc naganih mina na polaziju iz Kamanjc — Sisak.

Moć sam, kondijen. Nakon se sa svim svojim vodovima smješten u Hadžićima.

Komandij poručnik u Zagorji.

Štab divizije u u Sikireci.

Ustaše, 6 ustaše, 6 ustaše, 6 ustaše, 6 ustaše, 45 mrtvih, 60 ranjenih.

Sopstveni gub. 11 mrtvih, 45 ranjenih.

— Trebac a. Stražnari

2. Knjižna brigada. Nakazila se na pravcu Cazinski most — Bihać u u r. da je onesjeset mužnog mosf na Berović. Ćuše ovoga brigada je prešla u noćnoj na Kulen Vakuf i Bihać. Na tel i nagio poćuć i ćito je ažurni mali dio ustaše u Bihać. Ćuše ovoga brigada to poćna pravcem selo Berović — V. Kopanica — Dvorovi — Ćuši Antićevci, Filipovića st. — M. Kopanica — Zaježar — Sokolac — Sokolac.

4. Proletarska brigada. Ćuo je primetila da se erpijatelje pćince produ, brenuli je u napad i poćc ažurnoćn na Bihać. U ovom gonenju dešen bje: gade ažurnoći ni se na ulo 300 m ažpadoćn u Ćuši.

15. Majevička brigada je u gonenju erpijatelja stigla ispred ½ Oprisavci i odbacila je ustaše prema Petrovcu je odmah prešla napad na poterenim mesto, ali uspeć jaćog erpijatelj bog ogoca ojp mnoh napćna.

Artiljeriska brigada je u vezi dobivenog naređenja[18] krenula pravcem D. Gundinci — Beravci — V. Kopanica — Andrijevci. Ovo je bio zadatak teškog diviziona. Pukovski divizion i jedna baterija teških m.[jno] bacača krenuli su pravcem Gundinci — Beravci — V. Kopanica — Divoševci — Oprisavci. Ostatak od dve baterije minobacača sa jednom baterijom pukovskog diviziona krenuli su pravcem Sikirevci — Pakovića salaš[19] — Prnjavor — Oprisavci.

Inžinjerski bataljon. Od 2 časa ujutru prebacivanje našeg bataljona i komore preko Save. U 6 časova 1 vod pontonirske čete sa intendanturom bataljona krenuo je u Županju, a drugi vod u 10 časova prikačio svoje pontone za lađu i sa njome stigao naveče u 20 č. u Županju. Vreme lepo.

Med. san. bataljon po naređenju štaba divizije izvršio je pokret za Veliku Kopanicu.

Komanda pozadine u Velikoj Kopanici.

U toku 17. o. m. bili su neprijateljski gubici: 50 mrtvih i 95 ranjenih i 38 zarobljenih.

Zaplenjeno: 24 puške, 4. p. mitraljeza, 8 mitraljeza, 8 pištolja, 5200 metaka, 4 strojnice, 1 konj sa priborom.

Sopstveni gubici: 11 mrtvih i 36 ranjenih.

Štab divizije u s. Sikirevcima.

Novi napad[20] na neprijateljski položaj: Novo Topolje — Staro Selo[21] — šuma Žir — istočni deo šume Vrbovca — k. 90 — zapadni deo šume Rasovac

[18] Redakcija nije mogla utvrditi o kojem se naređenju radi.

[19] Treba: Ilakovića salaš (11 km zapadno od s. Striživojne).

[20] Napad je izvršen u 17 časova (vidi dok. br. 77).

[21] Nije nađeno na sekciji 1 : 100.000. Verovatno se misli na s. St. Topolje (15 km zapadno od s. Striživojne).

— s. Oprisavci[22] počeo je tačno u 17 č. posle artiljeriske pripreme koja je trajala od 16.15 do 17 č.[23]

Tačnost pogađanja bila je dobra, a uspeh vatre dobar, naročito u rejonu s. S. Topolje i šume Žir.

Posle artiljeriske pripreme, kao i za vreme same pripreme, naša pešadija izvršila je pokret borbenim rasporedom prema neprijateljskim položajima. Naša teška oruđa (mitraljezi i bacači) štitili su pokret otvarajući vatru iz samog streljačkog stroja na neprijateljske rovove.

Predteren kojim je naša pešadija nastupila bio je čist i nije pružao našim strelcima skoro nikakve mogućnosti za zaklanjanje, a naročito na sredini rasporeda naše divizije, pa je zbog toga napredovanje naše pešadije bilo lagano.

Neprijatelj se dobro utvrdio, iskopavši duboke rovove, i iskoristio je za svoje zaklanjanje pošumljene delove na svome položaju.

Oko 22 č. neprijatelj je prešao u protivnapad na pravcu naše 2. Krajiške brigade, t. j. na čistinama, te je uspeo zauzeti naše prednje rovove. Međutim do pomenutog vremena, naše desno krilo uspelo je da prodre u neprijateljski položaj i istera ga iz prednjih rovova, a takođe i levo krilo očistilo je nasip pored Save i zauzelo nekoliko kuća u jugozapadnom delu s. Oprisavci, te je lagano napredovalo i naše levo i desno krilo.

II. Krajiška brigada u 23 č. prešla je u povratni napad i povratila svoj

[22] Na pravcu napada 17. divizije JA nalazio se od 17. aprila pre podne 1230. pešadijski puk nemačke 41. divizije (vidi *Završne operacije*, str. 582).

[23] Pešadiju je podržavala Artiljerijska brigada 17. divizije JA s vatrenih položaja u rejonu s. Sredanci — s. Zoljani — s. Svilaj. Naročito jaku vatru je ispoljila ta brigada u rejonu s. St. Topolje i šumi Žir, gde je neprijatelj imao znatne gubitke (M. Pajević, n. d., str. 547).

položaj. Neprijatelj je i dalje pružao otpor na čelom frontu.

Inžinjerski bataljon. U 4 čata ujutro pokret iz Županje pravcem Županja — [s.] Babina Greda — Kopanica, gde smo se smestili i uhvatili vezu sa pionirskom četom, koja je toga dana otklonila (30) trideset nagaznih mina, kojom prilikom je poginuo st. vodnik drug Gergelin Fridolin i borac drug Delić Predrag.

Med. san. bataljon smešten je u Vel. Kopanici.

Komanda pozadine u Vel. Kopanici.

Štab divizije u s. Sikirevcima.

U 4 č. 19. o. m. komanda divizije naredila[24] je da se jedinice ukopaju na dostignutoj liniji i da svaka jedinica (brigada) jednu trećinu svoje snage stavi u rezervu, a brigada na levom krilu rasporeda stavi u rezervu polovinu svoje snage, t. j. 2 bataljona. Rezerva ima takođe da posedne položaj 1 do 1,5 km pozadi prvih linija i da se ukopa.

Oko 5 časova neprijatelj je počeo sa povlačenjem svojih zaštitničkih delova na čelom frontu, prethodno je tukao naše položaje artilerijom. Pošto su naše jedinice bile u neposrednom kontaktu sa neprijateljem, odmah su krenule za istim, u prvi momenat istog gonile vatrom i borbenim rasporedom a oko 8 časova[25] obrazovale su goneće kolone prema ranije izdatoj zapovesti. Naše su jedinice u pokretu (u gonjenju neprijatelja). Neprijatelj ne daje skoro nikakvog otpora duž celog našeg fron-

[24] To naređenje redakcija nije pronašla u AVII.

[25] Toga dana u 7,40 časova 17. divizija JA je izbila na liniju s. Bickoselo — s. Kuti Trnjanski (vidi AVII, reg. br. 29—2/4, k. 252: depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije od 19. aprila u 10 časova).

ta. Goneći energično neprijatelja u otstupanju, do 12 č. jedinice naše divizije zauzele su s. Ruščica i tako izbile na liniju: slovo »o« (od naziva Vrba Gornja) — s. Ruščica, k. 92, odatle u jugozapadnom pravcu do r. Save. Nastavljajući dalje gonjenje neprijatelja jedinice naše divizije, do 16 č. ovoga dana, zauzele su s. Vrba Gornja.

Inžinjerski bataljon. Dolazak pontonirske čete sa intendanturom bataljona u sastav sa pionirskom četom. Istog dana napravljena su 2 mosta, i to jedan od 5'/i metara a drugi od 14 metara, nosivosti do 10 tona. Prvi most je napravljen na reci Bič[26] a drugi na kanalu kraj komunikacije Andrijevci — Divoševci. Prilikom rada na mostovima ranjena su tri druga od nagaznih mina. Pionirska četa toga dana izvadila 20 nagaznih mina. Toga dana u sastav bataljona došla je četa od komande pozadine.

Med. san. bataljon u s. Vel. Kopanica.

Komanda pozadine u Vel. Kopanicama.[27]

Štab divizije do 10 č. u [s.] Andrijevci a u 18 č. u s. Vrba Donja.

Ukupni gubici od 16 č. 18. IV. 1945. do 16 č. 19. IV. 1945:

Neprijateljski gubici: 143 mrtva, 235 ranjenih i 6 zarobljenih.

Zaplenjeno: 34 puške, 1 radiostanica, 2 p. mitraljeza, 2 strojnice, 3 pištolja, 1500 pušč. metaka, 2 kola sa zapregom.

Sopstveni gubici: 52 mrtva, 119 ranjenih.

Posle upada u s. Vrba Gornja i zauzeća grupe kuća oko crkve, neprija-

[26] Na sekciji 1:100.000 Bič je na jednom mestu obeležen kao kanal, a na drugom kao potok.

[27] Naziv sela je V. Kopanica (8 km jugozap. od s. Striživojne).

telj je otvorio žestoku vatru iz svih oruđa i vršio žestoke protivnapade na naše jedinice sa ciljem da iste protera iz sela Vrba Gornja. Naše trupe daju žestok otpor, ali usprkos toga, usled vrlo jake neprijateljske vatre, bile su prinuđene da pod borbom, boreći se za svaku kuću, napuste pomenuto selo

1 postave se na položaj: 100 m istočno od istočne ivice kuća s. Vrba Gornja, pa u istoj visini ka severu, zaključno sa železničkom prugom, a ka jugu do leve obale reke Save. Novi položaj posele su

2 brigade sa po dva bataljona u prvom borbenom redu, i po dva bataljona u brigadnoj rezervi.

Jedna brigada služi kao diviziska rezerva i raspoređena je sa tri bataljona na prostoriji Kuti — Trnjanski[23] — Klakar — G. Bebrina, sa zadatkom kontrolisanja leve obale reke Save, i s jednim bataljonom u s. Ruščica, sa zadatkom da potpomogne operacije brigada koje su na položaju. Sa novog položaja jedinice naše divizije, da bi očistile minska polja, pustile su da pređe ovo polje čopor od pedesetak svinja. Ovim se

100 postiglo da se izazove eksplozija oko kom. mina.

Posle ovoga jedinice na položaju preduzimaju napade sa zadatkom da prodru u s. V. Gornja,[29] ali usled uporne neprijateljske odbrane, jake njegove artileriske vatre, a naročito usled velikog broja postavljenih mina, ovi napadi nisu imali uspeha.

Do 16 č. ovoga dana naše jedinice drže iste položaje koje su držale do

12 č. i to: 100 m istočno od istočne ivice kuća s. Vrba Gornja, pa u istoj liniji na severu, zaključno sa železničkom

[28] Treba: s. Kuti Trnjanski, bez crte (10 km jugoist. od Sl. Broda).

[29] Misli se na s. Vrbu Gornju (3 km istočno od Sl. Broda). Vidi naređenje Štaba 1. armije O. br. 149 od 20. aprila 1945: da 17. divizija JA po svaku cenu zauzme s. Vrbu Gornju (AVII, reg. br. 18—2, k. 251)

prugom, i na jugu do leve obale reke Save.

Posle proboja neprijateljskog fronta[30] i ovladivanja selom Vrba Gornja na dan 20. aprila u 19.40 č.,[31] neprijatelj se nalazi u povlačenju prema Brodu. Jedinice naše divizije i pored žestokog otpora neprijatelja uporno gone neprijatelja, i posle prelaska Glogorovica kanala[32] upadaju u grad Brod i do 23.30 č. izbijaju u centar grada — crkva trigonometar, u pravoj liniji ka severu do železničke pruge i u istoj liniji ka jugu do leve obale r. Save.[33]

Neprijatelj dalje naše nadiranje u gradu pokušava da zaustavi jakom artileriskom vatrom i minskim poljima.

Inžinjerski bataljon. Pokret celog bataljona iz s. Andrijevci za s. Donju Vrbu, gde je stigao do 12 časova. Odmah je preduzet u izgradnju most ispred istoga sela, udaljen 2 km, na Petrović kanalu. Most je bio dugačak 8 m i za tri sata je bio gotov i osposobljen za prelaz artilerije i motorizacije. Most nije imao šipova. Pionirska četa toga dana otklonila je 70 nagaznih mina.

Med. san. bataljon nalazi se u Bickom selu.[34]

Komanda pozadine nalazi se u [s.] Andrijevci.[35]

Štab divizije do 16 č. ovog dana nalazi se u selu Vrba Donja.

[30] Pešadiju je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Vrba Donja — Tomičanac (vidi M. Pajević, n. d., str. 548).

[31] Vidi dok. br. 83: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 5. divizije JA za 20. april.

[32] Treba: Glogovac kanal (na istočnoj ivici Sl. Broda).

[33] U Sl. Bro'du su, pored ostalog, zaplenjene 4 haubice 100 mm M. 16/19, a u magacinima na Gromačniku oko 3000 granata za ruske topove i oko 1000 granata 75 i 100 mm, te su ovom municijom popunjene artiljerijske jedinice koje su imale odgovarajuća oruđa (M. Pajević, n. d., str. 548).

[34] Treba: s. Bickoselu (13 km istočno od Sl. Broda).

[35] Istočno od Sl. Broda 21 km.

Od 16 č. 19. IV. do 16 č. 20. IV. ukupni neprijateljski gubici: 49 mrtvih, 88 ranjenih, 40 zarobljenih. Zaplenjeno: 22 puške, 8000 pušč. metaka, 1 pištolj.

Sopstveni gubici: 13 mrtvih, 73 ranjena.

Po upadu naših jedinica u grad Brod i izbijanja u centar ovoga grada — crkva trigonometar — pa u prvoj liniji na severu do željezničke pruge i u istoj liniji na jugu do leve obale reke Save, neprijatelj pruža žestoki otpor vršeći protivnapade. Naše trupe i pored ovoga uspele su da pod borbom, boreći se za svaku grupu kuća, prodru dalje u grad Brod, tako da je nešto docnije grad bio likvidiran i potpuno u rukama naših jedinica.

Po ovladivanju gradom, naše trupe gone i dalje neprijatelja u pravcu njegovog otstupanja.

Posle likvidacije [Si.] Broda jedinice naše divizije raspoređuju se i to:

2. Krajiška brigada u gradu Brod sa zadatkom čišćenja grada od ostataka neprijateljskih vojnika,

6. Proleterska brigada u s. Varoš sa zadatkom popune jedinica i odmorom vojnika,

15. Majevička brigada na prostoriji Vrba Gornja — Ruščica, na odmoru. Artileriska brigada u s. Vrba Donja, jednim delom, a drugim delom u s. Vranovci.[36]

Inžinjerski bataljon. Pokret bataljona iz sela Vrbe u Sl. Brod. Ispred Broda, na kanalu Glogovica, na mestu staroga mosta napravljen je prelaz za kola i kamione. Pri tome su korišteni delovi porušenog mosta. Pionirska četa

[36] Posle oslobođenja Sl. Broda 17. divizija JA je zadržana u ovom gradu, s tim da se uputi u sastav 3. armije [vidi AVII, reg. br. 29—1/4, k. 252: depeša Štaba 1. armije JA komandantu armije od 19 aprila u 15 časova].

toga dana otklanjala je mine u slagalištu artil. municije, kojih je bilo oko 10 komada.

Med. san. bataljon smešten je u Bićkomselo, udaljeno 16 km od Broda.

Komanda pozadine na [putu] od Andrijevaca za Našice.[37]

Štab divizije do 6 č. u s. Vrba Donja a zatim u centru grada Broda.

Neprijateljski gubici: 400 mrtvih i ranjenih, 160 zarobljenih, od kojih 4 oficira i 6 podoficira.

Zaplenjeno: 6 mitraljeza, 4 p. mitraljeza, 4 strojnice, 100 pušaka, 15 1. bacača, 5 telefona, 5 pisaćih mašina, 3 radio aparata, 25 bacača plamena, 1 magacin artileriske municije, 1 magacin pionirskog alata, 1 magacin obmundirovne spreme, 3 automobila teretnih, od kojih 2 ispravna.

Sopstveni gubici: 16 mrtvih i 65 ranjenih.

[37] U sastav 3. armije JA.

BR. 89

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. APRILA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
PRVE ARMIJE
Op. br. 52
21 aprila 1945 g.

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika za vreme od 10 do 20-IV-1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE (ZA OPERATIVNI OTSEK)

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika ove divizije u vremenu od 11 do 21 isključno aprila 1945 godine u sledećem:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.[2]—

Naši pešadiski[3] i artilerijski položaji nepromenjeni.[4]— Raspored osmatračnica nepromenjen.

U toku dana neaktivnost, kako s naše tako i neprijateljske strane, a noći aktivna izviđačka delatnost na severnom sektoru fronta, gde se dolazilo do samih neprijateljskih bunkera, a na levom — južnom vađenje minskih polja neprijatelja i pravljenje prolaza za tenkove, kojom prilikom je izvađena 161 pešadiska nagazna mina i 4 protivtenkovske.

Naša artilerija vršila korekturnu vatru na određene ciljeve.

Neprijateljska artilerija povremeno dejstvovala, a pored nje i bacači, tukući naše prednje delove, od koje nije bilo gubitaka.—

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—1, k. 256.

[2] Ispred odseka 21. divizije JA, na liniji 200 m iza bezimenog salaša — k. 141 (južna), koju su poseli delovi 963. tvrdavske brigade »Kloc« (vidi dok. br. 56). Pozadi toga odseka, u rejonu k. 134 (Rana jabuka) — Morov salaš, nalazio se 2. divizion 41. artiljerijskog puka (vidi *Završne operacije*, str. 538, 553). O sastavu 963. brigade vidi dok. br. 15, objašnjenje 1.

[3] Na odseku 200 m iza bezimenog salaša — k. 141 (južna) nalazila se 4. brigada, pozadi tog odseka 31. brigada, a kod šume Cerje 14. brigada 48. divizije (vidi dok. br. 56).

[4] Artiljerijska brigada na vatrenim položajima u rejonu k. 145, Kalile — Ašman, Telek (M. Pajević, n. d., str. 537), a 2. tenkovska brigada u šumi Kalile (vidi *Završne operacije*, str. 546, 547).

Neprijateljski gubitci nepoznati.—

Gubitaka u ljudstvu i materijalu nismo imali.—

Rad avijacije: Naša avijacija u toku dana aktivna,[5] bombardujući neprrijateljsku pozadinu sa više talasa, a u popodnevnim časovima s. Tovarnik i položaje ispred njega.—

Redovno je održavana veza sa krilnim divizijama.[6]—

Neprijateljska se avijacija nije pojavljivala.—

Kod jedinica koje nisu bile na položaju redovan rad po predviđenom nastavnom planu i programu, prema mogućstvima, a sa jedinicama na položaju rad po rovovima i zaklonima.—

Vreme lepo.—

Štab divizije u s. Berkasovu.—

12 april 1945 godine:

Neprijatelj ojačanom 41 tvrđavskom divizijom (kažnjenički bataljoni)[7] i ostalim jedinicama pešadije i artilerije drži kao i do sada Sremski front.

Sektor divizije: Desno 200 metara od bezimenog salaša ispred s. Bapske-Novak[8] za oko 3 kilometra, vezujući se sa l-vom proleterskom divizijom, pa u levo do Kozjakovog salaša, vezujući se sa jedinicama XV korpusa.—

Od 0 časova produžilo se sa pripremama radi proboja neprijateljskog fronta u vađenju minskih polja i približavanju neprijatelju do na 70 metara na pojedinim mestima, na kom su se odstojanju jedinice utvrdile.—

Po zapovesti Armije Str. pov. o. br. 129[9] od 11 aprila tek. god. tačno u 4.45 časova izvršena je artileriska priprema, dejstvom celokupne artilerije divizije,[10]a počev od 4.55 časova dejstvom svog raspoloživog oružja. U 5 časova IV-ta brigada, koja se nalazila na gore određenom sektoru divizije u prvom borbenom redu, izvršila je juriš na neprijatelja koji se branio iz dobro izgrađenih utvrđenih položaja, u prvom naletu zauzevši desnim krilom njegove položaje, a levim tek pošto je bila

[5] Opširnije o tome vidi tom X, knj. 2, dok. br. 133.

[4] Desno sa 1. proleterskom divizijom JA, a levo sa 42. divizijom JA.

[7] Na levom krilu nemačke 41. pešadijske divizije nalazila se 963. tvrdavska brigada »Kloc«, koja je taktički bila potčinjena štabu te divizije (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu generala Hauzera, komandanta 41. divizije).

[8] Treba: s. Novak-Bapska (4 km južno od s. Šarengrada).

[9] Vidi dok. br. 51.

[10] Artiljerijske brigade, sastava: dva artiljerijska, jedan minobacački i jedan protivtenkovski divizion — ukupno 10 topova 76 mm M. 27, 3 haubice 122 mm, 9 minobacača 120 mm i 8 protivtenkovskih topova 75 i 76 mm (vidi M. Pajević, n. d., str. 537).

ojačana četom automatičara nešto malo kasnije. Po zauzeću neprijateljskih položaja produžilo se sa upornim gonjenjem neprijatelja, u kom su naše jedinice bile aktivno potpomognute od strane tenkovskog 3 bataljona" sa 17 tenkova i zauzimana redom sela: Lovaš, Mikluševci, ž. st. Grabovo i Negoslavci, a od strane naše XXXI brigade, koja je do proboja bila u rezervi divizije sa XIV makedonskom brigadom, mesta: Berak i Svinjarevci. — Neprijatelj je pružao naročito jak otpor u s. Lovašu, koji je likvidiran tek oko 16 časova po opkoljavanju sa svih strana i uz pripomoć tri tenka — tenkovskog bataljona[12], gde je naša IV brigada imala naročito gubitaka. S. Lovaš po opkoljenju sa jednim, ostali su bataljoni produžili sa gonjenjem neprijatelja. Na sektoru XXXI brigade neprijatelj je dao snažan otpor ispred s. Svinjarevci, a manji ispred s. Beraka.

Besprekornom koordinacijom sadejstva pešadiskih, artileriskih i tenkovskih snaga, kao i neprestanim potpomaganjem od strane naše avijacije, neprijatelj, gde god je pokušao dati otpor, posle kraćeg vremena likvidiran je i nadiranje se neprestano produžavalo velikom brzinom.

Zalaganjem inžinjeriskog bataljona, sve su mine sa neprijateljskih minskih polja očišćene, tako da ni jedan tenk, ni jedan borac nije nastradao od mina.

Neprijateljski gubitci:

300 mrtvih, 20 teže i 15 lakše ranjenih, a u zarobljenim 480 vojnika.—

Naši gubitci:

45 mrtvih i 300 ranjenih. Gubitaka u materijalu nije bilo.

Zaplenjeno:

Oko 30 raznih motornih vozila, 4 topa, tri protivkolska mitraljeza, 11 šaraca i mnogo drugog ratnog materijala, kojeg prikuplja sabirna četa sa komandom pozadine.—

Pridodata XIV-ta brigada Makedonskog korpusa nalazila se za vreme dana u rezervi divizije, a služila je za uništavanje manjih neprijateljskih grupa koje su se razbežale ranije po šumama.—

U toku celog dana avijacija je potpomagala nadiranje naših jedinica.[13]—

Neprijateljska se avijacija nije pojavljivala.—

u, i: i is Odnosi se na 3. bataljon 2. tenkovske brigade. Opširnije o dejstvu tog bataljona vidi: M. Babić, *Oklopne jedinice u NOR-u*, Beograd, 1968, str. 273—274.

[13] Opširnije o tome vidi u tomu X, (knj. 2, dok. br. 135.

Štab divizije u pokretu za XXXI-vom brigadom u toku dana a noći u s. Beraku.

Vreme lepo.—

Sekcija Vukovar 1 : 100.000.—

Komanda pozadine i ostali delovi divizije u toku dana su besprekorno dejstvovali i potpomagali jedinice upotrebljene za gonjenje i uništavanje razbijenog neprijatelja.

U svim borbama vođenim preko dana istakli su se mnogi drugovi svojom hrabrošću i odlučnošću, kao i rukovodioci u vođenju svojih jedinica i njihovoj upotrebi.—

Redovno je održavana veza sa krilnim divizijama i štabom Armije radio-vezom.—

13 april 1945 godine:

Počev od 4 časa ujutro, produžilo se sa gonjenjem neprijatelja uz odlično sadejstvo artilerije[14] divizije, pridodatog tenkovskog bataljona[15] i avijacije sa pešadiskim jedinicama, selo za selom su zauzimana, a pojedina sa očajničkim neprijateljskim pokušajem davanja otpora i sređivanja, ali neprijatelju nije pošao za rukom nikakav otpor.

U toku dana zauzeta su sela: Petrovci, Marinci, Cerić i Nuštar. Neprijatelj je naročiti otpor dao u selima Cerić i Nuštar, koja se nalaze ka prilazima gradu Vinkovci.

Oko 11 časova pre podne počela je borba za same Vinkovce, koji su jednovremeno napadnuti, sa severa, severo-pazada, istoka i jugo-istoka.[16] Neprijatelj je na pojedinim uporištima prilaza gradu davao snažan otpor, ali je bio slomljen uz odličnu potporu artilerije i tenkova.[17] U samom gradu vođene su oštre borbe i zauzimane ulica za ulicom, kuća za kućom, pri čemu su tenkovi potpomagali pešadiju, u koja je prva ušla u Vinkovce i stalno gurala napred. U 17.30 časova Vinkovci su bili zauzeti.—

Napad divizije na Vinkovce izvršen je sa jedinicama IV-te. XXXI i dva bataljona XIV-te makedonske brigade.[18]

[14] Posle proboja neprijateljskog položaja pešadijskim brigadama su pridati divizion 76 mm M. 27 i minobacački divizion 120 mm, dok su ostale snage zadržane pod neposrednom komandom Štaba divizije, kao divizijska artiljerijska grupa za opštu podršku (vidi M. Pajević, n. d., str. 539).

[15] Napad na, Vinkovce je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Cerić — Landošev salaš (vidi M. Pajević,. n. d., str. 542).

[17] O dejstvima tenkova prilikom oslobođenja Vinkovaca vidi dok. br. 59, objašnjenje 8.

[18] Misli se na jedinice 4. i 31. brigade 21. divizije JA i dva bataljona 14. brigade 48. divizije JA. O borbama za Vinkovce vidi i dok. br. 85 i 89.

Neprijatelju naneti gubitci:

Mrtvih 500, zarobljenih 460.—

Naši gubitci:

26 mrtvih i 116 ranjenih.—

Zaplenjeno: Oko 20 motornih vozila i mnogi drugi ratni materijal koji se neprestano prikuplja preko komande pozadine.

Naša artilerija dejstvovala prema potrebi preko celog dana. Avijacija takođe potpomagala jedinice u izvođenju operacija.[19]— Tenkovi su se naročito istakli pri zauzeću s. Cerića i grada Vinkovaca.—

Neprijateljska se avijacija nije pojavljivala.—

Komanda pozadine na vreme dotura municiju i hranu.—

Vreme lepo.

Štab divizije u toku dana u pokretu za XXXI-vom brigadom, a zanoćio u Vinkovcima.—

Sekcija: Vinkovci 1 : 100.000.—

14 april 1945 godine:

Snažnim nadiranjem naših jedinica u toku dana, goneći ga u stopu po polasku iz Vinkovaca u 4 časa ujutro, jedno za drugim zauzimana su sela: Novo Selo, Jarmina, Ivankovo, Vođinci, Novi Mikanovci, Mrzović, Vrbica, Stari Mikanovci, Đurđinci,[20] Vučevci, Viškovci, Kuglerova pustara i došlo se u 13.30 časova do grada Đakova, u kome je vođena borba od samog dolaska pa preko cele noći,[21] a uspelo se probiti sve do Bolnice i Đakovačke katedrale jedinicama naše IV-te brigade.—

Snažan otpor neprijatelj je pružao u s. Đurđincima[22] i s. Viškovcima.[23] U s. Viškovcima se nalazio jedan nemački bataljon, koji se borio na život i smrt sve dok mu naše jedinice nisu zašle za leđa, kada su se neprijateljski izmešali sa našim vojnicima, tukući se ručnim oružjem i kundacima, ali i ovo

[19] **Više o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 138.**

[20] **4 12: Treba: Đurđanci (6 km jugoist. od Đakova). Selo je oslobodila 31. brigada uz podršku Artiljerijske brigade (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: Operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije).**

[21] **Radi se o dnevnom napadu 21. divizije JA (oko 16 časova), u kome se 4. brigada, preko Kugler-pustare, probila do severoistočne ivice grada, gde je zadržana, dok je 31. brigada, koja je napadala frontalno, zadržana ispred železničke pruge, i o noćnom napadu te divizije (oko 23 časa), kada je u borbu uvedena i 5. brigada, koja je sa 4. brigadom napadala na severoistočnu ivicu grada, i kada su ove dve brigade uspele da prodru u centar grada, dok je 31. brigada bila zadržana na istočnim i južnim prilazima gradu (vidi *Završne operacije*, str. 575).**

[22] **Na liniji s. Viškovci — s. Đurđanci otpor su pružali zaštitnički delovi nemačke 41. pešadijske divizije, koja se povukla u Đakovo.**

mesto po snažnom jurišu zauzeto je, gde je neprijateljski bataljon potpuno razbijen, delom uništen, a delom zarobljen.

Naša artilerija je u toku dana neprestano pratila pešadiju i potpomagala prema potrebi, a naročito su se istakli divizioni artilerije pridodati pešadiskim brigadama.[24]

Neprijateljski gubitci:

250 mrtvih i 492 zarobljenih. —

Zarobljeno 4 kamiona i tri topa, od kojih je uzela XIII proleterska brigada 2 kamiona i 2 topa 75 m.m. Pored ovog ratni plen se prikuplja. Uništeno 7 magacina sa municijom i oružjem.

Naši gubitci:

25 mrtvih i 124 ranjena. Neprijatelj nam je oštetio 2 pukovska topa i jednu trofejsku haubicu 105 m.m.

Avijacija potpomagala naše jedinice prema potrebi — privremeno.[25]

Neprijateljska se avijacija nije pojavljivala.—

Štab divizije na položaju kod grada Đakova.—

Sekcija Vinkovci 1 : 100.000.—

Vreme lepo.—

15 aprila 1945 godine:

Od 0 časova neprestano su se vodile sa neprijateljem ogorčene borbe u Đakovu, sve do 6.50 časova, kada je isti iz okolnih garnizona dobio pojačanje oko 2 puka vojske[26] sa oko 25 topova težeg kalibra, izvršio protivnapad i izbacio naše delove IV-te i XXXI-ve brigade iz grada, kojom prilikom nam je naneo dosta visoke gubitke, pošto se jedinice nisu povlačile, sve do krajne situacije. Povratkom jedinica na stare položaje

[24] Artiljerijska brigada je toga dana izvršila nekoliko uzastopnih koncentracija vatre po Đakovu i prednjim linijama položaja ispred Đakova, postigavši vrlo dobre rezultate. Naročito se istakao Protivtenkovski divizion, koji je celo vreme neposredno gađao neprijateljske objekte (vidi AVII, reg. br. 1—3/2, k. 259: operativni izveštaj Komande artiljerije 1. armije).

[25] Detaljnije o dejstvima avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 142.

[26] Verovatno se radi o 47. i 65. grenadirskom puku nemačke 2.2. pešadijske divizije, koja se pravcem Županja — s. Babina Greda — s. Beravci povlačila ka Sl. Brodu, pa je, zbog »opasne situacije kod Đakova«, kako je izjavio načelnik štaba te divizije, ova dva puka skrenula ka Đakovu. Ovi pukovi su omogućili 41. diviziji da se 16. aprila u redu povuče na liniju s/Lapovci — s. N. i St. Topolje — s. Oprisavci, a zatim su se oni, noću 16/17. aprila, odlepili od 21. divizije i pod zaštitom nemačke 41. divizije povukli: 65. puk u Sl. Brod, a 47. puk ka s. Pletemici, gde je, sa 16. pukom iz s. V. Kopanice, stigao noću 17/18. aprila (vidi *Završne operacije*, str. 575).

pristupilo se sređivanju i pripremi za ponovan napad na grad Đakovo.

Popodnevnih časova, kako se ustanovilo, neprijatelju je pristigao jedan voz i odmah po dolasku izvršio kontranapad na našu XXXI-vu brigadu, koju je potisnuo sa svojih položaja, zašta su se morale vratiti jedinice IV-te i V-te brigade,[27] radi bočnog napada na neprijatelja koji je odbijen uz teške gubitke i stari položaji vraćeni.

U vremenu protivničkog kontranapada IV-ta i V-ta brigada pošle su na zadatak radi zauzimanja s. Selca,[28] po prethodnom preseku komunikacije Đakovo — Gorjanski Ivanovci, i zajedničkog dejstva sa I-vom proleterskom divizijom, a koji su pošli na izvršenje zadatka tek po lokalizaciji neprijateljskog povratnog napada.—

Oko 19 časova primljen je kablogram od Armije za zajedničko sadejstvo sa VI-tom proleterskom divizijom,[29] radi zajedničkog napada na Đakovo, dok je XXXI-va brigada nastavila sa izviđanjem neprijatelja.

Artilerija naše divizije dejstvovala i potpomagala jedinice pri napadu i odbijanju neprijatelja vrlo dobro.

NEPRIJATELJSKI GUBITCI:

240 mrtvih i 68 zarobljenih.—

Zaplenjeno: 2 topa haubice 105 m.m., 3 radio-stanice, 8 šaraca i drugog ratnog materijala. Zapaljeno 2 magacina sa municijom, oružjem i drugim ratnim materijalom, kao i jedno benzinsko slagalište.

Naši gubitci:

62 mrtva i 317 ranjenih, u materijalu: 4 protivkolska topa i 4 mitraljeza DŠK koji se nisu mogli izvući, a oko kojih je

[27] Upućene ka s. Selce, u obuhvat Đakova.

[28] Po zapovesti Štaba 21. divizije JA Str. pov. o. br. si. od 15. aprila, radi okruženja neprijateljskih snaga u Đakovu, trebalo je da 4. brigada preko s. Ivan-Dvora ovlada s. Selcem i komunikacijom s. Selce — Đakovo, koordinirajući svoja dejstva sa dejstvima 13. brigade 1. proleterske divizije, koja je toga dana ovladala s. Đakovačkom Satnicom; da se 5. brigada kreće za 4. brigadom i, pošto prođe s. Ivan-Dvor, da jednim bataljonom dejstvuje prema Đakovu, a drugi sadrži u rezervi, negde južno od s. Ivan-Dvora; da 31. brigada kontroliše pravac koji sa severa vodi u grad, da se neprijatelj ne bi izvlačio tim pravcem (vidi AVII, reg. br. 10—1, k. 1043).

[29] Ta divizija se u toku toga dana prebacila u s. Viškovce (3. brigada) i s. Đakovačku Satnicu (2. brigada), odakle je trebalo da napadne na Đakovo sa severa, dok je njena 1. brigada imala da sadejstvuje sa 21. divizijom JA u ovladavanju komunikacijom s. Selce — Đakovo (vidi dok. br. 95).

posluga većinom poginula braneći oruđe i uništavajući neprijatelja.—

Neprijatelj preko celog dana tukao artilerijom naše položaje, topovima težeg kalibra.—

Naša avijacija u dva talasa mitraljirala Đakovo i okolinu a bombardovala pozadinu neprijatelja.[30]

Sekcija Vinkovci 1 : 100.000.—

Štab divizije se nalazio na položaju kod grada Đakova.—

Vreme lepo.—

16 aprila 1945 godine:

Jutarnjih časova produžilo se sa potpunim opkoljavanjem neprijatelja u Đakovu, vezujući se u levo sa VI-tom proleterskom divizijom a desno I-vom,[31] koja je napadala svojim pravcem. Naša XXXI-va brigada ostala na starim položajima jugoistočno od grada.—

IV-ta i V-ta brigada prešavši s. Đakovačku Satnicu oko 7 časova preko Ivan Dvora sa dva bataljona ušla je u s. Selce,[32] dok je jedan bataljon V-te brigade u zajednici sa jedinicama Šeste proleterske divizije[33] presekao komunikaciju sa pravca Đakova preko »Pecara Ženste«. Neprijatelj je preko celog dana uporno se borio i branio svoje položaje, a naročito komunikaciju Đakovo — s. Dragotin, odakle je iz svoje pozadine preko celog dana tukao pešadiske i artileriske jedinice, a naročito s. Selce.

Oko 16 časova delovi naše XXXI-ve brigade probili su se u Đakovo na tri mesta, zauzimajući kuću po kuću, spojili su se sa VI-tom proleterskom divizijom i našom V-tom brigadom, jednovremeno upadajući, i konačno u 20.30 časova zauzet je grad Đakovo.—

Naša artilerija, usled manjka u municiji, slabije nego obično potpomagala napade pešadiskih delova.

Po zauzeću grada Đakova, izvršeno je obezbeđenje istog mesta sa pravca s. Dragotina.

Neprijateljski gubitci: 160 izbačeno iz stroja i 152 zarobljeno. Zapaljeno jedno slagalište sa benzinom artileriskom vatrom.

Zaplenjeno: veći broj automatskog oružja i 5 raznih motornih vozila.—

[30] Opširnije o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 144.

[31] Toga dana je 1. proleterska divizija JA vodila borbe na liniji s. Čaglin — s. Migalovci — s. Ruševo, oko 30 km zapodno od Đakova (vidi dok. br. 87).

[32] Pošto se neprijatelj prethodno povukao iz toga sela.

[33] Sa 1. brigadom te divizije.

Naši gubitci: 57 mrtvih, 259 ranjenih, 2 kontuzovanih. Gubitaka u materijalu nije bilo.—

Rad avijacije: U toku dana izviđačka delatnost, ali ne i potpomaganje naših snaga,[34] mada je vazduhoplovstvo traženo i javljeno o odstupanju neprijateljskih kolona u više redova sa pravca Đakovo — Dragotin.

Neprijateljska se avijacija nije pojavljivala.—

Sekcija Vinkovci — Brod 1 : 100.000.—

Vreme lepo.—

Štab divizije u Đakovu.—

17 april 1945 godine:

Po zauzeću grada Đakova noću između 16/17 ov. m. u zajednici sa VI proleterskom divizijom, jedinice ove divizije smestile su se u sam grad u cilju preuređenja — sređivanja jedinica i odmora, dok su oruđa artiljeriske jedinice na položajima iznad Đakova u pravcima neprijateljskog povlačenja.

Vreme lepo.

Štab divizije u gradu Đakovu.

18 april 1945 godine:

Naređenjem štaba Armije O. br. 142 od 17 ov.m.[35] divizija je izvršila pokret pravcem: Đakovo — Selce — Majar — Slobodna Vlast — Paka — Ruševo — Dijedina Rijeka — Kalinić — s. Buk. Pokret je izvršen u 4 časa ujutru a na određenu prostoriju stiglo se oko 19 časova.[36]

U 19 časova, telefonskim naređenjem komandanta Armije, naša V brigada[37] upućena je na prostoriju Blacka — Viškanci[38] radi obezbeđenja s. Pleternice pravcem iz Slavonske Požege kod s. Sr. Selo — Kuzmica (k. 141) u slučaju pokušaja Nemaca slanja pomoći opkoljenim jedinicama u s. Pleternici. Opkoljavanje sela Pleternice i borbu za isto vodi I proleterska divizija.

[34] Više o radu vazduhoplovstva toga dana vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 147.

[35] Vidi dok. br. 74.

[36] Pokret je izvršen po zapovesti Štaba 21. divizije JA O. br. 46 od 17. aprila u 22 časa za usiljeni marš 18. aprila ka s. Pleternici (vidi AVII, reg. br. 11—1, k. 1043).

[37] Od te brigade, 13. brigade s jednim bataljonom 1. proleterske brigade i Italijanske brigade 1. proleterske divizije JA formirana je Operativna grupa 1. proleterske divizije (vidi AVII, reg. br. 7—6/2, k. 255: naređenje Štaba 1. proleterske divizije JA O. br. sl. od 19. aprila Italijanskoj[a] brigadi da produži pokret iz s. Blacka za s. D. Lipovac, u kome se štab te brigade obaveštava o formiranju Operativne grupe).

38Treba: s. Blacko — s. Viškovci (4 i 5 km severozap. od s. Pletemice).

II divizion artileriske brigade pridodat je našoj V brigadi a njegovo dejstvo bilo je prema potrebi.

Neprijateljski gubitci: 8 mrtvih i 4 zarobljena. Zaplenjeno: 1 šarac, 4 puške i nekoliko bombi od strane izviđačkih delova divizije pri pokretu kroz predele Slavonije na pravcu Buk.

Naših gubitaka u toku dana nije bilo.

Dejstvo avijacije: Svega nekoliko aparata izviđačkog tipa pojavljivala su se prostorijom kretanja divizije. Naročita aktivnost avijacije nije primećena.[39]

Neprijateljska avijacija: Oko 16.30 časova dva neprijateljska »Meseršmita« preleteli su preko kolone u cilju izviđanja pravcem jug — sever, ne dejstvujući.

Veza sa I proleterskom divizijom i Virovitičkom brigadom[40] kao i ostalim jedinicama koje se bore kod Slavonske Požege postojala je.

Sekcija: Brod — Slavonska Požega 1 : 100.000.

Vreme lepo.

Štab divizije nalazi se u s. Buku, a komanda pozadine u s. Ruševu.

19 april 1945 godine:

Prema naređenju štaba Armije, divizija je se prebacila na sektor Pleternica — Brod, zapadno od s. Vrčindola, levo i desno od k. 241, dok su delovi poseli cestu Grujačići[41] — Stari Slatinik koja ulazi u glavnu cestu ka Slavonskom Brodu.

Na ovim sektorima neprijatelj nema utvrđene linije, odnosno utvrđeno je da je neprijateljska borbena linija razbacana i nepravilnog je oblika, tako da ima izvesnu dubinu, dok je ispred nje na mestima postavljena bodljikava žica.

Dodir sa neprijateljem usledio je usled prilaženja ka neprijatelju, dok je opšti napad izvršen u 1.30 časova, koji nije uspeo usled brisanog prostora koga je neprijatelj koristio i davao vatru iz svih automatskih oruđa.

IV brigada po zauzimanju položaja izvršila je pripremu i napala neprijatelja u 20 časova. Napad je potpomagao i disciplinski bataljon naše armije. Posle kratke ali oštre borbe, naše snage su zauzele prve neprijateljske rovove. Borbe su još u toku.

Naša artilerija se postavila na sektoru s. Grgurevići. Jedan kombinovani divizion od dve baterije pukovskih topova 76 m.m. i jedne baterije 120 m.m. minobacača za neposredno potpomaganje naše V brigade.

[39] Više o dejstvu avijacije toga dana vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 154.

[40] U sastavu 40. divizije 6. korpusa JA.

[41] Treba: s. Krajačići (8 km jugoist. od s. Pletemice).

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naši gubitci: 8 ranjenih.

Neprijateljska avijacija je u dva maha nadletala sa po dva aparata vrlo visoko naše položaje, ali je protivavionskom odbranom brzo proterana tako da nije uspela da mitraljira niti bombarduje naše položaje.

Naša avijacija je vršila izviđanje neprijateljskih položaja.[42]

V naša brigada nalazi se i dalje u sastavu I proleterske divizije.

Sekcija: Brod — Slavonska Požega 1 : 100.000.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Grgurevići.

20 april 1945 godine:

Neprijatelj se nalazi u s. Zagradu — k. 135 — Gračinje — k. 216 — k. 253 — k. 242 — Gajić — s. Krajačići — dalje komunikacijom za s. Andrijevci, t.j. koji se takođe nalazi u neprijateljskim rukama.

Naše jedinice, po zauzeću s. Belice, Kadanovci, Frkljevci i Grižići, nalaze se ispred neprijateljskih označenih položaja vodeći borbu sa neprijateljem koji se uporno brani za svaku kotu, sa namerom obezbeđenja neprijateljskih snaga koje se izvlače pravcem: Brod — Batrina — Nova Gradiška, na kojoj je komunikaciji koncentrisao u razmacima veći broj artileriskih jedinica, tukući neprestano naše položaje preko celog dana i noći.

Naročito su žestoke borbe bile oko s. Grižići a gde se i sada vode borbe za k. 242 — Daljić[43] i s. Krajačići sa našom IV brigadom, koja je bila potpomognuta disciplinskim bataljonom armije. Takođe neprijatelj očajnički brani k. 160 iznad sela Andrijevci a to opet u cilju zadržavanja ovog sela radi izvlačenja snaga iz Broda. Sama k. 160 prelazila je nekoliko puta iz ruke u ruku. Neprijatelj je vračao kotu potpomaganjem artilerijom i bacačima, tako da naše jedinice, usled same artileriske vatre, privremeno nisu mogle održati kotu koja je dominantna nad s. Andrijevci.

Naša artilerija potpomagala je jedinice u zauzeću sela Grižića, u zajednici sa II pridodatim divizionom IV brigadi, prema raspoloživim granatama, pri čemu je morala voditi strogo računa o utrošku i stalne rezerve u municiji, zbog toga pomoć artilerije pešadijskim jedinicama nije bila dovoljna, usled

[42] Opširnije o izviđačkoj delatnosti avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 157.

[43] Treba: Gajić, k. 242 (4 km severozap. od s. Andrijevaca, zapadno od Sl. Broda).

čega i jeste razlog velikih gubitaka ljudstva pešadiskih jedinica, baš zbog slabe potpore artilerije.

Neprijateljska artilerija je mnogo malobrojnija od naše ali neprestanim dejstvom je na mnogo većoj aktivnoj visini nego naša usled nedostataka granata.

Neprijateljski gubitci: 64 mrtva i 8 zarobljenih. Ovde nisu naneseni gubitci neprijatelja koji se vide na komunikaciji Brod — Zagreb.

Naši gubitci: 18 mrtvih, 102 ranjena i 6 nestalih, a disciplinskog bataljona armije 84 ranjenih koja su prošla kroz naš Med.san. bataljon, dok gubitci u mrtvima nisu nam poznati.

Dejstvo avijacije: U nekoliko naleta avijacija je potpomagala napade naših jedinica na s. Grižići, tukući samo selo kao i komunikaciju Brod — Zagreb koja se nalazi tako reći pod neprestanim dejstvom naše avijacije.[44]

Neprijateljska avijacija se u dva maha pojavila sa dva aparata, vršeći izviđanje, pri čemu nije tukla naše položaje.

Inžinjeriski bataljon sa ostalim inžinjeriskim jedinicama divizije upotrebljavaju se za osposobljavanje pozadinskih puteva.

Redovno je održavana veza levo sa XI i desno sa I proleterskom divizijom.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Grgurevići.

V brigada i dalje u sastavu I proleterske divizije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK ŠTABA
major,
M. P. Mil.[45] Maksimo vic

[44] **Opširnije o tome vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 160.**

[45] **Milivoj**

BR. 90

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 22. UDARNE DIVIZIJE OD 21. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 7. DO 18. APRILA[1]

Š T A B
22 UDARNE DIVIZIJE J. A.
(operativni otsek)
Op. br. 107
21. IV-1945 g.

I Z V O D
IZ OPERATIVNOG DNEVNIKA ZA RAZDOBLJE 7-IV DO 18-IV — 1945 GOD.

7-IV-1945 god.

8 brigada: po naređenju ovoga Štaba, brigada je izvršila pokret sa dosadanjih prostora[2] pravcem Sremska Mitrovica, gde je stigla istoga dana do podne. Odmah posle podne nastavlja pokret vozom Srem. Mitrovica — s. Kukujevci, a odatle pešice do s. Morović. Po pristizanju u s. Morović brigada se je razmestila u toku noći radi prenoćišta i odmora.

10 brigada: prema usmenom naređenju komandanta ove Divizije, brigada vrši prebacivanje preko r. Save u noći 6/7 aprila kod Sremske Mitrovice.[3] Prebacivanje svih jedinica izvršeno je oko 8 časova ujutro. Po prelazu r. Save, brigada nastavlja pokret vozom Sremska Mitrovica — s. Kukujevci, a odatle peške za s. Batrovci, gde zaposeda položaje, koje je ranije držala 1 brigada VI ličke divizije/[4]

Posedanje položaja izvršeno je u prvi sumrak sledećim redom:

a) 1 bataljon ove brigade poseo je položaj oslanjajući se svojim levim krilom na r. Spačva, pa sve do jugozapadnog dela s. Lipovca;

b) 2 bataljon poseo položaj ispred s. Batrovaca pored r. Bosut, pa sve do okuke prema k. 90[5] (Gradina);

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 17—2/1, k. 256.
[2] Odnosi se na rejon s. Glušaca, severozap. od šapca.
[3] Brigada se do tada nalazila u s. Gornjoj Bari, kod ušća Drine u Savu.
[4] Misli se na rejon s. Lipovca, na ušću Spačve u Bosut.
[5] Ta kota nije uneta u sekciju 1:100.000.

v) 3 bataljon poseo položaj severoistočni deo s. Lipovca, pa sve do kanala koji prolazi kroz s. Lipovac. Međuprostore između 1 i 3 bataljona zatvarala je automatska četa.

U toku noći nije bilo nikakvih događaja.

12 brigada: u 7,30 časova pristigla do r. Save kod Srem. Mitrovice.[6] Do 8 časova izvršeno je prebacivanje 2 čete 1 bataljona, a kasnije obustavljeno sa prebacivanjem jedinica ove brigade, pošto je pristigla 8 brigada i počela ona sa prebacivanjem svojih jedinica. Do 12 časova obadve brigade izvršile su prebacivanje. Po izvršenom prebacivanju, brigada nastavlja pokret Sremska Mitrovica — s. Laćarak — Martinci — Kuzmin — Kukujevci, gde je stigla do 18 časova, izuzev komore, i tu se razmestila.

Artileriska brigada: u Šapcu. Obuka po rasporedu rada, osnovni stavovi, pozdravljanje i oslovi javan je, okretanje u mestu i u kretanju, časovi iz pešadiskog egzercira, izviđanje i obeležavanje puta.

Bataljon veze: u noći 6/7 izvršeno je prikupljanje svih podignutih telefonskih linija u gr. Šapcu zbog pokreta. Pokret je izvršen u 2 časa pravcem Šabac — Sremska Mitrovica, gde je bataljon stigao istoga dana i izvršio prebacivanje preko r. Save, gde je odmah posle prebacivanja telefonska četa produžila pokret za s. Morović, a štabna četa ostala na prenočište u Srem. Mitrovici.

Pionirski bitaljon: u 8 časova vrši pokret Šabac — s. Nočaj

8-IV-1945 g.

8 **brigada:** po naređenju Štaba divizije 1 i 3 bataljon ove brigade vrše pokret sa dosadanjih prostora s. Morović za s. Batrovci, sa zadatkom da Smene jedinice 10 brigade. Pošto danju smena se nije mogla izvršiti, to je ista izvršena u toku noći 8/9.

- **10 brigada: 1** i 3 bataljon ove brigade na istim položajima, dok je 2 bataljon oko 19 časova smenjen od strane bataljona 8 brigade. Pošto su položaji ovog bataljona zaposednuti od bataljona 8 brigade, ovaj kreće sa tog prostora i zaposeduje položaje između 1 i 3 bataljona, koji je prostor do tada držala automatska četa ove brigade.

[6] **Pre tog pokreta je bila u s. Tabanoviću (6 km severozap. od Šapca).**

Neposredno pre promene položaja 2 bataljona, ranjena su 4 druga od strane neprijateljskih minobacača, od kojih umrla su dva. Štab brigade u s. Šalašu.

Značajnih promena na sektoru ove brigade nije bilo.

12 brigada: u s. Kukujevci. Usmeno od načelnika divizije naređeno je da krene za s. Morović, ali je napomenuto da se pokret izvrši posle prijema pismene zapovesti.

Artileriska brigada: vrši uređivanje vojničkih stanova i ostalih prostorija. Od 8 do 11 časova lekarski pregled ljudstva i konja. Posle podne učenje pesama — pevanje u stroju prilikom kretanja.

Bataljon veze: štabna četa ovog bataljona vrši pokret Mitrovica — s. Morović. Po pristizanju u s. Morović odmah je pristupljeno podizanju potrebnih telefonskih linija i centrala ka položaju i uvođenju po kancelarijama štabova.

Pionirski bataljon: vrši pokret od s. Noćaja do s. Morović.

9-IV-1945 g.

8 brigada: u toku celoga dana **1** bataljon ove brigade držao je položaje od crkve, koja se nalazi blizu obale r. Bosuta u s. Batrovci, šireći se desno do zavijutka reke — s. Gradina, gde je stalno održavana veza sa jedinicama 42 makedonske divizije.[7] Naročitih događaja na ovom sektoru nije bilo. U toku večeri oko 20 časova položaji ovog bataljona preuzeti su od strane jedinice 12 brigade, a ovaj smestio se u s. Batrovci.

3 bataljon ove brigade u toku celoga dana držao položaje od crkve, šireći se u levo sve do položaja 10 brigade. U toku dana veza sa Desetom brigadom nije se mogla održavati, usled brisavosti prostora, koji se nalazi između desnog krila 10 brigade i levog krila ove brigade. U toku večeri ovaj bataljon smenjen je od strane jedinica 12 brigade, a ovaj smestio se u s. Batrovci.

2 bataljon izvršio pokret iz s. Morovića za s. Batrovci, gde se je i smestio.

Štab brigade i delovi Štaba brigade izvršili pokret iz s. Morovića i smestili se u s. Batrovci.

U toku večeri ovoga dana brigada je pokušala da prebaci obaveštajnu grupu, sa zadatkom izviđanja neprijateljskih položaja i prikupljanja podataka o neprijate-

[7] **Reč je o 16. brigadi 42. divizije JA.**

lju,[8] no prebacivanje preko reke je osujećeno, jer neprijatelj je aktivno dejstvovao mitraljeskom vatrom. Leva obala r. Bosuta u celoj svojoj dužini zaposednuta od neprijatelja.

10 brigada: na istim položajima. U toku dana neprijatelj tukao položaje na sektoru 1 i 3 bataljona, izbacivši 4 granate i 13 na sektoru 1 bataljona, 4 na sektoru 3 bataljona. Neprijatelj je tukao i minobacaćima, bacivši 17 mina na položaju 3 bataljona. Gubitci od ovoga: dva ranjena i dva kontuzovana druga iz 3 bataljona. 3 bataljon oko 6 časova tukao je minobacaćima s. Lipovac, gde je bio položaj neprijatelja. Od izbačenih mina u 6 časova gubitak neprijatelja nije poznat, a od mina bacanih u 18 časova zapaljena je gađana kuća, gde su verovatno naneti gubitci neprijatelju.

Drugih značajnih promena na sektoru ove brigade u toku dana nije bilo.

12 brigada: zapovešćom ove Divizije Op. br. 77/45 g.[9] brigadi je naređeno da izvrši pokret u 5 časova za s. Morović — Batrovci. U 10 časova Štab brigade stigao je u s. Morović, gde mu je izdato usmeno naređenje od strane Štaba divizije i to: ova i 8 brigada forsiraće r. Bosut severozapadno od s. Batrovci noću 9/10 i to najpre 8 pa onda ova — 12 brigada. Po prelazu reke 8 brigada orijentisaće se prema s. Apševci — Podgrađe, a 12 prema s. Ilinci. Ovaj rad koordinirati sa delovima 42 divizije. U cilju izvršenja ovoga zadatka brigada je krenula za s. Batrovci. Na 1 km od s. Batrovci neprijatelj primetio 1 bataljon i osuo topovskom vatrom na njega, kojom prilikom ranio je 6 drugova.

Naknadno je naređeno od strane Divizije da se prelaz neće vršiti 9/10, a za isti narediće se naknadno.[10] 3 bataljon smenio je sa položaja delove 8 brigade.

Artileriska brigada: od 7—8 časova pešadiski egzercir: jedinačna obuka, kretanje običnim i trčećim korakom i trkom. Prelaz iz jedne brzine u drugu. Okretanje u mestu i kretanju. Od 8—11 časova obuka po specijalnosti. Od 14—15 obuka — politička nastava; od 15 do 16 časova rad u kasarni; od 16—17 hipologija; od 17—18 stra-

[8] Na tom sektoru, od s. Ilinaca do (zaključno) s. Lipovca, bio je 1230. puk nemačke 41. pešadijske divizije (vidi dok. br. 37, objašnjenje 2).

[9] Nije nađena u AVII.

[10] u Prelaz je izvršen noću 11/12. aprila, prema zapovesti Štaba 1. armije JA, O. br. 125 od 11. aprila za proboj sremskog fronta (vidi dok. br. 37).

žarska služba. Nastava se izvodi prema izrađenom planu i programu ruskih instruktora.

Bataljon veze: vrši uređenje stručnih sprema i materijala, kao i čišćenje ličnih sprema i oružja. Ispitivanje neispravnih linija i otklanjanje smetnji. Vrši podizanje tei. linije od s. Erdevika do s. Kukujevci.

Pionirski bataljon: na odmoru u s. Morović.

10-IV-1945 g.

8 brigada: rađeno sa vojskom borbena obuka — opisivanje automatskog oružja, kao i rus. bombi. Noću između 10/11 izvršen je raspored teških mitraljeza i minobacača na desnoj obali r. Bosut, koji su ukopani u rovove na samoj obali reke. Za vreme ovog utvrđivanja neprijatelj s vreme na vreme tukao je ove položaje, ali žrtava nije bilo. Primećeno da se neprijatelj na levoj obali reke kreće manjim snagama, t.j. patrolama od 5–6 ljudi, a po danu ne može se primetiti nikakvo kretanje. Pontoni kojima se treba izvršiti prelaz doterani su na određenim mestima i maskirani.

10 brigada: sve jedinice ove brigade ostale su na istim položajima sa istim zadatkom. Znatnijih promena u toku dana nije bilo, osim povremenih čarki. Patrole na sektoru 1 bataljona vršile su manje prepade i pri tome je došlo do uzajamnog puškaranja patrola. 3 bataljon tukao minobacaćima neprijateljske rovove. Gubitci neprijatelja nepoznati. Sopstvenih gubitaka nije bilo. U toku dana primećeno je da neprijatelj vrši utvrđivanje postavljanjem teških oruđa na ivičnim kućama u s. Lipovcu. Negde u pozadini nperijatelja čule se velike detonacije, čiji pravac nije mogao biti određen, te se pretpostavlja da je vršio rušenje nekih objekata u svojoj pozadini.

12 brigada: oko 14 časova članovi Štaba ove brigade otišli u Štab 8 brigade radi dogovora o zajedničkom radu. Malo zatim tamo je stigao komesar divizije sa načelnikom štaba. Naređeno je da će se prelaz izvršiti noću 10/11 aprila oko 24 časa.

Radi potpomaganja prelaza 8 brigade, ova brigada postavila je 12 bacača i 12 mitraljeza. Pozvati su štabovi bataljona i dat im je zadatak: odmah po prebacivanju 8 brigade prebaciće se 1 bataljon, koji će se orijentisati prema s. Ilinci, štiteći bok 8 brigade. Za njim će se prebaciti 2 bataljon, koji će se povezati sa desnim krilom 8 brigade i levim krilom 1 bataljona. Zatim četa automati-

cara, 3 bataljon, četa protivtenkovskih pušaka, četa za vezu.

Do uveče izabrana su mesta za mitraljeze i bacače.

Oko 18 časova naređeno je da se prelaz neće vršiti noću 10/11. t.m.[15]

Arileriska brigada: pre podne pešadiski egzercir i obuka po specijalnosti, a po podne politička nastava, red u kasarni i razne službe i odnosi, opis pešadiskog naoružanja i stražarska služba.

Bataljon veze: vrši ispitivanje telefonskih linija; održavanje veza međustanica s. Morović — s. Batrovci.

Pionirski bataljon: zanimanje po rasporedu rada. Od 7 do 9 časova vršena je smotra stanova i smeštaj vojnika. Od 9 do 11 ratna služba: vrste pripravnosti, prosta, stroga i pripravnost pod oružjem; vrste stanovanja: logorovanje, bivakovanje, kantonovanje i u fortifikaciskim objektima

ll-IV-1945 g.

8 brigada: po naređenju Štaba divizije[12] brigada je dobila u zadatak da se pripremi za prelaz preko reke Bosute i protera neprijatelja sa leve obale iste reke.[13]

1 bataljon zauzeo je položaj od crkve u s. Batrovci, šireći se udesno. Na njegovom sektoru skoncentrisani su svi teški mitraljezi na same obale reke Bosut, kao i minobacači, koji su imali zadatak da podržavaju vatru prilikom prebacivanja jedinica preko reke. Desno od njega zauzeo je položaj 2 bataljon, koji je imao zadatak da potpomaže mitraljeskom i minobacačkom vatrom jedinice bataljona. Levo od crkve zauzeo je položaj jedan bataljon iz 12 brigade, koji je imao zadatak da štiti prelaz naših trupa koje se prebacivale levo[14] od crkve s. Batrovci. Posle izvršene pripreme, tačno u 23 časa, počelo je prebacivanje 1 voda 1 čete 1 bataljona i voda čete automatičara. Neprijatelj je otvorio mitraljesku vatru na naše jedinice, koje su već bile ukrcane na pontonima, no njegova vatra bila je sprečena usled jake mitraljeske i minobacačke vatre od strane naših bataljona. Vod čete automatičara posle svoga prebacivanja izvršio je juriš na bunkere neprijatelja, koji su se nalazili na samoj obali reke Bosut;

[12] i [15] Vidi dok. br. 58.

[13] Radi se o prebacivanju preko r. Bosuta noću 11/12. aprila u vezi sa probojem sremskog fronta 12. aprila u zoru.

[14] Treba: desno. Radi se o gore pomenutom 1. i 2. bataljonu 8. brigade.

ovladali neprijateljskim bunkerima bacajući bombe i vatrom iz automata. U isto vreme napravio je mali mostobran 1 i 2 bataljon. U tom prvom udaru zarobljeno je 5 Nemaca, ubijeno 22 i 6 skočilo u vodu — reku i udavilo se. Po uspostavljanju mostobrana od naših jedinica omogućeno je prebacivanje svim bataljonima ove brigade na suprotnoj strani reke, tako da 1 bataljon, šireći se ulevo, zauzeo je neprijateljske položaje u samoj šumi i šljivaku. 2 bataljon, šireći se desno pokraj reke, isto je zauzeo neprijateljske položaje i omogućio slobodan prolaz 3 bataljonu, koji je imao zadatak da protera neprijatelja između 1 i 2 bataljona.

10 brigada: u toku ovoga dana nije bilo nikakvih promena i novosti na sektoru ove brigade, osim male artileriske vatre od strane neprijatelja. Štab brigade dobio je zadatak da u prvi sumrak brigada krene sa položaja ispred s. Lipovca i da noću 11/12 forsira r. Spačvu na okuci levo od istoga sela, napadne neprijatelja, koji se nalazio utvrđen na levoj obali iste reke, i protera ga.

12 brigada: neprijatelj povremeno tuče položaje ove brigade bacaćima i mitraljezima. Oko 17 časova bigada je dobila drugu zapovest[15] od strane ovoga Štaba divizije, kojom je izmenjen prvi zadatak ove brigade. Prema ovoj novoj zapovesti, raspored jedinica brigade bio je sledeći: 3 bataljon pridodat je 8 brigadi, koja je dobila u zadatak forsiranje r. Bosut na Balatunu kod s. Batrovci. 1 bataljon u toku noći 11/12 zaposešće položaje južno i jugozapadno od is. Lipovca na 500 met. od neprijateljskog položaja. 2 bataljon takođe u toku noći 11/12 zaposešće položaje južno i jugoistočno od s. Lipovca na 600 m. i to mu ima poslužiti kao polazni položaj za napad. Četa automaticara postaviće se u već pripremljene rovove južno od s. Lipovca. 3 bataljon, koji je u sastavu 8 brigade, po forsiranju reke Bosut i zauzimanju Podgrada napadaće s. Lipovac sa severne strane. Čas napada predviđen je za sve jedinice u 5 časova 12 aprila.

Artileriska brigada: zanimanje po rasporedu rada.

Bataljon veze: sa svima odeljenjima na položaju. Organizacija veza po utvrđenom planu za pretstojeću ofanzivu nasilnog prelaza r. Bosut. Podizanja telefonske linije po frontu radi povezivanja sa Artileriskim divizionom 42 divizije, 8, 10 i 12 brigadom i sa I armijom. Vršena je popravka telefonskih linija, koja je bila prekinuta sedam puta od strane neprijateljske artilerije, raz-

nošenjem iste od 7 do 300 metara. Veza je uspostavljena za 18 minuti. Tom prilikom ranjen je jedan drug u nogu..

Pionirski bataljon: obuka po rasporedu rada.

12-IV-1945 g.

8 brigada: pošto se je neprijatelj prebacio u svoje sledeće rovove, koji su bili jako utvrđeni, naše jedinice počele su sa ukopavanjem pokraj ivice šume i posle svoje koncentracije i prikupljanja snaga izvršile su juriš na neprijateljska utvrđenja i delimično bili su zauzeti neprijateljski rovovi. No jaka neprijateljska minobacačka, mitraljeska i artileriska vatra omogućila je neprijatelju da opet zauzme ove rovove.

U toku cele borbe vršena su četiri juriša i kontrajuriša od strane naših jedinica i neprijatelja.

Usled ranjavanja i poginulih rukovodilaca, jedinice nisu mogle više da se odupru neprijateljskom napadu i bile su primorane da se prebace ponovo na desnu obalu r. Bosuta usled dejstva jake neprijateljske artileriske vatre.

U toku ovih borbi brigada je pretrpela sledeće gubitke:

Poginulih rukovodilaca..... 18
Ranjenih rukovodilaca..... 105
Poginulih boraca..... 49
Ranjenih boraca 279
Nestalih boraca..... 10.

Neprijateljski gubitci: prema podacima štabova bataljona, ubijeno je oko 60 neprijateljskih vojnika, a za ranjene nemamo tačne podatke.

10 brigada: u noću između **11/12** t.m. brigada je izvršila forsiranje r. Spačve. Jedinice ove brigade oko 3 časa ujutro stupile su u borbu sa neprijateljem, obrazujuću mostobran i odbacivši neprijatelja u pravcu reke Bosut. Borba je trajala sve do 22 časa, jer je neprijatelj davao silan otpor pri ovome povlačenju. U ovoj akciji uspelo je da se očisti i šuma na desnoj obali r. Spačve sve do r. Bosuta.

U toku borbi brigada je pretrpela sledeće gubitke: 25 mrtvilu i 69 ranjenih drugova. Nestalih drugova nije bilo.

Neprijateljski gubitci sledeći: 55 mrtvih i zarobljeno 10 neprijateljskih vojnika.

12 brigada: na sektoru ove brigade tačno u 5 časova otpočela je jaka minobacačka vatra, a zatim i mitraljes-

ska. Posle ove vatre na 15 minuta, oba bataljona pošli su u napad. S obzirom na [postojanje] minskih polja, manevrisanje je moralo biti pažljivije, da bi se izbegli u podilaženju gubitci od mina, u čemu se je i uspelo. Neprijatelj je davao vrlo jak otpor iz bunkera i sa leve obale r. Spačve i Bosuta unakrsnom vatrom. Oko 6 časova, desno krilo 2 bataljona uspelo je da se znatno približi s. i delu sela, dok prvi bataljon uspeo je levim krilom da se približi prvim kućama sela Lipovca. 2 bataljon uspeo je oko 9 časova da dođe do na 100 m. južno od sela pod teškom neprijateljskom vatrom bacača, topova, mitraljeza, ali se dalje nije moglo. Radi kombinovanja stanja stvari, naređeno je 1 bataljonu da svojim desnim krilom pođe napred da bi na sebe privukao više neprijateljske vatre, jer je položaj 2 bataljona bio dosta nezgodan u tome što je neprijatelj koncentrisao topovsku vatru na njega, a sa leve obale r. Bosut tukao je mitraljezima predteren ispred streljačkog stroja. Neprijatelj je zbilja, posle toga, bacačima i topovima tukao povremeno položaje 1 bataljona, koji je međuvrerneno uspeo da se i desnim krilom približi selu. U 10 časova naređeno je 1 i 2 bataljonu da se pripreme za odlučujući juriš, koji da počne u 10,30 časova, s tim da u 10,15 počne jaka minobacačka i mitraljeska vatra.

Juriš je počeo u 10,30 časova i uspeli su sa manjim snagama obadva bataljona da uđu u s. Lipovac. Bunkeri su se i dalje držali, i bez njihovog likvidiranja nije se moglo ući sa većim snagama u selo.

U 11,10 časova naređeno je da se ovi bunkeri tuku jakom minobacačkom vatrom, a da male grupe strelaca jurišaju na njih i bacaju bombe, na koji način uspelo se je da se istim ovlada. Neprijatelj je počeo da se povlači ali pod vrlo jakim otporom. Pokušano je da se neprijatelju preseče ostupnica preko r. Bosut, ali to se nije moglo postići, zbog toga što neprijatelj i na levoj obali reke imao jaka utvrđenja, odakle je štitio povlačenje svojih snaga.

Tačno u 13 časova s. Lipovac je zauzeto, a neprijatelj, pod zaštitom jake artileriske, minobacačke i mitraljeske vatre s leve strane r. Bosut, uspeo je da se prebaci preko skele na levu obalu r. Bosut prema s. Apševci, dignuvši u vazduh skelu.

Neprijatelj je u s. Lipovcu ostavio 4 mrtva. Prema iskazu meštana na njegovoj strani bilo je prilićan broj ranjenih, a i mrtvih, ali su oni blagovremeno evakuisani

preko skele na levu obalu r. Bosut. Saznato je i to, da je od naše minobacačke vatre ubiven nemački komandant odbrane s. Lipovca — major, ali njegov leš nije nađen.

Zarobljenih nema. Plena takođe nema.

Naši gubitci u ljudstvu sa 3 bataljonom:

poginulih ...46, od kojih 11 rukovodioca,
ranjenih ... 145, od kojih 23 rukovodioca.

Gubitci u materijalu 3 bataljona, koji se je nalazio pod komandom 8 brigade:

Mitraljeza »Maksim« komplet ...	2
Postolja za mitraljeze »Maksim . .	2
Ruskih karabina.....	35
Mašinki.....	22
Šaraca	3
Pištolja.....	5

Utrošena municija:

— za ruske karabine	13.245
— za srpske puške.....	710
— za mašinke.....	20.045
— šarce.....	19.100
— za brengale.....	4.480
— za mitr. »Maksim«.....	19.680
— za protivtenkov. puške	375
— za engleske strojnice	220
— za pištolje	22
— mina.....	291
— bombi	122

Avijacija nije sarađivala.

Vreme lepo. Mesto Štaba brigade u rovu na južnom delu sela.

Artileriska brigada: obuka po rasporedu rada. Ova brigada i dalje se nalazi u Šapcu.

- **Bataljon veze:** učetvuje na mestu prevoza za prihvat ranjenika, prenoseći ih do bolničkog previjališta, gde daje pomoć u previjanju. Prebacuje ranjenike od položaja do s..Morović, gde se nalazi Hirurška ekipa i bolnica divizije. Vrši prevoz i snabdevanje borbene jedinice sa municijom.

Usled iznenadno stvorene situacije, bataljon zaposeda obalu r. Bosut, radi zaštićavanja naše jedinice pri povlačenju i prelaz preko reke Bosut.

Za vreme borbe Ili 12[og] bataljon je izvršio šest periodičnih zadataka:

1) organizaciju veze pre borbe
2) održavanje veze za vreme borbe
3) prihvat i odašiljanje ranjenika
4) prenos, prevoz i doturivanje municije
5) aktivno učešće u odbrani prevoza i
6) produžavanje telefonskih linija — veza do s. Komletinci.

Pionirski bataljon: na raspoloženju Med. san. batu, radi prenosa i evakuacije ranjenika.

13-IV-1945 god.

8 brigada: po naređenju Štaba divizije, brigada vrši pokret sa prostora s. Batrovci pravcem: s. Apševci — s. Podgrađe — s. Nijemci i smestila se na prostoru s. Kornletinici. Za vreme ovoga pokreta nigde se nije naišlo na neprijatelja.

Veza održavana radiostanicom.

10 brigada: nastavlja sa napredovanjem u sledećim pravcima: 1 bataljon od r. Bosut prema s. Otok. Sukoba sa neprijateljem u toku ovoga napredovanja nije bilo. Po naređenju Štaba divizije, brigada je trebala napasti u zoru s. Podgrađe. Ovo je učinjeno od strane 2 i 3 bataljona. No neprijatelja nije bilo, jer se ranije evakuisao. Ova dva bataljona nastavljaju napredovanje prema s. Otoku, no i tamo neprijatelja nije bilo. U ovom selu — Otoku razmestila se je cela brigada.

12 brigada; vrši pripremu radi prelaza r. Bosut na severnom delu s. Lipovca u cilju preuzimanja s. Apševaca. Izviđanjem ustanovljeno da je leva obala ove reke vrlo jako utvrđena, o čemu je izvešten i Štab divizije. Komandant divizije stavio je u zadatak brigadi da krene pravcem 10 brigade i da izvrši prelaz kod Sv. Luke, pa zatim preći reku Bosut kod Banovićeva Salaša[14] i napasti u toku 13-IV- s. Podgrađe sa severne strane.

U 2 časa ovo naređenje izmenjeno je, s tim što će brigada krenuti istim pravcem, ali da ne ide za Podgrađe, već da u sadejstvu 10 brigade preuzme s. Nijemci, Komletince i Otok.

Brigada je odmah krenula na izvršenje ovoga zadatka, no Nemci međuvremeno su se povukli, tako da nije došlo do nikakvih borbi te je brigada stigla do s. Komletinci, gde se je i razmestila, za prenočište.

[14] Nije naden na sekciji 1:100.000.

Bataljon veze: prikuplja nepotrebnih telefonskih linija, radi pokreta. Vrši prevoz — prebacivanje ljudstva čamcima i skelama preko r. Bosut, nastavljajući putovanje ka s. Apševci — s. Podgrađe i Komletinci, gde se je i razmestio po pristizanju.

Pionirski bataljon: usmenim naređenjem bataljon je izvršio pokret s. Morović — Lipovac, gde je odmah po pristizanju stupio izradi skela na buradima za prevoženje preko r. Bosut. Ova skela je bila gotova do 10 časova. U 10,30 časova izdato je usmeno naređenje ađutantu bataljona od strane komandanta divizije da odmah motociklom ode do s. Podgrađa i tamo organizuje prelaz preko r. Bosuta. Ađutant je uspeo sa mештanima da napravi i postavi pešačko brvno za prelaz preko reke na gore označenom mestu do 12,30 čas. U 14,30 časova naređeno je ađutantu od strane komandanta divizije da iz Lipovca prebaci dva pontona za skelu za prevoženje komore u s. Podgrađu. Naređeno je da ceo Pionirski bataljon krene iz Lipovca za Podgrađe, sa zadatkom da tamo izradi skelu na pontonima. Bataljon je stigao u Podgrađe, pristupio izradi skele i izradio je do 20 časova, gde je vršeno prevoženje komore i dr. stvari.

14-IV-1945 god.

8 brigada: vrši pokret sa dosadanj**ih** prostora pravcem: Otok — s. Privlaka — s. Rokovci — Vinkovci. Po pristizanju u Vinkovce, brigada je izvršila razmeštaj u severnom delu grada. Za vreme ovog pokreta nije se naišlo na neprijatelja.

Veza održavana radiostanicom.

10 brigada: rano ujutru sa svima svojim jedinicama u pokretu od s. Otok ka Vinkovcima. Za vreme pokreta nije došlo do sukoba sa neprijateljem. Uhvaćen je jedan neprijateljski vojnik iz redova ustaša u šumi u blizini Vinkovaca. Istoga dana brigada je stigla u Vinkovce, gde je izvršen smeštaj jedinica.

12 brigada: u zoru kreće za Vinkovce iz s. Komletinci. Kod s. Privlaka jedna kola naišla su na minu, od koje je ranjeno 5 drugova. Brigada je stigla u Vinkovcima, gde je izvršila razmeštaj.

Bataljon veze: vrši pokret u pravcu Vinkovci. Podiže potrebnih telefonskih linija u Vinkovcima, kao i prikuplja telefonskog kabla, koji je ostavljen od neprijatelja.

Pionirski bataljon: u 6 časova bataljonu je naređeno da izvrši pokret za Vinkovce, sa zadatkom da usput izradi

na dva mesta prelaze preko reke Bosut. Bataljon je krenuo u 6 časova, ostavivši jedan vod da nastavi sa prevoženjem komore kod s. Podgađe, i stigao u s. Privlaku u 16 časova. Dalje je nastavio pokret za Vinkovce, gde je po pristizanju razmešten.

15-IV-1945 g.

8 brigada: na sektoru ove brigade novog nema ništa. Daje obezbeđenje sa severne strane Vinkovaca, prema s. Mirkovići.[17] U toku dana uhvaćena su 23 Nemca i 3 ustaša, i predati su Štabu divizije.

Dva bataljona ove brigade vršili su pretres šuma, no nije se naišlo na neprijatelja.

10 brigada: u toku dana vojska je vršila čišćenje i uređenje kasarne i stanova. A posle podne vršeno je čišćenje oružja i spreme.

12 brigada: po naređenju Štaba divizije, uputila je dva bataljona u cilju čišćenja šume Jalušce[18] od rasprsnutih ustaških bandi. Sa bataljonima je rukovodio komandant brigade i načelnik štaba. Prilikom pretresa nije se moglo ništa naći i primetiti.

Bataljon veze: vrši uređenje materijala i prostorija za stanovanje i prikupljanje ratnog plena, kao i podizanje potrebnih telefonskih linija, i uvođenje u centralu.

Pionirski bataljon: vrši razmeštaj u Vinkovcima.

16-IV-1945g.

8 brigada: na obezbeđenju grada Vinkovaca. Zarobljena dva nemačka vojnika, koja su bila presvučena u civilu; odmah predana Štabu divizije.

10 brigada: na savetovanju vojno-političkom kod Štaba divizije. Pre podne 1 bataljon vršio je parenje.

2 bataljon sa 1 četom na obezbeđenju, dok su ostali delovi brigade vršili čišćenje oružja, kasarnskih prostorija, konjušnica, magacina i dr.

12 brigada: štab brigade na vojno-političkom savetovanju sa Štabom divizije. Kod jedinica parenje.

Bataljon veze: vrši uređenje stručnih sprema i prikupljenog materijala kao i čišćenje ostalih prostorija u krugu i pranje veša.

Pionirski bataljon: postrojava most na r. Bosut u Vinkovcima.

[17] **Treba: s. Mirkovci (2 km jugoist. od Vinkovaca).**

[18] **Nije nađen na sekciji 1:100.000.**

17-IV-1945 g.

8 brigada: pošto je bilo teško da se utvrdi tačarr broj gubitaka i piena ove brigade, cela brigada bila je postrojena izvan varoši, gde se je vršilo prebrojavanje ljudstva, raspodela oružja i kola, kao i dopuna komandi četa i vojno-političkih rukovodilaca. Disciplinski bataljon rasformiran je i pridat svim batalj onima.

10 brigada: pre podne vojnički časovi po jedinicama: pešadiski egzercir, jedinačna obuka vojnika, razna prestrojenja, u mestu i pokretu, sa i bez oružja. Bataljoni su sa malim delovima davali obezbeđenje. Posle podne održan sastanak svih štabova bataljona sa Štabom brigade u prisustvu političkog komesara Divizije.

12 brigada: po naređenju Štaba divizije, brigada je uputila 2 bataljon radi pretresa šume severozapadno od Vinkovaca: Durgutovica, Široka Voda,[19] Grabina, gde se sumnja da se kriju ustaške bande. Jedna četa 2 bataljona upućena je da izvidi s. Gaboš, Križevci i Jarmina, gde se takođe sumnja na ustaške bande.

Oko 20 časova bataljon se vratio sa terena, izveštavajuci da nije naišao na ustaše i Nemce.

Bataljon veze: izvodi nastavu po rasporedu rada, a takođe i Pionirski bataljon.

18-IV-1945 g.

8 brigada: u toku ovoga dana vrši pretres okolnih šuma oko Vinkovaca sa po jednom četom iz svih bataljona. 1 bataljona 1 četa na obezbeđenju električne centrale. Jedna četa 2 bataljona, u cilju ispitivanja terena, upućena u s. Ostrovo, Tordinci, Pačetin i desno do s. Nuštar, kao i pretresanja okolnih šumica od ustaških bandi. Jedna četa trećeg bataljona — s. Cerić, [pst] Henrikovci, [s.] Marinci i s. Bršadin, sa napred označenim zadatkom.

Sa ostalim delovima brigade radi se na vojno-političkom uzdizanju.

10 brigada: izvodi obuku po rasporedu rada: vodna obuka, prestrojenja u mestu i pokretu. Posle podne sa rukovodstvom bataljona analiza akcije i zaključci iz iste u prisustvu jednog člana Štaba brigade.

12 brigada: izvodi se obuka po rasporedu. Štabovi bataljona na sastanku sa Štabom brigade, sa dnevnim redom: analiza akcije, popuna kadra i budući rad; razno.

[19] Treba: Široka međa (12 km severozap. od Vinkovaca).

Bataljon veze: komandant bataljona vrši smotru nad stručnim materijalom i ličnom spremom. Održavaju se vojno-politički časovi.

Pionirski bataljon: obučava borce o minama i minskim poljima, delovi mina »S«, mini i upaljaču koji se za istu upotrebljava. Postavljanje nemačke »Šum« mine, njeno pronalaženje i dezaktiviranje.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Polit, komesar — p. pukovnik,
(Živko Živković)
Živko Živković

M. P.

Komandant —pukovnik,
(Pero Popivoda)
Pero Popivoda

Načelnik Štaba — major
(Valentin Horvatić)
Valentin Horvatić

BR. 91

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 22. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA PRAVCEM SLAVONSKA POŽEGA — PAKRAC

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 150
22. aprila 1945. g.
2 h

Z A P O V I J E S T
Sekcija Brod — Pakrac — Nova Gradiška 1:100.000

U ofanzivnim borbama po oslobođenju Đakova, Striživojne i Vrpolja naše jedinice nastavile su gonjenje neprijatelja i u trodnevnim borbama skršile neprijateljsku odbranu Pleternice, Broda i Sl. Požege i oslobodile ova mjesta. U teškim borbama za Pleternicu, Brod i Požegu, gdje je neprijatelj raspolagao krupnim snagama, naše jedinice postigle su značajne rezultate.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 17—1/2, k. 784.**

Slomivši neprijateljski otpor naše jedinice 20. i 21. aprila na juriš su oslobodile Pleternicu, Brod i Si. Požegu.

Zadatak je naše armije da nastavi gonjenje neprijatelja dolinom rijeke Save i glavnom komunikacijom na pravcu: Nova Gradiška — Okučani — Banova Jaruga.

Desno od nas III armija[2] oslobodila je 20. aprila Podravsku Slatinu[3] i napreduje u pravcu Virovitice.

Južno od Save jedinice II armije oslobodile su dolinu Ukrine i Bos. Brod.[4] Sada se vrše pripreme za likvidaciju neprijateljskih snaga u donjem toku rijeke Vrbasa.

Na pravcu našeg pokreta nalazi se slobodna teritorija, koju drže jedinice X korpusa,[5] koje pored ostalih mjesta drže Lipik, Pakrac i Daruvar.

U vezi daljih naših zadataka,

n a r e đ u j e m o :

1. — 42 DIVIZIJA

22. aprila izjutra izvršiće pokret sa dostignute prostorije, pravcem: s. Buć — Španovica — Pakrac, tako da do 18 časova stigne na prostoriju Lipik, gdje će se jačim snagama obezbjediti sa pravca Okučana.

24. aprila u 7 časova divizija će izvršiti pokret pravcem: s. Kukunjevac — Gaj i postaviće se na prostoriju: s. Brekinska — Gaj — Brezine.

Zadatak je divizije po dolasku na određenu prostoriju da vrši izviđanja u pravcu Banove Jaruge i da prikupi podatke o neprijateljskim snagama na sektoru s. Kutina — Banova Jaruga — Novska.[6]

2. — 48. DIVIZIJA

23. aprila u 8 časova izvršiće pokret sa dostignute prostorije, pravcem: 42. divizija, tako da do 20 časova stigne u Pakrac.

[2] U sastav te armije ušla je 17. divizija JA. Vidi zapovest štaba 17. divizije JA Str. o. br. 5 od 21. aprila u 20 časova, kojom se 17. divizija upućuje u Našice (AVII, reg. br. 41—1/1, k. 988, reg. br. 29—4, k. 252).

[3] Grad je oko 23 časa oslobodila 4. brigada 16. divizijeJA, s kojom je sadejstvovala 4. brigada 32. divizije 6. korpusa JA (vidi*Završne operacije*, str. 602).

[4] To je 20. aprila oko 16 časova oslobodila 23. divizija JA. Opširnije o tome vidi u tomu XI, knj. 2, dok. br. 78.

[5] Taj korpus je imao zadatak da dejstvuje u pozadini neprijatelja u Slavoniji i olakša nastupanje 1. i 3. armije JA.

[6] O radu 42. divizije JA vidi dok. br. 100.

24. aprila u 12 časova divizija će izvršiti pokret iz Pakraca pravcem Lipik i postaviće se na prostoriju s. Kukunjevac — Dobrovac.

Zadatak je divizije da vrši izviđanje na pravcu Novska i Okučana i da prikupi podatke o neprijateljskim snagama na sektoru Novska — Okučani.'

— Štabovi 42. i 48. divizije, po dolasku na prostoriju Lipik — Pakrac, uspostaviće vezu sa jedinicama VI i X korpusa, pomoću kojih mogu da se obavijeste o neprijateljskoj aktivnosti prema slobodnoj teritoriji.

3. — VI DIVIZIJA

22. aprila u 5 časova izvršiće pokret sa prostorije s. Sibinj — Gromačnik — Slobodnica i do 20 časova stići će u Sl. Požegu.

Po dolasku u Sl. Požegu obezbjediti se od pravca Nova Gradiška.

23. aprila u 6 časova divizija će izvršiti pokret pravcem: s. Brestovac — Vilić Selo — Orljavac — Mijači i postaviće se na prostoriju s. Ožegovci — Buč — Bučko Kamensko.

24. aprila u 6 časova divizija će izvršiti pokret sa ove prostorije i do 12 časova stići će u Pakrac.

U toku 24. aprila izvršiti izviđanja u pravcu Okučana i prikupiti podatke o neprijateljskim snagama na sektoru Okučani — Nova Gradiška.[6]

4. — V DIVIZIJA

22. aprila u 6 časova izvršiće pokret sa prostorije s. Podvinje — Grabarje, pravcem: Dijedina Rijeka — Pleternica, gdje stići u 20 časova.

23. aprila u 7 časova divizija će izvršiti pokret pravcem: Sl. Požega — Brestovac i postaviće se na prostoriju s. Vilić Selo — Brestovac, obezbeđujući se od pravca Nova Gradiška.

24. aprila u 6 časova divizija će izvršiti pokret pravcem: s. Orljavac — Buč — Španovica i postaviće se na prostoriju s. Dragović — Španovica.[9]

Sa ove prostorije povezati se sa našim jedinicama u Daruvaru.[10]

[7] O izvršenju toga zadatka vidi dok. br. 101.

[8] O radu 6. proleterske divizije JA vidi dok. br. 114.

[9] O tim marševima 5. divizije JA vidi dok. br. 104.

[10] U rejonu Daruvara se 22. aprila nalazila 12. divizija JA (vidi AVII, reg. br. 5—1/4, k. 883), a u rejonu Pakraca 40. divizija JA (vidi AVII, reg. br. 26—63, k. 1293). Obe divizije su 20. aprila ušle u sastav 3. armije JA.

5. — XI DIVIZIJA

23. aprila izjutra izvršiće pokret sa dostignute prostorije pravcem: Pleternica — Sl. Požega, tako da do 20 časova stigne u Sl. Požegu, gdje će se obezbjediti od pravca Nova Gradiška.

24. aprila u 8 časova divizija će izvršiti pokret na prostoriju s. Vilić Selo — Zakorenje — Brestovac, odakle izviđati i obezbjediti se od pravca Nova Gradiška."

— Sve divizije moraju predviđene pokrete izvršiti u određeno tačno vrijeme.

— Marševska disciplina za vrijeme pokreta mora biti na visini. U tom cilju svaka divizija odrediće po tri oficira, koji treba da budu opunomoćeni od štaba divizije da organizuju uredno kretanje kolona: sve jedinice moraju se kretati desnom stranom ceste, kako bi lijeva strana ceste bila potpuno slobodna za kretanje trupa i vozila od suprotnog pravca. Pješadija treba da se kreće pored druma, tamo gdje je to moguće.

— U pokretu divizije su dužne da organizuju protivavionsku odbranu iz svih oružja.

— Za vrijeme pokreta štabovi će održavati trodnevnu radio-vezu sa ovim štabom.

6. — I i XXI DIVIZIJA

Nastaviće gonjenje neprijatelja u pravcu Nova Gradiška, uz sadejstvo tenkovske i konjičke brigade. Obe divizije treba da vrše obuhvate neprijateljskih otpornih tačaka, a potom da ih otsjecaju i uništavaju. Na frontalnom pravcu obe divizije treba da ostavljaju manje snage kako bi se izbjegla frontalna borba.[15]

— Sve zarobljenike slati u zarobljenički logor u Brod.

7. — KOMANDA POZADINE ARMIJE

Stići će 22. aprila do 20 časova u Brod.

Snabdjevanje jedinica hranom i municijom organizovaće na pravcu Brod — Batrina i na pravcu Pleternica — Požega.

— Načelnik sanitetskog odjeljenja armije organizovaće 22. aprila do 20 časova jedan armijski prihvatni sanitetski punkt u Brodu, a drugi punkt 24. aprila uveče u Požegi.

— Načelnik odjeljenja za vezu organizovaće podizanje telefonske linije na pravcu Brod — Batrina — Nova Gradiška i na pravcu Brod — Požega — Pakrac.

[11] **O izvršenju marša vidi dok. br. 105.**
[12] **O dejstvima 1. proleterske i 21. divizije JA vidi dok. br. 99 i 106.**

— Načelnik inžinjerijskog odeljenja[13] izvršiće raspored inžinjerijskih jedinica za službu na pravcu I i XXI divizije.

Štab armije stići će 23. aprila uveče u Sl. Požegu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR NAČELNIK ŠTABA
Pukovnik General-major,
Mijalko Todorović Milutin Morača

KOMANDANT
Gneral-lajtnant,
PekoDapčević

M. P.

DOSTAVLJENO:
Štabu I, V, VI, XI, XXI, 42. i 48. divizije, komandantu artilerije armije i komandantu pozadine armije.

[13] **Vidi AVII, reg. br. 4—2/2, k. 262: zapovest Komande inžinjerije 1. armije JA, Str. pov. br. 202 od 24. aprila 1945. Naredenjem Kompide inžinjerije 1. armije JA Str. pov. br. 201 od 22. aprila Inžinjerijski bataljon Generalštaba JA stavljen je pod komandu Štaba Inžinjerijske brigade 1. armije JA (vidi AVII, reg. br. 3/2, k. 262).**

BR. 92

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 22. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. APRILA

ŠTAB XI. NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
O. broj: 142
Dana 22. aprila 1945.

Predmet: Izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 10. do 20. aprila 1945. g. dostavlja

ŠTABU I. ARMIJE

11. aprila 1945. g.

V. brigada: u toku noći zauzela je selo Drenovci bez otpora, pošto se neprijatelj[2] povukao u pravcu Vrbanje. Iz Drenovaca krenula je dalje i zauzela položaj između sela Gunje i Vrbanje, prema želj. stanici Vrbanja.

VIII. brigada: Oko 24. časa ušla je sa malom borbom u selo Đurići, dok se zaštitni delovi neprijatelja povukli prema Gunji. Odatle su jedinice I. i II. batalj. krenule prema Gunji, a treći batalj. pored nasipa i bez borbe ušao u selo Gunju u 4 časa ujutru, gde se sastao sa jedinicama V. divizije.[3] Gubitaka sopstvenih nije bilo. Zarobljeno je 80 neprijatelj, vojnika, većinom domobrana. Avijacija naša bila je aktivna.[4]

XII. brigada: Neprijatelj u povlačenju u pravcu želj. stanice Vrbanja — Posavski Podgajci. Gonjenje vrši V. brigada. Naša brigada se nalazi u toku dana u selu Gunji.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 25—2, k. 256.**

[2] **Iz skice rasporeda nemačke 22. pešadijske divizije u aprilu 1945. vidi se da se njen 16. grenadirski puk nalazio u rejonu s. Vrbanje, 65. grenadirski puk u rejonu s. Drenovaca, a delovi Ruskog zaštitnog korpusa u rejonu s. Đurići — s. Račinovci (AVII, reg. br. 1/3a, k. 72A), da je 47. grenadirski puk, posle prebacivanja na levu obalu Save, prvo posedao obalu, a zatim je prebačen u rejon Sl. Šamca da 2. proleterskoj diviziji spreči forsiranje Save (vidi AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A: izjavu komandanta 47. puka dr. Eriha Lavala).**

[3] **Ta divizija je 10. aprila forsirala Savu kod Brčkog.**

[4] **Više o radu avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 133.**

Artiljerijska brigada: U toku dana naša artiljerija tukla je selo Durici sa 72 granate i neprijateljsku osmatračnicu, crkvu u Drenovcima, koja je pogođena.

12 aprila 1945. g.

V. brigada: Brigada se nalazi na istom položaju bez ikakvih promena. Pred veče je dobila naređenje da se povuče u selo Drenovce na logorovanje.

VIII. brigada: Brigada je izvršila pokret iz sela Gunje za selo Drenovce u 6 časova[5]. Posle sređivanja jedinica u toku dana do 16,30 časova brigada je krenula da izvrši napaa na selo Vrbanju. Brigada je izvršila pokret preko Soljana i u 22 časa stigla na polazni položaj ispred Vrbanje, odakle je izvršila raspored za napad sa I. i II. bataljonom. Neprijatelj se odmah u prvi mrak povukao i jedinice su u ovo selo ušle bez otpora, a zatim produžile i posele položaj od k. 83 do udesno do šume.

XII. brigada: Brigada je dobila zadatak[6] da krene pravcem Gunja — Vrbanja s tim da vrši izviđanje u toku kretanja. U 22 časa brigada je napala selo Vrbanju sa južne strane. Neprijatelj je davao otpor jedno kratko vreme i otstupio u pravcu severa. U toku 2 časa delovi brigade uspeli su proći kroz selo Vrnju[7], zatim utvrdili se severno od sela Vrbanje. Veza desno bila je Konjička brigada a levo — zapadno VI. lička divizija.

Art. brigada: Artiljer. brigada izvršila je pokret za Gunju, dalje za Drenovce.[8] U podne prema naređenju Št. Divizije krenula je na položaj prema selu Vrbanji. Ovog dana baterije nisu dejstvovale.

Štab Divizije: nalazio se je u selu Drenovcima.[9]

Komanda pozadine: izvršila je pokret u selo Račinovce.

Med. san. bataljon: u selu Gunji.

[5], [6] i [8] Pokret je izvršen po zapovesti Štaba 11. divizije JA O. br. 124 od 11. aprila (vidi AVII, reg. br. 14—1/1, k. 873).

[7] Treba: s. Vrbanju (28 km jugozap. od Šida).

[9] Pošto su 5. i 17. divizija JA završile forsiranje Save 12. aprila, toga dana su 11. i 6. proleterska divizija stavljene pod komandu Štaba Južne operativne grupe divizija 1. armije JA radi zajedničkog dejstva ka Vinkovcima (vidi dok. br. 82: depešu komandanta 1. armije Štabu armije JA od 12. aprila 1945).

13. **aprila 1945. g.**

V. Brigada: Brigada je izvršila pokret prema Otoku,[10] gde je stigla oko 14 časova. U 19 časova ušla je u selo bez ikakvog otpora. Avijacija je bila u pozadini neprijatelja vrlo aktivna.

VIII. brigada: Operacija nije bilo. U 23 časa brigada je dobila naređenje[11] da krene u sastavu Divizije iz Vrbanje na prostoriju Pivničište. U duhu toga naređenja brigada se je pripremila za pokret.

XII. brigada: Brigada se je nalazila na odmoru u selu Vrbanji.

13. aprila 1945. g.

Artiljerijska brigada: Naša artiljerija je dejstvovala na željez. stanicu, severni deo sela Vrbanje, centar sela Vrbanje. U toku noći neprijatelj je odbačen iz sela.

14. aprila 1945. g.

V. brigada: U 4,30 dobila je naređenje[12] da krene u selo Privlaku da goni neprijatelja, gde je stigla u 10 sati.

VIII. brigada: izvršila je pokret u 7,45 iz sela Vrbanje ka prostoriji Pivničište, gde je stigla u 12 sati. Tamo je dobila naređenje[13] da krene preko Bošnjaka i Županje za selo Gradište, radi smeštaja u istom selu.

XII. brigada: Izvršila je pokret pravcem Vrbanja — Gradište — Cerna ka selu šiškovci, gde se je smestila.[14]

Artiljer. brigada: Divizion je izvršio pokret pravcem Vrbanja — Bošnjaci — Županja — Gradište, gde se smestio u jugo-istočnom delu sela.[15]

Štab Divizije: u selu Cerna.

[10] Zapovešću Štaba 11. divizije JA O. br. 129 od 13. aprila u 0,30 časova naređeno je 5. brigadi da se, pravcem s. Vrbanja — k. 80, prebaci južno od s. Otoke i, posle pristizanja 22. divizije, pomogne u borbama za oslobođenje tog sela (vidi AVII, reg. br. 29—1/1, k. 867).

[11] Radi ge o prebacivanju 11. divizije JA iz s. Vrbanje u rejon s. Gradišta radi uopšća u napadu na Vinkovce (vidi AVII, reg. br. 16—1, k. 873: zapovest Štaba 11. divizije JA O. br. 130 od 13. aprila).

[12], [13], [14] i [15] Radi se o pokretu 11. divizije JA radi učešća u borbama za oslobođenje Vinkovaca, pošto 14. aprila, u vreme izdavanja te zapovesti, komandant 1. armije JA još nije bio obavešten da su Vinkovci oslobođeni 13. aprila u 17,30 časova (vidi AVII, reg. br. 17—1, k. 873: zapovest Štaba 11. divizije JA O. br. 132 od 14. aprila).

15. aprila 1945. g.

V. brigada: dan provela u selu Andrijaševci te oko 2,30 noću krenula za selo Mikanovci.[16]

VIII. brigada: Nalazila se na odmoru u selu Gradištu, gde je sa delovima svojim vršila pretres okolnih šuma.

XII. brigada: Nalazila se na odmoru u selu šiškovci.

Artiljer. brigada: Divizion se nalazio u selu Gradište.

Štab Divizije: u selu Cerna.

16. aprila 1945. g.

V. brigada: U 7 sati izjutra stigla u selo N. Mikanovci, gde se smestila. U 13,30 krenula[17] pravcem Vrbica — Semeljci — Forkuševci — Viškovci — Đakovačka Satnica u selo Gašinci.

VIII. brigada: U 4,30 časova krenula je preko Cerne — Retkovaca za Stare Mikanovce, gde je stigla u 9,30 časova. U 13 časova krenula[18] usiljenim maršem iz Starih Mikanovaca preko Košića,[19] Viškovaca, Đakovačke Satnice u Gašince, gde je stigla u 24 časa.

XII. brigada: Izvršila pokret u 3 časa pravcem šiškovci, Retkovci, Vođinci, Novi i Stari Mikanovci, Vrbica, Košići,[20] Semeljci, Forkuševci, Viškovci i smestila se u selu Gašinci.

Art. brigada: Divizion je izvršio pokret iz Gradišta — Andrijaševci, gde je prenočio, onda u 7 časova izvršio pokret Andrijaševci — Vođinci — St. Mikanovci — Vrbica — Kešinci — Semeljci — Satnica[21] — Gašinci.

Štab Divizije u selu Gašincima.

[16] Zapovešću komandanta 1. armije JA O. br. 278 od 14. aprila (vidi AVII, reg. br. 3—1/2, k. 251), 5. i 6. i 11. divizija su upućene opštim pravcem Županja — Vinkovci radi oslobođenja Vinkovaca. Međutim, pošto su 21. i 48. divizija JA, još 13. aprila u 17,30 časova oslobodile Vinkovce (vidi dok. br. 89), pravac nastupanja ovih divizija je promenjen: 6. proleterska divizija JA je upućena na Đakovo, 5. divizija JA prema s. Stražtivojni, a 11. divizija JA privremeno zadržana u širem rejonu s. Gradišta.

[17] i [18] Ovi pokreti su izvršeni po naređenju Štaba 11. divizije JA da ova divizija odmah usiljenim maršem krene preko Vinkovaca i s. Levanjske Varoši za s. Ruševo radi zajedničkog dejstva sa 1. proleterskom divizijom. Štab divizije je, zapovešću O. br. 137 od 16. aprila, naredio da brigade počnu pokret 16. aprila u 13,30 časova i da se toga dana prebace do s. Gašinaca (vidi AVII, reg. br. 18—1, k. 873).

[19] Redakcija nije mogla utvrditi na koji se geografski objekat taj naziv odnosi. Postoji potok Kośnica i s. Kešinci, ali se oni ne nalaze na pravcu nastupanja 8. brigade.

[20] Treba: s. Kešinci (10 km severoist. od Đakova).

[21] Treba: s. Đakovačka Satnica (4 km severozap. od Đakova).

17. aprila 1945. g.

V. brigada: Izvršila je pokret u 4 sata ujutru pravcem Gašinci — Nabrđe — Milinci — Vladkovac — Sibokovac i stigla u selo Čaglin, gde se smestila. Daljе izvršen je pokret u Migalovce — Ruševo — Dijedina Rijeka — Kalinić — Buk, gde je stigla u 5 sati ujutru.

VIII. brigada: U 2,30 časova krenula iz sela Gašinaca preko Kondrića — Levanjske Varoši — Pake — Ruševa — Dijedine Rijeke, gde je stigla u 15 časova i izašla na raskrsnicu Dijedina Rijeka — Brod. U 17 časova krenula je sa te prostorije preko Buka za Vrčindol, gde je stigla u 5 časova sledećeg dana.

XII. brigada: Brigada je nastavila pokret pravcem Gašinci — Nabrđe — Cenkovo — Ruševo.

Art. brigada: Divizion[22] je izvršio pokret Gašinci — Kondrić — Levanjska Varoš — Slobodna Vlast — Paka — Ruševo.

Štab Divizije: u selu Ruševo.

18. aprila 1945. g.

V. brigada: Po usmenom naređenju brigada je izvršila pokret iz sela Buka i zaposela prihvatni položaj južno od sela Vrčindol. Položaj je posela oko 9 časova a u 1 i časova ušla u Vrčindol. Tada je dobila naređenje da zauzme nov položaj Presi jak[23] — Babina Glava. U toku pokreta tukla je neprijateljska artiljerija. Nakon toga izvršila je napad, koji je otpočeo u 21 čas.

VIII. brigada: Izvršila je napad na cestu koja vodi od Broda za Si. Požegu sa zadatkom prosecanja ceste. Neprijatelj[24] je bio jako ukopan i dejstvovao iz svih oruđa. Ra-

[22] Radi se o Kombinovanom divizionu. Ostali delovi Artiljerijske brigade 11. divizije JA stizali su na front naknadno, pošto su formirani, tako da je brigada posle preformiranja imala u svom sastavu četiri diviziona: 1. divizion, od dve baterije topova 76 mm M. 42 i jedne baterije protivtenkovskih topova 75 mm PAK; 2. divizion, od tri baterije topova 76 mm M. 42; 3. divizion (teški), od dve baterije haubica 122 mm M. 38 i jedne baterije haubica 105 mm; 4. divizion, od četiri baterije minobacača 120 mm; sve baterije po 4 oruđa (M. Pajević, n. d., str. 545).

[23] Treba: Rešlak, kosa (3 km sevemo od s. Andrijevaca, zapadno od Sl. Broda).

[24] Noću 17/18. aprila i u toku 18. aprila u rejon s. Pieternica — s. Kadanovci stigli su 16. i 47. grenadirski puk nemačke 22. pešadijske divizije, koji su se ovamo povukli sa fronta kod Dakova (vidi *Završne operacije*, str. 586). Selo Kadanovce je poseo 47. puk, desno od ovog sela držao je položaj 22. pionirski bataljon, a s. Pieternicu je poseo 16. puk (vidi AVII, reg. br. 31/3a, k. 72A: izjavu dr Eriha Lavala, ko-

zvila se je teška borba u kojima neprijatelj vrši nekoliko protiv-napada gde je dolazilo do borbe prsa u prsa. Neprijatelj je imao velike gubitke.

XII. brigada: Brigada je izvršila pokret iz sela Ruševa pravcem s. Dijedina Rijeka — Kalinić — Buk — Vrčindol — Brđani do sela Čelikovci. Tu se sukobila sa neprijateljem u jačini od 1000 vojnika.

Zadatak brigade bio je doći do sela Andrijevci[25] i likvidirati ga. Da bi se otklonila prepreka kretanju brigade izvršen je napad na selo [M.] Jakačinu, gde se vodila žestoka borba. U međuvremenu neprijatelj je vozom dobio pojačanje i izvršio protivnapad, ali je bio zadržan našom jakom vatrom. U toku noći 18—19. izvršen je napad na neprijatelja tako da se je neprijatelj oko 2 časa povukao.

Artiljer. brigada: Divizion je u 20 časova izvršio pokret Ruševo — Dijedina Rijeka — Kalinić — Buk, gde su dve baterije zauzele položaj na prostoriji Grabarje i potpomagale VIII. brigadu. Gađanje je vršeno na selo Kadanovci, na neprijateljske grupacije pešadije.

Štab Divizije u selu Grgurevcima.[26]

19. aprila 1945. g.

V. brigada: U toku noći otpočela je napad na selo Sibinj.[27] Oko 24 časa naše jedinice upale su u selo i uništile nekoliko kamiona sa rat. materijalom. Neprijatelj je dobio pojačanje i izvršio napad, tako da su naše jedinice morale se povući na stare položaje. Neprijatelj se uporno branio.

VIII. brigada: nalazi se na istim položajima sa dejstvom u pravcu ceste. Neprijatelj drži cestu i vrlo je jak, raspolaže svim oruđima i neprestano tuče naše položaje i osigurava cestu Brod — Sl. Požega.

Oko 15 časova brigada je smenjena od jedinica XXI Divizije. Oko 17 časova izvršen je pokret sa te prostorije preko Vrčindola — Brđana — Papazovaca[28] ka selu Završju.

XII. brigada: Pošto se neprijatelj povukao sa položaja kod sela [M.] Jakačina brigada je krenula pravcem selo

mandanta 47. puka nemačke 22. pešadijske divizije). Odranije su se kod s. Pleternice nalazili delovi 8. lovačkog zdruga i ostaci nemačkog 5. policijskog puka divizije «Stefan» (vidi AVII, reg. br. 6—3, k. 257A: izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije).

[25] i [29] Zapadno od Sl. Broda.

[26] Treba: s. Grgurevići (13 km severozap. od Sl. Broda).

[27] Napad je podržavala jedna baterija Kombinovanog diviziona (M. Pajević, n. d., str. 547).

[28] Treba: s. Papazovići (12 km severozap. od Sl. Broda).

Andrijevci[29] i stigla u zoru oko 4,40 časova. Neprijatelj[30] sa dugačkom kolonom kreće se iz pravca sela Sibinj u pravcu stanice St. Slatinik. Kolona je bila izmešana sa motornim vozilima i konjskim zapregama, a pored druma prugom su se kretali puni vozovi vojske i materijala u pravcu zapada. Oko 5 časova iznenadnom vatrom neprijatelj je napadnut — na voz i otstupajuće kolone. Neprijatelj je odmah promenio pravac na jug i uputio se u pravcu reke Save.

Art brigada: Dve baterije pomagale su V. brigadu koja je napadala pravac Sibinj. Dejstvovala je na drum prema Brodu i na željezn. stanicu Sibinj.

Štab Divizije na položaju.

20. aprila 1945. g.

V. brigada: Brigada je izvršila napad između sela Završja i Sibinja.

VIII. brigada: Vršila je napad i vodila ogorčene borbe kod sela Završja.

XII. brigada: Vršila je napad na selo Andrijevce, gde je neprijatelj davao jak otpor.

Art. brigada: Dve baterije ostale na starom položaju i dejstvovale na drumu prema Brodu i želj. stanici Sibinj.

Štab Divizije na položaju.

Inžinjerijski bataljon zajedno sa izviđačkom grupom u stalnoj saradnji vršili su opravke mostova, čišćenje minskih polja pred našim jedinicama i t.d.

Rezultati operacija:

I. Neprijateljski gubitci: ranjenih 1.150, poginulih 523, zarobljenih 100. Uništeno 3 kamiona i 4 kola natovarena municijom.
Zaplijenjeno 4 šarca, 6 pištolja.

II. Naši gubitci: ranjenih 345, poginulih 71, nestalih 38 drugova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB, Z. NAČELNIKA
kapetan
Rade M. Zekić

M. P.

[30] **Verovatno se radi o delovima 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije «Princ Eugen», koja je kod Sl. Broda 18. aprila prešla na levu obalu Save, povlačeći se iz Bosne.**

BR. 93

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 23. APRILA 1945. ŠTABOVIMA 1. PROLETERSKE I 21. DIVIZIJE ZA GONJENJE NEPRIJATELJA PREMA NOVOJ GRADIŠKI[1]

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 154
23 april 1945 god.

ŠTABU I PROLETERSKE DIVIZIJE

Po zauzimanju Batrine[2] i Nove Kapele[3] vaše divizije treba da nastave sa napredovanjem ka Novoj Gradiškoj.

Neprijatelju ne dozvoliti da se utvrđuje na novim položajima. Likvidiranju pojedinih uporišta pristupati obuhvatom i njihovim otsjecanjem, a frontalnu borbu izbjegavati, naročito zbog utvrđenih tačaka duž komunikacija, koje je neprijatelj još ranije izradio.

Za objedinjavanje operacije obeju divizija, stavljamo pod komandu štaba I divizije XXI diviziju.

Makedonske divizije[4] 23 aprila stigle su na prostoriju Lipik — Pakrac. Ostale divizije u pokretu su prema zapovjesti.[5]

Jedinice II armije vode borbu za likvidaciju Banje Luke.[6] Razbijene neprijateljske snage od pravca Banje Luke pokušavaju da se prebace na lijevu obalu r. Save, radi čega biti obazriv od pravca doline r. Save i u tom smislu osigurajte se sa toga pravca.

Konjičku brigadu uputite danas na prostoriju Pakrac, gde će dobiti naknadno zadatak.

Štab I divizije dostavljaće ovome štabu za obe divizije izveštaje o vođenim akcijama (gubitcima i plijenu). Pored

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 38—1/1, k. 715.**

[2] **Batrinu je oslobodila 3. brigada 1. proleterske divizije JA 23. aprila oko 5 časova (vidi dok. br. 99).**

[3] **Novu Kapelu je oslobodila 13. brigada 1. proleterske divizije JA 23. aprila (vidi dok. br. 99).**

[4] **Reč je o 42. i 48. diviziji JA.**

[5] **Vidi dok. br. 91: zapovest štaba 1. armije JA O. br. 150 od 22. aprila 1945. godine.**

[6] **Neprijatelj je Banjaluku napustio 22. aprila, te su u nju ušle jedinice 53. divizije JA. O dejstvima jedinica 2. armije JA u tom periodu vidi 2. knj. XI toma.**

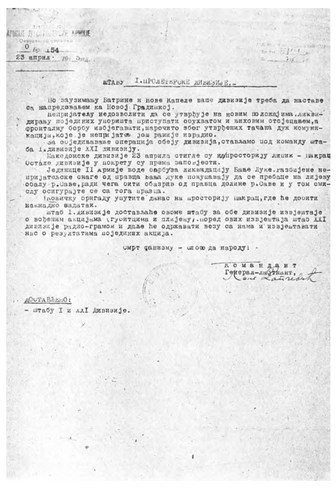

Војна тајна
Строго поверљиво
О бр. 154
23 марта 19..

Штаб I-пролетерске дивизије

По ослобођењу Ватрина и даве Калеје наше дивизије треба да настави са напредовањем на Источ Грмечкој.

Непријатељ недовољним да се утврђује на новим положајима,ослањајући десну бочну заштиту о Грмечку,уводећи у борбу и нове снаге,покушаће обог утврђених тачака дуж комуникације,које је непријатељ већ раније направио.

За побољшање сарадње обеју дивизија,стављамо под команду штаба I дивизије XII дивизију.

Шаркијске дивизије IX корпуса отишле су у Добросторску дивизију - Шаркиј остале дивизије у саставу су прве армије.

Задатак XII дивизије биће обрбуна комуникацију. Ваше дужности,односно непријатељске снаге од правца ваше дуже покушавају да се пробију на десну обалу Р.Ибаре,даде чете сите обилазе од правца доњег Р.Ибаре и у том смислу осигурајте се са тога правца.

Борбену орјаку уђутите данас на просторију шкрпе,где ће доћи наредно наређење.

Штаб I.дивизије доставиће осим штабу за обе дивизије извештаје о борбеним дејствима непријатеља и пријатеља,поред ових извештаја штаб XII дивизије редо-гранбе и даље ће одржавати везу са нама и извештавати нас о резултатима борбених акција.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

КОМАНДАНТ
ПРВЕ АРМИЈЕ,
Коча Рацин

ДОСТАВИТИ:
- штабу I и XII дивизије.

Fotokopija dokumenta br. 93

ovih izvještaja Štab XXI divizije radio-gramom i dalje će održavati vezu sa nama i izvještavati nas o rezultatima pojedinih akcija.[7]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

K o m a n d a n t
General-laj tnant,
Peko Dapčević

M. P.

DOSTAVLJENO:
— Štabu I i XXI divizije.

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 130
24. aprila u_ č. 1945.
Položaj

Naređeno potrebno konjičkoj brigadi,
u akta.[8]

Šef operat. odseka
kapetan,
Milan Pavlović

[7] *O* **izvršenju toga naređenja vidi dok. br. 99.**
[8] **Tekst ispod štambilja ispisan je zelenim mastilom.**

BR. 94

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 24. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH DIVIZIJA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA ČAZMI I KUTINI[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 156
24 - I V - 1945 g.

ŠTABU V DIVIZIJE

Naše jedinice ovladale su Novom Gradiškom[2] i nastavljaju sa gonjenjem neprijatelja na pravcu Okučani — Novska. Neprijatelj se užurbano povlači ovim pravcem.

Zbog ovakve situacije mijenjamo našu zapovijest Op. br. 155 od 24 o. m.[3] i

N A R E Đ U J E M O :

1. — 42 Divizija. 25 o. m. u 2 časa izjutra sa prostorije Brekinska — Gaj izvršiće pokret pravcem: Uljanik — Garešnica

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 18—1/2, k. 784.**

[2] **Novu Gradišku je oslobodila 3. brigada 1. proleterske divizije JA 24. aprila u 5 časova (vidi dok. br. 99).**

[3] **Zapoveću Štaba 1. armije JA O. br. 155 od 24. aprila (AVII, reg. br. 39—1/1, k. 715) bilo je predviđeno da se 6, 42, 48. i 5. divizija prebace na prostoriju s. Vukovje — s. Kozarica i da bočno napadnu i presecu komunikaciju Kutina — Novska, čime bi 1. proleterskoj diviziji i 21. diviziji, koje su napadale komunikacijom N. Kapela — N. Gradiška, olakšale ovladavanje N. Gradiškom. Međutim, kako je 1. proleterska divizija u međuvremenu ovladala N. Gradiškom, Štab armije je izdao ovu, novu, zapovest, O. br. 156 od 24. aprila, kojom se 6. proleterska i 42, 48. i 5. divizija upućuju direktno na Čazmu, pošto njihovo sadejstvo u napadu na N. Gradišku nije više bilo potrebno. Na komunikaciju Kutina — Novska upućena je samo 11. divizija. Ali je i ova zapovest, usmenim putem, 24. aprila u 22 časa, izmenjena, zbog toga što se u međuvremenu utvrdilo da je neprijatelj jačim snagama poseo položaje na r. Ilovi. Štab 1. armije nije imao jasnu sliku o jačini neprijateljskih snaga na r. Ilovi (vidi o tome Milutin Morača, *Prva armija u završnim operacijama Jugoslovenske armije za oslobođenje Jugoslavije*, Vojnoistorijski glasnik br. 2—3, 1955, str. 144).**

Do 26. aprila neprijatelj je poseo položaje na Ilovi u sledećem rasporedu:

— 41. nemačka pešadijska divizija sa Borbenom grupom »Kloc« i ostacima 3. ustaško-domobranske divizije od Jasenovca, na Savi, do s. Janje Lipe (isklj.);

i 25 o. m. do 16 časova stići i postaviti se na prostoriju: Šimljanica — s. Krivaja — s. Berek. Sa ove prostorije produžiti pokret 26 o. m. ujutru pravcem Martinec, tako da istoga dana do 20 časova stigne na prostoriju s. Milaševac — s. Vagovina — s. Draganac. Sa ove prostorije vršiti obezbeđenje i izviđanja od pravca Dubrava.[4]

2. — *VI Divizija.* 25. o. m. u 4 časa izjutra sa sadašnje prostorije izvršiće pokret pravcem: Uljanik — Garešnica, tako da 25 o.m. do 22 časa stigne na prostoriju Popovac — s. G. Garešnica, gdje će prenoćiti. 26 o. m. produžiti sa pokretom pravcem: s. Samarica — Grabovnica i istog dana do 20 časova stići na prostoriju: Čazma — Cerina — Prokljuvani, gde se i postaviti. Sa ove prostorije obezbijediti se od pravca Ivanić Grad, postavljajući protivkolska oružja duž komunikacije na pravcu Ivanić Grada. Pored ovoga vršiti izviđanje i prikupljanje podataka od pravca Graberec i Povličani — Kr[ižci].[5]

3. — 48 Divizija. 25 o. m. u 10 časova sa prostorije Kukunjevac izvršiće pokret pravcem: Antunovac — Uljanik i istog dana do 20 časova stici na prostoriju Ciglenica — Garešnica. 26 o. m. divizija će produžiti pokret pravcem: Popovac — Samarica i istog dana do 20 časova stići na prostoriju: Miklouš — Vučani — Grabovnica, gdje se i smjestiti, obezbeđujući se od pravca Ruškovica — Mos. Slatina.[6]

4. — V Divizija. 25 o. m. u 6 časova izjutra sa prostorije Drago vić izvršiće pokret pravcem: Orašje — Daruvar — Končanica i istog dana do 20 č. stići na prostoriju: Pavlovac — Ladislav — Hercegovac, gdje će zanoćiti. 26 o. m. izjutra divizija će produžiti pokret pravcem: Trnovitica — Ivanska i istoga dana do 20 časova postaviti se na prostorju Stefanje — Daskatica. Po dolasku na ovu prostoriju obezbediti se od pravca Bjelovar, postavljajući protivkolska oružja na ovom pravcu. Pored ovo-

— 181. nemačka divizija od s. Janje Lipe (uklj.) do s. Vukovja (uklj.);

— 7, 8. i 9. ustaško-domobranska divizija od s. Vukovja (isklj.) do s. Garešnice (uklj.);

— 369. legionarska i 1. ustaško-domobranska divizija od s. Garešnice (isklj.) do s. Grubišnog Polja, (isklj.);

— 22. nemačka divizija od s. Grubišnog Polja (uklj.) do s. Zrinske (vidi AVII, reg. br. 1/4—5, k. 70: izjava general-pukovnika Lera, komandantu Grupe armija »E«; reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Bema; *Završne operacije,* str. 693).

[4] O radu te divizije po ovoj zapovesti vidi dok. br. 100.

[5] O maršu i borbama 6. proleterske divizije JA u vezi sa ovom zapovešću vidi dok. br. 114.

[6] Vidi dok. br. 101.

ga vršiti izviđanje i prikupljanje podataka o neprijatelju od pravca Bolča/

5. — *XI Divizija.* 25 o. m. u 10 čas. sa prostorije Buč izvršiti pokret pravcem: Dragović i postaviti se na prostoriju Pakrac — Lipik, obezbeđujući se od pravca Okučana i Banove Jaruge. 26 o. m. izjutra produžiti sa pokretom pravcem: Kukunjevac — Gaj — Antunovac, postavljajući se na prostoriju Vukovje — Marino Selo 26 o. m. do 20 čas. Sa ove prostorije dejstvovati na pravcu Kusani[8] i Banova Jaruga.[9]

6. — Ii XXI Divizija. Nastaviće gonjenje neprijatelja na pravcu: Okučani — Novska — Banova Jaruga — Kutina, dejstvujući obuhvatno.[10]

Po izbijanju, u oblasti Novske XXI Divizija orijentisaće jednu svoju brigadu ka Jasenovcu u cilju likvidacije neprijateljskih uporišta u istom (ostaviti obezbeđenje logora i sačuvati logor i dokumenta).[11]

7. — Zapovijest ovoga Štaba Op. br. 155 od 24 o. m. za artiljeriju i inžinjeriju, vezu, sanitet, snabdjevanje kao i za borbene znake ostaje u važnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

NAČELNIK
General-major,
Milutin Morača

M. P.

KOMANDANT
General-lajtnant
Peko Dapčević

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
Br. 74
24-4 1945 god.
u___ č.

[7] **Opširnije o tome vidi dok. br. 104.**

[8] **Treba: Husain (2 km istočno od Kutine).**

[9] **O maršu 11. divizije JA vidi dok. br. 105. Divizija je, po toj zapovesti, stigla do Pakraca, odakle je, verovatno usmenim naređenjem, upućena ka s. M. Barni.**

[10] **O dejstvu 1. proleterske i 21. divizije JA vidi dok. br. 99 i 106.**

[11] **Tekst u zagradi je komandant armije dopisao zelenim mastilom.**

BR. 95

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 24. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 20. APRILA[1]

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
O. br. 121
24 aprila 1945

Izvadak iz operacijskog
dnevnika za vrijeme od
11 do 20 aprila 1945
dostavlja

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

11. IV. 1945

I brigada: Kantonovala u s. Drenovci do 14 časova, kada je po zapovijesti Štaba divizije[2] krenula da napadne neprijatelja na želj. stanici Vrbanja. U 17.40 časova stigla je na određenu prostoriju. Na samoj stanici neprijatelj[3] je bio jak oko 200 vojnika sa 5 teških bacača, 15 »šaraca« i bio je potpomognut artiljerijom. Sa napadom je otpočeto u 19 časova. Naše jedinice uspjele su da ovladaju predstražarskim položajima. Neprijatelj je tri puta vršio protivnapad da bi povratio izgubljene položaje, ali bez uspjeha. Željezničku stanicu nijesmo zauzeli, jer je neprijatelj bio vrlo uporan i imao je dobar plan vatre.

II brigada: Brigada je vodila borbu celog dana kod mjesta Vrbanje. Naročito je jaka borba bila na pravcu komunikacije Vrbanja — Drenovac[4], gde je bio glavni pravac napada. Vršeno je nekoliko juriša bez uspeha. U toku noći produžena je borba bez većih uspeha.

III brigada je dobila zadatak da 10 [aprila] naveče napadne selo Drenovce sa severne i zapadne strane. Neprijatelj je

[1] **Kopija originala (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—1/12, k. 256.**

[2] **Vidi dok. br. 52.**

[3] **O neprijateljskim snagama na tom sektoru vidi dok. br. 92, objašnjenje 2.**

[4] **Treba: s. Drenovci (7 km severoist. od Brčkog).**

napustio selo Drenovce bez borbe. Po podne istog dana u 3 časa brigada je dobila zadatak da napadne selo Vrbanju sa istočne ostrane. Borba je otpočela za selo Vrbanju [11. aprila] u 7 časova ujutru. Neprijatelj je bio vrlo žilav. Brigada nije mogla prodreti u selo Vrbanju i dobiva naređenje istoga dana u 6 časova [po podne] da se izvuče iz borbe i smešta se na prostor između Vilića salaša i sela Drenovca.

Artiljeriska brigada: naša artilerija je bila u toku dana aktivna, gađajući neprijateljska gnezda i bunkere. Neprijatelj je odgovorio na našu vatru ali bez uspeha. Naš teški divizion je takođe tukao neprijateljske položaje. Prema novoj situaciji brigada je dobila zadatak da izvrši pokret prema novim položajima.

Gubitci neprijatelja iznose: 18 mrtvih i 38 ranjenih. Naši gubitci: 26 mrtvih i 93 ranjena.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo. Štab divizije se nalazio na salašu Špoljare.

12. IV. 1945

I brigada: Brigada je dobila usmenu zapovest od Štaba divizije u 10,30 časova da napadne na neprijateljske položaje istočno od sela Bošnjaci, da protera neprijatelja i da produži kretanje preko Sočne i izbije na neprijateljsko uporište kod sela Bošnjaci. Položaji istočno od sela Bošnjaci zauzeti su bez borbe. Neprijatelj je ostavio nagazne mine, od kojih je bilo gubitaka. U selu Bošnjaci neprijatelja nije bilo. Brigada se smestila u istom selu.

II brigada je držala položaje kao i prethodnog dana, sa slabom aktivnošću. Oko 15 časova brigada je smenjena od XI divizije i krenula u pravcu Vilićeva stana i tu se smestila u šumu, gde je i zanoćila.

III brigada se nalazila u severnom delu sela Drenovci. U 9 časova dobila je naređenje da napadne železničku stanicu Vrbanja. Napad za železničku stanicu započeo je u 13 časova, borba je produžena u toku dana do kasno u noć i u 2 časa ujutru 13 [aprila] zauzeta je od naših snaga.

Artileriska brigada: položaji naše artilerije nalaze se u blizini sela Vrbanja, gde je tukla železničku stanicu Vrbanja i neprijatelja koji se povlačio.

Neprijateljski gubitci su nepoznati. Naši gubitci: 9 ranjenih.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo. Štab divizije[5] se nalazio na salašu Vilić.[6]

13. IV. 1945

I brigada je dobila zadatak da likvidira selo Gradište. Zadatak je izvršen u toku noći. Selo je zauzeto, neprijatelj je otstupio u pravcu sela Cerna. U 23 časa jedna neprijateljska kolona jačine od 150 vojnika koja se kretala od sela Otoka upala je u samo selo i napala naš drugi bataljon sa namerom da se probije ka selu Cerni. Vodile su se žestoke borbe, neprijatelju je uspelo da jedan deo snaga prebaci ka selu Cerni.

\, II brigada je krenula u 4 časa ujutru u pravcu Vrbanja — Bošnjaci a potom okremula ka selu Gradištu, gde je naišla na neprijateljski otpor, koji je savladan do 19 časova.

III brigada: sa prostora sela Lešića brigada je krenula prema Mikanovićevim stanovima[7] sa zadatkom da osigura krilo II brigade koja je napadala selo Gradište.

Artileriska brigada nije dejstvovala. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme oblačno i kišovito.

Štab divizije se nalazio na salašu Bušić.[8]

Gubitci neprijatelja iznose u mrtvima 24, ranjenih 20. Naši gubitci: 22 mrtva i 50 ranjenih. Gubitci u našem materijalu 1 puškomitraljez i 1 teški mitraljez.

14. IV. 1945

I brigada je smeštena u selu Gradištu a potom je istog dana prebačena za selo Siškovci.

II brigada je dobila naređenje da se smesti u selo Retkovce, gde je i zanoćila. Kontakta sa neprijateljem nije bilo.

III brigada smeštena na prostoru Vođinci — Novi Mikanovci, gde je i zanoćila.

Artileriska brigada je smeštena u selu Retkovcima, gde je zanoćila.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo.

Štab divizije se nalazio u selu Retkovci.[9]

[5] **Vidi dok. br. 92, objašnjenje 9.**

[6] **Treba: Vilićev stan (4 km zapadno od s. Soljana).**

[7] **Treba: Makarevića stan (4 km jugoist. od s. Gradišta, kod Županje).**

[8] **Treba: s. Bušić** (6 **km severoist. od Županje).**

[9] **Vidi dok. br. 92, objašnjenje 16.**

15. IV. 1945

I brigada je dobila naređenje da napadne na selo Selce. XXI divizija ovladala je tim selom.[50] U selu Selcu[51] dobili smo usmenu zapovest da krenemo u selo Piškorevci i selo Perkovci Novi i da tim neprijateljskim uporištima ovladamo. Zadatak nije izvršen, pošto je neprijatelj bio jako utvrđen i raspolagao jakim snagama. Vođene su žestoke borbe.

II brigada je krenula sa prostorije Retkovci u Pravcu Novi Mikanovci — Stari Mikanovci — Vrbica — Kešinci, Semeljci, Forkuševci — Viškovci — Đakovačka Satnica.

III brigada je dobila naređenje da se krene pravcem St. Mikanovci, selo Vrbica, Semeljci, Forkuševci — Viškovci i napadne neprijatelja na njegovim položajima sa zapadne strane na položaju kod Đakova.

Artileriska brigada je dobila zadatak da izvrši pokret u pravcu Đakova.[52] Štab brigade se nalazio u selu Đakovačka Satnica. Neprijateljska artilerija bila je aktivna prilikom našeg pokreta.

Neprijateljski gubitci: 59 mrtvih, ranjenih 85. Naši gubitci 13 mrtvih.

Gubitci u materijalu 1 puškomitraljez i 2 teška.

Vreme lepo. Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije bila aktivna. Štab divizije u N. Mikanovcima i Đakovačkoj Satnici.

16. IV. 1945

I brigada je dobila naređenje da se krene na novu prostoriju Dijedina Rijeka i da napadne neprijatelja u selu Gornji i Donji Slatinik i selo Zdenci. Brigada je napala na neprijateljske položaje u 20 časova ali nije uspela pošto je neprijatelj raspolagao nadmoćnim snagama.[53]

[50] Četvrta i 5. brigada 21. divizije JA su ovladale s. Selcem 16. aprila oko 7 časova. Prethodnog dana su ove brigade pošle u napad na s. Selce, ali su se morale vratiti, jer je neprijatelj potisnuo 31. brigadu 21. divizije JA, koja je frontalno napadala Đakovo. Sutradan, 16. aprila, 1. brigada 6. proleterske divizije, s jednim bataljonom 5. brigade 21. divizije JA, presekla je komunikaciju Đakovo — s. Selce (kod T Pecare Žeste) i time olakšala 4. i 5. brigadi da udu u s. Selce (vidi dok. br. 89).

[51] Iz dok. br. 89 vidi se da ona toga dana nije bila u tom selu.

[52] Radi podrške 6. proleterske divizije JA. Artiljerijska brigada je prebačena na vatreni položaj u rejonu s. Viškovci — s. Đakovačka Satnica i po divizionima pridata brigadama za neposrednu podršku pešadije.

[53] To su verovatno bili delovi nemačke 369. hrvatske legionarske divizije »vraže«, koja se toga dana prebacila iz Bosanskog u Slavonski Brod.

II brigada je vodila borbu za mjesto Đakovo i to na pravcu komunikacije Đakovačka Satnica — Đakovo. Neprijatelj je savladan i naše jedinice su ušle u mjesto Đakovo u 24 časa.[14]

III brigada je napala neprijatelja u Đakovu sa zapadne strane, i u toku večeri uspela da ovlada Đakovom u sadejstvu sa ostalim jedinicama.

Artilerijska brigada: U toku čitavog dana naša artilerija je bila veoma aktivna.

Gubitci neprijatelja: 259 mrtvih i 437 ranjenih, 33 zarobljena. Naši gubitci: 67 mrtvih i 260 ranjenih, 2 kontuzovana i 2 nestala.

Gubitci u materijalu: 1 automat uništen i 2 ruske puške.

Zarobljeno u materijalu: 1 cev od bacača 80 mm, 40 pušaka, 1 teški mitraljez, 6 puškomitraljeza i 6 strojnica.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo. Štab divizije u Đakovačkoj Satnici.

17. IV. 1945

I brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. Borba je bila žestoka i oštra. Neprijatelj je odbačen sa njegovih položaja.

II brigada je krenula pravcem sela Selce — Slobodna Vlast do sela Sovski Do, gde se smestila i prenočila.

III brigada dobila je naređenje da izvrši pokret pravcem Đakovo — Selce — Kondrić — Majar — Levenjanska varoš[15] — Paka — Ruševo i da se postavi za napad na selo Dubovik i Matković Mala, i po zauzeću ovih sela da krene prema Slavonskom Brodu.

Artileriska brigada se nalazila u pokretu prema selu Ruševu.

Gubici neprijatelja: 62 mrtva i 150 ranjenih, 4 zarobljena. Naši gubitci 50 mrtvih i 71 ranjen.

Ratni plen: 11 pušaka, 4 šarca, 6 šmajsera, 2 pištolja.

Vreme lepo. Štab divizije u Ruševu.

18. IV. 1945

I brigada je dobila naređenje da se prebaci na prostoriju Visoka Gradina — Knježica. U nastupnom maršu došlo je do borbe na jednoj koti kojom je naša prethodnica brzo ovladala. Dolaskom na kotu Knježica neprijatelj[16] je napao naše

[14] **Đakovo su oslobodile 21. i 6. proleterska divizija JA 16. aprila u 20,30 časova (vidi dok. br. 89).**

[15] **Treba: s. Levanjska Varoš (16 km zapadno od Đakova).**

[16] **Reč je o nemačkoj 369. hrvatskoj legionarskoj diviziji.**

položaje i u teškoj i žestokoj borbi uspeli smo da odbijemo neprijatelja na njegov polazni položaj. U 18 časova napali smo na neprijatelja i uspeli da ga proteramo sa njegovih položaja i ovladali smo kotom 266 i Košarevac.

II brigada je dobila naređenje da sa prostorije Sovski Dol krene u pravcu Ruševa, gde je krenula komunikacijom za Slavonski Brod, a potom okrenula preko kote 289, selo Zdenci — Visoka Gradina u pravcu sela Varoš.

III brigada je napala na neprijatelja u selu Donji Slatinik — Dubovik i Matković Mala, ovladala istim i produžila prema selu Orijevčići.[7]

Artileriska brigada: artilerija je bila aktivna u toku dana i gađala neprijateljske položaje a naročito je potpomagala napad na selo Podcrkavje.

Neprijateljski gubitci: 144 mrtvih, 95 ranjenih i 6 zarobljeno. Naši gubitci: 3 mrtva, 12 ranjenih i 2 kontuzovana.

Ratni plen: 5 šaraca, 1 puškomitraljez, 17 pušaka, 4 šrnajsera, 4 pištolja.

Vreme lepo. Štab divizije u G. Slatiniku.

19.IV.1945

I brigada je dobila zadatak da izbije na komunikaciju Podvinje — Šibinj kod kote 114, što nije uspelo. Neprijatelj je bio veoma uporan i potpomagan je jakom artiljeriskom vatrom, oni su bili odbijeni. U 18 časova brigada je uspela da ovlada selom Podvinjem i da produži napad na Slavonski Brod.

II brigada je napala na selo Varoš gde su se vodile oštre borbe. Neprijatelj je izvršio više protivnapada i uspelo mu je da potisne jedan bataljon na južne padine Borovca.[8]

III brigada zauzela je selo Orijevčići,[9] ušla u selo Kindrovo, gde su se vodile borbe južno od sela Kindrova, Rašče brdo, Sadna šuma.

Artileriska brigada je bila aktivna. Potpomagala je zauzimanje sela Podcrkavje.

Gubitci neprijatelja: 81 mrtav i 191 ranjen, 8 zarobljeno. Naši gubitci 35 mrtvih i 162 ranjena, 10 kontuzovanih.

Zapljenjeno materijala: 9 pušaka i 2 pištolja.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije bila aktivna.

Vreme lepo. Štab divizije u G. Slatiniku.

[7] Treba: s. Orioviči (9 km severno od Sl. Broda).

[8] Borovca nema na sekciji 1 : 100.000. Verovatno se mislilo na južn p.idine Tirkovca.

20. IV. 1945

I brigada: brigada je ušla u Slavonski Brod bez borbe u 1 čas po ponoći, pošto je neprijatelj napustio grad.

II brigada: napala je neprijatelja sa pravca Rosinka prema komunikaciji i pravcem Borovac[20] prema selu Varoš. Neprijatelj je zadržao naše snage, koje su zauzele položaje za odbranu i pripremale se za sledeći napad.

III brigada: preduzela je gonjenje neprijatelja od sela Kindrovo, selo Rastušje, Tomica, Podvinje i ušla u Slavonski Brod oko 10 časova sa svojim prednjim delovima.

Artileriska brigada: naša artilerija bila je aktivna i potpomagala je svojom efikasnom vatrom napad na selo Rastušje.

Gubitci neprijatelja: 120 mrtvih i 27 zarobljeno. Naši gubitci: 29 mrtvih, 103 ranjena.

Zaplenjeno: 1 luksuzni automobil, 1 teretni, 10 pušaka.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije bila aktivna.

Vreme lepo. Štab divizije u Gornjim Satincima.[21]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Pomoćniknačelnika
poručnik
Voj.[22] Nikolić

[20] **Treba: u s. Slatiniku (10 km severno od Sl. Broda).**
[21] **Vojislav**

BR. 96

DESETODNEVNI OPERACIJSKI IZVEŠTAJ ŠTABA 2. TENKOVSKE BRIGADE OD 25. APRILA 1945. ŠTABU I. ARMIJE JA O DEJSTVIMA POTČINJENIH JEDINICA OD 12. DO 22. APRILA

Š T A B
TENKOVSKE BRIGADE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
St. pov. br. 29
25. aprila 1945. g., 14,00 č.
s. Oriovac

ŠTABU I. ARMIJE JUG. ARMIJE

Položaj

GENERALNI DESETODNEVNI OPERATIVNI IZVEŠTAJ
od 12. do 22. IV. 45. g.

1)1. Armija, u sastavu: I. i XXI. Div., 48., 42., 22. Div., zauzela je l-IV-45. g. liniju fronta: Telarovićev salaš, Srednji Potez, Krajcarev salaš, k. 83, Gradina i dalje na jug prema s. Morović sa zadatkom da izvrši proboj neprijateljske linije na Sremskom frontu, da razbije neprijateljsku odbranu na pravcu Vinkovci — Vukovar, i da u snažnom naletu ovlada istim gradovima.

2) Naša Brigada u sadejstvu sa 1. Prolet, i XXI. Srp. div. 12. IV. 45. g. u 6.30 čas. izvršila je napad u rejon Srednjeg Poteza i posle dvodnevnih teških borbi[2] zauzela sledeća sela: Mohovo, Opatovac, Lovaš, Mikluševci, Berak, Sotin, Svinjarevci, Negoslavci, grad Vukovar, Petrovci, s. Jankovci, Nuštar i grad Vinkovci, gde se je Brigada skoncentrisala noću od 13. na 14. IV. 45. g.

Brigada je u Vinkovcima vršila trodnevno sređivanje svoje borbene i transportne tehnike, te nakon dopune municije i pogonskog materijala izvršila oko 80-kilometarski marš

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 18—1/5, k. 256.**

[2] **Opširnije o tim borbama vidi u bojnoj relaciji Štaba 2. tenkovske brigade br. 2 o operacijama na sremskom frontu 12. i 13. aprila (AVII, reg. br. 32—1/1, k. 264) i u monografiji pukovnika Manojla Babića: Oklopne jedinice u NOR-u, Beograd 1968.**

po pravcu: Vinkovci, Ivankovo, Đakovo, Slobodna Vlast do sela Buk.

Od sela Buk, po ovom zadatku, u sadejstvu sa XIII. Hrv. br.[3] u toku dana 18. i 19H[4] IV-45-g. stupila je u borbu sa jednim bataljonom[5] pri zauzimanju sela Pleternica,[6] koji je zadatak izvršila u 6.00 časova 20. IV. 45. g.

21. IV. 45. g. Brigada je krenula na marš po pravcu: Buk, Pleternica, Grižići, Krajačići i istovremeno je jedan bataljon produžio sa borbenim operacijama u pravcu: Krajačići, Slatinik i Stupnik, sa zadatkom da goni razbijenog neprijatelja i uništi pojedine neprijateljske bunkere i grupe vojnika, koji su još davali znatan otpor na ovom sektoru.

Naveče istog dana Brigada se je skoncentrisala u selu Krajačići.

22. IV. 45. g. jedna četa I. bataljona dobila je zadatak da daje podršku XXI. Div. pri spajanju sa I. Div. na sektoru između [s.] Lužani i [s.] Nova Kapela. Četa je posle uništenja neprijateljskih bunkera izvršila svoj zadatak, s time što su se div. spojile na određenom sektoru.

Posle izvršenja ovog zadatka Brigada se skoncentrisala u selu Oriovac, gde će se vršiti i završiti generalna smotra svega ljutstva, borbenih i transportnih vozila.

II. tenk. bataljon, koji je u sastavu T7 Div. vršio borbene operacije u rejonu: Gundinci — Velika Kopanica, spojio se sa Brigadom na putu za Đakovo, a sada se nalazi u sastavu Brigade, s. Oriovac.

3) U toku desetodnevnih borbi Brigada je imala sledeće gubitke:

a) U ljutstvu:

Poginulih oficira — 2, podoficira i boraca — 38.
Ranjenih oficira — 2, podoficira i boraca — 34.
Nestalih bez vesti oficira — 1, podoficira i boraca — 54.

b) Tenkova potpuno uništenih u borbi — 14.

c) Blindiranih kola izgubljenih — 1.

[3] **Misli se na 13. brigadu 1. proleterske divizije JA.**

[4] **Tako je u originalu.**

[5] **Odnosi se na 3. bataljon.**

[6] **Detaljnije o tome vidi u bojnoj relaciji Štaba 2. tenkovske brigade br. 3 o operacijama 18. i 19. aprila (AVII, reg. br. 20—1/2, k. 264) i u monografiji *Oklopne jedinice u NOR-u.***

[7] **Šifra za 17. diviziju JA.**

4) U toku ovih borbi Brigada je uništila:

Neprijateljskih oficira i vojnika — 3377, protutenkovskih topova — 27, minobacača — 15, poljskih topova — 3, mitraljeza raznih tipova — 111, teretnih automobila — 33, pušaka 1 automata — 279, bunkera i mitraljeskih gnjezda — 178, željezničkih lokomotiva — 2. Osim toga uništen je neizvestan broj magacina municije i hrane.

5) Zarobljeno je od neprijatelja: Oficira i vojnika — 702, tenkova — 3, kamiona — 86, motocikla — 3, bicikla — 12, topova raznih kalibara — 22, mitraljeza — 60, pušaka i automata — 680, pištolja — 163, radiostanica — 3, transportnih vlakova — 1, protutenkovskih topova — 4.

Sva gore pomenuta vozila i naoružanje predati su pešadiji.

6) Sadašnje stanje Brigade:

a) Brojno stanje ljutstva:

Oficira — 95, podoficira — 82, boraca — 939.

b) Tenkova ispravnih za borbu — 33 komada, tenkova pod remontom — 9 komada, blindiranih kola — 2 komada. Transportna vozila su sva u ispravnom stanju, motocikla — 2 ispravna.

c) Naoružanje: pušaka i karabina — 221, automata PPŠ — 393, revolvera nagan — 157, pištolja TT-203, ručnih automata DP — 4 komada, signalnih pištolja — 53, mitraljeza DŠK — 9, mitraljeza bren — 3, ruskih mitraljeza kal. 7.62 mm. — 2 komada, tenkovskih mitraljeza DT — 104, tenk. topova — 39.

d) Municija: tenkovskih topovskih granata 85 mm. udarnih — 4450, probojnih — 4490 komada, mitraljeskih i puščanih metaka 7,62 mm. — 616068 komada, automatskih PPŠ 7.62 mm. — 272700 kom., za pištolj nagan 7,62 mm. — 8792 kom., za mitraljez DŠK 12,7 mm. — 38680 kom. Ručnih bombi F-l — 5119, signalnih metaka — 5089.

e) Pogonski materijal: Benzina — 2362 kg., nafte — 25600 kg., tenkovskog ulja — 2700 kg., mašinskog ulja — 600 kg., solidola — 165 kg., petroleuma — 1050 kg., nigrola — 200 kg.

f) Sredstva veze (telefoni i radiostanice) u ispravnom stanju, sem 3 štabne radiostanice, kojima je potreban gen. remont.

g) Životnih namirnica za 2 dana.

Primedba: U ovom izveštaju nije uključena II. četa II. Bataljona, koja se sa svojim ljudstvom i kompletnim naoružanjem nalazi u Beogradu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar Brigade
p. pukovnik:
Radomir Đurić
(Đurić)

M. P.

Komandant Brigade
p. pukovnik:
Voj.[8] Radić
(Radić)

Načelnik Štaba Brigade
poručnik:
M.[9] Krželj
(Krželj)

BR. 97

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 22. DO 29. APRILA 1945. GODINE

22-IV-1945

1 Armija)

Na liniju Oštri Vrh[2] — Vrba[3] — Nova Kapela Batrina vodimo teške borbe. Nepr. u toku dana vršio protivnapade nekoliko puta radi osiguranja komunikacije. Forsirali smo u oblast Ludina,[5] gde nailazimo na žilav otpor. Dve naše div. stigle u oblast Pakraca.[6] U toku dana oslobođena su mesta: Stari Slatnik, Stupnik, Kobaš, Radovanje, Oriovac, Kujnik, Malino, Ciglenik, Drenovac, Ratkovica, Srednji Lipovac. Gubitci

[8] **Vojislav**
[9] **Mirko**

[1] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 5—94/3, k. 40.**
[2] **Oštri Vrh je selo, 11 km istočno od Nove Gradiške.**
[3] **Treba: s. Vrbova (5 km severozap. od N. Kapele).**
[4] **Tako u originalu. Verovatno treba: r. Orljavu.**
[5] **Verovatno: s. Lužana (na r. Orljavi, 5 km jugoist. od N. Kapele).**
[6] **Reč je o 42. i 48. diviziji JA (vidi dok. br. 100 i 101).**

nepr. 320 mrtvih Nemaca, razbijen jedan ustaški bat. Zaplenjen jedan automobil, uništena jedna borna kola i 20 kamiona. U 21 čas.

96

Peko[7]

Od I Armije[8] š. 25. IV

I. p. 26. „

42. DDD. Na levom krilu[9] vodimo borbu za s. Rajić, a desno za s. Poljana.[10] Sa drugim snagama[11] izbili smo na liniju s. Hrastovac — Sokolovac — Inisovac[12] — Stražanac. Neprijatelj drži desnu obalu r. Mlava[13] jačim snagama. Uputićemo jednu diviziju pravcem Vukovar[14] — Grubišno Polje na obuhvat s. Pavlovac. 18 časova.

Peko

Generalštabu[15]

Zauzeli smo Okučane i nastavljamo ka Novskoj. Na liniji Banova Jaruga — Antunovac — Velika Pisanica potiskujemo neprijatelja.[16]

25-IV-45. Peko

u 8.30[h] M. P.

Generalštabu, II i III Armiji[17]

Sa dijelovima Četrdeset prve i Sto osamdeset prve nemačke divizije, dijelovima »Princ Eugen«[18] i nekoliko ustaš-

[7] Dapčević, general-lajtnant, komandant 1. armije JA.

[8] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana tamnoplavim mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 26—2, k. 40.

[9] Odnosi se na 1. proletersku i 21. diviziju JA (vidi dok. br. 99 i 106).

[10] Za to selo je vodila borbe 42. divizija JA (vidi dok. br. 100).

[11] Misli se na 5, 6. proletersku i 11. diviziju JA i 1. konjičku brigadu.

[12] Treba: s. Imsovci (13 km jugozap. od s. Grubišnog Polja).

[13] Greška; treba: r. Ilova,

[14] Treba: Daruvar.

[15] Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 56—5, k. 258.

[16] Odnosi se na nemačku 41. i 181. pešadijsku diviziju.

[17] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 54—5, k. 258.

[18] I ≠ Odnosi se na nemačku 7. SS dobrovoljačku brdsku lovačku diviziju »Princ Eugen«.

kih pukova[19] vodimo borbu na liniji: Rajić — Kozarica — Poljana — Tomašica — Zdenci — Grubišno Polje.

Neprijatelj pokušava organizovati na toj liniji odbranu. Dijelom snaga razbićemo neprijateljski raspored, a dijelom preko Grubišnog Polja obuhvatiti ga sa sjevera. Na jugu preko Kozarice postavili zadatak Prvoj[20] da otsiječe neprijatelja kod Lipoljana.

26 april 1945 M. P. Peko, Pakrac u 10.00

Generalštabu[21]

Uzeli smo Sovarnicu, Klokočevac i Tomašicu. Sa tri naše divizije[22] vršimo prebacivanje preko rijeke Ilove u cilju izbijanja na komunikaciju Bjelovar — Banova Jaruga. Jedna naša divizija[23] preko Velike Barne pošla u obuhvat na Pavlovac, a jedna[24] u obuhvat na Lipoljane i Banovu Jarugu.

26 april 1945 Peko, Pakrac u 16čas.

Generalštabu, II i III Armiji[20]

Vodimo borbu za s. Veliki Zdenci, Hercegovac, Palešnilc, Zdenčac, Garešnica, Poljana, Novi Grabovac, Rajići, gde neprijatelj daje jak otpor.

I i XXI divizija u jačoj borbi potiskuje neprijatelja od linije: Lovska — Popovac ka Lipovljanima.

XI divizija nastupa pravcem: Velika Barna — Pavlovac

27-IV-45 u 14.00 M. P. Peko, Pakrac

Generalštabu, II i III Armiji[24]

I dalje vodimo žestoke borbe na liniji koju smo vam danas javili.

[19] **Reč je o delovima 1, 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije.**

[20] **Misli se na 1. proletersku diviziju JA.**

[21] **Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini,, ćirilicom) u AVII, reg. br. 56—5, k. 258.**

[22] **Odnosi se na 5, 6. i 48. diviziju JA.**

[23] **Reč je o 11. diviziji JA.**

[24] **Misli se na 1. proletersku diviziju JA.**

[25] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije JA (pisana na šamini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 1—6, k. 258A.**

[26] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 2—6, k. 258A.**

U ovim borbama neprijatelj vrši učestale i jake protivnapade, kako bi omogućio izvlačenje svojih velikih komora, koje se nalaze na komunikaciji Novska — Kutina.

Ispred nas se nalazi Trista žezdeset deveta nemačka divizija, Elzas divizija,[27] djelovi Sedme SS, Četrdeset prve, Sto osamdeset prve i Dvadeset druge nemačke divizije, jedan grenadirski puk, nekolika policijska bataljona, devetstvo deseti grenadirski bataljon,[28] Četirsto osamdeset drugi »langšicen« bataljon, dva puka bjelogardejaca,[29] djelovi Prve, Pete i Dvanaeste hrvatske divizije.[30]

Iz zapovjesti poginulog komandanta Devetsto desetog grenadirskog bataljona vidi se da neprijatelj teži da osujeti pod svaku cjenu naše izbijanje na liniju Čazme i otsjecanje u pravcu.Ivanić Grada.

U borbama, prema nepotpunim podatcima, neprijatelj je imao: trista trideset mrtvih i dvije stotine trideset šest zarobljenih.

27 april M. P. Peko, Pakrac u 20 čas.

Generalštabu[31]

Na lijevom krilu naše Armije[32] neprijatelj potisnut do na liniju Košutarica — Greda (šuma) — St. Grabovac — Plandište, Subocki Grad, gde se i dalje vode žestoke borbe.

Zauzeta sela: Gornji i Donji Rajići, Rožđanik, Voćarica, Paklenica, Mlaka i Bujavica.

Vršimo pregrupaciju snaga ka desnom krilu.

27 april M. P. Peko, Pakrac u 21.00

[27] **Redakcija nije utvrdila na koju se diviziju misli.**

[28] **Reč je o Tvrđavskom grenadirskom bataljonu 910. u sastavu nemačke 369. legionarske (hrvatske) divizije (vidi AVII, reg. br. 45—2, k. 257A: zapovest Štaba 369. hrvatske legionarske divizije br. 32 od 25. aprila 1945).**

29 j 39 **Misli se na pukove Ruskog zaštitnog korpusa.**

[30] **Na frontu na r. Ilovi nalazile su se 1, 7,** 8. **i 9. hrvatska ustaško--domobranska divizija.**

[31] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 3—6, k. 258A.**

[32] **Reč je o borbama 1. i 21. divizije JA.**

Generalštabu[33]

I dalje vodimo žestoke borbe na liniji koju smo Vam juče javili, gde neprijatelj vrši snažne i česte protivnapade.

Zauzeli smo s. Hercegovac.

28 april M. P. Peko, Pakrac u 7.30

III Armiji.[34]

Vodimo žestoke borbe za svaku stopu na desnoj obali Ilove. Neprijatelj vrši stalne protivnapade. Noćas uz velike gubitke uzeli Hercegovac. Pred nama tri nemačke[35] i tri hrvatske divizije.[36] Dobro bi bilo da Vi pored Šesnaeste i Šestog korpusa uputite jednu vašu diviziju pravcem: Velika Pisanica — Drljanovac — Nova Rača — Sredska, da bi izmanevrisali ovaj front. Neprijatelj nam ponovo uzeo Hercegovac. ~

28 april Peko, Pakrac u09,05

M. P.

I armija[37]

48. — Delovi Princ Eugen[38] i belogardejskog korpusa[39] probili se preko 42.[40] i ovladali selima: Antunovac — Uljanik — Blagorodovac. Sada se vode žestoke borbe u Sokolovac i Kreštelovac. Uputili smo delove Prve i Pete.[41] Na naše snage na desnoj obali Ilove jak pritisak.

Peko

Generalštabu, II i III Armiji[42]

Snažnim povratnim napadom odbacili smo neprijatelja preko r. Ilove ka Garešnici. Očistili smo sela: Antunovac, Sokolovac, Uljanik, Kreštelovac, Hrastovac, Blagorodovac i Petranovac.

[33] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7—6, k. 258A.**

[34] **Depeša Štaba 1. armije Štabu 3. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 5—6, k. 258A.**

[35] I :- **o rasporedu neprijateljskih snaga na r. Ilovi vidi dok. br. 94, objašnjenje 3.**

[37] **Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—6, k. 258A.**

[40] **Reč je o 42. diviziji JA.**

[41] **Reč je o 1. i 5. diviziji JA.**

[42] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 24—6, k. 258A.**

Jačim odeljenjima izbili smo na komunikaciju Novska — Jasenovac.

29 april M. P. Peko, Pakrac u 9.30

Generalštabu[43]

U toku dana obostrano zatišje. Očistili smo Marino Selo. Petu i Četrdeset osmu[44] povukli smo u rezervu, a sjutra ćemo izvući i Prvu.[45] Dogovoričemo se danas sa Kostom[46] o zajedničkom proboju sadašnje nepr. linije.

29 april Morača[47] u 20 čas.

[43] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 25—6, k. 258A.
[44] Reč je o 5. i 48. diviziji JA.
[45] Reč je o 1. diviziji JA.
[46] Koča Nad, general-lajtnant, komandant 3. armije JA.
[47] Milutin Morača, general-major, načelnik štaba 1. armije JA.

BR. 98

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 30. APRILA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA PREGRUPACIJU SNAGA RADI DEJSTVA 2. MAJA 1945. GODINE[1]

S T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 162
30. aprila 1945. g.

Z A P O V I J E S T

Radi pretstojećih operacija koje ćemo preduzeti 2. maja pred mrak, izvršićemo pregrupisanje jednog dijela snaga na naše desno krilo.

U vezi s tim,

n a r e đ u j e m o :

1.— V divizija. 1. maja u 5 časova izvršiće pokret pravcem s. Ivanovo Polje — Daruvar — Podbor. Batinjani — Ivanovo Selo — Rastovac — Dapčevica i postaviće se na prostoriju V. Peratovica — Topolovica, na koju treba da stigne do 20 časova.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 45/1—1, k. 715.**

Posle neprijateljskog protivnapada na r. Ilovi, 28. aprila, po zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 161 od 29. aprila (AVII, reg. br. 44/1—9, k. 715), divizije 1. armije zahvaćene protivnapadom popunile su se i sredile; 48. divizija je povučena u rejon Daruvara, 5. divizija se prikupila u rejonu s. Ivanovo Polje — s. Dežanovac — s. Trojeglava, 1. proleterska divizija u rejonu s. Toranj, a 1. konjička brigada u rejonu s. Podbor. Batinjani. Front na r. Ilovi su držale: 11. divizija odsek s. V. i M. Bama — put s. Pavlovac — s. Zdenci (isklj.); 6. divizija odsek put s. Pavlovac — s. Zdenci (uklj) — šuma Zabare (kod Ribnjaka); 42. divizija odsek šuma Zabare (uklj.) — Bujavica (isklj.); 21. divizija odsek s. Bujavica (uklj.) — r. Sava (isklj.).

Istog dana je Štab 1. armije izdao naređenje br. 122 (AVII, reg. br. 33/1—1, k. 715) da se izvrši izvidanje, i to: 21. divizija na liniji Jasenovac — Novska — s. Lipovljani; 1. proleterska divizija na liniji s. Banova Jaruga — s. Poljana; 42. divizija na liniji s. Lipovljani — s. Banova Jaruga; 5. divizija na liniji s. Hrastovac — s. Klokočevac; 6. divizija na liniji s. Klokočevac — s. V. Zdenci; 11. divizija na prostoriji s. V. Zdenci — s. V. Barna — s. G. Kovačica.

U maršu koristiti za pješadiju seoski put preko s. Borova Kosa. Prethodno ispitati da li mogu proći kamioni seoskim putem od Ivanovog Sela na određenu prostoriju.[2]

Povezati se sa štabom XI i XVI divizije i prikupljati podatke o neprijatelju na sektoru V. Barna, G. Kovačica, V. Grđevac.

Zadatak divizije biće da zajedno sa XI divizijom izvrši prodor na pomenutom sektoru.[3]

2. — *48. divizija.* 2. maja u 5 časova izvršiće pokret pravcem Daruvar — Ivanovo Selo — Rastovac i postaviće se na prostoriju Velika i Mala Dapčevica, gdje treba da stigne do 12 časova/

Divizija će služiti kao rezerva V i XI-oj diviziji.

3. — I divizija. 1. maja do 12 časova razmjestiće jedinice i to: jednu brigadu u s. Kukunjevac, koja će služiti kao rezerva na pravcu desnog krila XXI i lijevog krila 42. divizije; jednu brigadu u s. Uljanik, kao rezerva na pravcu Poljana — Marino Selo; dvije brigade u s. Petranovci — Dežanovac, kao rezervu za VI diviziju.

Divizija će služiti kao opšta rezerva na svim pravcima.[5] Štabovi brigada treba da se povezu sa štabovima divizija kako bi, u slučaju potrebe, mogli odmah intervenisati na datim pravcima.

4. — VI, XI, XXI i 42. divizija ostaju po dosadašnjem rasporedu. Jedinice ovih divizija treba da vrše aktivnu izviđačku djelatnost, da prikupljaju podatke o neprijatelju i da pronađu najlakša mjesta prodora neprijateljskih položaja.[6]

Štabovi divizija dobiće zapovijest za početak operacija 2. maja do podne.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba General-major **Milutin Moraća**	M. P.	K o m a n d a n t , General-la j tnant, **Peko Dapčević**

Dostavljeno: I, V, VI, XI, XXI, 42. i 48. diviziji, kom. pozadine i kom. artilerije.

[2] **Opširnije o tome maršu vidi dok. br. 104.**
[3] **O dejstvima 11. divizije JA vidi dok. br. 105.**
[4] **O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 101.**
[5] **Vidi dok. br. 99.**
[6] **O izvršenju tih zadataka vidi dok. br. 99, 100, 101, 104, 105, 106 i 114.**

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 146
1-V — u_____ č. 1945.

Pošto je izdato potrebno naređenje,
u akta.

Šef oper. odseka
kapetan,
Milan Pavlović

BR. 99

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 30. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA'

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLAVENSKE ARMIJE
O. broj 148
30 april 1945 g.

Prepis operacijskog dnevnika
od 21 do 30 aprila t.g.

ŠTABU PRVE ARMIJE
(za operativno odeljenje)

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20 decembra 1944 g.[2] i O. broj 182 od 1 januara 1945 g.[3] dostavljamo vam prepis operacijskog dnevnika za vreme od 21 do 30 aprila t.g.

21 aprila 1945 god.

Neprijatelj drži položaje Plana (k. 211) — Sulkovac sve do dva časa u zoru, kada je iste napustio i povukao se na li-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 11—4. k. 256.**
[2] **i [3] Ta naređenja redakcija nije pronašla.**

niju: Rastik — (k. 247) — Ratkovica, gdje je pružio organizovan otpor.[4]

Naša III proleterska brigada sa dva bataljona izvršila je pokret u cilju gonjenja neprijatelja i stigla pred sam neprijateljski položaj Ratkovica — Rastik (k. 247). Na ovim položajima borba se vodila čitavog dana. U samu noć jedan bataljon III proleterske brigade na juriš je zauzeo k. 247, kojom je prilikom zaplenio jedan neprijateljski bacač i dva šarca. Neprijatelj se povlači u pravcu sela Dragovci, gdje je organizovao položaje za odbranu.

I proleterska brigada nalazila se kod s. St. Kapela i dejstvovala je u pravcu s. Ratkovica i Dragovci.

XIII proleterska brigada drži položaje Cerje — Ježevik, a Italijanska Majdan (k. 214). Neprijatelj je oko 17 časova izvršio protivnapad jačim snagama na Ježevik i uspeo je da prodre između položaja XIII i Italijanske brigade, ali je protivnapadom naših brigada vraćen na ranije položaje.

Konjička brigada upućena je pravcem: Koprivnica — Pavlovci — Matičevac — Carigrad — Starci — Tisovac,[5] u cilju da likvidira neprijateljska bočna obezbeđenja, koja štite bok otstupajućim djelovima.

V brigada XXI divizije ostala je na ranijem položaju[6] i ometa otstupanje neprijateljskih kolona na komunikaciji N. Kapela •— Vrbova.

Naša artiljerija (izuzev dve baterije koje su u sastavu I i XIII proleterske brigade)[7] postavila se na prostoru kod Sulkovca i jugoistočno od druma Sulkovac — Ratkovica.

Naši gubici: 47 mrtvih i 104 ranjenih.

[4] Reč je o nemačkoj 22. pešadijskoj diviziji, koja se povukla iz s. Pleternice i s. Kadanovaca: 16. puk pravcem s. Sulkovac — s. Ratkovica — s. Dragovci i 47. puk levom obalom Orljave, pravcem s. Zagrade — s. Bučje — s. Drenovac — s. Batrina (vidi AVII, reg. br. 1/3a, k. 72A: skicu rasporeda nemačke 22. pešadijske divizije u aprilu 1945). Prema podacima Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije o neprijateljskim snagama, u Pleternici su se nalazili i delovi 8. lovačkog zdruga, te su se desnom obalom Orljave povlačili i delovi ovog zdruga (vidi AVII, reg. br. 6—3, k. 257A).

[5] Na taj marš 1. konjička brigada je krenula 22. aprila (vidi dok. br. 102).

[6] Misli se na položaje južno od s. D. Lipovca — od puta koji vodi za N. Kapelu pa udesno do Gospinog polja (vidi dok. br. 89).

[7] Artiljerijska brigada, bez dve baterije, bila je pridata brigadama za neposredno pomaganje pešadije i u toku dana je više puta menjala položaje. Drugi divizion je tukao ciljeve na izlazu iz s. Ratkovice, 3. divizion k. 143, s. Koprivnicu i s. Ratkovicu, a Protivavionski divizion bunkere oko puta za s. Ratkovicu i ž. st. Ratkovicu (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

Neprijateljski gubici: 108 mrtvih i 173 ranjenih.

Zaplenjeno je: 9 šaraca, 3 bacača, nekoliko mašinka, veća količina razne municije i drugog materijala.

Uništeno je nekoliko neprijateljskih kamiona.

Naša avijacija na ovom sektoru vršila je izviđanje i mitraljirala je neprijateljske kolone u pokretu prema selu Battrini.[8]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: kišovito.

Štab divizije u Matičevcu i na osmatračnici.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Slavonska Požega.

22 april 1945 god.

Divizija je u toku 22. o.mj. nastavila likvidaciju neprijateljskih uporišta i dalje gonjenje neprijatelja i to:

Posle uporne i žilave odbrane neprijatelja, III proleterska brigada likvidirala je neprijateljsko uporište u s. Dragovci u 21 čas i produžila gonjenje neprijatelja u pravcu Batrine.

I Italijanska i XIII brigada vršile su sa ranijih svojih položaja[9] u toku ovoga dana snažan pritisak na neprijatelja u s. Dragovci, prema Batrini i N. Kapeli.

V brigada XXI divizije vršila je jak pritisak na neprijatelja nešto zapadnije od dosadanjeg pravca u cilju presecanja i uništavanja neprijateljskih otstupajućih kolona.[10]

Konjička brigada, koja je od jučer u pokretu, produžila je određenim pravcem i danas u 13 časova izvršila pokret od s. Matičevca preko St. Lipovca — Carigrad — Banićev Dol[11] — Paklena ka Oštrom Vrhu, odakle ima da dejstvuje na cestu i komunikaciju za Gradišku.

Artiljerija u toku dana uspešno tukla neprijateljske položaje i pošto je III proleterska brigada ovladala s. Dragovci, produžila je pokret za III proleterskom brigadom.

Naši gubici: 16 mrtvih i 38 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 67 mrtvi i 137 ranjenih.

Zaplenjeno je: veća količina municije razne vrste, jedan mali bacač i 3 šarca.

Uništeno je 1 neprijateljski kamion i jedna borna kola.

Naša avijacija na ovom sektoru nije dejstvovala.

[8] Opširnije o dejstvu avijacije toga dana vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 163.

[9] Selo St. Kapela, Cerje — Ješevik, Majdan (k. 214).

[10] Drumom s. N. Kapela — s. Bili Brig — s. Vrbova.

[11] Treba: s. Blažićev Dol (7 km severozap. od N. Kapele).

Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Vreme: promenljivo.
Štab divizije: nalazi se u Matičevcu i na osmatračnici.
Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Slavonska Požega.

23 april 1945 god.

Neprijateljske snage koje su u toku prošle noći razbijene u selu Dragovcima, povukle su se u pravcu s. Batrine.

Naša divizija nastavila je gonjenje razbijenog neprijatelja i to:

III proleterska brigada goneći neprijatelja od s. Dragovaca ušla je oko 5 časova u s. Batrinu, gdje je naišla na vrlo slab otpor jer se neprijatelj užurbano povlačio u pravcu N. Gradiške ostavljajuci manje zaštitne djelove u cilju obezbeđenja glavnine i rušenja objekata na komunikaciji.

Ova brigada nastavila je energično gonjenje pravcem: N. Kapela — Bili Brig — Vrbova — St. Petrovo Selo — Brđani — Adžamovci, gdje je naišla na neprijateljski otpor.[12] Poslije kraće borbe razbila je neprijatelja i produžila za Rešetare, a zatim oko 2 časa posle pola noći[13] napala Gradišku i posle tročasovne borbe potpuno je ovladala gradom.

XIII proleterska brigada po likvidaciji Batrine i N. Kapele izvršila je pokret pravcem: Srednji Lipovac — Oštri Vrh — Gunjevci — Rešetari. Prilikom pokreta nije naišla na otpor neprijatelja. U samu zoru[14] ušla je u N. Gradišku.

I proleterska brigada, Italijanska i Artiljerijska brigada kretale su se pozadi III proleterske brigade istim pravcem i smestile se na sledećim prostorijama i to:

I proleterska brigada u Staro Petrovo Selo kao divizijska rezerva.

Artiljerijska brigada postavila se na položajima ispred Oštrog Vrha, tukući neprijatelja u pravcu Adžamovci — Rešetari — Nova Gradiška.

Italijanska brigada sa glavninom smestila se u Oštri Vrh, dok su dva bataljona pridodata XIII proleterskoj brigadi koji su se kretali u njenom sastavu.

V srpska brigada oko 9 časova pošla je u sastav svoje divizije u s. Vrbovu.

Konjička brigada prema naređenju štaba armije upućena je sa prostorije Tisovac najkraćim putem za Pakrac,[15] gdje će dobiti naknadno zadatak.

[12] O neprijateljskim snagama koje su se povlačile tiin pravcem vidi dok. br. 106, objašnjenje 10. i 15.
[13] i [14] Odnosi se na 24. april.
[15] U sastav 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 102).

Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena.

Neprijateljski gubici: 32 mrtva, 53 ranjena i 20 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 2 kamiona i veća količina artiljerijske municije.

Uništena su: 4 automobila i 15 kola sa spremom.

Naša avijacija nije bila aktivna na ovom sektoru.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu: Matičevac — Nova Kapela — Vrbova — St. Petrovo Selo, gdje je prenoćio.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Slavonska Požega.

24 april 1945 godine

Po zauzimanju Nove Gradiške neprijatelj se povukao i postavio na položajima ispred s. Smrtića i odatle preko čitavog dana davao vrlo jak otpor.[16]

Naša divizija nastavila je gonjenje neprijatelja od N. Gradiške opštim pravcem glavnom komunikacijom i desno od nje, i to:

III proleterska brigada po likvidaciji N. Gradiške odmah je produžila gonjenje neprijatelja u pravcu Okučana. U s. Mašić i Trnavu ušla je bez borbe i produžila u pravcu s. Smrtića, odakle je dočekana jakom vatrom od strane neprijatelja. Levo od naše III proleterske brigade kretala se XXXI brigada,[17] koja je delovima išla cestom, dok joj se glavnina kretala levo od glavne ceste. Ova brigada prilikom izlaska iz s. Trnava na jedan kilometar pozadi sela dočekana je vatrom od strane neprijatelja i ista je zadržana. III proleterska brigada sa svoja dva bataljona krenula je oko 12 časova sev. od s. Trnave preko Duge Međe sa zadatkom da obuhvatno, tj. sa severa napadne s. Smrtić. Posle nekoliko uzastopnih naleta nije uspela da ovlada pomenutim selom. Oko 11 časova uputili smo jedan bataljon I proleterske brigade kao pojačanje III proleterskoj brigadi sa zadatkom da energično napadnu s. Smrtić i isto likvidiraju i produže gonjenje neprijatelja u pravcu Okučani — [G. i D.] Rajić — Novska i dalje. Ovaj bataljon u zajednici sa III proleterskom brigadom napali su s. Smrtić i posle jednočasovne borbe ušli u selo, zatim su produžili gonjenje neprijatelja u pravcu Bogićevaca i u 13.30 časova zauzeli na juriš s. Bogićevce.[18] U 4.40 časova prodrli smo u s. Okučane i po-

[16] O rasporedu neprijateljskih snaga na položaju ispred Okučana vidi dok. br. 106, objašnjenje 18.

[17] Iz sastava 21. divizije JA.

[18] Iz ovog izvoda za 25. april vidi se da je to bilo 25. aprila.

sie jednočasovne borbe likvidirali pomenuto selo i produžili gonjenje neprijatelja pravcem Bodegraji — Lađevac — Borovac i u 10 časova izbili ispred samog sela Rajić, gdje smo naišli na jak otpor od strane neprijatelja. Za s. [G. i D.] Rajić borba je u toku.

Neprijatelj prilikom povlačenja diže u vazduh sve objekte na glavnoj komunikaciji i minira objekte na pomoćnim prolazima desno i levo od mostova, kuda od prilike misli da naše jedinice mogu zaobići.

Naši gubici: 5 mrtvih i 12 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 73 mrtvih i 147 ranjenih. Zarobljeno je 70 neprijateljskih vojnika, među kojima i jedan kapetan belogardejac — oficir bivše Jugoslovenske vojske.

Naša avijacija nije dejstvovala.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Novoj Gradiški.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Slavonska Požega.

25 *april 1945 god.*

Po zauzeću s. Smrtić neprijatelj se povukao u pravcu Bogićevaca, gdje se zadržao i organizovao za odbranu.

I proleterska brigada produžila je gonjenje neprijatelja i napala ga u samo s. Bogićevci. Posle žestoke borbe u 3.30 časova I proleterska brigada zauzela je na juriš s. Bogićevci. Nastavljajući gonenje neprijatelja, koji je pokušao da organizuje odbranu u s. Okučani, ova brigada posle jednočasovne borbe zauzela je pomenuto selo i produžila gonjenje neprijatelja pravcem: Bodegraji — Lađevac — Borovac i oko 10 časova izbila je ispred samog s. Rajić, gdje je naišla na veoma jak otpor od strane neprijatelja. Na prostoriji s. [G. i D.] Rajića neprijatelj je organizovao za odbranu k. 212[19] — 278[20] — k. 134.[21] Neprijatelj ovdje raspolaže dosta jakim snagama d naoružan je pored većeg broja mitraljeza i sa nekoliko bacača, topova većeg i srednjeg kalibra i jednim manjim tenkom.

I proleterska brigada uspela je da posle žestoke borbe zauzme na juriš k. 212, dok neprijatelj i dalje uporno brani k. 278 i k. 134. Neprijatelj je u toku dana vršio 4 povratna napa-

[19] **Nije nađena na sekciji 1:100.000.**

[20] **Treba: trig.**

[21] **Taj položaj su posedali, verovatno, delovi 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, pošto se iz istorijata nemačke 41. pešadijske divizije vidi da se toga dana 7. SS divizija nalazila »istočno jedan dan od 41. divizije«, koja se nalazila u rejonu Novske (vidi AVII, reg. br. 65/1a, k. 73A).**

da na desno krilo I proleterske brigade ali je vrlo dobro dočekan i odbijen uz teške gubitke. Isto tako i naša I proleterska brigada preduzimala je nekoliko napada na neprijatelja, ali nije uspjela da još zauzme položaje koje neprijatelj drži. Borbe za s. [G. i D.] Rajić su u toku.

Italijanska brigada nalazi se u s. Lađevac, jedan bataljon ove brigade pridodat je I proleterskoj brigadi radi dejstva za napad na s. [G. i D.] Rajić.

XIII i III proleterska brigada upućene su danas oko 12 časova pravcem: Okućani — Cage — Benkovac — Livađani — [G. i D.] Krićke >— Popovac — s. Subocki Grad sa zadatkom da izbiju na komunikaciju Novska — Banova Jaruga i da onemoguće izvlačenje neprijateljskih snaga iz Novske na toj komunikaciji.

Levo od I proleterske brigade nalazi se IV brigada XXI divizije. Ona drži položaje u visini položaja I proleterske brigade.

Naša artiljerija raspoređena je na prostoriji s. Borovac, sem jedne baterije P. A. diviziona koja se nalazi u Pakracu, jedne baterije III, I i P. T. diviziona koje su pridodate I proleterskoj brigadi za neposredno potpomaganje i nalaze se na položajima jugoistočno od s. Rajić.[22]

Naši gubici: 13 mrtvih i 67 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 115 mrtvih i oko 220 ranjenih. Zarobljeno je 12Ô neprijateljskih vojnika.

Naša avijacija nije dejstvovala na ovom sektoru.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu od sela Okučana za Borovac, gdje je prenoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Pakrac.

26 april 1945. god.

Neprijatelj i dalje uporno i žilavo brani položaje na prostoriji s. [G. i D.] Rajić. Linija njegovih položaja na ovoj prostoriji ista je kao i prethodnog dana.

XIII i III proleterska brigada, koje su 25 o.mj. upućene pravcem: s. Okućani — Cage — s. Benkovac — s. D. Čaglić — s. Livađani, stigle su 26 o.mj. ujutro na prostoriju s. Brezovac, odakle su se rasporedile i to:

III proleterska brigada, pošto je stupila u kontakt sa neprijateljem južno od s. Popovac i jugozapadno od s. [G. i D.J

[22] **Te baterije su toga dana utrošile samo 11 mina 120 mm i 6 granata (M. Pajević, n. d., str. 553).**

Kričke, postavila se na položaje k. 203 — k.[23] 261 — severno od s. Popovac — k. 198 — k. 201 (zaključno).

XIII proleterska brigada postavila se na položajima k. 201 (isključno) — zapadna ivica s. Lovska — Luke — k. 191.

Ispred III i XIII proleterske brigade neprijatelj se postavio na liniji: Grad Br. — k.[24] 256 (južno od s. Popovac) — k. 189 — k. 149 — k. 241 (s. Bujavica) — k. 119 (r. Pakraj.[25]

U toku 26 ov. mj. izvršili smo pregrupisavanje snaga i to:

I proletersku brigadu sa dva bataljona Italijanske brigade prebacili smo sa dosadanjih njihovih položaja (sa prostora s. [G. i D.] Rajića) pravcem: Goleši Milisavci — Goleši Rađenovci — s. [G. i D.] Kričke i u toku noći smenila je III proletersku brigadu i posela k. 201 zapadno od s. Brezovac.

Isto tako dvije brigade XXI divizije[26] prebačene su sa njihovih položaja dosadanjih pravcem: Goleši Milisavci — Goleši Rađenovci — s. [G. i D.] Kričke i postavile su se levo od I proleterske brigade.

III proletersku brigadu rokirali smo severozapadno od dosadanjih njenih položaja i postavili je na položaje zapadno od sela Lovska. Ona održava tesnu vezu levo sa I proleterskom brigadom, a desno sa XIII proleterskom brigadom.

XIII proleterska brigada postavljena je na položaje desno od III proleterske brigade, k. 191.

Italijanska brigada bez dva bataljona drži položaje St. Vinogradi (k.[27] 261). Ova brigada održava stalno vezu sa jednom brigadom[28] XXI divizije u levo, a u desno sa I proleterskom brigadom.

Artiljerijska brigada raspoređena je za dejstvo na prostoriju između s. Livađani i s. Brezovac.[29]

Položaji koje je u toku 25 o.mj. i 26 o.mj. do 16 časova držala I proleterska brigada sa jednim bataljonom Italijanske brigade na prostoriji s. [G. i D.] Rajića, sada su posednuti od XXI divizije.

Neprijatelj je u toku današnjeg dana bio veoma aktivan i vršio je dva povratna napada na položaje III i XIII proleterske brigade, ali je odbijen uz gubitke.

23, 24 j 27 Treba: trig.

[25] Te položaje su posedali 1232. puk nemačke 41. pešadijske divizije i delovi 3. ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/la, k. 73Â: izjavu komandanta 41. divizije generala Hauzera).

[26] Odnosi se na 5. i 31. brigadu (vidi dok. br. 106).

[M] i [82] Odnosi se na 5. brigadu.

[29] Artiljerijska brigada je s vatrenih položaja u rejonu s. Brezovca dejstvovala od 16 časova, ali su i njene vatrene položaje tukle neprijateljske baterije iz rejona Novske (M. Pajević, n. d., str. 555).

Naši gubici: 18 mrtvih i 116 ranjenih.
Neprijateljski gubici: 88 mrtvih i 156 ranjenih.
Naše avijacije nije bilo na našem sektoru.
Neprijateljska avijacija: neaktivna.
Vreme: promenljivo.

Štab divizije se prebacio od s. Borovca preko D. Caglića u s. Brezovac, gdje je zanoćio.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Pakrac.

27 april 1945 godine

Neprijatelj je u toku 27 o.mj. najupornije držao liniju položaja: Grad Br. — k. 256 (južno od sela Popovca) — s. Subocki Grad (zapadni deo) — k. 198 — položaji između k. 189 i 201 — istočno od k. 222 (Volodersk Br.) — zapadna ivica s. Bujavica.

U jutro 27 o.mj. naša divizija bila je raspoređena na položajima i to:

XIII proleterska brigada zauzela je do 10 časova s. Bujavicu[30] i drži položaje na zapadnoj ivici pomenutog sela. Neprijatelj se sa dotadanjih svojih položaja povukao na k. 212, koju uporno drži. Ova brigada uhvatila je vezu oko 10 časova sa delovima XLII divizije, koji drže položaje V. Plame[31]; veza sa XLII divizijom održava se direktno.

III proleterska brigada je na položajima levo od XIII proleterske brigade i drži liniju zapadno od s. Lovska prema k. 222 i 149, koje kote drži neprijatelj.

Levo od III proleterske brigade nalazi se I proleterska brigada sa dva bataljona Italijanske brigade i drže položaje k. 201. Desno održavaju tesnu vezu sa III proleterskom brigadom. U toku prepodneva, ova brigada sa dva bataljona Italijana pokušala je da zauzme k. 189, ali nije uspjela i vratila se na svoje polazne položaje.

Italijanska brigada, bez dva bataljona, drži položaje St. Vinogradi, k. 261. Ova brigada održava stalno vezu sa jednom brigadom[32] XXI divizije, koja se nalazi levo od njih.

Delovi XXI divizije[33] zauzeli su na glavnoj komunikaciji s. Rajić i u nadiranju prema Novskoj stigli su do s. Paklenica, kojom su ovladali.

Artiljerijska brigada raspoređena je za dejstvo na položaje između s. Uvađani i s. Brezovac.

[30] **Napadu na s. Bujavicu prethodila je kratka artiljerijska priprema Artiljerijske brigade s vatrenih položaja u rejonu s. Brezovca (M. Pajević, n. d., str. 585).**

[31] **Treba: Velike plane (prostorija južno od s. Janje Lipe).**

[33] **Odnosi se na 4. brigadu (vidi dok. br. 106).**

U toku čitavog dana vođene su vrlo žestoke borbe. Neprijatelj u nekoliko mahova vršio vrlo jake vatrene pritiske na naše položaje.

U 14 časova preduzeli smo opšti napad na neprijatelja i to:

I proleterska brigada, ojačana sa dva bataljona Italijana izvršila je napad od k. 201 pored Lovskog potoka u pravcu s. N. Grabovac, dok je jedna brigada XXI divizije[34] izvršila napad od k. 201 u pravcu k. 189.

Ostale brigade izvršile su isto tako napad na neprijatelja ispred sebe.

Poslije snažne artiljerijske pripreme, brigade XXI divizije i I proleterska brigada sa dva bataljona Italijana zauzele su k. 189 i stigle u blizinu s. N. Grabovac, ali je neprijatelj jakim povratnim napadom uspio da povrati k. 189 i naše jedinice zadržaće se na položajima između [k.] 201 i [k.] 189. Neprijatelj je vršio oko 22 časova jak pritisak vatrom na naše položaje, ali je posle kraćeg vremena snažnim dejstvom svih naših oruđa ućutkan.

U vezi pregrupisavanja naših snaga preduzeli smo u toku noći 27/28 o.mj. sledeće:

XXI divizija preduzima dejstvo na sektoru prema Novskoj i Lipovljanima, u levo dejstvujući sa jednom brigadom glavnom komunikacijom Novska — Lipovljani, a sa ostale dvije brigade preuzeće u desno sektor I proleterske divizije do zaključno Blatuško Br. — Voloderski Br. — Ljubardenik — Krivaj. Postavljanje snaga na ovom sektoru i smenu jedinica I divizije (Italijanske brigade, I i III brigade) izvršila je u toku noći do 4 časa izjutra 28 o.mj.

XXI divizija održavat će vezu sa bataljonom iz I divizije koji će biti oko s. Bujavice na međuprostoru XXI i XLII divizije.

I proleterska divizija skinuta je u toku noći sa položaja i izvršila je pokret i to:

Italijanska brigada još u toku noći krenula je za selo Subocki [Grad] i tu se sa cijelom brigadom smestila, radi sređivanja i odmora. Brigada se smestila u severnom djelu sela.

I proleterska brigada, sem jednog bataljona, uputila se za selo Lipik, gdje se smestila u zapadnom djelu sela na odmor i sređivanje. Jedan bataljon (samo strelci i laka oruđa) zadržao se na dosadanjem položaju brigade do 4 časa izjutra 28 o.mj., kada je smenjen od jedinica XXI divizije.

III proleterska brigada, sem jednog bataljona, još u toku noći izvršila je pokret preko sela Korita za s. Kukunjevac, gdje

[34] **To je bila 5. brigada (vidi dok. br. 106).**

se smestila za odmor i sređivanje. Jedan njen bataljon (samostrelci i laka automatska oruđa) zadržao se na dosadanjem položaju brigade dok ne bude smenjen od jedinica XXI divizije.

XIII proleterska brigada ostavila je oko sela Bujavice jedan svoj bataljon koji ima zadatak da se dobro utvrdi po dubini sa zadatkom veze između XXI i XLII divizije. Drugi svoj bataljon postavila je kod s. Korita kao rezervu, sa svim ostalim jedinicama brigade krenula je u toku noći za s. Jagma, radi odmora i sređivanja.

Artiljerijska brigada[35] sa svim svojim jedinicama krenula je pravcem D. Caglić — Lipik — zaseok Dobrovac, gdje se postavila za P.A. i P.T. dejstvo po potrebi i za dejstvo ka zapadu. U zaseoku Dobrovac brigada će biti na odmoru radi sređivanja za daljne zadatke.

Komanda pozadine i M.S.B.[36] divizije smestili se u zapadnom delu Lipika.

U toku 27 o. mj. naša avijacija nije dejstvovala na našem sektoru.

Neprijateljska dva aviona nadletali su nad našim sektorom u cilju izviđanja oko 17.30 časova. Naš P.A. Divizion otvorio je na njih vatru.

Naši gubici: 32 mrtva i 167 ranjenih. Od neprijateljske artiljerije jedna naša radio-stanica je oštećena i ubijeno je 8 konja.

Neprijateljski gubici: 143 mrtva i 227 ranjenih. Zarobljen je jedan Marokanac.

Vreme: promenljivo.

Štab divizije: u s. Brezovac na osmatračnici k. 174, a u toku noći 27/28 prebacio se za selo Lipik, gdje je zanoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Pakrac.

28 april 1945 god.

Neprijatelj u jačini od 1000 vojnika napao je jedinice XLII divizije na liniji Poljana — Antunovac i pošto je uspeo da ih potisne, izvršio je prodor pravcem Antunovac — Uljanik — Blagorodovac — Petranovci, gdje je bio zadržan od strane naših jedinica.

Naša divizija, koja se nalazila na prostorijama Lipik — Kukunjevci, dobila je zadatak da sa jednom brigadom usiljenim maršem izbije na komunikaciju između s. Petranovci —

[35] **Vatrene položaje Artiljerijske brigade 1. proleterske divizije u rejonu s. Brezovac — s. Livadani preuzela je Artiljerijska brigada 21. divizije JA, s malom količinom municije (M. Pajević, n. d., str. 555).**

[36] **Medicinsko-sanitetski bataljon.**

Dežanovac, sa zadatkom da se postavi na tu komunikaciju i da onemogući dalje nadiranje neprijatelja u pravcu Daruvara. Sa ostalim delovima, odnosno sa jednom brigadom napadne neprijatelja bočno u pravcu Uljanika i Blagorodovca.

I proleterska brigada izvršila je pokret pravcem: Lipik — Kukunjevac — Turkovača — M. Banovac — V. Banovac — Sređani i izbila je na komunikaciju Uljanik — Dežanovac i postavila se ispred raskršća puteva koji vode za Daruvar i Trojeglavu.

III proleterska brigada izvršila je pokret usiljenim maršem sa prostorije Kukunjevac — Gaj — Brekinska — G. Uljanik i oko 17 časova napala je neprijatelja na prostoriji Uljanik — Blagorodovac.[37] Poslije dvočasovne borbe istoga razbila i nastavila gonjenje u pravcu Garešnice.

Neprijatelj na ovom sektoru nije davao jak otpor iz razloga što je bio otsečen od svoje glavnine i morao se užurbano povlačiti u pravcu Garešnice. Neprijatelj u svome povlačenju zadržao se na mostu u šumi na r. Torodovac[38] — Petranovci, a kojega je napala naša III brigada, isti je bio tučen unakrsnom vatrom desno od naše I proleterske brigade a severno je bio napadnut od jedinica VI divizije, koje su se povezale sa našom III proleterskom brigadom u Sokolovcu. Jedan bataljon III proleterske brigade nalazi se u selu Hrastovac i vršio jak pritisak na neprijatelja koji se povukao u pravcu Garešnice. Italijanska brigada izvršila je pokret sa prostorija Subocka — Jagma — Kukunjevac — Turkovača — Toranj, a odatle dobila je zadatak da sa dva bataljona izvrši pokret pravac Duhovi — Antunovac, da ukoliko naiđe na neprijatelja u Antunovcu istog likvidira i postavi se južno od Antunovca prema Poljani i zapadno prema Marino Selo. Ova brigada nije naišla na neprijatelja već u selu Antunovcu našla je delove XLII divizije, sa istima se povezala i postavila se na određenim položajima.

XIII proleterska brigada postavila se na položaje ispred sela Kukunjevac, sa zadatkom dejstva u pravcu neprijatelja, koji se nalazi prema Bujavici.

Artiljerijska brigada sa svom artiljerijom, sem P.A. i Haubičkog diviziona, postavila se na prostorijama Strižićevac — Toranj.

Neprijatelj sada drži liniju: Janja Lipa — Poljana — Marino [selo] — s. Garešnica. Na ovom sektoru u toku prošle noći od strane neprijatelja nije bilo nikakvih aktivnosti.

Neprijateljski gubici: 20 mrtvih i veći broj ranjenih.

Naši gubici: 5 ranjenih.

[37] Napad je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Toranj — s. Strišavac (M. Pajević, n. d., str. 557).

[38] Ta reka i taj most nisu ucrtani na karti 1 : 100.000.

Naša avijacija u toku jučerašnjega dana na ovom sektoru nije bila aktivna.

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

Vreme: promenljivo.

Štab divizije u Lipiku do 15 časova a od 15 časova prebacio se za s. Toranj, gdje je zanoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Pakrac.

29 april 1945 godine

Neprijatelj[39] se utvrđuje i drži položaj na liniji: ist. od s. Garešnica (most na r. Toplici u šumi severozapadno od s. Hrastovca) — zap. ivica Ribogojstva — k. 107 — k. 106 — k. 111 — željeznička pruga južno od s. Marino Selo — severoistočna ivica šume Carev Hrast između k. 127 i 125 — severna ivica s. Poljana — istočna ivica s. Poljana — sredina s. Janja Lipa — V. Plane — sev. ist. ivica s. Bujavica.

Prema iskazu zarobljenika i meštana neprijatelj je pojačan novim snagama, koje su stigle i postavile se oko s. Banova Jaruga, a sastavljene su u glavnom od Njemaca i ustaša.[40] Moral neprijateljskih trupa je vrlo slab; demoralisani su i često govore da ne znaju šta će s njima da bude.

Na mnogim mjestima, naročito na prostoru s. Poljana, neprijatelj[41] je ispred svoje linije položaja postavio minska polja. Pri nasilnom izvidanju, koje je noćas vršila III proleterska brigada, od mina su lakše ranjena 4 druga.

Neprijatelj je uglavnom naoružan: puškama, šarcima, bacačima i artiljerijom. Artiljerija mu je raspoređena na prostoriji: jedna baterija topova 75 mm PAK oko sredine sela Bujavica, jedna baterija topova 75 mm PAK u šumici južno od s. Poljana, jedna baterija bacača kod kanala i željezničke pruge istočno od željezničke stanice Poljana, nekoliko topova ima u

[39] Odnosi se na ove neprijateljske jedinice: 7, 8. i 9. ustaško-domobransku diviziju, od s. Garešnice (uklj.) do s. V. Vukovja (isklj.), nemačku 181. pešadijsku diviziju, od s. V. Vukovja (uklj.) do s. Janje Lipe (isklj.), 3. ustaško-domobransku diviziju, od s. Janje Lipe (isklj.) do s. N. Grabovca (isklj.). (Vidi dok. br. 94, objašnjenje 3.)

[40] Osim nemačke 41. pešadijske divizije, sa 3. ustaško-domobranskom divizijom, koja se povlačila od Sl. Broda i N. Gradiške, prilaze Kutini su branile i nemačka 181. pešadijska divizija (sastava: 334, 359. i 363. pešadijski puk, 222. artiljerijski puk, 222. pionirski bataljon, 222. bataljon za vezu, 222. protivtenkovska četa, 222. puk za snabdevanje i 181. fizilirski bataljon — vidi AVII, reg. br. 17—3, k. 73A: izjavu Hermana Jakoba) i 7, 8. i 9. ustaško-domobranska divizija, dok se nemačka 7. SS dobrovoljačka brdska lovačka divizija »Princ Eugen« nalazila u rezervi, ispred same Kutine (vidi AVII, reg. br. 1/1—5, k. 70: izjavu general-pukovnika Lera, komandanta nemačke Grupe armija »E«).

[41] Odnosi se na nemačku 181. pešadijsku diviziju (vidi AVII, reg. br. 17—3, k. 73A: izjavu Hermana Jakoba).

Kaniškoj Ivi na samoj komunikaciji i u šumi Carev Hrast, a brzometni topovi nalaze se u s. Međurić. Ostalo o neprijateljskoj artiljeriji u pogledu jačine i rasporeda nemamo još tačnih podataka.

Noću između 28/29. o.mj. i u toku 29 o.mj. naša divizija postavila se na položajima i to:

I proleterska brigada sa dva bataljona nalazi se u selu Uljaniku a jedan bataljon raspoređen je na prostoru s. Hrastovac, s tim što su njegovi prednji delovi istureni duž r. Toplice i prema mostu na r. Toplici. Desno održava vezu sa VI ličkom divizijom.

III proleterska brigada sa svoja dva bataljona i dva bataljona Italijanske brigade raspoređeni su na liniji: raskrsnica puteva u šumici Zabare — zap. od s. Marino Selo — ist. ivica Ribogojstva — pored sev. k. 125 — južni deo s. Antunovac — Pustara (zaključno). Ostali delovi III proleterske brigade sa štabom raspoređeni su u selu Antunovac.

Štab Italijanske brigade sa dva bataljona nalazi se u s. Brekinska.

XLII divizija raspoređena je na prostoriju s. Gaja, s tim što drži liniju položaja: raskrsnica druma i puta, južno od pustare — šuma Brezinski Lug (do slova »g« od Lug).

XIII proleterska brigada sa glavninom raspoređena je u s. Kukunjevcu, jedan njen bataljon, pojačan jednom četom, ostao je na položaju i drži liniju: južna ivica šume Brezinski Lug — zapadna ivica Tv. plina — zap. padina k. 191 — slovo »L« od Luke.

Levo od XIII proleterske brigade je XXI udarna srpska divizija.

Raspored naše artiljerije promenjen je utoliko što su kod diviziona pridodatog III proleterskoj brigadi baterija topova ZIS i baterija bacača 120 mm postavljene na položajima na sev. istočnoj ivici s. Antunovac, u blizini puta koji vodi na k. 135. Baterija topova PAK[42] nalazi se na položaju na severozapadnoj ivici s. Hrastovac, pored puta koji vodi za s. Gareśnica.

Tokom dana dejstvovala je samo baterija topova PAK sa 4 zapaljive granate na ciljeve u pravcu s. Poljana.

U toku dana i noći nije bilo neke naročite aktivnosti ni sa naše ni sa neprijateljske strane.

Avijacija u toku dana nije bila aktivna.

Naši gubici: od mine pri opravci jednog mosta 7 mrtvih i 9 ranjenih i od jedne mine 4 lakše ranjena druga.

Neprijateljski gubici: 12 mrtvih i 17 ranjenih.

Vreme promenljivo.

[42] **Vidi dok. br. 57, objašnjenje 7.**

Štab divizije u s. Toranj.
Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Pakrac — Bjelovar.

30 april 1945 godine

Raspored neprijateljskih snaga izmenjen je od jučer samo utoliko što neprijatelj drži položaje istočnom ivicom s. Janja Lipa. Ostali delovi linije njegovih položaja ostali su nepromenjeni.

U toku dana neprijatelj se na sadanjoj liniji utvrđivao izrađujući streljačke zaklone i saobraćajnice, a na istočnoj ivici s. Bujavice i bunkere.

Neprijatelj je istočno od trigonometra 241 (istočno od s. Bujavice) izradio lažne položaje za bacače, dok je pored samog trigonometra postavio jedan top 75 mm za neposredno dejstvo. Zapadno od trigonometra nalazi se neprijateljska osmatračnica.

U s. Bujavica neprijatelj ima jednu bateriju bacača, teške haubice u [s.] N. Grabovac i s. Kozarica, 3—4 tenka i nešto artiljerije u s. Pakračka Poljana; na crkvi u selu Poljana postavio je mitraljeze koje štite prilaz k selu.

Jedan deo neprijateljskih snaga povukao se iz s. Poljana za s. Janja Lipa. Primećeno je življe kretanje većih grupica i odeljenja neprijateljskih na groblju s. Poljana.

Neprijateljska artiljerija bila je u toku čitavog dana aktivna i dejstvovala je od pravca s. Kaniške Ive na naše položaje oko s. Hrastovac, zatim njihove tri haubice gađale su iz s. Međurić naše položaje kod s. Marino Selo. Isto tako dejstvovao je jedan top 75 mm PAK sa k. 135.

Raspored naše divizije ostao je u glavnom isti.

I proleterska brigada slala je u cilju izviđanja[43] patrole do mosta na r. Toplici, koja se susrela sa jednom neprijateljskom patrolom u blizini samoga mosta. Isto tako u cilju izviđanja i prikupljanja podataka o neprijatelju, I proleterska brigada uputila je izviđače pravcem Ribogojstvo — Rogoza[44] — V. i M. Vukovje. Izviđači se još nisu vratili, a po njihovom povratku dostavit će se izveštaj o prikupljenim podacima.

[43] Izviđanje je izvršeno po zapovesti Štaba 1. armije JA br. 122 od 29. aprila: 21. divizija na liniji Jasenovac — Novska — s. Lipovljani; 1. proleterska divizija na liniji Banova Jaruga — s. Poljana i u pozadini te linije; 42. divizija na liniji s. Lipovljani — Banova Jaruga i u pozadini te linije; 5. divizija na liniji s. Hrastovac — s. Klokočevac i u pozadini te linije; 6. proleterska divizija na liniji s. Klokočevac — s. V. Zdenci i u pozadini te linije; 11. divizija na liniji s. V. Zdenci — s. V. Bama — s. V. Kovačica i u pozadini te linije (vidi AVII, reg. br. 33—1/1, k. 715A).

[44] Nije nađeno na sekciji 1:100.000.

Naša artiljerija ostala je na istim položajima. U toku dana gađala je samo baterija PAK-ova ispalivši dvije zapaljive granate na most a jednu na crkvu u s. Garešnica.

U vezi zapovjesti štaba I Armije O. broj 161 od 29 aprila 1945 god.[45] skinuli smo naše jedinice koje su na položajima prema neprijatelju (smena je izvršena u toku jučerašnjeg dana[46] do 24 časa) i postavili ih na prostoriji:

I proleterska brigada smestila se na prostoriji Uljanički breg — G. Uljanik — Uljanik. Delovi VI divizije smenili su jedan bataljon naše I proleterske brigade na pravcu Hrastovac — Garešnica i postavili se na liniju na levoj obali r. Ilove od puta s. Končanica — Povlavoc, pa u levo do šume Zabare (isključno).

III proletersku brigadu smenili su delovi XLII divizije na prostoriji od šume Zabare (zaključno), pa u levo do s. Bujavice (isključno). Isto tako sa ove linije položaja smenjena su i dva bataljona Italijanske brigade, koja su bila pridodata III proleterskoj brigadi. Po izvršenoj smeni, III proleterska brigada smestila se na prostoru Brekinska — Strižićevac — Goveđe Polje.

XIII proleterska brigada smestila se na prostoriji s. Kukunjevac — s. Dobrovac, s tim što jedan njen bataljon koji se nalazi na prostoriji s. Bujavice nije još smenjen od jedinica XXI divizije.

Italijanska brigada smestila se na prostoru Kapetanovo Polje — Ploštinac.[47]

Artiljerijska brigada raspoređena je u selu Toranj, s tim što su II divizion i P.A. divizion zadržani i dalje kod XIII proleterske brigade u s. Kukunjevac. Sve baterije na pogodnim prostorijama izgrađuju borbene položaje i na njima se postavljaju, uzimajući kao eventualni sektor dejstva prostoriju: Uljanik — Poljana — Gaj — Bujavica.

Avijacija u toku dana nije bila aktivna.

Naši gubici: 9 ranjenih od neprijateljske artiljerije.

Neprijateljski gubici: 4 mrtva i 7 ranjenih.

Štab divizije nalazi se u s. Toranj.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZjSl štsb
ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA
M. P. kapetan:
Milan Pavlović

[45] Vidi AVII, reg. br. 44—1/9, k. 715; dok. br. 98, objašnjenje 1.

[46] Zapovest Štaba 1. proleterske divizije JA za tu smenu (0.br. 145) izdata je 30. aprila (vidi AVII, reg. br. 44—2/1, k. 715).

[47] Treba Ploštine (8 km severozap. od Pakraca).

BR. 100

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 42. DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA 1945. GODINE[1]

Datum	Podaci o neprijatelju, Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba
21. april 1945. god.	42. Udarna divizija J. A. — Zadatak divizije za ovaj dan ostao je isti, da u sadejstvu 48 divizije pošto-poto ovlada Si. Požegom i pošto ovlada sa istom produžiti gonjenje neprijatelja u pravcu Nove Gradiške ne dajući mu da se zaustavi i organizuje drugu liniju odbrane. Neprijatelj[2] i dalje uporno brani dobro organizovano uporište Si. Požega. Sa svitanjem ovoga dana divizija je nastavila sa napadom na neprijatelja,[3] osvajajući jednu po jednu oslonu tačku i pored vrlo žilavog otpora neprijatelja. Po padu k. 306/[4] k. 230[5] i k. 296, glavni neprijateljski otpor je bio slomljen i u 10.00 naše jedinice počeše da prodiru u grad. Našavši se opkoljen sa svih strana, neprijatelj je pokušao da se izvuče iz obruča krčeći sebi put na frontu XVI brigade,[6] gde je bio dočekan jakom vatrom iz automatskih oružja i od iste odbijen, nanevši mu velike gubitke. Posle ovog pokušaja ostaci neprijatelja vrše drugi pokušaj sa namerom da se probiju na putu S. Požega — Nova Gradiška, gde su takođe sačekani jakom vatrom sa levog krila XVI brigade i delova 48 divizije[7] i uz velike žrtve jedan deo uspeva da se probije i povuče se u pravcu Nove Gradiške.[9] Do 10.30 SI. Požega je bila očišćena od neprijatelja i jedinice naše

[1] Original Opisan mastilom) u AVII, reg. br. 7—6, k. 1315.
[2] Reč je o 7. ustaško-domobranskoj gorskoj diviziji.
[3] Napad je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Eminovaca (M. Pajević, n. d., str. 551).
[4] Treba: k. 309 (1,5 km južno od SI. Požege).
[5] Nije uneta u sekciju 1:100.000.
[6] I [8] Prema s. Brestovcu (5 km zapadno od SI. Požege).
[7] Odnosi se na 1. brigadu 48. divizije JA.

divizije nastaviše gonjenje neprijatelja pravcem Sl. Požega — Nova Gradiška. Dok je divizija bila u pokretu za neprijateljem primljeno je usmeno naređenje štaba XV korpusa da divizija obustavi dalje gonjenje neprijatelja i krene pravcem Pakraca. U izvršenju ovog naređenja divizija je u mrak stigla na prostoriju: s. Deževci — s. Pasikovci — s. Orljavac, gde je i prenočila.

Neprijateljski gubitci: preko 250 poginulih, oko 700 zarobljenih i mnogo raznog oružja i drugog materijala je zarobljeno, ali usled brzog pokreta nije bilo moguće sve prebrojati, već je to ostavljeno jedinicama 48 divizije koje su ostale u gradu.

Naši gubitci: 17 poginulih i 105 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije nije bila aktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje pred frontom divizije.

Vreme lepo.

Štab divizije preko dana u pokretu, a preko noći u s. Orljavac.

Sekcija Sl. Požega 1 : 100.000.

M. P.

22. april 1945. god. — 42. udarna divizija J.A.

Prema zapovesti štaba I armije 0. br. 150[9] od 21. 4. 45, divizija ima da izvrši pokret od dosadanje prostorije pravcem: s. Buč — Španovica — Pakrac i do 18.00 stigne na prostoriju Lipik, sa zadatkom da vrši izviđanje u pravcu s. Banova Jaruga i prikupi podatke o neprijatelju.

Divizija dodir sa neprijateljem ovog dana nije imala.

Sa dosadanje prostorije divizija je izvršila pokret određenim pravcem u sledećem marševskom poretku: III brigada, XVI brigada, VII brigada, pomoćne jedinice divizije, I artilerijska brigada; i na određenu rpostoriju stigla do 18.00, gde se je smestila

[9] U AVII postoji zapovest Štaba 1. armije JA pod tim brojem i pod brojem 152, od istog datuma i iste sadržine. U ovoj knjizi je objavljena zapovest koja nosi broj 150 (vidi dok. br. 91).

na prenoćište i to: III brigada u s. Dobrovac, VII brigada u s. Klisa, XVI brigada u Lipik, I artilerijska brigada u Lipik. Komanda pozadine i Medicinsko-sanitetski bataljon u s. Filipovac.

Neprijateljskih gubitaka nema.

Naših gubitaka nema.

Neprijateljska avijacija na pravcu kretanja divizije i mesto prenoćišta neaktivna.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u pokretu, a preko noći u Lipiku.

Sekcija Pakrac 1 : 100.000.

M. P.

23. april 1945. god.	42. udarna divizija J.A.	U toku ovog dana dodir sa neprijateljem divizija nije imala. Jedinice divizije su na dosadanjoj prostoriji. Dan je iskorišćen za čišćenje oružja, doterivanje lične spreme i odmor. U toku noći divizija je sa dosadanje prostorije izvršila pokret na prostoriji: s. Brekinska — s. Gaj — s. Brezine, a u cilju smenjivanja jedinica 40 divizije.[10] Ovaj je pokret divizija trebala da izvrši sutradan,[11] a izvršila ga je danas preko noci iz razloga što su dobijeni podaci da je neprijateljska avijacija na ovom delu fronta aktivna. Neprijateljskih gubitaka nema. Naših gubitaka nema. Neprijateljska avijacija neaktivna. Vreme lepo. Štab divizije u Lipiku. Sekcija: Pakrac 1 : 100.000. M. P.
24. april 1945 god.	42. udarna divizija J.A.	Prema zapovesti štaba I armije,[12] divizija treba da smeni jedinice 40 divizije na položaju: desno jaruga, severozapadno od Derleške[13] šume (sevemo od s. Antunovac) — levo s. Bujavica — Brezine zaključno.

10i i6 x, divizija je bila u sastavu 6. korpusa JA.

11 i 12 Vidi dok. br. 91.

i3 j i7 Treba: šuma Derlež (1 km istočno od s. Antunovca).

Neprijatelj[14] je od ranije poseo i uporno brani položaj na liniji: s. Antunovac — s. Poljana — s. Janja Lipa. Tačna jačina i sastav neprijateljskih snaga nije poznat, ali se ceni da ima: u s. Antunovac 3—400 boraca sa nekoliko topova, minobacača i mitraljeza; u s. Poljana 4—500 boraca sa nešto artilerije, minobacača i mitraljeza, u s. Janja Lipa oko 300 boraca sa nešto artilerije, minobacača i mitraljeza. Povremeno dejstvo njegove artilerije i minobacača na naše položaje.

Jedinice divizije sa dosadanje prostorije krenule se u 0.00 časova[15] i do 4.00 smenile su jedinice 40 divizije[16] na položaju i posele za odbranu:

XVI brigada deo položaja: desno jaruga, severozapadno od Derleške[17] šume — levo put s. Gaj — s. Antunovac isključno;

III brigada deo položaja: desno put s. Gaj — s. Antunovac zaključno — levo železnički most na reci Bjela jugoistočno od s. Poljana zaključno;

VII brigada deo položaja: desno železnički most na reci Bjela jugoistočno od s. Poljana isključno — levo s. Bujavica — Brezine zaključno.

I artilerijska brigada na prostoriji severoistočno od s. Gaj.[18]

Preko celog dana izvidačka aktivnost patrola i izvidačkih odeljenja sa ciljem utvrđivanja jačine neprijatelja i mesta njegovih teških oruđa.

Neprijateljski gubitci nepoznati.

Naši gubitci: 1 poginuo, 2 ranjena.

[11] U pitanju je nemačka 181. pešadijska divizija. Vidi izveštaje Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA br. 120 od 27. aprila (AVII, reg. br. 3—2/3, k. 25) i br. 124 od 30. aprila (AVII, reg. br. 15—1/3, k. 25).

[15] Zapovest Štaba 42. divizije JA br. 25 od 23. aprila (AVII, reg. br. 1—44/8, k. 1315) za smenu jedinica 40. divizije na položaju od kanala severozapadno od šume Derlež (sevemo od s. Antunovca) do s. Bujavice i Brezine (zaklj.).

[18] Na prostoriji s. Gaj — s. Brekinska — Gornji lug (vidi AVII, reg. br. 19—5, k. 252: izveštaj Štaba 42. divizije JA O. br. 44 od 30. aprila o dejstvima od 24. do 28. aprila).

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje, ni mitraljiranje ispred fronta divizije.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Gaj.

Sekcija Pakrac: 1 : 100.000.

M. P.

25. april 1945 god	42. udarna divizija J.A.	Prema zapovesti štaba I armije O. br. 156[19] od 24. 4. 45, divizija ima da izvrši pokret sa dosadanje prostorije pravcem: s. Ljanik — s. Garešnica i danas do 16.00 stigne i postavi se na prostoriju: Šimljanica — s. Krivaja — s. Berek. Ova je zapovest usmenom zapovešću štaba I armije izdatom 24. 4. 45 u 22.00 izmenjena i divizija ostaje na dosadanjim položajima, s tim da ovog dana u 5.00 izvrši napad na neprijateljska uporišta s. Antunovac i s. Poljana, po čijem ovladivanju da nastavi sa napadom na s. Banova Jaruga. Za izvršenje pokreta štab divizije izdao je svojim jedinicama pismenu zapovest O. br. 30[20] od 24. 4. 45, koju je zapovest izmenio usmenom zapovešću[21] izdatom jedinicama u 23.00 sa kojom je naredio napad na pomenuta neprijateljska uporišta. Neprijatelj na dosadanjim položajima u odbrani. Povremeno dejstvo njegove artilerije i minobacača na naše položaje. Tačno u 5.00 otpočeo je napad divizije na neprijateljski položaj i to: XVI brigada pravcem: s. Antunovac — k. 125 — k. 133 — Markovac — k. 148 — s. Medurić — k. 107. Uporište s. Antunovac i pored žilavog otpora neprijatelja ubrzo je

[19] **Vidi, dok. br. 94.**

[20] **Zapovest se nalazi u AVII, reg. br. 8—4, k. 1315. Tu zapovest je Štab 42. divizije JA izdao na osnovu zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 156 od 24. aprila (vidi dok. br. 94).**

[21] **Ta zapovest je izmenjena zbog toga što je Štab 1. armije JA u međuvremenu utvrdio da je neprijatelj jačim snagama poseo položaje na r. Ilovi i da se zapovest O. br. 156 od 24. aprila ne može izvršiti (vidi dok. br. 94).**

ovladano od strane ove brigade, kao i k. 125, ali sa k. 133 neprijatelj je davao tako jak otpor da ista u toku dana nije mogla biti ovladana.

VII brigada pravcem: s. Poljana — s. Međurić[22] sa zadatkom da ovlada s. Poljana i s. Međurić i učestvuje u opštem napadu na s. Banova Jaruga. Neprijatelj je preko celog dana davao tako jak otpor iz s. Poljana[23] da je ova brigada jedva uspela da se do kraja dana približi prilazima sela.

III brigada pravcem: s. Jan ja Lipa — s. Jamarica — s. Banova Jaruga[24] sa zadatkom da ovlada selima Jan ja Lipa i Jamarica i učestvuje u opštem napadu na s. Banova Jaruga sa juga obezbeđujući se sa pravca s. Krivaj. Brigada je ubrzo ovladala s. Janja Lipa i u daljem napredovanju zadržana je jakom neprijateljskom vatrom sa k. 181, gde je ostala preko celog dana.

I artilerijska brigada sa dosadanjeg položaja potpomagala je napad pešadijskih brigada.

Neprijateljski gubitci: 5 zarobljeno, 1 kamion uništen, 1 telefonski aparat zarobljen — za poginule i ranjene nije utvrđeno.

Naši gubitci: 6 poginulih i 173 ranjenih.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija na frontu divizije neaktivna.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Gaj.

Sekcija Pakrac 1 : 100.000.

M. P.

[22] i [24] Treća i 7. brigada su izmenjale položaje, verovatno usled zapovesti Štaba 42. divizije JA O. br. 30 od 24. aprila za pokret, kojom prilikom je 3. brigada određena u zaštitnicu. Zapovest je u 23 časa usmenim putem izmenjena.

[23] Štab 42. divizije je depešom od 25. aprila izvestio Štab 1. armije JA da su naši delovi na pravcu s. Marino Selo i s. Janja Lipa dostigli liniju k. 132 — k. 114, da na drumu Banova Jaruga — s. Poljana vode borbu protiv pojačanja koja pristižu iz s. Međurića, da se s. Poljana još uvek drži i da se neprijatelj još uvek izvlači drumom Banova Jaruga — s. Garešnica (vidi AVII, reg. br. 1—1/10, k. 1315).

26. april 1945. god.	42. udarna divizija J.A.	Zadatak divizije za današnji dan ostao je isti: da ovlada selima Poljana i Banova Jaruga. Neprijatelj i dalje uporno brani uporište s. Poljana vršeći s vremena na vreme ispade. Jedinice divizije nastavile su sa napadom radi izvršenja dobivenog zadatka i to: XVI brigada nastavila je napad na k. 133 i šumu Crni Lug i posle žestoke borbe uspela je da ovlada istima i da se zadrži na liniji: južna ivica šume Crni Lug — k. 133, gde je ostala do kraja ovog dana. VII brigada nastavila je sa napadom na s. Poljana i posle žestokih borbi uspela je da do kraja ovog dana ovlada prvim kućama severoistočno i jugoistočno s. Poljana; III brigada nastavila je sa napadom na s. Jamarica i posle žestoke borbe uspela je da ovlada istočnim kućama s. Jamarica, ali u isto vreme neprijatelj koji je držao s. Bujavica, uvidevši opasnost od prodiranja ove brigade u s. Jamarica, jednim delom svojih snaga pošao je da napadne ovu brigadu sa leđa. Isti je bio blagovremeno otkriven te je brigada morala da napusti svoju prvobitnu nameru i povukla se na k. 181 i k. 182, južno od s. Janja Lipa, gde je ostala do kraja dana. I artilerijska brigada sa dosadanjih položaja potpomagala je napad pešadijskih brigada. Usled oskudice u municiji pomoć ove brigade nije bila efikasna.[25] Neprijateljski gubitci: 6 poginulih i neutvrđen broj ranjenih. Naši gubitci: 26 mrtvih i 160 ranjenih. Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna. Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta naše divizije.

[25] **Artiljerijska brigada je tog dana neutralisala neprijateljske baterije koje su dejstvovale bočno od s. Poljane (M. Pajević, n. d., str. 556).**

Vreme lepo.
Štab divizije u s. Gaj.
Sekcija Pakrac i Bjelovar 1 : 100.000.

M. P.

27. april 1945. god.

42. udarna divizija J.A.

Zadatak divizije za ovaj dan ostao je isti.

Neprijatelj i dalje uporno brani dosadanje položaje. Preko dana primećeno je kretanje neprijatelja od s. Poljana ka s. Međurić, a preko noći zujanje motornih vozila i kretanje neprijatelja od s Međurić ka s. Poljana.

Jedinice divizije privremeno u odbrani dok se ne otkrije namera neprijatelja.

Pred zoru neprijatelj je na frontu XVI brigade izvršio protivnapad, kojim je uspeo da probije odbrambenu liniju ove brigade i posedne železnički nasip severoistočno od šume Carev Hrast, uspevši time da jedan deo snage ove brigade (dve čete) preseče, a druge povukle su se nešto unazad i posele položaj na liniji: Marino Selo — k. 125. Pod zaštitom mraka i šume ove dve čete uspele su da se sa većim delom izvuku i pridruže brigadi, ostavivši samo nekoliko vojnika koji su zalutali.

VII brigada nastavila je s pritiskom na s. Poljana.

Neprijatelj je i na ovom delu fronta pokušao protivnapad manjim snagama ali je bio odbijen tako da je brigada na istom položaju zanočila.

III brigada privremeno u odbrani na dosadanjim položajima. Oko 7.00 neprijatelj je iznenada izvršio protivnapad jednim delom ka mostu na r. Pakra severoistočno od krajnih kuća s. Janja Lipa, a drugim delom na most na istoj reci kod tvornice plina severoistočno od s. Bujavica.[26] U sadejstvu sa

[26] **Štab 42. divizije je depešom od 27. aprila obavestio Štab 1. armije JA da je neprijatelj prodro od s. Bujavice prema Brezinskom Lugu i ugrozio pozadinu divizije, kao i da je potrebna hitna intervencija (vidi AVII, reg. br. 1—2/10, k. 1315).**

bataljonom iz divizijske rezerve i delova XIII proleterske brigade[27] odbijeni su ovi neprijateljski protivnapadi i isti je proteran iza s. Bujavica ka Jamarićkom brdu, gde je uspeo da se zadrži i organizuje otpor do kraja dana.[28]

I artilerijska brigada sa dosadanjih položaja potpomagala je napad pešadijskih brigada ukoliko je za to imala municije.

Neprijateljski gubitci: 140 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

Naši gubitci: 101 poginulih, 247 ranjenih i 2 protivoklopna topa 45 mm i neutvrđen broj drugog oružja izgubljeno.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiran je ispred fronta divizije.

Štab divizije u s. Gaj.

Sekcija Pakrac — Bjelovar 1 : 100.000.

M. P.

28. april 1945. god.	42. udarna divizija J.A.	Neprijatelj i dalje uporno brani dosadanje položaje. Velika aktivnost njegove artilerije i minobacača. Primećeno je da istom pristižu neka pojačanja.

Jedinice divizije privremeno u odbrani:

XVI brigada na položaju na liniji: s. Marino Selo — k. 125 severno od s. Poljana.

VII brigada na položaju: severoistočno, istočno i jugoistočno od s. Poljana.

III brigada na položaju: severozapadno od s. Bujavica.

Oko 3.00 neprijatelj[29] je jakim snagama uz upotrebu oklopnih automobila izvršio prodor na sektoru XVI brigade i to na

[27] Iz sastava 1. proleterske divizije JA.

[28] Prilikon\ odbijanja neprijateljskog protivnapada od s. Bujavice istakla se posada jednog topa 3. baterije 3. divizione. Pošto je jedno topovsko odeljenje 45 mm odsečeno od baterije, sačekalo je neprijatelja i sa bliskog odstojanja otvorilo vatru, nanovši mu osetne gubitke i omogućivši pešadiji da povrati izgubljeni položaj (M. Pajević, n. d., str. 556).

[29] Odnosi se na 13. SS puk 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«.

pravcu k. 125 i iz Crnog Luga.[30] Udar je bio jak i iznenadan, u prvo vreme naneo je zabunu koja se docnije pretvorila u paniku, gde je prestala svaka mogućnost za organizovanje nekog otpora. Delovi iste brigade bivaju otsečeni, rasprsnuti i u neredu su se počeli povlačiti u razne pravce. Pojedinci od članova brigade uspevaju donekle da zadrže pojedine grupe vojnika i da dadu nekakav otpor, no to je bilo i suviše slabo da zadrži neprijatelja koji se srućio na ovaj deo fronta. Desno krilo VII brigade biva takođe zahvaćeno talasom napada i ono se je u neredu počelo povlačiti zalamajući prema s. Antunovac. U šumi istočno od istog sela biva zaustavljeno i vraćeno u istočni deo sela gde se i održalo. Levo krilo VII brigade bilo je malo pokolebano, rio se ipak održalo na položaju. III brigada bila je povučena na položaj jugozapadno od s. Gaj i južno od s. Brezine za zatvaranje ovih pravaca koji su bili ugroženi izlaskom neprijateljskih jakih snaga na položaje Velike Plane — s. Bujavica i unošenjem rastrojstva u drugim dvema brigadama. Ovog dana delovi XVI brigade prikupljeni su u s. Brekinska radi preformiranja, a VII brigada zadržala se na položaju sve do izbivanja delova I proleterske divizije, kada se je prikupila u s. Antunovac radi preformiranja.

Neprijateljski gubitci: 120 poginulih, 180 ranjenih i uništenih 9 mitraljeza, 1 mi-

[30] Radi se o protivnapadu 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« 28. aprila. Zbog prodora 1. armije JA (5. i 6. proleterska divizija) preko r. Ilove, čime je preko Gazme i Ivanić-Grada moglo biti ugroženo povlačenje neprijateljskih snaga pravcem Kutina — Ivanić Grad, Stab nemačkog 21. brdskog korpusa, koji je još 19. aprila preuzeo komandu nad svim snagama koje su povlačile ispred 1. armije JA, preduzeo je protivnapad jakim snagama, s ciljem da ponovo uspostavi front na r. Ilovi: 13. SS puk je napao pravcem s. Antunovac — s. Krešlelovac, a 14. SS puk pravcem s. Hrastovac — s. Imsovci; 1. ustaško-domobranska divizija i delovi nemačke 369. hrvatske legionarske divizije, s linije s. V. Zdenci — s. Zdenački Gaj — s. Hercegovac — s. Palšnik, napali su frontalno 5. i 6. proletersku diviziju JA, a slabiji delovi 7. SS divizije, iz s. Garešnice, levi bok 48. divizije (vidi *Završne operacije*, str. 694).

nobacač, 5 puškomitraljeza i preko 100 pušaka i mašinki.

Naši gubitci: 284 poginulih, 877 ranjenih, 384 u neizvesnosti, zarobljeno 21; u materijalu: 284 pušaka, 22 mitraljeza, 58 puškomitraljeza, 238 mašinki, 30 protivtenkovskih pušaka, 27 snajperki, 4 teških minobacača, 14 lakih minobacača, 18 pištolja, 31 signalnih pištolja, 2 radiostanice, 7 radioantena, 4 akumulatora, 2 baterije, dvoje konjskih kola sa zapregom, 4 jahaća konja i 2 topa 45 mm.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ispred fronta divizije.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u s. Gaj.

Sekcija Pakrac i Bjelovar 1 : 100.000.

M. P.

29. april 1945. god. — 42. udarna divizija J.A.

Neprijatelj i dalje uporno brani dosadanje položaje. Primećeno je da se utvrđuje naročito na delu položaja s. Bujavica — k. 191. Povremeno dejstvo njegove artilerije i minobacača na naše položaje.

U toku ovog dana jedinice ove divizije imale su sledeći raspored:

III brigada posela je za odbranu položaj: desno od puta s. Poljana — s. Antunovac pa duž istočne strane s. Poljana — levo put koji vodi od s. Brezine za s. Janja Lipa. Od puta pa u levo do zaključno sa tvornicom plina posednuto je Inženjerijskim bataljonom i Izviđačkom četom divizije.

VII brigada posle pretrpljenih gubitaka nalazi se na reorganizaciji u s. Antunovac, a njen položaj ispred s. Antunovac poseli su delovi I proleterske divizije.

XVI brigada posle pretrpljenih gubitaka u borbama prošlog dana nalazi se na reorganizaciji u s. Brekinska.

Artilerijska brigada na dosadanjem položaju.

Oko 8.00 neprijatelj jačine 60—80 vojnika sa k. 197[31] pokušao je napad prema tvornici plina. Ovaj napad dočekan od strane izviđačke čete sa jakom vatrom i uz znatnih gubitaka po neprijatelja odbijen na polazne položaje.

Neprijateljski gubitci: 10 poginulih i neutvrđeni broj ranjenih.

Naši gubitci: 3 u neizvesnosti.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta divizije.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u s. Gaj.

Sekcija Pakrac i Bjelovar 1 : 100.000.

M. P.

30. april 1945. god. 42. udarna divizija J.A.

Neprijatelj se nalazi na dosadanjim položajima u odbrani. U toku dana primećen je pokret manjih odeljenja u raznim pravcima. Aktivnost njegove artilerije i minobacača na naše položaje.

Prema zapovesti štaba I armije O. br. 161 od 29. 4. 45,[32] divizija ima da posedne položaj na liniji: desno šuma Zabare zaključno — levo s. Bujavica isključno, sa zadatkom da održava tesan dodir sa neprijateljem i u slučaju manjeg neprijateljskog otpora očisti s. Poljana, s. Janja Lipa, s. Međurić i s. Banova Jaruga.

Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je svoju pismenu zapovest O. br. 43 od 30. 4. 45,[33]

Po izvršenoj reorganizaciji VII i XVI brigade divizija je sa svojim jedinicama posela položaj na liniji levo šuma Zabare — desno s. Bujavica isključno i to:[34]

[31] **Treba: 191.**

[32] **Reč je o zapovesti za popunu i sredivanje divizija zahvaćenih protivnapadom neprijatelja 28. aprila (vidi AVII, reg. br. 44—1/9, k. 715).**

[33] **Vidi AVII, reg. br. 12—1/4, k. 1315.**

[34] **Vidi Operacijski izveštaj Štaba 42. divizije JA O. br. 45 od 30. aprila (AVII, reg. br. 20—5, k. 252).**

XVI brigada posela je deo položaja na liniji desno šuma Zabare zaključno — levo put s. Poljana — s. Antunovac isključno;

III brigada posela je deo položaja na liniji: desno put s. Poljana — s. Antunovac zaključno — levo put s. Poljana — s. Gaj zaključno;

VII brigada posela je deo položaja na liniji: desno put s. Poljana — s. Gaj isključno — levo s. Brezine isključno;

Artilerijska brigada na dosadanjem položaju.

Na ćelom frontu preko celog dana i noći izviđačka aktivnost patrola.

Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Naši gubitci: 1 ranjen.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta divizije. .

Vreme promenljivo.

Štab divizije u s. Brekinska.

Sekcija Pakrac — Bjelovar 1 : 100.000.

Da je prepis veran originalu, tvrdi

ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA,
Vlado Ampovski

M. P.

BR. 101

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA 48. DIVIZIJE JA OD 21. DO 30. APRILA 1945. GODINE[1]

ZAPOVEST ZA DEJSTVO

„Datum„	Jedinica	Podaci o neprijatelju; Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba
21. april 1945. god.	48. udarna makedonska divizija	Saglasno izdatoj zapovesti 15. udarnog korpusa,[2] započeta borba za zauzimanje grada Sl. Požege produžena je od 4 časa izjutra. Naše brigade su brzo i energično produžile napredovanje pod zaštitom naše artilerije,[3] svoje organske artilerije i vatre pešadijskog naoružanja. Obruč koji su naša i 42. divizija sačinile oko Sl. Požege sve više se stezao. I tako u 10 časova neprijatelj je bio razbijen, ne mogavši da spase ni najmanji deo svojih snaga. Brigade su upale u grad i, ne vodeći uličnе borbe, zauzele ga i brzo izbile na suprotnu ivicu. Tako je grad bio zauzet za relativno kratko vreme. Druga, 14. i Artilerijska brigada, posle kratkog odmora, svile su se u marševsku kolonu na putu za Novu Gradišku, a 1. brigada je krenula kasnije jer je bila ostavljena radi obezbeđenja grada, koje je preuzeo bataljon Narodne odbrane. Istog dana divizija je sa svim svojim delovima stigla u s. Kamenac[4] i njegovu okolinu gde je prenoćila. Za vreme borbi bilo je velikih gubitaka u poginulim i ranjenim. On je imao poginulih 700, a zarobljenih 1600. Naši gubici: poginulih 50 i ranjenih 180 drugova.

[1] Original (pisan mastilom, na makedonskom jeziku) u AVII, reg. br. 31—7, k. 1365.

[2] Štab 15. korpusa JA je izdao usmenu zapovest za napad na Sl. Požegu.

[3] Napad 48. divizije JA podržavala je njena Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Tumić — s. Mihaljevci — s. Alaginci (vidi M. Pajević, n. d., str. 551).

[4] Nije nađeno na sekciji 1:100.000. Redakcija nije mogla utvrditi na koje se selo mislilo.

Za vreme borbi Štab divizije je bio u s. Mihaljevcima, a kasnije u gradu Sl. Požegi.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu

Politkomesar, p.pukovnik
Službeno odsutan

Komandant, p.pukovnik
T.[5] Miloševski

M. P.

N-k Štaba, kapetan
D.[6] Kundačina

22. april 1945. god.	48. udarna makedonska divizija	Saglasno izdatoj zapovesti Štaba 1. jugoslovenske armije O. br. 150 od 22. IV 1945. g.[7] divizija je u 5 časova produžila marš za Pakrac, gde je stigla u 16 časova i razmestila se na određenoj prostoriji: grad Pakrac — s. Omanovac — s. Kusonje. Izdata je zapovest i preduzete su mere za izviđanje i obezbeđenje od eventualnog iznenadnog neprijateljskog napada sa pravca Okučane — Novska. Za vreme marša pojava neprijatelja sa zemlje i iz vazduha nije primećena. Štab divizije se kretao marševskom kolonom i razmestio se u gradu Pakracu sa pištapskim jedinicama, 1, 14. i Art. brigadom. Vreme promenljivo, s kišom.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu

Politkomesar, p.pukovnik
Službeno odsutan

Komandant, p.pukovnik
T. Miloševski

M. P.

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

za 23. april 1945. god.	48. udarna makedonska divizija	Saglasno izdatoj zapovesti Štaba 1. jugoslovenske armije O. br. 150 od 22. IV 1945. god.,[8] divizija je ostala na odmoru u gradu Pakracu i njegovoj okolini preko celog dana. Preko dana je protivavionska četa izvršila obezbeđenje grada Pakraca od eventualnog

[5] **Tihomir**
[6] **Dako**
[7] i [8] **Vidi dok. br. 91.**

neprijateljskog napada iz vazduha. Sređivanje jedinica, čišćenje oružja i opreme. Pre podne je održana štabna konferencija sa načelnikom štaba i svim šefovima službi. Saslušani su referati šefova i predočene su sa potrebnom poukom nastale greške u službi za poslednja dva-tri dana.

Posle podne održana je konferencija sa štabovima i komandantima bataljona (divizion) svih brigada. Konferenciju je vodio operativni deo štaba divizije. Na njoj su saslušani referati štabova brigada i predočene su sve učinjene greške u borbama i u službi van borbi, te su izvučene pouke i dati saveti kako se one ne bi ubuduće ponavljale.

Pojava neprijatelja nije bila primećena sa zemlje i iz vazduha.

Vreme promenljivo.

Smrt fašizmu —■ Sloboda narodu!

Politkomesar,
p.pukovnik
Službeno odsutan

Komandant, p.pukovnik
T. Miloševski

M. P.
N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

24. april 1945. god.	48. udarna makedonska divizija	Saglasno izdatoj zapovesti Štaba divizije O. br. 10 od 22. IV o.g.,[9] divizija je u 12 časova izvršila pokret na novoodređenu prostoriju i razmestila se u okolini Lipika istog dana do 17 časova. Pre podne, do početka pokreta, vršena je priprema za marš, odmaralo se i uređivani su oružje i oprema. Operativni deo štaba, posle izvršene studije zapovesti Štaba 1. jugoslovenslce armije O. br. 156 od 24. IV 1945. god.,[10] izdao je zapovest O. br. 15 od 24. IV 1945. god.[11] za pokret i za napad divizije sa prostorije oko Lipika na neprijateljski položaj kod Bano-

[9] **Vidi AVII, reg. br. 8—5, k. 1366.**

[10] **Vidi dok. br. 94.**

[11] **AVII.. reg. br. 13—5, k. 1366.**

ve Jaruge. Ova zapovest je izmenjena i dopunjena u tom pogledu što divizija neće vršiti napad na Banovu Jarugu, nego će izbiti severoistočno od nje, preko sela Gaja i Uljanika za s. Garešnicu, gde će 25. ovog meseca zanoćiti.[1]-

Pojava neprijatelja nije zabeležena, sem jednog neprijateljskog izviđačkog aviona koji je oko 1 7 časova vršio izviđanje prostorije oko Lipika i Pakraca. On je bio dočekan vatrom naše protivavionske čete.

Vreme promenljivo, sa malo kiše.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar, p.pukovnik

Komandant, p.pukovnik
T. Miloševski

M. P.

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

25. april 1945. god.

48. udarna madkedonska divizija

Divizija je, u duhu izdate zapovesti, u 12 časova, izvršila pokret sa prostorije oko Lipika određenim pravcem: Gaj — Brekinska — Uljanik — Garešnica. Pre početka poskreta izvršena je njegova priprema.

U toku marša nije zabeležena pojava neprijatelja. Divizija je u svom pokretu došla do sela Uljanika, sa jednom brigadom u s. Hrastovcu, gde se zaustavila zbog neprijateljskih delova kod s. Garešnice sa kojima je 6. lička divizija vodila borbu.[13]

Na prostoriji: Hrastovac — Uljanik — Gaj divizija je prenoćila, jer 6. lička divizija nije mogla da likvidira neprijatelja[14] u selu Garešnici. Čim se ovaj neprijatelj likvidira, divizija treba da produži pokret određenim pravcem, ako se zadatak ne bude izmenio.

[12] Vidi dok. br. 94, objašnjenje 3.

u i 17 vidi dok. br. 114.

ii i 24 u rejonu s. Garešnice i s. Tomašice nalazile su se 26. aprila 7. ustaško-domobranske i 369. legionarska divizija, koje su se 27. aprila, kao grupa »Rajneke« (Reinecke), pomerile severnije, u rejon s. Paleđnik — s. Hercegovac (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bema). Detaljnije o tim snagama vidi u dok. br. 114, objašnjenje 10.

U toku dana neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme lepo.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukov-
major nik
R. [5] Radović **T.Miloševski**

M. P.

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

26. april 1945. god. — 48. udarna mahted, divizija

Divizija je, u duhu izdate zapovesti,[16] u 12 časova izvršila pokret sa prostorije oko Lipika određenim pravcem: Gaj — Brekinska — Uljanik — Garešnica. Pre početka pokreta izvršena je njegova priprema.

U toku marša nije zabeležena pojava neprijatelja. Divizija je u svom pokretu došla do s. Uljanika, sa jednom brigadom u s. Hrastovcu, gde se zaustavila zbog neprijateljskih delova kod s. Garešnice sa kojima je 6. lička divizija vodila borbu.[17]

Na prostoriji Uljanik — Gaj divizija je prenoćila, jer 6. lička divizija nije mogla da likvidira neprijatelja u selu Garešnici, gde se i sada vode borbe. Odmah čim se ovo bude likvidiralo, divizija će produžiti sa pokretom određenim pravcem.

Duh, moral i disciplina kod vojske odlični.

U toku dana neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme promenljivo, no pretežno lepo.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukov-
major nik
R. Radović **T.Miloševski**

M. P.

Načelnik štaba, kapetan
D. Kundačina

[15] **Ratko**

[16] **O. br. 21 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 12—5, k. 1366). U originalu je dva puta upisan datum 26. april i isti tekst za 25. i 26. april.**

26. april 1945. god

48. udarna maked. divizija

Na dan 26. aprila 1945. god. divizija je preko celog dana ostala razmeštena na prostoriji Gaj — Uljanik — Blagorodovac — Hrastovac.

Da bi 6. lička divizija mogla da izvrši pokret na sever, a da bi se istovremeno izvršio proboj neprijateljskog fronta kod s. Garešnice, iz sastava divizije, posle podne u 15 časova, upućene su 2. i 14. brigada da izvrše napad na s. Garešnicu.[18] Brigade još nisu posele polazni položaj za napad a situacija se izmenila. Naša divizija je stavljena pod komandom 6. ličke divizije, te je napad na s. Garešnicu sa ove dve brigade bio obustavljen.

U 21 čas izdata je zapovest[19] i u 22 časa divizija je preduzela nastupni marš pravcem: Blagorodovac — Sokolovac — Tomašica — Palešnik — Pašjan — Panovac sa zadatkom da se razmesti na prostoriji s. Panovac[20] — Prokop.[21]

U s. Tomašici divizija je sustigla jedinice 6. ličke divizije[22] i primila je borbu severno od sela. Ova borba još traje.

U toku dana neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme promenljivo, no pretežno vedro.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukovmajor nik
R. Radović **T. Miloševski**
N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

27. april 1945. god.

U duhu izdate zapovesti za porket u pravcu s. Popovca i Prokopa, gde je divizija trebalo da posedne položaje, u svom pokre-

[18] **Vidi o tome zapovest Štaba 48. divizije JA O. br. 22 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 6—6/3, k. 1364).**

[19] **Vidi zapovest Štaba 48. divizije JA O. br. 25 od 26. aprila 1945 (AVII, reg. br. 14—5, k. 1366).**

[20] **Treba: s. Popovac (8 km severozap. od s. Garešnice).**

[21] **Treba: s. V. Prokop (9 km severozap. od s. Garešnice).**

[22] **Vidi dok. br. 114.**

48. mak. udarna divizija

tu zadržala se u s. Tomašici, gde je bila i 6. lička divizija,[23] koja se kretala ispred naše ga), šesta lička divizija se rokirala na sever sredno ispred sela (severozapadno od nje- divizije i vodila borbu s neprijateljem nepo- u 6.30 časova, radi čega su kompletna naša 2. brigada i 1. bataljon 1. brigade smenili delove 6. ličke divizije na njihovom levom krilu i produžili borbu s neprijateljem.[24] Kada se vršila smena delova 6. ličke divizije, neprijatelj je odmah izvršio protivnapad, koji je odbijen uz velike gubitke neprijatelja. Posle toga neprijatelj je odstupao pod borbom sve do linije: s. Garešnica — Zdenčac — Palešnik, na kojoj se zadržao, pružajući oštar otpor, tako da je dalje napredovanje naših delova bilo onemogućeno. Zbog toga se nametnula potreba da se razviju za borbu s neprijateljem i drugi delovi divizije, s ciljem da se što pre ovlada s. Garešnicom i omogući diviziji pokret određenim pravcem.

U 14 časova izdata je zapovest[25] da se razviju za napad na s. Garešnicu i ostale brigade. Ovaj napad je počeo u 17.30 časova, jer 14. brigada nije mogla na vreme da izbije na svoj polazni položaj za napad, pošto je dugo u šumi istočno od r. Ilove vodila borbu s neprijatelj em,koji je pružao žilav otpor. Kada su bili likvidirani ovi neprijateljski delovi, 14. brigada je izbila na svoj polazni položaj za napad na s. Garešnicu, te je zato napad počeo u 17.30 čas. Zadatak je bio da se što pre ovlada s. Garešnicom. U napadu je divizija napredovala do linije: k. 137 — k. 133 i prvih kuća Garešnice, u njenom južnom delu, kojom je delimično ovladano.[26] Na ovoj prostoriji divizija se zadržala

[23] **Radi se o 2. brigadi 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 114).**

[25] **Vidi zapovest Štaba 48. divizije JA O. br. 27 od 27. aprila 1945 (AVII, reg. br. 11—5, k. 1366).**

[20] **Radi neposredne podrške delova 48. divizije JA, koji su 27. aprila upali u s. Garešnicu, 1. divizion i 1. baterija 3. diviziona Artiljerijske brigade kretali su se neposredno iza streljačkog stroja pešadije i svojim dejstvom omogućili joj prodor u selo, do železničke stanice, a zatim su se vratili na vatrene položaje u s. Kajgani i odatle produžili dejstvo (M. Pajević, n. d., str. 556).**

zbog snažnog otpora neprijatelja, koji je ceo predteren obasipao jakom artiljeriskom, pešadijskom i minobacačkom vatrom.U toku noći neprijatelj je dobio pojačanja u artileriji i pešadiji, tako da je divizija ostala na ovim položajima i pored krajnjeg zalaganja Štaba divizije i štabova brigada.

Posle podne u 17 časova pojavila su se dva neprijateljska izviđačka aviona, koji nisu mitraljirali niti bombardovali.

Vreme promenljivo, no pretežno vedro.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukov-
major nik
R. Radović **T.Miloševski**

M. P.

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

28. april 1945. god.

48. mak. udarna divizija

U zoru 28. aprila 1945. godine otpočela je žestoka borba s neprijateljem s ciljem da se ovlada s. Garešnicom. Neprijatelj je pružao još jaći otpor nego prošlog dana, zbog pojačanja koja je dobio u toku noći. Neprijatelj je produžio da snažnom artiljerijskom, minobacačkom i pešadijskom vatrom obasipa naše položaje, a najviše snažnom mitraljeskom vatrom, i to po širini i dubini. Zbog toga divizija nije mogla da se približi neprijatelju na jurišno odstojanje da bi odjednom upala u s. Garešnicu. Neprijatelj, koji je postigao nadmoćnost, u 8 časova je krenuo u protivnapad na celoj širini fronta naše divizije i izvršio juriš jakim delovima na levom krilu divizije, kombinujući svoj protivnapad obuhvatom jakim snagama na pravcu s. Ciglenica — Hrastovac — Uljanik — Sokolovac. Četrnaesta brigada, koja je bila na levom krilu divizije, u prvo vreme se pod borbom povlačila, a kasnije dezorganizovano, zbog snažnog frontalnog i bočnog pritiska neprijatelja nadmoćnijim snagama. Di-

vizijska rezerva, koju je sačinjavao jedan bataljon 1. brigade, i koja je bila u šumi istočnije od s. Kajgane, odmah je uvedena u borbu sa zadatkom da zadrži neprijateljske delove koji su vršili obuhvat preko sela Hrastovca za s. Sokolovac, ali u tome nije uspela, jer su neprijateljski delovi brzo izbili kod s. Sokolovca. Kasnije je, zbog nadmoćnijeg neprijateljskog pritiska, počela da odstupa 1. brigada, a zatim i 2. brigada. U 9.30 časova izdata je zapovest brigadama da produže odstupanje, ali organizovano, pod borbom, do linije k. 124 — jugozapadna ivica s. Kajgana do k. 110, i da svoja leva krila sviju u pravcu neprijateljskog obuhvata.

Zbog dubokog neprijateljskog prodora u pozadinu divizije[27] i jakog pritiska na front divizije, 1. i 2. brigada nisu mogle da izvrše postavljeni zadatak, već su pod borbom odstupile u pravcu s. Tomašice i s. Kajgane. U 13.30 časova izdata je zapovest diviziji da produži odstupanje, pružajući otpor neprijatelju, i da se prikupi kod sela Imsovca i Brestovca, što je i učinjeno do 18 časova.[28]

U ovim borbama neprijatelj je imao 280—300 poginulih.

Na novoj prostoriji divizija je prenočila, obezbeđujući se slabijim delovima sa pravca Sokolovca i s. Tomašice, a ostale glavne snage su bile u kantonmanu na odmoru. Do 20 časova izvršen je smeštaj jedinica, popuna municijom, prebrojavanje[29] i sređivanje za eventualni pokret.

Za vreme pokreta nije se pojavila neprijateljska avijacija.

[27] Radi se o prodoru nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« u pozadinu 48. divizije JA (vidi dok. br. 100, objašnjenje 30).

[28] Toga dana se Artiljerijska brigada 48. divizije JA povukla s mostobrana na Ilovi u s. Imsovce, a delom u s. Dežanovac, ostaviši vod topova 45 mm, bateriju 76 mm i vod minobacača 120 mm na vatrenom položaju u rejonu s. Tomašice da neposrednim gađanjem omoguće povlačenje pešadije s mostobrana (vidi M. Pajević, n. d., str. 557).

[29] U toku borbi 28. aprila 48. divizija JA pretrpela je teške gubitke: dok je 27. aprila na licu imala 5.596 boraca (AVII, reg. br. 4—5, k. 252), dotle je 29. aprila imala svega 4.821 borca (AVII, reg. br. 11—5, k. 252) — 775 ljudi manje.

Vreme kišovito.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukovmajor nik
R. Radović M. P. **T. Miloševski**
N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

29. april 1945. god.	48. mak. udarna divizija	U duhu naređenja Štaba 1. armije, kojе je dobijeno radiogramom, divizija je izvršila pokret iz s. Imsovca i Brestovca — gde je prenoćila — za Daruvar.[30] U Daruvar je divizija stigla u 13 časova i razmestila se u kantonmanu na prostoriji Daruvar — Donji Daruvar — Podborski Doljani — Podborski Batinjani. Kada su se jedinice razmestile, izvršena je kontrola brojnog stanja ljudstva po jedinicama, naoružanja i opreme, posle toga se pristupilo čišćenju oružja i opreme. U toku dana i marša nije se pojavila neprijateljska avijacija. Vreme promenljivo, ali pretežno vedro.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara. Komandant, p.pukovmajor nik
R. Radović **T.Miloševski**
M. P.
N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

30. april 1945. god.	48. mak. udarna divizija	Divizija je ostala na odmoru u kantonmanu na prostoriji gde je bila i juče. Na osnovu radiograma Ne 14 Štaba 1. jugoslovenske armije naređeno je svim jedinicama i referentu saniteta da se organizuje i izvrši kupanje i parenje celokupnog ljudstva po jedinicama na dan 30. IV i 1. V 1945. god. što je i otpočelo. Dodeljeno ljudstvo za popunu divizije došlo je iz Korpusne dopunske brigade. Sa ljudstvom je Štab divizije izvršio popunu

[30] Vidi dok. br. 98, objašnjenje 1.

jedinica prema potrebama i stručnoj spremi dodeljenog sastava. Isto tako po jedinicama je izvršena popuna municijom, čišćenje oružja i opreme.

Posle podne su po jedinicama održani časovi o značaju 1. maja.

U toku dana neprijateljska avijacija se nije pojavila.

Vreme dobro.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Pom. politkomesara, Komandant, p.pukov-
major nik
R. Radović **T.Miloševski**

M. P.

N-k štaba, kapetan
D. Kundačina

BR. 102

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. KONJIČKE BRIGADE OD 30. APRILA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA BRIGADE OD 21. DO 30. APRILA[1]

ŠTAB I. KONJIČKE BRIGADE
PRVE ARMIJE N.O.V. JUGOSLAVIJE
Br. 93
30. aprila 1945. god.

Dostavlja izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 21. IV —30. IV. 1945.

ŠTABU PRVE ARMIJE J. A.

21. IV. 1945.

Brigada se nalazila na položaju sela Drenovac — Komorica. Jedan divizion u rezervi kod Štaba brigade. I. Divizion imao je zadatak da dolinom reke Orljave izviđa i obezbeđuje našu pješadiju koja je napadala na Novu Kapelu.[2] II. Divizion u selu Komoricama[3] sa zadatkom da

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12—5, k. 256.**

napada cestu od Komorice do Ratkovice.[4] Neprijatelj se držao još u Sulkovcu jačim snagama, ali pojavom našeg II. Diviziona i zauzećem Komorice, neprijatelj je svoje snage oslabio i poslao pojačanje na naš II. Divizion koji je zauzeo selo te je time omogućio III. Krajiškoj brigadi da likvidira selo Sulkovac. Neprijatelj je ponovno zauzeo selo Komoricu i odbio naš II. Divizion, koji je zauzeo položaj na k. 137.

U ovoj borbi neprijatelj je imao 4 mrtva i jednog zarobljenog koji je podlegao ranama, među kojima jedan oficir, i 5 ranjenih, koje je neprijatelj uspeo da izvuče sa položaja. Zaplenjeno je 1 strojnica sa 300 metaka, 2 puške sa 5000 metaka. Divizion ostaje i dalje na položaju preko cele noći, i održava vezu sa susjednim pješadijskim jedinicama, koje su u toku noći stigle na desnom krilu. U ovoj borbi nismo imali gubitaka. I. Divizion na položaju Tuj Drenovcu sa zadatkom da kontroliše desnu obalu reke Orljave. Neprijateljske patrole izbijaju i sukobljavaju se sa našim patrolama kod sela Drenovca. Po podatcima neprijatelj se nalazi na zapadnoj ivici sela. Divizion je bio na položaju do 15 časova, na njihove položaje dolaze izviđači XXI. Divizije. Divizion se povlači u selo Pavlovce i ostaje kao rezerva kod Staba brigade.

22. IV. 1945.

Brigada dobij a usmeni zadatak da izvrši pokret pravcem Donji Lipovac, Srednji Lipovac, Blaževićev Dol,[5] Starci i iznenadi neprijatelja koji se povlači prema Novoj Gradiški. U vezi toga izdali smo naređenje da I. i II. Divizion krenu datim pravcem, III. Divizion zadržali kao rezervu kod Staba brigade, koji su kretali u izvesnom odstojanju od I. i II. Diviziona. Naša prethodnica izbija na Blaževićeg Dol[6] gdje, dobij a vatru sa zapadne strane sela Blaževićev Dol,[7] naše prethodnice uspjevaju da neprijatelja protjeraju iz sela i sa k. 392, gdje neprijatelju uspeva da se povuče u selo Starce gdje se je zadržao do 4 časa. U ovim borbama neprijatelj je imao 2 ranjena koje je uspio da izvuče, sa naše strane nije bilo gubitaka.

23. IV. 1945.

Brigada protjerava neprijatelja prema Petrovom Selu i osigurava desni bok pješadiji. Zarobljen je jedan

^Odnosi se na 5. brigadu 21. divizije JA, koja je dejstvovala U sastavu 1. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 99).

[3] Treba: s. Komorici (7 km jugozap. od s. Pleternice).

[4] Na s. Ratkovicu i s. Dragovce napala je 1. proleterska brigada (vidi dok. br. 99).

[5], [6] i [7] Treba: s. Blažićev Dol (7 km severozap. od N. Kapele).

domobranski satnik i tri domobrana, i dva željezničara. Naših gubitaka nije bilo. Zaplenjene su 3 puške, 2 pištolja i 300 Mauzera metaka, kao i odjećne i obuvne opreme. Po usmenom naređenju Štaba I. Divizije brigada izvršava pokret sa starog položaja na prostoriju Pakrac, gdje je prenoćila u selu Brestovac.

U toku noći dobivamo naređenje da idemo u sastav VI. Divizije koja operiše na sektoru Pakrac.[8]

24. IV. 1945.

Brigada izvršava pokret u 6 časova iz Brestovca u pravcu Pakraca, i smešta se u Lipiku, gdje je i prenoćila.

25. IV. 1945.

Brigada dobija zadatak, po usmenom naređenju Štaba VI. Divizije, da izbije na prostoriju Uljanik, u vezi toga odredili smo I. Divizion da izvrši pokret sa II. Brigadom VI. Divizije i da ispita situaciju na istom terenu i da nas o tome izvesti. Sa dva diviziona i Štabom brigade u 8 časova izvršili smo pokret istim pravcem. U 14 časova brigada je stigla u Uljanik, gdje je odmarala i prenoćila.

26. IV. 1945.

Brigada izvršava pokret iz Uljanika za Sokolovac i stiže u Soko lovac u 6 časova. U Sokolovcu dobija zadatak od VI. Divizije[9] da sa jednim eskadronom napada selo Tomašicu kod crkve zajedno sa pješadijskim jedinicama, sa jednim divizionom da izbije u selo Klokočevac i da se poveže sa V. Divizijom[10] i sa II. Brigadom VI. Divizije. U vezi toga odredili smo da jedan eskadron

I. Diviziona napadne selo Tomašicu kod same crkve u sudejstvu sa pješadijskim jedinicama, II. Divizion da izbije u selo Klokočevac i da se poveže sa jedinicama V. Divizije. Divizioni su krenuli odmah na zadatak, gdje su se povezali i odmah primili borbu. Eskadron I. diviziona, koji je bio u borbi kod crkve s. Tomašice, vodio je ceo dan žestoke borbe sa neprijateljem, zajedno sa pješadijskim jedinicama, uspjelo im je da ovladaju selom Toma-

[8] Vidi dopunu zapovesti Štaba 6. proleterske divizije JA K. O. br. 122 od 24. aprila kojom se, zbog prodora neprijatelja komunikacijom s. Banova Jaruga — s. Gareśnica — s. Palcśnik — s. Grubišno Polje, 6. divizija preko s. Sredana, s. Dežanovca i s. Sokolovca upućuje na r. Ilovu. Rad 1. konjičke brigade regulisan je usmenim putem, kako se navodi u toj zapovesti (vidi AVII, reg. br. 12—4/1, k. 798).

[9] Vidi dok. br. 114.

[10] Vidi dok. br. 104.

šica, premda je neprijatelj bio dosta utvrđen i vršio kontrajuriše nije mu uspjelo da ponovno ovlada selom. U toj borbi neprijatelj je imao 20 mrtvih i neutvrđeni broj ranjenih koje su uspjeli da izvuku. Sa naše strane 2 lakše ranjena. U 20 časova eskadron je predao položaj III. Bataljonu II. Brigade i povukao se u sastav diviziona. II. Divizion na položaju selo Klokočevac, nalazio se na položaju između II. Brigade VI. Divizije i I. Jugoslavenske brigade V. Divizije. Neprijatelj je izvršio juriš na naš položaj i I. Jugoslavenske brigade te mu je uspjelo da odbaci I. Jugoslavensku brigadu. Naš II. Divizion držao je uporno svoje položaje, te je odbacio neprijatelja i udario s boka tako da je Jugoslavenska brigada mogla da izvrši kontrajuriš i da potuku neprijatelja. U toj borbi neprijatelj je imao 15 mrtvih i veliki broj ranjenih. Brigada ostaje i dalje na istom položaju, s tim što smo je pojačali sa teškim oružjem.

27. IV.1945.

Brigada na istim položajima sa istim zadatkom. II. Divizion zajedno sa pješadijskim jedinicama" odbacili su neprijatelja do samoga sela Palešnika. Neprijatelj vrši preko celoga dana kontrajuriše, naši ostaju i dalje na istim položajima. U toku dana imali smo 2 ranjena. Neprijateljski gubitci neutvrđeni. Po telefonskom naređenju Štaba VI. Divizije da sa brigadom povučemo se u selo Klokočevac, s tim da će divizija vršiti prodor i da ćemo krenuti napred. Naše položaje primile su pješadijske jedinice. Brigada se smestila u selo Klokočevac, gdje je i prenočila.

28. IV.1945.

Brigada se nalazi na odmoru u selu Klokočevcu do 10 časova. Po usmenom naređenju Štaba VI. Divizije, brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja koji se probio na liniji Uljanik u pravcu Krešteloveca, za izvršenje ovoga odredili smo I. Divizion da napadne neprijatelja sa jugoistočne strane sela Krešteloveca, II. Divizion da kombinira u napadu sa zapadne strane, a Treći divizion da potpomaže vatrom teškog oružja II. Divizion sa linije ispod sela Imsovaca. U 12 časova divizioni su napali neprijatelja koji je bio zaposeo selo Krešteloveac i to I. Divizion napao je neprijatelja zajedno sa nekim djelovima Artiljerijske brigade VI. Divizije, i to sa severne strane

[11] **Odnosi se na 1. brigadu 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 114).**

sela Krešteloveca, i uspeo da potisne neprijatelja, dočim je II. Divizion izvršio juriš na centar sela, upao u selo i odbacio neprijatelja na kraj sela. Pošto je neprijatelj bio nadmoćniji izvršio je kontrajuriš i odbacio naše snage na severni dio sela. Juriš je izvršen bočni, naše snage i dalje zadržavaju se u selu i vode žestoku borbu da zaustave neprijatelja u daljem prodiranju i da omoguće da se naši topovi VI. Divizije povuku. Nakon dvočasovne borbe stigao je jedan bataljon[12] V. Divizije IV. Brigade, te u sadejstvu sa našim divizionima izvršen je kontrajuriš na neprijatelja, te je isti istjeran iz sela i nastavljeno dalje gonjenje.

U 20 časova položaje preuzimlju pješadijske jedinice, brigada dobiva naređenje od VI. Divizije da se sa svim delovima povuče u selo Imsovce. U ovoj borbi neprijateljski gubitci iznose 50 mrtvih, oko 30 ranjenih, između kojih su dva oficira mrtva. Naši gubitci 11 mrtvih, jedan nestao i 23 ranjena.

29. IV. 1945.

Brigada izvršava pokret, po naređenju Štaba VI. Divizije, iz Imsovaca u selo Stražanac, sa zadatkom da zaposjedne položaj između V. Divizije i II. Brigade VI. Divizije, u vezi toga odredili smo da III. Divizion sa teškim oružjem zaposjedne ivicu sela Stražanac i da kontrolišе i izviđa prema šumi Crni Lug i sa dubinskim patrolama kontroliše reku Ilovu. I. Divizion da odredi jedan eskadron koji će se povezati sa pješadijskim jedinicama V. Divizije i održavati čvrstu vezu. Brigada ostaje na položaju sve do 30. IV. 1945.

30. IV. 1945.

U 10 časova brigada dobiva naređenje od Štaba Armije O. br. 161[13] da se smesti u oblasti sela Podbor. Batinjani. Brigada je izvršila pokret u 13.30 i smestila se u s. Batinjani.[14]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Zaštab
Načelnik, major,
Borota Stevo

[12] Reč je o 3. bataljonu (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).
[13] AVII, reg. br. 44—1/9, k. 715.
[14] Treba: s. Podbor. Batinjani (3 km severoist. od Daruvara).

BR. 103

PREGLED UTROŠENE MUNICIJE U JEDINICAMA I ARMLJE J A. APRILA 1945. GOD.

		Pešadiska municija												Mine			Artiljeriska municija																					
		6 . 5 mm na stroju	7.62 mm, za stroju „Mkb.mb"	7.62 mm PPS za streljačkim i pušku T.T.	7.7 mm, za „Bren"	7.7 mm, za „Vickers" i puškomitraljez	8 mm, za „Breda"	9 mm, za strojnice	15.7 mm, za protivtenk.	11.5 mm, za PT-puška	R.G.-42 ručna bomba	F-1 defanz. bomba	R.P.G.-43 PT bomba	50 mm. Mine	80-81 mm. Mine	82 mm. Mine	120 mm. Mine	25. mm. topovsko granate za P.A. top	25. mm. prob. zapalj. granate za P.A. top	43 mm. oklopne granate za PT. top	45 mm. granat. granate	45 mm. podkalibar granate	47 mm. oklopne granate	47 mm. granatne	75 mm. granatne granate	75 mm. oklopne granate	76. mm. granatne granate	76. mm. oklopne granate za ZEP-42	76. mm. granatne granate za ZEP-42	76. mm. oklopne granate za M-27	76. mm. oklopne granate za M	76. mm. granatne granate za M	122 mm. oklopne granate za haubicu	122 mm. granatne granate za haubicu	76 mm. M-41	100 mm. granate	Bomb M-38	20 mm. Kakeli
1.	I Divizija	6.304	1,225.077	937.300	7.143	283.648	28.824	1.206	31 916	12.685	4.942	8.186	1.013	21.508	1.009	2.241	1.071	1.278	1.068	6.722	674	173	381	18	385	—	770	230	13	825	381	16	5.478	164	693	—
2.	V Divizija	—	1,019.546	756.672	1.850	67.720	4.700	1.056	10.560	4.198	2.041	2.818	633	7.932	—	4.061	1.195	2.357	3.034	3.304	331	383	—	—	—	—	602	—	256	1.304	779	28	1.280	—	—	6.968
3.	VI Divizija	1.095	1,132.836	728.747	16.502	222.137	—	—	29.560	17.864	3.619	4.065	823	6.997	88	1.929	1.346	413	-	10.997	580	441	—	—	—	—	293	—	—	897	224	54	—	—	—	4.178
4.	XI Divizija	5.772	846.060	1,234.300	12.183	315.810	—	4.025	12.840	7.830	2.160	2.324	1.117	1.212	1.176	3.356	—	—		1.995	48	293	174	91	350	132		—	—	95	—	—	—	—	—	35.630
5.	XVII Divizija	675	393.505	7.514	40.000	64.668	—	2.320	1.820	1.867	—	—	—	6.174		1.452	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14.704
6.	XXI Divizija	25.806	800.222	655.414	63.233	272.408	35.445	1.080	19.076	9.143	1.586	4.819	734	10.495	1.P42	998	1.273	2.635	779	4.535	1.877	348	—	—	150	221	1051	179	131	1.135	1.395	37	—	—	—	—
7.	XXII Divizija	410	175.786	168.575	20.257	103.729	—	685	150	2.408	732	278	584	-	—	1.309	—	—	—	1.034	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.872
8.	XLII Divizija	—	242.210	139.373	-	320	—	—	1.302	4.498	—	—	—	2.071		598	—	—	—	—	318	83	—	—	—	52	23	11	155	—	23	19	119	—	—	877
9.	XLVIII Divizija	-	209.280	13.240	—	—	—	—	2.580	2.515	—	—	—	550	—	—	8	—	—		278	460	160	—	—	—	—	40	136	—	—	—	240	—	—	220
10.	1. konjička brigada I Armij.	9.000	90.860	190.000	24.800	81.100	—	—	-	460	1.200	»	160	1.118	—	100	—	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	372	1.780
11.	XV Udarni korpus[2]	—	2,499.088	1,217.917	—	—	—	—	17.609	49.850	15.879	1.376	985	17.017	—	9.471	1.608	—	-	6.713	1.205	1.425	—	—	15	262	350	578	—'	—	248	—	3.007	—	2.380	22.054
	UKUPNO	59.062	8,624.421	6,250.052	185.958	1.414.522	68.969	10.366	127.053	113.264	32.159	23.866	6.049	78.074	4.115	25.525	6.801	6.683	4.880	35.203	6.311	3.606	715	109	900	667	3.089	638	691	4.256	3.050	154	10.124	164	3.425	69.153

Pisar — knjigovoda,
D. M. Ivanović

Načelnik
odeljenja za naoružanje,
Mil. Ivković

[1] Original pisan na mašini, latinicom u AVII, reg. br. 11—1, k. 299.
[2] Do 21. aprila, kada je štab korpusa rasformiran.

BR. 104

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 1. MAJA 1945. ŠTABU I. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA'

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 84
U 1 maja 1945 god.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se prepis operacijskog dnevnika za vreme od 21 do 30 aprila 1945 odine.

21 april

Po zauzeću Broda jedinice su se zadržale u gradu celu noć 20/21 aprila. Ujutro 21 aprila između 6 i 8 časova jedinice su izvršile pokret prema usmenom naređenju štaba divizije i to:

— I Krajiška brigada do s. Tornica;[2]
— IV Krajiška brigada do s. Rastušje;
— I Jugoslovenska brigada do s. Grabarje i s. Podcrkavje;
— Art. brigada do s. Podvinje;
— Štab divizije i ostali diviziski delovi do s. Podvinje.

U navedena mesta jedinice su stigle u toku prepodneva 21 aprila i razmestile se u kantonmanu, gde su zanočile 21/22 aprila.

Vreme vedro i toplo.

Štab divizije u s. Podvinje.

Sekcija Brod 1 : 100.000.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 13—3, k. 256.**

[2] **Treba: s. Tomica (3 km severno od Sl. Broda).**

U cilju daljeg gonjenja neprijatelja jedinice su prema naređenju štaba divizije 0. br. 71 od 21 aprila[3] ov. g. izvršile pokrete sa prostorije na kojoj su zanoćile 21/22 aprila i to:

—p I Jugoslovenska brigada pravcem: s. Grabarje — s. G. Slatinik — s. Di jedina Rijeka — s. Kalinić — Pleternica — s. Novoselci — s. Traparje,[4] s tim da se smesti na prostoriji: s. Novoselci — s. Trapari. Brigada je izvršila pokret 22 aprila u 6 časova i stigla na određenu prostoriju istoga dana oko
13 časova.

— IV Krajiška brigada pravcem: s. Rastušje — s. Grabarje — s. G. Slatinik — s. Dijedina Rijeka — s. Kalinić — Pleternica — s. Blacko — s. Viškovci, s tim da se smesti na prostoriji: s. Blacko — s. Viškovci. Brigada je izvršila pokret 22 aprila u 6.30 časova i stigla na određenu prostoriju istoga dana oko 13.30 časova.

— I Krajiška brigada istim pravcem, s tim da se smesti na prostoriji s. Gradac. Brigada je izvršila pokret 22 aprila u 7 časova i stigla na određenu prostoriju oko 14 časova.

— Art. brigada istim pravcem, s tim da se smesti na prostoriji Pleternice.[5] Brigada je izvršila pokret 22 aprila u 7.30 časova i stigla na određenu prostoriju istoga dana oko 15 časova. Motorizovane jedinice izvršile su pokret 22 aprila u 15 časova i stigle na određenu prostoriju istoga dana oko 17 časova.

— Komanda pozadine i Mediko-sanitetski bataljon izvršili su pokret 22 aprila u 8 časova i stigli na određenu prostoriju istoga dana oko 18 časova.

Po dolasku na određenu prostoriju jedinice su se razmestile u kantonmanu i zanoćile 22/23 aprila. Marševanje je bilo otežano usled kiše koja je padala celoga dana, ali je ipak izvršeno pravilno i na vreme.

Ovoga dana borbe nije bilo.

Vreme kišovito i hladno.

Mesto štaba divizije u s. Buk.

Sekcija Brod 1 : 100.000.

[3] AVII, reg. br. 13—2, k. 788A; reg. br. 3—34/6, k. 260A.

[4] Treba: s. Trapari (7 km istočno od Sl. Požege).

[5] Opširnije o tome vidi zapovest Štaba Artiljerijske brigade O. br. 225 od 22. aprila (AVII, reg. br. £—35/6, k. 260A).

23 april

Prema naređenju štaba divizije O. br. 73 od 22 aprila[6] o. g. jedinice su 23 aprila izvršile sledeće pokrete i to:

— I Jugoslovenska brigada u 6.30 časova sa prostorije na kojoj je zanoćila 22/23 aprila pravcem: s. Trapari — s. Novoselci — s. Viškovci — Slav. Požega — s. Brestovac — Vilić Selo — s. Pasikovci, s tim da se razmesti na prostoriji s. Rasna — s. Pasikovci, gde je stigla istoga dana oko 14.30 časova. Brigada je razmeštena na prostoriji Kujnik — s. Koprivna — s. Rasna. Selo Pasikovci nije moglo doći u obzir pošto je isto popaljeno.

— IV Krajiška brigada u 8 časova sa prostorije na kojoj je zanoćila 22/23 aprila pravcem: s. Blacko — s. Viškovci — Slav. Požega — s. Brestovac — s. Deževci, s tim da se razmesti na prostoriji s. Deževci, gde je stigla istoga dana oko 14 časova. Brigada je razmeštena u s. Deževci.

— I Krajiška brigada u 8 časova sa prostorije na kojoj je zanoćila 22/23 aprila pravcem: s. Gradac — Slav. Požega — s. Brestovac — s. Vilić[7] — s. Boričevci, gde je stigla oko 14.30 časova i razmestila se na prostoriji s. Vilić[8] — s. Boričevci.

— Art. brigada u 8.30 časova sa prostorije na kojoj je zanoćila 22/23 aprila pravcem: Pleternica — Slav Požega — s. Brestovac — s. Pavlovci, gde je stigla oko 14 časova i razmestila se u s. Pavlovci.[9]

— Motorizovani deo Art. brigade komunikacijom u 14 časova do s. Pavlovci, gde je stigao oko 16 časova.

— Komanda pozadine i Mediko-sanitetski bataljon prebačeni su u Slav. Požegu.

Po dolasku na određenu prostoriju jedinice su se razmestile u kantonmanu, a u manjim selima i u mešovitom kantonmanu i zanoćile 23/24 aprila. — Smeštaj dosta gust.

Maršovanje je izvršeno po lepom vremenu, pravilno, u redu i na vreme.

Ovoga dana borbe nije bilo.

Vreme vedro i sveže posle kiše.

Mesto štaba divizije u s. Vilić Selo.

Sekcija Slav. Požega 1 : 100.000.

24 april

Prema naređenju štaba divizije O. br. 73 od 22 aprila[10] jedinice su 24 aprila produžile pokrete i to:

[6] i [10] AVII, reg. br. 14A—2, k. 788A.

[7], [8], [11] i [12] Treba: s. Vilić Selo (9 km severozap. od Sl. Požege).

[9] Vidi zapovest Štaba Artijerijske brigade Pov. br. sl. od 23. aprila (AVII, reg. br. 3—30/6, k. 260A).

— I Jugoslovenska brigada sa prostorije s. Rasna — s. Koprivna — s. Kujnik, na kojoj je zanoćila 23/24 aprila, izvršila je pokret 24 aprila u 5.30 časova pravcem: s. Orljavac — s. Bučko Kamensko — s. Buč — s. Branežci — s. Dragović — s. Kusonje, gde je stigla istoga dana oko 15 časova. — Po dolasku u s. Kusonje brigada se razmestila u mešovitom kantonmanu i zanoćila 24/25 aprila.

— IV Krajiška brigada sa prostorije s. Deževci, na kojoj je zanoćila 23/24 aprila, izvršila je pokret 24 aprila u 6.30 časova pravcem: s. Deževci — s. Orljavac — s. Bučko Kamensko — s. Buč — s. Branežci — s. Dragović — s. Kusonje, gde je stigla istoga dana oko 16 časova. — Po dolasku u s. Kusonje brigada se razmestila u mešovitom kantonmanu i zanoćila 24/25 aprila.

— I Krajiška brigada sa prostorije s. Vilići" — s. Boričevci, na kojoj je zanoćila 23/24 aprila, izvršila je pokret 24 aprila u 6.30 časova pravcem s. Vilići" — s. Boričevci — s. Orljavac — s. Bučko Kamensko — s. Buč — s. Branežci, gde je stigla istoga dana oko 14 časova. Po dolasku u s. Branežci brigada se razmestila u mešovitom kantonmanu i zanoćila 24/25 aprila.

— Art. brigada sa prostorije s. Pavlovci, na kojoj je zanoćila 23/24 aprila, izvršila je pokret 24 aprila u 8 časova pravcem: s. Pavlovci — s. Orljavac — s. Bučko Kamensko — s. Buč — s. Dragović, gde je stigla istoga dana oko 13 časova.[13] — Po dolasku u s. Dragović brigada se razmestila u mešovitom kantonmanu i zanoćila 24/25 aprila.

— Motorizovani deo Art. brigade krenuo je 24 aprila u 14 časova istim pravcem i stigao na određenu prostoriju istoga dana oko 16 časova.

— Komanda pozadine i Mediko-sanitetski bataljon razmešteni su u s. Buč.

Smeštaj slab jer su sela u kojima su brigade razmeštene većim delom porušena.

Maršovanje je izvršeno po lepom vremenu, pravilno i u redu.

Jedan neprijateljski avion nadleteo je sev. ist. kraj i periferiju Pakraca, bacio je nekoliko bombi, koje nisu eksplodirale. Zatim je napravio krug i odleteo u pravcu zapada.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije sev. ist. deo — periferija Pakraca. Sekcija Pakrac 1 : 100.000.

[13] **Vidi zapovest Štaba Artiljerijske brigade Pov. br. si. od 24. aprila (AVII, reg. br. 3—26/6, k. 260A).**

Prema dosad prikupljenim podacima neprijatelj drži liniju: s. Garešnica — s. Tomašica — s. Paleśnik — s. Hercegovac — Ladislav — s. Pavlovac — s. G. Kovačica.

Levo od nas u toku 25 o.m. u pokretu je XI divizija u pravcu preko s. Dežanovac. Desno od nas na sektoru G. Kovačica dejstvuju delovi III armije.[14]

U cilju izvršenja prednjeg zadatka sa O. br. 74 od 24 aprila[15] o.g. naređeno:

— IV Krajiška brigada sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 25 o.m. u 3 časa pravcem: Dragović — Orašje — Daruvar.

— I Jugoslovenska brigada sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 25 o.m. u 6 časova pravcem: Pakrac — Badljevina — Daruvar.

— IV Krajiška bigada sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 25 o.m. u 7 časova pravcem: Pakrac — Badljevina — Daruvar.

— Diviziska artilerija sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 25 o.m. u 8 časova pravcem I Krajiške brigade, pozadi nje, tako da na raskršću u s. Podbor[16] izbije u kolonu pozadi streljačkih brigada. — Motorizovane delove uputiti u 14 časova.[17]

— Pozadina divizije ostaje u Pakracu do daljeg naređenja i snabdevaće jedinice na pravcu Daruvar — Končanica.

— Mediko-sanitetski bataljon 25 o.m. ima stići u Daruvar do 15 časova.

Po dolasku jedinica u Daruvar istog dana po podne usmenim naređenjem komandanta divizije naređeno je:

— I Krajiška brigada da produži pokret do s. Stražanac. Po dolasku u s. Stražanac borački delovi smestili su se u istom selu u kantonmanu, a komore u s. Brestovac.

[14] U rejon s. Zrinske 26. aprila je stigla 16. NOU divizija 3. armije (vidi: *Završne operacije*, str. 677). Uveče 25. aprila 1. brigada 32. divizije 3. armije JA napala je jedan bataljon iz 5. ustaško-domobranske divizije u rejonu s. M. Grđevca, razbila ga i proterala ka s. G. Kovačici, a zatim, u toku noći 25/26. aprila, zaposela liniju Bogar (k. 228) — s. Šibenik — s. M. Grđevac i zatvorila pravac prema selima Bačkovci, V. Pisanici i G. Kovačici, dok je 12. divizija JA u toku ovog dana vodila borbe protiv 5. ustaško-domobranske divizije i pred veče se povukla na liniju Kovačevića brdo (k. 165) — s. Krčevine — s. Grubišno Polje, povečavši se sa 33. divizijom JA u rejonu s. M. Grđevca, a levo sa 40. divizijom JA u rejonu s. Grubišnog Polja (vidi *Završne operacije*, str. 606).

[15] Zapovest je izdata u 23 časa (vidi AVII, reg. br. 15—2, k. 788A).

[16] Naziv sela je: Podbor. Batinjani (3 km severoist. od Daruvara).

[17] Vidi zapovest Štaba Artiljerijske brigade O. br. 121 od 25. aprila (AVII, reg. br. 3—22/6, k. 260A).

— I Jugoslovenska brigada da produži pokret do s. Imsovci radi prijema položaja od Virovitičke brigade.[18]

— IV Krajiška brigada da produži pokret do s. Končanice.

— Art. brigada da produži pokret do s. Dežanovac.

Po dolasku u određena mesta brigade su uputile po jedan bataljon u pravcu neprijatelja radi izviđanja i hvatanja dodira sa njim.

Ovoga dana borbe nije bilo.

Vreme vedro i lepo.

Mesto štaba divizije u s. Brestovac.

Sekcija Bjelovar 1 : 100.000.

26 april

Neprijatelj drži komunikaciju: Banova Jaruga — Garešnica — s. Hercegovac — s. Veliki i Mali Zdenci.

Jačina neprijateljskih snaga nepoznata.

Sastav neprijatelja: Nemci, ustaše i belogardejci.[19]

Neprijatelj raspolaže na sektoru, [pr]ema prikupljenim podacima, sa 6 topova 75 mm. i 4 haubice 105 mm. U oblasti Banove Jaruge primećeno je nešto tenkova.

Levo od nas dejstvuje u pravcu Garešnice VI Proleterska divizija. Desno od nas obuhvatno preko Grubišnog Polja dejstvuje XI divizija.

Mi imamo zadatak da izbijemo na prostoriju s. Hercegovac — s. Ladislav — s. Pavlovac,[20] a odatle dalje na komunikacije jug. zap. od Bjelovara.

Radi probijanja neprijateljske linije i izvršenja postavljenog zadatka naređeno:[21]

— I Krajiška brigada izvršiće napad na neprijatelja opštim pravcem: s. Stražanac — k. 121 sa zadatkom da preseče komunikaciju s. V. Zdenci — s. Hercegovac. U oblasti k. 130 da ovlada k. 140 (V. Brdo) i da potrebnim delom snaga dejstvuje obuhvatno na s. V. Zdenci. Delom snaga djestvoće u pravcu s. Trnava.

[18] i [M] Brigada je bila u sastavu 40. divizije JA. Ona se s položaja s. Sokolovac — s. Končanica prebacila na položaj s. Grubišno Polje — s. Ivanovo Selo (vidi *Završne operacije*, str. 606).

[19] Vidi dok. br. 94, objašnjenje 3.

[20] Taj sektor su branile nemačka 369. hrvatska legionarska divizija »vraža« i 1. ustaško-domobranska divizija (vidi dok. br. 94, objašnjenje 3; dok. br. 114, objašnjenje 10).

[21] Vidi naređenje Štaba 5. divizije JA O. br. 77 od 25. aprila (AVII, reg. br. 16—2, k. 788A).

Zona širenja levo Crni Lug — potok Adenica,[22] a desno prema potrebi.

— I Jugoslovenska brigada izvršiće napad na neprijatelja pravcem k. 120 — zapadna ivica šume Crni Lug, sa zadatkom da prekine komunikaciju s. Hercegovac — s. V. Zdenci i da preko k. 144 izbije i ovlada s. Trnava.

Delom svojih snaga dejstvovaće na s. Hercegovac, a levo prema potrebi, hvatajući vezu sa VI Proleterskom divizijom.

— IV Krajiška brigada jedan svoj bataljon postaviće i ukopati severno od želj. st. Končanica na komunikaciji koja vodi preko Sigeta. Na ovom mestu postaviti protivkolska oruđa. Sa ove prostorije vršiti pritisak na neprijatelja preko reke za vreme dejstva I Kraj. i I Jug. brigade. Dva svoja bataljona postaviće na prostorija s. Brestovac, kao rezervu za produbljenje prodora pomenute dve brigade.

Održavati tesnu vezu sa I Kraj. brigadom.

I Krajiška i I Jugoslovenska brigada po izbijanju na komunikaciju s. Hercegovac — s. V. Zdenci postaviće protivkolska oruđa i da naročito vode računa prilikom nastupanja o bokovima.

Komandant artilerije regulisaće potpomaganje nastupanja I Kraj. i I Jugoslovenske brigade.

Početak opšteg napada 26 o.m. u 3 časa.

— I Krajiška brigada: I i II bataljon podišli r. Ilova i preko dva brvna su je prešli. Odmah po prebacivanju I bataljon je stvorio mali mostobran, proterao neprijatelja sa severne ivice šume Crni Lug i na juriš zauzeo neprijateljske rovove ispred jug. zap. ivice s. V. Zdenci.

Po uspostavljanju mostobrana ubačen je oko 9 časova II bataljon, koji je, pošto se je rokirao levo, raščistio šumu Crni Lug i izbio na komunikaciju s. V. Zdenci — s. Klokočevac. Neprijatelj je dao jak otpor čvrsto držeći selo i uporno braneći komunikaciju s. V. Zdenci — s. Hercegovac.

Da bi se slomio otpor neprijatelja na pomenutoj komunikaciji ubačen je u borbu i III bataljon iz brigadne rezerve koji je, sadejstvujući sa II bataljonom, razbio neprijatelja i proterao ga sa komunikacije s. V. Zdenci — s. Hercegovac. Jedna četa II bataljona goneći neprijatelja ka s. Hercegovac izbila je na zapadnu ivicu šume Zdenački Gaj i osvojila Ciglanu.[23]

III bataljon u svome nadiranju preko V. Brdo sa jednom četom ovladao je zapadnom ivicom iste šume i napredovao do k.[24] 144 — k. 145, a ostalim snagama nadirao je preko V. Brdo

[22] **Treba: Atlenica.**
[23] **Treba: 18, 32, 40, 47 / 48 Na. putu s. V. Zdenci — s. Hercegovac.**
[24] **Treba: trig.**

i Topatovci[25] ka želj. st. V. Zdenci, izbivši pored šume na 600 m. do stanice.

U toku celog dana neprijatelj je davao jak otpor I bataljonu, tako da ovaj nije mogao da krene dalje.

— I Jugoslovenska brigada: neprijatelj raspolaže sa jačim snagama koje pripadaju 181 pešad. diviziji i 369 »Vraži-joj diviziji«, raspolaže sa 6 topova i većim brojem bacača.

Po izvršenoj smeni sa Virovitičkom brigadom,[26] III bataljon u 3.30 časova izvršio je prelaz r. Ilova, zauzeo s. Klokočevac i utvrdio se na spoljnim ivicama s.[27] zbog otpora koji je neprijatelj davao iz šume Zdenački Gaj. U daljem napadu koji je usledio u 9 časova uspelo je ovom bataljonu da potisne neprijatelja i u 11.40 časova, posle osvajanja ciglane,[28] da izbije na kosu sa obe strane puta,[29] gde se utvrdio.

Na ovaj bataljon neprijatelj je u nekoliko mahova vršio jake protivnapade potpomognute art. i bacačkom vatrom, ali su svi ovi napadi odbijeni.

U 18.30 časova neprijatelju je uspelo da snažnim protivnapadom sa severa i sev. zap. potisne III bataljon na ivicu šume Zdenački Gaj.

II bataljon izbio je desnim krilom na sev. zap. deo s. Klokočevac i u daljem napredovanju dospeo na kosu levo od mlina,[30] gde se utvrdio.

Neprijatelj je u 16.30 časova izvršio jak protivnapad na II bataljon, izbacio ga iz njegovih položaja i bataljon se povukao na sev. zap. ivicu s. Klokočevac. Potom su II i I bataljon Jugoslovenske brigade i bataljon IV Krajiške brigade izvršili protivnapad, odbacili neprijatelja i II bataljon je ponova zauzeo svoje položaje i utvrdio se.

I bataljon, koji je bio u brigadnoj rezervi, u svome napredovanju izbio je u blizinu Tomašice, 500 m. jug. ist. od k. 121. U 16.30 časova, usled snažnog napada od strane neprijatelja na II i I bataljon, ovaj se morao povući i zauzeo je položaje ispred s. Klokočevac, jug. ist, od crkve. — U protivnapadu, koji je ovaj bataljon preduzeo potpomognut II bataljonom IV Krajiške brigade, izbio je na kosu jedan km. od k.[31] 136, gde se utvrdio.

— IV Krajiška brigada, kao diviziska rezerva, sa dva bataljona izbija jug. ist. od s. Hercegovac. Neprijatelj je bio odbačen i bataljon izbio na put koji vodi za s. Hercegovac

[25] i [25] Treba: Topolovac, k. 142 (1 km severozap. od s. V. Zdenaca).

[27] Misli se na s. Klokočevac (3 km južno od s. V. Zdenaca).

[29] Odnosi se na put s. V. Zdenci — s. Hercegovac.

[30] Redakcija nije mogla utvrditi o kojem se mlinu radi.

[31] Treba: trig.

(ciglana)[32] i put koji vodi [za] s. Trnava. Bataljon je kretao ka istočnom delu s. Trnava — k. 146, gde je bio zaustavljen od neprijatelja i morao se povući nazad, pošto ga je neprijatelj ugrožavao bočno i pretio da ga otseče od naših snaga.

Na ovim položajima neprijatelj je bio vrlo uporan.

Za sve vreme ovih napada naša artilerija[33] uspešno je potpomagala napade naše pešadije.[34]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija takođe neaktivna.

Naši gubici: 18 mrtvih i 96 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 180 mrtvih, 394 ranjenih i 1 zarobljen. Plen: 1 šarac, 4 konja, 10 pušaka, 5 šinjela. Uništeno: 1 bacač, 1 mitraljez, 2 kamiona i 5 kola.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije u s. Brestovac.

Sekcija Bjelovar 1 : 100.000.

27 april

I Krajiška brigada: neprijatelj na istim položajima. U borbu je ubacio sveže snage iz pozadine i vrši protivnapade. Pojedini položaji u toku prošle noći i današnjeg dana prelazili su više puta iz ruku u ruke. Borba je žestoka, jaka i neprekidna.

U toku noći III bataljon posle jakog neprijateljskog napada morao se povući preko k. 142 do V. Brda, gde se zadržao. Predveče 26 aprila oko 19 časova tri voda III bataljona bili su otsečeni kod želj. st. V. Zdenci. Ovi otsečeni vodovi probili su prvi obruč i povlačili se ka k. 142,[35] kada ih je neprijatelj ponovo zaokružio. Iz toga zaokružavanja probili su se 21 borac. Za sudbinu 43 borca sa komandirom I čete I bataljona ne zna se još ništa.

[33] Vidi zapovest Štaba Artiljerijske brigade Br. si. od 26. aprila (AVII, reg. br. 3—14/6, k. 260A). Artiljerijska brigada je 26. aprila iz s. Dežanovca prebačena na nove vatrene položaje u rejonu s. Stražanac — s. Imsovci, istočno od s. Klokočevca, Protivtenkovs'ki divizion u s. Stražanac, a Protivavionski divizion u s. Imsovce. U odbijanju neprijateljskog napada na mostobran u toku 26. i 27. aprila Artiljerijska brigada je utrošila prilično municije, ali je neprijatelju nanela osetne gubitke, dok je Protivavionski divizion dejstvovao protiv neprijateljskih aviona koji su nadletali bojište (vidi M. Pajević, n. d., str. 555).

[34] Prvi divizion je dejstvovao s položaja u severoistočnom i jugoistočnom delu s. Stražanca, 2. divizion s položaja u zapadnom delu s. Imsovaca, 3. divizion s položaja u sevemom delu s. Klokočevca, Protivavionski divizion iz istočnog dela s. Imsovaca, prema s. Stražancu (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

I bataljon i dalje drži položaj jugozapadno od s. V. Zdenci i udaljen je od kuća i drvenih bunkera 30 do 50 metara. U ovom rejonu u toku protekla 24 časa smenjivali su se naizmenično naši i neprijateljski napadi, odnosno protivnapadi.

II bataljon povukao se u toku noći do linije V. Brdo, usled jakog neprijateljskog protivnapada sa tri strane. Ujutro zbog bočne vatre iz šume Zdenački Gaj III bataljon povukao se južno od komunikacije s. V. Zdenci — s. Hercegovac. Neprijatelj je poseo položaj severno od ove komunikacije.

I Jugoslovenska brigada: neprijatelj na istim položajima, vrlo uporan na čelom sektoru i često prelazi u napad na pojedinim delovima, potpomognut jakom artileriskom i bacačkom vatrom. U toku noći 26/27 aprila neprijatelju je uspelo da potisne I bataljon. Na sektoru II i I bataljona primećeno je prikupljanje neprrijatelja u jačini oko dva bataljona. Neprijatelj, i pored teških gubitaka koje trpi, vrlo je uporan i žilav i često prelazi u snažne protivnapade na pojedinim delovima sektora. III bataljon poseo je položaj, put jugoistočno od k. 133, vezujući se sa I bataljonom desno, a levo na put s. Tomašica — s. Klokočevac. Il bataljon ostao na istim položajima kao i juče. I bataljon nalazi se na položaju desno i levo od raskrsnice kolskih puteva južno od trigonometriske tačke 136.[36] Noću 26/27 aprila u 1 čas I bataljon izbio je na liniju ispod natpisa »Tomašica«,[37] ali pošto je ovde bio i suviše isturen i trpeo jaku bočnu vatru, morao se u 3 časa povući na stari položaj.

IV Krajiška brigada: u 5.30 časova jedinice na položaju dobile jaku bočnu vatru sa k.[38] 144. Istovremeno neprijatelj u jačini jednog bataljona napao je s leđa cestom, probivši se od s. V. Zdenci. Upotrebljene su sve raspoložive snage da se ponovo uspostavi front i otpočelo je izvlačenje desnokrilnih jedinica, kako bi se osigurala otstupnica, borbe su prešle u borbu prsa u prsa, oružje se otimalo, gušalo se, a neprijatelj je bio naoružan i sekirama sa kojima se tukao. Cesta[39] je prelazila iz ruku u ruke. Istovremeno sa napadom sa desnog boka i s leđa, neprijatelj je izvršio i frontalni napad, pa su se jedinice morale povući sa položaja koga su do sada držale i posele seoski put južno od glavne ceste u šumi Zdenački Gaj.

U 14 časova izvršeno je pregrupisavanje snaga: II i III bataljon na starim položajima duž ceste, s tim što će se rokirati više levo i posesti položaj I bataljona. I bataljon sadej-

[36] **Jazavica (između s. Hercegovca i s. Klokočevca).**
37, 42, 43, 54 i 55 **Na „Kolj" i 1:100.000.**
[38] **Treba: trig. (Grad, trig. 144, južno od s. Tmave).**
[39] **Radi se o cesti s. Hercegovac — s. V. Zdenci.**

stvovaće sa I Jugoslovenskom brigadom u napadu na s. Hercegovac. Napad je počeo u 15 časova.

Jedinice su podišle selu i vode teške borbe sa upornim neprijateljem. Jednovremeno neprijatelj sa jakim snagama vrši protivnapad od s. Hercegovac cestom prema ciglani[40] sa težnjom da prodre u šumu i zagrozi pozadinu naših jedinica koje vrše napad na s. Hercegovac. Dva neprijateljska napada su odbijena.[41]

Izviđačka delatnost naše i neprijateljske avijacije.

Naši gubici: 54 mrtva, 133 ranjena i 48 nestalih.

Neprijateljski gubici: 537 mrtvih i 813 ranjenih. Uništeno: 3 mitraljeza, 2 bacača, 1 top, 2 kamiona i 5 kola. Zaplenjeno 13 pušaka, 3 strojnice, 1 snajper, 1 pištolj, 2 šarca i preko 5000 metaka.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije u s. Brestovac.

Sekcija Bjelovar 1 : 100.000.

28 april

Neprijatelj se nalazi na istim položajima kao i prethodnog dana.

I Krajiška brigada: drži položaje desno od sev. istočne ivice šume Crni Lug pa se proteže južno od komunikacije s. V. Zdenci — s. Hercegovac na udaljenju od komunikacije 400 do 500 m., pa u levo slovo »D« Zdenaški Gaj.[42]

Oko 10 časova brigada je izvršila napad na neprijateljske položaje u šumi Zdenaški Gaj, pri čemu je uspelo našim snagama ovladati glavnim drumom koji vodi pod šumu i potisnuti neprijatelja u šumi prema severu 500 m. od komunikacije.

Oko 13.30 časova dobiveno je naređenje za povlačenje brigade južno od r. Ilova, usled situacije nastale prodorom neprijatelja na sektoru s. ICreštelovac — s. Sokolovac.[43] Povlačenje je izvršeno u redu i završeno u 19.30 časova, pošto je ova brigada štitila prelaz i povlačenje preko reke ostalih jedinica divizije. Po prelasku reke jedinice ove brigade posele su položaj na levoj obali r. Ilova od Razljeva do Donjeg Luga i ujedno

[41] Artiljerijska brigada je toga dana takođe bila aktivna. Prvi divizion je dejstvovao na neprijateljska položaje, kolone i mitraljeska gnezda, 2. divizion je tukao crkvu u s. Hercegovcu i kuće i baterije oko crkve, Lovački divizion je tukao neprijateljske položaje između s. Hercegovca i s. Paleinika i između s. Hercegovca i s. Zdenaca (vidi AVII, reg. br. 16—S, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

[40], i [49] Radi se o protivnapadu neprijatelja od 28. aprila (vidi dok. br. 100, objašnjenje 30).

zatvorile komunikaciju s. V. Zdenci — s. Končanica, kod Sigeta (ribnjak).[44]

IV Krajiška brigada: 27 aprila u 22.30 časova sa položaja istočno od s. Hercegovac i južno 100 m. od komunikacije s. Hercegovac — s. V. Zdenci (levo krilo kod oznake pošta, a desno na zapadnoj ivici šume Zdenački Gaj[45] otpočela je brigada pritisak na komunikaciju i juriš na s. Hercegovac. U 4 časa 28 aprila brigada je ovladala s. Hercegovac i izbila na položaj na zapadnoj ivici ovog sela. U 6 časova neprijatelj je izvršio jak protivnapad[46] i prinudio jedinice ove brigade da se povuku na polazne položaje. Desno krilo oko 9 časova ovladalo je glavnim drumom i zauzelo ciglanu.[47]

U 13 časova izvučen je 1 bataljon sa položaja i upućen na sektor s. Krešteloveac u koje je prodro neprijatelj.

Na položajima duž druma ciglana[48] — s. Hercegovac brigada se održala do 13.30 časova, kada je dobila naređenje da se povuče preko s. Imsovci i postavi južno od s. Krešteloveac između ceste i sela, frontom ka s. Krešteloveac u koje je bio prodro neprijatelj. U 23 časa bataljoni su stigli na određeno mesto, ali je neprijatelj već bio napustio s. Krešteloveac i s. Sokolovac. Čitava brigada koncentrisala se u s. Krešteloveac.

I Jugoslovenska brigada: sa položaja južno i jug. išt. od s. Hercegovac 27 aprila u 22.30 časova otpočela je napad na s. Hercegovac i ovladala istim u 4 časa 28 aprila.

U 6 časova neprijatelj je izvršio jak protivnapad[49] iz pravca s. Palešnik i sa sev. zap. strane s. Hercegovac. Ovim napadom, koji je bio vrlo žestok, neprijatelj je uspeo da izbaci jedinice ove brigade iz s. Hercegovac i da ih vrati na polazne položaje, gde je nastavljena borba. — Oko 12 časova izvučen je jedan bataljon sa položaja i hitno upućen prema s. Krešteloveac, zbog nadiranja neprijatelja na tom pravcu.

U 16 časova otpočelo je povlačenje čitave brigade, po naređenju štaba divizije, preko r. Ilova, s. Imsovci u pravcu s. Krešteloveac, zbog likvidiranja neprijatelja u s. Krešteloveac i s. Sokolovac.

Po dolasku na određenu prostoriju izvršena je koncentracija snaga za napad na s. Sokolovac i s. Krešteloveac, koja je sela neprijatelj napustio pod pritiskom [snaga] koje su se tu nalazile pre dolaska ove brigade.

Artiljeriska brigada: jedinice ove brigade uspešno su potpomagale napade naših pešadiskih brigada i sa isto tako do-

[44] **Na reci Ilovi, južno od s. Grubišnog Polja.**

brim uspehom učestvovale u odbijanju neprijateljskih protivnapada.[50]

Avijacija kako naša tako i neprijateljska neaktivna.

Naši gubici: mrtvih 35, ranjenih 179, nestalih.[51]

Neprijateljski gubici: mrtvih 460, ranjenih 671.

Vreme kišovito i hladno.

Mesto štaba divizije u s. Imsovci.

Sekcija Bjelovar 1 : 100.000.

Uništen 1 avion.[52]

29 *april*

Neprijatelj drži položaje: Sovarnica — s. Klokočevac — s. Tomašica (između sela i r. Ilova) — Sovjak — Žabljak — zapadno od s. Hrastovac — Marino Selo.

I Krajiška brigada: posle planskog napuštanja položaja koje je držala u toku jučerašnjeg dana brigada je posela nove položaje: desno, želj. st. Končanica — Polom — s. Stražanac — Voštanica. Prilazi ka reci osigurani su i zatvoreni grupnim posedanjem duž reke.

U toku noći i dana obostrana pešadiska i povremena artiteriska delatnost duž reke.

IV Krajiška brigada: U toku noći 28/29 aprila smenjena je sa položaja od jedinica VI Proleterske divizije[53] i došla u s. Dežanovac, gde se smestila. Izviđačka četa ove brigade u toku noći i dana vršila je izviđanje komunikacije koja iz s. Dežanovac vodi na jugozapad u pravcu s. Antunovac.

I Jugoslovenska brigada: po zauzimanju s. Krešteloveac od strane jedinica VI Proleterske divizije, Konjičke brigade i II bataljona Jugoslovenske brigade — brigada je posela položaje: Daskaš, slovo »Š«[54] — k. 116 — Zidina, slovo »A«[55] — k. 119 — zapadna ivica s. Blagorodovac — k. 124.

U 5 časova po naređenju štaba divizije[56] brigada je povučena u s. Dežanovac, gde se smestila u 8.3O časova.

[50] U toku popodneva Artiljerijska brigada se, po zapovesti Štaba brigade Pov. br. si. od 28. aprila (AVII, reg. br. 3—6/6, k. 260A), povukla, i to: 2. divizion i Protivavionski divizion u sevemi deo s. Brestovca, 3. divizion u s. Brestovac, Lovački i 1. divizion u s. Končanicu; a u 18 časova, po naređenju Štaba brigade Pov. br. si. (AVII, reg. br. 3—5/6, k. 260A), pna se, pravcem s. Brestovac — s. Končanica — s. D. Daruvar, prebacila u s. Ivanovo Polje, gde se razmestila duž desne i leve strane puta (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

[51] Tako u originalu.

[52] Dopisano mastilom.

[53] I 5= vidi **naređenje Štaba 5. divizije JA Br. si. od 29. aprila u 1 čas (AVII, reg. br. 19—3, k. 91A).**

Avijacija kako naša tako i neprijateljska neaktivna.

Naši gubici: poginulih 2, ranjenih 8, nestalih 2.

Neprijateljski gubici oko 30, ranjenih oko 65.

Ovaj dan iskorišten je za odmor, parenje odela, čišćenje spreme i oružja i popunu municijom.

Vreme promenljivo.

Mesto štaba divizije na granici s. Ivanovo Polje — s. Dežanovac.

Sekcija Bjelovar: 1 : 100.000.

30 april

Ovoga dana jedinice su na odmoru. Pre podne je vršeno uređenje i čišćenje spreme i oružja, parenje, šišan je i brijanje. Po podne po brigadama održavani su časovi sa komandnim kadrom — rukovodiocima o nedostacima **u** poslednjim borbama i data su uputstva za rad ubuduće, kako bi se ovi nedostatci otklonili.

Mesto štaba divizije na granici s. Ivanovo Polje — s. Dežanovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef op. otseka, kapetan

M. P. **Anton Baljak**

BR. 105

IZVOD I ZOPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 1. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA[1]

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj: 157
Dana l-V-1945 g.

Predmet: izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 20 do 30 ov.m. dostavlja

ŠTABU I ARMIJE

21 aprila 1945 g.

V brigada — nalazila se na istim položajima.[2]

VIII brigada — Izjutra u 5 časova izvršila je prodor u selo Sibinj.[3] Zatim se kreće u pravcu Gremašnika,[4] odakle po naređenju štaba naše divizije kreće u pravcu s. Andrijevaca i napada neprijatelja s desna preko šume k. 101.[5] U 18 časova ulazi u s. Andrijevce čisteći šumu do 20 časova, kada dolaze sve ostale jedinice.

XII brigada — Napada s. Andrijevce[6] sa zadatkom da preseče otstupnicu na drumu Brod — Andrijevci. U 13.30 časova neki delovi ulaze u s. Andrijevce a u 15 sve jedinice produžuju pravcem St. Slatinik.

Art. brigada — tukla je neprijateljske kolone koje su se kretale po drumu Andrijevaca — Kaniža. Takođe i mitraljeska gnjezda koja su se nalazila pored puta od Sibinja prema Andrijevcima.

Štab divizije — sa ostalim delovima u s. Sibinju.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 24—2. k. 256.

[2] Između s.tZavrišja i s. Sibinja, 7 km severozap. od Sl. Broda.

[3] i [4] Zbog nedostatka municije napad su podržavale samo tri baterije Artiljerijske brigade 11. divizije JA s vatrenih položaja severno od s. Sibinja i u rejonu s. Grgurevića i s. Odvoraca (vidi M. Pajević, n. d., str. 550).

[4] Treba: s. Gromačnika (3 km severozap. od Sl. Broda).

[5] Kota 101 nije ucrtana na sekciji 1:100.000.

22 aprila 1945 g.

Brigade su se zaustavile sa gonjenjem neprijatelja i odmaraju.

23 aprila 1945 g.

Sve jedinice izvršile su pokret[7] pravcem Sibinj — Andrijevci — Orižić[8] — Pleternica — Slav. Požega, gde su se i smestile. Naročitih promena nije bilo.

24 aprila 1945 g.

V brigada — izvršila je pokret[9] pravcem Slav. Požega — Brestovac — Zakorenje — Ivandol — Oblakovac, gde je se i smestila. Pravcem N. Gradiška obezbedila je se jačim izviđačkim delovima.

VIII brigada — U 8 časova izvršila je pokret[10] iz Slav. Požege za Vilić Selo a odatle po naređenju Štaba divizije za s. Buč, gde je se smestila.

XII brigada — kreće se svim svojim delovima[11] iz Slav. Požege pravcem Brestovac — V. Selo — Orljevac[12] — Bučko Kamensko i smešta se u Zabrđske Prgomelje a s nekim delovima i u s. Glavicu.[13] U toku dana drugih promena nije bilo.

Art. brigada — izvršila je pokret istim pravcem i smestila se u selu Buč.

Inž. bataljon — kretao se istim pravcem i smestio se u s. Zabrđski Tisovac.

Med. san. bat. — izvršio pokret istim pravcem i smešta se u s. Bučko Kamensko.

Kom. pozadine — takođe u Bučko Kamensko.

Štab divizije — sa prištabskim delovima u Zabrđskom Tisovcu.

[7] **Po zapovesti Štaba divizije br. 143 od 22. aprila (AVII, reg. br. 32—1, k. 867).**

[8] **Treba: s. Grižići (14 km severozap. od Sl. Broda).**

[9], [10] i [11] **Zapovest Štaba 11. divizije JA O. br. 144 od 23. aprila (AVII, reg. br. 20—1/1, k. 873).**

[12] **Treba: s. Orljavac (15 km severozap. od Sl. Požege).**

[13] **Glavica nije selo, već vis (trig. 506), 3 km severozap. od s. Bučkog Kamenskog.**

25 aprila 1945 g.

V brigada — izvršila pokret[14] pravcem: Španovica — Pakrac — Badljevina — Trojeglava — Dežanovac, gde se i smestila istočno od k. 171. Radi ispitivanja neprijatelja uputila svoje izviđačke delove pravcem Hercegovac.

VIII brigada — kretala se pravcem Pakrac — Badljevina — Trojeglava i u s. Dežanovcu se smestila.

XII brigada — sa svim svojim delovima kretala se pravcem: Španovica — Pakrac — Badljevina — [G. i D.] Sređani i smestila se u s. Trojeglavi.

Art. brigada — kretala se istim pravcem i smestila se u s. Trojeglavi.

Inž. bataljon — izvršio pokret istim pravcem i smestio se u s. Dežanovcu kod k. 137.

Med. san. bat. — kreće se istim pravcem i smešta se **u** s. D. Sređani.

Kom. pozadine — u selu. G. Badljevina.[15]
Štab **divizije** — u selu Trojeglavi.

26 aprila 1945 g.

V brigada — izvršila pokret[16] pravcem Dežanovac — Brestovac — Končanica — Rasenica a odatle preko Peratovice[17] u Malu Barnu.

VIII brigada — kretala se istim pravcem i po dolasku na određenu prostoriju smenila jedinice XII Slavonske brigade.[18]

XII brigada — kretala se pravcem Kip — Daruvar — Ivanovo Selo — Trojeglava i smestila se u M. Barnu. Izvršene su pripreme za napad u toku noći.

Art. brigada — kretala se pomenutim pravcem i smestila se u s. M. Barnu. Baterija 105 mm. III diviziona zauzela

[14] **Zapovešću Štaba divizije O. br. 145 od 24. aprila (vidi AVII, reg. br. 21—1, k. 873) stavljena je van snage divizijska zapovest O. br. 144 od 23. aprila (vidi objašnjenje 9, 10. i 11), pošto je 11. diviziji JA naređeno da se smesti na prostoriju s. Zabrdski Tisovac — s. Zabrdske Prgomelje — s. Buć — s. Ožegovci; zapovešću O. br. 146 od istog dana (AVII, reg. br. 22—1, k. 873) naređeno joj je da se smesti na područje Lipika, a zapovešću O. br. 147 od 25. aprila (AVII, reg. br. 35—1, k. 861) — da se smesti na prostoriju s. Dežanovac — s. Trojeglava.**

[15] **Na sekciji 1:100.000 zabeleženo je samo s. Badljevina.**

[16] **Po zapovesti Štaba 11. divizije JA O. br. 148 od 25. aprila (AVII, reg. br. 24—1, k. 873).**

[17] **Odnosno: s. M. Peratovice (severoist. od s. Grubišnog Polja).**

[18] **Iz sastava 12. slavonske divizije 3. armije JA (do 21. aprila u sastavu 6. korpusa).**

je položaj kod s. Rašinaca[19] i vršila je gađanje na drum i raskrsnicu kod crkve u s. Grubišno Polje.

Štab divizije i ostali delovi u s. M. Barna.

27 aprila 1945 g.

Neprijatelj je na liniji Grubišno Polje — Zdenci a sa izvesnim snagama drži se u s. V. Barna i V. Gradovcu.[20] Zadatak: u sastavu V, VIII i XII brigada imale su napasti neprijatelja na liniji Pljoštine — Obrova šuma, k. 176 — Gradevački mlin[21] Desno od XII, VIII brigada napada samo selo, a desno od ove V KK brigada. Izvršen je napad uz pomoć naše artilerije, ali bez uspeha. Naše jedinice davajući snažan otpor bile su potisnute, gde organizuju liniju i zadržavaju neprijatelja.

Štab divizije — i ostale jedinice u s. M. Barna.

Art. brigada — naša artilerija dejstvovala na položaje u s. V. Barna na neprijateljsku osmatračnicu crkvu u s. V. Barni, s. Krševine i to sa uspehom.[22]

28 aprila 1945 g.

Neprijatelj je ostao na prvobitnim položajima. Preko dana bez promena. Izvršen je raspored V, VIII i XII brigade za napad. Sam napad nije imao vidnijih rezultata usled jakog neprijateljskog otpora.

Art. brigada je dejstvovala na neprijateljske položaje u s. V. Barni, u Krševini.[23] Postignut uspeh.[24] Neprijateljska artilerija bacila nekoliko granata bez žestine i uspeha. Ostale jedinice na istim mestima.

29 aprila 1945 g.

Neprijatelj se nalazi na istim položajima u s. V. Barni. Preko dana kod V, VIII i XII brig, bez promena. Pripucavanje sa obe strane. Dejstvovala je uspešno naša artilerija.

[19] Treba: Rašenice (3 km jugoist. od s. Gmbišnog Polja).

[20] Treba: s. V. Grdevac (9 km severozap. od s. Grubišnog Polja).

[21] Treba: Grdevački mlin (2 km jugoist. od s. M. Grdevac).

[22] Napad su podržavala dva divizjona s vatrenih položaja istočno od s. V. Bame i iz rejona s. Rašenice. Ovi divizoni su neutralisali i neprijateljske baterije u s. Grubišnom Polju (vidi M. Pajević, n. d., str. 556).

[23] Selo se zove Krševine (1 km južno od s. V. Barne).

[24] Artiljerijska brigada je uništila više neprijateljskih bunkera i odbila više protivnapada (vidi M. Pajević, n. d., str. 557).

30 aprila 1945 g.

Do 13 časova nije bilo promena. Raspored naših jedinica isti, takođe i neprijateljskih.

Rezultat operacija:

I. Neprijateljski gubitci: ranjenih 1.070, a mrtvih 390.

II. Naši gubitci: ranjenih 406, mrtvih 89.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

MP

ZA ŠTAB
NAČELNIK-PORUČNIK,
Rad.[25] M. Mijušković

BR. 106

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 1. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
Op. br. 43
1 maja 1945 god.

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika za vreme od 21 do 30 aprila 1945 godine.

Š T A B U PRVE ARMIJE
(Operativno odeljenje)

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika ove divizije u vremenu od 21 do 30 aprila 1945 godine u sledećem:

21 APRILA 1945 GODINE:

Neprijatdj za odbranu s. St. Slatinik — Andrijevci poseo položaje Rastovica — k. 195 — k. 163 — presek komuni-

[25] **Rade**

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—1, k. 256.**

kacije Pleternica — Andrijevica — k. 160 sa jačinom oko 6—700 ustaša i domobrana[2] i 5—600 kompanija Nemaca.[3]

Naša IV-ta brigada po zauzeću sela Krajačići došla je na prostoriju Kudište[4] — Obriž — Cerje gde je tokom celog dana vodila žestoke borbe protiv neprijatelja koji se očajnički branio. Kote 195 — 163 i k. 160 prelazile iz ruke u ruku po nekoliko puta dok ih konačno nismo zauzeli dejstvujući direktno na selo St. Slatinile — Andrijevci.

Naša artilerija potpomagala napade pešadiskih jedinica[5] u ograničenom dejstvu zbog nemanja dovoljne količine municije, dok je neprijateljska artilerija dejstvovala preko celoga dana i noći jakim dejstvom tukući neprestano naše položaje. Sa nama dejstvovala 4 tenka.[6]

Neprijateljski gubitci: 110 mrtvih. Pored ovih veći broj ranjenih po izjavi meštana sela Andrijevci i [St.] Slatnik.

Zaplenjeno: 3 strojnice, 2 mašinke, 4 šarca, 15.000 puščanih metaka i veći broj artileriske municije i nagaznih mina. Zaplena je izvršena od strane naše XXXI brigade.

Disciplinski bataljon je sadejstvovao sa našom XXXI-vom brigadom i pokazao se dosta borbenim.

Naši gubitci: 45 mrtvih, 125 ranjenih. Od materijala 1 mitraljez »Maksim« koji nije povučen usled toga što je posluga izginula.

Rad avijacije: U nekoliko naleta oko 11.15 časova izviđački avioni mitraljirali su neprijateljske kolone koje su otstupale komunikacijom Brod — Zagreb.[7]

Neprijateljska avijacija sa dva aparata oko 10 časova tukla je položaje naše IV-te brigade ali bezuspešno jer gubitaka od istih nismo imali.

[2] Verovatno delovi 3. ustaško-domobranske divizije i Ruskog zaštitnog korpusa (vidi AVII, reg. br. 47—15/2, k. 25: izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA br. 115 od 23. aprila 1945).

[3] Verovatno delovi 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta 41. nemačke divizije generala Hauzera).

[4] Treba: Kučište (2 km južno od s. Krajačića).

[5] Reč je o 1. kombinovanom divizionu, koji je bio pridodat 5. brigadi za neposredno potpomaganje. Drugi divizion je bio na položaju zapadno od s. Čelikovića, dok je 3. divizion tukao neprijateljske otporne tačke (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

[6] Verovatno se radi o delovima jednog tenkovskog bataljona 2. tenkovske brigade, koji je, posle izbijanja 4. brigade u s. Krajačiće, produžio dejstvo u pravcu s. St. Slatinika i s. Stupnika. Druga tenkovska brigada se 21. aprila uveče grupisala u s. Krajačićima (vidi dok. br. 96).

[7] Opširnije o dejstvu avijacije vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 163.

Održavana je redovno veza na levom krilu sa XI divizijom.[8]

Napomena: Momentalno naše jedinice po zauzeću sela Andrijevci — s. St. Slatinik — Stupnik — Oriovac — Kujnik došle su do reke Orljave goneći neprijatelja u stopu.

Štab divizije u pokretu.

Vreme lepo.

22 APRILA 1945 GODINE:

Neprijatelj po izvršenom povlačenju pravcem nastupanja delova naše divizije zadržao se večernjih časova na liniji s. Dragovci (k. 131)† — k. 102 — preko komunikacije Brod — Zagreb ispred sela Batrine — prostorije Lipovke sa svojim zaštitničkim delovima.[lc]

Naši delovi po zauzeću s. Andrijevci — [St.] Slatinik produžili su napredovanje* sa zauzećem mesta: Stupnik, Oriovac, Malino i forsirali rečicu Orljavu napadom na neprijatelja koji je držao gore navedene položaje. Dalje dejstvo naše IV-te brigade[9] sa dva bataljona bilo je na prostoriji Mladenovac preko k. 102 a naša XXXI brigada preko prostorije [zaseoka] Majka Božja — k. 96 sa namerom napada na s. Seoce, k. 101 radi obuhvata neprijatelja koji daje otpor, zašto su se preko cele noći vodile žilave borbe.

Neprijatelj daje otpor samo da bi dobio u vremenu radi izvlačenja svoje glavnine, koja se, prema dobivenim podatcima, bezglavo povlači.

U vremenu svoje odbrane neprijateljska artilerija je bila aktivna i povremeno — neprestano gađala naše delove koji su vršili prelaz preko r. Orljave.

*** Na prostoriji s. Andrijevci (zapadno od Sl. Broda) — s. Sibinj (vidi dok. br. 105).**

[9] Treba: 111.

[10] Front na desnoj obali Orljave je držala nemačka 41. pešadijska divizija: u rejonu s. Dragovaca 1230. puk, u rejonu s. Batrine 1232. puk, a južno od komunikacije Beograd — Zagreb, do Save, 1231. puk i ostaci 3. ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta 41. divizije generala Hauzera).

[11] Zbog nedostatka municije Artiljerijska brigada toga dana nije podržavala pešadiju u nastupanju (M. Pajević, n. d., str. 550).

[12] Naređenjem Štaba 1. armije JA O. br. 153 od 22. aprila (AVII, reg. br. 18—2, k. 251) 2. tenkovska brigada je imala da 21. diviziji omogući izvršenje zadatka na pravcu s. Stupnik — s. Oriovac — s. Kujnik — s. Maline — s. Lužani, a zatim da se vrati na prostoriju s. Stupnik — s. Andrijevci — s. Sibinj, ostavljajući jednu četu da pomaže dejstva 21. divizije do njenog spajanja sa 1. proleterskom divizijom. Iz desetodnevnog operativnog izveštaja Štaba 2. tenkovske brigade Str. pov. br. 29 od 25. aprila (vidi dok. br. 96) vidi se da je jedna četa 1. bataljona izvršila taj zadatak. U ovom dokumentu, kao što se vidi, ne spominje se učešće tenkova u sastavu 21. divizije 22. aprila.

Neprijateljski gubitci: mrtvih 42, zarobljenih 57.

Naši gubitci: 6 poginulih i 24 ranjena, 3 kontuzovana. Neprijateljska artilerija ubila nam je dva konja na kojima je nošen bacač, i tom prilikom oštećenjem bacač je neupotrebljiv.

Dejstvo avijacije: Naša avijacija ometana rđavim vremenom, preko dana se nije pojavljivala.

Neprijateljska avijacija sa dva aparata tukla položaje naše IV-te brigade i ometala pokret za s. Ciglenik i zauzimanje položaja.

Disciplinski bataljon i ovog dana pokazao je svoju dobru borbenost u sadejstvu sa našom IV-tom brigadom.

Naša brigada V-ta i nadalje se nalazi u sastavu I Proleterske divizije.

Vreme oblačno.

Štab divizije u s. Malino.

23 APRILA 1945 GODINE:

Jutarnjih časova neprijatelj se povukao sa linije ispred s. Batrine — Nove Kapele i otstupio pravcem Nova Gradiška.

Naše jedinice prateći neprijatelja u stopu, sa rasporedom kretanja: XXXI, IV, V brigada, pri svome nastupanju zauzele su mesta: Batrina, Nova Kapela,[13] Bili Brig, Vrbova, Staro Petrovo Selo, Godinjak, Zapolje i stigle na neprijateljski ranije organizovani otpor: komunikacija Zapolje — k. 138,[14] komunikacija u pravcu Save preko sela Bodovaljci.[15]

Po nailasku na neprijateljski otpor u s. Starom Petrovom Selu brzo su proterane njegove zaštitnice a po dobivenom izveštaju o neprijateljskoj liniji izvršen je raspored brigada za napad u sledećem:

XXXI brigada komunikacijom pravcem Zapolje. IV brigada u levo za jedan kilometar od železničke pruge Brod — Nova Gradiška. V brigada na zauzeće s. Stare Laze — Bodovaljci — Vrbje — Ljupina, izbila je na ovu liniju, zauzela ova

[13] Visove sa obe strane s. N. Kapele i severno branili su 2. bataljon 47. puka 22. pešadijske divizije, 22. tenkovsko izviđačko odeljenje i jedna četa nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen« (vidi AVII, reg. br. 31/3, k. 72A: izjavu komandanta 47. puka dr Eriha Lavala).

[14] Treba: k. 128 (u s. Zapolju).

[15] Ispred N. Gradiške nemačka 41. pešadijska divizija posela je za odbranu sledeću liniju: k. 154 — s. Adžamovci — s. Zapolje (k. 128) — s. Badovaljci — Sava. Na levom krilu, na sektoru s. Šumetlica — s. Sačindol — k. 154, nalazili su se delovi 7. SS divizije »Princ Eugen«, a na desnom krilu, prema Savi, delovi 3. ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izvaju generala Hauzera, komandanta 41. pešadijske divizije; reg. br. 45—3/2, k. 257A: podatke o neprijateljskim snagama Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA).

mesta i produžila od 0 časova sa napadom na Novu Gradišku dejstvujući preko železničke stanice — s. Prvča.

Neprijatelj na postavljenoj liniji do svog konačnog izvlačenja iz Nove Gradiške bio je uporan, ali dejstvom naše V i III Krajiške brigade I Proleterske divizije, koja je dejstvovala severno od komunikacije Brod — Zagreb, počev od s. Godinjaka preko sela Gunjevci — Rešetovci,[16] neprijatelj je bio slomljen i izvršio povlačenje.

Naša artiljerija je dejstvovala sa svega nekoliko granata usled nedostatka municije. Neprijateljska artilerija sa jednim topom i nekoliko bacača vrlo aktivna.

Neprijateljski gubitci: 83 mrtvih, 20 ranjenih, 346 zarobljenih, većinom domobrani.

Zaplenjeno: 1 kamion sa prikolicama u ispravnom stanju, 4 kola sa tovarnim grlima, 12 automobilskih guma, 2 »šarca«, 45 pušaka, 1 radio-stanca i ostalog sitnog materijala.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 30 ranjenih i 3 kontuzovana. Gubitaka u materijalu nismo imali.

Uništena su 2 neprijateljska kamiona i 4 prikolice.

Rad avijacije: Naša avijacija u toku operacija dejstvovala protiv neprijateljskih otpornih tačaka u dva maha.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme promenljivo sa vetrom.

Štab divizije u s. St. Petrovom Selu po pokretu.

24 APRILA 1945 GODINE:

Jutarnjih časova posle noćne vođene borbe počelo se sa gonjenjem neprijatelja koji u neredu otstupa, zauzimavši mesta: Nova Gradiška, Mašić, Medan, Dragalić, D. Bogićevci, Gorice i Trnava Gornja, i došlo se na liniju Smrtić — [G.] Bogićevci — Ribovac,[17] odakle je neprijatelj pružao jak otpor izgradivši ranije na brzu ruku zaklone, gde se borba počev od 12.30 časova pa preko cele noći vodila nesmanjenom žestinom.[13]

[16] Treba: s. Rešetari (2,5 km severoist. od N. Gradiške).

[17] Nije naden na sekciji 1:100.000. Verovatno se radi o s. Dubovcu (1 km južno od Okučana).

[18] Za odbranu Okučana nemačka 41. divizija posela je položaje na liniji: k. 205 — s. Smrtić (uključ.) 1232. puk, udesno zaključno do Zabrda (trig. 145) 1230. puk, a južno od Zabrda do Save (k. 95) 1231. puk (vidi AVII, reg. br. 45—3/2, k. 257A: podatke Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije o neprijateljskim snagama). Od 25. aprila s nemačkom 41. pešadijskom divizijom povlačila se i 6. ustaško-domobranska divizija, koja se noću 23/24. aprila kod Stare Gradiške prebacila iz Bosne na levu obalu Save (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta nemačke 41. divizije generala Hauzera).

Neprijateljska artilerija bila aktivna u toku celog dana, tukući naše prednje delove bacačima i protivkolcima, ali dosta nesigurno, jer gubitaka od artilerije nismo imali.

Pridodati divizioni naše artilerije pešadiskim brigadama potpomagali su jedinice u izvođenju operacija, tukući neprijateljska mitraljeska gnezda, artileriju i neprijateljske otporne tačke. Taktičko dejstvo bilo je odlično, pošto je izvršena popuna municije artilerije.

Naš inžinjeriski bataljon sa inžinjeriskim bataljonom Armije brzo izgrađivao sve porušene propuste i mostove na opšte zadovoljstvo i sa krajnjim zalaganjem.

Neprijateljski gubitci: 41 mrtvih, 68 zarobljenih i 20 ranjenih. U materijalu uništeno: 3 neprijateljske haubice sa 5 kamiona.

Plen: 2 demontirana kamiona, 10 pušaka, 400 komada ručnih bombi, 3 puškomitraljeza »šarca«, 1 auto »Tender«, jedan vagon zobi, 1 vagon pasulja, pola vagona belog brašna, 1 vagon kancelariskog materijala i 4 komada pokvarenih motocikla. Pored ovog je zarobljen jedan automobil luksuzni, koji nam je po opravci odmah oduzela Armija.

Naša se avijacija u toku dana nije pojavljivala.

Neprijateljska se avijacija takođe nije pojavljivala.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u Novoj Gradiškoj.

25 APRILA 1945 GODINE:

Jutarnjih časova divizija je produžila gonjenje neprijatelja sa svojom IV-tom brigadom koja se kretala i pod borbom zauzimala mesta: Okućani, Bodegraji, Ladevac, Borovac, i stigla na prostoriju [D. i G.] Rajić a sa našom V-tom brigadom pravcem: s. Dubovac — Čovac — Vrbovljani — Klenik, potom preko [šume] Klenovače — Gulj polja izbile na prostoriju Kamare između Drenove međe, k.[19] 102 i Gačkog polja, gde je po zauzeću šume Oklinak naišla na neprijatelja koji se utvrdio na zapadnoj obali rečice Kapljenac pružajući ogorčen otpor.

Na označenu liniju stiglo se oko 9 časova i vršeni su više napadi na neprijatelja koji je uspevao odbijati naše napade kontranapadom a potpomognut jakim dejstvom svoje artileriske vatre.

Naša artilerija po potrebi dejstvovala i aktivno potpomagala naše pešadijske jedinice,[20] naročito tukući zidane dvospratne bunkere na pruzi Brod — Zagreb.

[19] **Treba: trig.**

[20] **Artiljerija se nalazila u rejonu s. Borovca.**

Neprijateljska dalekometna artilerija gađala je iz Novske naše pešadiske i artileriske položaje, pri čemu je nanela nam dosta gubitaka.

Neprijateljski gubitci: oko 120 mrtvih i 47 zarobljenih.

Naši gubitci: 11 mrtvih, 36 ranjenih i 3 kontuzovanih, 2 konja sa kolima.

Zaplenjeno: 1 lokomotiva, 1200 kilograma kukuruza, 1 telefon, nekoliko sanduka municije i drugog raznog materijala. Uništen 1 ponton (na kanalu Veliki Strug) i 5 kamiona sa materijalom.

Dejstvo avijacije: Naša avijacija je vršila izviđanje neprijatelja koji se povlačio sa 2 aparata, ali se nije čulo bombardovanje, niti ma kakva eksplozija.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Redovno je održavana veza sa I-vom proleterskom divizijom.[21]

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Lađevac.

26 APRILA 1945 GODINE:

Po dobivenom kablogramu, divizija je sa V i XXXI brigadom izvršila pokret i to: V-tom s. Borovac — [Goleši] Rajičići — Alavudci — [G. i D.] Krička, smestivši se na prostoriju Brezovac, a večernjih časova ista jedinica zauzela je položaj od s. Brezovca prema Novim Grabovcima,[22] k. 201 — 189, orijentisana prema neprijatelju koji drži položaje s. Subocki Grad — k. 190, k. 210, k. 201 — severni deo s. Kozarice — s. Novi Grabovac, na kojoj se prostoriji neprijatelj[23] utvrdio, odakle pruža snažan otpor sa namerom odbrane komunikacije Brod — Zagreb — uže: Novska — Lipovljani — Banova Jaruga[24] radi izvlačenja svojih snaga sa istoka na zapad.

XXXI brigada izvršila je pokret delom za V-tom brigadom a delom pravcem Okučani — Trnakovac — Donji Čaglić — [G. i D.] Krička i nalazila se u vremenu pisanja izveštaja kao rezerva naše brigade.

[21] Reč je o 1. brigadi i jednom bataljonu Italijanske brigade, koji su napredovali severno od s. D. i G. Rajića, na odseku s. Goleši Rajičići —» k. 279 (vidi dok. br. 99).

[22] Selo se zove N. Grabovac (8 km severno od Novske).

[23] Radi se o 1Ž32. puku nemačke 41. pešadijske divizije, koji je sa 3. ustaško-domobranskom divizijom (koja je kod Novske potčinjena Štabu 41. divizije) poseo odsek od s. Lovske do s. Paklenice, na železničkoj pruzi Beograd — Zagreb (vidi AVII, reg. br. I/1a, k. 73A: izjavu komandanta nemačke 41. pešadijske divizije generala Hauzera).

[24] Misli se na komunikaciju Sl. Brod — Zagreb, na odseku Novska — s. Lipovljani — Banova Jaruga.

IV brigada nalazi se na starim položajima ispred sela Borovae — k. 118 — Drenove međe orijentisana prema neprijatelju[25] a u stalnom kontaktu sa istim koji je poseo položaje ispred sela Rajića, odakle brani prilaze gradu Novskoj.

U toku noći izvršen je napad na označenu neprijateljsku liniju bez uspeha usled jake odbrane neprijatelja, a kojim se napadom želeo otkriti neprijateljski položaj i njegov raspored oružja.

Neprijateljska artilerija preko celog dana i noći aktivna i neprestano tukla naše pešadiske i artileriske položaje.

Naša artilerija[26] povremeno dejstvovala na neprijateljske pešadiske delove i osmotrene prostorije neprijateljskih baterija, za koje vreme uspela nekoliko puta ućutkati. Prema našem položaju neprijatelj raspolaže sa jednom baterijom topova haubice 105 mm. i većim brojem bacača 81 mm. i 120 mm.

Neprijatelju naneti gubitci nepoznati.

Naši gubitci: 2 mrtva i 9 ranjenih. Ubijeno 6 konja artileriskom vatrom.

Avijacija u toku dana nije potpomagala naše operacije niti se pojavljivala na sektoru ove divizije.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Veza sa I-vom proleterskom divizijom u desno postoji.[27] Veza sa našom IV-tom brigadom održava se preko radio-stanice.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u s. Brezovac.

27 APRILA 1945 GODINE:

Neprijatelj poseo i brani položaj desno k. 222 — Volodersko Brdo — s. Novi Grabovac — Subocki Grad — k. 256 — k. 251 — Sadovo brdo — k. 267 — Plandište — k. 225 — k. 173, preko komunikacije Brod — Zagreb, ispred sela Stari Grabovac, preko šume Greda i to na levom krilu sa svojom Princ Eugen divizijom,[28] desnim[29] delovima 41 Tvrđavske[30] i ustaškim jedinicama nepoznate jačine.[31]

[25] Položaj ispred s. G. i D. Rajića držali su delovi 7. SS divizije »Princ Eugen« (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).

[26] Artiljerijska brigada se toga dana prebacila iz rejona s. Borovca u rejon s. Livađana (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

[27] Odnosi se na 3. brigadu, koja je bila na liniji k. 201 — St. Vinogradi (vidi dok. br. 99).

[28] Reč je o 7. SS dobrovoljačkoj brdskoj lovačkoj diviziji »Princ Eugen«.

[29] Misli se: na desnom krilu.

[30] Reč je o nemačkoj 41. pešadijskoj diviziji, koja se pre dolaska na sremski front zvala tvrđavska.

[31] Verovatno delovi 3. ustaško-domobranske divizije, koja je kod Novske potčinjena Štabu nemačke 41. pešadijske divizije.

Po zapovesti štaba I-ve proleterske divizije br. službeno od 27 aprila 1945 g. naša divizija je izvršila smenu Proleterske divizije[32] i posela liniju počev od južne ivice sela Bujavica pa u levo preko s. Lavske[33] — Subockog Grada — Popovac, ispred sela Paklenica pa preko šume Greda vezujući se sa delovima II Armije,[34] a desno jednim bataljonom[35] I Proleterske divizije i dalje 42-gom makedonskom divizijom. Raspored naših jedinica označen je i u skici.

Naša IV-ta brigada po odbijanju kontranapada na neprijatelja zauzela je s. [D. i G.] Rajić — Rođdanik — Voćarica i izbila na zapadnu ivicu sela Paklenica.

Naša V-ta i XXXI-va brigada vršile su povremeno napade[36] na neprijateljska uporišta u kojima se neprijatelj[37] dobro utvrdio, ali su usled jake neprijateljske minobacačke, artileriske i mitraljeske vatre odbijene. Neprijatelj pruža neverovatno žilav otpor pa čak je na sektoru naše XXXI-ve brigade vršio dva protivnapada, kojom prilikom je uz osetne gubitke odbijan.

Neprijateljska artilerija preko celog dana i noći aktivna i tukla naše pešadiske i artileriske položaje kao i delove na njima.

Naša artilerija[38] potpomagala napade pešadije i dejstvovala na selo Rajić — k. 198, Grad Brdo, s. Popovac — s. Subocki Grad i druge ciljeve. Rezultat gađanja vrlo dobar.

Neprijateljski gubitci: 45 mrtvih, 3 zarobljena i veći broj ranjenih. Uništen jedan neprijateljski top 75 mm.

Naši gubitci: 21 mrtav, 152 ranjenih, 3 kontuzovana, 16 konja i 3 kola, a- od oružja 1 teški mitraljez.

Zaplenjeno: 7 teških mitraljeza, 2 mašingevera, 3 sandukа municije i ostale razne ratne spreme.

[32] U pitanju su 13. i 3. brigada, koje su bile na liniji k. 191 — s. Lovska — St. Vinogradi (trig. 261).

[33] Treba: s. Lovska (9 km severoist. od Novske).

[34] Odnosi se na 45. diviziju JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 68)

[35] Reč je o 2. bataljonu 13. brigade, koja je toga dana ovladala s. Bujavicom.

[36] Tako je bilo predviđeno zapovešću Štaba 21. divizije JA O. br. 55 od 26. aprila (vidi AVII, reg. br. 14—1, k. 1043).

[37] Radi se o 1232. pušku nemačke 41. pešadijske divizije i delovima 3. ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta nemačke 41. divizije generala Hauzera).

[38] Artiljerijska brigada je imala sledeći raspored: 1. divizion istočno od s. Brezovca, 3. divizion u s. Brezovcu, Protivavionski divizion u s. Rajiću i istočno od s. Livadana, a 2. divizion je dejstvovao na s. Subocki Grad i s. Kozaricu (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 256: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).

Naša avijacija nije dejstvovala na sektoru divizije, ali po eksploziji zaključuje se njeno dejstvo u dalekoj pozadini neprijatelja.

Oko 17 časova pojavila su se dva neprijateljska aviona iznad artileriskih položaja naše divizije, leteći pravcem jug — sever, ali su dejstvom našeg protivavionskog diviziona brzo oterani, ne pojavljivajući se više.

Veza sa krilnim divizijama[39] redovno se održava.

Vreme promenljivo.

Stab divizije nalazi se u s. Brezovac.

28 APRILA 1945 GODINE:

Prema dobivenim podacima neprijatelj raspolaže sa tri do četiri bataljona ojačana sa jednom baterijom topova 76 mm. i jednim teškim dalekometnim topom smeštenim pozadi Novske a na liniji zapadna ivica sela Paklenica — Stari Grabovac u pravcu železničke stanice Novska — Jasenovac, na kom se sektoru nalazi naša IV-ta brigada.[40]

Neprijateljski položaji na sektoru naše V i XXXI brigade nepromenjeni, kao i položaji naših prednjih pešadiskih delova.[41]

Posle jače artileriske pripreme, potpomognute bacačima, od 21.30 časova do 22 časa, neprijatelj je u označeno vreme izvršio napad na desno krilo naše V-te brigade preko prostorije Blatuško Brdo a na položajima između B i A[42] pa u levo do južne ivice sela Lovska. Neprijateljski napad, mada je bio potpomognut jakom pešadiskom i artileriskom vatrom, odbijen je uz osetne gubitke po neprijatelja.

U 1 čas posle pola noći neprijatelj je po izvršenoj artieriskoj pripremi ponovio napad proširivši ga i na sektor naše XXXI brigade preko Subocki Grad — k. 256 — 251, sa većim snagama i jačom potporom artileriske i pešadiske vatre i svih vrsta oružja. Ovaj napad trajao je pola časa i mada je neprijatelj snažno vršio pritisak bio je na čelom frontu odbačen uz teške gubitke. U ovim odbranbenim borbama naši su se borci

[39] **Odnosi se na 45. diviziju 2. armije JA, koja je bila na desnoj obali Save, u rejonu Jasenovca, i na 13. brigadu 1. proleterske divizije JA, u rejonu s. Bujavice (vidi dok. br. 99; tom XI, knj. 2, dok. br. 68).**

[40] **Radi se o 1230. puku 41. pešadijske divizije. On se povlačio glavnom komunikacijom ka Novskoj i poseo rejon Novske. Vidi AVII, reg. br. 30/1a, k. 73A: izjavu Hajnriha Brema (Heinrich Brehm).**

[41] **Vidi skicu rasporeda jedinica 21. divizije JA (AVII, reg. br. 9—2/5, k. 252).**

[42] **Misli se na slova «B» i «a» od natpisa «Blatuško», na sekciji** 1:100.000.

pokazali vrlo dobro, i samim tim u potpunosti dobili uverenje u svoje oružje.

Na sektoru naše IV-te brigade izvršen je jedan napad radi uznemiravanja neprijatelja, posle čega je neprijatelj u toku noći više puta preduzimao uzaludne napade trpeći gubitke.

Neprijateljska artilerija preko celog dana i noći aktivna, pri čemu je tukla naše pešadiske i artileriske položaje.

Naša artilerija tukla je neprijateljske položaje[43] preko dana a preko noći potpomagala odbijanje neprijateljskog napada.

Neprijateljski gubitci: ispred naših položaja ostalo 48 mrtvih, ali je pored ovih morao imati mnogo veći broj ranjenih.

Naši gubitci: 12 mrtvih, 52 ranjena, 2 kontuzovana, 1 nestao i 12 konja poginulo.

2 bataljon XIII Proleterske brigade povukao se sa položaja iz sela Bajevice,[44] kojeg je zaposeo neprijatelj i time ugrozio desno krilo naše V-te brigade, zašto se morala sva raspoloživa rezerva ove brigade baciti na eventualno ugroženo mesto. Od štaba XIII Proleterske brigade traženo je da se izvrši povratak položaja, kako bi time desno krilo sektora naše V-te brigade bilo osigurano, ali po ovom ista brigada nije ništa učinila.

Rad avijacije: naša avijacija u toku dana nije se pojavljivala.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u selu Livađane.

29 APRILA 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni.

Položaji naših pešadiskih i artileriskih jedinica nepromenjeni, sem što su izvesna oruđa artilerije povučena sa položaja usled nedostatka municije, da ne bi bila izložena neprijateljskom dejstvu vatre, a sa raspoloživom municijom zadovoljavala potrebu manjeg broja oruđa koji je ostavljen na položaju. Raspored osmatračnica nepromenjen.

Neprijatelj je u toku noći pokušavao više puta sa napadima u jačini od jedne do dve čete prelazno sa sektora na sektor, a oko 1 čas po ponoći, po artileriskoj i minobacačkoj pri-

[43] **Odnosi se na k. 189 (južno od s. N. Grabovac), s. N. Grabovac, bezimeni čuvik istočno od k. 189 i dr. (vidi AVII, reg. br. 16—5, k. 255: Operacijski dnevnik Komande artiljerije 1. armije JA).**

[44] **Treba: s. Bujavice (10 km sevemo od Novske).**

premi, sa jačinom oko jednog bataljona, kojom je prilikom odbijen uz osetne gubitke.

Po odbijanju neprijateljskih napada upućivane su patrole u pravcu neprijatelja, po čemu se zaključilo da neprijatelj izvlači svoje mrtve, jer se pronašlo svega 25 leševa na jednom sektoru, dok je prošle noći bilo više.

Neprijatelju su naneti gubitci kako u ljudstvu tako i u materijalu, ali su nepoznati.

Naši gubitci: 2 mrtva, 26 ranjenih i 1 kontuzovan. Gubitke imamo pri odbijanju neprijateljskih napada.

Zaplenjeno: 1 »šarac« sa izvesnom količnom municije.

Veza desno sa XIII brigadom I Proleterske divizije redovno se održava.

Kako naša tako i neprijateljska avijacija uopšte se nije pojavljivala.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u selu Livađani.

30 APRILA 1945 GODINE:

Neprijateljski položaji nepromenjeni. Na položajima ispred Novske a na sektoru naše IV-te brigade, koja kontroliše prostoriju čak do Save, ima oko 1500 vojnika iz »Princ Eugen« divizije, pored ovih u pravcu Jasenovca i ispred njega, s. Košutarica, ima veći broj ustaša, domobrana i četnika.

Delovi naših pešadiskih i artileriskih položaja nepromenjeni, sem što su ranije pridodati divizioni pešadiskim brigadama povučeni u sastav artileriske brigade usled neman ja dovoljnog broja municije.

Noćas u 21.25 časova i posle pola noći u 2.30 časova neprijatelj je, uz jaču potporu artileriske minobacačke i pešadiske vatre a pokretom pešadije sa oko jednim bataljonom, pokušao zauzeti k. 201, koju drži naša V-ta brigada. Pokušaj je ostao neuspešan posle osetnih gubitaka koji su mu naneti. Pri odbijanju neprijateljskih napada kod boraca je visok moral i u potpunosti postoji vera u svoje oruđe.

Na sektoru naše XXXI brigade izviđačka aktivnost i u cilju uznemiravanja neprijatelja, ocene njegovih otpornih tačaka, jačih uporišta i mesta eventualnog prodora kroz njegove položaje. Vod izviđačke čete divizije pri pravljenju zasede između neprijateljskih položaja ubio je 5 Nemaca, dok su se ostali razbežali koji su naišli na zasedu.

Na sektoru naše IV-te brigade obostrano izviđanje sa patrolama, gde nije dolazilo do većih susreta u borbi.

Neprijateljski gubitci: 51 mrtvih i 6 ranjenih.

Zaplenjeno: 2 šmajsera i ostale sitnije spreme.

Naši gubitci: 7 ranjenih i 9 konja poginulo od neprijateljske artileriske vatre.

Neprijateljska artilerija u toku jučerašnjeg dana bila je aktivna i izbacila oko 150 granata, dok je naša artilerija povremeno gađala neprijateljska uporišta sa oko 12 granata.

Veza sa bataljonom XIII proleterske brigade (koja se nalazi desno od nas) u toku noći nije postojala mada su više puta slate patrole da bi se veza uhvatila.

Naša i neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u selu Livađani.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik — major,
M. P. **Mil.[45] Maksimović**

BR. 107

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 2. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH DIVIZIJA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA ČAZMI[1]

ŠTAB
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
Op. br. 166
2. maja 1945. u 01 č

DOSTAVLJENO:
I, V, VI, XI, XXI, 42, 48. diviziji,,
komandantu artilj. armije.

Z A P O V I J E S T

Sekcija Bjelovar, Čazma, Pakrac, Kostajnica 1:100.000

Neprijateljski front na desnom krilu naše armije je probijen i u današnjoj borbi XI divizija, u sadejstvu sa XVI i 40. divizijom III armije, ovladala je s. V. Barna, V. Grđevac, Do-

[45] Milivoj

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 46/I—1, k. 715.

nja Kovačica i Orlovac, a VI divizija forsirala je r. Ilovu i ovladala s. Hercegovac, Paleśnik i Zdenčac.

U cilju ostvarenja naših daljih zadataka.

n a r e đ u j e m o :

1. — XI divizija 2. maja produžiće napredovanje pravcem: s. N. Ploščica — Ruškovac — Potok[2] i u toku dana ovladaće komunikacijom na setkoru s. Berek — Babinac, kao i ovim selima, a potom će produžiti sa dejstvom na pravcu s. Ivanska — Paljevina.[3]

Desno održavaće kontakt patrolama sa 40 divizijom III armije, koja istovremeno nadire ka Bjelovaru na pravcu s. Korenovo, a lijevo sa V divizijom.

2. — V divizija 2. maja u 5 časova izvršiće pokret sa prostorije s. Pavlovac — Grubišno Polje i dejstvovaće opštim pravcem s. Dražica — M. Trnovitica — Ploščić Vinogradi — Kostanjevac, sa zadatkom da ovlada komunikacijom na sektoru s. Šimljanica — Begovača, a potom nastaviti gonjenje neprijatelja[4] opštim pravcem s. Martinec — s. Vagovina.[5]

Održavati vezu sa susjednim jedinicama.

3. — VI divizija 2. maja nastaviće gonjenje neprijatelja[6] pravcem: s. Popovac — s. Šimljanik — s. Samarica — Grabovnica, u cilju zauzimanja Čazme.[7]

Svoj lijevi bok obezbjedite na pravcu Garešnica i jačim patrolama izviđati padine Moslavačke Gore.

4. — 42. i XXI divizija nastaviće sa energičnim pritiskom na sadašnje neprijateljske položaje,[8] u cilju proboja istih i prema ranije dobivenom zadatku dejstvovati na pravcu: Banova Jaruga — Lipovljani — Novska — Jasenovac, u cilju zauzimanja istih.[9]

[2] Na tom pravcu se nalazila nemačka 22. pešadijska divizija (vidi dok. br. 94).

[3] O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 137.

[4] Reč je o 1. hrvatskoj udarnoj ustaško-domobranskoj diviziji (vidi dok. br. 108).

[5] O izvršenju te zapovesti vidi dok. br. 109.

[6] U pitanju je nemačka 369. hrvatska legionarska divizija «vražja» (vidi dok. br. 94).

[7] O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 132.

[8] Na odseku šuma Zabare (severno od s. Marinog Sela) — s. Bujavica, gde je napadala 42. divizija JA, nalazila se nemačka 181. pešadijska divizija, a na odseku s. Lovska (isklj.) — Jasenovac (na Savi), gde je napadala 21. divizija JA, branila se nemačka 41. pešadijska divizija sa Borbenom grupom «Kloc», (vidi dok. br. 94, objašnjenje 1; skicu položaja 1. armije JA 1. maja 1945, AVII, reg. br. 4—2/7,k.253).

[9] O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 133 i 134.

5. — *48. divizija 2.* maja u 6 časova izvršiće pokret pravcem: s. Končanica i postaviće se na prostoriju V. Zdenci.[10]

Divizija služi kao rezerva na pravcu XI, V i VI divizije.

2. maja do podne osposobiti most na komunikaciji preko Ilove za prevoz kamiona i napraviti drugi most kod k. 120.[11]

6. — I divizija zadržaće se na dosadašnjoj prostoriji, kao opšta rezerva.[12]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR
pukovnik,
M.[13] Todorović

KOMANDANT
general-laj tnant
PekoDapčević

NAČELNIK ŠTABA
general-major
Milutin Morača
M. P.

O. 149[M]
45
O. broj 149
Pošto je po prednjem postupljeno
u
A k t a.

Za štab
N A Č E L N I K
ppukovnik
5. V. 1945. g. **Blažo Marković**

[10] **O radu 48. divizije JA 2. maja vidi dok. br. 138.**

[11] **Na južnoj ivici s. Zdenaca, na komunikaciji za s. Hercegovac.**

[12] **U toku gonjenja neprijatelja ka Zagrebu, zbog čestih promena borbene situacije, artiljerijski štabovi nisu mogli detaljnije planirati upotrebu artiljerije u okviru Armije, već su artiljerijski komandanti komandovali izdavanjem, najčešće, usmenih naređenja, ostavljajući punu inicijativu štabovima artiljerijskih brigada. Pošto se u artiljerijskoj municiji veoma oskudevalo, artiljerija je tukla samo one tačke neprijateljske odbrane koje se nisu mogle uništiti ni na koji drugi način. Artiljerijske brigade su dejstvovale u zoni dejstva svojih divizija i pojedinim baterijama ili divizionima podržavale pešadijske brigade ili su im pridavane za neposrednu podršku.**

Zbog nedostatka municije, artiljerija 1. armije nije u toku 29. i 30. aprila i 1. maja ni dejstvovala, osim dejstva pojedinih baterija na izuzetno važne ciljeve. Artiljerijska brigada 11. divizije JA, na primer, 29. aprila je utrošila svega 90 granata, a 30. aprila 59, dok su artiljerijske brigade ostalih divizija trošile dnevno svega 10—20 granata (vidi M. Pajević, n. d., str. 554, 555, 558).

[13] **Mij alko**

[14] **Na originalu dopisano zelenim mastilom.**

BR. 108

ZAPOVEST ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 2. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA NEPRIJATELJA I OVLADAVANJE KOMUNIKACIJOM GAREŠNICA — BJELOVAR

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 86
2.maja 1945. god.
U 23 h

SVIMA JEDINICAMA V UDARNE DIVIZIJE

Položaj

Z A P O V E S T
Sekcija Bjelovar 1: 100.000

Neprijatelj drži liniju Garešnica — Zdenčac — želj. st. Hercegovac — Veliku i Malu Trnoviticu — Novu i Staru Plošćicu i dalje prema Bjelovaru.[2]

Jačina neprijatelja na sektoru Velika i Mala Trnovitica dve pukovnije I Pavelićeve udarne divizije.[3]

Levo od nas[4] dejstvuje i otpočela je napad u 20 časova VI divizija.[5] Desno od nas dejstvuje na sektoru Nova i Stara Plošćica XI divizija.[6]

Naša divizija dobila je zadatak da napadne neprijatelja na sektoru Velika i Mala Trnovitica, da ova sela likvidira i produži gonjenje neprijatelja i da izbije na komunikaciju Garešnica — Bjelovar.[7]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 19—2, k. 788A.**

[2] **Odnosi se na nemačku 369. hrvatsku legionarsku diviziju «vražju», 1. hrvatsku udarnu ustaško-domobransku i nemačku 22. pešadijsku diviziju (vidi dok. br. 94, objašnjenje 1).**

[3] **Misli se na 1. hrvatsku udarnuustaško-domobransku diviziju.**

[4] **i [5] U pitanju je pravac s.Popovac — s. Šimljanik — s. Samarica — s. Grabovnica (vidi dok. br. 107).**

[5] **Vidi dok. br. 132.**

[6] **Vidi dok. br. 137.**

[7] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 113.**

U vezi prednjega,

N A R E Đ U J E M O :

1. — KRAJIŠKA BRIGADA

Izvršiće prodor i forsirati potok Trnovitica na sektoru Bregovi, severna ivica sela V. Trnovitica i usmjeriti dejstvo pravcem [Ploščić] Vinogradi — Rastovac [k. 170], sa zadatkom da preseče komunikaciju Garešnica — Ivanska. Desno će se vezati sa jedinicama XI divizije,[9] a levo sa IV Krajiškom brigadom.

2. — IV KRAJIŠKA BRIGADA

Napaće neprijatelja frontalno na selo V. Trnovitica sa zadatkom da upadne u selo i ovlada istim. Od pravca želj. stanica Hercegovac obezbediti se i aktivno dejstvovati.

Desno krilo ojačati i tesno se vezati sa I Krajiškom brigadom isturajući deo snaga kako bi obezbeđivala bok ove brigade u njezinom prodoru. Levo vezati se sa VI divizijom.[9]

Posle likvidacije sela Mala i Velika Trnovitica produžiti dejstvo pravac s. Kostanjevac.

3. — I JUGOSLOVENSKA BRIGADA

Koristiti prodor I Krajiške brigade i na istom sektoru prebaciti se preko potoka Trnovitica i produbiti njezin prodor, s tim što će obuhvatnim dejstvom na selo Mala i Velika Tmovitica zajedno sa IV Kraj. brigadom likvidirati ova sela. Radi ovoga štab brigade mora biti tesno vezan sa štabom I Krajiške brigade.

Posle likvidacije ovih sela dejstvovaće na komunikaciju Garešnica — Ivanska zajedno sa I Krajiškom brigadom.

Napad otpočeti 3. maja intenzivno u 1 čas. Dosadašnji mostobran I Krajiške brigade na potoku Trnovitica u punoj meri iskoristiti.

4. — Šef otseka za vezu organi zovaće radio-vezu i telefonsku vezu.

5. — Šef inžinjerije popraviće mostove kao i čistiti mine i povezati se sa brigadama.

6. — Komandant pozadine nalaziće se u Grubišnom Polju i snabdevati naše jedinice nastupajućim pravcem.

[9] Jedanaesta divizija JA dejstvovala je na pravcu s. N. Ploščica — s. Ruškovac — s. Potok (vidi dok. br. 107).

Mediko-sanitarni bataljon nalaziće se u Grubišnom Polju, a u selu Pavlovcu postaviti prihvatnicu odmah.

Štab divizije nalaziće se sada u s. Pavlovcu, a dalje u Draževcu[10] i dalje prema razvoju situacije.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Pom. politkoma, major,
Mirko Turić

M.P.

Komandant, general-major,
Radomir Babić

Načelnik, major,
Novo Matunović

DOSTAVLJENO:
Str. brigadama, art. brigadi, Komandi pozadine, šefu otseka za vezu, šefu inžinjerije, šefu II otseka, šefu saniteta V divizije. •—

P. S. Pošto je otežan pokret artilerije usled vremenskih nepogoda, to će dobiti naknadno naređenje za pokret.

Š T A B
IV KRIJIŠKE BRIGADE
V UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J."
O. br. 47
3. V. 1945. god.
U

[10] **Treba: s. Drašici (14 km zapadno od s. Grubišnog Polja).**
[11] **Treba: JA (vidi dok. br. 3, objašnjenje 2).**

BR. 109

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 3. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 1 . I 2 . MAJA.'

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 88
3 maj 1945 god.
U

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se prepis iz operacijskog dnevnika za 1 i 2 maj o. g.

1 maj

Prema zapovesti štaba I armije O. br. 162[2] od 30 aprila za pokret pravcem s. Ivanovo Polje — Daruvar — Podbor. Batinjani — Ivanovo Selo — Rastovac — Dapčevica i postavljanje na prostoriju V. Peratovica — Topolovica, štab divizije izdao je svoju zapovest O. br. 83 od 30 aprila, sa kojom je naredio i regulisao pokret na određenu prostoriju.[3] — Jedinice su izvršile pokrete iz mesta stanovanja 1 maja između 6 i 8 časova.

Usled novostvorene situacije probijanjem neprijateljskog fronta na desnom krilu naše armije i zauzimanjem: s. V. Barna, s. V. Grđevac, s. D. Kovačica, s. Oriovac i forsiranjem r. Ilova i zauzimanjem s. Hercegovac, s. Palešnik i s. Zdenčac — promenjen je pravac kretanja naše divizije[4] (u toku izvršenja pokreta) i dat novi pravac: Ivanovo Selo — Grubišno Polje.[5]

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 17—3, k. 256.

[2] Vidi dok. br. 98.

[3] Odnosi se na prostoriju s. V. Peratovica — s. Topolovica, odakle se 5. divizija JA imala povezati sa 16. divizijom 3. armije JA na prostoriji s. Zrinska — s. Bubanj — s. Čadavac, 40. divizijom JA u rejonu s. Grubišnog Polja i 11. divizijom JA na prostoriji s. M. Grđevac — s. V. Bama (ist. deo) (vidi AVII, reg. br. 18—2, k. 788A).

[4] Naređenjem Štaba 1. armije JA O. br. 164 od 1. maja (AVII, reg. br. 26—2, k. 251).

[5] Odnosi se na prostoriju s. Rašenica — s. Grubišno Polje, u čiji je istočni deo još 26. aprila prodrla 18. udarna brigada 40. divizije JA.

Usmenim naređenjem štaba divizije naređeno je da I Krajiška brigada produži pokret do s. Pavlovci.[6] IV Krajiška brigada do s. Grubišno Polje, Jugoslovenska brigada do s. M. Zdenci i Artiljeriska brigada do s. M. Zdenci — s. Oriovac, gde će se zadržati.

Jedinice su stigle na određenu prostoriju 1 maja između 17.30 i 19 časova, razmestile se u kantonmanu i zanoćile 1 na 2 maja.

Maršovanje je izvršeno pravilno i u redu. Ovoga dana borbe nije bilo.

Vreme oblačno sa malo kiše.

Mesto štaba divizije s. Grubišno Polje.

Sekcija Bjelovar 1:100.000.

2 *maj*

Neprijatelj je poseo i brani položaje s. Mala i Velika Trnovitica. Sastav neprijatelja ustaše i domobrani.[7]

I Krajiška brigada: u 6 časova izvršila je pokret iz s. Pavlovac i u 7 časova borački delovi brigade domaršovali su u s. Dražica.

U 10.30 časova prema usmenom naređenju štaba divizije III i II bataljon smenili su sa položaja jedinice XI divizije[8] na otseku severna granica bezimenog potoka — južno od natpisa »Bregovi«, južno: put s. Dražica — s. M. Trnovitica.

II bataljon, koji je bio u prvom borbenom redu, iskoristio je pljusak i maglu i neprimećen podišao do same r. Trnovitice i [uspeo] da prebaci jednu desetinu s onu stranu reke.

Borba koja se razvila bila je vrlo jaka i žestoka. Neprijatelj je otvorio vatru iz svih oruđa. Njegova artiljeriska i minobacačka vatra bila je vrlo jaka i neprekidna.

Pod ovakvim uslovima III bataljon morao se povući sa položaja na desnoj obali r. Trnovitice i vratiti se na prvobitne položaje na kosama Selišta.

II bataljon, koji je bio na desnom krilu i nešto pozadi III bataljona, štitio je bok III bataljona.

I bataljon u brigadnoj rezervi na zapadnim kosama Selišta.

Ovo selo konačno je 1. maja oslobodila 40. divizija 3. armije JA (vidi AVII, reg. br. 26—63/2, k. 1293: Operacijski dnevnik štaba 40. divizije JA).

[6] Treba: s. Pavlovac (7 km zapadno od Grubišnog Polja).

[7] Delovi 1. hrvatske udarne ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bema).

[8] Odnosi se na 5. brigadu.

Oko 21 čas pod zaklonom mraka prebačene su na levu obalu reke dve čete II bataljona i jedan bataljon V brigade XI divizije.

IV Krajiška brigada: prema usmenom naređenju štaba divizije brigada je izvršila pokret iz Grubišnog Polja 2 maja u 4 časa pravcem: s. M. Zdenci — s. Pavlovac — s. Ladislav.

Po dolasku u s. Ladislav (zapadni deo) upućen je I bataljon na položaj na zapadnu ivicu šume Trupinski Gaj naspram k. 124 i k. 142.

U 17 časova ovaj bataljon preduzeo je napad, ovladao k. 142 i k. 124, potisnuo neprijatelja do samog sela, gde se neprijatelj zadržao u već ranije pripremljenim položajima. Bataljon je napredovao do potoka Trnovitica (istočna obala) gde se zadržao.

U isto ovo vreme po usmenom naređenju komandanta divizije II bataljon upućen je da produži desno krilo I bataljona, da se veže sa I Kraj. brigadom i da obuhvatno dejstvuje na severni kraj s. M. Trnovitica.

III bataljon u brigadnoj rezervi.

I Jugoslovenska brigada: izvršila je pokret iz s. M. Zdenci u 7.30 časova do s. Pavlovac, gde je stigla oko 10.30 časova i smestila se u zapadni deo sela.

Brigada je u divizijskoj rezervi.

Art. brigada: U toku ovog dana nije dejstvovala.
Avijacija i naša i neprijateljska neaktivna.
Naši gubici: mrtvih 8, ranjenih 15.
Neprijateljski gubici: oko 30 izbačenih iz stroja.
Vreme kišovito.
Mesto štaba divizije u s. Pavlovac.
Sekcija Bjelovar 1:100.000.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Šef op. otseka, kapetan
Anton Bal jak

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Br. 991
31. XII 1945 god.

Uz operativna akta. Naknadno protokolisan.

Šef operativnog otseka,
major
Savo Kesić

BR. 110

ZAPOVEST ŠTABA 42. DIVIZIJE JA OD 3. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE ILOVE I GONJENJE NEPRIJATELJA KA IVANIĆ-GRADU'

Š T A B
42. UDARNE DIVIZIJE N.O.V
O. br. 51
3. maj 1945. g
Položaj

Z A P O V E S T
Sekcija: Pakrac i Bjelovar 1:100.000

Neprijatelj je u povlačenju.[2] Posle pada Banove Jaruge njegove glavne snage otstupaju u pravcu Zagreba. Zaštitni delovi drže se na Gojilu i štite glavne pravce otstupanja prema Zagrebu i Bjelovaru.

Isto tako primećeno je jače prisustvo neprijatelja u s. Vukovi ja.[3]

Naša divizija u okviru dejstva armije dobila je zadatak da forsira reku Ilovu na prostoru: Ribogojstvo — [Crni lug] K. 105 i napadne neprijatelja na sektoru s. Vukovje — [Lovački Lug] K. 111 — K. 181[4] i po ovladivanju ovih položaja i izbijanju do visine tvornice plina[5] produži gonjenje opštim pravcem: s. V. Vukovje — s. Stupovača — s. Čaire — s. Srpsko Selište — s. Voloder.

Desno od nas na pravcu s. Garešnica dejstvuje VI divizija,[6] a levo od nas na pravcu tvornica plina i dalje ka s. Voloder dejstvuje 21. divizija.[7]

Za izvršenje prednjega,

N A R E D U J E M O :

1. — XVI brigada forsiraće reku Ilovu južno od K. 111, posle čega će napasti neprijatelja u s. V. Vukovje — južni njegov deo i postaviti se u visini K. 111 sa zadatkom zatvaranje

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 15—1/4, k. 1315.
[2] Pred frontom 42. divizije JA nalazila se nemačka 181. pešadijska divizija (vidi dok. br. 94, objašnjenje 3).
[3] Treba: s. V. i M. Vukovje (10 km severoist. od Kutine).
[4] Misli se na trig. 181 (južni deo s. V. Vukovja).
[5] Tvornica se nalazi u rejonu s. Gojila.
[6] Vidi dok. br. 132.
[7] Vidi dok. br. 133.

pravaca koji vode od s. M. i V. Vukovje prema s. Međurić i obezbeđenje desnog boka jedinica koje dejstvuju prema Gojiću.[8]

2. — III ud. brigada forsiraće reku Ilovu sevemo od K. 105, posle čega će napasti neprijatelja na delu položaja: desno K. 149[9] — levo K. 181, sa težnjom da po ovlađivanju neprijatelja na ovom delu položaja goni istoga prema tvornici plina i po izbijanju kod tvornice skrene na sever i u sadejstvu sa XVI brigadom napadne s. V. Vukovje u cilju čišćenja istog.

3.' — Artiljerijska brigada svojim protivtenkovskim divizionom potpomognuće izvršenje prelaza III i XVI brigadi i to sa dve baterije na frontu XVI brigade a sa jednom na frontu III brigade, a po izvršenom prelazu ove baterije će potpomoći brigade u izvršenju njihovog zadatka.

Bateriju minobacaća 120 mm. postaviti na prostoru kod raskrsnice seoskih puteva severno od Markovca[10] sa zadatkom tučenje neprijateljskog položaja K. 181 i 177."

Teški divizion postaviti na prostoriju između istočne ivice s. Međurić i K. 133[12] sa istim zadatkom kao i baterija minobacaća, s tim da svojom vatrom omogući nadiranje III brigade prema tvornici plina.

Za vreme vršenja prelaza na slučaj neprijateljskog napada svojom vatrom da ojača odbranu na obrazovanom mostobranu.

5. — Inžinjerijski bataljon izvršiće nužne pripreme za izradu mostova za izvršenje prelaza preko reke i uz pripomoć pešadiskih jedinica podići iste.

6. — Sa pripremama za izvršenje prelaza završiti do 23.00 časa danas, kada će na ćelom sektoru otpočeti prelaženje preko reke.

7. — Na ovostranoj obali reke obrazovati zaštitu prelaza, u kom cilju izvršiti koncentraciju teških oruđa (minobacača, topova i mitraljeza) koji će svojom vatrom onemogućiti svaki pokušaj neprijatelja da nas omete u izvršenju prelaza ili pak napadom prebačene delove nabiciti na reku.

Sa prvim ešelonom da se prebaci što veći broj automatskog oružja sa kojim će se ojačati delovi određeni za obrazovanje mostobrana.

Prvo obrazovati uži mostobran koga sa prelaženjem drugih ešelona postepeno širiti do dolaska do pred ivicu šume gde

[8] Verovatno s. Gojilce (4 km zapadno od s. V. Vukovja).
[9] Na zapadnoj ivici s. V. Vukovja.
[10] Predeo, 1 km severno od s. Međurića, k. 148.
[11] Sv. Duh (1 km zapadno od južne ivice s. V. Vukovja).
[12] Između Markovca i šume Carev hrast, severno od s. Međurića.

se zadržati i omogućiti prelaz svih delova i odakle će otpočeti napad na neprijatelja.

Reka se mora forsirati na više mesta i na širem frontu, sa čime će se neprijateljska vatra rase jati a sa druge strane omogućiće se što pre prebacivanje jedinica.

Na slučaj neprijateljskog napada za vreme izvršenja prelaza pristupiti najupornijoj odbrani, sa čime će se omogućiti podhranjivanje iz pozadine sa prelaženjem novih jedinica i izbeći mogućnost nabacivanja na reku, koje može imati katastrofalne posledice.

Na mestima prelaza pristupiti odmah prikupljanju jedinica određenih za prelaz.

Na vezu između jedinica obratiti najveću pažnju, kako bi se izbeglo lutanje jedinica i eventualno delimično zalaganje.

Prikupljanje jedinica i samo izvršenje prelaza da bude u najvećoj tajnosti. Sprečiti svako larmanje, pušenje, i sve drugo što bi moglo da oda našu nameru.

8. — Diviziski centar veze s. Međurić.

Veza sa štabom divizije telefonska i radio-telegrafska. Ugovoreni znaci: 2 (dve) bele raketle — obeležavanje prednjih linija, jedna crvena raketla — traženje artiljeriske vatre. Jedna crvena i jedna bela raketla — da produži putanju artiljerija.

9. — Divizisko previjalište u s. Gaju.

Diviziska pozadina u s. Gaju.[13]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
p. pukovnik,

M. P.

KOMANDANT,
p. pukovnik,
(Milivoje Grozdanić, s. r.)

NAČELNIK ŠTABA,
major,
(Košta Jašmak, s. r.)

Dostavljeno do:
III, VII, XVI, I art. brigade i Komande pozadine.

Da je prepis veran svome originalu, koji se nalazi u arhivi štaba 42. ud. divizije, tvrdi:

ŠEF,
Operativnog otseka,
Ilija Đozev

[13] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 134.**

BR. 111

ZAPOVEST ŠTABA 42. DIVIZIJE JA OD 4. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA FORSIRANJE ČESME'

Z A P O V E S T
Sekcija Čazma — razmer 1:100.000

Neprijateljski zaštitnički delovi[2] zadržali su se u svome povlačenju kod s. Križ.

Delovi 21 divizije[3] su forsirali reku Česmu[4] kod s. Obedišta[5] i već podilaze prema Križu gde se neprijatelj zadržao. Desno od nas dejstvuje 21 divizija[6] sa pravcem Čazma ka s. Graberju a levo od našeg pravca delovi 21 divizije.[7]

Naša divizija dobila je zadatak da sa dosadašnje prostorije izvrši odmah pokret i forsira reku Česmu na pravcu k. 103[8] — s. Konščani. U cilju izvršenja dobivenog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

XVI brigada: sa dostignute linije izvršiti odmah pokret pravcem s. Kompator — s. Rečica, forsirati reku u visini k. 103 i napasti sa severoistočne strane s. Prnjarovac. Po ovlađivanju istog odmah napasti Križ sa severoistočne strane.

Pri izvođenju ove operacije obezbediti desni svoj bok a naročito sa pravca s. šušnjari.

III ud. brigada: sa dostignute linije izvršiti odmah pokret i forsirati reku Česmu u visini s. Konščani. Po zauzimanju s. Konščani brigada će napasti u sadejstvu sa XVI brigadom s. Prnjarovac sa jugoistočne strane a potom Križ sa istočne strane.

Pri izvođenju ove operacije naročito voditi računa na zajednički rad obeju brigada, što znači treba zajednički napasti kako Prnjarovac tako i Križ.

[1] Overeni prepis originala (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 16—4, k. 1315.

Zapovest je bez datuma, ali se na osnovu sadržaja vidi da je izdata 4. maja 1945. godine.

[2] Verovatno delovi nemačke 41. pešadijske divizije, koja se povlačila ka Ivanić-Gradu.

[3] U pitanju je jedan bataljon 4. brigade (vidi AVII, reg. br. 2—2/1, k. 254: bojnu 'relaciju Štaba 1. armije JA).

[4] Na nekim kartama: Čazma.

[5] Treba: s. Obedišće (15 km jugoist. od Ivanić-Grada).

[6] Greška; treba: 6. proleterska divizija, čija je 2. brigada 4. maja prodrla u Čazmu. O dejstvu te divizije vidi dok. br. 132.

[7] Reč je o 5. brigadi. O radu 21. divizije JA vidi dok. br. 133.

[8] Istočna ivica s. Prnjarovca.

Po izvršenju ovog zadatka XVI brigada krenuće pravcem Križ — Graberje, a III brigada pravcem Križ — Širinec — Derešani. Obe brigade ostaviće po jednog oficira za vezu u Križu kod k. 161, gde će ove dobiti zadatak za dalji rad brigade.

Štab divizije nalazi se u s. Vidrenjak, gde treba slati sve izveštaje."

Vezu redovno održavati sa divizijom radio-telegrafijom, kururima i ordonansima.

Brigadne komore, odnosno komande pozadine III i XVI brigade idu usiljenim maršem duž komunikacije i kada budu pristigle u visini Vidrenjaka biće upućene brigadama.

Brigade će naročito obratiti pažnju da na ovoj prostoriji i na prostorijama sutra osvojenim se snabdeti motornim vozilima koje zapleniti od neprijatelja ili ih pronaći koje je on ostavio.

Prilikom forsiranja reke Česme naročito obratiti pažnju da se osiguraju mostobrani, u kom cilju sa ove strane reke postaviti teška automatska oružja radi pravilnog izvršenja prelaza preko reke, odnosno radi pomaganja vatrom jedinice koje će vršiti prelaz, to će sve zavisiti od jačine neprijateljskog otpora.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITKOMESAR,
p. pukovnik,

M. P.

KOMANDANT,
p. pukovnik,
(Milivoje Grozdanić, s. r.)

NAČELNIK ŠTABA,
(Košta Jašmak, s. r.)

Da je ovaj prepis veran svome originalu, koji se nalazi u arhivi štaba 42 ud. divizije, tvrdi:

ŠEF
M. P. Operativnog otseka,
Ilija Dozev

[9] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 134.**

BR. 112

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 5. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA ZAGREBU[1]

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Op.br. 171
5. V. 1945 god.

Z A P O V I J E S T
(Sekcija: Bjelovar — Zagreb razmjera 1:100.000)

Po razbijanju neprijateljskih snaga na liniji: Čazma — Bjelovar[2] i forsiranju rijeke Česme,[3] naše jedinice danas do 13 čas. dostigle su liniju: s. Bolč — s. Kapela[4] — s. Dubrava — s. Mostari — s. Bosiljevo — s. Obedišće.

Neprijateljske snage užurbano se povlače ka Zagrebu[5] i Varaždinu.[6]

Jedinice III Armije[7] u toku prošle noći[8] ovladale su gradom Bjelovar i nastavile sa gonjenjem neprijatelja u pravcu Križevaca i Koprivnice.

Zona širenja dejstva između naše i III Armije: Bjelovar — Križevci — Sudovec — Trgovišće — Radoboj, sve isključno za našu Armiju.

Zadatak naše Armije je da sa dostignute prostorije energično nastavimo sa gonjenjem neprijatelja ka Zagrebu, a po-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 48—1/1, k. 715.**

[2] **Radi se o 7. hrvatsikoj ustaško-domobranskoj diviziji u rejonu Čazme, nemačkoj 369. hrvatskoj legionarskoj i 1 hrvatskoj udarnoj ustaško-domobranskoj diviziji na desnoj obali Česme, u rejonu s. Kabala, i grupi »Henke« (11. poljska vazduhoplovna i 22. pešadijska divizija) u rejonu Bjelovara. U rejonu Ivanić-Grada nalazila se nemačka 41. pešadijska divizija, a u rejonu s. Vrbovca nemačka 181. pešadijska divizija (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[3] **Treba: r. Česma (na nekim kartama: r. Čazma).**

[4] **Kapela Srp., St. i N. (14 km severno od Čazme).**

[5] **Odnosi se na nemačku 41, 181, 7. SS i 369 diviziju, 1, 3, 7, 8. i 9. hrvatsku ustaško-domobransku diviziju i crnogorsku 1. četničku brigadu »Vuk Mićnović«.**

[6] **Na bjelovarskom pravcu su se nalazili grupa »Henke« i 5. hrvatska ustaško-domobranska divizija (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna), a na koprivničkom pravcu se nalazio 15. kozački korpus (vidi *Završne operacije*, str. 681).**

[7] **Misli se na 16. i 17. diviziju JA.**

[8] **To jest 4. maja, od 20 do 22 časa.**

tom da pristupimo likvidaciji neprijateljskog garnizona u Zagrebu.

U cilju izvršenja prednjeg.

n a r e đ u j e m o :

1. — *XI divizija:*

Nastaviće sa gonjenjem neprijatelja osnovnim pravcem: Poljana — s. [M.] Raven — s. Ledina, tako da 6 ov. mj. do 24 časa ovlada prostorijom s. Komin i potom nastavi gonjenje preko s. Badenica — s. Grančari.[9]

2. — *V divizija:*

Produžiće sa gonjenjem neprijatelja osnovnim pravcem: s. Gradec — s. Pogančec — s. Valetić i 6 ov. mj. do 24 časa ovlada prostorijom s. Šalovec, a potom preko s, D. Orešje produži ka s. Marija Bistrica.[10]

3. ■— *I divizija:*

Za sada dostignute prostorije produžiće gonjenje neprijatelja osnovnim pravcem: s. Vrbovec — s. Celine — s. Rakovac, tako da 6 ov. mj. do 24 časa ovlada prostorijom s. Biškupec, potom produži sa gonjenjem preko Križevne Bukve ka s. Laz. U slučaju da na pravcu Biškupec — Laz ne bude puteva za motorna vozila, ista uputite preko s. D. Orešje — Marija Bistrica — Laz.[11]

4. — *VI divizija:*

Produžiće sa gonjenjem neprijatelja osnovnim pravcem: s. Luka — s. Majkovec — s. Sv. Helena, tako da 6 ov. mj. do 24 časa ovlada prostorijom s. D. Zelina, a potom produži gonjenje preko Brekunjevec ka s. Kašina.[12]

5. — *48 divizija:*

Sa sadašnje prostorije izvršiće pokret 6 ov. mj. u 7 čas. pravcem: s. Dubrava — s. Vrbovec — s. Luka — s. Lonjica — s. Božjakovina — s. Dugo Selo. Jednu svoju brigadu ostavili na prostoriji s. Bosiljevo, sa zadatkom

[9] O izvršenju tog zadatka vidi dok. br. 137.

[10] O radu 5. divizije JA u vezi s tom zapoveću vidi dok. br.119.

[11] O izvršenju te zapovesti vidi dok. br. 131.

[12] O radu 6. divizije JA u vezi s tom zapoveću viidi dok. br.132.

obezbeđenja i dejstva u pravcu Ivanić Grada i s. Šušnjari. Po dolasku Konjičke brigade, koja će smjeniti ovu brigadu, istu povući u svoj sastav.[13]

6. — *21 i 42 divizija:*

Sa sada dostignute prostorije produžiće sa gonjenjem neprijatelja osnovnim pravcem: Ivanić Grad — s. Prečec — s. Lupoglav — s. Dugo Selo — s. Sesvete, dejstvujući obuhvatno. Po ovladivanju Ivanić Gradom,[14] 42 divizija stavlja se u armijsku rezervu i smjestiće se u s. Lupoglav.[15]

7. — *Konjička brigada:*

Sa sadašnje prostorije[16] izvršiće pokret za Čazmu i u s. Bosiljevo smjeniti brigadu 48 divizije. Sa ove prostorije dejstvovati u pravcu Ivanić Grada i šušnjara.

8. — Sve jedinice na svom pravcu gonjenja održavaće vezu sa susjednim jedinicama, a XI divizija i sa djelovima III Armije.[17]

9. — Divizije treba da koriste za svoju motorizovanu artileriju najbliže komunikacije na pravcu svoga nastupanja.

10. — Komandant artilerije I Armije izdaće zapovijest za dejstvo artilerijskih jedinica prema datim zadatcima divizija.

11. — Pored radio veze slati i oficire za vezu sa detaljnim izvještajima o dostignutoj liniji i situaciji, naznačujući neprijateljske gubitke i plijen. Ovi izvještaji moraju svakog dana u ovome štabu da budu do 16 čas. putem radiograma ili oficira za vezu.

12. — Dotur municije i goriva vršiće Komanda pozadine Armije do komandi pozadine divizija, a za 42 i 48 diviziju do štaba divizije.

[13] **O izvršenju toga zadatka vidi dok. br. 138.**

[14] **Ivanić-Grad su 5. maja oslobodile 31. brigada 21. divizije i 42. divizija JA (vidi dok. br. 133). U izvodu iz Operacijskog dnevnika štaba 42. divizije Qdok. br. 134) stoji, međutim, da su 3. i 16. brigada 42. divizije ušle u Ivanić-Grad tek 6. maja.**

[15] **O izvršenju te zapovesti vidi dok. br. 134.**

[16] **Odnosi se na rejon s. Podbor. Batinjana, kod Daruvara.**

[17] **Reč je o 16. diviziji JA, koja je 6. maja izbila na liniju s. Poljana — s. Podjales, južno od Križevaca.**

13. — Jedna armijska bolnica 6 ov. mj. do 12 čas. nalaziće se u Čazmi.

14. — Štab Armije nalaziće se u s. G. Draganovac.[18]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar pukovnik, **M.[19] Todorović**	M. P.	Komandant General-lajtnant **Peko Dapčević**
	Načelnik General-major,	

DOSTAVLJENO:
— Štabu I, V, VI, XI, XXI, 42 i 48 Divizije
— Štabu Konjičke brigade
— Komandi artilerije armije

[20]O. Br. 164
45

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 164
5. V — u č. 1945.
Položaj

[21]Postupljeno je po prednjem i izdata su potrebna naređenja.

U akta.

Za štab
Šef operativnog otseka
major
Milan Pavlović

[18] **Treba: s. Draganac (3 km severno od Čazme)**
[19] **Mijalko**
[20] **i [21] Na originalu dopisano mastilom.**

BR. 113

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 3. I 4. MAJA[1]

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. br. 89
5 maj 1945 god.
U —č.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavljamo vam prepis iz operacijskog dnevnika za 3 i 4 maj 1945 godine.

3 maj

Neprijatelj[2] drži liniju s. Garešnica — s. Zdenčac — želj. st. Hercegovac — s. Vel. i Mala Trnovitica — s. Nova i Stara Ploščica i dalje prema Bjelovaru.

Divizijskom zapovešću O. br. 86[3] od 2 maja t. g. u 23 časa naređeno:

I Krajiška brigada: izvršiće prodor i forsirati potok Trnoviticu na sektoru Bregovi, severna ivica s. V. Trnovitica i usmeriti dejstvo pravcem: Vinogradi[4] — s. Rastovac,[5] sa zadatkom da preseče komunikaciju Garešnica — s. Ivanska. Desno će se vezati sa jedinicama XI divizije,[6] a levo sa IV Krajiškom brigadom.

IV Krajiška brigada: napaće neprijatelja frontalno na s. V. Trnovitica sa zadatkom da upadne u selo i ovlada istim.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 22—3, k. 256.**

[2] **Odnosi se na 7, 8. i 9. hrvatsku ustaško-domobransku diviziju i 1. hrvatsku udarnu ustaško-domobransku diviziju (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[3] **Vidi dok. br. 108.**

[4] **Verovatno: s. Ploščički Vinogradi (20 km zapadno od Grubišnog Polja).**

[5] **Rastovac je pošumljen vis, k 170 (1,5 km jugoist. od s. Šimlj anice).**

[6] **Odnosno sa 5. brigadom (vidi dok. br. 137).**

Od pravca želj. st. Hercegovac obezbediti se i aktivno dejstvovati.

Desno krilo ojačati i tesno se vezati sa I Krajiškom brigadom isturajući deo snaga, kako bi obezbeđivala bok ove brigade u njezinom prodoru. Levo vezati se sa VI divizijom.[7]

Posle likvidiranja s. M. i V. Trnovitica, produžiti dejstvo u pravcu s. Kostanjevac.

I Jugoslavenska brigada: koristiće prodor I Krajiške brigade i na istom sektoru prebaciti se preko potoka Trnovitica i produbiti njen prodor, s tim što će obuhvatnim dejstvom na selo M. i V. Trnovitica zajedno sa IV Krajiškom brigadom likvidirati ova sela. Radi ovoga štab brigade mora biti tesno vezan sa štabom I Krajiške brigade.

Posle likvidiranja ovih sela dejstvovaće na komunikaciju s. Garešnica — s. Ivanska, zajedno sa I Krajiškom brigadom.

Napad otpočeti 3 maja intenzivno u 1 čas.

Dosadašnji mostobran I Krajiške brigade na potoku Trnovitica u punoj meri iskoristiti.

I Krajiška brigada: do 3 časa prebacila je na levu obalu potoka Trnovitica dva svoja bataljona. Do 15 časova ovladala je putem s. N. Ploščica — s. M. Trnovitica. Oko 15.30 časova neprijatelj je izvršio jak protivnapad koji je vrlo efikasno potpomogla njegova artilerija i minobacači, usled čega se je brigada morala povući na svoje stare položaje na desnoj obali potoka Trnovitice.

Oko 17 časova neprijatelj je iznenadno otstupio iz s. M. Trnovitica. Osetivši izvlačenje neprijatelja, jedinice I Krajiške brigade energično su progonile neprijatelja i očistile s. M. Trnovitica.

IV Krajiška brigada: 3 maja u 1 čas preduzela je napad sa položaja Krčevine, proterala neprijateljske slabe obezbeđujuće delove i stigla neposredno do desne obale potoka Trnovitica. Neprijatelj se je povukao i poseo već od ranije pripremljeni položaj na istočnoj ivici s. V. Trnovitica. — Brigada je posela položaj na desnoj obali r. Trnovitica desno od puta s. Dražica — s. M. Trnovitica, levo do puta s. V. Trnovitica — s. Hercegovac.

I bataljon, koji je bio na levom krilu, uspeo je da u toku noći forsira reku sa jednom polučetom, a drugi bataljon na desnom krilu uspeo je tek u zoru da forsira reku i da na levu obalu prebaci jednu i po četu. Ostale delove nije mogao prebaciti usled jake neprijateljske vatre. U toku dana vodile su se

[7] **Levo od 4. krajiške brigade toga dana je nastupala 1. brigada 1. proleterske divizije JA pravcem s. M. Trnovitica — s. Šimlianica (vidi dok. br. 131).**

žestoke borbe oko prelaza reke. Neprijateljska artileriska i minobacačka vatra bila je vrlo jaka i onemogućavala napredovanje IV Krajiškoj brigadi. Neprijatelj je u toku dana vršio nekoliko protivnapada, ali su svi odbijeni uz osetne gubitke po neprijatelja.

U kontranapadu koji je IV Krajiška brigada preduzela u 16.50 časova uspela je da protera neprijatelja sa leve obale r. Trnovitice, da iorsira reku, da nabaci neprijatelja na selo i da ga zatim odmah protera iz sela i da uđe u selo, zajedno sa susednim jedinicama.

I Jugoslovenska brigada: određena u divizisku rezervu i nalazi se u s. Dražici.

Za vreme forsiranja r. Trnovitice, jedan bataljon ove brigade određen je da u zajednici sa I Krajiškom brigadom obuhvatno dejstvuje na s. M. Trnovitica. Za vreme napada neprijatelja na I Krajišku brigadu, oko 15.30 časova, neprijatelj je takođe napao i na bataljon I Jugoslovenske brigade i prinudio ga da se povuče na stare položaje na desnoj obali r. Trnovitica.

Oko 17 časova, kada je prijatelj[8] iznenadno napustio s. M. Trnoviticu, prešao je ovaj bataljon zajedno sa jedinicama I Krajiške brigade u energičan napad i očistio s. M. Trnoviticu.

Art. brigada: nije učestvovala u ovim borbama.

Avijacija i naša i neprijateljska neaktivna.

Naši gubici: mrtvih 44, ranjenih 195, nestalih 15 i kontuzovan 1.

Neprijateljski gubici: 127,[9] ranjenih 248.

Vreme vedro i sveže posle kiše.

Mesto štaba divizije u s. Pavlovac, a docnije u s. Dražica.

Sekcija Bjelovar 1:100.000.

4 maj[10]

Neprijatelj je otstupio sa linije s. Garešnica — s. V. i M. Trnovitica — s. Ploščica i povlačeći se prema Bjelovaru zadržao se na liniji s. Štefanje — s. D. Narta — s. Paljevina.

I Krajiška brigada: sa prostorije Berek 4 ov. m. u 6 časova produžiće gonjenje neprijatelja pravcem: s. Berek — s. Ivanska,i postaviti se na prostoriju s. Štefanje i ispitati mogućnosti prelaza preko r. Česme. Desno vezati se sa XI divizijom, a levo sa I Jugoslovenskom brigadom.

[8] Pogrešno; treba: neprijatelj.

[9] Misli se: 127 mrtvih.

[10] Divizija je toga dana dejstvovala po zapovesti svoga štaba O. br. 87 od 3. maja U 11,40 časova (vidi AVII, reg. br. 20—2, k. 788A).

I Jugoslovenska brigada: sa prostorije Šimljaniea produžiće pokret 4 ov. m. u 6.30 časova pravcem pozadi I Krajiške brigade i prema potrebi u zajednici sa istom dejstvovati na neprijatelja i izbiti na prostoriju s. Zdenčac. Sa prostorije Zdenčac ispitati mogućnosti forsiranja r. Česme. Levo se vezati sa I divizijom, a desno sa IV Krajiškom brigadom.

IV Krajiška brigada: izvršiće pokret 4 ov. m. u 7 časova pozadi I Jugoslovenske brigade na prostoriju Šimljaniea i u slučaju potrebe dejstvovaće prema situaciji i postaviti se na prostoriju s. Štefanje. Sa ove prostorije tesno se vezati sa I Krajiškom i I Jugoslovenskom brigadom, radi eventualnog sadejstva.

Art. brigada: produžiće pokret 4 ov. m. u 7.30 časova pravcem označenim streljačkim brigadama i postaviti se na prostoriju s. Štefanje. Motorizovani deo prebaciti cestom preko Garešnice u pravcu naše diviz.

/ *Krajiška brigada:* po zauzimanju s. M. Trnovitice brigada je produžila gonjenje neprijatelja pravcem: M. Trnovitica — s. Ploščićki Vinogradi — s. Ruškovac. Dalje gonjenje brigada je produžila pravcem: s. Berek — s. Ivanska — s. Laminae — s. St. Štefanje. Ispred St. Štefanja neprijatelj je dao jači otpor, ali ga je naša brigada posle tročasovne borbe (od 14 do 17 časova) naterala da otstupi prema Križevcima. Ispred s. Laminae neprijatelj je takođe dao otpor, ali je posle jednočasovne borbe bio proteran.

I Jugoslovenska brigada: u gonjenju neprijatelja noću 3/4 ov. m. delovi brigade došli su do s. Šimljaniea i s. Ruškovac, odakle su 4 maja u 6.30 časova prema dobivenom zadatku produžili pokret pozadi I Kraj. brigade. — Neprijatelj se u neredu povlači i u 18.30 časova brigada ulazi u s. Štefanje i produžava na sever prema r. Česma.

IV Krajiška brigada: u divizijskoj rezervi pozadi I Jugoslovenske brigade. Jedan bataljon ove brigade uzeo je aktivnog učešća u gonjenju neprijatelja kod s. Šimljaniea i proterao neprijatelja.

Art. brigada: pratila je pokrete pešadije prema dobivenom zadatku, ali zbog oskudice u municiji nije dejstvovala.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija letela je u pravcu neprijateljske pozadine."

Naši gubici: 8 mrtvih, 26 ranjenih.

Neprijateljski gubici: 64 mrtvih, 91 ranjenih, 3 zarobljena. — Plen: 5 topova, 2 traktora, 1 puškomitraljez »Brno« i 4 puške.

[1] Opširnije o dejstvu avijacije toga dana vidi u izveštaju Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 5. maja (tom X, knj. 2, dok. br. 185).

Vreme vedro i toplo.
Mesto štaba divizije u s. Ivanska.
Sekcija Bjelovar i Cazma 1:100.000.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Šef op. otseka, kapetan
M. P. Anton Baljak

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Br. 992
31. XII 1945 god.

Uz operativna akta. Naknadno protokolisan.

Šef operativnog otseka,
major
Savo Kesić

6-V-45[12]

[12] **Dopisano mastilom.**

BR. 114

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 5. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 21. DO 30. APRILA

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
O. br. službeno
5-1V[2]-1945 g.

Izvod iz operaciskog dnevnika
za vreme od 21. IV. do 30. IV. t.g.
dostavlja.

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

21. IV. 1945

I brigada: Brigada smještena u kantonmanu u Slav. Brodu. U 19 časova brigada je dobila naređenje da se prebaci u s. Gromačnik.

II brigada: Po zauzeću Slav. Broda brigada se smjestila u grad, izuzev III bataljona, koji je bio u s. Varoš. U 18 časova brigada je krenula za s. Sibinj.

III brigada: Brigada se nalazila u Slav. Brodu, odakle je u 19 časova krenula za s. Sibinj i tu zanočila.

Art. brigada: Brigada je po zauzeću Slav. Broda smještena u s. Varoš.

Neprijateljski gubitci 114 mrtvih,. 150 ranjenih i 110 zarobljenih. Naši gubitci: 2 mrtva, 21 ranjen. Zaplenjen jedan avion, 2 topa, 2 teška mitraljeza »Breda«, 2 puškomitraljeza »Brno«, 400 granata za top 45 mm, 37 pušaka, 1 »šarac« i ostale opreme.

Vrijeme lijepo. Neprijateljska avijacija nije dejstvovala.

Štab divizije u Brodu n/S i s. Gromačniku.

22. *IV. 1945.*

I brigada: Bigada je dobila zadatak[3] da se sa prostorije s. Gromačnik prebaci u Slav. Požegu i da se smjesti u gradu. U Slav. Požegu stigla u 16 časova, gdje je i zanočila.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—1/2, k. 256.**

[2] **Greška; treba: V.**

[3] **Vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 150 od 22. aprila 1945 (dok. br. 91) i zapovest Štaba 6. proleterske divizije O. br. 118 od 21. aprila za pokret ka Sl. Požegi (AVII, reg. br. 11—4/1, k. 798).**

II brigada: Maršovala od s. Gromačnika do Slav. Požege.

III brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci na prostor s. Vidovo. Pokret je završen u 18 časova.

Art. brigada: Brigada dobila zadatak da se prebaci u Slav. Požegu.

Vrijeme kišovito. Neprijateljska avijacija nije dejstvovala.

Štab divizije u Slav. Požezi.

23. IV. 1945.

I brigada: Brigada je dobila zadatak[4] da se iz Slav. Požege prebaci u s. Branežci, gdje je stigla u 16 časova i tu je zanoćila.

II brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci na prostor Pakraca. Zanoćila je u s. Španovici.

III brigada: Brigada dobila zadatak da se prebaci u s. Ožegovci.

Art. brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci od s. Ožegovci. Vrijeme promenljivo. Neprijateljska avijacija nije dejstvovala.

Štab divizije u Pakracu.

24. IV. 1945.

I brigada: Brigada je dobila zadatak[5] da se sa prostorije Branežci prebaci na prostoriju Pakrac, gdje je zanoćila.

II brigada: Brigada je dobila zadatak da krene u pravcu Pakraca, gdje se i smjestila.

III brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci na prostoriju Pakrac, gdje je i zanoćila.

Art. brigada: Brigada je izvršila pokret za Pakrac, gdje se i smjestila.

Vrijeme promenljivo. Jedan neprijateljski avion nadletio je Pakrac i bacio 4 bombe, koje nijesu eksplodirale.

Štab divizije u Pakracu.

25. *IV. 1945.*

I brigada: Brigada je dobila zadatak[6] da se prebaci na prostoriju G. Garešnice. Pošto je neprijatelj držao komunika-

[4] Vidi dok. br. 91; AVII, reg. br. 11—5/1, k. 798: zapovest Štaba 6. proleterske divizije JA O. br. 119 od 22. aprila 1945. za pokret prema s. Španovici.

[5] Vidi dok. br. 91; AVII, reg. br. 11—6/1, k. 798: zapovest štaba 6. proleterske divizije JA O. br. 120 od 23. aprila 1945. za pokret u rejon Pakrac

[6] Zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 156 od 24. aprila 1945 (dok. br. 94, objašnjenje 3) i zapovest Štaba 6. proleterske divizije JA O. br. 122 od 24. aprila 1945. za pokret u rejon s. Garešnica — s. Popovac (AVII, reg. br. 12—3/1, k. 798). Ova divizijska zapovest je izmenjena

ciju Banova Jaruga — Garešnica, to je brigada zanoćila u s. Uljaniku.

II brigada: Dobila zadatak da se prebaci u s. Sokolovac, gdje je stigla u 16 časova. Došavši u kontakt sa neprijateljem zauzela je položaj u pravcu sela Kajgana — Tomašica. Brigada je uspjela da ovlada mostovima preko r. Ilove, jedan bataljon uspio je da ovlada s. Tomašica,[7] izuzev dijela oko crkve. U pravcu Kajgane naš jedan bataljon nije imao uspjeha pošto je neprijatelj raspolagao jakim snagama i tukao nas jakom artiljerijskom vatrom.

III brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci pravcem: V. Obrež[8] — Toranj — Uljanik — Garešnica za s. Popovac. Pošto je neprijatelj bio u Garešnici i zaposio položaj r. Ilove sa južne strane s. Garešnice, to brigada nije stigla na određeno mjesto, već je sa neprijateljem primila borbu.

Art. brigada: Brigada je dobila zadatak da se prebaci do s. Kreštelovca. Artilerija je bila aktivna. Tukla je neprijateljsku pozadinu, kao i utvrđene položaje.

Vrijeme lijepo. Nepr. avijacije nije bilo.

Neprijateljski gubitci: 38 mrtvih i 79 ranjenih. Naši gubitci: 3 mrtva i 8 ranjenih.

Štab divizije u s. Uljaniku.

26. IV. 1945.

I brigada: Brigada je dobila zadatak[9] da se sa prostorije Uljanik prebaci na prostoriju Sokolovac — Tomašica. Posjeli smo k. 133 i vršili pritisak na komunikaciju i samo selo Palešnik. U 20 časova brigada je dobila zadatak da napadne neprijatelja[10] u s. Palešnik i da presiječe komunikaciju i obezbe-

i dopunjena zapovešću K. o. br. 122 od 24. aprila (AVII, reg. br. 12—4/1, k. 798), pošto se neprijatelj, delom snaga, iz Banove Jaruge, preko s. Garešnice i s. Zdenčaca, probio u pravcu s. Grubišnog Polja. Druga brigada je upućena pravcem Pakrac — s. Omanovac — s. Badljevina — s. Sredani — s. Dežanovac — s. Sokolovac — s. Zdenčac. Za 2. brigadom je upućena Artiljerijska brigada.

[7] Drugu brigadu je tom prilikom podržavala jedna baterija Protivtenkovskog diviziona s vatrenog položaja na severozapadnoj ivici s. Sokolovca (vidi M. Pajević, n. d., str. 553).

[8] Treba: s. Obrieć (7 km severozap. od Pakraca).

[9] Nije pronađena pismena zapovest kojom je taj zadatak postavljen 1. brigadi.

[10] Do 26. aprila u 12 časova na odseku s. Garešnica — s. Zdenci nalazila se nemačka 369. hrvatska legionarska divizija »vražja«, sastava: 370. puk (ili grupa »Šram«), na odseku severni deo s. Klokočevca — kret na putu za s. Zdence); grupa »Berlin« (447. i 803. bataljon iz 181. divizije, na odseku s. Garešnica — s. Tomašica, južni deo); tvrđavski grenadirski bataljon 910 (na odseku s. Tomašica, srednji deo — s. Klokočevac, severni deo); 369. artiljerijski puk (jedan divizion iza 370.

di prolaz za našu diviziju za dalje nastupanje. Napad nam nije uspio, pošto je neprijatelj bio veoma uporan.

II brigada: Uspjela je da ovlada s. Tomašica i s. Kajgana, a potom nastavila nadiranje u pravcu s. Zdenčac.

III brigada: Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. Vodila je borbu za Garešnicu. U 14 časova brigada je dobila zadatak da se prebaci na prostoriju Sokolovac, a zatim da se prebaci preko Tomašice — Palešnika za Oštri Zid.

Art. brigada: Artilerijski položaji nalazili su se u s. Sokolovcu. Artiljerija je bila aktivna potpomažući pješadiju prilikom oslobođenja s. Kajgane i Tomašice.[11]

Neprijateljski gubitci; 200 mrtvih, 54 ranjena i 3 zarobljena. Naši gubitci: 29 mrtvih, 92 ranjena i 6 nestalih.

Vrijeme lijepo. Neprijateljske avijacije nije bilo.

Štab divizije u s. Sokolovac.

27. *IV. 1945.*

I brigada: Brigada je držala položaj kao i prethodnog da* na. Neprijatelj[12] je vršio jake protivnapade i uspio da nas potisne, malo unazad, ali smo mi jakim protivnapadom ponovo povratili svoj položaj i poboljšali i tom prilikom približili smo se komunikaciji Palešnik — Hercegovac na 500 m. Dobili smo zadatak da u 20 časova napadnemo neprijatelja na njegovim položajima u s. Palešnik i komunikaciju, put koji vodi prema groblju. Napad nije uspio, pošto je neprijatelj bio vrlo uporan.

II brigada: Brigada je vodila uporne borbe u toku cijelog dana. Neprijatelj je bio naročito aktivan, ali svi njegovi napadi bili su odbijeni.

puka, jedan divizion iza grupe »Berlin« i bataljona 910); 369. pionirski bataljon (na opravci mosta kod južnog ulaza u s. Hercegovac i na obezbeđenju komunikacija s. Tomašica — s. Palešnik, s. Klokočevac — s. Hercegovac i s. Zdenci — s. Hercegovac); 369. protivtenkovski bataljon; 369. bataljon za vezu i jedinica potpukovnika Bergmana (bataljon iz 181. divizije), a od 12 časova i 7. ustaško-domobranska divizija, na odsecku s. Garešnica — s. Klokočevac (vidi AVII, reg. br. 42—2/2, k. 257A).

[11] O racfu 1. konjičke brigade vidi dok. br. 102.

[12] Pre podne je odsek s. Klokočevac — s. Grubišino Polje (isklj.) poseli 1. ustaško-domobranska divizija; grupa »Berlin« je vraćena u nemačku 181. pešadijsku diviziju; nemačka 369. hrvatska legionarska divizija se prikupila na prostoriji s. Hercegovac — s. Palešnik, a naređeno je prebacivanje 964. tvrdavske brigade i 910. bataljona u s. Palešnik (vidi AVII, reg. br. 45—2/2, k. 257A).

III brigada: Brigada je krenula određenim pravcem, ali pošto se neprijatelj nalazio u prostoru Palešnika, brigada je prihvatila borbu, te tako nije stigla na određeno mesto.

Art. brigada: Artilerija je bila aktivna tukući neprijateljske položaje.[13]

Neprijateljski gubitci: 153 mrtva, 269 ranjenih, 18 zarobljenih. Naši gubitci: 14 mrtvih, 77 ranjenih. Zaplenjeno: 28 pušaka, 3 »šarca«, 2 »šmajsera« i ostali materijal. Izgubljeno: 2 ruska puškomitraljeza i 4 puške.

Vrijeme promenljivo. Štab divizije u s. Tomašica.

28. IV. 1945.

I brigada: Brigada se nalazila na istim položajima kao i prethodnog dana. Neprijatelj je jurišao više puta na naše položaje, ali bez uspjeha.[14] U 16 časova dobili smo naređenje da se povučemo sa položaja i prebacimo se jugozapadno od s. Tomašice, a potom na prostoriju s. Imsovci, gdje da napadnemo neprijatelja u njegovom uporištu s. Krešteloveac. Do borbe nije došlo, pošto je neprijatelj bio već likvidiran od jedinica V divizije i naše komore. Potom smo produžili na nepr. uporište u s. Sokolovac. Nakon vrlo kratke borbe neprijatelj je protjeran i mi smo se tada vratili u s. Krešteloveac, gdje smo zanoćili.

II brigada: Brigada je zadržala isti položaj, lijevo i desno od komunikacije Tomašica — Zdenčac. Neprijatelj je uspio da potisne našeg susjeda, lijevo, 48 diviziju.[15] Naše jedinice povlače se pod jakom nepr. vatrom na istočnu obalu r. Ilove. U 13 časova jedan bataljon je krenuo u s. Sokolovac, da bi zadržao neprijatelja koji je sa te strane nadirao. U 18 časova brigada je zauzela novi položaj na lijevoj obali r. Ilove, zapadno od s. Imsovci.

III brigada: Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. Pošto je neprijatelj bio prodro preko Hrastovca za s. Sokolovac, to je brigada u 13 časova dobila naređenje da se sa svim svojim snagama prebaci na prostoriju Sokolovac — Krešteloveac sa zadatkom da spreči dalje nadiranje neprijatelja. Brigada je preduzela napad na s. Sokolovac i uspjela poslije kraće borbe da ga likvidira.

[13] Jedna haubička baterija s vatrenog položaja južno od s. Tomašice brzo je prinudila neprijateljsku bateriju kod raskrsnice puteva jugozapadno od s. Zdenaca na promenu vatrenog položaja, a Protivtenkovski divizion je, po baterijama, ubačen u streljački stroj, ali bez naročitog uspeha (vidi M. Pajević, n. d., str. 556).

[14] Radi se o protivnapadu neprijatelja (vidi dok. br. 100, objašnjenje 30).

[15] O tome vidi više u dok. br. 101.

Art. brigada: Artilerija je bila na istim položajima kao i prethodnog dana.[3] Bila je aktivna. Oko 9 časova neprijatelj je napao na našu pozadinu i divizione koji nijesu bili na položaju. Njegovo nastupanje bilo je sa južne strane s. Krešteloveac iz šume. Primili smo borbu i uspjeli da izvučemo naše dijelove.

Neprijateljski gubitci u ovim borbama: 409 mrtvih, 934 ranjena. Naši gubitci: 70 mrtvih, 271 ranjen, 7 nestalih.

Vrijeme lijepo. Nepr. avijacija nije dejstvovala.

Štab divizije u s. Imsovci.

Zaplenjeno: 5 puškomitraljeza. Izgubljeno: 12 pušaka, 5 šmajsera, 1 telefonska centrala i 1 telefon.

29. IV. 1945.

I brigada: Brigada se nalazila u s. Krešteloveu u kantonmanu.[17]

II brigada: Brigada na istom položaju kao i prethodnog dana.

III brigada: Brigada se nalazila na položaju sjeverozapadno od s. Sokolovca, prema s. Kajgani. Vršeno je izviđanje neprijatelja.

Art. brigada: Artilerija je bila aktivna. Tukla je neprijateljske kolone od s. Klokočevac prema zapadu.

Vrijeme je bilo lijepo. Nepr. avijacije nije bilo. Štab divizije u s. Imsovci.

30. IV. 1945.

I brigada: Brigada se nalazila na istim položajima.[18]

II brigada: Na istim položajima. Neprijatelj je tukao naše položaje minobacačkom i artiljerijskom vatrom.

[16] Artiljerijska brigada se toga dana povukla na vatrene položaje u rejonu s. .Dežanovca, Protivavionski divizion u rejon s. Imsovci — s. Brestovac, a Protivtenkovski divizion, pod borbom, po baterijama, na vatreni položaj u s. Imsovce. Izvlačenje oruđa štitilo je ljudstvo 1. i 3. diviziona (s po jednim do dva oruđa) s vatrenog položaja na južnoj ivici s. Krešteloveca, neposrednim gađanjem i borbom kao pešadija. Po izvlačenju oruđa, Artiljerijska brigada je na zapadnoj ivici s. Dežanovca sačekala neprijatelja na 200—300 m i brzom paljbom mu nanela velike gubitke, odbacivši ga ka s. Grubišnom Polju (vidi M. Pa jević, n. d., str. 557)

[17] Vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 161 od 29. aprila za popunu i sredivanje divizija obuhvaćenih protivnapadom neprijatelja 28. aprila (vidi doje. br. 98, objašnjenje 1).

[18] Detaljnije o tome vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 162 od 30. aprila za pregrupaciju snaga, po kojoj je 6. proleterska divizija JA imala da ostane na istoj prostoriji i da prikuplja podatke o neprijatelju (vidi dok. br. 98)), i zapovest Štaba 6. proleterske divizije JA O. br. si. od 30. aprila da brigade posednu levu obalu Ilove, desno do puta s. Končanica — s. Pavlovac, a levo do Ribogojstva (zakij.), šuma Žabare (isikij.).

III brigada: Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. U 9 časova brigada je dobila zadatak da zaposjedne položaj od s. Tomašice pa do šume Žabari,[19] isključno.

Art. brigada: Položaji bez promjena.

Vrijeme oblačno. Nepr. avijacije nije bilo.

Štab divizije u s. Krištelovac.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Šef operativnog otsjeka
kapetan
Voj.[2P] Nikolić

BR. 115

ZAPOVEST ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE JA OD 5. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA PREMA ZAGREBU[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
Op. br. 61
5-V 1945 god.
U 10,45[h]

ŠTABOVIMA BRIGADA

Na celu liniju fronta između Save i Drave neprijatelj se brzo povlači sa jačom zaštitom.

Juče 4 ov. m. do 18 časova desno krilo naše armije izbilo je na komunikaciju Bjelovar — Čazma na širini fronta od Paljevine do Dragunca.[2] VI divizija do toga vremena je bila pred Čazmom[3] i imala je zadatak u toku noći zauzeti Čazmu.

[19] **Treba: Zabare (1 km severozap. od s. Marinog Sela).**

[20] **Vojo**

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 15—1/1, k. 1043.**

[2] **Delovi 11. divizije JA nalazili su se na liniji s. Rajć — s. Bolč (vidi dok. br. 127), delovi 5. divizije JA na liniji s. St. Štefanje — s. Štefanje (vidi dok. br. 113), delovi 1. proleterske divizije JA na liniji s. Komuševac — s. D. Draganac (vidi dok. br. 131).**

[3] **Vidi dok. br. 132.**

Naša V i dva bataljona IV brigade imali su zadatak preko Gornje Jelenske i Kompatora do zore izbiti do r. Česme,[4] forsirati je i otseći neprijateljske snage između Križa i Volodera. Od tih brigada još nemamo izveštaje i ne znamo dokle su stigle.[5]

5. ov. m. ujutru rano neprijatelj je nastavio povlačenje od Volodera i naše jedinice koje ga gone danas do 9 čas. prešle su Česmu i obezbedile uži mostobran ispred sela Obediśće.

Ranije su postojala utvrđenja oko Križa i Ivanić Grada, te se može očekivati da će neprijatelj tu dati jači otpor. Svakako to će biti izolovano zauzimanjem Čazme i dubokom pojavom naših snaga severno od Križa i Ivanić Grada.

Zadatak naše i 42 divizije je brzo gonjenje neprijatelja opštim pravcem: Križ — Ivanić Grad — Dugo Selo — Sesvete — Zagreb.[6]

U cilju što uspešnijeg gonjenja neprijatelja

N A R E D U J E M O :

1. — XXXI brigada forsiranim pokretom da pređe sa čelom brigadom r. Česmu i brzo produži na s. V. Hrastalnica i Johovec, likvidira ta sela i sa zapadne strane napada Križ i Širinec. Sa manjim djelovima izviđati i obezbeđivati se sa jugozapada od šume i r. Lonje. Takođe održavati vezu sa manjim djelovima u desno [sa] snagama koje napreduju duž komunikacija.

2. — Bataljon IV brigade koji je obrazovao mostobran na Česmi dejstvovaće direktno duž komunikacija prema Križu.

3. — V brigada krenuće od r. Česme preko s. Šušnjari u pravcu raskrsnice i s. Gruberija[7] sa zadatkom ovladavanja sa pomenutom raskrsnicom i otsecanja Križa od pozadine. Pokret forsirati i obavezno danas do 16 časova ovladati raskrsnicom i selom Gruberija.[8]

4. — Dva bataljona IV brgade kretaće se skupa sa V brigadom i od s. Šušnjari odvojiti se, izbiti na komunikaciju Gruberija[9] — Čazma i ovladati selima Šumečani, Sovari, Dabei povezujući se u levo sa V brigadom a u desno tražiti i hvatati vezu prema Čazmi sa VI ličkom divizijom.

Pokret i prodiranje ovih dveju brigada mora biti vrlo drsko i smelo kako bi otsekli bar delom rastanjene neprijateljske zaštitnice koje se povlače.

[4] **N a nekim kartama: r. Čazma.**
[5] **O radu tih dveju brigada toga dana vidi dok. br. 133.**
[6] **Vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 171 od 5. maja 1945 (dok. br. 112).**
[7], 8 i 9 Treba: s. Graberje (4 km istočno od Ivanić-Grada).

Artileriska brigada postaviće se jugoistočno od Česme ispred s. Vidrenjak i potpomagati dejstvo prema Križu i na Križ, a pošto budu mostovi opravljeni, najhitnije prebacivati artiljeriju, kretati se opštim pravcem i neposredno potpomagati pešadiju na usputnim uporištima.

5. — Inžinjeriski bataljon brzo će osposobiti za prelaz most kod s. Vezišće i izrađivati most na cesti ispred sela Obedišće.

6. — Dvije brigade 42 divizije[10] kreću se za IV i V brigadom a imaju zadatak preći Česmu i sa severne i istočne strane napasti i likvidirati Križ u zajednici sa XXXI i bataljonom IV brigade.

Sve će brigade obavezno slati odeljenja za vezu i oficira za vezu ovom štabu svakih 3 sata. Pored toga održavati redovno radiovezu.

Danas će avijacija bombardovati Ivanić Grad i put prema Zagrebu.[11] Znak za avione je jedna raketla zelena i bijelo platno sterati u prednjim jedinicama.

Štab divizije će se nalaziti u s. Vidrenjak do likvidacije Križa a po likvidaciji Križa u Križu.

Ranjenike evakuisati preko Vidrenjaka a njihov dalji pokret je glavnim drumom za Banovu Jarugu.[12]

7. — Dajemo dalje smernice koje će imati jedinice [priJ likvidaciji Križa: IV i V brigada kretaće se u pravcu Lupoglava, likvidirajući usput s. Šćapovec i Predavač. Za ovo će biti konkretnije naređenje i uputstva a u svakom slučaju da jedinice znaju daljni rad.

XXXI brigada će kretati direktno ka Ivanić-Gradu.

Na izvršenje!

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant — p.pukovnik,
Vlado Bajić

M. P.

[10] **Reč je o 16. i 3. brigadi (vidi dok. br. 111: zapovest Štaba 42. divizije JA od 4. maja 1945).**

[11] **O dejstvima avijacije toga dana vidi izveštaj Štaba** [illegible], **jurišne vazduhoplovne divizije od 5. maja (tom X, knj. 2, dok. br. 185 i 186).**

[12] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 133.

BR. 116

ZAHTEV KOMANDANTA 1. ARMIJE JA OD 7. MAJA 1945. KOMANDANTU NEMAČKIH SNAGA NA PODRUČJU HRVATSKE I OSTALIM KOMANDANTIMA NEMAČKIH JEDINICA NA TERITORIJI HRVATSKE DA OBUSTAVE OTPOR[1]

KOMANDANTU NJEMAČKIH SNAGA NA PODRUČJU HRVATSKE I SVIMA KOMANDANTIMA NJEMAČKIH JEDINICA U HRVATSKOJ

Danas je admiral Denic,[2] vrhovni komandant njemačke vojske, izdao zapovijest svim njemačkim jedinicama da se bezuslovno predaju i obustave borbu na svim frontovima.

Prema tome zahtjevamo od Vas da naredite svim Vašim jedinicama da obustave dalji otpor, da ostanu u mjestima gdje se nalaze i da Vaše starješine sačuvaju u potpunom redu svu ratnu spremu i kasarne, koji će primiti oficiri delegirani od ovoga štaba.

Odredbama bezuslovne kapitulacije, potpisanim od strane saveznika, prema Vama i Vašim trupama biće postupljeno.

Rok za predaju Vas i Vaših trupa 8. maja do 9.00 sati po srednjeevropskom vremenu.

Znak za obustavljanje otpora i polaganje oružja daće Vaše jedinice isticanjem belih zastava i slanjem delegata u mjestima gdje će Vam odrediti štabovi naših isturenih jedinica.

Vi lično ćete uputiti oficira iz Vašeg štaba u štab I Armije, preko naših isturenih jedinica pravcem Zagreb — Dugo Selo — Božjakovina.

Lično ste odgovorni sa vašim štabom i svim komandantima Vaših jedinica ako ne izvršite bezuslovnu kapitulaciju.[3]

7/V

Po naređenju
Vrhovnog Komandanta Jugoslov. armije
Komandant I Armije
M. P. General-lajtnant,
Peko Dapčević

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 36—2, k. 251.**

[2] **Vidi dok. br. 136.**

[3] **Štab nemačke 181. pešadijske divizije je 8. maja, preko parlamentara, ponudio primirje Štabu 11. NOU divizije, koji je zahtevao bezuslovnu kapitulaciju. Pregovori su trajali celo prepodne, što je neprijatelj iskoristio za neuznemiravano povlačenje. Redakcija nije mogla utvrditi da li predlog Štaba nemačke 181. divizije ima veze sa ovim zahtevom komandanta 1. armije JA (vidi dok. br. 131; *Završne operacije*, str. 719).**

[4] **Dopisano crvenom olovkom.**

BR. 117

ZAPOVEST ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 7. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA OSLOBOĐENJE ZAGREBA[1]

Š T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
O. br. 174
7. maja 1945. g.

Z A P O V I J E S T

Sekcija: Ptuj, Rogatec, Zagreb i Samobor
razmer 1 : 100.000

Naša armija u energičnom nastupanju slomila je spoljne odbrane Zagreba i približila se samom gradu.

Zadatak naše armije je da oslobodi glavni grad Federalne Hrvatske i da nastavi gonjenje neprijatelja[2] prema austrijskoj granici.[3]

Za izvršenje prednjeg zadatka,

N A R E D U J E M O :

1. — *48. divizija* napada pravcem s. Resnik — s. Vukomerac — Borongajska cesta — Trnje.

Zona širenja lijevo r. Sava, a desno željeznička pruga — glavna željeznička stanica — sve zaključno.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 50—1/1, k. 715.**

Sedmog maja je Obaveštajno odeljenje Štaba 1. armije JA izdalo svim divizijama naređenje br. 127 za izviđanje, kako bi se utvrdilo opšte stanje kod neprijatelja, čije jedinice prolaze kroz Zagreb i nastavljaju povlačenje prema Sloveniji. Iz ove zapovesti se vidi da je primećeno povlačenje nemačke 7. SS dobrovoljačke brdske lovačke divizije »Princ Eugen«, dok o ostalim nemačkim snagama Obaveštajno odeljenje 7. maja nije imalo potpune podatke (AVII, reg. br. 37—1/1, k. 715A). Međutim, iz Dnevnika majora Berna se vidi da su se početkom maja 7, 8. i 9. ustaško-domobranska divizija, s linije s. Sv. Helena — s. Rakovec, i nemačka 41. pešadijska i 181. divizija, iz šireg rejona s. Dugog Sela, povukle severozapadno od Zagreba, na pl. Medvednicu (Zagrebačku goru) (AVII, reg. br. 1—5, k. 6).

[2] **O učešću divizija 2. armije JA u oslobođenju Zagreba vidi zapovest Štaba 39. divizije od 5. maja (tom XI, knj. 2, dok. br. 89) i zapovest Štaba 45. divizije od 6. maja 1945 (tom XI, knj. 2, dok. br. 90).**

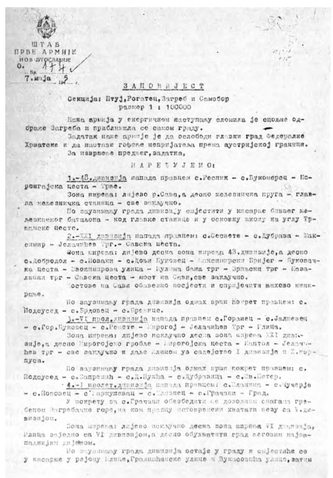

ШТАБ
ПРВЕ АРМИЈЕ
ноа отсарник
бр. 474
7.маја 3

З А К О Н И Ј Е С Т

Секција: Шуј,Рогатец,Загреб и Самобор
размер 1 : 100000

Према наређа у енергичним маршевима елемента је овладао одбрана Загреба и прибавила се овом граду.

Задатак даље борбе је да ослободи главни град Федеративне Хрватске и да поврати добре међународна пред југословенској границе.

За извршење предлог.задатка.

Н А Р Е Ђ У Ј Е М О:

1.-Б.дивизија напада правцем с.Лесник - с.Лукомерец - Покупско насеље - Брег.

Зона борбе: десно р.Сава,а десно железничка пруга - главна железничка станица - све укључно.

По заузимању града дивизију задржати у касарне бивше железничке батаљона - код главне станице и у основну школу на улици Трешњевке насеље.

2.-XII дивизија напада правцем: с.Сесвете - с.Кубинец - Накопир - Лесковачка бр.- Савска насеље.

Зона борбе: десно десетак кућа иза Б.дивизије,а десно с.Добровола - с.Новаки - с.Доњи Кустељ - Лукомерец Пољер - Лукомерец - Покупско насеље - Доњи Бела трг - Горњи трг - Главни трг - Савска насеље - мост на Сави,све западно.

Остаде на Сави обезбеђе подјеле и спајајући вакхово кнежрне.

По заузимању града дивизија одмах крећу правцем с. Подусред - с.Брезје - с.Брегчис.

3.-VI дивизија напада правцем с.Горњец - с.Зелинец - с.Гор.Кунетец - с.Иванце - Широко - Зелинска Бр - Глина.

Зона борбе: десно западно десетак кућа иза Б.дивизије,а десно Широкорско гробље - Широкорско насеље - Кнежак - Зелинска бр - све западно и дуж Глине за спајање I дивизије и Загреб-пуна.

По заузимању града дивизија одмах крећу правцем с. Подусред - с.Ивановац - с.Кунетац - с.Кубинац - с.Ивановац.

4.-I пролет.дивизија напада правцем с.Лекеник - с.Чичерје - с.Поповац - с.Шушњевац - с.Дугаве - с.Чучкова - Град.

У погону су с.Гречани обезбеђене доводним снагама гребенском водоводне воде,на том правцу потребнима кнежати веу са Б.дивизијом.

Зона борбе: десно западно десетак кућа иза Б.дивизије, главна подјела од VI дивизије десно обухватити град источно западним предграђем.

По заузимању града дивизија остаје у граду и спојевима се у касарне у рејону Главе,Продановечке главе и Лукавечка главе,могли

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 117

Po zauzimanju grada diviziju smjestiti u kasarne bivšeg željezničkog bataljona — kod glavne stanice i u osnovnu školu na uglu Trnjanske ceste.[4]

2. — *XXI divizija* napada pravcem: s. Sesvete — s. Dubrava — Maksimir — Jelačićev trg — Savska cesta.

Zona širenja: lijevo desna zona širenja 48. divizije, a desno s. Dobrodol — s. Novaki — s. Donji Bukovec — Maksimirski brijeg — Bukovačka cesta — Zvonimirova ulica — Kulina bana trg — Zrinjski trg — Kazališni trg — Savska cesta — most na Savi, sve zaključno.

Mostove na Savi obavezno posjesti i spriječiti njihovo miniranje.

Po zauzimanju grada divizija odmah vrši pokret pravcem: s. Podsused — s. Brdovec — s. Brežice.[5]

3. — *VI prol. divizija* napada pravcem s. Goranec — s. Jalševec — s. Gor. Bukovec — s. Remete — Mirogoj — Jelačićev trg — Ilica.

Zona širenja: lijevo isključno desna zona širenja XXI divizije, a desno Mirogojsko groblje — Mirogojska cesta — Kaptol — Jelačićev trg — sve zaključno i dalje Ilicom uz sadejstvo I divizije i X korpusa.

Po zauzimanju grada divizija odmah vrši pokret pravcem: s. Podsused — s. Zaprešić — s. D. Pušća — s. Dubravica — s. Sv. Peter.[6]

4. — *I prolet. divizija* napada pravcem: s. Planina — s. čučerje — s. Popovec — s. Markuševac — s. Bliznec — s. Gračani — Grad.[7]

U pokretu za s. Gračani obezbediti se dovoljnim snagama grebenom Zagrebačke gore, na kom pravcu istovremeno hvatati vezu sa V divizijom.

Zona širenja: lijevo isključno desna zona širenja VI divizije, Ilica zajedno sa VI divizijom, a desno obuhvatiti grad njegovim najzapadnijim dijelom.

Po zauzimanju grada divizija ostaje u gradu i smjestiće se u kasarne u rejonu Ilice, Gradiščanske uluce i Vukasovića ulice, zatim u kasarne kod Trga Kulina bana.[8]

5. — *X korpus.* Ako korpus stigne na vrijeme za napad na Zagreb napadače grad na pravcu I prolet. divizije. U tom slučaju jedna divizija korpusa napadače krajnji zapadni dio grada, a druga divizija dejstvovače zaključno do s. Podsused, upu-

[4] **O radu 48. divizije JA po ovoj zapovesti vidi dok. br. 138.**
[5] **O izvršenju toga zadatka vidi dok. br. 124 i 133.**
[6] **Vidi dok. br. 132.**
[7] **Misli se na grad Zagreb.**
[8] **Vidi dok. br. 122 i 131.**

ćujući jedan dio snaga grebenom Zagrebačke gore, koje treba da održavaju vezu sa V divizijom.

Po zauzimanju grada korpus preuzima garnizonsku službu i stavlja se na raspoloženje komandantu grada.[9]

6. — V divizija vrši obuhvat Zagreba u cilju presjecanja otstupnice neprijateljskom garnizonu i nadire opštim pravcem: s. Marija Bistrica — s. D. Stubica — s. Kapelšćak, odakle dio snaga uputiti pravcem s. Kraljev Vrh — s. Poljanica — s. Jarek — a glavninu snaga pravcem s. Slatina — s. Pojatno — k. Veliki Vrh — s. Brdovec.

Po ovladivanju prostorijom s. Jarek — s. Brdovec nastavlja gonjenje neprijatelja u pravcu s. Brežice.

U pokretu održavati vezu levo sa dijelovima I prolet. divizije, odnosno dijelovima X korpusa, a desno sa XI divizijom.[10]

7. — *XI divizija* vrši obuhvat Zagreba u cilju presjecanja otstupnice neprijateljskom garnizonu i nadire opštim pravcem: s. Granćari — s. Bedekovćina — s. Zabok — s. V. Trgovište — s. Družilovec — s. Tuhelj — s. Klanjec.[11]

U pokretu održavati vezu lijevo sa V divizijom, a desno sa jedinicama III armije.[12]

8. — 42. divizija ostaje u rezervi do daljeg naređenja na prostoriji s. Dugo Selo — s. Sesvete.[13]

9. — *Tenkovska brigada* dejstvuje na pravcu I divizije. Komandant divizije sporazumjeće se sa štabom Tenkovske brigade o upotrebi tenkovskih jedinica.

Po zauzimanju grada Tenkovska brigada ostaje u gradu i smjestiće se u kasarnu na uglu Domobranske ulice i Ilice.[14]

10. — Konjička brigada ostaje u rezervi do daljeg naređenja i smjestiće se u s. Sesvete.

— U duhu ove zapovijesti komandant artiljerije armije izdaće potrebnu zapovijest za dejstvo artiljerije divizija.[15]

[9] O radu 10. korpusa JA po ovoj zapovesti vidi dok. br. 118. i \VII, reg. br. 26/1—I, k. 557: zapovest Štaba 10. korpusa za nastuoanje ka Zagrebu.

[10] Vidi dok. br. 123 i 126.

[11] Štab 11. divizije JA je izdao zapovest O. br. 171 od 8. maja (vidi AVII, reg. br. 27—1, k. 873) za rad potčinjenih brigada, ali kako se situacija u meduvremenu promenila, po toj zapovesti nije postupljeno, već po zapovesti O. br. 172 od 9. maja (vidi AVII, reg. br. 28—1, fc. 873). O radu 11. divizije vidi dok. br. 137.

[12] Misli se na 16. diviziju JA.

[13] Vidi dok. br. 134.

[14] O dejstvu 2. tenkovske brigade vidi dok. br. 135.

[15] Zapoveću Komande artiljerije 1. armije JA O. br. 841 od 7. maja predviđeno je, ukoliko dođe do borbe u samom gradu Zagrebu, la štabovi divizija sva artiljerijska oruđa (sem haubica 122 mm i minobacača 120 mm) dodele, kao prateću artiljeriju, pešadijskim jedini-

— Načelnik odeljenja za veze uspostaviće telefonske linije od štaba armije sa štabovima divizija koje napadaju Zagreb, a sa svima divizijama i Desetim korpusom obezbjediti redovnu radio-vezu.

— Komandant inžinjerije armije organizovaće brzu popravku svih porušenih mostova na komunikacijama koje vode za Zagreb, kao i na komunikacijama na pravcu V i XI divizije.

— Načelnik sanitetskog odeljenja uspostaviće jednu armijsku bolnicu u s. Dugo Selo i Sv. Helena. Jedan prihvatni punkt postaviti u s. Marija Bistrica.

— Komanda pozadine armije vršiće prevoz municije i goriva iz Kloštar Ivanića do divizijskih komandi pozadina, koristeći za ovaj prevoz jedan dio divizijskih kamiona i divizijske transportne kolone.

— *Početak napada:*

Napad na svim pravcima početi 8. maja u 12 časova.

Ugovoreni znaci:

Borbeni znaci:

8. maja **Zagreb — Zastava**

9. maja **Sloga — Sloboda**

Dosadašnji ugovoreni znaci sa avijacijom ostaju i dalje u važnosti.

— Štab armije nalaziće se 8. maja u s. Vrbovec, 9. maja u s. D. Zelina. Po zauzimanju grada štab armije nalaziće se u Maksimiru.

OPSTA ODREDBA:

Postavljeni zadatak sve jedinice imaju da izvrše sa najvećom upornošću i tačnošću.

Po zauzimanju javnih ustanova i nadleštava odmah postaviti stražu i onemogućiti razvlačenje državne imovine.

Po oslobođenju grada straže kod javnih ustanova i nadleštava preuzimaju jedinice X korpusa.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar Pukovnik, **M.[c] Todorović**	M. P. Načelnik štaba General-major, **Milutin Morača**	Komandant, General-la j tnant **Peko Dapčević**

čama, s tim da uvek budu spremna za dejstvo; da komandanti artiljerijskih brigada minobacače 120 mm i haubice 122 mm drže pod neposrednom komandom, tako da i ova oruđa za najkraće vreme mogu otvoriti vatru i pomoći prateću artiljeriju (vidi AVII, reg. br. 49—1/1, k. 715).

DOSTAVLJENO:
Štabu III armije na znanje,
Štabu X korpusa,
Štabu I, V, VI, XI, XXI, 42, 48. divizije,
Štabu Tenkovske i Konjičke brigade,
Komandi artiljerije armije,
Komandi pozadine armije.

O. br. 155/45.

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
N.O.V. JUGOSLAVIJE
O. br. 155
9. V u_ č. 1945.
Položaj

Po prednjem izdata su potrebna naređenja i po istom postupljeno je —

u akta.

Za štab
Šef operativnog otseka
major
Milan Pavlović

BR. 118

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 7. MAJA 1945. ŠTABU 10. KORPUSA ZA UČEŠĆE U NAPADU NA ZAPADNI DEO ZAGREBA[1]

Kopija[2]

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 173
7 maj 1945 god.

DOSTAVLJENO:
Štabu X Korpusa
Štabu III Armije, i
Štabu I Prolet, divizije

ŠTABU X KORPUSA

Naređenjem Generalštaba Jugoslovenske armije, vaš Korpus stavljen je pod komandu ovoga štaba.

Raspored naše armije danas u 16 čas. je sledeći:

XXI i 48 Divizija napadaju Dugo Selo, VI Divizija vodi borbe za s. Božjakovina i Gračac.[3] I Divizija vodi borbe za sela Rakovac i Dobrišće.[4] V Divizija zauzela sela Vinkovec i Salnik i nadire prema komunikaciji Komin — Sv. Ivan Zelina. XI Divizija prešla rijeku Salnik i nadire ka Kominu.[5] 42 Divizija nalazi se u Ivanić Gradu kao armijska rezerva.

Tenkovski bataljon[6] i Konjička brigada[7] takođe se nalaze u armijskoj rezervi.

Ovaj Štab naredio je brzo prodiranje svim divizijama sa krajnjim ciljem likvidacija Zagreba i presjecanje komunikacija koje izvode iz Zagreba na zapad lijevom obalom r. Save.

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 32—2, k. 251.
[2] Dopisano plavom olovkom.
[3] Treba: s. 6. i D. Gračec (7 km severoist. od s. Dugog Sela).
[4] Treba: s. Dvorišće (8 km jugoist. od Sv. Ivana Zeline).
[5] Iz izvoda iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA (vidi dok. br. 137) vidi se da je toga dana 5. brigada 11. divizije napadala na Komin.
[6] Reč je o 1. batalj onu 2. tenkovske brigade.
[7] U pokretu iz s. Lonjice ka s. Dugom Selu (vidi AVII, reg. br. 13—5, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 1. konjičke brigade od 1. do 10. imaja 1945).

48 Divizija napadače Zagreb prostorom lijevo Sava, desno želj. pruga Sesvete — Zagreb.[8]

XXI Divizija napada Zagreb prostorom lijevo do desne granice 48 Divizije, a desno od linije Donji Bukovec — Kazališni trg — Savska cesta, do mosta na Savi.[9]

VI Proleterska divizija napada prostorom lijevo do desne granice XXI Divizije, a desno do linije zaključno s. Remete — Mirogojsko groblje — Jelačićev trg.[10]

I Proleterska divizija napada desno od VI Divizije, obuhvatajući potrebnim snagama i Zagrebačku goru, šireći se u lijevo do desne granice VI Divizije — Kazališni trg — Savska cesta — Most na Savi, a udesno prema situaciji."

V i XI Divizija kreću od Marije Bistrice i s. Grančari tako da XI Divizija likvidira Zabok i teži što prije izbiti na liniju Klanjec — Tuhelj, dok V Divizija od Marije Bistrice skreće na Donju Stubicu i dalje preko Poljanice i Pojatna da presječe komunikacije na prostoru Podsused — Zaprešić, nadirući prema Brežicama. ■

Vi treba da požurite sa obje vaše divizije[12] najzgodnijim pravcem da hitno uhvatite vezu sa desnim krilom I Proleterske divizije[13] i da koordinirajući rad sa njom prodirete skupa sa njom na njezinom desnom krilu, te kako bi i vi napadali zapadni dio Zagreba, šireći se u lijevo do desne granice I Divizije, a u desno presjecajući komunikacije Zagreb — Podsused, držeći pri tome i vezu desno sa V Divizijom.[14]

Radio-vezu hitno uspostavite sa nama i pošaljite nam odmah izvještaj gde se sada nalazite, kojim ste pravcem krenuli, kao i nadalje redovne izvještaje i to što češće.[15]

[8] Vidi dok. br. 138.

[9] Vidi dok. br. 133.

[10] O radu 6. proleterske divizije JA toga dana vidi dok. br. 132.

[11] O tome vidi u dok. br. 131.

[12] Reč je o 32. i 33. diviziji JA.

Prva proleterska divizija JA je preko planine Medvednice (Zagrebačka gora) napadala na Zagreb sa severa.

[14] Misli se na rejon s. Oroslavje — s. Krušljevo Selo — D. Stubica.

[15] U vezi sa zapovešću štaba 1. armije JA Štab 10 korpusa je, svojom zapovešću Str. pov. o. br. 71 od 7. maja, uputio 32. diviziju pravcem s. Kolarec — s. Bisag — s. Žitomir — s. Marija Bistrica, a 33. diviziju iz s. Gregurovoca, preko s. Podrovoca, uputio da se priključi 32. diviziji i za njom krene ka Zagrebu. O izvršenju ove zapovesti vidi AVII, reg. br. 19—1/3, k. 1208 II: bojnu relaciju Štaba 32. divizije, u kojoj se kaže :7. V. 1945 ranim jutrom krenule su naše jedinice u pravcu Kalnika i Prigorja gde je II brigada u s. Erdovecu razbila dvije satnije ustaša. Nakon čega su naše jedinice krenule u pravcu sjeverozapada, preko G. Rijeke do Komina gde je neprijatelj pružio otpor 11. diviziji koja ga je razbila i nastavila sa daljim gonjenje u pravcu Zagorja dok su naše jedinice preko Sesvete ušle u Zagreb», i reg. br. 6—2/1, k. 254: bojnu relaciju Štaba 1. armije, u kojoj se u zaključku

Ovaj Štab nalazi se u Čazmi. Dalji njegov pokret biće na pravcu s. Vrbovec — Sv. Ivan Zelina.

Zapovjest za napad na Zagreb dobićete naknadno.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
Pukovnik,
M.[16] Todorović

M. P.

General-lajtnant,
Komandant
Peko Dapčević

Načelnik
General-major,
Milutin Morača

0.173[17]

45

o operaciji za Zagreb kaže: »neposredno pred zauzeće samog grada X Udarni korpus stavljen je pod komandu naše armije, te pri zauzeću samoga grada imao je zadatak da preko Sljemena izvrši napad sa sjeverne strane na sam grad Zagreb, koordinirajući svoj rad sa I i VI Proleterskom divizijom. Ova operativna ideja je u mnogome uspjela te našim jedinicama polazi za rukom da uniište ostatke 41. nemačke divizije u sjevernim predgradima Zagreba«. Deseti korpus je zadržan u Zagrebu da zajedno sa Zagrebačkom brigadom KNOJ-a održava red (vidi o tome AVII, reg. br. 40—1/1, k. 557: zapovest Štaba 10. Korpusa JA od 10. maja u 3,40, kojom je određen raspored 32. i 33. divizije).

[16] Mijalko

[17] Dopisano olovkom na poledini dokumenta, verovatno u štabu 10. korpusa JA.

BR. 119

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 7. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 5. I 6. MAJA[1]

ŠTAB
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O.br. 92
7 maj 1945 god.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se prepis operacijskog dnevnika za 5 i 6 maj o.g.

5 maj

Neprijatelj[2] u povlačenju pravcem: s. Zdenčec — s. Siščani — s. Kabal — s. Farkaševac — s. Kapela — s. Gradec. Pri povlačenju preko r. Česme porušio je sve mostove (tri) na istoj kod kabalskog mlina. Kod povlačenja neprijatelj je uporan, aktivan sa automatskim oruđem i raspolaže sa većim brojem topova i bacača.

I Jugoslovenska brigada: po zauzimanju s. Štefanje produžila je gonjenje neprijatelja pravcem: s. Zdenčec — s. Siščani i potpuno očistila teren do leve obale r. Česme, odakle je vršila pripreme za forsiranje iste.

Po osposobljavanju mostova za prelaz pešadije II bataljon se u 6.30 časova prebacio preko r. Česme i stvorio mostobran radi prelaza ostalih bataljona i izbio na severnu stranu s. Kabal, gde je dobio vatru s leđa i povukao se na južnu ivicu sela. Ovde su I i III bataljon uvedeni u borbu, prešli u napad, naterali neprijatelja na povlačenje i produžili gonjenje pravcem: s. Kabal — s. Farkaševac — Jelašina šuma — k. 134 — s. Srp. Kapela, kada su nastale žestoke borbe sa neprijateljem koji se probijao od s. Kabal preko šume Bukovac u pravcu s. Habjanovac.

I Krajiška brigada: posle likvidacije s. St. Štefanje produžila je nastupanje pozadi I Jugoslovenske brigade pravcem:

[1] Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 23—3, k. 256.

[2] Nemačka 181. pešadijska divizija i 1. hrvatska udarna ustaško-domobranska divizija (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).

s. St. Štefanje — s. Zdenčec — s. Siščani — s. Kabal — s. Farkaševac — s. Kapela — s. St. Glog. Kod s. Kabal neprijatelj je dao jači otpor i zadržao I Jugoslovensku brigadu, zbog čega se je I Krajiška brigada rokirala u desno[3] radi potpomaganja u likvidaciji s. Kabal. Po likvidaciji s. Kabal brigada je ušla bez otpora u s. M. Markovac i u s. G. Sarampov uhvatila vezu sa delovima XI divizije. Oko 15 čas. brigada je ušla u s. Farkaševac bez otpora. Pri izlazu iz Srp. Kapela neprijatelj je iznenada ispao na raskrsnicu puteva kod crkve, u cilju probijanja ka s. Habjanovac. Ovde je došlo do iznenadne borbe u susretu.

II i III bataljon odmah su se razvili za borbu i kratko vreme, pošto su se snašli otvorili su vatru na neprijateljsku grupu vojnika koja je htela da se dočepa šume Bukovac na zapadnoj ivici s. Srp. Kapela. Ovde je neprijatelj pretrpeo osetne gubitke.

IV Krajiška brigada: u divizijskoj rezervi pozadi I Krajiške brigade u s. St. Štefanje, odakle je produžila pokret pravcem: s. Narta — s. Korenovo — s. Gudovac — s. Raić — s. Farkaševac, gde je zanoćila 5/6 maja o. g.

Art. brigada: pratila je pokrete svoje pešadije i uspešno neutralisala dejstvo neprijateljske artilerije i bacača.[4]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove u pravcu neprijateljske pozadine.[5]

Naši gubici: mrtvih 23, ranjenih 60.

Neprijateljski gubici: mrtvih i ranjenih oko 250. Plen: 22 šarca, 7 bacača, 140 pušaka, deo komore i nešto municije.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije s. Siščani i s. Farkaševac.

Sekcija Čazma 1:100.000.

6 maj

Neprijatelj u povlačenju prema s. Gradec gde se zaustavio i poseo istočnu ivicu s. Gradec i s. Pavlovec. Neprijatelj je prilično uporan i aktivan sa automatskim i teškim oruđem.

I Krajiška brigada: pošto je ovladala s. Srp. Kapela, produžila je gonjenje pravcem: k. 128 — k. 154 — s. Gudovac[6] i prebacila se preko potoka Glogovnica, odakle je vršila obuhvatni napad preko k, 112 na severni deo s. Gradec. U 16 ča-

[3] Vidi skicu u AVII, reg. br. 4—6/4, k. 784.

[4] Artiljerijska brigada je s vatrenih položaja u rejonu s. Laminca dejstvovala po neprijatelju na putu s. St. Stefanje — s. D. Narta (vidi M. Pajević, n. d., str. 561).

[5] Opširnije o tome vidi u izveštaju Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije za 5. maj (tom X, knj. 2, dok. br. 186).

[6] Treba: s. Čugovac (6 km jugozap. od Sv. Ivana Žabno).

sova, potpomognuta artilériskom vatrom, zauzela je s. Gradec, odakle je produžila gonjenje neprijatelja pravcem: s. Gradec — Travnik — s. Gostović — s. Hruškovica, gde se je zadržala i uputila izviđačke delove unapred.

I Jugoslovenska brigada: pošto je ovladala s. Srp. Kapela, produžila je gonjenje pravcem: s. Srp. Kapela — s. Habjanovac — k. 128 — s. Fuka — k. 138 — s. Grabrić — k. 131 — Turk, gde je izvršila prelaz preko kanala Glogovnica, odakle je vršila obuhvatni napad na južni deo s. Pavlovec. U sadejstvu sa I Krajiškom brigadom u 16 časova zauzela je s. Pavlovec. Po zauzimanju s. Pavlovec produžila je gonjenje pravcem: s. Pavlovec — Gjivan — s. Podolci — s. Lukovo, gde se zadržala i uputile izviđačke delove unapred.

IV Krajiška brigada: kao divizijska rezerva u 8.30 časova krenula je nastupnim maršem pozadi I Krajiške brigade i I Jugoslovenske brigade i po zauzimanju s. Gradec i s. Pavlovec smestila se u ova sela, gde je zanočila 6/7 maja.

Art. brigada: pratila je pokrete svoje pešadije i sa vrlo dobrim uspehom potpomagala napad na s. Gradec i s. Pavlovec.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija mitraljirala je i bombardovala ciljeve u neprijateljskoj pozadini.[7]

Naši gubici: mrtvih 46, ranjenih 124.

Neprijateljski gubici: mrtvih i ranjenih 376. Plen: 27 automatskih oruđa i 10 bacača.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije s. Cugovac i s. Gradec.

Sekcija Čazma 1:100.000.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Šef op. otseka, kapetan,
Anton Bal jak

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Br. 993
31. XII 1945. god.

Uz operativna akta. Naknadno protokolisan.

Šef operativnog otseka,
major
Savo Kesić

[7] Više o tome vidi u izveštaju Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije za 6. maj (tom X, knj. 2, dok. br. 188).

BR. 120

ZAPOVEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 7. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA OVLADAVANJE KOMUNIKACIJOM BISAG — KOMIN[1]

STAB XI. NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Broj 170
Dana 7 maja 1945.

Z A P O V E S T
Sekcija Ptuj razm. 1 : 100.000.

SITUACIJA:

Neprijatelj se i dalje povlači ka Zagrebu, koji po izjavi radio-Zagreba neće braniti. Naše snage progone neprijatelja od Save pa do Drave, duž celog fronta.[2]

NAŠ ZADATAK:

Potpuno ovladati komunikacijom Bisag — Komin ovladavši sa položajima i sa zapadne strane ceste.[3] Radi toga

N A R E D U J E M O :

V. BRIGADA:

7. o.m. u 22 časa izvršiće napad na selo Komin,[4] likvidirati ga, zatim selo Šurdovec i Zadrkovec. Po likvidaciji ovih sela ista zaposesti i orijentisati svoje batalj one ka Biškupecu i Žitomiru. Ispred Komina u pravcu Biškupeca postaviti protivkolske pakovske[5] topove radi osiguranja od ovoga pravca.

[1] Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—1, k. 873.

[2] Desno od 11. divizije nastupala je 16. divizija 3. armije JA, a levo 5. divizija JA.

[3] O izbijanju 11. divizije pred Komin vidi AVII, reg. br. 11—1, k. 873: zapovest Staba 11. divizije O. br. 169 od 6. aprila za nastupanje opštim pravcem s. G. Tkalec — ,s. Ledina — Komin; dok. br. 137: Izvod iz Operacijskog dnevnika 11. divizije JA.

[4] Preko Komina se povlačila nemačka 181. pešadijska divizija (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bernia).

[5] Vidi dok. br. 57, objašnjenje 7.

VIII. BRIGADA:

7. o.m. u 2 časa napašće i likvidirati sela Dubovec i Mirkovec i Ričaki.[6] Po likvidaciji pomenuta mesta zaposesti a jedan bataljon sa protivkolskim topom pak orijentisati u pravcu zapada, prema selu Bedenica.

XII. BRIGADA:

7. o.m. u 22 časa izvršiće napad i likvidirati sela Podvorec i Jarek. Po likvidaciji ovih sela sa dva bataljona zaposesti severni deo Jareka i komunikaciju u pravcu Vinčino.[7] Na cesti u visini severae ivice sela Jareka postaviti protivkolske topove »pak«.

ARTILJER. BRIGADA

Dodeliće V-oj brigadi dva protivkolska topa »pak«, VIII-oj jedan i XII-oj dva. Haubički divizion postaviti u blizini sela Radojišće, odakle pomagati brigade po uspostavljanju telefonske veze.

ŠTAB DIVIZIJE:

Nalaziće se u selu Radojišće.[8]

MED. SAN. BATALJON:

U istočnom delu sela Radojišće.

V E Z A :

Referent za vezu uspostaviće odmah telefonsku vezu između Štaba divizije i svih jedinica ove divizije. Pored te* lefonske veze održavati i radio vezu.

NAPOMENA:

Skreće se pažnja da prednji delovi jedinica raketlama pokazuju dokle su dostigli a između pojedinih jedinica da se održava tesna veza.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar-p.pukovnik,
Časlav Božović

Komandant — pukovnik,
Žarko S. Vidović

Načelnik-kapetan,
Rad.[9] Mijušković

[6] Treba: s. Bičaki (2 km severozap. od Komina).
[7] Treba: s. Vinično (8 km severno od Komina).
[8] O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 137.
[9] Rado

ŠTAB VIII. CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE
XI. UD. DIVIZIJE
O.br. 43
7-V-1945. god.
Položaj

Izdata zapovjest štabovima bataljona i jedinicama, pa u akta.

Načelnik — kapetan.[10]

BR. 121

IZVEŠTAJ ŠTABA INŽINJERIJSKE BRIGADE OD 7. MAJA 1945. KOMANDI INŽINJERIJE 1. ARMIJE JA O IZVRŠENIM RADOVIMA NA RECI ILOVI[1]

Š T A B
INŽINJERSKE BRIGADE I ARMIJE J.A.
— Br. 103. —
7. maj 1945. god.
Položaj

KOMANDI INŽINJERIJE I ARMIJE J.A.

Predmet: Izveštaj o završenim radovima na r. Ilovi.

Dostavlja vam se izveštaj o radu Pionirskog bataljona ove brigade na reci Ilovi.

Zadatak: Izrada mostova kod s. Klokočevca i to kod kote 120 i s. Tomašica kod kote 114.

I. *Most na reci Ilovi kod sela Klokočevca,* kota 120

1. Inžinjerskim izviđanjem utvrđeno je da kod s. Klokočevca na reci Ilovi postoji jedan most, koji je mogao podneti opterećenje za pešajce i komoru. Dužina mosta je 18 m, širina 4 m, sa dve stojne potpore i 5 mosnica u rasponu dimenz. 18 X 16 cm. Raspon mosta je 6 m. Patos je u rđavom stanju,

[10] **Nepotpisano.**

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 6—3,. k. 262.**

zbog slabog poveza, a također nekoliko mosnica nisu imale dovoljnu dužinu, tako da je naleganje mosnica na prag bilo vrlo malo i neojačano, zatim su krajnje mosnice nalegale samo na stojne potpore, dok na obalne pragove nisu. Desni obalni prag nije bio dovoljno učvršćen usled slabog naleganja.

2. Širina reke 16,5 m, najveća dubina 2 m, dno muljevito, obale zemlja.

3. Pravac vodenog toka sredinom reke, brzina nije merena, jer nije bilo potrebno izrađivati stojne potpore.

4. Režim reke: vodostanje promenljivo.

5. Jedan deo potrebnog materijala bio je na licu mesta, to j. na već postojećem mostu, a ostala građnja naći će se u s. Klokočevac od meštana na udaljenju oko 1 km.

6. Prilazi mostu: seoski put širine 4 m, u dosta rđavom stanju, koji je za vreme kiše teško prohodan.

Na osnovu inžinjerskog izviđanja odlučilo se da se potrebna građa prevuče iz sela Klokočevac na lice mesta, da se gornji stroj postojećeg mosta rastavi i materijal klasira na obalama, obalni desni prag učvrsti i izgradi most za nosivost od 5 tona. Ovaj rad izvodila je 1 četa.

Izvršenje: prema donetoj odluci izvršila se gradnja mosta za 6 časova. Vreme: kiša koja je otežavala rad.

Prilikom rada neprijateljskog uznemiravanja nije bilo.

II. *Most na desnoj pritoci reke Ilove,* između ove reke i s. Klokočevca

1. Izviđanjem utvrđeno je da je raspon mosta 5 m, sa 5 mosnica dimenzije 24X20 cm. Patosan daskama debljine 5 cm, sa dobro izrađenim povezom, jedna je mosnica nedovoljno nalegala na obalne pragove. Most bi mogao podneti opterećenje do 5 tona sa pojačavanjem navedene mosnice ili zamenjivanjem novom dužnom mosnicom. Most izgrađen po sistemu »proste grede«.

Na osnovu izviđanja odlučilo se: da se izvrši pojačanje mosta na taj način da se ispod kratke mosnice podmetne prag na obe strane i učvrsti gvozdenim klinovima duž. 32 cm. Rad će izvoditi desetar i dva borca.

Izvršnje: U kratkom roku prema odluci izvršeno je pojačanje mosta.

III. *Prekopi na putu između s. Klokočevca i s. Tomašice,*

1. Inžinjersko izviđanje: jednovremeno sa izviđanjem mosta kod s. Tomašice, kota 114. Izviđanjem naišlo se na dva preseka (prokopa) puta, koji su usled kiše prohodnost putem

mnogo otežali. Širina prvog prokopa 2,5 m, dubina 0,70 m, a drugog prokopa širina 6,5 m, dubina 0,8 m. U oba prokopa bila je voda zajedno sa muljem u dubini oko 0,50 m.

Na osnovu izviđanja odlučilo se: da se prvi prokop popuni drvenim oblicama i zemljom, a na drugom prokopu izgraditi propust dužine 20 m — sa sedam mosnica, dimenzije 18 X 16 cm, i patos debljine 5 cm a ostala širina popuni oblicama. Propust da bude izgrađen po celoj širini puta, a u vidu sistema »proste grede«. Ovaj rad će izvoditi jedan vod jačine 20 boraca i rukovodioca. Rad je izvršen prema odluci.

IV. *Most na reci Ilovi kod sela Tomašice,* kota 114

1. Inžinjerijsko izviđanje: Utvrđeno je da je ranije postojeći most miniran. Gornji stroj je potpuno raznet, a također i tri strojne potpore.

Dužina mosta je 24 m, raspon 3 + 6 + 6 + 3 m, širina reke 19 m, a najveća dubina 1,70, visina postojećeg mosta bila je 3,5 m, materijal postojećeg mosta uništen, a onaj deo što je ostao na mestu neupotrebljiv je. Za izradu mosta, mosnice bi se morale doneti iz s. Tomašice od meštana na udaljenju oko 3 km, a ostali potrebni materijal izrađivao bi se obaranjem drveća i izradom iz obližnje šume .

Niže od mosta na otstojanju 300 m izrađen je most sa potrebnim prilazima od inž. bataljona VI divizije.

Na osnovu inž. izviđanja i padom Gareśnice odlučilo se da se ovaj most ne izrađuje, pošto su sve jedinice i komore već prešle.

Stanje bataljona po završetku radova: u punom sastavu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLITIČKI KOMESAR
Major,
St. Vasiljević

KOMANDANT
Major,
Jovan R. Veljković

M. P.

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Br. 263
Str. pov. 13. V 1945. god.

BR. 122

ZAPO VEST ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA ZAGREB[1]

ŠTAB I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O br. 155
8. maja 1945. god.
u 1 čas

Z A P O V E S T

Snage naše armije u brzom nastupanju slomile su spoljne odbrane[2] Zagreba i približile se samom gradu.

Naš zadatak je da usiljenim maršem i energičnim prodorima oslobodimo glavni grad Hrvatske Zagreb u sklopu jedinica naše armije i da nastavimo dalje gornjenje neprijatelja[3] prema austrijskoj granici.

Desno od nas napadače V divizija zaobilazeći grad sa severa selo čučići,[4] komunikacije koje od Zagreba vode prema severozapadu. VI divizija dejstvovaće levo od nas pravcem: Goranec — Jelševec — [G. i D.] Bukovec — Remete — Mirogoj — Jelačićev trg.

Za izvršenje našeg zadatka:

N A R E D U J E M O :

1. — III proleterska brigada odmah će nastaviti dalji prodor pravcem: Sv. Ivan Zelina — Biškupec — G. Psarjevo — Bunjak — Moravče — Markuševac — Bliznec — Graćani — Šestine — Lukšići — Kustošija. Odavde sa zapadne strane grada glavninu snaga postaviti na svim glavnim izlazima grada a manjim delovima po potrebi Ilicom ka centru grada.

2. — I proleterska brigada kretaće se za III brigadom i kao diviziska rezerva zadržaće se severno od Zagreba, u s. Graćani, gde će dobiti zadatak o daljem pravcu dejstva.

[1] **Prepis originala (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 8—2/1, k. 255.**

[2] **Vidi dok. br. 124, objašnjenje 3.**

[3] **Radi se o delovima nemačke 181. i 7, 8. i 9. ustaško-domobranske divizije.**

[4] **To selo nije nađeno na sekciji 1: 100.000. Misli se na presecanje komunikacija koje vode od Zagreba prema s. Zaprešiću i s. Poljanici.**

3. — **XIII proleterska brigada** od s. D. Psarjevo odmah će nastaviti dalji prodor pravcem D. Psarjevo — Crkvena Ves — Kasina — Sopnica — Cučerje — Dubrava — G. štefanovec — Crna Voda — Zvećaj — Prekrižje — Goljak — Pantovčak — do llice a odatle dejstvovati duž ulice i železničke pruge ka Sv. Duhu i železničkoj stanici u Terdici.

4. — **Italijanska brigada** od s. Biškupec nastaviće prodor šumom preko Križevna Bukva — s. Laz a odatle Zagrebačkom gorom na Tomislavov dom,[5] odakle se spustiti ka Zagrebu i postaviti se kao diviziska rezerva u s. Dolje.

5. — **Artileriska brigada** odmah će dodati III brigadi svoj I divizion da je stalno prati i da bude pod komandom štaba brigade do završetka operacija na Zagreb. P.T. divizion odmah po izbijanju na cestu kod s. Biškupec uputiti XIII brigadi kao prateću artiljeriju, koji će biti pod komandom štaba XIII brigade do završetka operacija za Zagreb. II i III divizion i P.A. divizion zadržaće pod komandom štab Artileriske brigade krećući se sa njima najpogodnijim putevima po pravcu III i XIII brigade ali tako da za najkraće vreme mogu otvoriti vatru i ojačati prateću artileriju.

Skrenuti pažnju svim starešinama da artilerija mora biti spremna za dejstvo u svakom momentu, radi čega u ulicama Zagreba topove gurati rukama napred.[6]

Po konačnom ovladivanju Zagrebom divizioni određeni za prateću artiljeriju ući će u sastav Artilerijske brigade.

6. — Štab divizije kretaće se pravcem XIII brigade.

7. — Jedno hirurško previjalište kretaće se pravcem XIII brigade. Jedna armiska bolnica postaviće se u Sv. Heleni.

8. — Štabovi svih brigada preduzeće sve mere da se prodori određenim pravcima vrše najenergičnije i najbrže.

Obzirom na opštu situaciju u kojoj se sve neprijateljske snage povlaće i beže da bi se predale posle već objavljene kapitulacije, ni jedna jedinica ne sme dozvoliti da ju duže zadržavaju neprijateljske zaštitnice. Prodor do Zagreba i u Zagrebu mora biti nastupni marš bez zadržavanja oko pojedinih mesta otpora.

9. — Kod javnih ustanova postavljati straže do dolaska X Korpusa, kojima odmah predavati takve zgrade i ustanove.

10. — Po zauzimanju grada smestiće se I brigada u kasarne kod Trga Kulina bana.

III brigada u kasarni 5. puka.

[5] **Na Zagrebačkoj gori, na vrhu Slemenu, trig. 1035 (severno od Zagreba).**

[6] **O upotrebi artiljerije u Zagrebu vidi detaljnije u zapovesti Komande artiljerije 1. armije JA O. br. 841 od 7. maja 1945 (AVII, reg. br. 49—1/1, k. 715).**

U istoj kasarni smestiće se i artilerija.

XIII Proleterska brigada u rejonu Gradišćanske ulice.

Italijanska brigada u kasarne u rejonu Vukasovićeve ulice.

Štab divizije biće na Sv. Duhu.[7]

11. — Skrenuti borcima pažnju na pravilno držanje u gradu a starešine obavezati na kontrolu uz ličnu odgovornost. Do daljeg naređenja zabraniti izlaz iz kasarne.

12. — Borbeni znaci:

8. maja 1945. godine: Zagreb — Zastava

9. maja 1945. godine: Sloga — Sloboda.

Dosadanji ugovoreni znaci za avijaciju ostaju u važnosti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar, ppukovnik
V.[8] Šćekić s. r.

Komandant, general-major
Vaso Jovanović, s. r.

Da je prepis veran originalu t v r d i :

Š E F
Operativnog otseka, poručnik
Zlatko Vajler

M. P.

[7] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 131.**
[8] **Vlado.**

BR. 123

ZAPOVEST ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA ČIŠČENJE SEVEROZAPADNIH PADINA ZAGREBAČKE GORE I IZBI JANJE NA KOMUNIKACIJU ZAGREB — ZAPREŠIČ[1]

ŠTAB V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE N.O.V.J.
O. br. 91
8 maj 1945 god.
U 24.00 časa

SVIMA JEDINICAMA V UDARNE DIVIZIJE

Položaj

Z A P O V I J E S T
Sekcija Ptuj, Zagreb i Samobor 1 : 100.000.

Naša armija u energičnom nastupanju slomila je spoljne odbrane Zagreba,[2] zajedno sa II armijom[3] danas 8 o.m. oslobodila grad Zagreb.[4]

Neprijatelj se povlači ka severozapadu, a njegovi zaštitni delovi nalaze se na istočnim padinama Zagrebačke Gore.

Zadatak je naše divizije da sa ostalim jedinicama naše armije očisti istočne padine Zagrebačke Gore i da svojim brzim nastupanjem izbije na komunikaciju zapadno od Zagreba.[5]

Za izvršenje prednjeg zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

1. — I Krajiška brigada:

Dejstvovaće sa sadanje prostorije Hrastje — D. Orešje — G. Orešje — Marija Bistrica — D. Stubica — Slatina i dalje na jug ka Savi. Sa zadatkom čiščenja prostorija na svom pravcu.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 21—2, k. 788A.**
[2] **Vidi dok. br. 124, objašnjenje 3.**
[3] **Reč je o 45. diviziji JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 98) i delovima 39. divizije JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 108).**
[4] **Oko 11 časova u Zagreb je prodrla 45. divizija JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 98), a oko 18 časova ušli su u Zagreb i delovi 39. divizije (tom XI, knj. 2, dok. br. 108).**
[5] **Vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 174 od 7. maja 1945 (dok. br. 117) i izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. divizije JA za 7, 8. i 9. maj 1945 (dok. br. 126).**

Levo će se vezati sa jedinicama X Korpusa koje dejstvuju grebenom Zagrebačke Gore, a desno sa IV Krajiškom brigadom.

2. — IV Krajiška brigada:

Dejstvovaće na desnom krilu I Krajiške brigade, čisteći prostoriju na svom pravcu, desno će se vezati sa XI divizijom.

3. — I Jugoslovenska brigada:

Kretaće se za **I** Krajiškom brigadom kao rezerva do s. D. Stubica.

Sa prostorije D. Stubica skrenuti pravcem Kapelščak — Kraljev Vrh — Poljanica i dalje na jug. Čisteći prostoriju na svom pravcu.

Levo se vezati sa jedinicama X Korpusa.[6]

4. — **Art. brigada:**

Sa svojom artilerijom dejstvovaće prema potrebi na pojedinim sektorima.

5. — Šef otseka za vezu organizovaće vezu.

6. — Šef izviđačko-obaveštajnog otseka prikupljaće podatke o neprijatelju.

7. — Šef inžinjerskog otseka dovodiće u ispravnost puter ve i čistiti mine na našem nastupnom pravcu.

8. — Komanda pozadine prebaciće se u prvi mah u s. Kreča Ves, a kasnije u Sv. Ivan Zelinu, prema razvoju situacije, snabdevati jedinice i s nama održavati vezu.

9. — Mediko-sanitarni bataljon prebaciće se u prvi mah u Kreča Ves, a kasnije u Sv. Ivan Zelinu i stalno održavati vezu sa štabom.

Početak napada na prve neprijateljske redove 9 maja 1945 godine u 4 časa.

Borbeni znaci za 9 maj ov.g. **Sloga — Sloboda.**

Štab divizije će se kretati određenim pravcem I Krajiškoj brigadi.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Komandant, general-major
Radomir Babić

ŠTAB
IV KRAJIŠKE BRIGADE
V UDARNE DIVIZIJE N.O.V.J.
O. br. 52
8-V 1945 god.

[6] **Deseti korpus je bio na Zagrebačkoj gori (pl. Medvednica).**

BR. 124

ZAPOVEST ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA ZAGREB[1]

ŠTAB
XXI SRPSKE DIVIZIJE
Pov. op. 63.—
Operativni otsek
8 maja
Br.
u 7.30 čas. 1945 god.

ŠTABU IV — V — XXXI — i ARTILERISKE BRIGADE

Z A P O V E S T [2]

Naša Armija u energičnom nastupanju slomila je spoljne odbrane grada Zagreba[3] i približila se samom gradu.

Zadatak naše Armije je osloboditi glavni grad federalne demokratske Hrvatske i brzo nastaviti gonjenje neprijatelja ka austrijskoj granici.

Zadatak naše divizije je napad na grad opštim pravcem dejstva glavnim drumom s. Sesvete — s. Dubrava — Maksimir — Savska cesta — most na Savi.[4]

Za izvršenje postavljenog zadatka,

N A R E Đ U J E M O :

1. — V brigada dejstvovače zaključno glavni drum sa levim krilom a isključno s. Dobrodol — s. Novaki — s. Donji Bukovec — Maksimirski brijeg — Bukovačka cesta — Zvonimirovna ulica — Kulina bana trg — Zrinski trg — Savska cesta — Most na Savi, sa desnim svojim krilom. Na desnom kri-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 17—1/1, k. 1043.**

[2] **Štab 21. divizije je 7. maja u 19,30 časova, pre nego što je dobio armijsku zapovest O. br. 174 (dok. br. 117), izdao svoju zapovest O. br. 62 za napad na Zagreb, ali po njoj nije postupano, pošto je štab u međuvremenu primio navedenu armijsku zapovest i izdao zapovest O. br. 63, koju objavljujemo.**

[3] **Linija spoljne odbrane Zagreba je bila: s. Marija Bistrica — s. Laz — s. Kašina — s. Sesvete — Sava.**

[4] **Vidi zapovest Štaba 1. armije O. br. 174 od 7. maja 1945 (dok. br. 117).**

lu V brigade dejstvuje VI Proleterska divizija, s kojom održavati tesne veze i sadejstvovati i u borbi.

2. — XXXI brigada napada opštim pravcem između glavne železničke pruge i glavnog druma a po dolasku do železničke stanice levo od Savske ceste pravcem Savski most. Zona širenja: desno glavni drum isključno, vezujući se sa levim krilom V brigade, a levo železnička pruga isključno, vezujući se za desno krilo 48 divizije.

3. — IV brigada je drugi napadni talas i diviziska rezerva a kretaće se glavnim drumom neposredno pozadi prvog napadnog talasa, t.j. V i XXXI brigade. Brigada će biti upotrebljena za borbu naređenjem štaba divizije i prema ukazanoj potrebi.

4. — Komandant artiljerije divizije raspodeliće sve topove, izuzev haubica ako stignu i bacača 120 m.m., kao prateću artiljeriju prvom napadnom talasu, t.j. V i XXXI brigadi i staviti pod njihovom komandom.[5] Artilerija do grada i kroz grad mora se kretati tačno u borbenom poretku prvog napadnog talasa a kroz sami grad na rukama posluge.

Bacače 120 m.m. i haubice, ako stignu, komandant artilerije držače u svojim rukama i u divizijskoj rezervi a za borbu će se upotrebiti prema naređenju štaba divizije i ličnom nahođenju komandanta diviziske artilerije.[6]

Dati konkretna uputstva artiljeriskim jedinicama i obezbediti im snabdevanje municijom, a članovi štaba brigade da se raspodele i pomažu rad štabovima diviziona.

5. — Sve komore brigada i bataljona imaju se kretati pozadi diviziske rezerve na 4—5 kim. do grada a na prilasku gradu komore brigada zaustaviti i smestiti i to: V brigade i Artiljeriske brigade u s. Granešina severno od glavnog druma a IV i XXXI brigade u s. Dubravina[7], Dubac i Retkovac. Kao što je ranije određeno, sa komorskim delovima rukovodiće po jedan član štaba brigade i sa pomenutih mesta snabdevati trupe a dok se grad ne oslobodi komore sa pomenutih mesta nećemo kretati. Komanda pozadine divizije i Med. san. bataljon biće u Sesvetama.

6. — Po ovladavanju sa gradom sve brigade će kretati iz grada na zapad pravcem s. Podsused — s. Brdovec — s. Brežice, gde će slediti dalje naređenje. U koliko ne bi bilo neprijatelja u tim selima se zadržati, a raspored na tim prostorijama regulisaće članovi štabova brigada međusobno, a potom pozvati svoje komorske delove koji da prođu kroz grad i produže za nama u najvećem redu.

[5] i [6] **Vidi dok. br. 117, objašnjenje 15.**
[7] **Treba: s. Dubrava (4 km severoist. od Zagreba).**

Početak napada sa dostignutih prostorija otpočeti danas 8 maja u 12 časova. Do toga vremena izdati zapovest jedinicama, izvršiti raspored i sve pripreme za munjeviti napad — nalet. Štab artiljeriske brigade do toga vremena da postavi oruđa i izabere ciljeve za dejstvo.[8]

Ugovoreni znaci:

Borbeni znaci: za 8 maj Zagreb — Zastava
za 9 maj Sloga — Sloboda

Ugovoreni znaci sa avijacijom: ostaju ranije izdati.

Štab divizije kretače se za diviziskom rezervom glavnim drumom, gde slati kurirske izveštaje i oficire za vezu, a stalno održavati radio i telefonsku vezu.

Opšte odredbe: Postavljeni zadatak sve jedinice imaju izvršiti u potpunosti sa najvećom tačnošću i upornošću.

Po zauzimanju javnih ustanova i nadleštava odmah postaviti stražu i onemogućiti razvlačenje državne imovine.

Po oslobođenju grada straže kod javnih ustanova i nadleštava preuzima X Korpus.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar
p.pukovnik.

M. P.

Komandant — pukovnik*
Vlado M. Bajić

Načelnik — major

[8] Vidi dok. br. 133.

BR. 125

ZAPOVEST ŠTABA 48. DIVIZIJE JA OD 8. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTCINJENIH JEDINICA ZA NAPAD NA ZAGREB[1]

Š T A B
NA 48. DIVIZIJA NA N.O.V. i P.O. NA JUGOSLAVIJA
O. br. 59
8. V. 1945. g.
Položaj

DO ŠTABOVITE NA I, II, XIV, ARTILJER. BRIGA.
I KOMANDANTA NA POZADINATA

Z A P O V E S T
Sekcije: Ptuj, Rogatec, Zagreb i Samobor, razmer 1:100.000

Naša I Jugoslovenska armija slomila je spoljnje odbrane Zagreba[2] i približila se samom gradu.

Zadatak naše Armije je da oslobodi glavni grad federalne Hrvatske i da nastavi gonjenje neprijatelja prema austrijskoj granici.

Naša divizija dobila je zadatak da napada pravcem: s. Resnik — s. Vukomerec — s. Borongajska cesta — Trnje.[3]

Desno od nas biće Lička divizija,[4] a levo od nas nema naših delova. Isto tako ispred nas nema naših delova.

Za izvršenje određenog zadatka, —

N A R E D U V A M E :

1. — U prvi borbeni red biće II, XIV i jedan bataljon I brigade. Drugi delovi XIV brigade biće u rezervi pozadi levoga krila XIV brigade.

2. — II brigada kretaće se pravcem: Dugo Selo — Kopčevac — s. Sop i napasti neprijatelja[5] pravcem: Sop — Hruš-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 23—1/5, k. 1366.**

[2] **Vidi dok. br. 124, objašnjenje 3.**

[3] **Vidi zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 174 od 7. maja 1945 (dok. br. 117).**

[4] **Misli se na 6. proletersku diviziju JA.**

[5] **Osmog maja na pravcu nastupanja 21. i 48. divizije JA nalazila se nemačka 41. pešadijska divizija, na liniji s. Ivanja Reka — s. Kraljevec — s. Lužan — Sv. Helena (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna; reg. br. 1/1a, k. 73A: izjavu komandanta 41. divizije generala Hauzera).**

čica — Ivanja Reka — Resnik — Vukomerec — Borongaj — Podkopanjek — k. 135 — Trnje — između kanala i r. Save.

Ljeva zona širenja zaključno r. Sava, i desno: Kraljevečki lug — Jelkovec (zaključno) — Resnički Gaj (zaključno) — Vukomerec (zaključno) — k. 114 (isključno) — severno od r. Save na oko 700—800 metara — severno od Tmja na oko 200 metara — zaključno sa kanalom koji seče put koji vodi od Zagreba na jug preko r. Save.

Desno održavati vezu sa XIV brigadom, a levo se naslanjati na r. Savu.

3. — XIV brigada, ojačana sa jednim bataljonom I brigade, posle pada s. Kraljevec nastaviće gonjenje neprijatelja opštim pravcem s. Kraljevec — Selnica — Sojnica — Čulinec — Trnava — aerodrom — severno od k. 114 i dalje prema željezničkoj stanici — k. 115.

Zona širenja desno zaključno želj. pruga, sadejstvujući u zauzimanju Sesveta i Retkovca delovima 21. divizije, a levo: Jelkovec isključno — Sopnica (zaključno) — Trnava (zaključno) — Donji Borongaj — k. 114 (zaključno) i dalje desna zona širenja II brigade.

Desno održavati vezu sa 21. divizijom,[6] a levo sa II brigadom.

I brigada (bez jednog bataljona) biće u divizijskoj rezervi i kretaće se pravcem: Dugo Selo — Kraljevec — Dumovec — Sesvete — Sojnica — Resnički Gaj — Vukomerec, t. j. pozadi međuprostora II i XIV brigade, i upotrebiće se po nahođenju štaba divizije. Što se tiče skretanja ove brigade, štab divizije će odrediti da li će skrenuti od Sesveta za Sojnicu ili od Čulinca za Resnički [Gaj], odnosno Trnavu.

Svaka brigada na svom pravcu napada ostaviće najmanje jednu četu u rezervu, kako bi štab brigade mogao sprečiti svaku eventualnost ili pojačati prvi borbeni red tamo, gde se ukaže potreba. No veličinu rezerve svaki štab će odrediti prema svojoj proceni.

Topove 45 mm, kao i pukovska oružja, koristiti do..... ksimuma[7] i približiti ih toliko da svaki pogodak bude siguran.

Prilikom napada na sami grad štabovi brigade i bataljona držače čvrsto jedinice u svojim rukama, čvrsto međusobno povezane, tako da se ne bi desilo rasipanje i razbijanje jedinica. S druge strane biti oprezan da iz kuća, koje su već prošle naše jedinice/ne bi izvestio grupice[8] sakrivene po kućama unele paniku u našu pozadinu. Za to koristiti rezervu.

[6] **Odnosi se na 31. brigadu te divizije (vidi dok. br. 124).**

[7] **Dokumenat je na tom mestu oštećen. Verovatno se misli na korišćenje oružja do maksimuma.**

[8] **Pogrešno; treba: izvesne grupice.**

Na pravcu ovoga napada izolovati eventualna pojedina neprijateljska uporišta blokirajući ih izvesnim delom svojih snaga, a glavninom prodirati. U napadu biti energičan, i sva svoja vatrena oruđa što bolje iskoristiti.

U duhu ove zapovesti komandant artiljerije u diviziji a u saglasnosti u duhu zapovesti.....[9] dobio od komande artiljerije Armije izvršiće raspored svojih oruđa. . . ,[10] ciljeva na dejstvu divizije.

4. — Načelnik otseka za vezu osiguraće telefonsku i radio vezu neprekidno sa brigadama i štabom divizije.

5. — Štabovi brigada će štabu divizije svaki sat dostavljati izveštaj sredstvom koje im stoji na raspoloženju, a po potrebi i češće. Ovo će štabovi brigada shvatiti najozbiljnije.

6. — Načelnik sanitetskog otseka preduzeće mere za blagovremenu evakuaciju ranjenika od brigadnog previjališta do MSB[11] i dalje do Armiskog punkta, koji će se nalaziti u Dugom Selu, odnosno kasnije u s. Marija Bistrica.

7. — Komanda pozadine prebaciće se iz s. Luka u s. Dugo Selo i staraće se o blagovremenom snabdevanju vojske hranom i municijom.

8. — Početak napada biće 3. maja[12] u 12 časova.

9. — Borbeni znaci 8. maja Zagreb — zastava, a 9. maja Sloga — sloboda.

10. — Ugovoreni znaci sa avijacijom ostaju i dalje u važnosti.

11. — Štab divizije kretaće se pravcem: Dugo Selo — Kraljevec — Sesvete — Sopnica, odnosno Čulinec — Trnava — Vukomerec — Donji Borongaj i dalje.

12. — Po zauzimanju Zagreba divizija će se smestiti u kasarne bivšeg željezničkog bataljona kod glavne ž. stanice i u osnovnu školu na uglu trnjanske ceste.

Opšta odredba: Postavljeni zadatak sve jedinice imaju da izvrše sa najvećom upornošću i tačnošću.

Po zauzimanju javnih ustanova i nadleštava odmah postaviti straže i ni po koju cenu ne dozvoliti razvlačenje državne imovine. Za.....[13] štabovi će biti najstrožije uzeti na odgovornost. Po oslobođenju grada straže kod javnih ustanova i

[9] **Tu je dokumenat oštećen. Misli se na zapovest Komande artiljerije 1. armije JA O. br. 841 od 7. maja 1945 (vidi AVII, reg. br. 49—1/1, k. 715).**

[10] **I tu je dokumenat oštećen.**

[11] **Medicinsko-sanitetski bataljon**

[12] **Greška; treba: 5. maja.**

[13] **Tu je dokumenat takođe oštećen.**

nadleštava preuzimaju jedinice X korpusa. Zarobljenim nemačkim vojnicima ne sme se oduzimati nikakva lična sprema osim oružja, a oficirima ostaviti hladno oružje.[14]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Načelnik štaba major
D.[5] Kundačina

Za komandanta pukovnik
Vujadin Popović

Š T A B
NA 1. MAKEDONSKA N.O. UDARNA BRIGADA
Str. pov. br. 30
zaved.
razved. 9. maj 1945.
vo . . . . Časova
na izvršenje

vo »akta«.
N-k na štabot.[15]
poruč.

[14] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 138.**
[15] **Dako**
[16] **Dopisano zelenim mastilom.**

BR. 126

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 9. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE 7, s. I 9. MAJA[1]

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. br. 94
9 maj 1945 god.
U_____č.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se prepis operacijskog dnevnika za 7, 8 i 9. V o. g.

7 maj

Neprijatelj[2] u povlačenju pravcem: s. Pogančec — s. Valetić — s. Polonje — s. Šalovec — s. D. Orešje i pravcem: s. Lipnica — s. Dvorišće — s. Novo Mjesto — Sv. Ivan Zelina — D. Orešje.

I Krajiška brigada: 7 maja u 4.30 časova iz s. Hruškovica produžava nastupni marš pravcem: s. Pogančec — s. Valetić s. Polonje — s. Hrastje.

U svome nastupanju brigada je bila zaustavljena neprijateljskom vatrom sa k. 188 na južnom delu s. Šalovec, ali je ovaj otpor posle kraće borbe savladan i brigada je produžila nastupanje određenim pravcem i ušla bez borbe u s. Valetić.[3] Zatim je produžila nastupanje prema s. Polonje.

I Jugoslovenska brigada: zorom 7 maja produžila nastupanje pravcem: Lukovo — s. Lipnica — s. Dvorišće — s. Novo Mjesto. Pred Kolenicom brigada je bila zadržana od jednog bataljona Nemaca, koji je bio poseo kosu na kojoj se nalazi s. Kolenica. Prvi napad koji je brigada izvršila na ovog nepri-

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 24—3, k. 256.**

[2] **Delovi nemačke 181. pešadijske divizije i 1. hrvatske udarne ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[3] **U nastupanju ka s. Valetiću 1. krajiški! brigadu je podržavala jedna baterija 76 mm s vatrenog položaja u rejonu s. Pogančca (vidi M. Pajević, n. d., str. 562).**

jatelja u 12.30 časova nije uspeo usled jakog otpora i dominirajućeg neprijateljskog položaja. Drugi napad brigada je izvršila u 14.30 časova, obuhvatom sa severne strane, razbila neprijatelja i proterala ga. Zatim je ušla u s. Dvorišće bez borbe.

IV Krajiška brigada: brigada je produžila pokret pozadi I Krajiške brigade pravcem s. Gradec — s. Hruškovica — s. Pogančec — s. Valetić — s. Polonje. U s. Valetić jedna grupa od 150 neprijateljskih vojnika Nemaca i Čerkeza izvršila je prepad na selo (u kome su bile smeštene komore i sanitet IV Krajiške brigade) i uspela da ga zauzme, ali je posle kratkog vremena neprijatelj bio izbačen iz sela od strane naše čete automatičara, uz velike gubitke po neprijatelja. Predveče ovoga dana brigada je izbila na položaj — kosu istočno od Sv. Ivan Zelina: s. Berislavec — s. Topličica Dolnja.

Art. brigada: Sa uspehom je potpomagala gonjenje koje su vršile naše pešadiske jedinice.[4]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija vršila je letove u pravcu neprijateljske pozadine.[5]

Naši gubici: mrtvih 16, ranjenih 80.

Neprijateljski gubici: mrtvih i ranjenih 250, zarobljenih 30.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije s. Pogančec.

Sekcija Čazma 1:100.000.

8 maj

Neprijatelj u otstupanju od s. Šalovec i s. Komin u pravcu s. D. i G. Orešje — s. Zitomir — s. Marija Bistrica — s. D. Stubica.

I Krajiška brigada: do 20 časova brigada je u divizijskoj rezervi kod k. 173 u šumi Mokrica.[6] U 20 časova brigada je produžila sa jednim bataljonom borbeno nastupanje pravcem s. Polonje — s. Hrastje — s. Šalovec — s. D. i G. Orešje — s. Marija Bistrica.

[4] **Artiljerijska brigada se nalazila u s. Vrbovcu, a nastupanje pešadije podržavala je pridavanjem po jedne baterije 76 mm 1. i 4. krajiškoj brigadi (vidi, M. Pajević, n. d., str. 562).**

[5] **Opširnije o tome vidi u izveštaju Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije za 7. maj (tom X, knj. 2, dok. br. 189).**

[6] **S vatrenih položaja u rejonu N. Mjesto — k. 173 (u šumi Mokrici) Artiljerijska brigada je dejstvom pojedinih baterija pomagala pešadiju u borbi sa okruženim neprijateljskim delovima u s. Sv. Ivan Zelini i s. Hrastju (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).**

IV Krajiška brigada: na dostignutom položaju s. Veristavec[7] — s. Topličica Dolnja brigada je zanoćila 8/9 maja. Neprijatelj je u toku noći napustio položaj ispred IV Krajiške brigade i otstupio u pravcu zapada.

I Jugoslovenska brigada: ovaj dan kao i prethodnu noć brigada je upotrebila za čišćenje prostorije s. Kolenica — s. Šalovec — s. Valetić — s. Dvorišće. Zarobila je štab jednog nemačkog bataljona sa komandantom majorom i pet oficira.

Naši gubici: 43 mrtvih i 94 ranjenih.

Neprijateljski gubici: mrtvih 408, ranjenih i zarobljenih 536, među mrtvima pet viših oficira. Plen: jedan top, 7 bacača 81 mm., 45 automatskih oruđa, veći broj pušaka i druge ratne spreme.

Naša avijacija neprimećena.[8]

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije s. Novo Mjesto.

Sekcija Čazma i Zagreb 1:100.000.

9 *maj*

Neprijatelj žurno otstupa bez otpora komunikacijom s. Šalovec — s. D. i G. Orešje — Žitomir — Marija Bistrica — D. Stubica — Krušljevo Selo u pravcu V. Trgovišta.

Naše brigade gone neprijatelja istim pravcem bez otpora, sem pred s. Marija Bistrica, gde je neprijatelj dao manji otpor, ali je od strane I Krajiške brigade posle kratkog vremena bio proteran.

Ovoga dana između 22 i 24 časa brigade su stigle i to:

I Jugoslovenska brigada u s. Stubičke Toplice;

I Krajiška brigada u s. Orosovlje;[9]

IV Krajiška brigada u Krušljevo Selo;

Art brigada u D. Stubicu.

Neprijateljski gubici nepoznati. Plen 1 avion.

Naših gubitaka nema.

Neprijateljska avijacija neaktivna.

Naša avijacija neprimećena.

Vreme vedro i toplo.

[7] **Treba: s. Berislavec (2 km severoist. od Sv. Ivana Zeline).**

[8] **O radu avijacije toga dana vidi izveštaj Štaba sovjetske** 10. **jurišne vazduhoplovne divizije za 8. maj (tom X, knj. 2, dok. br. 191).**

[9] **Treba: s. Oroslavje (3 km severozap. od D. Stubice).**

Mesto štaba divizije u s. D. Stubica.[10]
Sekcija Zagreb 1:100.000.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Šef op. otseka, kapetan,
Anton Baljak

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
Br. 994
31. XII 1945 god.

Uz operativna akta. Naknadno protokolisan.

Šef operativnog otseka,
major
Savo Kesić

[10] **Dnevni izveštaj za 10. maj ne objavljujemo, pošto se divizija toga dana odmarala.**

BR. 127

ZAPOVEST ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE JA OD 9. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH JEDINICA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA KA CELJU'

ŠTAB XI. NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj 172
9. maja 1945.

Z A P O V E S T [2]
Sekcija Ptuj i Rogatec razm. 1:100.000

Situacija: Neprijatelj se povlači ka Celju.[3]
Naš zadatak: Što energičnije progoniti neprijatelja[4] ne dozvoljavajući mu da se organizovano povlači, da sa sobom nosi oružje i materijal s kojim raspolaže. Radi toga

N A R E Đ U J E M O :

VIII. brigada: 10-og o. m. u 1 čas sadašnje prostorije izvršiće pokret pravcem Zabok — Veliko Trgovište — Bezovina — Klanjec — Razvor — Golobinjek, gde se smestiti obezbeđujući se od pravca severa i od pravca zapada.

V. **brigada:** 10. o. m. u 2 časa izvršiće pokret pravcem Zabok — Veliko Trgovište — Klanjec — Kumrovec — Razvor — Dekmerca, gde se smestiti u zapadnom i severnom delu sela. Kontrolisati drum koji je jugozapadno od ovoga sela.

XII. brigada: 10. o. m. u 4 časa izvršiće pokret pravcem Zabok — Veliko Trgovište — Klanjec — Kumrovec, gde se sme-

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 28—1, k. 873.**

[2] **Štab divizije je 8. maja izdao zapovest O. br. 171 za smeštaj i odmor jedinica istočno od Zaboka, na prostoriji: s. Mirkovec — s. Andraševec — s. Bedekovčina, ali po toj zapovesti nije postupljeno, jer se u međuvremenu situacija izmenila, te je 9. maja rađeno po ovoj zapovesti O. br. 172.**

[3] **Počev od 0 časova 9. maja prekinuta je vatra na svim frontovima sem u Jugoslaviji, gde je nemačkim divizijama naređeno da se što pre povuku u »stare granice Rajha« (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[4] **Verovatno se radi o nemačkoj 181. pešadijskoj diviziji i ostacima 5. hrvatske udarne ustaško-domobranske divizije, koji su se povlačili preko Komina i Sv. Ivana Zeline (vidi AVII, reg. br. 17—3, k. 73A: izjavu Jakoba Hermanna; reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

štiti obezbedivši se od pravca Bistrice. Jedan bataljon smestiti u selo Bistrica koji će kontrolisati put za Podsredu.

Komanda pozadine: 10. o. m. u 4 časa izvršiće pokret pravcem Zabok — Veliko Trgovište — Klanjec — Kumrovec — — Razvor, gde se smestiti.

Med. san. bat.: Izvršiće pokret zajedno sa Komandom pozadine i smestiti se u istom selu.

Inžinjer. batalj.: Izvršiće pokret zajedno sa VIII. brigadom. Inžinjeriske čete da idu odmah pozadi čelnog bataljona. Smestiti se zajedno sa VIII. brigadom.

Artiljer. brigada: 10. o. m. u 5 časova izvršiće pokret pravcem Zabok — Veliko Trgovište — Klanjec — Kumrovec — Sv. Katarina — Plavić, gde se smestiti.

Napomena: Sve jedinice na svakih 50 minuta kretanja davaće po 10 minuta odmora. Ne zaboravite na znake u slučaju nailaska aviona.[5]

Štab Divizije u Sv. Katarini.[6]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politkomesar — p. pukovnik,
M. P.

Komandant — pukovnik,
Žarko S. Vidović

Načelnik — kapetan,
Rad.[7] Mijušković

ŠTAB VIII. **CRNOGORSKE UDARNE BRIGADE**
XI. UD. DIVIZIJE
O. br. 45.
9-V-1945. god.
Položaj

[5] **O izvršenju ove zapovesti vidi dok. br. 137.**
[6] **Dopisano mastilom.**
[7] **Rado**

BR. 128

NAREĐENJE ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 10. MAJA 1945. ŠTABOVIMA POTČINJENIH DIVIZIJA ZA GONJENJE NEPRIJATELJA PREMA CELJU I ČIŠĆENJU ZAGREBAČKE GORE

95[2]

S T A B
PRVE ARMIJE
NOV JUGOSLAVIJE
0. br. 177
10. maja 1945. g. u 12 č.

Sve zarobljenike odmah slati k-di grada Zagreba.[3]

Š T A B U V DIVIZIJE[4]

U cilju daljeg čišćenja teritorije prema Celju i Dravogradu od razbijenih neprijateljskih jedinica, raspored divizija i njihovi zadaci su sledeći:

1. — *XI divizija* nastavlja gonjenje neprijatelja pravcem: Tuhelj — Desinić — Šmarje.[5]

Desno od XI divizije nastupaće levokrilne jedinice III armije,[6] čija je leva zona širenja: s. Zabok — Krapinske Toplice zaključno i Šmarje isključno.

2. — *V divizija*, pošto XI divizija izbije na prostoriju Tuhelj, vrši pokret za njom do Tuheljа, a potom pravcem: s. Risvica — s. Miljana — Šmarje — Sv. Jurij.[7]

Obe divizije koristiće sporazumno komunikacije na svojim pravcima za motorizovane jedinice.

3. — *XXI divizija* 10. maja od 13 časova nastavlja gonjenje neprijatelja pravcem: s. Zaprešić — s. Dubravica — s. Stara Vas — s. Sv. Peter — s. Podsreda — s. Pilštanj — s. Planina — Laško.[8]

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 30—1/2, fk. 784.**

[2] **Dopisano crvenom olovkom, verovatno u Štabu 5. NOU divizije.**

[3] **Dopisano mastilom.**

[4] **»V divizije« dopisano zelenim mastilom.**

[5] **O izvršenju toga zadatka vidi dok. br. 141.**

[6] **Reč je o 16. i 17. diviziji JA, koje su nastupale prema Rogaškoj Slatini.**

[7] **O radu 5. divizije JA po ovoj zapovesti vidi dok. br. 139.**

[8] **O gonjenju neprijatelja od strane 21. divizije JA vidi dok. br. 140.**

Dve divizije II armije[9] danas po podne izvršiće pokret iz Zagreba pravcem: Podsused — Brežice i dalje nastavljaju gonjenje komunikacijom na levoj obali Save, dejstvujući na pravcu Zidanog Mosta — Trbovlja.

Zbog pokreta ovih divizija, XXI divizija mora što prije osloboditi komunikaciju do s. Zaprešić. Štab divizije ima da regulише što brži transport pozadinskih dijelova i da se poveže sa čelnom divizijom II armije, da ne bi došlo do nagomilavanja jedinica na komunikaciji.

4. — *48. divizija* 11. maja u 8 časova izvršiće pokret sa prostorije Stenjevec — Bizek — Dolje — Podsused, pravcem XXI divizije i služiće kao neposredna rezerva na tom pravcu.[10]

Štab XXI i 48. divizije moraju biti u neposrednoj vezi.

5. — *I divizija* razmjestiće svoje jedinice u s. Lukšići, Mikulić, Bijenik, Novtić, Završje i G. Vrapče.

XIII brigadu staviće na raspoloženje korpusu narodne odbrane, u koliko ovaj to zatraži.

6 — *VI divizija* smjestiće se na prostoriju s. Remete — Bačun — Dolje — Šestine.

Obe divizije poslaće jača odeljenja da pretresu Zagrebačku Goru i Medvednik[11] i da iste pročiste od bande.

7. — *42. divizija* ostaje na sadašnjoj prostoriji.[12]

8. — *Tenkovska brigada.* Jedan bataljon uputiće u sastav i pod komandu II armije, danas do 14 časova, a ostale jedinice smjestiće u s. Vrapče — na komunikaciju.

9. — *Konjička brigada* smjestiće se u konjičku kasarnu.[13]

10. — *Inžinjerska brigada:* pionirske jedinice uputiće sa XXI divizijom, a minerski bataljon upotrebiti na razminiravanje zagrebačkih aerodroma i na dovođenje istih u punu ispravnost.

11. — *Komanda pozadine* pristupiće odmah prikupljanju zaplenjenog vojničkog materijala po bojištima.

[9] **Odnosi se na 39. i 45. diviziju JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 99). O sadejstvu divizija 2. armije JA u uništavanju neprijateljske grupacije severozapadno od Zagreba vidi izveštaj Štaba 45. divizije od 10. maja i zapovest ovoga štaba od 10. maja 1945 (tom XI, knj. 2, dok. br. 98 i 99); izveštaj Štaba 25 divizije od 15. maja (tom XI, knj. 2, dok. br. 105; izveštaj štaba 39. divizije od 5. juna (tom XI, knj. 2, dok. br. 108).**

[10] **O pokretu 48. divizije JA vidi dok. br. 138.**

[11] **Treba: Medvednicu (planinu severozapadno od Zagreba).**

[12] **Na prostoriji s. Dugo Selo — s. Sesvete (vidi dok. br. 134).**

[13] **U Zagrebu (vidi AVII, reg. br. 13—5, k. 256: izvod iz Operacijskog dnevnika 1. konjičke brigade od 1. do 10. maja 1945).**

Najstrožije se zabranjuje ulazak i kretanje borcima iz naše armije po Zagrebu bez naročite dozvole Štaba Divizije po službenom poslu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar pukovnik, **M.[14] Todorović Milutin Morača** | Načelnik štaba general-major, | Komandant general-lajtnant,

M. P.

ŠTAB
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O.br. 95
10. V 1945. god.

BR. 129

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. ARMIJE OD 11. MAJA 1945. GENERALŠTABU JA O GUBICIMA NEPRIJATELJA U BICI ZA ZAGREB

Š T A B
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 178
11 maj 1945 god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE

Prema nepotpunim podatcima neprijateljski gubitci u bitci za Zagreb, tj. od 5 do 10 maja ov. g. su:

I. U LJUDSTVU:

1. — Mrtvih 10.901
2. — Zarobljenih..... 15.892

Svega: .. 26.793

[14] **Mijalko**

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—1—2, k. 21A.**

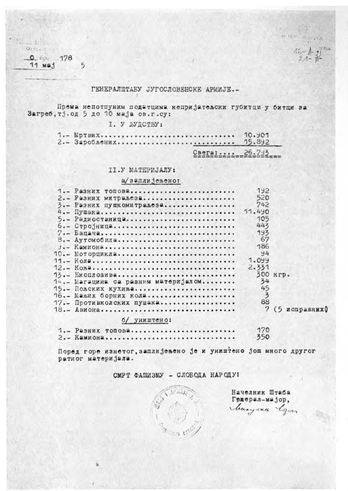

0. 178
11 maj 5

ГЕНЕРАЛШТАБУ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ.-

Према непотпуним додатним непријатељски губици у борци за Загреб,тј.од 5 до 10 маја ов.г.су:

I. У ЉУДСТВУ:

1.- Мртвих..... 10.301
2.- Заробљених..... 10.892
Свега:.....20.193

II.У МАТЕРИЈАЛУ:

а/заплијењено:

1.- Разних топова..... 192
2.- Разних митраљеза..... 520
3.- Разних пушкомитраљеза..... 742
4.- Пушака..... 11.426
5.- Радиостаница..... 30
6.- Стројева..... 445
7.- Бацача..... 43
8.- Аутомобила..... 87
9.- Камиона..... 186
10.- Motocикла..... 94
11.- Коња..... 1.079
12.- Коња..... 2.331
13.- Муниције..... 300 кгр.
14.- Магацина са разним материјалом..... 34
15.- Шаљених кухиња..... 45
16.- Разних борних кола..... 3
17.- Противазионих пушака..... 88
18.- Авиона..... 7 (5 исправних)

б/ уништено:

1.- Разних топова..... 170
2.- Камиона..... 350

Поред горе изнетог,заплијењено је и уништено још много другог ратног материјала.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник Штаба
Генерал-мајор,

Fotokopija dokumenta br. 129

II. U MATERIJALU:

a) zaplijenjeno:

1. — Raznih topova 1 9 2
2. — Raznih mitraljeza 520
3. — Raznih puškomitraljeza . 742
4. — Pušaka..... 11.490
5. — Radiostanica ^ 105
6. — Strojnica 443
7. — Bacača..... 193
8. — Automobila..... 67
9. — Kamiona 186
10. — Motorcikla..... 94
11. — Kola..... 1.099
12. — Konja..... 2.331
13. — Eksploziva..... 300 kgr.
14. — Magacina sa raznim materijalom 34
15. — Poljskih kuhinja 4 5
16. — Manjih bornih kola . 3
17. — Protivkolskih pušaka . 88
18. — Aviona..... 7 (5 ispravnih)

b) uništeno:

1. — Raznih topova 1 7 0
2. — Kamiona..... 350

Pored gore iznetog, zaplijenjeno je i uništeno još mnogo drugog ratnog materijala.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Načelnik Štaba
General-major,
Milutin Morača

BR. 130

IZVJEŠTAJ ŠTABA 1. ARMIJE OD 11. MAJA 1945. GENERALŠTABU JA O GUBICIMA 1. ARMIJE OD 4. APRILA DO 10.MAJA 1945. GODINE'

ŠTAB
I ARMIJE JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Operativno odeljenje
O. br. 178
11maj 1945 god.

GENERALŠTABU JUGOSLOVENSKE ARMIJE. —

U borbama koje je vodila naša Armija od proboja Sremskog fronta, pa uključno sa bitkom za Zagreb, t.j. u vremenu od 4-IV- do 10-V-45 god. imali smo slijedeće gubitke:

1. — Mrtvih 4.751
2. — Ranjenih..... 16.336
3. — Nestalih 158
4. — Kontuzovanih..... 51

Svega: ...21.296

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Načelnik
General-major,
Milutin Morača

P. S. Od ranjenih drugova jedan broj je podlegao ranama

' **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 12—2/2, k. 21A.**
' **Tekst ispod pečata je dopisan mastilom.**

BR. 131

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 1. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MAJA'

Š T A B
I PROLETERSKE DIVIZIJE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
O. broj 160
11 maj 1945

Prepis operaciskog dnevnika
od 1 do 10 maja dostavlja

ŠTABU PRVE ARMIJE
(za operativno odeljenje)

U vezi vašeg naređenja O. broj 164 od 20 decembra 1944 god. i O. broj 182 od 1 januara 1945 godine dostavljamo vam prepis operaciskog dnevnika za vreme od 1 do 10 maja 1945 godine.

1 maj 1945 godine

Raspored neprijatelja ostao je nepromenjen.[2] Neprijatelj je u toku ovoga dana bio neaktivan; dejstvo njegovog oruđa nije se osetilo, izuzev što je iz bacača izbacio 5 mina sa položaja od s. Bujavice u pravcu V brigade XXI divizije.[3] Jedan vod bacača 120 mm neprijatelj je postavio u s. Bujavici.

Liniju položaja koju je držala naša divizija sada su posele jedinice VI i XLII divizije. Jedino jedan bataljon[4] naše XIII

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 12—4, k. 256.**

[2] **Tridesetog aprila u 21 čas počelo je povlačenje neprijatelja na novu odbrambenu liniju Ivanić-Grad — Čazma — Bjelovar — Đurđevac. Položaje nemačke 369. legionarske divizije, koja se povukla na prostoriju s. Berek — s. Šimljana — s. šimljaniea, posele su 8. i 9. hrvatska ustaško-domobranska divizija.**

U 22,30 je trupama saopšteno da je Hitler poginuo na svom komandnom mestu u Berlinu i da je za njegovog zamenika naimenovan veliki admiral Denic (Dönitz) (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bernal.

[3] **Duž zapadne ivice s. Lovske, 12 km jugozapadno od Pakraca (vidi AVII, reg. br. 2—2/5, k. 252, skicu položaja 21. divizije JA 28. aprila u 0 časova).**

[4] **i = Odnosi se na 1. bataljon, na položaju s. Brezine (isklj.) -- s. Lovska (isklj.), prema s. Bujavici, izmedu 42. i 21. divizije JA (vidi AVII, reg. br. 4—2/7, k. 253: skicu položaja 1. armije 1. maja).**

proleterske brigade ostao je u toku dana i noći na položajima istočno od s. Bujavica.

U vezi zapovesti štaba I Armije 0. broj 162[5] od 30. IV. 1945 godine naša divizija — određena kao opšta rezerva — raspoređena na prostoriji:

I Proleterska brigada ostala je na prostoriji Gornji Uljanik — Uljanik i služi kao rezerva na pravcu Poljana — Marino Selo i Poljana — Antunovac. Ova brigada povezana je sa štabom XLII divizije telefonskom vezom.[6]

III Proleterska brigada postavila se u s. Dežanovac i služi kao rezerva na sektoru VI divizije, te je sa njom telefonski povezana.[7]

XIII Proleterska brigada ostala je u s. Kukunjevac, kao rezerva na pravcu desnog krila XXII[8] i levog krila XLII divizije. Održava putem telefona neprekidnu vezu sa štabovima pomenutih divizija.[9]

Italijanska brigada postavila se u s. Petranovci i s. Blagorodovac, kao rezerva na prostoru VI divizije, sa kojom stalno održava vezu putem telefona.

Artiljerijska brigada ostala je na istim položajima i tokom dana nije dejstvovala.

Po naređenju štaba I Armije[10] uputili smo štab III diviziona sa svojom 2 i 3 baterijom u Novu Gradišku. I divizion sa svoje dve baterije i baterijom haubica 122 mm premešten je iz sela Gornja Trnava u Novu Gradišku i stavljen pod komandu štaba III diviziona. U Novoj Gradiški ove baterije smestile su se radi izvođenja nastave prema izdatom im programu rada. Osim toga iz svake brigade upućeno je za Novu Gradišku i u istom cilju po jedan vod minobacača sa potrebnim ljudstvom.

U toku noći 1/2 ov.m. jedan bataljon[11] XIII Proleterske brigade zauzeo je bez borbe s. Bujavicu i k. 212. Na ćelom ovom sektoru neprijatelj je u povlačenju i jedinice XXI divizije preduzele gonjenje istoga[12] a prema naređenju ovoga štaba XIII Proleterska brigada sa svima svojim delovima sa dosadanjih prostorija Kukunjevac — Dobrovac — Bujavica upu-

[5] **Vidi dok. br. 98; AVII, reg. br. 28—3/5, k. 715: zapovest Štaba 1. armije JA O. br. 145 od 1. maja, kojom je određen raspored 1. proleterskoj diviziji JA.**

[6] **Iz s. Brekinske, 14 km severozap. od Pakraca (vidi dok. br. 134).**

[7] **Sa Štabom divizije u s. Tomašici, 15 km zapadno od Daruvara (vidi dok. br. 132).**

[8] **Pogrešno; treba: XXI.**

[9] **Štab 21. divizije JA u s. Livadanima,** 6 **km jugozap. od Lipilca (vidi dok. br. 133).**

[10] **Zapovest komandanta artiljerije 1. armije JA Str. pov. br. 789 od 30. aprila (vidi AVII, reg. br. 39—1/1, k. 867).**

[11] **Vidi dok. br. 133.**

cena je 2 maja ujutru na prostoriju Ploštine — Kapetanovo Polje — Goveđe Polje.

Jedan zarobljen nemački oficir, kojega su zarobile jedinice XLII divizije, dao je sledeće podatke: Štab XLI nemačke divizije, u kojoj se nalazio taj oficir, smešten je u s. Lipovljani, gdje je stigao noću 24/25 ov.m. Prema njegovoj izjavi nije mu poznato koliko će se zadržati na tom položaju, ali svakako neće dugo jer imaju naređenje da se povlače prema Englezima i da se njima predaju. Gebels im je rekao da Rusi i partizani svakog bez razlike streljaju.

XLI nemačka divizija sastoji se od 1230, 1231 i 1232 puka a osim toga u svom sastavu ima Kampf-trupe Klata[13] i Kampf-trupe Predhar,[14] koje su razbijene kod s. Nemci na Sremskom frontu, pa su sada njihovi ostaci prikupljeni. Osim tih jedinica u sastav divizije spadaju jedan bataljon sevemo-kavkaski[15] i jedna ustaška brigada pod komandom generala Mifeka.[16] Cela divizija broji 15.000 ljudi. Komandant divizije zove se general-major Hauzer. Dalje po izjavi toga oficira ustaše i Rusi[17] koji su u sastavu divizije nikada se ne puštaju na osetljiva mesta fronta, jer su u borbi nepouzdani.

Avijacija u toku dana nije dejstvovala.

Pri ulasku u s. Bujavicu imali smo nekoliko gubitaka od nagaznih mina.

Neprijateljski gubitci — nepoznati.

Vreme: kišovito.

Štab divizije u s. Toranj.

Sekcija na kojoj operiše divizija: Pakrac — Bjelovar.

2 *maj 1945 godine*

Ovog dana neprijatelj je potisnut iz s. Bujavica i s. Janja — Lipa[18] i raspored njegovih snaga promenjen je u toliko, što drži liniju južno od s. Poljana — istočna ivica s. Jamarica.

[13] **i [14] Redakcija nije mogla utvrditi na koje se neprijateljske jedinice misli.**

[15] Verovatno 842. severnokavkaski bataljon.

[16] **Mifek je u to vreme bio komandant 3. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 47—2, k. 25: izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA br. 115 od 23. aprila). Pošto se 2. ustaški zdrug nalazio na frontu prema 3. armiji JA, kod Đurđevca, verovatno se ovde misli na ostatke 5. lovačkog zdruga koji su se u to vreme povlačili od Okučana na zdpad i ušli u sastav 4. gorskog zdruga 7. ustaško-domobranske divizije, koja se povlačila ka Čazmi i Ivanić-Gradu (vidi AVII, reg. br. 3—1/3 i 15—2/3, k. 25: izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA br. 120 od 27. aprila i br. 124 od 30. aprila).**

[17] **Misli se na ostatke Ruskog zaštitnog korpusa, koji su se povlačili s nemačkom 41. pešadijskom divizijom.**

[18] **Treba: s. Janja Lipa (15 km zapadno od Pakraca).**

Prema izjavi zarobljenika (III Makedonska brigada zarobila je dva vojnika poljske narodnosti), Nemci[19] su se povukli oko s. Poljana sa položaja još pre dva dana i otstupili prema Zagrebu, njihove položaje sada drže poljske,[20] čerkeske[21] i ustaške jedinice.[22]

Neprijateljska artilerija dejstvovala je povremeno sa pravca od s. Medurić na položaje III Makedonske brigade.[23]

Naša divizija kao opšta rezerva Armije ostala je na istoj prostoriji kao i jučer. Naročitih promena u toku dana nije bilo.

U vezi predstojećih zadataka[24] noću 2 ov.m. izvršili smo pokret sa svima brigadama sa dosadanje prostorije u pravcu s. Pavlovca.

U toku dana nismo imali gubitaka.

Neprijateljski gubitci: nepoznati.

Avijacija nije dejstvovala.

Vreme: oblačno.

Štab divizije u s. Toranj.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Pakrac — Bjelovar.

3 *maj 1945 godine*

U toku dana sve jedinice naše divizije stigle su na prostoriju s. Pavlovac, izuzev Artiljerijske brigade, koja je raspoređena na prostoru s. Dražica.

Neprijatelj je ovog dana posle podne preduzeo otstupanje ka Čazmi i Bjelovaru.

U progonjen ju neprijatelja jedinice nama susednih divizija[25] izbile su danas do mraka na liniju: Popovac — Kostanjevac — Trnovitički Vinogradi — Pločić Vinogradi[26] ne nailazeći na neprijateljski otpor.

Naša divizija po dolasku u s. Popovac[27] zadržala se u istom selu, izuzev III Proleterske brigade koja je izvršila po-

[19] **Radi se o nemačkoj 181. pešadijskoj diviziji.**

[20] **Redakcija nije mogla utvrditi na koje se poljske jedinice misli.**

[21] **Verovatno delovi 8. lovačkog zdruga 3. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 3—1/3, izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA od 27. aprila).**

[22] **Prema s. Poljani (16 km zapadno od Pakraca).**

[23] **Misli se na rad po zapovesti Štaba 1. armije JA O. br. 166 od 2. maja (Vidi dok. br. 107).**

[24] **Desno 5. divizija JA (vidi dok. br. 113) a levo 6. proleterska divizija (vidi dok. br. 132).**

[25] **Treba: s. Ploščički Vinogradi (22 km jugoist. od Čazme).**

[27] **Greška; treba: s. Pavlovac (8 km zapadno od s. Grubišnog Polja).**

kret za s. Dražica sa zadatkom da izvrši prodor desno od M.. Trnovitice. Pri dolasku ove brigade u s. Dražica, neprijatelj se već povlačio sa položaja M. i V. Trnovitica,[28] a III Proleterska brigada nastavila je gonjenje neprijatelja pravcem: M. Trnovitica — Krnjača — Šimljana.

I Proleterska brigada krenula je oko 18 časova iz s. Pavlovac pravcem: Dražica — M. Trnovitica — Šimljanica.

XIII Proleterska brigada krenula je oko 22 časa preko s. Vladisavci[29] za s. V. Trnoviticu.

Italijanska brigada izvršila je pokret u 24 časa iz s. Pavlovca za XIII brigadom.

Artilerijska brigada stigla je do s. M. Trnovitica.

Gubitaka nismo imali.

Neprijateljski gubitci: jedan zarobljen.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu prema V. Trnovitici, gde je prenoćio.

/

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Bjelovar.

4 maj 1945 godine

Neprijatelj[30] koji je u povlačenju zadržao se oko 16 časova na glavnoj komunikaciji Bjelovar — Čazma, držeći sela Daskatica — Vagovina — Gornji i Donji Draganac — Milaševac — Čazma, na kojoj liniji je pružio jak otpor.

Naša divizija u toku dana produžila je gonjenje[31] neprijatelja i to:

I Proleterska brigada, koja je jutros preduzela gonjenje pravcem: s. Šimljanica — Krivaja — Petrička — šušnjara, primila je u 14 časova borbu sa neprijateljem na k. 145. U 16.30 časova ova brigada izvršila je sa dva bataljona napad na kosu (na levu obalu potoka zapadno od k. 145) koja se nalazi severozapadno od s. šušnjara i posle kraće borbe ovladala je pomenutom kosom, neprijatelj se povukao u pravcu s. Daskatica. U 19.45 časova jedan bataljon I Proleterske brigade zauzeo je na juriš s. Daskaticu, odakle se neprijatelj povukao u

[28] **O borbama za s. M. i V. Trnoviticu vidi dok. br. 113.**

[29] **Treba: s. Ladislav (10 km zapadno od s. Grubišnog Polja).**

[30] **Na liniji Čazma — s. G. i D. Draganac 370. puk nemačke 369. hrvatske legionarske divizije «vraže» i ostaci 7. ž. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije, koji su se razbežali s položaja i koje je na toj liniji prihvatio 370. puk; levo, na desnoj obali Česme, 1. hrvatska udarna ustaško-domobranska divizija, a na prostoru Bjelovara grupa »Henke«: 22. i 11. nemačka divizija (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[31] **Po zapovesti Štaba 1. divizije JA O. br. si. od 4. maja u 4,30 (vidi AVII, reg. br. 41—1/1, k. 715).**

s. Zdenčec. Nastavljajući gonjenje neprijatelja ova brigada zauzela je oko 23 časa pod malom borbom s. Vagovina i pod borbom produžila nadiranje za s. Draganac i s. Komuševac, kojima je posle kraćeg vremena ovladala.

III Proleterska brigada stigla je jutros oko 4.30 časova u s. Šimljana. Iznad ovoga sela, na k. 176, naišla je na manju neprijateljsku grupu, koju je jedan njen bataljon napao i brzo proterao. Nastavljajući gonjenje neprijatelja pravcem: Petrička — Martinec — Pješak — k. 191 — Daskatica — Zdenčec — Sišćan, naišla je na neprijatelja u šumi Veliki Grm između k. 180 i k. 191. Posle kraće borbe, u kojoj je ubijeno 11 ustaša, jedan zarobljen i više ranjeno, nastavila je gonjenje neprijatelja u pravcu s. Daskatica. Na ovome pravcu neprijatelj je držao položaje oko k. 145 i na k. 153. Jedan bataljon III Proleterske brigade u zajednici sa I Proleterskom brigadom (koja je napadala k. 145) izvršili su snažan napad na neprijatelja i proterali ga sa pomenutih položaja. Neprijatelj se uz gubitke povukao u s. Daskaticu i s. Štefanje.

XIII Proleterska brigada goneći neprijatelja pravcem: Berek — Martinec — Vagovina naišla je u 17.50 časova na neprijatelja na kosi kod Sv. Franje Ksaver. Pošto je izvršila jak pritisak na neprijatelja, XIII Proleterska brigada ovladala je pomenutom kosom i selom i noću 4/5 ov.m. oko 2.30 časova ušla je u selo Gornji i Donji Draganac, održava stalnu vezu sa VI divizijom.

Italijanska brigada, koja se kretala za XIII Proleterskom brigadom, izbila je u 19.20 časova u s. Bojana, hvatajući veza sa delovima XLVIII divizije, koji su držali položaje zapadno od s. Milaševac — duž reke Bukovine — k. 118 —Jazovšine — k. 150 — Živice — južno od k. 124.

Artiljerijska brigada u toku dana izvršila je pokretza pešadijom pravcem: Dražica — M. Trnovitica — Sv. Jakob— Šimljaniea — Berek — Babinac — Gornja Petrička — Martinec — Bojana. Baterija bacača 120 mm i baterija 76 mm M 27 iz II diviziona stigle su u s. Bojanu oko 18.30 časova i do 19.30 časova postavljene su za dejstvo na istočnoj ivici s. Bojana, odakle su dejstvovale na neprijateljske baterije u s. Vagovini. Neprijateljska artiljerija gađala je položaje XIII brigade i druge brigade XLVIII divizije. Vatrom naših baterija potpuno je neutralisana neprijateljska artiljerija u s. Vagovina. P.T. divizion i haubička baterija I diviziona stigli su u s. Bojana oko 20 časova i postavljeni su na položaje na istočnoj ivici s. Bojana, no nisu dejstvovali. Artiljerijska brigada održavala je vezu telefonski sa XIII i Italijanskom brigadom, a putem kurira sa III brigadom.

Avijacija nije bila aktivna.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 29 ranjenih i 2 nestala.

Neprijateljski gubitci: 54 mrtvih, 114 ranjenih i 4 zarobljena.

Vreme — vedro.

Štab divizije u pokretu prema Daskatici i Dragancu, gde je zanoćio.

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Čazma.

5 *maj 1945 godine*

Neprijatelj je držao jutros položaje na liniji: Kabal — Vukšinac — Čazma.[32] U toku dana on je potisnut sa ove linije i povukao se na položaje: s. Vrbovec — s. Potočec — s. Gradec, gde se dobro utvrdio i organizovao za odbranu. Na ovome prostoru, a prema izjavi zarobljenika, nalazi se 134 nemačka divizija,[33] sastavljena od Nemaca, Poljaka, Čeha i vojnika druge narodnosti.

U zajednici sa delovima VI Proleterske divizije[34] jutros oko 8 časova XIII Proleterska brigada ušla je u s. Čazmu, kojom su posle ovladale žestoke borbe[35] V[36] divizija i XIII brigada.

XIII Proleterska brigada produžila je odmah gonjenje neprijatelja pravcem: Cerina — Dragičevac — Graberec — Zetkan — Dubrava. Oko 13 časova izbila je u s. Dubrava ne nailazeći ni na kakav otpor, a zatim produžila pravcem Markovac — Vrbovec sa zadatkom da ovlada selom Vrbovec. Oko 19.30 časova ova brigada stigla je pod borbom do prvih kuća sela Vrbovec i napala ovo selo sa južne strane. U toku noći vođene su žestoke borbe na ovome prostoru.

I Proleterska brigada u toku dana nastavila je marš pravcem za XIII brigadom. U 14.30 časova stigla u s. Dubrave, a potom nastavila pokret u pravcu s. Vrbovec. Oko 18 časova neprijatelj koji je otstupao od s. Vukšinac, gonjen III Proleterskom brigadom, jednim delom snaga (jačine oko 300 vojnika) povlačio se prema s. Dubravi, računajući verovatno da je s.

[32] **Odnosi se na 1. hrvatsku udarnu ustaško-domobransku, 369. legionarsku i 7. hrvatsku ustaško-domobransku diviziju (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6; Dnevnik majora Berna).**

[33] **Divizija pod tim brojem nije identifikovana na tom prostoru. Prema Dnevniku majora Berna, na tom prostoru se toga dana, od nemačkih snaga, nalazila 181. pešadijska divizija (štab u s. Rakovcu), koja se povlačila ka Zagrebu.**

[34] **Reč je o delovima 2. brigade i jednog bataljona 3. brigade te divizije.**

[35] **Valjda: ovladale posle žestoke borbe.**

[36] **Greška; treba: VI.**

Dubrava još u njihovim rukama. U tom momentu u s. Dubravi nalazile su se naše komore i štab divizije. Jedna četa Italijanske brigade u sadejstvu baterija P.A. diviziona razbile su neprijatelja, koji se povukao u pravcu severozapada.

I Proleterska brigada stigla je pred s. Vrbovec u 19.30 časova i napala ovo selo sa istočne strane, gde se razvila žestoka borba.[37] U toku borbi ova brigada bila je povezana u levo sa XIII brigadom. U toku cele noći vodila se ogorčena borba.

III Proleterska brigada danas oko 6 časova izjutra forsirala je r. Česmu kod Kabalskog mlina i produžila marš u pravcu s. Kabal i Vukšinac. Neprijatelj je držao s. Kabal i III brigada uspela je za vrlo kratko vreme da ga izbaci iz pomenutog sela i da nastavi gonjenje u pravcu s. Ivančana, ali u tome momentu neprijatelj je izvršio protunapad iz šume od potoka Žabnica. Odmah je III brigada orijentisala svoje snage prema neprijatelju, izvršila snažan napad na njega i proterala ga do s. Vukšinac, gde se neprijatelj organizovao za odbranu. Jakim napadom, kojemu je prethodila artiljerijska priprema, neprijatelj je protjeran iz s. Vukšinac i III brigada nastavila je gonjenje u pravcu Dubrava. Neprijatelj se u paničnom bekstvu povlačio jednim delom snaga prema Dubravi, a drugim u pravcu Kapele. Pošto je stigla u s. Dubravu, III brigada nastavila je pokret u pravcu s. Vrbovec.

Jedan bataljon I talijanske brigade izvršio je pokret u toku jučerašnjeg dana za XIII brigadom i stigao oko 19.30 časova na prostoriju Šabac, gde je štitio bok i pozadinu XIII i I brigadi, dok su ove vodile borbu za s. Vrbovec. Ostala tri bataljona Italijanske brigade izvršila su u toku današnjeg dana pokret za Artiljerijskom brigadom pravcem kao XIII i I brigada i stigla do noći u s. Dubrava.

Artiljerijska brigada izvršila je pokret i to: P.T. divizion za XIII brigadom, a II i P.A. divizion kao i svi ostali delovi za I Proleterskom brigadom. Po izbijanju kolone zapadno od s. Ladina, zbog porušenog mosta u s. Koritna, Artiljerijska brigada je kretala dalje pravcem ka s. Markovac, obilazeći porušeni most i izbijajući na prostoriju Konak, gde su P.T. divizion i bacačka baterija sa baterijom 76 mm I divizona postavljeni na položaje i orijentisani ka s. Vrbovec.

Naša avijacija u toku dana bila aktivna i dejstvovala je na neprijateljsku pozadinu.[38]

Naši gubitci: 32 mrtva i 109 ranjenih.

[37] **O borbama za s. Vrbovec u toku 5, 6. i 7. maja vidi skicu u AVII, reg. br. 29—5/3, k. 715.**

38, [39] i [44] **Opširnije o radu avijacije 5, 6. i 7. maja vidi u tomu X, knj. 2, dok. br. 186, 188, 189.**

Neprijateljski gubitci: 342 mrtva, oko 500 ranjenih i 90 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 2 kamiona, 8 kola sa raznim materijalom, 20 šaraca i 8 neprijateljskih kamiona je zapaljeno.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu za s. Dubravu, gde je prenoćio.

Sekcija na koju dejstvuje divizija: Čazma.

6 maj 1945 godine

Neprijatelj je jutros držao iste položaje i sa istim snagama, kao i prethodnog dana.

Naša divizija u toku dana vodila je borbu na prostoru s. Vrbovec i izvršila napad na pomenuto selo i to:

XIII Proleterska brigada u 4.30 časova ujutru izvršila je napad na s. Vrbovec sa južne strane. Tom prilikom uspela je da zauzme železničku stanicu i da prodre do sredine sela, ali je neprijatelj jakim protunapadom uspeo da je vrati iz sela i ona se povukla na položaje južno od pruge i železničke stanice.

Desno od XIII brigade napadala je na s. Vrbovec sa istočne strane I Proleterska brigada. Ona je uspela da priđe do prvih kuća u sela, gdje je vodila ogorčenu borbu.

III Proleterska brigada, koja je ovoga dana u 4 časa ujutru izvršila pokret pravcem: Dubrava — Ladina, kada je stigla na prostor Berek (do propusta zapadno od slova »k« naslova Berek), upućena je prema k. 117 — Potočec — k. 115 — Varoš — Topolovec, sa zadatkom da preseče puteve koji vode u Vrbovec, da otseče neprijatelja u s. Vrbovec od njegove pozadine i da izvrši uništavanje istoga. Ova brigada, nastupajući određenim pravcem, naišla je na neprijatelja na k. 117 istočno za 500 m od reke Stržan. Neprijatelj je na ovim položajima bio dobro utvrđen i njegova jačina broji 2 bataljona 134 nemačke divizije.

Ovoga dana uli časova otpočeli smo napad na s. Vrbovec. Posle snažne artiljerijske pripreme, brigade su izvršile napad na neprijatelja i to:

III Proleterska brigada, pošto je slomila neprijatelja na k. 117, produžila je gonjenje na komunikaciji između s. Vrbovec i s. Potočec. Pošto je prešla ovu cestu, razbila je neprijatelja oko 15.30'časova na komunikaciji Vrbovec — Vrbovečki Pavlovec i postavila svoje snage u pravcu s. Varoš i s. Topolovec, sa zadatkom da jedan bataljon izbije na komunikaciju Celine — Gaj, preseče tu komunikaciju i osujeti povlačenje neprijatelja iz Vrboveca u pravcu zapada. Druga dva bataljona ova brigada je raspodelila na prostoru od komunikacije Gosto-

vie — Vrbovec pa u desno da se veže sa levim krilom bataljona koji se postavio na komunikaciji Celine — Gaj. Borba je nastavljena i u toku noći. Oko 21 čas bataljon III brigade koji je bio na desnom krilu rasporeda napao je na neprijatelja koji se povlačio iz Vrboveca u pravcu s. Gaj. Borba je trajala preko cele noći i neprijatelj je pretrpio velike gubitke.

U toku dana i noći I Proleterska brigada napadala je s. Vrbovec sa istočne strane, a XIII Proleterska brigada sa južne strane.

Italijanska brigada sa dva bataljona bila je oko 14 časova postavljena u šumi južno od Bereka, kao rezerva divizije. Oko 20 časova ta dva bataljona upućena su preko s. Vrbovečki Pavlovec u s. Varoš, gde su stigla oko 24 časa, sa zadatkom kao neposredna rezerva III brigade. Oko 15 časova jedan bataljon Italijanske brigade raspoređen je na k. 117 i upućen je da preko s. Potočec izbije zapadno od k. 115 prema s. Vrbovecu, sa jedne i druge strane puta Vrbovec — Gradec. Desno održava tesnu vezu sa III brigadom, a levo sa I Proleterskom brigadom.

Posle žestokih borbi koje su trajale u toku čitave noći, sve naše brigade ušle su u s. Vrbovec i potpuno ovladale njime do 4 časa izjutra 7 ov.m.

U toku 6 ov.m. Artiljerijska brigada nalazila se do 5 časova na istim položajima, kao i prethodnog dana. U 5 časova baterija pakova iz P.T. diviziona promenila je položaj u rejon Šapca, odakle je neposredno dejstvovala na železničku stanicu, a potom na crkvu u selu i na pojedine kuće organizovane od neprijatelja kao uporišta. U toku celog dana naša artiljerija bila je veoma aktivna i dejstvom haubica zapalila je nekoliko neprijateljskih kamiona, a dejstvom P.T. diviziona likvidirana su mnoga neprijateljska uporišta.

Naša avijacija bila je aktivna i dejstvovala je na neprijateljsku pozadinu.[39]

Neprijateljska avijacija — neaktivna.

Naši gubitci: 600 izbačeno iz stroja.

Neprijateljski gubitci: 370 mrtvih, mnogo više ranjenih i 207 zarobljenih.

Zaplenjeno je: 3 automobila, 5 gumenih čamaca, 27 šaraca, 2 radio-stanice, 260 pušaka, 30 sanduka topovske municije i 12 kola raznog materijala.

Uništeno je: 12 kola i 7 kamiona.

Vreme: vedro.

Štab divizije prenočio je u šumi jugoistočno od k. 117.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Čazma.

Neprijatelj koji je jutros oko 4 časa, pod teškim gubitcima, primoran da napusti s. Vrbovec, povukao se u pravcu s. Rakovac i s. Hudovo prema s. Biškupec i s. Sv. Ivan Zelina.

Naša divizija nastavila je odmah gonjenje neprijatelja:

III Proleterska brigada po zauzeću s. Vrbovec izvršila je pokret pravcem: Celine — Topolovec — Hudovo. Kod s. Hudova neprijatelj[40] je dao žilav otpor i držao je položaj na liniji: Hruškovec — Hudovo — Dvorišće. Desno od III brigade, vodila je borbu V divizija na sektoru: Lipnica — Pogančec — Slatina.[41] Neprijatelj se ogorčeno branio i III Proleterska brigada, koja je preko celog dana vodila borbu, uspela je u 18 časova da napravi prodor zapadno od Hudova i da preseče neprijatelja na dva dela. Iskoristivši ovaj prodor, produžila je energično gonjenje neprijatelja i pod borbom, pravcem: Dvorišće — Novo Mjesto, stigla je do s. Topličica Dolnja, koje je selo zauzela u toku noći. Neprijatelj se povukao i drži Berislavec (k. 182).

I Proleterska brigada po zauzeću s. Vrbovec izvršila je pokret i nastavila gonjenje neprijatelja pravcem: Gaj — Rakovac. Neprijatelj se zadržao u s. Rakovac i ispred sela davao je žestoki otpor. Preko celog dana vođena je borba na ovome prostoru. Noću 7/8 ov.m. I brigada uspešno je izvršila opkoljavanje s. Rakovac i snažnim jurišem uništila je celu neprijateljsku grupu koja se nalazila u tome selu, pri čemu je zaplenjena veća količina ratnog materijala.[42]

XIII Proleterska brigada izvršila je pokret pravcem Celine — Gaj — Dijaneš — Dropčevac[43] — Baničevec. U s. Baničevec stigla je u toku dana bez borbe.

Artiljerijska i Italijanska brigada izvršile su pokret pravcem za I brigadom.

Naša avijacija bila je ovoga dana aktivna.[44]

Neprijateljska avijacija: neaktivna.

[40] Delovi nemačke 181. pešadijske i ustaško-domobranske 1. hrvatske udarne divizije. Nemačka 369. hrvatska legionarska divizija se toga dana povukla na prostor D. Stubice (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).

[41] Toga dana je na sektoru nemačke 181. divizije 5. divizija JA prodirala ka Sv. Ivanu Zelini: 1. jugoslovenska brigada pravcem s. Lukovo — s. Lipnica" — s. Dvorišće — s. Novo Mjesto, a 1. krajiška brigada pravcem s. Pogančec — s. Valetić — s. Polonje — s. Hrastje (vidi dok. br. 126).

[42] U borbama za s. Rakovac 1. proletersku brigadu je neposrednim gađanjem podržavao Protivtenkovski divizion iz s. Brezana (vidi M. Pajević, n. d., str. 562).

[43] Treba: s. Drobčevec (6 km istočno od D. Zeline).

Naši gubitci: 93 mrtva i 140 ranjenih.

Neprijateljski gubitci: uništena jedna bolnica i 300 Nemaca i ustaša. Ima veći broj ranjenih neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno je: 5 topova, nešto bacačke i topovske municije, 20 kola sa sitnim materijalom, 5 motocikla i 10 automobila.

Vreme: kišovito.

Štab divizije u pokretu za s. Dijaneš, gde je prenoćio.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Čazma — Zagreb.

8 maj 1945 godine

Neprijatelj[45] koji je u toku 7 ov.m. razbijen na liniji: s. Rakovac — Hruškovec — Hudovo — Dvorišče, povukao se u pravcu s. Biškupec i s. Sv. Ivan Zelina.

Naša divizija, koja je nastavila gonjenje neprijatelja, stigla je jutros oko 9.30 časova u s. Biškupec i s. Sv. Ivan Zelina, i ovladala njima. Pod borbom, neprijatelj se povukao na položaje k. 175 i k. 182 (Berislavec).

III Proleterska brigada, koja je nastupala pravcem: Dvorišče — Novo Mjesto — Topličica Dolnja — Sv. Ivan Zelina, orijentisala je jedan svoj bataljon prema položajima s. Berislavec — k. 175, a sa dva bataljona ušla je u s. Sv. Ivan Zelina (njeni prednji delovi izbili su kod crkve oko 9.30 časova).

I Proleterska brigada izvršila je jutros marš pravcem: Kreča Ves — s. Šulinec i u toku prepodneva, oko 9.30 časova, bez borbe ovladala je s. Biškupec. Neprijatelj se iz ovoga sela povukao u pravcu s. Berislavec, gde se utvrdio i pruža očajnički otpor.

Italijanska brigada izvršila je pokret za I brigadom do s. Šulinec, a odatle je skrenula za nešto u desno od I brigade i pre podne ušla je u s. Biškupec bez borbe.

XIII Proleterska brigada izbila je u toku prepodneva u s. Psjarevo bez borbe.

U vezi zapovesti štaba I Armije O. broj 174[46] od 7. V. 1945 godine naša divizija preduzela je pokret — usiljeni marš — u cilju da oslobodi glavni grad Hrvatske Zagreb i to:

III Proleterska brigada izvršila je marš oko 13 časova pravcem: Biškupec — Blažev Dol — D. Zelina — Suhodol — Crkvena Ves — Markoviči — G. Kašina — Goranci — čučerje.

[45] Delovi nemačke 181. pešadijske divizije i ostaci 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).

« Vidi dok. br. 117 i 122.

XIII Proleterska brigada izvršila je pokret do s. čučerja pravcem za III Proleterskom brigadom.

Italijanska brigada, sa zadatkom da obezbedi bok divizije, izvršila je pokret pravcem: Bišupec — Križevna Bukva (k. 535) — Laz, a odatle Zagrebačkom Gorom.

I Proleterska brigada ostala je ovoga dana na prostoru s. Sv. Ivan Želina i u toku dana i noći vodila je borbu sa neprijateljem prema s. Berislavec.[47]

Danas do 19 časova stigli smo sa čelom divizije u visinu čučerje — Torine.

Artiljerijska brigada[48] pridodala je svoj I divizion III Proleterskoj brigadi da je stalno prati i da bude pod komandom štaba brigade od završetka operacije na Zagreb.

P.T. divizion dodeljen je XIII Proleterskoj brigadi, kao prateća artiljerija. P.A., II i III divizion zadržani su pod komandom štaba Artiljerijske brigade i izvršili su ovoga dana pokret najpogodnijim pravcima za III i XIII brigadom.

Avijacija u toku dana nije dejstvovala.

Neprijateljski gubitci: 200 mrtvih 181 nemačke divizije i toliko ranjenih.

Zaplenjeno je: 23 motocikla, 3 automobila, 30 bacača, 2 vojna magacina i 1 radio-stanica.

Naši gubitci: 8 mrtvih i 14 ranjenih.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu pravcem: Kreča Ves — Biškupec, a odatle pravcem za III brigadom.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Zagreb.

9 *maj 1945 godine*

Naša divizija nastavila je ovoga dana marš pravcem:

III Proleterska brigada preko s. Popovec izbila je u 8 časova u prostor s. Deščevec. Velika neprijateljska kolona koja se povukla pravcem: Sesvete — Granešina — Miruševce[49] — Dubrava — Markuševac, zadržala se na prostoriji Dubrava — Markuševac, iz razloga što je napadnuta od naših jedinica. Jačina ove neprijateljske kolone je jedna divizija Nemaca i jedna

[47] Zapovešću »Štaba divizije O. br. 155 od 8. maja (vidi dok. br. 122) bilo je predviđeno da 1. brigada nastupa iza 3. brigade, kao divizijska rezerva.

[48] Ta brigada je pravcem s. Kreča Vas — s. Jesenovac prebačena u s. D. Kašinu, pozadi 3. proleterske brigade (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).

[49] Treba: s. Miroševec (5 km severoist. od Zagreba).

divizija ustaša.[50] III Proleterska brigada napala je jednim bataljonom na neprijatelja između s. Markuševac i Dešlevac,[51] ali je neprijatelj u prvom momentu uspeo da odbije napad ovog bataljona. Potpomognut neposrednim dejstvom naše artiljerije ovaj bataljon III brigade ponovo je napao neprijatelja u sadejstvu sa delovima Italijanske brigade; tom prilikom, naši su razbili ovu neprijateljsku kolonu tako da se neprijatelj uz ogromne gubitke raspršio po šumama. Naročito je tom prilikom dobro dejstvovala naša artiljerija, koja je bila postavljena na prostoru s. Bidovec[52] i koja je precizno gađala neprijateljske položaje i neprijateljsku kolonu duž ceste: Zagreb — Zagrebačka Gora. Druga dva bataljona III brigade izbili su u 3 časa u s. Šestine.[53] Neprijatelj je u tome momentu nastupao od pravca Gračani — Zvečaj, ali je na vreme primećen i oba bataljona III brigade raspoređili su svoje snage na pogodne položaje. Istovremeno jedan domobranski major predao se sa 309 domobrana i kako se neprijateljska kolona sve više približavala, ovaj domobranski major sa domobranima raspoređen je na levom krilu naših bataljona i upotrebljen je u borbi protiv neprijatelja. Posle duže borbe, neprijatelj je u prvom času uspeo da ovlada nekim uzvišicama iznad s. Šestina, ali upotrebom bacača koje su zapljenili ova dva bataljona, neprijatelj je obasut tako jakom vatrom, da se neprijatelj morao povući i naši su ponovo ovladali k. 291. Napad na neprijatelja je nastavljen i, potpomognuti preciznom vatrom iz bacača, ova dva bataljona III brigade uspela su da do 21 čas razbiju neprijateljsku kolonu, koja se raspršala po šumama. U ovoj borbi oko 14 časova stigao je na levo krilo rasporeda III brigade i jedan bataljon XIII brigade. Jačina neprijatelja bila je preko 5.000 vojnika a sastojala se od Nemaca, ustaša — bobanovaca[54] i nešto domobrana.

[50] Radi se o ostacima ustaško-domobranske 7, 8. i 9. hrvatske divizije, koji su napustili položaj na liniji s. Rakovac — s. Sv. Helena, i o nemačkoj 181. pešadijskoj diviziji, koja se povlačila ka D. Stubici. Usled napuštanja položaja od strane 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije morala se i nemačka 41. pešadijska divizija povući s položaja s. Ludan — s. Kraljevec — s. Ivanja Reka (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bema).

[51] Treba: s. Dešćevec (6 km severno od Zagreba).

[52] Treba: s. Vidovec (8 km severoist. od Zagreba).

[53] O dejstvima 1. proleterske divizije JA 9. maja vidi skicu u AVII, reg. br. 30—8/3, k. 715.

[54] Radi se o ostacima 5. hrvatske ustaško-domobranske divizije, čiji je komandant bio Rafael Boban (vidi AVII, reg. br. 3—1, k. 1340). Oni su se, pod pritiskom 16. brigade 25. divizije 2. armije JA, 8. maja kroz Zagreb povukli na Zagrebačku goru (pl. Medvednica) (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 105).

XIII Proleterska brigada izvršila je marš pravcem: Čučerje — Bačun — Dolje i stigla u s. Gračani.

Italijanska brigada, nastupajući padinama Zagrebačke Gore, izbila je do podne na vrh Slemena (k. 1035) i pod manjom borbom nastavila je pokret i ovladala k. 869 i k. 846. Zapadno od k. 869 postavila je jedan bataljon, jer je osetila kretanje neprijateljskih snaga na tome pravcu.

III Proleterska brigada prikupila se u toku noći u s. Šestine, gde je zanoćila.

I Proleterska brigada krenula je jutros iz s. Sv. Ivan Zelina pravcem: D. Zelina — Belovar — Popovec — Sesvete — Maksimir i oko podne ušla u Zagreb. Smestila se u Jelenovac na periferiji grada.

Artiljerijska brigada izvršila je pokret za XIII Proleterskom brigadom pravcem: s. Kašina — s. Goranci — s. čučerje — s. Dubrava. Kad je izbila zapadno od s. Cučerja, a pošto je III Proleterska brigada bila već u borbi sa neprijateljem, postavila je oruđa na položaje gde su se zatekli. Dva topa 76 mm ZIS, dva topa 76 mm M 27 i jedan protivavionski top izbačeni su unapred i postavljeni na kosi zapadno od s. Trstenik, za neposredno gađanje. Naša artiljerija gađala je tokom dana neprijateljske kolone u otstupanju na putu: Dubrave — Markuševac — Bačun — Dolje — Gračani i tom prilikom uništila mnogobrojni neprijateljski materijal. Pošto je slomljen svaki neprijateljski otpor, u 19 časova divizioni su skinuti sa položaja i brigada je produžila pravcem: s. čučerje — s. Granešina, gdje su divizioni zauzeli osmatrajuće položaje i zanočili.

Avijacija u toku dana nije dejstvovala.

U toku ovoga dana gubitci su sledeći:

Naši: 16 mrtvih, 44 ranjenih i 1 nestao.

Neprijateljski: 1.207 mrtvih, oko 1.400 ranjenih i 630 zarobljenih Nemaca, ustaša i domobrana.

Zaplenjeno je i oštećeno: 187 moto-vozila, od kojih 130 kamiona sa municijom, oružjem i ratnom opremom, 1060 kola sa ratnim materijalom, 52 topa raznoga kl., 63 bacača, 133 šarca, 1200 pušaka, 133 radio-stanice, 3 kamiona i 3 kola puna telefona i telefonskog materijala, 2 bornih kola i 15 poljskih kuhinja. Materijal nije bio potpuno izbrojan, a ostalo ga je na terenu mnogo oštećenog, a sakupljan je kako od jedinica VI divizije, tako i od ostalih jedinica i Sabirne čete Armije, koje svi nailazile tim putem.

Vreme: vedro.

Štab divizije u pokretu na pravcu XIII i III brigade.

Sekcija na kojoj dejstvuje divizija: Zagreb.

10 maj 1945 godine

U toku ovoga dana pojedine i manje razbijene neprijateljske grupe nalazile su se po šumama u raznim pravcima severno od Zagreba. Jedna manja grupica neprijateljskih vojnika zadržala se u s. Krvarić. Najjača neprijateljska grupa kretala se u pravcu Slemena u cilju da se probije prema severozapadu.

Italijanska brigada, koja se nalazila na Slemenu i koja je po našem naređenju trebala da se spusti u s. Dolje, primetila je ovu jaču neprijateljsku kolonu i odmah je napadala. U ovoj borbi neprijatelj je razbijen i pretrpio velike gubitke.

XIII Proleterska brigada nalazila se na prostoriji Bijenik i na položaju k. 280. Jedan njen bataljon nalazio se na prostoru Dedići — Prekrižje. U toku prepođneva ova brigada vodila je borbu sa manjim neprijateljskim grupicama kod s. Mikulić — k. 420. Neprijatelj je dao slab otpor i bio je za kratko vreme razbijen i raspršen po šumama, tako da su naši u 8.10 časova ovladali s. Mikulić i k. 420. U 15 časova XIII brigada smenjena je sa položaja od I Proleterske brigade i povučena u Zagreb za garnizonsku službu.

U vezi naređenja štaba Armije O. broj službeno od 10 maja 1945 godine, u toku današnjeg dana[55] razmestili smo naše jedinice na prostoru i to:

I Proleterska brigada smenila je XIII brigadu i smestila se na prostoru Bijenik, Novtić, Fratršica, Završje, Gorenci. Štab brigade je u s. Gorenci.

III Proleterska brigada na prostoru: Prekrižje, Mikulić, Lukšići. Štab III brigade je u s. Lukšićima.

XIII Proleterska brigada razmeštena je u Zagrebu za garnizonsku službu u kasarnama »Zrinjski«. Štab brigade nalazi se u ulici Ilica broj 104.

Italijanska brigada smestiće se sutra ujutru na prostoru: G. Vrapče.

Artiljerijska brigada nalazila se danas na položaju: P. A. i P. T. divizion u rejonu G. Prekrižja, a I, II i III divizion u rejonu bezimene kote zapadno od G. Prekrižja. II divizion orijentisan je prema Zagrebačkoj Gori, dok su ostali divizioni orijentisani u zapadnom i severozapadnom pravcu. Sa ovoga prostora, Artiljerijska brigada sa svim svojim jedinicama prebaciće se i smestiti sutra ujutru u Kustošiju.

Komanda pozadine divizije i M. S. B. 15 nalaze se u Zagrebu (Ulica sv. Duha).

Avijacija u toku dana nije dejstvovala.

[55] **Po naređenju Štaba divizije br. 282 od 10. maja (vidi AVII, reg. br. 30—4/3, k. 715).**

Neprijateljski gubitci: 164 mrtvih i 558 zarobljenih.

Zaplenjeno: veća količina sanitetskog materijala, 4 kamiona, 1 motocikl i veći broj kola i konja.

Uništeno: 1 top, 4 šarca, 3 radio-stanice, 3 telefona i drugog ratnog materijala.

Vreme: vedro.

Štab divizije u Zagrebu na Ksaveru (Jandrićeva ulica broj 1).

Sekcija na kojoj divizija dejstvuje: Zagreb.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

2^ štcib
ŠEF OPERATIVNOG OTSEKA,
M. P. major
Milan Pavlović

BR. 132

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 6. PROLETERSKE DIVIZIJE OD 11. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MAJA'

ŠTAB VI PROLETERSKE DIVIZIJE
»NIKOLA TESLA«
Op.br. 130
11 maja 1945 godine

Dostavlja se izvadak iz operacijskog dnevnika za vreme od 1 do 10 maja 1945 godine

ŠTABU I ARMIJE
— Operativno odeljenje —

1 maja 1945 godine

I Brigada se nalazila u selu Krištelovcu. U 7 časova Brigada je dobila naređenje da se prebaci u selo Tomašicu i odatle sa dva bataljona napadne na selo Zdenčac, dok je jedan

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 13—2, k. 256.**

bataljon ostavljen kao diviziska rezerva. Do borbe sa neprijateljem[2] nije došlo pošto je neprijatelj otstupio iz sela Zdenčaca.

II Brigada drži položaj istočno od reke Ilove. Neprijatelj je napustio svoje položaje i Brigada preko sela Klokočevac ulazi u Palešnik gde nailazi na neprijateljski otpor i poseda položaj prema šumi Pašijanski gaj. U 21 čas jedan bataljon vrši napad severno od sela Pašijanski, kota 129. Jedan bataljon je neposredna rezerva bataljona koji napada, a jedan je u brigadnoj rezervi.

III Brigada se nalazila na položaju na prostoriji Tomašica do šume Zabare istočno, u 16 i 40 časova neprijatelj je počeo da se povlači i Brigada je odmah krenula za njim, pri čemu je došlo do borbe. Neprijatelj je uporno branio položaj Zdenčac — Garešnica •— reka Ilova (most).

Artileriska brigada: naša artilerija nije dejstvovala.

Neprijateljski gubitci: 26 mrtvih.

Zapjenjeno: 1 ruski šmajser, 1 ruski puškomitraljez, 2 sanduka mina za bacač 81 mm i 2 sanduka mina za bacač od 50 mm.

Naši gubitci: 4 ranjena.

Vreme hladno i kišovito. Neprijateljske avijacije nije bilo, kao ni naše.

Štab divizije se nalazio u selu Tomašici.

2 *maj 1945 godine*

I Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. Neprijatelj je vršio tri napada na položaje jednog našeg bataljona ali bez uspeha. Brigada je dobila zadatak da se probije kroz neprijateljsko uporište Zdenčac sa ciljem presecanja komunikacije selo Garešnice — Bjelovar. Napad nije uspeo jer je neprijatelj bio vrlo uporan.

II Brigade dva bataljona su napadala na neprijateljske položaje u pravcu šume Pešijanski gaj. Neprijatelj je davao jak otpor. Jedan od bataljona ovladao je železničkom stanicom Palešnik. II bataljon je ovladao kotom 146.

[2] **Ustaško-domobranska hrvatska 7. divizija (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna). Ova divizija je imala 1. i 4. gorski zdrug, 7. topnički sklop, četu za vezu, pionirski, izviđački, oklopni i žandarmerijski vod, veterinarsku četu i četu regruta, ali je, usled teških gubitaka, bila prepolovljena (vidi AVII, reg. br. 11—3/3, k. 25: izveštaj Obaveštajnog odeljenja Štaba 1. armije JA br. 118 od 25. aprila). Prema izveštaju istog odeljenja br. 124 od 30. aprila, u sastav 4. gorskog zdruga 7. ustaško-domobranske divizije ušli su ostaci 8. lovačkog zdruga 3. ustaško-domobranske divizije, te je 4. zdrug imao oko 1500 ljudi (vidi AVII, reg. br. 15—2/3, k. 25).**

III Brigada se nalazila na položaju Zdenčac — Garešnica, kota 113 i sa manjim snagama preko reke Ilove. Borba se preko dana nastavila. Neprijatelj je počeo protivnapadom na naše snage. Protivnapadom naših snaga isti je odbijen na polazne položaje. U toku noći vršili smo napad na neprijateljska uporišta i uspeli da ih osvojimo.

Artileriska brigada: artilerija je bila aktivna, jedna baterija lovačkog diviziona[1] poseda položaj na istočnoj strani sela Palešnik odakle pomaže napad pešadije.

Neprijateljski gubitci: 57 mrtvih. Naši gubitci: 8 mrtvih i 49 ranjenih.

Gubitaka u materijalu ni plena nije bilo.

Vreme oblačno.

Neprijateljske avijacije nije bilo kao ni naše.

Štab divizije u selu Palešniku.

3 maj 1945 godine[2]

I Brigada drži isti položaj kao i prethodnog dana. Vode se oštre borbe. Neprijatelj je vršio više napada ali bez uspeha. Brigada je dobila zadatak da u 10 časova vrši pritisak na selo Pašijan[3] i da time olakša prodor desnom krilu naše Divizije. Naš pritisak na neprijatelja bio je tako jak da se pretvorio u opšti napad tako da smo svim svojim snagama krenuli u pravcu sela Pašijana,[3] a jednim bataljonom napali šumu Brestovac. Uspeli smo da uđemo u selo Veliki i Mali Pašijan. Neprijatelj se ispred nas naglo povlačio. U 15 časova jedan bataljon je upućen u pravcu sela Garešnice da zajedno sa još jednim našim bataljonom očisti šumu Brestovac i pomogne našoj III brigadi u likvidaciji sela Garešnice. Ostale snage brigade krenule su u pravcu sela Popovac s tim da se tu kratko vreme zadrže.

II Brigada. Borba od prethodnog dana produžena je ali se kroz Pašijanski gaj nije moglo prodreti. U 8 časova Brigada je otpočela novi napad i oko 12 časova ovladali smo selom Veliki Pašijan. U 19 časova ovladali smo selom Popovac. Brigada je zanočila u selu Popovac.

III Brigada se nalazila na istim položajima kao i prethodnog dana. Uli časova primećeno je kod neprijatelja ko-

[1] **Radi se o 1. bateriji Protivtenkovskog diviziona, koja je dejstvovala s vatrenog položaja na severoistočnoj ivici s. Palešnika, i o Teškom divizionu, koji je s vatrenog položaja iz rejona s. Tomašice tukao neprijateljske baterije u južnom delu s. Pašijana i dejstvovao pri odbijanju neprijateljskog protivnapada ka s. Kajgani (vidi M. Pajević, n. d., str. 558).**

[2] **Toga dana (po naređenju Štaba 1. armije JA O. br. 168 od 2. maja) štabu 6. proleterske divizije potčinjena je 48. divizija JA, koja je u 10 časova stigla u s. Hercegovac (vidi dok. br. 138, objašnjenje 10).**

[3] **Treba: s. V. i M. Pašijan (4 km severno od s. Garešnice).**

lebanje i povlačenje sa položaja pošto su naše snage koje su se nalazile na desnom krilu presekle komunikaciju Garešnica — Bjelovar. Odmah je otpočet napad na selo Garešnicu, koja je likvidirana u 18 časova. Brigada je dobila zadatak da se sa prostora Garešnica sa svim svojim delovima prebaci u selo Popovac.

Artileriska brigada: artilerija je bila aktivna. Tukla je neprijateljska uporišta kod fabrike u selu Zdenčac i u šumu Brestovac.

Vreme kišovito. Neprijateljski gubitci: 215 mrtvih, zarobljenih 32. Zaplenjeno: 18 pušaka, 3 pištolja, 2 topa 37 mm, 3 šarca, 1 puškomitraljez »Brno«, 67 granata za top 37 mm. Naši gubitci: 22 mrtva, 99 ranjenih, 25 nestalih. Uništeno oružje: 1 protivavionski mitraljez, 2 ruska puškomitraljeza, 10 pušaka, 8 automata i 1 bacač od 50 mm.

Neprijateljske avijacije nije bilo kao ni naše.

Štab divizije u selu Palešniku i Popovcu.

4 maj 1945 godine

I Brigada je dobila zadatak da se krene sa prostorije sela Popovca na prostoriju sela Milaševca. Naišli smo na neprijateljske zaštitnice/ u selu Samarici. Posle kratke borbe neprijatelj je proteran a zatim smo produžili pokret prema određenom cilju. Stigli smo na prostoriju Grabovca[8] u 10 časova, gde je dobiveno naređenje[9] da sa Brigadom napadnemo istočni deo Čazme i presečemo komunikaciju Čazma — Bjelovar. Napad je otpočeo u 13 časova sa sela Grabovnice i sela Miloševca. U 15 časova jedan naš bataljon uspeo je da izbije na komunikaciju i da upadne u neprijateljsko uporište Čazmu, gde su vođene ulične borbe. Neprijatelju je uspelo da probije iza naših redova i tada je upotrebljena rezerva. Neprijatelj je vršio česte protivnapade te je tako došlo do žestoke borbe. Neprijatelj je imao nameru da odbaci naše snage i da obezbedi povlačenje njegovih snaga iz Bjelovara. U 20 časova neprijatelj jakim snagama nadire iz Bjelovara[10] i uspeva da izmanevriše naše desno krilo i napadne na bok naših snaga. Ovo je pro-

J Delovi 370. pešadijskog puka nemačke 369. hrvatske legionarske divizije i ostaci 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/Sa, k. 6 Dnevnik majora Berna).

[8] **Treba: s. Grabovnica (3 km istočno od Čazme).**

[9] **Redakcija ga nije našla u AVII.**

[10] **Verovatno delovi 5. hrvatske ustaško-domobranske divizije, koji su se toga dana povlačili iz Bjelovara, u koji su u 20 časova prodrle jedinice 16. i 17 divizije 3. armije JA (vidi *Završne operacije*, str. 681, 682).**

uzrokovalo povlačenje do naših polaznih položaja, gde smo se ponovo sredili i tada izvršili kontranapad koji je uspeo.

II Brigada. U 2 časa po ponoći Brigada je krenula pravcem Gornja Gareśnica — Samarica — Mikloviš[11] — Grabovnica. Oko 10 časova naišli smo na otpor neprijatelja od mjesta Čazme. Uspeli smo da ovladamo mjestom osim nekoliko kuća u južnom djelu. Uveče neprijatelj je vršio protivnapad od sela Bosiljeva i komunikacijom Bjelovar — Čazma te nas je tako prisilio da se povučemo iz Čazme.

III Brigada je dobila zadatak da se sa svim djelovima prebaci preko Samarice — Gučani[12] — Grabovnica prema Čazmi. U putu je dobijeno naređenje da se Brigada smjesti na prostoru Gučani[13] — Grabovnica jer se neprijatelj još nalazio u Čazmi.

Artileriska brigada: naša artilerija bila je aktivna pomažući napad naše pješadije prilikom zauzimanja mjesta Čazme.[14]

Neprijateljske avijacije nije bilo kao ni naše.

Vreme lepo.

Gubitci neprijatelja: 185 mrtvih, 20 zarobljenih.

Naši gubitci: 50 mrtvih, 74 ranjena i 32 nestala.

Zaplenjeno: 1 protikolski top, 1 teški bacač, 2 šarca, 1 šmajser, 28 pušaka, 5 pištolja, 1 radio-stanica i 1 telefonska centrala, 4 telefona.

Izgubljeno materijala: 3 teška mitraljeza, 7 puškomitraljeza, 6 šmajsera.

Štab divizije u selu Grabovnica.

5 maj 1945 godine

I Brigada. U 2 časa izvršili smo napad sa dva bataljona, u kome nam je uspelo povratiti izgubljene položaje, i u 5 časova smo izbili na komunikaciju Čazma — Bjelovar.[15] Posle manje borbe ušli smo u selo Gornji Draganac i selo Vagovinu. Uli časova Brigada je dobila naređenje da krene pravcem Čazma — Vrbovec sa pravcem Čazma — Cerina — Mostari — Poljana — Vrbovec. Stigli smo na prostoriju sela Poljane.

[11] **Treba: G. i D. Miklouš (6 km jugoist. od Čazme).**

[12] **i [13] Treba: s. Vučani (5 km jugoist. od Čazme).**

[14] **Artiljerijska brigada je dejstvovala s vatrenih položaja u rejonu s. Suhaje.**

[15] **Nemačka 369. hrvatska legionarska divizija uspela je, uz teške gubitke, da se probije na sever (na desnu obalu Česme), dok. je 7. hrvatska ustaško-domobranska divizija, naslanjajući se desnim krilom na nemačku 41. pešadijsku diviziju, obrazovala montobran na Česmi u rejonu Čazme (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 62 Dnevnik majora Berna).**

II Brigada. Oko 6 časova ujutru, naša Brigada uz pomoć III izvršila je ponovo napad na Čazmu i razbila neprijateljski otpor. Neprijatelj se povukao u pravcu sela Bosiljevo, kojim su pravcem poši delovi naše Brigade i zauzeli to selo. Uveče naša Brigada dobila je smenu na položaju Bosiljevo od Makedonske divizije[16] i krenula pravcem Dubrava — Brčevo.[17]

III Brigada je dobila zadatak da uputi jedan bataljon i napadne neprijatelja u Čazmi sa istočne strane. U 9 časova likvidira neprijateljsko uporište u Čazmi i zatim je dobiveno naređenje da se produži sa gonjenjem neprijatelja, i Brigada prebaci pravcem Cerina — Mostari za Poljanski Lug i orijentiše prema selu Vrbovcu i železničkoj stanici na pruzi Zagreb — Bjelovar.

Artileriska brigada: artilerija nije dejstvovala.

Gubitci neprijatelja: 35 mrtvih, 7 zarobljenih.

Zaplenjeno: 6 telefona, 2 telefonske centrale, 1 radio-stanica, 1 bacač od 81 mm, 1 bacač od 50 mm, 1 protikolski mitraljez, 15 pušaka, 11 kola, 1 poljska kuhinja, 1 šarac, 1 puškomitraljez zbrojovka, 1 ruski puškomitraljez, 31 pištolj.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 7 ranjenih.

Neprijateljske avijacije nije bilo. Naša avijacija nije dejstvovala.

Vreme lepo.

Štab divizije je u Čazmi.

6 maj 1945 godine

I Brigada je dobila zadatak[18] da se sa prostorije sela Poljane prebaci u selo Suhi do.[19] Pokret nije mogao biti izvršen iz razloga što je neprijatelj držao železničku prugu i ciglanu kod kote 123.[20] Brigada se nalazila kao divizijska rezerva.

II Brigada je oko 1 čas stigla u selo Brčevec bez kontakta sa neprijateljem. Oko podne Brigada je primila naređenje da krene pravcem Luka — Peškovec — Majkovec — Negovec — Sveta Helena — D. Zelina. Na tom pravcu naišli smo na neprijateljski otpor te naš napad nije uspeo.

III Brigada se nalazila u pokretu za Poljanski Lug, gde je stigla u 4 časa i dva bataljona orijentisala prema Vrbovcu i

[16] **Reč je o 14. brigadi 48. divizije JA (vidi dok. br. 138).**

[17] **Treba: s. Brčevec (2 km južno od s. Vrbovca).**

[18] **Zapovest Štaba 6. proleterske divizije JA O. br. si. od 6. maja za prebacivanje ove divizije na prostoriju s. Sv. Helena — s. D. Zelina (vidi AVII, reg. br. 17—1, k. 798), na kojoj su se nalazili delovi nemačke 181. pešadijske divizije i ostaci 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Berna).**

[19] **Treba: s. Suhodol (2,5 km severozap. od s. D. Zeline).**

[20] **Jedan km zapadno od s. Vrbovca.**

železničkoj stanici. Neprijatelj je bio vrlo uporan. U 14 časova dobijena je zapovest da se Brigada sa svim delovima prebaci preko Luke — Lonjice >— Sveta Helena za Donju Zelinu. Neprijatelja nismo uspeli da proteramo i tako smo se zadržali na istom položaju.

Artileriska brigada: naša artilerija nije bila aktivna.[21]

Gubitci neprijatelja: 16 mrtvih.

Naši gubitci: 6 mrtvih i 15 ranjenih.

Zaplenjeno: 1 konj i 1 sedlo.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo. Štab divizije u selu Poljane.

7 *maj 1945 godine*[22]

I Brigada. U 3 časa uspeli smo da ovladamo neprijateljskim položajima u selu Luki, odakle smo produžili gonjenje neprijatelja prema selu Peškovec. Kod sela Majkovec i Sv. Helene naišli smo na otpor. Otpor smo savladali oko 12 časova. Posle podne Brigada je krenula komunikacijom D. Zelina — Zagreb, gde je na liniji sela Križevčes naišla na otpor neprijatelja. Otpor je u toku noći bio likvidiran.

II Brigada je krenula pravcem Poljana — Luka — Dulavska[23] — Samoborec — Mlaka — Sveta Helena — Donja Zelina — Suhodol, sa neprijateljem smo stupili u kontakt u selu Samoborecu i neprijatelj je razbijen i zatim smo produžili prema selu Mlaki.

III Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana, gde je vodila borbu sa neprijateljem. Neprijatelj je u toku noći vršio iz Luke i Lonjice i železničke pruge četiri protivnapada ali bez uspeha. U 4 časa uspeli smo ovladati neprijateljskim položajem i nastavili sa gonjenjem neprijatelja. Neprijatelj je imao zaštitne snage zapadno od sela Lonjice, na koti 112, te je se Brigada stavila kao bočno osiguranje ostalih jedinica Divizije koje su prolazile ovim pravcem. U 14 časova dobijeno je naređenje da se Brigada sa svim delovima prebaci preko Svete Helene sa D. Zelinu. Pošto se neprijatelj zadržao u selu Paukovec, jedan naš bataljon je prihvatio borbu.

[21] **Toga dana Artiljerijska brigada je prebačena u rejon s. Poljana — s. Prilesje — s. Brčevec (južno od s. Vrbovca), gde su dve baterije 67 mm M. 27 pridate pešadijskim brigadama za neposrednu podršku (vidi M. Pajević, n. d., str. 561).**

[22] **Toga dana su se pred frontom** 6. **proleterske divizije JA nalazili ostaci 7,** 8. **i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k.** 6: **Dnevnik majora Bema).**

[23] **Treba: s. Dulepska (5 km severozap. od s. Vrbovca).**

Artileriska brigada:[24] naša artilerija nije dejstvovala.

Neprijateljski gubitci: 268 mrtvih, 8 zarobljenih.

Naši gubitci: 18 mrtvih, 75 ranjenih i 18 nestalih.

Zaplenjeno: 40 pušaka, 4 puškomitraljeza, 1 mitraljez,
1 »Breda«, 1 bacač 81 mm, 2 poljske kuhinje.

Izgubljeno: 3 ruske puške, 2 šarca, 1 automat, 1 kola i
2 konja, 1 mali bacač.

Vreme lepo. Neprijateljske avijacije nije bilo kao ni naše.

Štab divizije u Prilesju i D. Zelini.

8 maj 1945 godine

I Brigada. U 10 časova Brigada je dobila da sa prostorije D. Zelina krene na prostoriju Zagreb i to pravcem Bukovec — čučerje — Markuševac — Mirogoj — Zagreb. U pokretu je dolazilo do manjih sukoba sa neprijateljem koje je naša prethodnica uspevala da likvidira. U selu Markuševcu našli smo veću grupu domobrana i Nemaca, koje smo bez borbe uspeli da razoružamo i zarobimo.

II Brigada je krenula prema selu Lužan gde [je] naišla na neprijatelja koji uporno drži svoj položaj. Obilazimo selo Lužan severno i zauzimamo selo Belovar, odakle produžavamo prema Dobrodolu vodeći neprekidnu borbu sa neprijateljem.

III Brigada se nalazila na istom položaju kao i prethodnog dana. U 7 časova dobiva naređenje da se sa svojom pešadijom prebaci pravcem D. Zelina — Hrnjavec — Jesenovac — Kašina — Slanovec — Novaki — Maksimir — Zagreb. Brigada sa svojim delovima stigla u predgrađe Zagreba oko Maksimira oko 19 časova, gde je prihvatila borbu sa neprijateljem u Maksimiru.

Artileriska brigada:[25] artilerija je bila aktivna tukući neprijateljske položaje u selu Pavkovcu.

Neprijateljski gubitci: u mrtvim 161, 488 zarobljenih.

Naši gubitci: 6 mrtvih i 32 ranjena.

Zaplenjeno: 1 teški mitraljez, 4 puškomitraljeza, 2 protikolske puške, 160 pušaka, 3 pištolja, 4 šmajsera, 6 kola i 12 konja.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo.

Štab divizije u šumi Biskupov čret.

[24] **Počev od 22 časa 7. maja, Artiljerijska brigada se nalazila u s. Sv. Heleni (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).**

[25] **Artiljerijska brigada se 8. maja iz rejona s. Sv. Helene prebacila u s. D. Kasinu, a jedna baterija Protivtenkovskog divizionа zadržana je na vatrenom položaju kod s. D. Zeline, za protivtenkovsku odbranu, dok su 2. brigadi pridata dva topa 76 mm za neposredno pračenje (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).**

9 *maj 1945 godine*

I Brigada. U 3 časa Brigada se nalazila na prostoru Remete i spustila se u samu varoš Zagreb na Jelačićev trg, produžila kretanje Ilicom u pravcu Podsuseda. U 10 časova promenjen je pravac Brigadi. Brigada je dobila zadatak da likvidira ostatke neprijatelja u podnožju šume Medvednica. Neprijatelj i pored svog bezizlaznog položaja uporno se brani.

II Brigada vodi neprekidnu borbu sa neprijateljem koji se povlači. Uveče zauzima selo Oporovac.[26] Neprijatelj je otstupio komunikacijom za Cučerje.

III Brigada se nalazila u Zagrebu a potom dobila zadatak da se krene za D. Bukovec, gde se neprijatelj nalazio severno od Remete i Bukoveca, tamo je borba prihvaćena.

Artileriska brigada: artilerija je bila aktivna. Položaji artilerije nalazili su se kod sela Bukoveca i kod sela Remete.[27]

Neprijateljski gubitci: 357 mrtvih, 835 zarobljenih. Naši gubitci: 11 mrtvih i 53 ranjena.

Zaplenjeno: 1 protikolska puška, 805 pušaka, 3 pištolja, 4 teška mitraljeza, 6 kamiona, 2 luksuzna automobila, 5 kamiona sa radio-stanicom, 1 šarac, 285 fišeklija, 197 uprtača, 133 opasača, 2 bacača, 2 topa od 150 mm., 32 konja sa amovima, 16 kola, 3 kamiona, 3 automobila, 2 vagona šećera i ostale opreme.

Vreme lepo. Neprijateljska avijacija nije dejstvovala.
Štab divizije se nalazio u Bukovičkoj cesti.

10 maj 1945 godine[28]

I Brigada se nalazila na istim položajima kao i prethodnog dana. Neprijatelj je potučen i ostavio je svu komoru i materijal.

II Brigada se nalazila na prostoriju Granešina — Novaki — Dubrava. Bataljoni su upućivali jače patrole u pravcu Zagrebačke gore radi obezbeđivanja od razbijenih delova neprijatelja kao i čišćenje šume.

[26] **Treba: s. Oporevec (5 km severoist. od Zagreba).**

[27] **Artiljerijska brigada je na te položaje prebačena 9. maja do 9 časova i toga dana ona je podržavala pešadijske jedinice koje su sela na severnim prilazima Zagrebu čistile od razbijenih neprijateljskih delova (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).**

[28] **Divizija je, toga dana dejstvovala po zapovesti svoga štaba O. br. 125 od 10. maja za čišćenje teritorije: 1. brigada, u rejonu s. šestine — s. Kraljevec, 2. brigada u rejonu s. Novaki, 3. brigada u rejonu s. Remete — s. Biškupec (vidi AVII, reg. br. 20, k. 798). Sutradan, 11. maja, Štab divizije izdao je zapovest O. br. 128 za čišćenje Zagrebačke gore (pl. Medvednica) od ostataka 13. ustaškog zdruga. Iz ove zapovesti se vidi da se nemačka 41. pešadijska divizija predala 10. maja po podne (AVII, reg. br. 21—1, k. 798).**

III Brigada se nalazila u D. Bukovecu, gde je vodila borbu sa neprijateljem na istom položaju kao prethodnog dana.

Artileriska brigada: naša artilerija nije dejstvovala i nalazila se na istim položajima kao i prethodnog dana.

Neprijateljski gubitci: mrtvih 1607, zarobljeni 251.

Naši gubitci: 42 mrtva, 157 ranjenih, 32 nestala.

Zaplenjeno: 6 radio-stanica, 805 pušaka, 13 teških mitraljeza, 40 šmajsera, 8 poljskih kuhinja, 84 kamiona, 41 top, 93 pištolja, 12 motorcikla sa prikolicom, 10 motorcikla, 14 radio-aparata, 1 tenk, 100 kola, 100 konja, 10 bacaća 81 mm, 10 puškomi traj jeza, 8 protivavionskih mitraljeza, 120 šaraca, top 1 75 mm, 2 haubice, 11 telefona, 6 raketnih pištolja, 50 pari cipela i ostalog materijala.

Izgubljeno: 7 šmajsera, 1 puškomitraljez, 38 pušaka, 1 protikolska puška, 2 snajperke i 3 kompasa.

Neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo.

Štab divizije u Bukovičkoj cesti.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Zamjenik načelnika
kapetan,
Voj.[29] Nikolić

[29] Vojo

BR. 133

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 11. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MAJA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
Op. br. 66
11 -V - 1945 god.

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika u vremenu od 1 do 10 maja 1945 god.

Š T A B U PRVE ARMIJE
(Operativno odeljenje)

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika u vremenu od 1 do 10 maja tek. godine i to:

1 MAJ 1945 GODINE:

Večernjih časova neprijatelj[2] je pokušao sa manjim vatrenim napadom, potpomagajući manje grupe vojnika koji su demonstrativno vršili napade na naše položaje a ovo u cilju zavaravanja izvlačenja svojih jačih snaga — zaštitnica.

Po naređenju komandanta divizije naše jedinice prešle su u protivnapad oko 23 časa i proterale neprijatelja sa svojih dosadanjih linija, produžujući sa gonjenjem neprijatelja u stalnom kontaktu, zauzevši mesta od strane naše IV brigade: s. Paklenicu, s. Stari Grabovac i Novsku, produžujući pravcem: Brestača — Lipovljani, dok sa jednim bataljonom upućenim na jug pravcem Jasenovac zauzeto s. Broćice.

Gonjenjem neprijatelja od strane naše XXXI i V brigade zauzeta su mesta: Subocki Grad, Novi Grabovac, Popovac i Bujavica. Napredovanje se nastavlja pravcem: Jamarica — Krivaj — Lipovljani — Jasenovac, koje je ujedno i sektor ove divizije.

[1] **Original (pjsan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 13—1, 256.**

[2] **Nemačka 41. pešadijska divizija, čiji se štab, počev od 25. aprila, nalazio u s. Lipovljanima (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 65 Dnevnik majora Berna). Toj diviziji je potčinjena 3. hrvatska ustaško-domobranska divizija, a borbena grupa »Kloc«, koja je bila potčinjena Štabu 41. pešadijske divizije, rasformirana je; njen položaj južno od Novske do Jasenovca, na Savi, poseo je 1231. puk, kome je bio potčinjen Nemačko-arapski bataljon (vidi AVII, reg. br. 14—1/3, k. 25).**

U svome napredovanju naše jedinice vode borbu sa slabijim neprijateljskim zaštitnicama.

Neprijateljska artilerija u toku jučerašnjeg dana povremeno tukla pešadiske i artileriske položaje.

Naša artilerija takođe povremeno tukla neprijateljske položaje, kako pešadiske tako i otkrivene artileriske položaje, kojom prilikom je ućutkala neprijateljsku bateriju.

Neprijateljski gubitci: 16 mrtvih i 10 ranjenih a 2 ustaša zarobljena.

Naši gubitci: 5 ranjenih, od kojih 4 pri nailazu na minska polja.

Naša i neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme promenljivo.

Štab divizije u s. Livađani.

2 MAJ 1945 GODINE:

Neprijatelj pod neprestanim pritiskom naših pešadiskih delova zaustavio se na uzvišenim kotama duž s. Jamarica — Krivaj — Lipovljani — Stara Subocka i Sigeci, gde se u toku noći na navedenoj liniji vodila neprestana žestoka borba uz potporu artilerije i minobacača kao i ostalog vatrenog oruđa sa naše i neprijateljske strane.

Naša IV brigada po zauzeću Novske sastavila se sa V i XXXI brigadom na liniji Stara Subocka — Lipovljani po prethodnom zauzeću Jasenovca sa jednim upućenim bataljonom a uz pripomoć jedne brigade II Armije.[3] Po zauzeću Jasenovca jedna četa IV brigade ostala je kao posada obrazujući komandu.

U toku ovog napredovanja od strane naše IV brigade zauzeta su mesta: Brestača — Nova Subocka a od XXXI brigade s. Kozarica.

Neprijateljska artilerija neprestano dejstvovala tokom dana i pre pola noći iz sela Lipovljani i pozadi železničke stanice — s. Krivaj, Banove Jaruge.

Naša artilerija u toku dana po stignuću na položaj večernjih časova tukla neprijateljske pešadiske i artileriske položaje.[4]

Neprijateljski gubitci: 18 mrtvih, 29 ranjenih i 42 zarobljena.

Naši gubitci: 23 mrtva, 83 ranjena i 4 kontuzovana.

Zaplenjeno: 32 puške i veći broj puščanih metaka.

[3] **Odnosi se na 24. brigadu 45. divizije JA (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 86).**

[4] **Artilerija je dejstvovala po baterijama, i to samo povremeno (vidi M. Pajević, n. d., str. 558).**

Naša i neprijateljska avijacija uopšte se nije pojavljivala.
Vreme kišno i hladno.
Štab divizije u s. Kozarica.

3 MAJ 1945 GODINE:

Gonečl dalje neprijatelja naše jedinice ovoga dana zauzele su mesta: Lipovljane, Krivaj, Jamarica i izbile na liniju Međurić — Banova Jaruga — Piljenice. Oko 12 časova, po jakoj i upornoj borbi, zauzeta su ova mesta izbivši na liniju r. Ilave u pravcu Kutine i Šatovca.[5]

Neprijateljska artilerija i minobacači neprestano su tukli celoga dana i noću tukli naše pešadiske i artileriske položaje, dok se njihova pešadija ogorčeno branila. Naša artilerija po potrebi dejstvovala potpomažuči pešadiske jedinice.

Preduzimane su mere da se mostovi spasu ali je neprijatelj dizao iste na 200 metara ispred naših jedinica ranije spremljenim dinamitom.

Ispred s. Lipovljani, Krivaja i Banove Jaruge neprijatelj je postavio minska polja, koje je usporavalo napredovanje naših jedinica.

Neprijateljski gubitci: 51 mrtvih, 30 ranjenih i 32 zarobljenih.

Naši gubitci: 5 mrtvih, 19 ranjenih, 1 kontuzovan i 1 nestao.

Naša i neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.
Vreme lepo.
Štab divizije u Banovoj Jaruzi.

4 MAJ 1945 GODINE:

Neprijatelj po proterivanju sa položaja[6] zapadne obale r. Ilove zadržao se na liniji: Novo Selo[7] — Križ — Okešinec i to: s. Prnjarovac — Konščani — k. 101 — Novo Selo[8] i k. 102 — komunikacija s. Okišeljac[9] — Vezišče — k. 100, braneči položaje zapadno od r. Česma — Čazma. Neprijatelj je izmešan

[5] **Treba: s. Šatrovca (3 km severoist. od Kutine).**

[6] **Ti položaji su bili na liniji k. 181 — k. 174 — k. 151 — s. Tavani. Artiljerijska brigada je napad pešadije podržavala s vatrenih položaja u rejonu Krčevma, južno od Banove Jaruge, kratkim vatrenim naletom, sa artiljerijom 42. divizije JA, koja je dejstvovala desno od 21. divizije JA, na pravcu Sv. Duh (k. 177) — s. Vukovje (vidi M. Pajević, n. d., str. 559).**

[7], [8], **is i i[9] Treba: Novoselec (11 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

[9] **Treba: Okešinec (13 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

sa Nemcima, domobranima, ustašama, četnicima i ostalim bandama.[10]

Naše jedinice po ovlađivanju neprijateljskih položaja na zapadnoj obali r. Ilove a paralelnim kretanjem IV brigade komunikacijom za Zagreb, XXXI brigade levo za oko 3 km. a V-e južnim ograncima Moslavačke planine, orijentisane sve tri brigade pravcem Zagreb, zauzele mesta: Ilova, Batina, Husain, Kutina, Repušnica, Gračenica, Voloder, Popovača, Donja Vlahinička, Velika Ludina, Vidrenjak i Obedišće, praveći sa jednim bataljonom IV brigade mostobran na r. Česma. Paralelnim napredovanjem severno od komunikacije Zagreb zauzeta su mesta: Šartovac, Mikleuška, Jelenska, Moslov. Slatina, Kompat,[11] Rečica i Konšćani. Južno od komunikacije Zagreb zauzeta su mesta: Osekovo, Potok, Donja Jelenska, Okoli i vežući se praveći mostobran na r. Česma — Čazma.

Naša artilerija postavila se na položaje zapadno od r. Česme tukući neprijateljske položaje i artileriska mesta a prvim plotunima ućutkana neprijateljska baterija.

Neprijatelj je dao priličan otpor kod s. Kutine i položaja ispred s. Popovača gde se vodila u toku cele noći ogorčena borba. Neprijateljski gubitci: 80 mrtvih i 59 zarobljenih.

Naši gubitci: 7 mrtvih, 26 ranjenih, 1 kontuzovan i 7 nestalih.

Zaplenjeno: 1 brdski top sa polupanim nišanskim spravama, nekoliko poljskih kuhinja, 2 šarca, 76 pušaka, 2 pištolja, 2 kola sa zapregom, 2 luksuzna automobila, 1 kamion, 1 rentgen aparat, 1 magacin cevi za propuste i veća količina ratnog sanitetskog materijala.

Naša avijacija je bombardovala selo Križ i Ivanić Grad u više talasa.[12] Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Vidrenjak.

[10] Radi se o delovima nemačke 41. pešadijske divizije, koja je tog dana branila mostobran na r. Česmi, o delovima 7. hrvatske ustaško-domobranske divizije, koja je obrazovala mostobran na Česmi, u naslonu na levo krilo 41. pešadijske divizije, i o ostacima četnika i Ruskog zaštitnog korpusa, koji su se povlačili sa 41. divizijom (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6; Dnevnik majora Bema).

[11] Treba: s. Kompator (11 km južno od Čazme).

[12] Prema izveštaju Štaba 10. jurišne vazduhoplovne divizije od 5. maja, avijacijska grupa «Vitruk» je toga dana izvidala, između ostalih, i drum Čazma — Ivanić-Grad (vidi tom X, knj. 2, dok. br. 185).

5 MAJ 1945 GODINE:[13]

Neprijatelj uporno brani liniju: Prnjavorec[14] — Novo Selo[15] — Okešinec, sa koga je položaja u 11.30 časova otstupio i postavio liniju odbrane koja je ranije pripremljena pozadi zapadne obale r. Lonja poćev sa severa k. 107 — šuma Krnak — s. Prećec — šuma Potok.

Naše jedinice po potisnutom neprijatelju zauzele su mesta i to: IV brigada Novo Selec,[16] Križ, Štrinec,[17] Bunjani, Prkos, Kloštar Ivanić, Lipovec i napravila mostobran preko r. Lonje zauzevši s. Tedrovec u 12 časova. V brigada: Prnjarovac, šušnjari, Šumečani, Sovari, Sobočani, Ščapovec, Predavač, Križci, Čemernica, stignuvši na r. Lonju kod k. 105 tačno u 12 časova. XXXI brigada: s. Okešenac,[18] Mala i Velika Hrastalnica, Johovec, Deanovec, Derešani, Caginec a u zajednici sa jedinicama 42 divizije Ivanić Grad, izbivši na liniju Tarno, praveći mostobran kod k. 104 u pravcu šume Potok, praveći mostobran preko recice Strug koja se uliva u rečicu St. Zelina.

Neprijatelj je uzastopno gonjen a preko noći zarobljena je nemačka minerska patrola kod s. Križa, koja je imala zadatak rušenja svih mostova kod s. Bunjana i dalje, tako da neprijatelj nijedan most nije uspeo porušiti sve do reke Lonja.

U toku dana i noći neprijateljska artilerija i minobacači žestoko su tukli naše pešadiske položaje.

Naša artilerija u toku dana i noći potpomagala napade pešadiskih delova kao i tukla neprijateljsku artileriju i njihova jača uporišta.

Neprijateljski gubitci: 170 mrtvih i 163 zarobljena.

Naši gubitci: 24 mrtva, 138 ranjenih.

Uništeno: 52 kamiona, 4 gusenice i 1 skladište materijala sa municijom.

Zaplenjeno: 13 neispravnih kamiona kojima je potrebna opravka.

Naša avijacija je u toku dana dejstvovala u pravcu neprijateljskog povlačenja, odakle su primećeni veći požari, detonacije i eksplozije.[19]

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

[13] **Divizija je toga dana dejstvovala po zapovesti svog štaba O. br. 61 od 5. maja\vidi dok. br. 115}.**

[14] **Treba: Prnjarovac (11 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

[15] **Treba s. Širinec (8 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

[16] **Treba: s. Okešinec (13 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

[19] **Opširnije o dejstvu avijacije toga dana vidi tom X, knj. 2, dok. br. 186.**

Vreme lepo.
Štab divizije u s. Kloštar Ivanić.

dovde II linija[20]

6 **MAJ 1945 GODINE:**

Neprijatelj poseo i brani istočnu ivicu s. Gračec počev od k. 110, istočnu ivicu s. Prikraj — Božjakovina i dalje prugom s. Saškovec — Dugo Selo. Sastav neprijatelja: Nemci, ustaše, domobrani i seoska milicija koja se povukla. Po proterivanju neprijatelja[21] sa linije zapadne obale r. Lonje počev od k. 107 — Krnak — selo Prečec — s. Tedrovec — šuma Potok,[22] naše jedinice goneći neprijatelja u stopu počev od 23.30 časova a po zauzeću mesta s. Prečec, Lupoglav, Kusanovec, Greda izbile na liniju: IV brigada Presek — Rečice — Stara Lonja[23] zauzevši železničku stanicu s. Prikraja, 300 metara ispred s. Prikraj, zapadno preko komunikacije Greda — Božjakovina zauzevši salaš Vlahomir.[24] V brigada: Rečica — zapadna ivica sela Andrilovec — ispod k. 106 duž železničke pruge. XXXI brigada: u zajednici sa brigadom[25] 42 makedonske divizije po zauzeću s. Leprovica, Oštrina[26] zauzela s. Puhovo orijentišući se prema neprijatelju u cilju napada na Dugo Selo.

Artiljeriska brigada postavila se na visini s. Gornja Greda, zapadni deo, sa pravcima gađanja Božjakovina — Dugo Selo.

Počev od 14 časova 6 ov. m. neprestano su se vodile borbe sa neprijateljskim zaštitnicama sve do naterivanja povlačenja pod neprestanim našim pritiskom. Neprijateljska artilerija u toku dana dejstvovala na naše položaje pešadiske i artileriske.

Naša artilerija aktivno je potpomagala pešadiske brigade u napadu i tukla je neprijateljsku artileriju i uporišta.

Neprijateljski gubitci: 30 mrtvih, zarobljeno 12.

Naši gubitci: 32 mrtvih, 95 ranjenih, 4 kontuzovana, nestalih — odnosno poginula tri druga iz operativnog otseka štaba divizije i to: topograf divizije Kiš Ivan, II pom. šefa operativ. otseka divizije Janković Ivan i šofer pomenutog otseka

[20] **Dopisano zelenim mastilom.**

[21] **Te borbe je podržavala Artiljerijska brigada s vatrenih položaja u rejonu s. Kloštar-Ivanića. Tom prilikom su pojedine baterije 76 mm M. 27 bile pridavane pešadijskim brigadama (vidi M. Pajević, n. d., str. 562).**

[22] **O borbama na r. Lonji vidi skicu u AVII, reg. br. 19—2/7, k. 253.**

[23] **Radi se o rečici St. Lonji, koju je 4. brigada prešla.**

[24] **Treba: s. Blahomir (4 km istočno od s. Dugog Sela).**

[25] **Odnosi se na 3. brigadu (vidi dok. br. 134).**

[26] **Treba: s. Ostrna (4 km jugoist. od s. Dugog Sela).**

Spasojević Milorad, koji su išli motorciklom da ispitaju teren i tako upali u neprijateljski streljački stroj.

Naša avijacija je neprestano tukla neprijateljsku pozadinu bombardovanjem i mitralj ir an j em.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme lepo.

Štab divizije u zapadnom delu s. Lupoglav.

7 MAJ 1945 GODINE:

Neprijatelj poseo i brani s. Laktec — k. 127 — s. Glavničicu — s. Cerje — k. 142 — istočnu ivicu s. Kraljevec — [k.] 106 sa svim raspoloživim oružjem davajući prosto fanatičnu odbranu.

Naše jedinice po zauzeću s. Božjakovina, Gračec, Andrilovec, Ostrna, Puhovo, Dugo Selo[27] izbile su na liniju neprijatelja na otstojanju od oko 200—300 metara.

Po vođenoj borbi preko cele noći i dana a tek po zaobilaženju neprijatelja kod Dugog Sela uspelo se ovladati položajima s. Gračec — Brekovljani i to uz velike i teške gubitke.

Neprijateljska artilerija 7 ov. m. do 17 časova neprestano dejstvovala a danas počev od jutarnjih časova na naše pešadiske i artileriske položaje.

Naša artilerija aktivno potpomagala napade jedinica.

Neprijateljski gubitci: 70 mrtvih i veliki broj ranjenih.

Naših gubitaka nije bilo.

Naša je avijacija tukla i mitraljirala neprijateljske položaje.

Neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Dugom Selu.

[27] **Na pravcu nastupanja 21. divizije JA nalazila se i 2. tenkovska brigada, koja se od s. Oriovca (zapadno od Sl. Broda), preko N. Gradiške, Okučana, Lipovljana i Čazme, prebacila u rejon s. Dugog Sela, gde je stigla 7. maja i dobila zadatak da njen 2. i 3. bataljon napadaju pravcem s. Kraljevec — s. Sesvete, koji je branila nemačka 41. pešadijska divizija. Jedna četa 3. tenkovskog bataljona, u sadejstvu sa 4. brigadom 21. divizije, 7. maja u 15 časova je uništila neprijateljsku grupu u s. Cerju i produžila nastupanje ka s. Sesvetama, dok je 2. bataljon napadao na s. Kraljevec i, ovladavši ovim selom, produžio nastupanje, takođe, ka s. Sesvetama, gde se 8. maja sastao sa 3. tenkovskim bataljonom. Posle su ^ostaci 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije napustili položaj *s. Rakovac — s. Sv. Helena (vidi dok. br. 131, objašnjenje 50), 1. proleterska divizija JA je kroz tu brešu prodrla duboko na zapad, severno od Zagreba, te se i nemačka 41. pešadijska divizija morala povući. Sutradan, 9. maja, u 4,30 oba bataljona su produžila nastupanje glavnim drumom ka Zagrebu i, posle uništenja velikog broja transportnih vozila neprijatelja, ušla u Zagreb u 6,30 časova (vidi AVII, reg. br. 36—1/3, k. 264: bojnu relaciju 2. tenkovske brigade; dok. br. 135).**

8 MAJ 1945 GODINE:

Popodnevnih časova po zauzeću sela Sesveta i po neprestanoj vođenoj borbi u toku noći iznad istog mesta napadom u 3.30 časova[28] zauzeta su sela Dubac, Retkovec, Dubrava i u 7 časova počelo je sa ulaskom u grad Zagreb, prešavši ga pešadiskim delovi ove divizije zauzeli su položaje iznad Stenjevca, Preljevce[29] i Fraterčenice,[30] obezbeđujući severozapadni i zapadni deo grada Zagreba, a ujedno vodeći borbu sa neprijateljem koji se neorganizovano povlačio i predavao.

Uz pripomoć tenkovskih bataljona[31] likvidirana su navedena mesta a neprijatelj je najogorčeniji otpor dao kod s. Cerja i s. Sesvete, dok po zauzeću istih mesta jutarnjih časova napredovalo se uz vrlo slab otpor neprijatelja.

I dalje se vrši čišćenje predterena navedene linije, dok neprijatelj delom beži za Zagrebačku Goru a delom se predaje (većinom domobrani).

Neprijateljska artilerija dejstvovala 8 ovog meseca do 23 časa zajedno sa minobacačima, dok se 9 ovog meseca u opšte nije pojavljivala.

Pri svome napredovanju za Zagreb zaplenjena je velika komora, koju je neprijatelj delimično popalio, dok gro iste kao i svi mostovi do Zagreba ostali potpuni usled brzih nadiranja naših pešadiskih jedinica, dok su tenkovi stigli naše jedinice tek u predgradu Zagreba, gde nas je narod kao i u samom centru Zagreba oduševljeno dočekao kličući Federativnoj Jugoslaviji i maršalu Titu.

Naša artilerija po potrebi aktivno potpomagala napade pešadiskih jedinica.[32]

Neprijateljski gubitci: 223 mrtvih i 346 zarobljenih a po ulasku u Zagreb našao se veći broj ranjenika.

Zaplenjeno: oko 150 motornih vozila kao i ostalog materijala i oružja.

Naši gubitci: 31 mrtvih i 141 ranjenih.

Naša a tako isto i neprijateljska avijacija ovoga dana nije se pojavljivala.

Vreme lepo.

Štab divizije u severozapadnoj periferiji grada Zagreba.

[28] **Devetog maja.**

[29] **Verovatno: s. Perjavica (severno od s. Stenjevca).**

[30] **Verovatno: s. Fratrščica (na severozap. ivici Zagreba).**

[31] **Reč je o 2. i 3. bataljonu 2. tenkovske brigade (vidi dok. br. 135).**

[32] **Artiljerijska brigada je 8. maja dejstvovala s vatrenih položaja u rejonu s. Dugog Sela, a zatim je vatrom i pokretom pomagala pešadiju u prodiranju ka Zagrebu (vidi M. Pajević, n. d., str. 564).**

9 MAJ 1945 GODINE: gonjenje[33]

Razbijeni neprijatelj u Zagrebačkoj Gori mestimično davao je otpor koji je ubrzo bio slomljen, dok su veće grupe bezglavno bežale u pravcu severozapada, a pojedine se predavaie.

Naše jedinice u glavnom ostale na starim položajima sem što su pojedini bataljoni brigada upućivani za uništenje neprijatelja, prikupljanje plena i zarobljenika.

Neprijateljska artilerija i minobacači dejstvovali tokom noći.

Naša artilerija u potrebnom vremenu potpomagala pešadiske jedinice i neutralisanja neprijateljske artilerije.[34]

Neprijateljski gubitci: 219 mrtvih, ranjenih oko 220 i zarobljenih 2710.

Naši gubitci: mrtvih 3, ranjenih 35.

Naša avijacija dejstvovala u dalekoj pozadini, dok se neprijateljska avijacija u opšte nije pojavljivala.

Među zarobljenima nalazi se i general Mifek, komandant 3 ustaške divizije, komandant 8 lovačke pukovnije, 3 pukovnika i veći broj viših i nižih neprijateljskih oficira.

Vreme lepo.

Štab divizije na severozapadnoj periferiji grada Zagreba.

10 MAJ 1945 GODINE:

Divizija je izvršila pokret na prostoriju Stara Vas, Movrač, Kraljevec prema postojećem naređenju Armije u cilju gonjenja neprijatelja koji se nije pojavljivao, već se u svome pokretu pristupalo zarobljavanju.

Razne manje i veće grupice neprijatelja dolazile su sa raznih strana i predavaie se našoj diviziji.

Divizija je izvršila pokret sa potrebnim obezbeđenjem kolonskim ešalonima, dok neprijatelja u toku dana nije bilo pred nama i divizija nije vodila borbu.

Jutarnjih časova izvršen je pokret za selo Kozje gde se došlo u kontakt sa neprijateljskom 181 divizijom koja nije htela voditi borbu.

Poslati su parlamentarci u štab ove divizije, koja je imala naređenje od svoga komandanta korpusa da se prebaci za Novu Vas radi predaje. Ujedno su dobiveni podatci da na zbornom mestu predaje dolaze dve nemačke i tri ustaške nepot-

[33] **Dopisano zelenom olovkom.**

[34] **Artiljerijska brigada se 9. maja oko** 12 **časova prikupila u rejonu s. Stenjevca (na zapadnoj periferiji Zagreba) (vidi M. Pajević, n. d., str.** 564, 565).

pune divizije i da traže da dozvolimo izvršenje pokreta na određenu prostoriju, pošto postoji kontakt između pretstavnika Generalštaba i njihovog komandanta korpusa.

Neprijateljski gubitci: zarobljeno 461.

Gubitaka naših nismo imali.

Kako naša tako i neprijateljska avijacija se nije pojavljivala.

Vreme lepo.

Štab divizije u selu Sočko.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
Načelnik— major,
Mil.[35] Maksimović

M. P.

BR. 134

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 42. DIVIZIJE JA OD 1. DO 11. MAJA 1945. GODINE[1]

Datum	Zapovest za dejstvo
Jedinica	Podaci o neprijatelju; Raspored naših jedinica; Rezultati operacija; Avijacija; Vreme i mesto štaba
	Prema zapovesti štaba I Armije 0. br. 162[2] od 30. 4. 45, divizija ostaje na istim položajima sa zadatkom da razvije izviđačku delatnost u cilju prikupljanja podataka o neprijatelju i iznalaženja najlakšeg mesta prodora neprijateljskog položaja. Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je jedinicama usmenu zapovest.

[35] Milivoj

Original **[1] Original (pisan mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 7—ö, k. 1315.**

[2] Vidi dok. br. 98.

1. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Neprijatelj[3] na dosadašnjim položajima u odbrani: povremeno dejstvo njegove artiljerije i automatskog oružja na naše položaje, primećeno je da se utvrđuje i postavlja mine, kao i kretanje omanjih odeljenja od s. Poljana ka s. Međurić i obratno.

Jedinice divizije nalaze se na dosadanjim položajima privremeno u odbrani:[4] preko celog dana i noći izviđačka delatnost patrola u cilju prikupljanja podataka o mestima minskih polja, automatskih oruđa i najlakšim mestima za izvršenje prodora na neprijateljskom položaju.

Neprijateljski gubitci: 4 poginula i neutvrđen broj ranjenih.

Naši gubitci: 7 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija ispred fronta divizije nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje.

Vreme promenljivo

Štab divizije u s. Brekinska.

Sekcija Pakrac i Bjelovar 1:100.000.

Politkomesar, ppukovnik Beno Ruso	Načelnik štaba, major Košta B. Jašmak	Komandant, p. pukovnik Milivoje Grozdanić

M. P.

2. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Prema dobijenoj telefonskoj (u 4.00 i pismena O. br. 166[5] od 2. 5. 45) zapovesti štaba I Armije, divizija ima da izvrši pritisak na neprijatelja u cilju probijanja i zauzimanja sela: Poljana, Janja Lipa, Jamarica, Međurić i izbijanja na Banovu Jarugu. Za izvršenje prednjeg štab divizije u 0.30 izdao je usmenu zapovest jedinicama.

Neprijatelj na dosadašnjim položajima u odbrani: primećeno je veliko komešanje kod

[3] **Nemačka 181. pešadijska divizija (vidi AVII, reg. br. I/5a, k. 6: Dnevnik majora Bernaj.**

[4] **O rasporedu 42. divizije JA i o liniji neprijateljske odbrane vidi skicu u AVII, reg. br. 4—2/7, k. 253.**

[5] Vidi dok. br. 107.

istog, zbog čega je donesen zaključak da namerava da se izvuče.

Jedinice divizije otpočele su napad na neprijatelja u 2.00 u sledećem rasporedu:

XVI brigada sa dosadašnjeg položaja[6] napada na deo neprijateljskog položaja Carev Hrast sa ispoljavanjem bočnog dejstva na s. Poljana. Posle žestoke borbe brigada uspeva da do kraja ovog dana ovlada železničkom prugom severoistočno od Carevog Hrasta i k. 125.

III brigada sa dosadanjeg položaja[7] napada sa dva bataljona frontalno, a sa jednim obuhvata sa juga na s. Poljana i posle žestoke borbe uspeva da do kraja dana zauzme prve kuće sela.

VII brigada sa dosadanjeg položaja[8] napada na s. Janja Lipa i s. Jamarica i posle žestoke borbe uspeva da do kraja ovog dana ovlada s. Janja Lipa i podiđe koti 181.

Artiljerijska brigada sa dosadašnjih položaja pomagala je napad pešadijskih brigada ali usled nedostatka municije ta pomoć nije bila dovoljno efikasna.[9]

Neprijateljski gubitci: oko 50 poginulih ili ranjenih.

Naši gubitci: 22 poginula, 87 ranjenih i .5 u neizvesnosti.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija ispred fronta divizije nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje.

Vreme: preko celog dana i noći padala je kiša.

[6] Između s. Marinog Sela i puta s. Antunovac — s. Poljana.

[7] Između puta s. Antunovac — s. Poljana i puta s. Gaj — s. Brekinska.

[8] Južno od puta s. Gaj — s. Poljana, do Brezinskog luga.

[9] Iz rejona s. Gaja povremeno su po neprijatelju koji se povlačio dejstvovale 2. i 3. baterija 1. diviziona; a za neposredno gađanje, jedan top iz 2. baterije 1. diviziona izvučen je na k. 138, zapadno od s. Gaja, koji je postigao dobar uspeh (vidi M. Pajević, n. d., str. 558).

Štab divizije u s. Brekinska.
Sekcija Pakrac i Bjelovar 1:100.000.

Politkomesar p. pukovnik Beno Ruso	Načelnik štaba, major Košta B. Jašmak	Komandant, p. pukovnik Milivoje Grozdanić

M. P.

3. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Zadatak divizije za današnji dan ostao je isti.

Neprijatelj je još uvek branio uporno s. Poljana, s. Jamarica i s. Međurić, ali posle jakog pritiska naših jedinica isti je počeo da se povlači.

Napad na neprijatelja i ovog dana nastavljen je istom žestinom kao i prethodnog. Posle kratke ali žestoke borbe jedinice divizije uspevaju da ovladaju: XVI i III brigada s. Poljana i s. Međurić, a VII brigada s. Jamarica i produžile su gonjenje neprijatelja koji se je povlačio pravcem s. Međurić — s. Vukovje, i pred kraj dana otpočele su sa forsiranjem reke llove i to: XVI brigada južno od k. I11, III brigada severno od k. 105, artiljerijska brigada na mestu III, a VII brigada ostala je u divizijskoj rezervi u s. Međurić.

Neprijateljski gubitci: 37 mrtvih i neutvrđen broj ranjenih.

Naši gubitci: 1 mrtav i 7 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija ispred fronta divizije nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Međurić.

Sekcija Pakrac i Bjelovar 1:100.000.

Politkomesar p. pukovnik Beno Ruso	Načelnik štaba, major Košta B. Jašmak	Komandant, **p.**pukovnik Milivoje Grozdanić

M. P.

4. maj 1945. god.
42. Makedonska udarna divizija J.A.

Prema usmenoj zapovesti štaba I Armije, divizija ima da nastavi gonjenje neprijatelja pravcem: s. V. Vukovje — s. Stupovača — s. Čaire — s. Srp. Selišće — s. Mikleuška — s. Voloder. Za izvršenje prednjeg štab divizije izdao je pismenu zapovest O. br. 51[10] od 3. 5. 45.

Neprijatelj u povlačenju ka Zagrebu. Njegovi zaštitnički delovi mestimično daju otpora.

Jedinice divizije po forsiranju reke Ilove produžile su gonjenje neprijatelja određenim pravcem.[11] Neprijatelj je uspeo da organizuje otpor u s. Voloder i severno od istog i time zadržao dalje nadiranje divizije. Jedinice divizije prenoćile su u sledećem rasporedu: III brigada u s. G. Jelenska, XVI brigada u s. Krmelovac, VII brigada u s. Mikleuška i artilerijska brigada u s. Srp. Selišće.

Neprijateljski gubitci: 76 Italijana i 10 belogardejaca[12] zarobljeno.

Naših gubitaka nema.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija ispred fronta divizije nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje.

Vreme lepo.

Štab divizije preko dana u pokretu, a preko noći u s. Mikleuška.

Sekcija Čazma 1:100.000.

Politkomesar	Načelnik štaba, Komandant,
p. pukovnik	major p. pukovnik
Beno Ruso	**Košta B. Jašmak Milivoje Grozdanić**

M. P.

[10] **Vidi dok. br. 110.**

[11] **Posle forsiranja r. Ilove 21. i 42. divizija JA su naišle na otpor na liniji k. 181 — k. 177 — k. 156 — s. Tavani, te je Štab Artiljerijske brigade 42. divizije po jednu bateriju topova 45 mm iz 3. diviziona pridao 3. i 16. brigadi za neposredno praćenje, dok su ostali divizioni pomerani napred po meri nastupanja pešadije (vidi M. Pajević, *n. d.*, str. 559).**

[12] **U tom pravcu su se povlačili i ostaci Ruskog zaštitnog korpusa. Redakcija nije mogla utvrditi kojoj su jedinici pripadali Italijani.**

5. maj 1945. god.
42. Makedonska udarna divizija J. A.

Prema zapovesti štaba I Armije O. br. 171[13] od 5. 5. 45, divizija u sadejstvu sa XXI divizijom ima da produži gonjenje neprijatelja pravcem: Ivanić Grad — s. Prečec — s. Lupoglav — s. Dugo Selo — s. Sesvete. Po ovladivanju Ivanić Grad divizija se stavlja u armijsku rezervu i smestiće se u s. Lupoglav. Za izvršenje ove zapovesti štab divizije izdao je pismenu zapovest O. br. si.[14] od 5. 5. 45.

Neprijatelj, pošto nije mogao da odoli našem pritisku, napustio je položaj s. Volodera, otpočeo povlačenje pravcem s. Voloder — Ivanić Grad — s. Lupoglav.

Pošto su jedinice XXI divizije razbile odbranu neprijatelja kod s. Voloder[15] i naterale istog na povlačenje, jedinice naše divizije krenule su u gonjenje neprijatelja:

XVI brigada pravcem: s. Mikleuška — s. Moslovačka Slatina — s. Ludinica — s. Katoličko Selišće — s. Ruškovica — s. Kompator — s. Rečica, forsirala je reku Česmu kod k. 103 i do kraja dana posle kratke ali žestoke borbe ovladala je s. Prnjavorac[16] i uputila se ka s. Križ.

III brigada pravcem: s. G. Jelenska — s. Katoličko Selišće — s. Rečica, forsirala reku Česmu u visini s. Konščani i svoj napad ustremila na s. Križ.

VII brigada pravcem s. Mikleuška — s Voloder — s. Popovača — s. Vidrenjak, po dolasku u s. Vidrenjak jedan bataljon upućen je kao pojačanje IV brigadi XXI divizije, koji je bataljon forsirao reku Česmu i posle kratke borbe ovladao s. Novo Selo[17] i do kraja dana uspeo da i pored jakog neprijateljskog otpora upadne u s. Križ. Drugi bataljon upućen je u pravcu s. Okoli, koji posle kratke ali žestoke borbe uspeva da ovlada istim selom i produži gonjenje neprijatelja. Jedan bataljon bio je u divizijskoj rezervi u s. Vidrenjak.

[13] **Vidi dok. br. 112.**
[14] **Nije nađena u AVII.**
[15] **Četvrtog maja (vidi dok. br. 133).**
[16] **Treba: s. Prnjarovac (11 km jugoist. od Ivanić-Grada).**
[17] **Treba: s. Novoselec (12 km jugoist. od Ivanić-Grada).**

Artiljerijska brigada pravcem: s. Mikleuška — s. Voloder — s. Popovača — s. Vidrenjak i po pristizanju u s. Vidrenjak na prostoriji istog plasirala je svoja oruđa i vatrom iz istih potpomagala napad pešadijskih brigada.[18]

Neprijateljski gubitci: 6 poginulih, neutvrđen broj ranjenih, 6 zarobljeno, zaplenjeno 3 topa bez zatvarača, 2 kamiona, 1 minobacač i drugi materijali.

Naši gubitci: 8 poginulih i 24 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije je neaktivna.

Naša avijacija ispred fronta divizije nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje.[19]

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Vidrenjak.

Sekcija Čazma 1:100.000.

Politkomesar	Načelnik štaba,	Komandant,
p. pukovnik	major	p. pukovnik
Beno Ruso	**Košta B. Jašmak**	**Milivoje Grozdanić**

M. P.

6. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Zadatak divizije za danas je da po ovladavanju s. Križ nastavi sa gonjenjem neprijatelja ranije određenim pravcem.

Neprijatelj, ne mogavši da odoli pritisku naših jedinica, napustio je s. Križ i otpočeo povlačenje pravcem: s. Križ — Ivanić Grad — s. Lupoglav — s. Dugo Selo.

Jedinice divizije produžile su napad na s. Križ i posle žestoke borbe uspele su da ovladaju istim i produžile su gonjenje neprijatelja.

XVI brigada pravcem: s. Križ — s. Klštar Ivanić — s. G. Šarampov — Ivanić Grad,[20] gde se je zadržala.

[18] Prilikom napada na s. Križ 1. i 2. baterija Protivavionskog diviziona su pridate pešadijskim brigadama, a 1. divizion i 3. baterija 3. diviziona sačinjavali su artiljerijsku grupu za opštu podršku (vidi M. Pajević, n. d., str. 561, 562).

[19] O radu avijacije toga dana vidi izveštaj Štaba sovjetske 10. jurišne vazduhoplovne divizije za 5. maj (tom X, knj. 2, dok. br. 186).

[20] Prema Operacijskom dnevniku Štaba 21. divizije JA, to mesto su, 5. maja oslobodile 21. i 42. divizija JA (vidi dok. br. 133).

III brigada pravcem: s. Križ — s. Širinec — s. Deanovec — s. Derešani — Ivanić Grad, gde se je zadržala.

VII brigada pravcem: s. Vidrenjak — s. Križ — s. Bunjani — s. Graberje, gde se je zadržala.

Artiljerijska brigada pravcem: s. Rečica — s. Konšćani — s. Bunjani — s. Graberje, gde se je zadržala.

Neprijateljski gubitci: zaplenjeno 30 kamiona, 13 kola sa zapregom, 1 minobacač, 3 puškomi trai jeza, 1 mašinka, 10 pušaka, 15 sanduka mina, 15 sanduka razne municije, 10 šinjela, 10 bluza i 5 pari cipela.

Naši gubitci: 6 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta divizije.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Graberje.

Sekcija Čazma 1:100.000.

Politkomesar	Načelnik štaba,	Komandant,
p. pukovnik	major	p. pukovnik
Beno Ruso	Košta B. Jašmak	Milivoje Grozdanić
	M. P.	

7. maj 1945. god.
42. Makedonska udarna divizija J.A

Zadatak divizije za današnji dan je da dostigne prostoriju s. Lupoglav, gde da se smesti i ostane u armijskoj rezervi.

Neprijatelj u svom povlačenju uspeo je da se zadrži i organizuje otpor kod s. Dugo Selo.

Jedinice divizije sa dosadanje prostorije izvršile su pokret i to:

III brigada pravcem: Ivanić Grad — s. Tedrovec[21] — s. Ježevo — s. Obedišće — s. Ostrna — s. Dugo Selo, sa zadatkom da u sadejstvu sa delovima 21. divizije likvidira neprijateljsko uporište s. Dugo Selo.[22] Pošto je pret-

[21] Treba: s. Trebovec (6 km severozap. od Ivanić-Grada).

[22] Toga dana je Štab 1. armije JA depešom naredio da dve brigade 42. divizije ostanu u rezervi a jedna brigada nadire bočno, prema komunikaciji s. Dugo Selo — s. Kraljevec — s. Sesvete, i uskladi dejstva sa 21. NOU divizijom (vidi AVII, reg. br. 4—1/10, k. 1315).

8. maj 1945. god.
42. Makedonska udarna divizija J.A.

bombe eksistiše samo Osmani i Bubanov od ukuhih neprijateljskih snaga, poslat kratko ali jasnoće upute u vezi s ulaskom ili izlaskom u akciju, upoznat je da nije bilo ulaska u akciju, sektor s Dugo Selo i produži gonjenje neprijatelja VII.

Kolona VII brigade pravcem s. Gradešćr — s. Jakšić — X. brigada pravcem s. Gradešćr — s. 20.00 prešla u s. Lupoglav, gdje se je zadržala do 24.00.

XII brigada pravcem: hunić Gorad — s. Lepšić — s. Turno — s. Preces i do 19.00 prešla u s. Kozjak Donji — s. Preces i do 19.00 prešla u s. Kozjak Donji — s. Preces i do 19.00 prešla u s. Arkićevska brigada pravcem s. Gradešćr — s. Kozjak Donji — s. Preces i do 19.00 prešla u s. Nedelišće i Vrbanec 22 minute.

Neprijateljski gubici: 10 ancoljenih.

Naša artiljerijska vatra nije vršila bombardovanje neprijateljska artiljerija na frontu dovitnl. mitraljeziće ispred fronta divizije.

Štab divizije u s. Lupoglav.
Sekcija Gazma 1 Zagreb 1:100.000.

Načelnik štaba, Komandant:
potpukovnik pukovnik
Kolin Ilić Jankuk Milivoje Grozdanić
M. P.

Pozivna: zapovesti štaba i Armije O. br. 17a+1 Pozivna: Štab Armije O. br. 17a+1 Pozivna: Štab Armije O. br. 8b0j rezerv. do dalnjeg naređenja, na prostoriji s. Dugo Selo — Sesvete — Zagreb.

Neprijatelj u poslednjem ka Zagrebu mnsimnu. Jačina neprijatelja nepoznata.

Na desnom boku naše divizije granica s. Dugo Selo — Sesvete — Zagreb.

Naša artiljerija kao i ranije u gonenju neprijatelja sem III brigade koja je po svaćmanju u s. Gradešćr — s. Jakšić — s. Lupoglav.

Neprijatelj je uspeo da se zadrži i organizuje u s. Dugo Selo — Sesvete — Zagreb. U 10.30 ona se brigade i kolona XXI divizije. U 10.30 ona se

21) 1+11 (ceeru)
22) Vidi dok. br. 117.

brigada prema zapovesti štaba **divizije, povlači** sa položaja **u** s. Kopčevec, **a** potom **u s. Kraljevec,** gde se je smestila na prenočište.

Ostale jedinice nisu izvršile pokret na novu određenu prostoriju iz razloga što **se na** novoj prostoriji nalaze druge jedinice. **Dan je** iskorišćen za čišćenje oružja, parenje, pranje i odmor.

Neprijateljski gubitci: neutvrđeno.

Naši gubitci: 5 poginulih i 25 ranjenih.

Neprijateljska avijacija na frontu divizije neaktivna.

Naša avijacija nije vršila bombardovanje ni mitraljiranje ispred fronta divizije.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Lupoglav.

Sekcija Cazma i Zagreb 1:100.000.

Politkomesar
p. pukovnik
Beno Ruso

Načelnik štaba,
major
Košta B. Jašmak Milivoje Grozdanić

Komandant,
p. pukovnik
M. P.

9. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A

Divizija je u armijskoj rezervi.

Dodir sa neprijateljem divizija nije imala.

Jedinice divizije izvršile su pokret od dosadanje prostorije na prostoriju: s. Dugo Selo — s. Sesvete i to:

III brigada sa dosadanjeg mesta pravcem: s. Kraljevec — s. Kobiljak — s. Sesvete za s. Brestje, gde se je zadržala i smestila na odmor.

VII brigada sa dosadanjeg mesta pravcem: s. Lupoglav — s. G. Greda — s. Božjakovina — s. Dugo Selo — s. Kraljevec — s. Kobiljak za s. Sela gde se je zadržala i smestila na odmor.

XVI brigada sa dosadanjeg mesta pravcem: s. Prečec — s. Lupoglav — s. G. Greda — s. Božjakovina — s. Dugo Selo — s. Kraljevec za s. Kobiljak, gde se je zadržala i smestila na odmor.

Artilerijska brigada sa dosadanjeg mesta pravcem: s. Prečec — s. Lupoglav — s. G. Greda — s. Božjakovina — s. Dugo Selo — s. Kraljevec — s. Kobiljak za s. Sesvete, gde se je zadržala i smestila na odmor.

Jedinice pri štabu divizije: inžinjerijski bataljon, bataljon za vezu, protivaeroplanska četa, izviđačka četa i zaštitni vod sa dosadanjeg mesta pravcem s. Lupoglav — s. G. Greda — s. Božjakovina — s. Dugo Selo — s. Kraljevec — s. Kobiljak za s. Sesvete, gde su se zadržale i smestile na odmor.

Komanda pozadine i medicinsko-sanitetski bataljon od dosadanjeg mesta pravcem: s. Prečec — s. Lupoglav — s. G. Greda — s. Božjakovina za s. Dugo Selo, gde su smešteni.

Neprijateljski gubitci: nema.
Naši gubitci: 1 ranjen od nagazne mine.
Vreme lepo.
Štab divizije u s. Sesvete.
Sekcija Čazma i Zagreb 1:100.000.

Politkomesar	Načelnik štaba,	Komandant,
p. pukovnik	major	p. pukovnik
Beno Ruso	Košta B. Jašmak	Milivoje Grozdanić

M. P.

10. maj 1945. god.
42. Makedonska udarna divizija J.A.

Prema zapovesti štaba I Armije O. br..... [26] od 10. 5. 45, divizija ostaje na sadanjoj prostoriji.

Divizija u toku ovog dana dodira sa neprijateljem nije imala.

Jedinice divizije na dosadanjim prostorijama na odmoru. Dan je iskorišćen za čišćenje oružja, doterivanje lične spreme i parenje. Održana su i savetovanja sa rukovodiocima.

Neprijateljski gubitci: nema.
Naši gubitci: nema.
Vreme lepo.
Štab divizije u s. Sesvete.
Sekcija Zagreb 1:100.000.

Politkomesar	Načelnik štaba,	Komandant,
p. pukovnik	major	p. pukovnik
Beno Ruso	Košta B. Jašmak	Milivoje Grozdanić

M. P.

[26] **Odnosi se na zapovest O. br. 177 od 10 maja za čišćenje teritorije prema Celju i Dravogradu (vidi dok. br. 128).**

11. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Dobijeni u toku onog dana dodira sa neprijateljem nije mnogo.

Jedinice divizije nalaze se na demarkacionoj liniji sa Trećom armijom i u ispravno stanje i izvođenje obuke.

Zbog pojave nekih grupica demoralisanaca i pretnji, preduzeo je kažnjavanje — s Bihać — s Sisjerh — s Popovac — s Beretje — s Sopotnica — s Sokolac — 7 ljudi streljano.

Rezultat ove akcije: 11 demoralisanaca i 7 ljudi streljano.

Naših gubitaka nije bilo.

Vršimo mobilizaciju u Crnomerci i III brigade koji su bili zarobljeni od strane Nemaca pri borbama kod s. Strižovpina i s. Vrvenje kripo.

Sekcija Zagreb 1:100.000

Komandant:
major
Kosta Pavlinek
M. P.

Načelnik štaba,
major
Milroje Grozdanić

Politkomesar
p. pukovnik
Bezlo Ruzo

12. maj 1945. god.
42. Makedonska
udarna divizija J.A.

Politkomesar
p. pukovnik
Bezlo Ruzo

BR. 135

OPERATIVNI IZVEŠTAJ ŠTABA 2. TENKOVSKE BRIGADE OD 12. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA BRIGADE[1]

Š T A B
I[a] TENKOVSKE BRIGADE
JUGOSLOVENSKE ARMIJE
Str. pov. br. 39
12. maja 1945.g.

OPERATIVNI IZVEŠTAJ BR. 7 ZA 11. V. 45. G.

1) Naša Brigada zadržala se u s. Oriovac od 22. aprila do 4. maja 45. g. sa zadatkom da izvrši popravke na tenkovima i ostalim motornim vozilima, da promeni ulje i izvrši dopunu municije i gorivog materijala te da se spremi za marš.

Po dobivenom naređenju[3] dana 4. maja Brigada je izvršila marš od s. Oriovac[4] do s. Okučani i dalje na s. Lipovljani, a po naknadno dobivenom naređenju[5] izvršila usiljeni marš u s. Čazma, gde je Brigada dobila novo naređenje[6] da izvrši marš u pravcu Zagreba.

Marš od s. Okučani do s. Sesvete bio je vrlo težak, a naročito na reci Ilovi, gde smo sa svojim snagama bili prisiljeni da napravimo 2 mosta, dužine od po 12 metara, a na pritoci reke Ilove pravili smo još dva manja mosta kako bi forsirali reku. Radovi su se vršili bez alata.

Za vreme ovih marševa tenkovi su morali praviti zaobilazne puteve, prelaziti kroz močvarne i blatnjave terene, što nam je onemogućavalo brzo kretanje i prispeće na vreme u određeno mesto.

2) U Drugom Selu Brigada je dobila zadatak da napada u pravcu: Kraljevec — Cerje — Sesvete, u kojim je operacijama učestvovao II. i III. Tenk. bataljon naše Brigade.

3) III. Tenk. bataljon sadejstvovao je sa IV. Brigadom 21. Divizije i u 15.00 čas. 7.V. 45. g. krenuo u borbu sa jednom

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 19—1/5, k. 256.**

[2] **Treba: II.**

[3], [4] i [5] **Redakcija ta naređenja nije pronašla u AVII.**

[6] **U s. Oriovcu 2. tenkovska brigada je od 23. aprila do 5. maja čekala da dobije letnje ulje, za koje vreme je izvršila remont tenkova. Petog maja ona je bila spremna za dejstvo; imala je 50 tenkova, municije i goriva po normi i hrane za pet dana (vidi M. Babić, n. d., str. 299).**

četom tenkova u s. Cerje i nakon ovlađenja istog napao je na s. Sesvete, koje je istog dana bilo zauzeto.[7]

4) II. Tenk. bataljon sadejstvovao je sa 21. Divizijom i s.V. 45. g. napao na s. Kraljevec, te po ovlađenju istog produžio ka s. Sesvete.[8]

Prilikom razbijanja neprijateljskih snagā u predgrađu Zagreba 9. V. 45. g. u 6.00 časova, ušao je zajedno sa III. Tenk. bataljonom u sam grad, i po završetku zadatka smestio se na određenom mestu.[9]

5) Brigada je 9. V. 45. dobila zadatak da izvrši marš i zauzme zasedu u sledećim mestima: Noftić — Bijenik, a noću istog dana produžila je sa gonjenjem neprijateljskih grupa u pravcu: Lukšići — Šestine — Kraljevec, a drugim svojim delovima: Praščića[10] — Krvarić — Mikulić — Mikulička Gora, te sa jednom četom u pravcu Stenjevca.

6) Operacije oko Zagreba bile su vrlo teške, jer je teren veoma nepogodan, što je za tenkove T-34 ogromno opterećenje.

7) U toku borbenih operacija Brigada je imala sledeće gubitke:

Oštećenih tenkova — 1.

Poginulih — 1 tenkist i 2 desanta.

Ranjenih — 3 tenkista i 4 desanta.

8) Neprijatelj je imao znatne gubitke u ljudstvu i materijalu.

9) Sav zarobljeni materijal predat je pešadiji, kao i ljutstvo.

10) Sadašnje stanje Brigade u borbenim mašinama, transportnim vozilima i ljutstvu:

Tenkova T-34 — 36 komada, tenkova za srednji remont — 1 kom., tenkova za generalni remont — 3 kom.

Svi ispravni tenkovi treba da prođu kroz generalni pregled, čišćenje motora, filtara, provodnih cevi, čišćenje tenkovskog naoružanja i gusjenica. Isto je potrebno da bi tenkovi u tehničkom pogledu bili potpuno ispravni. Osim gore pomenutih tenkova jedan se nalazi u Novskoj, koji je prilikom prelaženja preko reke upao u nju jer se je most slomio.

Za izvlačenje napred pomenutog tenka preduzete su sve potrebne mere, kako bi se istog što pre izvuklo i usposobilo.

Blindiranih kola — 2.

Transportna vozila u ispravnom stanju.

Kod većeg broja borbenih i transportnih kola, kao i kod motocikala Brigada vrši remont istih, s time, da popuni svoje

[7], [8] i [9] **O radu 3. tenkovskog bataljona vidi dok. br. 133.**

[10] **Treba: s. Pratrščica (2 km severozapadno od Zagreba).**

jedinice sa potrebnim brojem borbenih mašina i ostalih motornih vozila.

Brojno stanje ljudstva brigade:

Oficira	95.
Podoficira	82.
Boraca	935.

U gore navedenom brojnom stanju ljudstva i vozila nije uračunata 2. četa II. Tenk. bataljona, koja se nalazi u Beogradu.

S. F. — S. N.

Politkomesar Tenk. brigade
P.pukovnik:
Radomir Đurić
(Đurić)

Komandant Tenk. brigade
P.pukovnik :
Voj.[8] Radić
(Radić)

M. P.

Načelnik Štaba Tenk. brigade
Poručnik: M.[12] Krželj (Krželj)

BR. 136

IZVOD IZ KNJIGE DEPEŠA ŠTABA 1. ARMIJE JA OD 1. DO 14. MAJA 1945. GODINE

Generalštabu[1]

Ovladali smo selima: Mali i Veliki Zdenci, Klokočevac, Tomašica, Kajgana, Palešnik, Hercegovac, Trnava, Pavlovac, Grabovac, Velika Jasenovača, Velika Bama, Veliki Grđevac, Donja Kovačica, Slavonska Kovačica i Orlovac. Produžujemo sa dejstvom u pravcu komunikacije Garešnica — Bjelovar. Neprijatelj[2] daje slabiji otpor.

I maj Peko, Pakrac u 17.30

M. P.

[8] **Voja**
[12] **Mirko**

[1] **Depeša (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 32—6, k. 258A.**
[2] **O neprijateljskim snagama na Ilovi vidi dok. br. 94, objašnjenje 3.**

Generalštabu, II i III Armiji.[3]

Nastavljajući gonjenje neprijatelja, naše jedinice oslobodile su: varoš Novska i sela: Paklenica, St. Grabovac, Broćice, Brestaća, Popovac, Subocki Grad, Kozarica, Novi Grabovac, Bujavica i Janja Lipa.

Jakim pritiskom naših jedinica, neprijatelj je primoran na povlačenje. •—

Na liniji: Trnovitica — Garešnica, neprijatelj daje žilav otpor.

2 maj Peko, Pakrac u 7.30 čas.

M. P.

Generalštabu, II i III Armiji/

Nastavljajući gonjenje neprijatelja oslobodili smo sela: Poljana, Međurić, Jamarica, Stara i Nova Subotska. Na liniji Garešnica — Trnovitica — Ploščica neprijatelj uporno brani ovu liniju, gdje raspolaže jačim snagama.

3 maja 1945 god. Peko, Pakrac u 8čas.

M. P.

Generalštabu[5]

Snažnim napadom naših jedinica uspjeli smo da na cijelom frontu razbijemo neprijatelja, prisilivši ga na povlačenje.

Oslobodili smo sela: Sigeci, Kraljeva Velika, Piljenica, Banova Jaruga, Garešnica, M. i V. Pašijan, M. i V. Mlinska, M. i V. Trnovitica, Krnjača, Kostanjevac, Popovac i V. Prokop. U zajednici sa djelovima II Armije oslobodili smo Jasenovac, gde smo ostavili jednu svoju četu do dolaska državne komisije.

3 mai Peko, Pakrac u20.00

M.-P.

[3] **Depeša Štaba 1. armije JA Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 4—2/9, k. 258A.**

[4] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 34—6, k. 258A.**

[5] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 39—6, k. 258A.**

Generalštabu[6]

Stigli smo na liniju s. Bolč — Dubrava — Mostari i zauzeli ova mjesta. Pored toga oslobođena su veća mjesta: Narta, Stefan je, Vagovina, Draganac, Bosiljevo i 45 drugih sela. Zaplijenjeno devet topova, dva traktora, šest bacača.

3 maj Peko, Čazma u20.30čas.
M. P.

Generalštabu, II i III Armiji.[7]

Goneći neprijatelja,[8] izbili smo na liniju: s. Berak — s. Šimljana — s. G. Garešnica — s. Rogozna — Gojilo — s. Ilova.

4 maj Peko, Pakrac u07.30
M. P.

Generalštabu, II i III armiji[9]

Razbili smo neprijateljsku odbranu na liniji: Banova Jaruga — Garešnica — Ploščica i sada vodimo borbu za s. Voloder — varošicu Čazma — is. Štefanje.

Oslobođena su sledeća veća naseljena mjesta: N. Ploščica, Sredska, Đurić, Ivanjska, Paljevina, Šimljanica, Berek, Samarica, Martinec, Laminae, Miklouš, Grabovnica, Miloševac, Mikleuška, Slatina, Kutina i 62 sela.

4 maj. Peko, Pakrac21[h]
M. P.

Br. 78[10]
5-V-1945
u 23[h]

U toku današnjeg dana stigli smo sa Jedanaestom divizijom u s. Bolč, sa V u Kapelu, sa I u Dubravu, sa XXI u s. Okešinec. Neprijatelj pružio mjestimično jak otpor na ljevom boku Šeste, ispred fronta XXI i kod V, koja je razbila tri pukovnije."

[6] **Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 4—7, k. 258A.**

[7] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije (pisana na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 41—6, k. 258A.**

[8] **O neprijateljskim snagama vidi dok. br. 107, 108, 110 i 111.**

[9] **Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA i štabovima 2. i 3. armije (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 51—6, k. 258A.**

[10] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—8, k. 258A.**

[1] **Riječ je o pukovnijama 7, 8 i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije i 1. hrvatske udarne ustaško-domobranske divizije.**

Br. 83[12]
6-V-1945
u 13h

Bajić[13] zauzeo Ivanić Grad i Kloštar Ivanić. Peko

Br. 85[14]
6-V-1945
u 16h

Situacija u 12h. Bajić zauzeo Ivanić Grad, Đoko[15] vodi borbu za Luku i Vrbovec. Bajić vodi borbu za Gradec. Žarko[16] nam se ne javlja. Peko

*17

Vodimo borbu sa I ustaškom, 181. i 4L nemačkom divizijom kao i brojnim drugim formacijama. Uz tešku borbu ovladali Gradecom.

Dostigli liniju Gradec — Vrbovec — donji tok Lonje. Izvršili nasilan prelaz Lonje na mestu zapadno od Lipovca i zauzeli s. Tedrovec. Pod borbom nadiremo dalje.

Oslobođena su veća mesta: Ivanić Grad, Kloštar Ivanić, Križ, Sv. Duh kao i još druga naseljena mesta.

U borbama vođenim poslednja dva dana ubijeno 2188 neprijateljskih vojnika i zarobljeno 45.

Zaplenjeno 5 topova, 57 t. mitraljeza, 13 bacača, 40 strojnica i 479 pušaka. Uništeno 89 mina.

6. V. 45 Peko, Čazma

ddd gr. 58[18]

Posle 30 sati teških i krvavih borbi slomili smo neprijateljski otpor na tzv. liniji Zvonimir[19] i ovladali selima Lupoglava, Luka, Vrbovec, Gradec i Raven. Neprijateljski gubici teški, naši vrlo osetni.

7. V. Peko, u 9h

[12] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—š, k. 258A.**
[13] **Vlado Bajić, komandant 21. divizije JA.**
[14] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—š, k. 258A.**
[15] **Đoko Jovanić, komandant 6. proleterske divizije JA.**
[16] **Žarko Vidović, komandant 11. divizije JA.**
[17] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—21/10, k. 258A.**
[18] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabi JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—21/10, k. 258A.**
[19] **Reč je o liniji s. Sv. Ivan Žabno — Ivanić-Grad.**

Br. 89[20]
7-V-1945
u 10.30[h]

XI[21] izbila na komunikaciju Raven — Donji Tkalec, a I[22] zauzela Vrbovec i Cerine, a VI[23] Luku i produžuje dalje. Javite stanje veze sa njima i vašu situaciju. Peko.

Nr 30[24]

Vodimo teške borbe na liniji Komin — s. Rakovec — s. Donji Gračec — s. Božjakovina — s. Dugo Selo. Zauzeli veća mesta Lukovo, Lonjica, Peškovec, Ostrna, Trebovec i 46 drugih mjesta.

U borbama vođenim 6. ov. mj. ubijeno 2342, a zarobljeno 314 neprijateljskih vojnika.

Zaplenjeno 25 artiljerijskih oruđa, dvije radiostanice, 450 pušaka.

Uništeno 21 kamion.

7. V. Peko, Čazma u19,30"

Br. 93[25]
7-V-1945.
24[h]

Denic potpisao kapitulaciju[26] svihnemačkih jedinica. Poslaćemo vam ultimatum za nemačke komandante. Stupite u kontakt. Peko

Gr. 48[27]

Poslije borbe koja je trajala cijelu noć tri naše divizije[28] l'azbivši neprijatelja počele ulaziti jutros u 4[h] u Zagreb. Neprijatelj nastavlja sa otporom samo u manjim grupama.

9. V. Peko, 06.55

[20] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—8, k. 258A.**

[21] **Odnosi se na 11. diviziju JA.**

[22] **Odnosi se na1. proletersku diviziju JA.**

[23] **Reč je o 6. proleterskoj diviziji JA.**

[24] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—21/10, k. 258A.**

[25] Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—8, k. 258A.

[26] **Generalštab JA je 7. maja depešom obavestio Štab 1. armije da je admiral Denic, vrhovni komandant nemačke vojske, izdao zapovest nemačkim snagama da se bezuslovno predaju i obustave borbu na svim frontovima. U vezi s tim Generalštab JA je naredio da se odmah uputi ultimatum svim nemačkim jedinicama da polože oružje (AVII, reg. br. 9—17/10, k. 258A). O izvršenju toga vidi dok. br. 116.**

[27] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—21/10, k. 258A.**

[28] Reč je o delovima 1. i 6. proleterske i 21. divizije JA.

Od I armije[29]

35.) Jutros smo ušli u Zagreb. Produžujemo odmah gonjenje neprijatelja ka Celju. Peko

Od I armije[30]

20.) Na liniji Kraljevec — Zelina — Biškupec — Orešje neprijatelj daje žilav otpor. Kod Rakoveca uništen 369.[31] puk 181. divizije. Pred nama 181, 41 i djelovi 225. divizije[32] sa ustašama. Naše parlamentarce ranili. Sa svim snagama u 11 s. pošli u napad za likvidaciju ovih snaga oko Zagreba i u Zagrebu.

9. V. Peko — Vrbovec u 13.30 s.

10. V

Od I armije[33]

148.) Naša desnokrilna divizija[34] 9. predveče zauzela Zabok, a jutros produžila na Klanjec — Tuhelj. Sjeverozapadno od Zagreba razbili smo noćas 41. njemačku diviziju, 13. ustaški zdrug. Peko, u 10 s.

Gr. 64[35] DDD

U noći devetog na deseti maja razbili smo 41. njemačku diviziju, 13. ustaški zdrug i druge ustaško-njemačke jedinice. Veći dio zarobljen. Sav materijal zaplijenjen ili uništen. Podrobno ćemo javiti. Naši djelovi stigli na položaj Tuhelj i kreću u pravcu Šmarja.

Peko, Zagreb 10. maja u 13,30

[29] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—5, k. 258A.**

[30] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 7—5, k. 258A.**

[31] **Taj puk se nije nalazio u nemačkoj 181. pešadijskoj diviziji. Verovatno se radi o 359. pešadijskom puku. Postojao je i 363. puk, ali je on rasformiran, a njegovi delovi su ušli u sastav 359. i 334. puka 181. divizije (vidi AVII, reg. br. 17—3, k. 73A: izjava Henriha Jakobaj.**

[32] **Ta divizija nije identifikovana na teritoriji Jugoslavije u toku drugog svetskog rata.**

[33] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1/8, k. 258A.**

[34] **Reč je o 11. diviziji JA.**

[35] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—25/10, k. 258A.**

Gr. 68[36]

Sjeverozapadno od Zagreba predala nam se 41. njemačka divizija sa komandantom divizije generalom Hauzerom. Broj vojnika i oficira je oko 3.000.

Peko, 10. maj

Gr. 83[37]

Naše čelne jedinice[38] ušle su 11. maja u Celje, gdje su zarobile preko dvije hiljade Njemaca i ustaša i zaplijenile veći broj topova i nekoliko tenkova. Na čitavom prostoru do Celja svakodnevno zarobljavamo i vodimo manje borbe sa ustaškim manjim jedinicama. Obustavili smo dalji pokret naših snaga.

13. maj Peko

14. V
Od I armije[39]

278.) Jutros od Celja naša Peta i Jedanaesta pošle u obuhvat pravcem Soštanj. Sa njima Morača[40] — Plavi.[41]

Peko — Zagreb

Br. 9
14-V-1945
u 24 h

Za Moraču. Hitno glavnim snagama morate izbiti u s. Poljana 5 km zapadno od Prevalje u cilju presecanja komunikacija za Austriju ustaškim snagama sa sektora Dravograda.[42] Upotrebite tenkove i XXI. Zarobljenike uputiti u Zagreb.

Peko

[36] **Depeša štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—25/10, k. 258A.**

[37] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana mastilom, ćirilicom) u AVII, reg. br. 10—25/10, k. 258A.**

[38] **Reč je delovima 11. divizije JA.**

[39] **Depeša Štaba 1. armije Generalštabu JA (pisana na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 4—1/8, k. 258A.**

[40] **Milutin Morača, general-major, načelnik štaba 1. armije JA.**

[41] **Mijalko Todorović, pukovnik, politički komesar 1. armije JA.**

[42] **Vrhovni komandant je depešom od 13. maja naredio štabovima 1. i 2. armije JA da hitno presekU sve veze prema Austriji i da ne dozvole da se neprijateljske snage povuku u Austriju (vidi AVII, rea. br. 1—12/1, k. 56).**

BR. 137

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 14. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 1. DO 10. MAJA

ŠTAB XI NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj: 180
Dana 14-V-1945

Predmet: izvod iz operacijskog dnevnika u vremenu od 1-og do 10-og ov. m. dostavlja

ŠTABU I ARMIJE J. A.

1 maja 1945 g.

V brigada — kretala se pravcem D. Kovačica — Dražica — N. Ploščica, sa bataljonima. Na dva kilometra istočno od sela Dražica biva zaustavljena neprijateljskom vatrom.[2]

VIII brigada — kretala se pravcem: Pavlovac — V. Grđevac — M. Pisanica — Slav. Kovačica — Oriovac, gde je stigla u 14 časova i uputila izviđačke delove u pravcu M.[3] Ploščice.

XII brigada — kretala se u pravcu V. Grđevac goneći neprijatelja pred sobom. Stiže u s. M. Pisanica i tu se smešta.

Art. brigada — nalazila se na položaju od potoka Grđevca do k. 198 istočno od sela Zrinska. Odatle, kako je se neprijatelj povukao, kreće se pravcem V. Grđevac,[4] gde se smešta.

Štab divizije — sa prištabskim delovima nalazio se u s. V. Grđevcu.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 26—2, k. 256.**

[2] **Toga dana se pred frontom 11. divizije JA, na liniji s. St. Ploščica — s. M. Trnovitica, nalazila 1. ustaško-domobranska udarna divizija (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6; Dnevnik majora Berna).**

[3] 1 [1] **Treba: s. N. Ploščica (20 km zapadno od s. Grubišnog Polja).**

[4] **To selo je 1. maja oslobodila 40. divizija JA, koja je dejstvovala desno od 11. divizije JA, pravcem s. V. Pisanica — s. St. Rača— s. Nevinac (vidi AVII, reg. br. 26—63/2, k. 1293: Operacijski dnevnik Štaba 40. divizije).**

2 maja 1945 g.

V brigada — brigada je vršila napad na neprijatelja u 12 časova, posle dejstva naše art. vatre, prešla reku Trnovicu i ušla u s. Ploščicu.[5]

VIII brigada — vršila napad na s. N. Ploščicu osiguravajući mostobran preko reke Čazme. Napad nije uspeo jer je neprijatelj bio jako utvrđen i tukao artilerijom naše delove do sela Orlovca.

XII brigada — vršila napad na N. Ploščicu i S. Ploščicu[6] sa južne strane. Neki delovi prelaze reku Čazmu i rokiraju se pred selom Ploščica.[7]

Art. brigada — dva pakovska[8] topa nalaze se na položaju V brigade a dva[9] na položaju VIII brigade. Ostali delovi u s. Slav. Kovačici.

Štab divizije — nalazio se u Slav. Kovačici.

3 maja 1945 g.

V brigada — nalazila se na istom položaju, nastavljajući prelaz preko reke. Oko 19 časova posle art. pripreme izvršen je napad pravcem: k. 140 — k. 162 — k. 129 — s. Ruškovac, gde se brigada zadržava.

VIII brigada — izvršivši energičan napad na selo N. Ploščicu,[10] odakle je neprijatelj vršio stalan pritisak, u 20 časova ulazi u s. N. Ploščicu goneći neprijatelja preko Ruškovca i u zoru sledećeg dana izbija u s. Berek.

XII brigada — ušavši u s. Ploščicu" goni neprijatelja pravcem St. Ploščica — selo Sredska.

Art. brigada — naša art. žestoko je tukla prostoriju sela N. Ploščica, naročito okolinu crkve, kote 186, 162, 112, severnu ivicu puta sela Sv. Jakob.

Štab divizije nalazio se u s. Slav. Kovačici.

4 maja 1945 g.

V brigada — kretala se pravcem Ruškovac — Okrugli Jarak — Berek, gde se smestila. Drugih promena nije bilo.

[5], [6] Reč je o s. St. Ploščici (3 km severozap. od s. N. Ploščice).

[8] PAK: Panzer Anti-Canner (nemački protivtenkovski top 57 i 75 mm).

[9] To je bila baterija od tri topa 76 mm iz 2. diviziona Artiljerijske brigade 11. divizije JA.

[10] Napad je podržavala Artiljerijska brigada koncentracijom vatre na neprijateljske položaje u rejonu s. N. i St. Ploščice (vidi M. Pajević, n. d., str. 559).

VIII brigada — goni neprijatelja od Bereka pa preko Ivanske — Đurića — Kolarevo Selo, gde stiže oko 16 časova izviđajući u pravcu Bjelovar — Narta.

XII brigada — nastavlja gonjenje neprijatelja do s. Sredska,[12] tu se sukobljava sa neprijateljem u pravcu s. Ivanska. Gonjenje se nastavlja s. Utiskani — Paljevina — Narta. Zauzevši s. Paljevinu kreće se pravcem Raić — Bolč — Brezina — Crkvena.[13]

Art. brigada — nalazila se na istim položajima.

Štab divizije — nalazio se **u** s. Ivanska.

5 maja 1945 g.

V brigada — izvršila pokret pravcem: Berek **—** Ivanska — Paljevina — Brezovac[14] — Raić — M. Bolč, gde se smešta.

VIII brigada — vodila borbu u s. Farlcaševcu — Kapeli i Hagnju sa uspehom.

XII brigada — goni neprijatelja pravcem Sv. Ivan Zabno — Brezovijani — Poljana i sukobila se sa neprijateljem na liniji Špiranec •— Pokasin.

Art. brigada — zauzela položaje u istočnom delu sela Raić da tuče neprijateljske kolone u povlačenju.[15]

Štab divizije — nalazio se u s. Bolču.

6 maja 1945 g.[16]

V brigada — izvršila je pokret pravcem: iz Malog Bolča preko Brezine — Crkvena — Sv. Ivan Žabno — Brezovec, gde se smešta do daljeg. U toku noći zauzima položaj Starjak, k. 175.

VIII brigada — izvršen je pokret iz s. Hagnja preko Brezovljani — Poljana i na s. Pokasinu sukobila se sa nepri-

[12] **Iz saslušanja zarobljenika koje je Obaveštajni odsek Štaba 11. divizije JA dostavio 4. maja vidi se da se kod s. Sredske nalazila 4. bojna 24. udarne pukovnije iz sastava 4. hrvatske udarne ustaško-domobranske divizije. Ova pukovnija je imala tri bojne, ukupno oko 1000 ljudi, a od naoružanja: 6 topova teškog kalibra, 4 protivtenkovska topa i 18 lakih bacača, pored lakog pešadijskog naoružanja (AVII, reg. br. 28—7/1, k. 867).**

[13] **Desno od 12. brigade, na pravcu Bjelovar — Sv. Ivan Žabno, dejstvovala je 16. divizija 3. armije JA, koja je sa 17. divizijom 4. maja uveče oslobodila Bjelovar.**

[14] **Verovatno s. Breza (9 km jugozap. od Bjelovara).**

[15] **Napad na Sv. Ivan Žabno podržavala je Artiljerijska brigada sa baterijom topova 75 mm PAK i haubičkom baterijom 105 mm (vidi M. Pajević, n. d., str. 561).**

[16] **Divizija je toga dana dejstvovala po zapovesti svoga štaba O. br. 167 od 5. maja (vidi AVII, reg. br. 25—1, k. 873).**

jateljem, gde je vodila žestoku borbu. Zauzevši s. Pokasin kreće se u pravcu G. Tkalec.

XII brigada — kreće se pravcem: Raven — Doljanec — Ledine k. 242 — Bisag sa zadatkom da preseče komunikacije i zauzme selo Bisag — Podvor.[17]

Art. brigada — žestoko delovala art. vatrom na neprijateljske cijeve u okolini sela Sv. Ivan Žabno kao i s. Pokasin.

Štab divizije — izvršio je pokret pravcem: Crkvena — Sv. Ivan[18] — Brezovljani — Poljana — Repenac,[19] gde se smestio sa prištabskim delovima.

7 maja 1945 g.[20]

V. brigada — vršila napad na neprijatelja pravcem: k. 175 — s. Zuleci[21] — Ferenčaki — Krušljevac — Vinkovec — k. 202. Napad je uspeo. Zavladavši linijom Meten Breg[22] zadržani smo pred s. Komin neprijateljskom vatrom.

VIII brigada — gonila neprijatelja pravcem: G. Tkalec — Žabrnjak[23] — Kraljevrh — Ledina čisteći neprijateljske grupe i nanoseći im gubitke.

XII brigada — izvršila napad na neprijatelja i zauzela s. Bisag i kotu koja vodi od s. Bisag na sever. Tu se brig, utvrdila i zanoćila.

Art. brigada — nalazila se na položaju u s. Radojišću.[24]

Štab divizije — us. Radojišću.

8 maja 1945 g.[25]

V **brigada** — vršen napad na neprijatelja. U 23 časa posle kratke borbe zauzeto selo Komin.[26]

[17] **Treba: s. Podvorec (1 km severozap. od s. Bisaga).**

[18] **To jest Sv. Ivan Žabno.**

[19] **Treba: s. Repinec (5 km zapadno od s. Sv. Ivana Žabno).**

[20] **Divizija je toga dana dejstvovala po zapovesti svoga štaba O. br. 169 od 6. maja (vidi AVII, reg. br. 11—1, k. 573).**

[21] **Treba: s. Žunci (14 km zapadno od Sv. Ivana Žabno).**

[22] **Treba: Smoleni breg.**

[23] **Treba: s. Žabnjak (14 km zapadno od Sv. Ivana Žabno).**

[24] **Treći divizion se nalazio u s. Radojišću, a 1. divizion u s. Gornjaki, odakle su podržavali izbijanje pešadije na r. Lonju (vidi M. Pajević, n. d., str. 562).**

[25] **Divizija je toga dana dejstvovala po zapovesti svoga štaba O. br. 170 (vidi dok. br. 120).**

[26] **Toga dana 1. hrvatska udarna ustaško-domobranska divizija ne dejstvuje više kao organizovana jedinica. Na odseku s. Komin — s. Zelina nalazili su se delovi nemačke 181. divizije (vidi AVII, reg. br. 1/5a, k. 6: Dnevnik majora Bema).**

VIII brigada — preko dana zatišje zbog vođenja pregovora. U 21 čas naše jedinice izbijaju na liniju koja vodi od Komina preko s. Bičaka — Beloševac[27] — Gričari.[28]

XII brigada — vršila pritisak na neprijatelja na liniji Čalovec[29] — Breznica. Prekinuta je borba zbog vođenja pregovora, u kom međuvremenu neprijatelj otstupa.

Art. brigada — nalazila se na položaju[30] i uspešno delovala.

Štab divizije — nalazio se na položaju.

9 maja 1945 g.

V brigada — goni neprijatelja pravcem: Marija Bistrica — k. 223, istočno od s. Tućunića[31] i s. Selince.[32]

VIII brigada — goni neprijatelja pravcem: s. Beloševac[33] — Turnišče — Grančari.

XII brigada — vršeno je gonjenje neprijatelja u pravcu zapada.

Art. brigada — izvršila je pokret pravcem: Komin — Konjščina — Grančari — Poznanovec, gde smo napravili zastanak i krenuli pravcem Bedekovčina — Jurinici, gde se smestila.

Štab divizije — nalazio se **u** s. Bedekovčina.

10 maja 1945 g.

V **brigada** — kretala se pravcem Zabok — Vel. Trgovište — Klanjec — Kumrovec — Razvor — Dekmarca, gde se smestila.

VIII brigada — goni neprijatelja pravcem: preko Zaboka — V. Trgovišta — Razovjine[34] — Rakoveca — Razvor — Golobinjek. Po naređenju š. div. zadržavamo se u Klanjecu.

XII brigada — goni neprijatelja pravcem: Zabok — V. Trgovište preko Jakovljana[35] do Poljana.[34]

27 i [28] **Treba: s. Beloslavec (6 km severno od Komina).**

[29] **Treba: s. Grančari (5 km severno od Marije Bistrice).**

[30] **Treba: s. Galovec (9 km severozap. od Komina).**

[31] **Artiljerijska brigada je dejstvovala s vatrenih položaja oko 2 km istočno od Komina, nanela neprijatelju gubitke, porušila bunkere kod crkve u Kominu, srušila osmatračnicu na crkvenom tornju i punim pogotkom uništila jednu haubicu 105 mm (vidi M. Pajević, n d., str. 563).**

[32] **Treba: s. Tugonica (2 km severno od Marije Bistrice).**

[33] **Treba: s. Selnica (1 km severozap. od Marije Bistrice).**

[34] **Verovatno: s. Brezovina (4,5 km istočno od Klanjca).**

[35] **Treba: s. Jakovlje (12 km severozap. od Zagreba).**

[34] **Treba: s. Poljanica (9 km severozap. od Zagreba).**

Art. brigada — kretala se pravcem: Zabok — Vel. Trgovište — Rakovec.
Štab divizije — us. Natarina.[37]

Rezultat operacija:

I. Naši gubitci: ranjenih 272, poginulih 77, nestalih 5.
II. Neprijateljski gubitci: mrtvih 450, ranjenih 103, zarobljenih 10.879.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

ZA ŠTAB
ZA NAČELNIKA — KAPETAN
M. P. **Rade M. Zekić**

BR. 138

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 48. DIVIZIJE JA OD 1. DO 15. MAJA 1945. GODINE

Datum	Jedinica	ZAPOVEST ZA DEJSTVO Podaci o neprijatelju; Raspored naše jedinice; Rezultat operacije; Avijacija; Vreme i mesto štaba
1-V-**1945 god.**	48. make-donska divizija	Divizija je ostala u kantonmanu na prostoriji Daruvar — Donji Daruvar — Pododborski[2] Doljani — Pododborski[3] Batinjani. Jedinice su produžile kupanje i parenje, koje je bilo početo na dan 30-IV-1945. god. U duhu zapovesti štaba I Armije J. A. Op. br. 162[4] od 30-IV-1945. god., štab divizije izdao je zapovest O. br. 42[5] od 30-IV-1945. god. kojom je naređeno jedinicama iz sastava divizije da izvrše pokret da bi mogle da stignu do 12 časova na novoodređenoj pro-

[37] **Treba: s. Sv. Katarina (9 km severozap. od Klanjca).**

Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 20—1/6, k. 256.

[2], [3], [4] i [5] **Treba: Podborski.**
[4] **Vidi dok. br. 98.**
[5] **Vidi AVII, reg. br. 18—5, k. 1366.**

storiji: Vel. Dapčevica — Mala Dapčevica. Poradi izmene situacije ta zapovest nije se izvršila;[6] već se čekalo na drugu zapovest. Izdata je zapovest pionirskom bataljonu da odmah krene i popravi puteve i mostove preko r. Ilove i kod k. 120. Pionirski bataljon odmah se je uputio, stigao na vreme i takođe na vreme popravio puteve i porušene mostove.

Saglasno izdatoj zapovesti štaba I Armije J. A. od svih pešadiskih brigada divizije upućeni su minobacači 82 mm u artilerijsku brigadu, a odatle upućeni su u selo Brđane zbog nedostatka municije.

Ostalo vreme preko dana upotrebljeno je za doterivanje spreme za svaki eventualni pokret, kao i za odmor.

Uveče kulturno-prosvetna ekipa propagandnog odseka divizije uzela je učešće na priredbi u kulturnom domu u Daruvaru.

Neprijatelj nije primećen ni sa zemlje ni iz vazduha.

Vreme promenljivo sa malo kiše.

2-V-1945. god.	48. makedonska divizija	U duhu dobivene zapovesti štaba I Armije J. A. O. br. 166[7] od 2-V-1945. god., divizija je izvršila pokret sa prostorije: Daruvar — Donji Daruvar — Pododborski[8] Doljani — Pododborski[9] Batinjani i stigla u s. Vel. Zdenci do 13 časova i odmah se smestila u kantonman. Odmah je uhvaćena veza sa VI Ličkom divizijom i ista je neprekidno održavana radi eventualnog zajedničkog dejstva. Odmah po smeštaju jedinica, vojnici su očistili oružje, spremu i odmarali se. Pionirski bataljon izvršio je dodeljen mu zadatak, popravili put i podigli novi most u pravcu: Daruvar — Končanica — Vel. Zdenci. Podigli 3 nova mosta (skica je od-

[6] **Pokret je odložen naređenjem Štaba divizije O. br. 44 od 1. maja (vidi AVII, reg. br. 19—5, k. 1366).**

[7] Vidi dok. br. 107.

I

mah poslata u inžinjeriski odsek pri štabu I Armije JA).

U toku dana neprijatelj nije primećen ni sa zemlje ni iz vazduha.

Vreme vrlo rđavo, preko celog dana padala je kiša.

3-V. 48. div. U duhu dobivene zapovesti štaba I Armije J.A. Op. br. 168[10] od 2. maja 1945. god. izdala je zapovest štaba naše divizije O br. 48 od 3-V-1945. god. po kojoj je divizija u 6,30 časova izvršila pokret i stigla u s. Hercegovac u 10 časova. Odmah je uhvaćena veza sa štabom VI Lićke divizije i stavila se pod njihovom komandom. Tada se neprijatelj" povlačio na zapad sa prihvatom, dajući pri tom slab otpor. Štab VI divizije, da bi mogao izvršiti jači pritisak na neprijatelja, rokirao je u desno svoje levokrilne delove divizije i tu je upotrebio našu I i II brigadu,[12] a XVI[13] brigada ostala je u rezervi u s. Hercegovcu.

Do 11 časova izdata je zapovest I brigadi da odmah krene pravcem: želj. st. Hercegovac — Pustara — Lisača[14] — Mlinska,[15] sa zadatkom da napadne neprijatelja i zauzme selo Mlinska.[16] U 11,30 časova izdata je zapovest II brigadi da odmah krene pravcem: Hercegovac — Gajine — Pašijanski Gaj — Vel. Mlinska, sa zadatkom da likvidira neprijatelja na tom pravcu i da zauzme s. Vel. Mlinska.

I brigada u svom nastupanju u 16 časova napala i zauzela s. Vel. Trnovitcu,[17] a II brigada s. Mala Mlinska. Obe su brigade

[10] Vidi AVII, reg. br. 10—1, k. 1364. Tom zapoveću je 48. divizija JA potčinjena Štabu 6. proleterske divizije JA i određena u rezervu.

[11] Vidi dok. br. 132, objašnjenje 2.

[12] O tome se govori u izvodu iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije JA (vidi dok. br. 132).

[13] 23 i 24 Pogrešno; treba: XIV.

[14] Lisača je uzvišenje između s. V. Trnovitice i s. M. Mlinske.

[15] is i i- Xreba: s. M. Mlinska (18 km zapadno od s. Grubišnog Polja).

[16] Verovatno južni deo tog sela, koje se proteže oko 4 km sa severa na jug. Selo je toga dana oslobodila 4. brigada 5. divizije JA, posle borbe koja je trajala od 1 do 17 časova (vidi dok. br. 113).

nastavile sa napredovanjem i koncentrično napale i izbile u s. Kostanjevac, gde su se zadržale do zore, pošto je neprijatelj tu poseo položaj za odbranu na Gradini (k. 180).

Štab, štabne jedinice, XIV i artilerijska brigada, koja beše u rezervi, ostale su u s. Hercegovcu do 22 časa, kada su sve jedinice krenule pravcem: Hercegovac — Pašijanski Gaj — s. Vel. Mlinska, gde su pristigle u 1 čas. Na ovoj prostoriji su i prenočile.

Komanda pozadine prebačena je iz sela Končanice u s. Hercegovac.

U 17,30 časova zbog eksplozije mina srušila se crkva u s. Hercegovcu. Ista je bila minirana od strane neprijatelja. Poginulo je 2 druga iz izviđačko-obaveštajne čete, 2 su teško ranjena, a 50 drugova je lakše ranjeno iz 2. četa 2. bataljona XIV brigade. Isti su držali politički čas u crkvenom dvorištu neposredno uz samu zgradu.

U toku ovih operacija neprijatelj je imao dosta gubitaka.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila preko dana.

Vreme promenljivo, no bez kiše.

4-V-1945. god. 48. makedonska divizija U zoru 4. maja 1945. g. I i II brigada izvršila je napad i likvidirala je neprijatelja u Gradini (k. 180), zatim odmah produžila sa gonjenjem neprijatelja u pravcu s. Samarice. Za vreme napredovanja brigade nisu naišle na neprijateljski otpor sem na slabe neprijateljske patrole, koje su bile odmah likvidirane i po likvidaciji ovih produžile su pokret.

I brigada u ovome napredovanju stigla je u s. Martinec, a II brigada u s. Bojana, na koju je zajedno sa delovima VI Lička divizije[9] izvršila napad i likvidirala neprijatelja,

t

[9] i = **Iz izvoda Operacijskog dnevnika štaba 6. proleterske divizije JAne vidi se da su delovi ove divizije učestvovali u borbi za s. Bojanu(vidi dok. br. 132). Međutim, u izvodu iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije JA za 4. maj (vidi dok. br. 131) stoji da je 13. brigada toga dana u 19,20 izbila u s. Bojanu i uspostavila vezu sa delovima 48. divizije JA, što se može uzeti kao tačno, jer je 6. proleterska divizija toga dana vodila borbe za Čazmu.**

koji je bio poseo položaj ispred i u samome selu. Posle toga brigada je vraćena u s. Martinec, jer je naša divizija bila određena u armijsku rezervu i tu su ostale sve dok neprijatelj ne bude likvidiran u Čazmi. U s. Martinec obadve brigade su prenočile i tu ostale do daljeg naređenja.

Drugi delovi divizije povukli su se i smestili do 12 časova na prostoriji: Pašjani[19] — Vel. Mlinska — Kostanjevac. Po izvršenom smeštaju vršile su čišćenja oružja i spreme, a zatim se jedinice odmarale za buduće operacije.

U 22 časa izdata je zapovest divizije 0. br. 52[20] od 4. maja, kojom je naređeno da istog dana do 24 časa divizija (osim I i II brigade) izvrši pokret komunikacijom: Garešnica — Ivanska i da se smesti na prostoriju: s. Ivanska — s. Berek.

II brigada zajedno sa VI divizijom,[21] u borbi za likvidaciju neprijatelja u s. Bojana, nanela je neprijatelju velike gubitke i to: oko 55 ubitih. A brigada je imala 7 mrtvih i 23 ranjenih.

Neprijateljska kao i naša avijacija nije se pojavila u toku dana.

Vreme lepo i sunčano.

5-V-1945. god.	48. makedonska divizija	Poradi izmena situacija i napredovanja delova naše Prve armije (osim I i II brigade), divizija je odmah po zaustavljanju na prostoriji s. Ivanska — s. Berek produžila pokret pravcem za Čazmu, i oko 12 čas. stigla na prostoriju okolo Čazme. Na ovoj prostoriji divizija se smestila ovako: Štab i štabne jedinice u Čazmi i to u kućama u sev. zapadnom delu grada, artiljerijska brigada i komanda pozadine u s. Vagina[22] a XVI[23] brigada u s. Draganac. I brigada prebacila se

[18] **Treba: s. V. i M. Pašijan** (6 **km severno od s. Garešnice).**

[19] **Vidi AVII, reg. br. 20—1/5, k. 1366.**

[22] **Treba: Vagovina (5 km severoist. od Čazme). Ovo selo je toga dana ujutru oslobodila 1. brigada** 6. **proleterske divizije JA (vidi dok. br. 132).**

iz s. Martinec u s. Bojana, a II brigada iz istog sela u s. Grabovnica.

U 14,30 časova izdata je zapovest I i II brigadi za napad. XVI[24] brigada da napadne neprijatelja i da ga likvidira u s. Bosiljevo,[25] a I brigada sa jednim bataljonom da napadne neprijatelja u s. Občevac, a sa dva bataljona da izvrši osiguranje levog boka naših snaga koje vode operacije oko Čazme. Brigade su izbile na svoje polazne položaje za napad u 17 časova, i posle jedne kratke borbe sa neprijateljem, isti je odstupio pravcem: Čazma — Dubrava — Vrbovec. Zatim su brigade ostale na svojim položajima a drugi delovi divizije u mestu gde su i prenoćili.

Za vreme borbe neprijatelj je imao 47 ubitih i 23 ranjenih.

Naši gubitci: 41 ranjen.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dana.

Vreme promenljivo, no pretežno lepo.

6-V-1945. god.	48. makedonska divizija	Po zapovesti štaba I Armije J.A. Op. br. 171 od 6. maja[26] t.g. divizija je sa prostorije: Čazma — Draganac — Vagovina — Grabovnica (osim XIV brigade) izvršila pokret u 7 časova pravcem: Čazma — Dubrava —Vrbovec — Dugo Selo.[27] XIV brigada ostala je na svom položaju ist. od s. Občevca sa ciljem zaštite levog boka delova naše armije sa pravca: Križ — Ivanić Grad, i to dok delovi 21. i 42. divizije ne izađu na taj pravac. U svom pokretu divizija se zaustavila u 12 čas. na prostoriji: s. Dubrava — s. Markovac, zbog borbe koju je vodila VI divizija sa neprijateljem u cilju zauzimanja s. Vrbovca. Divizija nije mogla da uzme učešće u borbi da ne bi se nagomilavale snage.

[25] **Prema* izvodu iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije JA, to selo je 5. maja oslobodila 2. brigada, koja je uveče «dobila smenu na položaju Bosiljevo od Makedonske divizije» (vidi dok. br. 132).**

[26] **Vidi dok. br. 112. Zapovest je izdata 5. maja.**

[27] **Po zapovesti Štaba 48. divizije JA O. br. 54 od 6. maja (vidi AVII, reg. br. 21—1/5, k. 1366).**

U 4,30[28] časova istog dana, po naređenju štaba I Armije, XIV brigada napustila je svoj položaj kod s. Občevca.

U 16 čas., po zapovesti štaba I Armije J.A., upućena je polovina pionirskog bataljona da popravi most kod s. Bosiljevo na reci Čazmi. U isto vreme uhvaćena je sa konjičkom brigadom[29] armije veza i ista je stalno održavana.

Divizija je prenoćila na prostoriji sa slabim obezbeđenjem od pravca s. Vrbovec — s. Luka.

U toku dana neprijateljska avijacija nije se pojavila.

Vreme lepo i sunčano.

7-V 1945. **god.**	48. makedonska divizija	Zbog zauzimanja s. Vrbovca i s. Luka u toku noći 6/7. maja od strane Prve proleterske i VI Ličke divizije, naša divizija 7-V-t.g. produžila je sa pokretom radi izvršenja zadatka. Izdata je zapovest O. br. 57[30] od 7. V. 1945. g. kojom zapovešću delovi divizije istog dana u 7 časova su izvršili pokret u pravcu: Koritna — Konak — Šabac — južni deo ž. st. s. Vrbovec — preko pruge — s. Kuka[31] — Lonjica — Božjakovina — Dugo Selo. I. brigada, koja je bila prethodnica divizije, u 11 časova zaustavila se je u s. Lonjica zbog toga što su pred njom bili delovi VI Ličke divizije,[32] koji su vodili borbu sa neprijateljem na liniji: Štikorovac[33] — Stančić — Brckovljani — Božjakovina. U 11,30 časova prva brigada je smenila levokrilnu brigadu VI Ličke divizije[34] na frontu: Štakorec[35] — Stančić i odmah je otpo-

[28] **Pogrešno; verovatno: u 14,30, pošto je 48. divizija JA krenula u 7 časova.**

[29] **Vidi izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. konjičke brigade od 1. do 10. maja (AVII, reg. br. 13—5, k. 256).**

[30] **Vidi AVII, reg. br. 11—1, k. 1364.**

[31] **Treba: s. Luka (14 km severoist. od s. Dugog Sela).**

[32] **i [34] Odnosi se na 3. brigadu, koja je u 14 časova upućena za s. D. Selinu (vidi dok. br. 132).**

[33] i [35] Treba: s: Štakorovec (7 km severoistočno od s. Dugog Sela).

čela sa podilaženjem ovom položaju sa ciljem da ga napadne.

Zbog velike širine neprijateljskog fronta i jačine neprijateljskog otpora ukazala se je potreba da se razvije još jedna brigada, kao i artilerijska brigada u prvi borbeni red. Zbog toga II brigada u 15 časova razvila se je za borbu na pravcu: Brckovljani — Gračec i u levo od I brigade.

U 18 časova I brigada osvojila je s. Štakorovec[36] a u 19,30 časova s. Stančić, posle toga produžila napredovanje za s. Trebinjec.[37]

II brigada je samo napadala neprijatelja sa fronta, na taj način ga angažovala, ali u svom napadu nije uspela zbog jakog neprijateljskog otpora.

U 23 časa oslobođeno je s. Brčko — valjani[38] i obe brigade produžile pokret u pravcu Dugog Sela, gde su stigle oko 5,30 časova.[39] U 4 časova napravile su pokret i stigle u Dugo Selo u 9 časova, kada su pristigle i štabne jedinice.

U toku borbe neprijatelj je imao: 26 ubitih, 4 zarobljenih, a ranjenih neizvesno.

Naši gubitci: ubitih 9, ranjeno 50.

Vreme je lepo.

8. i 9. maj — 48. mak. divizija — Ispunivši svoj zadatak brigade su prikupljene u Dugo Selo, gde su ostale do lt časova. U 11,30 časova izdata je zapovest štaba divizije O. br. 61[40] od 8. V. 1945. g. kojom se naređuje II i XVI brigadi i jednom bataljonu iz I brigade da napadne neprijatelja sa ciljem njegove likvidacije južno od glayne komunikacije: Dugo Selo — Zagreb, a u pravcu: Dugo Selo Kopčevec — Sop — Hruščica — Resnik — Zagreb, t.j. na prostoru između glavne komunikacije i obale r. Save.

[36] Borbi na liniji s. Štakorovec — s. D. Gračec prethodila je kratka artiljerijska priprema Artiljerijske brigade s vatrenih položaja u rejonu s. Lonjica — s. Peškovec (vidi M. Pajević, n. d., str. 563).

[37] Treba: s. Hlebinec (4 km severoist od s. Dugog Sela).

[38] Treba: s. Brckovljani (5 km severoist. od s. Dugog Sela).

[39] Osmog maja.

[40] Nije nađena u AVII.

I brigada (bez jednog bataljona) bila je u rezervi i kretala se je pozadi levog krila XIV brigade. Artiljerijska brigada i ostali delovi divizije nisu upotrebljeni.[41]

U nastupanju za Zagreb,[42] po likvidaciji slabih neprijateljskih delova kod Sopa i Hrušice, brigade su produžile nastupanje ka Zagrebu i u 6 časova 9. V. 1945. g. ušle su u Zagreb, koji je bio u pravcu nastupanja naše divizije očišćen od neprijatelja. U 7 časova stigle su u Zagreb i druge jedinice divizije osim komande pozadine. Po završenom smeštaju jedinica, vojnici su čistili oružje i spremu i na taj način bili spremni za svaki eventualni pokret.

Po zapovesti štaba I Jugoslovenske armije[43] izdađena je kratka zapovest od štaba divizije O. br. Ö2[44] od 10. V. za pokret divizije u pravcu s. Vrapče sa zadatkom da u koordinaciji sa ostalim divizijama opkoli delove neprijatelja, koji pokušavahu da se probiju na glavnu komunikaciju i time povuku na severozapad. Naše brigade dobile su zadatak da posednu raskrsnicu kod Podsusede. Za vreme ovih borbi od Dugog Sela do Zagreba neprijatelj je u toku 8/V. 1945. g. imao: 14 mrtvih i 35 zarobljenih, a u toku 9. V. 102 zarobljenih.

Naši gubitci u toku borbe 8 i 9 bili su: ubitih 6, ranjenih 28, iščezlih 24.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dama.

Vreme je bilo lepo.

[10. maj]

U duhu izdate zapovesti štaba I Jugoslovenske armije[45] izdato je naređenje II i XIV brigadi da se vrate u Zagreb, a I bri-

---

[41] Artiljerijska brigada je 8. maja prebačena na vatrene položaje u rejon s. Ivanja Reka — s. Resnik, radi bočnog dejstva na s. Sesvete, odakle se očekivao jači otpor neprijatelja, i na komunikacije ka Zagrebu. Međutim, neprijatelj je napustio s. Sesvete još pre stizanja ove brigade na pomenute vatrene položaje (vidi M. Pajević, n. d., str. 565).

[42] Radi uspešnijeg nastupanja, 1. brigadi je pridata 1. baterija 1. diviziona za neposredno pračenje pešadije (vidi M. Pajević, n. d., str. 565).

[43] Vidi dok. br. 128.

[44] Nije nađena u AVII.

[45] Vidi dok. br. 117.

gada da produži sa pokretom za Sv. Duh, a odatle za selo Mikolič[46] radi likvidacije razbivenih neprijateljskih delova, koji su se povukli severno od Zagreba. XIV brigada izvršila je pokret u 1 čas i po pristizanju u Zagreb smestila se je u III realnu gimnaziju. II brigada vratila se je u Zagreb u 10 časova i smestila se je u inžinjerisku kasarnu, a I brigada u svom nastupanju ka s. Mikoliču[47] došla je u dodir sa neprijateljem, koga je potpuno razbila.

U II i XIV brigadi, po izvršenom smeštaju jedinica, čišćenju oružja i spreme, održani su časovi o temi disciplina i red u vojsci.

10-V-1945. g. izdata je zapovest štaba ove divizije O. br. 63[13] od 10-V-t.g. za pokret cele divizije pravcem: s. Zaprešić — s. Dubravica — s. Stara Vas — Sv. Peter — Podsreda — Pilnštajn[49] — Planina — Laško, a u duhu naređenja štaba I Armije Op. br. si.[50] od 10-V-ove godine sa zadatkom da divizija ide pozadi 21. divizije i da služi kao neposredna rezerva na dodeljenom pravcu.

U toku 10-V-1945. g. neprijatelj je imao sledeće gubitke: mrtvih oko 350, zarobljenih 90.

Naši gubici: 7 ranjenih.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dana.

Vreme je lepo i sunčano.

S. F. — S. N.

Načelnik operativnog odeljenja
kapetan
M. P. Gligor Markovski

11-V-1945. god. 48. mak. udarna divizija

11. maja 1945. god. divizija je izvršila pokret dodeljenim pravcem, a u duhu zapo-
* vesti štaba divizije O br. 63[51] od10-V-1945.

46 i 47 Treba: s. Mikulić (na Zagrebačkoj gori, 3 km severno od Zagreba).
" i 51 Vidi AVII, reg. br. 13—1, k. 1364.
49 i 52 Treba: Pilštanj (između Zagreba i Celja).
50 Nije nađena u AVII.

god. i to: s. Zaprešić — s. Dubravica — s. St. Vas — s. Sv. Peter — s. Podsreda — s. Pilštajn[52] — s. Planina — s. Laško. Pokret je izvršen sa sledećim redom na maršu: II, XIV, štab divizije sa štabnim jedinicama, artiljerijska brigada, I brigada i pozadi nje sve trupne komore divizije (sem bojnih komora koje se kretale zajedno sa svojim jedinicama) zajedno sa komandom pozadine divizije, pod čijom je komandom stavljena sva komora divizije.

I brigada još pre izvršenja pokreta likvidirala je i uništila poslednju grupu razbitih neprijateljskih delova kod s. Bistrice, nanevši neprijatelju velike gubitke i to: 300 ubitih i 550 zarobljenih. Po izvršenoj likvidaciji a po dobivenoj zapovesti brigada je izvršila pokret tačno na vreme dodeljenim pravcem.

Za vreme marša nije primećen neprijatelj, tako da je marš izveden nesmetano i u 19 časova divizija je pristigla na prostoriju: s. St. Vas — s. Movrač — s. Dubrava,[53] gde se smestila i prenočila.

Neprijateljski gubitci u ljudstvu i materijalu (naneti mu od I brigade) su: 300 mrtvih i 550 zarobljenih, a od materijala zapljenjeno je: 3 skladišta sa municijom, veliki broj pušaka, šmajsera i mitraljeza, 120 konja i 2 zaprežnih kola.

Naši gubitci: 2 ubita i 3 ranjena druga.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dana.

Vreme lepo.

12-V-1945. god.	48. makedonska udarna divizija	Divizija prenoćila je 11/12 maja na prostoriji: St. Vas — Movrač — Dubrava.[54] 12. maja t. god. u 5 časova naređeno je od štaba divizije da brigade produže pokret određenim pravcem: Sv. Peter — Podsreda — Pilštanj — Laško. U 7 časova divizija je bila na maršu. U 9 časova četa automatskih oruđa poslata je na dva kamiona hitno da likvidira grupu ustaša, koja se je nalazila (po izjavi meštana) noću 11/12. maja u s. Pluska i s.

53 i 54 Treba: s. Dubravica (12 km severoist. od Brežica).

Luka, a odatle 12. maja u zoru povukla u šumu Dubrava, jugoistočno od s. Movrač, gde je bio štab divizije. U 10 časova u istu šumu upućena je i II brigada da opkoli ovu grupu i da je brzo likvidira (grupa je bila preko 200 ljudi), a šuma dosta prostrana. Brigada je pronašla neprijatelja i silnim naletom razbila ga nanevši mu sledeće gubitke: 27 mrtvih, zarobljenih 51, od kojih jedan p.pukovnik komandant 13. ustaške divizije i jedan major komandant bataljona, sa nekoliko nižih oficira. Zaplenjeno je: pušaka 42, šmajzera 6 i 1 p. mitraljez.

Po izvršenju zadatka brigada se vratila u s. Movrač, gde je i prenočila.

Ostali delovi divizije u svome pokretu prispeli su u s. Sv. Peter, gde je odmah uhvaćena veza sa štabom 21. divizije radi eventualnog zajedničkog dejstva. U saglasnosti sa štabom 21. divizije, a radi uništenja opkoljene neprijateljske grupe na prostoriji: severno i južno od komunikacije koja vodi od s. Podsrede ka r. Savi, upućena je naša II brigada hitno u 14 časova da smeni V brigadu 21. divizije na položaju: s. Podsreda — s. Železno — k. 485. Po izvršenoj smeni u 22 časa brigada je izvršila napad na s. Okič i s. Vel. Kamen, ovladala ovim selima bez neprijateljskog otpora i tu se sastala sa delovima 39. divizije[55] koja je napadala sa juga u ovom pravcu. Radi toga u 23 časa II brigada vratila se u s. Podsreda, gde je prenočila, ostavivši da dejstvuju na ovoj prostoriji delovi 39. divizije.

, Istog dana u 17 časova upućena je i XIV brigada da pomogne ovu akciju i da zaštiti komunikaciju s. Podsreda — s. Kozje. U slučaju eventualnog neprijateljskog prodora na ovu komunikaciju, da ga napadne sa boka i uništi. Brigada nije upotrebljena za ovu akciju, pošto se je situacija izmenila, već je ostala u s. Podsreda, gde je i prenočila.

" Odnosi se na 15. brigadu, koja je nastupala pravcem s. Dvorec — s. V. Kamen — s. Božični Vrh — s. Zorko — s. Lesično (kod Plištanja) (vidi tom XI, knj. 2, dok. br. 101).

Štab divizije, štabne jedinice i artiljeriska brigada u svome pokretu u 12 časova pristigli su u s. Sv. Peter, gde su i prenoćili.

Neprijateljski gubitci: mrtvih 27, zarobljenih 51. Zapljenjeno je: pušaka 42, šmajsera 6 i 1 p. mitraljez.

Naši gubitci: 2 ubita i 2 ranjena.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dana.

Vreme lepo.

13-V-1945. god. — 48. mak. udarna divizija

U duhu naređenja radiograma štaba I Armije J.A. od 13. maja[56] 1945. god. divizija je izvršila potreban pokret i smestila se za odmor na prostoriji i to: I brigada u selo Sedlarjevo i s. Prelaško, II brigada u s. Bojni Vrh i s. Gornja Trepča,[57] XIV brigada u s. Podsreda, artiljeriska brigada u s. Črešnjevec, štab divizije i štabne jedinice u s. Podsreda, a komanda pozadine u s. Sv. Peter.

Po izvršenom smeštaju vojnici su čistili oružje i spremu, odmarali se i bili spremni za eventualni pokret.

Prilikom čišćenja oružja i spreme nehatom jednog druga došlo je do eksplozije jedne ručne bombe i tom prilikom ranjeno je 10 drugova; pored toga nehatom je ranjeno još 4 druga a 1 ubit. Povodom ovoga od strane štaba divizije izdata je naredba br. 70 od 13. maja 1945. god. kojom se skreće pažnja svim odgovornim drugovima da preduzmu sve potrebne mere da se u buduće izbegnu i spreče na svaki način ovakvi i slični slučajevi.

Naši gubitci zbog nehata pojedinih drugova: 1 ubit i 14 ranjenih.

Neprijateljska avijacija nije se pojavila u toku dana. Isto tako nije se došlo do kontakta sa neprijateljem.

Vreme lepo, sunčano.

14. maja 1945. god. divizija se je odmarala na prostoriji kao i prethodnog dana.

[56] Reč je o naređenju da se hitno preseku veze prema Austriji i spreči izvlačenje neprijatelja (vidi AVII, reg. br. 21—7, k. 258A).

[57] Treba: s. Trebče (2 km severoist. od Podsreda).

14-V-1945. god.	48. mak. udarna divizija	Vojnici su čistili oružje, spremu, odmarali se i bili srpemni za svaki evetnualni pokret. U 9 časova poslata je jedna pešadiska četa i jedan vod automatičara iz XIV brigade da pretresu šumu kod k. 352 i Sv. Goru istočno[58] od s. Podsrede oko 2 km, gde (po izjavi meštana) krstari jedna mala grupa Nemaca i ustaša. Po izvršenom pregledu ovih šuma ubijeno je 2 ustaša, a 2 zarobljeno. Naših gubitaka nema. Od 15—17 časova održan je u štabu divizije politički čas sa političkim rukovodiocima iz štabova brigada iz teme: o redu i disciplini u vojsci. U 17,30 časova poslato je na dva kamiona 43 šofera iz divizije u Celje pod rukovodstvom drugog pomoćnika načelnika operativnog odeljenja sa zadatkom da stupe u vezi sa organima I Armije, da poprave i doteraju kamione za diviziju od onih koji su zarobljeni (zapljenjeni) od neprijatelja u rejonu grada Celja. Na taj način divizija da se snabde sa potrebnim brojem kamiona, koji su potrebni za ostvarenje njene pokretjivosti. Neprijateljski gubitci: 2 ubita i 2 zarobljena. Naših gubitaka nema. Vreme lepo i sunčano.
15-V-1945. god.	48. mak. ud. div.	15. maja 1945. god. divizija je ostala na odmoru na prostoriji gde i prethodnog dana. Vojnici su čistili oružje i spremu, odmarali se i bili spremni za eventualni pokret. U 14 časova poslata je II brigada pravcem: s. Podsreda — s. Kozje — s. Pilštanj — s. Zagorje sa zadatkom da likvidira veću grupu ustaša (oko 2000), koji su se pojavili — po izjavi meštana — na prostoriji: s. Kozje — s. Zagorje. U 18,30 časova brigada je stupila u borbu sa ovom grupom ustaša, koja je bila zauzela položaj s. Log — s. Medvešek. Borba je trajala jedan čas, do pada mraka.

[58] **Treba: sevemo.**

Padom mraka neprijatelj se povukao pravcem: Tavornik — k. 863 — Rastan[59] — Senovo. Usled toga što je noć bila veoma tamna, a teren pošumljen i nepristupačan, izgubljen je kontakt sa neprijateljem.

U 19 časova, t.j. istog momenta kada se neprijatelj povlačio napred označenim pravcem, poslata je jedna pešadiska četa i jedan vod automatičara iz XIV brigade sa zadatkom da posednu položaj sev.-zapadno od s. Železno, koje se nalazi zapadno od s. Podsreda oko 3 km, i da onemoguće eventualno neprijateljsko odstupanje tim pravcem. Istovremeno, saopšteno je isto 31. brigadi XXI divizije, koja se nalazi u s. Koprivnici, sa kojom smo bili u neprekidnoj vezi. Od ove brigade naš štab je tražio da posedne odmah položaj i onemogući neprijatelju izvlačenje sa severa na jug označenim pravcem: Tavornik — k. 863 — Rasani[60] — Senovo.

U toku noći nije uhvaćen dodir sa neprijateljem, a u svanuće produženo je gonjenje neprijatelja.

U ovoj borbi neprijatelj je pretrpeo sledeće gubitke: ubijeno 26, ranjeno 50 a zarobljeno 4.

Naši gubitci: ranjeno 2 vojnika.

Neprijatelj u opšte nema avijacije.

Vreme lepo i sunčano.[61]

Načelnik Operativnog Odeljenja
kapetan
Gligor Markovski

59 i 60 **Treba: s. Raštanj** (8 **km zapadno od Podsrede).**

[61] **Opštim pravcem nastupanja 48. divizije JA nastupala je i 1. konjička brigada. Ona se od 1. do 4. maja nalazila u s. Podbor. Batinjanima (kod Daruvara), a 5. maja je upućena na prostoriju s. Poljana — s. Poljanski Lug (severozap. od Čazme) da kontroliše pravac prema s. Lupoglavu. Pošto se 6. maja po vezala sa desnim krilom 48. divizije, ona se 7. maja kretala između 21. i 48. divizije, pretresajući šumu prema s. Kusanovecu; 8. maja ona je pretresala šumu severoistočno od s. Dugog Sela, a 9. maja, preko s. Sesveta, ušla u Zagreb. Od 10. do 15. maja 1. konjička brigada je sprovodila zarobljenike (vidi AVII, reg. br. 13—5 i 14—5, k. 256: izvode iz Operacijskog dnevnika štaba 1. konjičke brigade od 1. do 10. i od 10. do 20. maja 1945).**

BR. 139

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 5. UDARNE DIVIZIJE OD 21. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 15. MAJA[1]

Š T A B
V UDARNE DIVIZIJE
I ARMIJE NOVJ
O. br. 101
21. V 1945 god.
u č.

ŠTABU PRVE ARMIJE
Operativno odeljenje

Položaj

Dostavlja se desetodnevni izveštaj za operacijski dnevnik u vremenu od 11 do 20 maja 1945 godine.

11 maj

Neprijatelj u otstupanju, van domašaja naših jedinica, u pravcu Sloven Gradeca[2] i šoštanja.

Prema zapovesti divizije O. br. 95 od 10 maja[3] t.g. brigade su izvršile pokrete iz mesta u kojima su zanoćile prethodne noći pravcem: s. D. Stubica — s. Oroslavje — s. V. Trgovište — s. Tuhelj — s. Kumrovec — s. Miljana — s. Podčetrtek — s. Pristava i stigle između 23 i 24 časa i to:

— I Jugoslovenska brigada u s. Imena,
— Krajiška brigada u s. Podčetrtek,
— IV Krajiška brigada u s. Pristava i
— Art. brigada u s. Podčetrtek.

Marš je bio dugačak oko 55 km i vrlo naporan, ali zahvaljujući visokom moralu naših trupa izvršen je bez ikakvih teškoća, u redu i na vreme, neometano od strane neprijatelja.

Vreme vedro i lepo.

Mesto štaba divizije u s. Podčetrtek.

Sekcija Rogatec 1 : 100.000.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 25—3, k. 256.**
[2] **Treba: Slovenjgradec.**
[3] **Zapovest je izdata u 20 časova.**

12 maj

Brigade su izvršile dalje pokrete između 4 i 6 časova pravcem: s. Podčetrtek — s. Šmarje — Sv. Jurij — Celje i stigle u Celje istoga dana između 16 i 18 časova. Maršovanje je izvršeno pravilno, u redu i nesmetano od strane neprijatelja.

Brigade su se smestile u Celju i zanočile 12/13 maja.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije u Celju.

Sekcija Celje 1 : 100.000.

13 maj

Na prostoriji Soštanj nalazi se jedna neprijateljska divizija još uvek nerazoružana. Ova divizija pristala je na to da je razoruža VII slovenački korpus.

Da bi se posao oko razoružanja što brže i efikasnije završio, naređeno je:

Da IV Krajiška brigada izvrši pokret 13 maja u 5 časova sa prostorije na kojoj se sada nalazi na prostoriju Soštanj, sa zadatkom da pomogne našim jedinicama koje se tamo nalaze u razoružavanju neprijateljskih jedinica i u prikupljanju plena i zarobljenika.

Da I Krajiška brigada uputi jedan bataljon komunikacijom Celje — s. Polzela radi prikupljanja motornih vozila.

Da I Jugoslovenska i Art. brigada ostanu na sadašnjoj prostoriji sa zadatkom prikupljanja i sređivanja motornih vozila kao i sređivanja samih jedinica.

Brigade su izvršile ove zadatke i u toku dana i I Krajiška brigada razoružala je oko 400 neprijateljskih vojnika ustaša i domobrana. Dalje hvatanje i razoružavanje nastavlja se.

Brigade su zanoćile 13/14 maja u istim mestima kao i prethodne noći, sem IV Krajiške brigade koja je zanoćila u s. Soštanj.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije u Celju.

Sekcija Celje 1 : 100.000.

14 maj

Neprijatelj se i dalje predaje.

I Krajiška brigada nastavila je rad od prethodnog dana na prikupljanju motornih vozila na komunikaciji Celje — s. Polzela — s. Soštanj — s. Crna.

IV Krajiška brigada u s. šoštanj — Crna vršila je razoružavanje neprijateljskih jedinica, prikupljala motorna vozila i sprovodila vozila u Celje.

I Jugoslovenska brigada: jedan bataljon nalazi se kao posada u D. Stubici, jedan bataljon u Celju i jedan bataljon upućen komunikacijom Celje — Velenje — šoštanj radi čišćenja terena i prikupljanja zarobljenika, kao i motornih vozila.

Art. brigada u Celju.

Ovoga dana nije bilo borbe.

Neprijateljska avijacija nije se pojavljivala.

Naša avijacija vršila je izviđačke letove.

Vreme vedro i toplo.

Mesto štaba divizije u Celju.

Sekcija Celje 1 : 100.000.

15 maj

Neprijatelj se i dalje predaje.

Jedinice naše divizije produžile su sa izvršavanjem zadatka od prethodnog dana — na prikupljanju zarobljenika i ratnog plena. Jedan bataljon I Krajiške brigade produžio je pokret ka austrijskoj granici, na koju je izbio u 9 časova severozapadno od Mežice.

Art. brigada nalazi se i dalje u Celju.

Do borbe nije dolazilo.

Vreme promenljivo i kišovito.

Mesto štaba divizije u Celju.

Sekcija Celje 1 : 100.000.[4]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

Pom. šefa op. otseka, kapetan

Duš.[5] P. Ivanišević

[4] **Petnaestog maja su prestala neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, te se izvod iz Operacijskog dnevnika od 16. maja ne objavljuje.**

[5] **Dušan**

BR. 140

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 21. UDARNE DIVIZIJE OD 21. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 15. MAJA[1]

Š T A B
XXI SRPSKE DIVIZIJE
OPERATIVNI OTSEK
Pov. br. 43
21 maja 1945 god.

Dostavlja izvod iz operaciskog dnevnika od 11 do zaključno 20 maja 1945 g.

ŠTABU PRVE ARMIJE (Operativno odeljenje). —

Dostavlja se izvod iz operaciskog dnevnika u vremenu od 11 do zaključno 20 maja 1945 godine i to:

11 MAJ 1945 GODINE:

Oko 18 časova neprijatelj je ne znajući za našu diviziju uputio se pravcem komunikacijom od r. Save za Podsredu, a pošto su naši pešadiski delovi prešli Podsredu i preko Kozja izbili u blizini Pilštanja[2] hvatajući vezu sa 181-vom nemačkom divizijom, dok su se ostale jedinice kretale u levo i desno radi bočnog obezbeđenja komunikacije, neprijatelj jačine 4 nepotpune ustaške divizije[3] napao je na našu komoru i delove Artileriske brigade na liniji s. Podsreda — s. Sočka — prostorija Rospek,[4] kojom prilikom je odbijen energičnim dejstvom našeg Protivavionskog diviziona, prištabskih delova divizije i ljudstvom komore.

Rokiranjem brigada u toku noći neprijatelj je proteran sa svojih položaja uz aktivno potpomaganje naše artilerije koja je odlično dejstvovala na potrebne ciljeve.

[1] **Original (pisan na mašini, ćirilicom) u AVII, reg. br. 14—1, k. 256.**

[2] **Po zapovesti Štaba divizije K. o. br. 65 od 10. maja za gonjenje neprijatelja pravcem Sv. Peter—Pilštanj — Planina (vidi AVII, reg. br. 45—2/10, k. 260B).**

[3] **Radi se o ostacima 1, 3, 7, 8. i 9. hrvatske ustaško-domobranske divizije, koji su se, počev od 9. maja, neorganizovano povlačili ka Celju i Dravogradu da se domognu Austrije.**

[4] **Verovatno se radi o s. Resecu. Rospek nije nađen na sekciji 1 : 100.000.**

Jutarnjih časova, obzirom da je neprijatelj sabijen na samu komunikaciju Sava — s. Podsreda, a uz pripomoć V-te kozarske brigade XI divizije,[5] opkoljen je i oko 13 časova poslati su delegati — parlamentarci radi predaje neprijatelja.

Pri odbijanju neprijatelja naročito se istakao Protivavionski divizion, Bataljon za vezu i Prateća četa štaba divizije.

Neprijatelj se nalazi na samoj komunikaciji, dok su sa leve i desne strane komunikacije, na nadvišavajućim visovima, naše jedinice.

Neprijateljski gubitci: 207 mrtvih i 636 zarobljenih.

Zaplenjeno: 32 šarca, 420 pušaka i veća količina ostalog ratnog materijala, i 60 kola sa materijalom.

Naši gubitci: 33 mrtvih, 61 ranjenih, jedan top i jedan teški mitraljez.

Dejstvo naše i neprijateljske avijacije nije bilo.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Sočka.

12 MAJ 1945 GODINE:

4 ustaške divizije na komunikaciji od s. Podsreda do Save po neprimljenoj predaji povukle su se pravcem severozapad pod borbom. Naše jedinice nemilosrdno su ih gonile i uništavale tako da se ni jedna polovina nije izvukla, dok je njena komora u kolima zarobljena od strane jedinica naše divizije i V-te kozarske brigade XI divizije.[6]

Neprijatelj je dejstvovao od teških oruđa sa jednim topom i jednim bacačem a prema izjavi zarobljenika neprijatelj je imao vrlo malo municije.

Naša artilerija preko noći i dana korisno potpomagala pešadiske brigade.

Naša XXXI-va brigada goni uzastopno neprijatelja pravcem Podsreda — s. Planina i dalje.

Situacija u 14 časova: štab divizije nalazi se u s. Sveti Peter.

Artileriska brigada u s. Podsreda.

IV-ta brigada u s. Kozje.

V-ta brigada na prostoriji sela Veliki Kamen, Creta, Mali Kamen.

XXXI-va brigada na prostoriji sela Okić, Slatina, Goranec i Koprivnica.

Svi pešadiski delovi a tako i artileriski orij entisani su na potrebna mesta i prostorije, a i dalje se produžilo sa pretre-

[5] i [6] U izvodu iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. divizije JA za taj dan (vidi dok. br. 141) ne spominje se učešće 5. divizije u razoružavanju neprijatelja na liniji Podsreda — Sava.

som šuma, traženjem neprijatelja i njegovim uništavanjem. U toku današnjeg dana neprijatelja na sektoru ove divizije nije bilo, sem zarobljenika koji su dolazili i dobrovoljno se predavali.

Neprijateljski gubitci: 266 mrtvih, 635 zarobljenih i 40 kola sa raznim ratnim materijalom.

Naši gubitci: 33 mrtva i 72 ranjena.

Oštećena su nam dva teška maksim-mitraljeza.

Veza sa 48 makedonskom divizijom postoji.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Sv. Peter.

13 MAJ 1945 GODINE:

Jedinice ove divizije produžile su sa čišćenjem šuma i određenim im prostorijama i privodile ovome štabu zarobljenike ustaše i domobrane.

Ovoga dana brigada je trebala izvršiti pokret sa dosadašnjih prostorija na nove, ali novim naređenjem ostale su na istim položajima.

Neprijateljska artilerija niti bacači ovoga dana nisu dejstvovali.

Naša artilerija je potpomagala pešadiske delove.

Neprijateljski gubitci: 600 zarobljenih.

Gubitaka naših: u toku ovoga dana nismo imali.

Neprijateljska a tako isto i naša avijacija nije se pojavljivala u toku ovog dana.

Veza sa 48 makedonskom divizijom postoji.

Vreme lepo.

Štab divizije u s. Sv. Peter.

14 MAJ 1945 GODINE:

Večernjih časova 14 ovog meseca divizija je izvršila pokret za grad Celje i to:

V-ta brigada sa prostorije s. Prelasko, Sedlarjevo pravcem s. Potčetrta[7] desnom komunikacijom preko Sv. Juraja za Celje, ali je po naknadno usmeno primljenom naređenju Armije u svome pokretu zaustavljena kod s. Podčetrtek, gde je ostala na odmoru i sređivanju spreme.

IV-ta brigada, XXXI-va i Artileriska imale su izvršiti pokret za grad Celje komunikacijom Kozje — Pilštanj — Sveti Juraj i dalje, tj. levom komunikacijom, ali su iste zadržane, te je XXXI-va ostala na prostoriji s. Koprivnica, Artileriska brigada s. Podsreda, dok je IV-ta brigada, koja je od svih bri-

[7] Treba: Podčetrtek (24 km jugoist. od Celja).

gada prva trebala izvršiti pokret, zaustavljena na prostoriji sela Turno — Japorje[8] — Slivnica, gde je naređeno jedinicama da se odmaraju i produže sa uređenjem opreme, oružja, kola, pribora itd.

Počev juče od 14 časova pa zaključno sa današnjim datumom do 14 časova patrole su vršile prikupljanje zarobljenika koji su se dobrovoljno predavali i sprovodile ih u zajedničkl logor, a potom štabu Armije.

Borbe na sektoru ove divizije nije bilo.

Neprijateljski gubitci: 492 zarobljena. Pored ovog manji ratni plen.

Gubitaka nismo imali.

Štab divizije u s. Sv. Peter.

Vreme promenljivo.

15 MAJ 1945 GODINE:

Jedinice divizije nalaze se na odmoru po ranije datom rasporedu, sem IV-te brigade koja je sa prostorije s. Turno — s. Javorje — s. Slivnica izvršila pokret za s. Kozje. Produžilo se sa sređivanjem prilika i spreme kod jedinica.

Neprijatelja na zoni razmeštaja divizije ne postoji, sem manjih grupica koje lutajući bez oružja dolaze i predaju se našim jedinicama. Jedna grupa ustaša od 26 neprijateljskih vojnika uništena je zapadno od s. Kozje, na koti 667, na pravcu s. Pokojnika, koja nije htela predati se.

Neprijateljski gubitci: 26 mrtvih i 319 zarobljenih.

Pronađeno: u s. Podčetrtek 13 topova raznog kalibra sa manjom količinom municije delom sa, a delom bez nišanskih sprava, tri bacača 82 mm. i 5 neispravnih kamiona kojima je potrebna manja opravka. Pored ovog izvesna količina ratnog materijala.

Gubitaka u toku dana nismo imali.

Sve ostalo bez promene.

Vreme lepo.

Štab divizije u Sv. Peter.[9]

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P.

* Načelnik — major,
Mil.[10] Maksimović

[8] **Treba: s. Javorje (4 km jugoist. od Sv. Jurija).**

[9] **Toga dana su završena neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, te se izvod iz ovog dnevnika od 16. maja ne objavljuje.**

[10] **Milivoj**

BR. 141

IZVOD IZ OPERACIJSKOG DNEVNIKA ŠTABA 11. UDARNE DIVIZIJE OD 22. MAJA 1945. ŠTABU 1. ARMIJE JA O DEJSTVIMA DIVIZIJE OD 11. DO 15. MAJA[1]

ŠTAB *XI* NOU DIVIZIJE
PRVE ARMIJE NOVJ
Op. broj: 186
Dana 22-V 1945.

Predmet: *Izvod, iz operaciskog dnevnika u vremenu od 10—20 o.m.*

ŠTABU I ARMIJE

11 maj 1945 g.

Neprijatelj[2] se i dalje užurbano povlači ka Celju u cilju da se izvuče iz Slovenije.

Snage naše divizije održavaju stalni kontakt sa neprijateljem u cilju sprečavanja njegovog izvlačenja.

Toga dana sve naše brigade kretale su se pravcem: Klanjec — Kumrovac — Sv. Peter, gdje je neprijatelj dao otpor, ali je uskoro savladan i njegovo gonjenje u pravcu Celja se nastavlja. Istog dana VIII crnogorska brigada zarobila je veći broj motorizacije kao i veće grupe neprijateljskih vojnika.

Štab divizije kretao se cestom za Celje.

12 maj 1945 g.

Vreme sunčano, lijepo. Snage divizije nastavljaju užurbani marš i pred zoru tog dana stiže jedna brigada pred Celje, dok ostale približuju se lijevo i desno drumom za Celje čisteći usput šume od razbijenih neprijateljskih grupacija. Naglim našim približavanjem ka Celju neprijatelj je bio zbunjen i naše snage upale su u Celje. Tom prilikom predali su se našim jedinicama preko 4.500 nepr. vojnika.[3] Istoga dana ustaške jedinice napale su na komoru naše XII brigade kod sela Kozje i tom prilikom poginula su 3 druga, dok je neprijatelj ostavio 10 mrtvih i 5 zarobljenih.

Štab divizije kretao se za Celje.

[1] **Original (pisan na mašini, latinicom) u AVII, reg. br. 27—2, k. 256.**

[2], [3] **Verovatno delovi nemačke 22. i 181. pešadijske divizije, koji su se povlačili tim pravcem (vidi *Završne operacije*, str. 712).**

13 maj 1945 g.

Snage naše divizije upale su u Celje, slijedi razoružanje neprijateljskih vojnika i prikupljanje trofejnog materijala u cilju snabdevanja potreba naše divizije. Vrši se obezbeđenje Celja s juga, dok XII brigada sa jednim divizionom topova kreće ka Ostrožno — Lopata i Gorica u cilju daljeg presjecanja neprijateljske ostupnice. Neprijatelj nije pokušavao napadati, već je ostupao od komunikacija i držao se planinskih visova. Sastav neprijatelja: ustaše i četnici, kao i neke grupe Njemaca. Njemci se u većim grupama predaju, dok ustaše po pričanju zarobljenika nastoje probiti se u cilju predavanja Englezima. Ostale snage divizije nalaze se u Celju, prikuplja se zarobljeno oružje i motorizacija.

Tog dana zarobljeno je 1670 nepr. vojnika, većinom Njemaca/

14 maj 1945 g.

Snage divizije nalazile su se na prostoriji Celje pa komunikacijom ka Mariboru za Vojnik — Nova Cerkev — Črnova — Vresnik — Sloven Gradec[5] u cilju presecanja komunikacije kod Velenja. Tog dana do borbi nije došlo.

Štab divizije nalazi se u Celju. Vreme sunčano, lepo, uvečer kiša.

15 maj 1945 g.

Snage divizije nalaze se na odmoru i sređivanju u selu Dobrna (XII), V brigada u Celju (na raspoloženju OZN-i) a VIII crnogorska u Celju sa zadatkom čuvanja i daljeg sprovođenja zarobljenika.[6]

S. F. — S. N.

Za š t a b
z. načelnika — kapetan,
Rade M. Žekić

M. P.

[5] **Treba: Slovenjgradec.**

[6] **Pošto su 15. maja prestala neprijateljstva na teritoriji Jugoslavije, izvod iz Operacijskog dnevnika za 16. maj se ne objavljuje.**

R E G I S T A R

A

Adaševoi (kod Šida) — 14, 42—47, 53—58, 97—101, 103, 104, 122, 123, 164, 207, 213, 214, 217—220, 275—278, 297
Adžamovci (kod St. Gradiške) — 582
Alavudci (kod Sl. Požege) — 546, 585
Ampovski Vlado — 207, 208, 210, 213, 216, 219, 221, 403, 545
Andraševec (kod Zagreba) — 658
Andrijaševci (kod Vinkovaca) — — 376, 386, 404, 488
Andrijevci (kod Sl. Broda) — 344, 372, 377, 389, 401, 408, 411, 445, 446, 449, 451, 490, 491, 575, 576, 579—581
Andrijevci (kod Striživojne) — 354 356, 358, 362, 365, 366
Andrilovec (kod Dugog Sela) — 698, 699
Antin (kod Vinkovaca) — 427
Antunovac (kod Pakraca) — 497, 4,98, 510, 513, 527, 528, 530, 535—537, 542, 543, 545, 573, 668, **704**
Apševci (kod Šida) — 123, 181, 185, 278, 300—302, 375, 376, 469, 474, 476, 477

Armije

jugoslovenske

— I-va — 9, IO' 14, 16, 22, 27, 29—31, 33, 34, 39, 40, 42, 44, 48, 53, 58, 59, 68, **72, 73, 78, 80, 83—85, 92, 97, 99, 100, 103, 105, 108, 109, 111, 121, 122, 124—127, 130—133, 135, 137, 140, 143, 145, 148, 151, 153—155, 157, 159—161, 163—169, 172—175, 179, 181, 183—187, 200—202, 205, 206, 210, 211, 216, 217, 219, 221, 222, 226, 234—237, 239—241, 243—245, 248, 250, 251, 253—255, 257—263, 264, 266, 269, 275, 278—283, 287, 289, 295, 297, 300, 303, 314, 315, 317, 320—322, 324, 326, 330—334, 339—343, 345, 346, 350, 352, 354—357, 359, 366, 368—370, 372—374, 376—388, 399, 400, 404, 415—419, 421—442, 449, 450, 451, 454, 455, 459, 462, 463, 466, 469, 480, 481, 484—489, 492, 496, 499, 506, 509—515, 517, 518, 531, 534—538, 540, 542, 544, 547, 548, 556, 560, 561, 569, 571, 573, 575, 579—582, 584, 587, 589, 591—593, 597, 599, 603, 605, 608, 609, 613—615 , 619, 621, 623, 624 , 628, 629, 631,632, 634, 636, 639,641, 643 , 645 ,647, 650, 652,653 ,657, 660, 662, 666—670, 683—685, 693, 702, 702, 706, 707, 709, 710, 712, 714, 716, 718—722, 728—730, 733, 734, 736, 737, 740, 741, 743, 746, 750**
— 2-ga — 10, 13, 28, 43, 83, 121, 131, 132,140, 255, 300, 337,345, 351, 364,365, 368, 492, 510,511, 513, 587,588, 645, 661, 680,717, 718, 722
— 3-ća — 10, 13, 172, 175, 196, 251, 264,265, 269, 307, 308,318, 343, 358,369, 373, 378, 424,427, 428, 431,481, 482, 510, 511,513, 514, 565,577, 591, 592, 597,598, 605, 607,628, 630, 637, 660,669, 686, **717, 718, 725**
— 4-ta — 10

sovjetske

— 17. vazduhoplovna — 19, 88
— 19. streljačka — 9

bugarske
— 1-va — 9
A. Senca (salaš, kod Tovarnika) — 61, 94, 95, 231, 232, 284, 303, 304
Atlenica (potok, kod Daruvara) — 567
Austrija — 722, 740

B

Babić Manojlo — 182, 192, 506, 714
Babić Radomir — 152, 163, 199, 239, 311, 321, 596, 646
Babin Dol (kod Lovaša) — 22, 26, 34, 48—51, 271, 423
Babin Zub (kod Soljana) — 312
Babina glava (kod Sibinja) — 368
Babina Greda (kod S. Samoa) — 338, 345, 350, 376, 380, 385—387, 389, 442, 444, 448, 489
Babinac (kod Gareśnice) — 592, 672
Bać (kod Bačke Palanke) — 37—40, 62, 69
Bačinci (kod Šida) — 14, 73, 705
Bačindoi (kod N. Gradiške) — 582
Bačka — 37
Bačka Palanka — 15, 16—21, 48, 69 —73, 108, 295, 296
Bačko Novo Selo (kod Bačke Palanke) — 38-40, 59, 179, 271, 295 —298
Bačkovoi (kod Bjelovara) — 565
Bačun (kod Zagreba) — 661, 681
Badenica (kod Sv. I. Zeline) — 606
Badljevina (kod Pakraca) — 565, 577, 616
Badovaljci (kod N. Gradiške) — 582
Bajić Vlado — 41, 47, 67, 120, 150, 190, 288, 289, 323, 372, 622, 649, 719
Baltici (kod Brčkog) — 152
Baljak Antun — 147, 394, 574, 599, 613, 636, 657
Baničevec (kod D. Zeline) — 677
Banova Jaruga (kod Noviske) — 481, 498, 510, 511, 515, 523, 529, 531. 534, 537—539, 544, 548, 548, 549, 558, 566, 592, 600, 616, 622, 694, 695, 703, 717, 718
Banovac (M. i V., kod Lipika) — 528
Banovina (predeo, kod Tovarnika) — 22, 28, 34, 87, 269, 285
Banjaluka — 492
Baranja — 9
Bama (V. i M., kod Grubišnog Polja) — 498, 511, 515, 516, 531, 577, 578, 591, 597, 716
Bašće (k. 157, kod Pleternice) — 436, 438

Bataljoni
jugoslovenski
— Inžinjerijski 1. proleterske divizije — 14
— Inžinjerijski 2. proleterske divizije — 141
— Inžinjerijski 5. divizije — 141, 239, 253, 254, 596,
— Inžinjerijski 11. divizije — 27 —32, 78—81, 105—107, 128, 129, 171, 244, 245, 576—579, 658, 659
— Inžinjerijski 17. divizije — 173, 444, 446, 448, 449, 451, 452,
— Inžinjerijski 21. divizije — 34 —40, 60—66, 110, 149, 465, 584, 622
— Inžinjerijski 22. divizije — 467, 468, 470, 471, 473, 476, 480
— Inžinjerijski 42. divizije — 601, 602
— Medicinsko-sanitetski 1. proleterske divizije — 272, 682
— Medicinsko-sanitetski 5. divizije — 253, 254, 362, 561—574, 595 596, 646
— Medicinsko-sanitetski 11. divizije — 27, 128, 171, 242, 245, 576 —579, 638, 658, 659
— Medicinsko-sanitetski 17. divizije — 352, 444—466, 448, 449, 451, 453
— Medicinsko-sanitetski 21. divizije — 527, 648
— Medicinsko-sanitetski 48. divizije — 652
— Motodesantni 2. tenkovske brigade — 182
— Za vezu 22. divizije — 467, 468, 470, 471, 475, 477-480
— »vi 2. tenkovske brigade — 125, 176, 269, 270, 304, 306, 309, 631
— »gi 2. tenkovske brigade — 182, 507, 509, 699, 714, 715
— 3-ći 2. tenkovske brigade — 284. 285, 304, 306, 309, 507, 599, 714

— 22. izvidački 22. divizije — 169
— 22. pionirski 22. divizije — 130, 169, 172, 490
— 22. poljski dopunski 22. divizije — 169, 408
— 41. fiziliirski (streljački) 41. divizije — 43
— 41 (141) poljski dopunski 41. divizije — 43, 179, 299
— 41. lovac tenkova 41. divizije — 43
— 141. pionirski 41. divizije — 43
— 141. za snahdevanje 41. divizije — 43
— 141. za vezu 41. divizije — 43
— 222. pionirski 181. divizije — 529
— 369. protivtenkovski 369. divizije — 616
— 369. za vezu 369. divizije — 616
— 369. pionirski 369. divizije — 616
— 842. severnokavkaski — 669
— 843. severnokavkaski — 43, 85, 126, 299
_ 910-ti — 617
— Nemačko-arapski — 43, 85, 126, 174, 277, 299, 693
Batina (kod Kutine) — 696
Batina (kod Vinkovaca) — 284
Batkuša (kod Brčkog) — 237
Batrina (kod Sl. Požege) — 343, 355, 358, 370, 383, 434, 437, 438-440, 464, 483, 492, 509, 518—520, 581, 582
Batrovci (kod Šida) — 10, 14, 28, 43, 85, 123, 126, 153, 154, 156, 187, 189—191, 245, 276—279, 300, 302, 375, 466-469, 471, 472, 476
'Bebrina G. i D. (kod Sl. Broda) — 351, 354, 370, 450
Bedekovčina (kod D. Stubice) — 628, 727
Bedenica (kod Sv. I. Zeline) — 638
Begluk (kod Brčkog) — 333
Begovača (kod Garešnice) — 592
Belice (kod Sl. Brodaj — 372, 382, 419, 464
Beloslavce (kod Komina) — 727
Belovar (kod D. Zeline) — 681, 690
Bern (Böhme) — 497, 549, 586, 598. 605, 624, 634, 637, 650, 654, 658, 667, 671, 673, 677, 678, 680, 684, 686—689, 693, 696, 703, 723, 726
Benkovac (kod Okučana) — 523
Beno Ruso — 703, 705, 706, 708—713
Beograd — 9, 10, 14, 15, 325, 374, 442, 509, 581, 585
Berak (kod Garešnice) — 9, 179, 180, 186, 203, 283 , 285 , 286 , 305—307, 718
Berak (kod Vukovara) — 376, 377, 456, 457, 506
Barava (kanal, kod Striživojne) — 445
Beravci (kod Striživojne) — 338, 340, 344, 350, 356, 386—388, 408, 417, 418, 442, 444-^46, 459
Berek (kod Čazme) — 497, 537, 592, 676, 718, 724, 725, 732
Berek (kod Dubrave) — 611, 612, 667, 672, 675
Bereśnica (kod Privlake) — 404
Berislavec (kod Sv. I. Zeline) — 655, 656, 677—679
Berkasovo (kod Šida) — 14, 20, 27 —32, 64—66, 68, 73, 74, 78-81, 99, 104, 105, 109—112, 114, 116—120, 150, 158, 165, 220, 221, 290-^293, 295 —299, 455
Benovačko polje (kod Striživojne) — 389
Bezovina (kod Zagreba) — 658
Bickoselo (kod Sl. Broda) — 351, 364, 369, 440, 451, 453
Bič kanal — 444, 449
Bičaki (kod Komina) — 638, 727
Bijeljina — 83, 121, 126, 130—132. 135, 144, 146, 147, 170, 182, 192, 255—258, 262, 312, 326, 327—340, 341, 379
Bijenik (kod Zagreba) — 661, 682, 715
Bikić (kod šida) — 27—32, 78—81, 105, 109
Bilać (kod Sl. Broda) — 344
Bili Brig (kod N. Kapele) — 383, 438, 440, 519, 520, 582
Bingula (kod Sr. Mitrovice) — 48, 68, 144
Bisag (kod Križevaca) — 632, 637, 726
Bistra reka (kanal, kod Brčkog) — 246
Bistrica (kod Zagreba) — 659, 738
Biškupec (kod Sv. I. Zeline))— 606, 637, 642, 643, 677, 678, 691, 721
Biškupov čret (šuma, kod D. Zeline) — 690
Bizak (kod Zagreba) — 661
Bjela reka (kod Daruvara) — 535

Bjelišćevac (kod Kutjeva) — 402, 432, 433
Bjelovar — 497, 511, 531, 540,541, 543—566, 569, 571, 573, 574,591, 592, 594, 598, 599, 600, 605,609, 611, 613, 620, 667, 669—671, 684, 686—688, 703, 705, 716, 725
Blacko (kod Pletemice) — 438, 462, 562, 563
Blagorodovac (kod Garešnice) — 513, 527, 528, 551, 573, 668
Blahomir sli. (kod Božjakovčine) — — 698
Blajptna (k. 85, kod Direnovaca) — 170, 242, 246
Blatuško brdo (kod Lovske) — 526, 588
Blažev Dol (kod Sv. I. Zelina) — 678
Blažičev dol (kod N. Kapele) — 519, 557
BMznec (kod Zagreba) — 627, 642
Boban Rafael — 680
Bobetino brdo (kod Bjeljine) — 131, 256
Bobota (kod Borova) — 180, 308, 427
Bočanci (kod šida) — 280
Bodegraji (kod Okučana) — 522, 584
Boderište G. (kod Brčkog) — 131, 133, 134, 192, 235, 259, 260, 331
Bođanska pst. (kod Vukovara) — 179, 271
Bodovaljci (kod N. Gradiške) — 383
Bogatić (kod šapca) — 83
Bogaz (k. 228, kod Gmibišnog Polja) — 565
Bogdanovci (kod Vukovara) — 176, 285, 304, 305
Bogićevci (kod Okučana) — 521, 522, 583
Bogutovo Selo (kod Brčkog) — 131
Bojana (kod Čazme) — 672, 731—733
Bok (šuma, kod Sl. Šamca) — 237, 418
Bolč (kod Bjelovara) — 498, 605, 620, 718, 725
Boljkovo (kod Vrbanje) — 245, 281
Bonićev stan (kod Drenovaca) — 242
Boričevci (kod Sl. Požege) — 563, 564
Borina D. (kod Koviljače) — 145
Boris (kod Tovamika) — 110, 395
Boron gaj (D. i G., kod Zagreba) — 651, 652
Borongajska cesta — 624, 650
Borota Stevo — 420, 560
Borova Kosa (kod Daruvara) — 516
Borovac (kod Okučana) — 522, 523, 525, 585, 586
Borovo (kod Vukovara) — 64, 174, 176, 179, 180, 201, 264, 265, 270, 271, 307, 308, 322, 377, 424
Bosanski Brod — 345, 369, 481, 502
Bosanska Krupa — 382
Bosanski Samac — 130, 175, 196, 198, 199, 236, 237, 300, 320, 326, 334, 337, 338, 376
Bosdijevo (kod Čazme) — 605—607, 687, 688, 718, 733, 734
Bosna (r.) — 43, 83, 121, 130, 144, 169, 172, 185, 187, 242, 244, 251, 342, 355, 361, 364, 583
Bosut (kod šida) — 98, 127, 153, 154, 247, 250
Bosut (r.) — 9, 14, 43, 58, 85, 100, 122, 123, 164, 167, 180, 181, 185, 202, 203, 216, 244, 245, 275, 299—302, 308, 309, 375, 385, 404, 408, 466, 468-477
Bosutske šume — 9, 10, 43, 122, 175, 182, 192, 244, 264, 266, 416
Bošković Vasilije — 133
Bošnjaci (kod Županje) — 155, 173, 175, 199, 252, 264, 266, 267, 310, 311, 314, 317, 320, 321, 338, 377, 385, 386, 487, 501
Božanovićev stan (kod Nijemaca) — — 301
Božici (kod Brčkog) — 258
Božjakovina (kod Dugog Sela) — 606, 622, 631, 698, 699, 711, 712, 720, 734
Božović časlav — 129, 171, 313, 638
Branešci (kod Buča) — 564, 615
Branjevo (kod Janje) — 83, 146, 147, 327
Brasina (kod Koviljače) — 145, 327
Brckovljain (kod Zagreba) — 699, 735, 736
Brčevec (kod Vrbovecaj — 688, 689
Brčko — 9, 83, 121, 122, 126, 130—135, 140-142, 151, 152, 155, 156, 160, 161, 163, 167, 169, 172—175, 186, 192—196, 198, 199, 235, 236, 238, 239, 241, 244, 249, 251—253, 255, 256, 258, 261—263, 300, 310, 314, 316, 321, 326—334, 337, 338, 374, 379, 444, 485, 499

Brdovec (kod Zagreba) — 627, 628, 648
Brdani (kod Sl. Broda) — 383, 419, 490, 729
Bregovi (kod M. Trnovitice) — 595, 609
Brekinska (kod Pakraca) — 481, 496, 528, 530, 532, 535, 536, 542, 543, 545, 549, 550, 703—705
Brokunjevec (kod D. Zeline) — 606
Brem Hajnrih (Brem Heinrih) — 588
Bresnica (kod Pleternice) — 436, 439—441
Brestača (kod Novske) — 693, 694, 717
Brestje (kod Zagreba) — 711, 713
Brestovac (kod Garešnice) — 462, 483, 563, 573, 577, 685, 686
Brestovac (kod Sl. Požege) — 533, 554, 555, 558, 565—567, 569, 571, 573, 576, 619
Breza (kod Bjelovara) — 725
Brezik (kod Brčkog) — 130, 258, 331, 332
Brezine (kod Ilpika) — 481, 535, 542, 543, 545, 667
Brezinski lug (kod Brezine) — 530, 540, 704
Breznica (kod Komina) — 727
Brezovac (kad Lipika) — 523—525, 527, 585—588
Brezovec (kod Sv. I. Žabnog) — 725
Brezovina (kod Klanjeca) — 727
Brezovljani (kod Sv. I. Žabnog) — 725, 726
Brezovo Polje (N. i St., kod Brčkog) — 83, 130, 131, 133, 134, 151, 155, 161, 163, 189, 190, 192—194, 186, 198, 256—259, 262, 326, 329—331
Brešice (kod Zagreba) — 627, 632, 648, 661

Brigade
jugoslovenske

— 1. konjička 1. armije — 14, 43, 84, 103, 104, 122, 148, 154,155, 187, 191, 195, 245, 247, 267, 313, 317, 319, 343, 345, 352, 355, 370, 374, 415—420, 440, 510, 518, 520, 556—560, 573, 607, 608, 628, 630, 631, 661, 734, 742
— 1. proleterska 1. proleterske divizije — 10, 14, 48, 68, **71, 73 —75, 77, 85, 87—96, 222, 223, 225—227, 229—233, 269, 271—273, 318 348, 421-441, 518—532, 557, 585, 610, 642, 643,** 668, **671 —675, 677, 678, 681, 682**
— 1. jugoslovenska 5. divizija — 10, 49, 73, 92, 105, 143—146, 151, 152, 161, 238, 239, 311, 330, 332, 334, 362, 374, 384—394, 559, 561—574, 595—599, 610—613, 634—636, 646, 653—655 , 743—745
— 1. krajiška 5. divizije — 10, 26, 51, 145, 146, 151, 152, 161, 238, 239, 310, 332, 346, 361, 362, 364, 374, 384—394, 561—574, 595—599, 609—613, 634—636, 645, 653, 655, 743—745
— 1-va 6. proleterske divizije — 10, **42—47, 53—58, 97—103, 275, 276, 278—281, 361, 366, 374, 460, 461, 466, 499—505, 614—620, 683, 685—691**
— 1-va 7 (vojvodanske) divizije KHOJ-a, 62, 66
— 1-va 16. divizije — 431
— 1-va 32. divizije — 365
— 1-va 48. divizije — 158, 160, 201, 202, 210, 215, 218, 404—415, 533, 554, 650-652, 730—732, 734—736, 738, 740
— 2. tenkovska 1. armije — 125, 167, 176, 182—184, 186, 192, 265, 269, 270, 273, 284, 303, 305, 306, 309, 319, 346, 370, 454, 456, 506—509, 580, 581, 628, 630, 631, 661, 699, 714, 715
— 2-ga 2. proleterske divizije — 83, 131, 141, 142
— 2-ga 6. proleterske divizije — 10, **42—47, 53—58, 98—103, 191, 275—282, 366, 374, 460, 499—505, 552, 559, 560, 603, 614—620, 673, 684, 685, 687—691, 733**
— 2-ga 17. divizije — 161, 173, 252 —254, 256, 258, 262, 263, 315, 316, 337, 341, 350—352, 364, 365, 442—453
— 2-ga 48. divizije — 158, 160, 165, 179, 201, 208, 310, 211, 215, 218, 221, **404-415, 546, 551, 554, 650, 651, 730—732, 735—741**
— 3. proleterska 4. proleterske divizije — 10, 14, 48, 68, **71, 73, 75,** 86, **137, 138, 165, 176, 222, 226,**

227, 230, 232, 233, 269, 270, 272, 273, 348, 420, 421—441, 492, 496, 518, 532, 557, 583, 586, 587, 642, 643, 668, 670, 671, 672, 674—682
— 3-ća 2. proleterske divizije — 83, 130, 140, 141
— 3-ća 6. proleterske divizije — 10, 42—47, 53—58, 98—103, 191, 275—282, 460, 499—505, 614—620, 673, 684, 685, 687—692, 734
— 3-ća 36. divizije — 358
— 3-ća 42. divizije — 165, 203, 207, 212, 213, 216, 217, 220, 396-403, 534—545, 601—604, 607, 622, 670, 698, 704, 705—707, 709—711, 713
— 4-ta 2. proleterske divizije — 83, 131, 141, 142
— 4-ta 5. divizije — 10, 26, 49, 51, 92, 143—146, 151, 152, 252, 311, 330, 362, 363, 384—394, 560—574, 595—599, 609—613, 634—636, 646, 654, 655, 743—745
— 4-ta 6. proleterske divizije — 42—46, 103
— 4-ta 21. divizije — 13, 33—40, 42—45, 59—66, 108, 110, 113, 114, 117—120, 149, 150, 232, 283, 284, 289, 297, 308, 317, 322, 323, 454—465, 525, 580—591, 603, 621, 622, 647, 648, 693, 694, 696, 698, 699, 707, 747—749
— 5-ta 11. divizije — 13, 27—32, 78—81, 104—107, 127—129, 149, 153, 154, 170, 171, 241—248, 313, 366, 368, 374, 416, 485—487, 491, 575—579, 598, 599, 609, 631, 637, 658, 659, 723—728, 747, 751
— 5-ta 21. divizije — 13, 33—40, 59—66, 113, 116, 117, 165, 176, 179, 183, 265, 269, 271, 273, 269—271, 273, 289, 291, 293—295, 298, 304, 308, 309, 323, 358, 370, 420, 423, 438, 440, 454—465, 518, 520, 524, 557, 580—591, 603, 621, 622, 647, 648, 667, 693, 694, 747, 748
— 6-ta 17. divizije — 173, 252, 262, 315, 316, 350, 352, 364, 442**53
— 7-ma 42. divizije — 164, 219, 220, 297, 395-403, 534—545, 602, 704—707, 709—711, 713
— 8-ma 6. proleterske divizije — 10, 14, 18, 71, 72
— 8-ma 11. divizije — 13, 30—32, 78—81, 104—107, 127, 129, 153, 154, 170, 171, 242—248, 312, 313, 358, 368, 374, 416, 419, 485—491, 575—579, 638, 639, 658, 659, 723—728, 750, 751
— 8-ma 22. divizije — 300, 302, 466-480
— 8-ma 51. divizije — 308, 317, 424
— 10-ta 5. divizije — 10, 26, 49
— 10-ta 22. divizije — 301, 302, 466-480
— 11-ta 36. divizije — 66
— 12-ta 11. divizije — 13, 27—32, 78—81, 104—107, 128, 129, 153, 154, 170, 171, 242—248, 312, 313, 485—491, 575—579, 638, 658, 659, 723—728, 750, 751
— 12-ta 12. divizije — 343
— 12-ta 22. divizije — 300—302, 309, 466-480
— 13-ta 1. proleterske divizije — 10, 14, 18, 48, 68, 71, 73, 74, 85, 88, 90—96, 134, 135, 137—139, 176, 222, 223, 225—227, 229—232, 269, 270, 272, 273, 348, 355, 358, 420—441, 462, 492, 507, 518 — 532, 541, 587, 589, 590, 591, 643, 644, 667, 668, 671—675, 677—682,
— 14-ta 48. divizije — 158, 160, 179, 201, 210, 211, 215, 218, 221, 284, 286, 308, 317, 404—415, 454, 456, 457, 546, 551, 650, 651, 688, 730—734, 736—743
— 15-ta 17. divizije — 252, 254, 256, 262, 315, 316, 340, 350—352, 364, 365, 442—453
— 15-ta 39. divizije — 739
— 16-ta 25. divizije — 680
— 16-ta 42. divizije — 203, 207—209, 212, 214, 216, 220, 395-403, 468, 533—545, 600—604, 607, 622, 704—707, 710, 711
— 18-ta 40. divizije — 343, 597
— 22-ga 6. prol. divizije — 10, 42
— 24-ta 45. divizije — 694
— 31-va 21. divizije — 13, 34—40, 59—66, 110, 111, 113, 116, 149, 150, 285—287, 289, 297, 308, 317, 322, 323, 406, 454—465, 521, 580, 591, 607, 621, 622, 647, 648, 651, 693, 694, 696—698, 742, 747, 748
— 32-ga 11. divizije — 27—30
— Inžinjerij'Ska 1. armije — 484, 639, 661

— Italijamska 1. proleterske divizije — 10, 48, 68, 73, 86, 176, 222, 271, 273, 348, 355, 421-441, 462, 518—532, 585, 643, 668, 671, 672, 674—679, 681, 682
— Omladinska 10. divizije — 313
— Virovitička 40. divizije — 463, 568
— Zagrebačka 1 (hrvatske) divizije narodne odbrane — 633
— Artiljerijska 1. proleterske divizije — 10, 14, 48, 68—77, 86, 168, 222—233, 271—273, 348, 421—441, 518, 520, 524, 525, 527, 528, 532, 643 644, 668, 670—672, 674—679, 681, 682
— Artiljerijska 2. proleterske divizije —, 83
— Artiljerijska 5. divizije — 10, 135, 143—146, 239, 330, 331, 337, 338, 384—394, 561—574, 596—599, 610—613, 634—636, 646, 654, 655, 743—745
— Artiljerijska 6. proleterske divizije — 10, 27—32, 42—47, 53—58, 98—103, 275—282, 330, 331, 338, 500—505, 559, 614, 620, 684—692
— Artiljerijska 11. divizije — 13, 27—32, 78—81, 244, 246, 486—491, 575—579, 593, 638, 658, 659, 723—728
— Artiljerijska 17. divizije — 136, 253, 254, 258, 315, 316, 352, 353, 365, 442—453
—• Artiljerijska 21. divizije — 13, 34—40, 59—66, 109, 10u, 168, 2oo, 289—298, 322, 366, 454—465, 527, 580—591, 622, 647—649, 695, 698, 700, 701, 746—748
— Artiljerijska 22. divizije — 466-480
— Artiljerijska 23. divizije — 330
— Artiljerijska 42. divizije — 203, 217, 220, 395-403, 534—545, 601, 602 , 704, 706, 708—711
— Artiljerijska*48. divizije — 160, 220, 247, 313, 388, 391, 404-415, 546, 552, 554, 650, 652, 731, 736

sovjetske

— Sulinska Rečne flotile — 227

n e p r i j a t e l j s k e

četničke

— 1. »Vuk Mii čunovi č« — 603

nemačke

— 963. tvrdavska »Kloc« — (Clotz) — 85, 121, 126, 164, 174, 186, 324, 421, 454, 455
— 964. tvrdavska — 617

ustaško-domobranske (sdrugovi)

— 1. gorski 6. ustaško-domobranske divizije — 684
— 2. ustaški 3. ustaško-domobranske divizije — 669
— 4. gorski 6. ustaško-domobranske divizije — 370, 402, 684
—• 8. lovački domobranski 3. ustaško-domobranske divizije — 430, 434, 490, 518, 670, 684
— 14. ustaški 14. ustaško-domobranske divizije — 370, 402
Brišče (kod Vrbanje) — 312
Brlza (šuma, kod Novak-Bapske) — 201, 265
Brka (G. i D., kod Brčkog) — 130, 132, 134, 140, 141, 161, 198, 235, 236, 260, 263, 331—333
Brod (kod Brčkog) — 161, 172, 199, 235, 236, 260, 261, 332, 333
Brodako Brdo (kod Sl. Broda) — 344, 366
Broz Josip Tito — 11, 13, 172, 251, 700
Brsadin (kod Vukovara) — 182, 233, 285, 307—309, 424, 427, 479
Brzovac (kod Lovaša) — 270, 422
Bubanj (kod Grubišnog Polja) — 597
Buč (kod Pakraca) — 481, 482, 498, 534, 564, 576, 577
Bučko Kamensko (kod Pakraca) — 482, 564, 576
Budenec (kod Sesveta) — 713
Budrovci (kod Dakova) — 399, 400
Bugarska — 9
Bujavica (kod Banove Jaruge) — 512, 515, 525, 526, 528, 529, 531, 532, 535, 536, 540—544, 587—589, 592, 667—669, 693, 717
Buk (kod Sl. Broda) — 343, 355, 370, 373, 418, 419, 432-438, 462, 463, 489, 490, 507, 562
Bukin (kod Bačke Palanke) — 295
Bukovac (šuma, kod Dubrave) — 634, 635

Bukovačka cesta — 627, 647, 691, 692
Bukovce (kod Brčkog) — 262, 263, 333
Bukovec (G. i D., kod Zagreba) — 627, 632, 642, 647, 690—692
Bukovina (r.) — 672
Bukvari (kod Brčkog) — 257
Bukvik (kod Brčkog) — 140, 235, 260, 263, 333
Bunjiak (tt 378, kod D. Zeline) — 642
Bunjani (kod Ivanić-Grada) — 697, 709
Burić Radomir — 142
Burum (prostorija, kod Brčkog) — 161
Busevina (šuma, kod Soljana) — 280
Bušić (kod Županje) — 501

C

Gage (kod Okučana) — 523
Caginec (kod Ivanić-Grada) — 697
Carev hrast (šuma, kod Poljane) — 529, 530, 540, 601, 704
Carigrad (kod N. Kapele) — 518, 519
Celine (kod Dubrave) — 606, 675 676
Celje — 658, 660, 712, 721, 722, 737, 741, 744—746, 748, 750, 751
Cenkovo (kod Sl. Broda) — 489
Cerić (kod Vinkovaca) — 180, 203, 283, 285, 305, 306, 377, 457, 458, 479
Cerina (kod Čazme) — 497, 673, 687 688, 720
Cerje (kod Dugog Sela) — 699, 700, 715
Cerje (kod N. Kapele) — 372, 518, 580
Cerje (kod šida) — 22, 24, 75, 76, 88, 286, 303, 406, 454
Cerna (kod Vinkovaca) — 338, 376, 380, 386, 389, 417, 487, 488, 501
Cigiana (kod šida) — 179, 270, 422
Cigleruica (kod Garešnice) — 497, 553
Ciglenik (kod Kutjeva) — 582
Ciglenik (kod N. Kapele) — 509
Crkvena (kod Križevaca) — 725, 726
Crkvena Ves (kod D. Zeline) — 643, 678
Crna Voda (kod Zagreba) — 643
Crni lug (šuma, kod Medurića) — 538, 542, 560, 600
Crvena armija — 9, 179, 254, 316, 365
Cugovac (kod Sv. I. Žabnog) — 635, 636

Č

Čadavac (kod Brčkog) — 260
Čadavac (kod Grubišnog Polja) — 597
Čaglić D. (kod Lipika) — 523, 525, 527, 585
Čaglin (kod Kutjeva) — 381, 431—433, 461
Čaire (kod Banove Jaruge) — 372, 600, 706
Čaire (kod Pleternice) — 440
Čajkovci (kod Striživojne) — 389, 401
Čakovci (kod Tovarnika) — 179, 283, 285, 306
Čalma (kod Sr. Mitrovice) — 103, 143, 144
Čauševski Boro — 159
Čazma — 496, 497, 512, 542, 591, 603, 605, 607, 608, 620, 621, 633,635, 636, 656, 667, 669—671, 673,675, 676, 678, 686—688, 695, 696,699, 706, 709—712, 714.718—720, 724, 731—734, 742
Čelić (kod Brčkog) — 130—132, 134, 135, 142, 173, 255, 258, 329, 330
Čelikovoi (kod Pleternice) — 490
Čemernica (kod Ivanić-Grada) — 697
Čengić (kod Bijeljine), — 83
Česma (r., kod Čazme) — 603—605, 611, 612, 621, 622, 634, 671, 674, 687, 695, 707
Čolopek (kod Zvornika) — 84, 145, 328
Čović Polje (kod Brčkog) — 161,173
Crešnjevce (kod Podsrede) — 749
Creta (kod Podsrede) — 747
Crna (kod šoštanja) — 744, 745
Crnova (kod Marihora) — 751
Cučerje (kod Zagreba) — 627, 643, 678, 679, 681, 690, 691,
Culinec (kod Sesveta) — 652

ćiperovme (kod Bijeljine) — 255, 256, 328
ćorović Vojin — 26
ćosićev stan (kod Vrbanje) — 313
Ćosinac (kod Kutjeva) — 370

D

Dačon slš. (kod Sida) — 27, 30, 42, 45
Dalj (kod Borova) — 174, 264, 265, 269, 308, 317, 322
Dapčevica (V. i M., kod Grubišnog Polja) — 515, 516, 597, 729
Dapčević Peko — 9, 84, 132, 162, 173, 187—189, 192, 193, 195—197, 199, 254, 267, 325, 326, 347, 357, 371, 373—383, 419, 484, 495, 498, 510—514, 516, 593, 608, 623, 629, 633, 716—722
Daruvar — 481, 482, 497, 515, 516, 528, 555, 560, 565, 577, 597, 607, 728, 729, 742
Daruvar (kod Daruvara) — 555, 573, 728, 729
Daskaš (kod Sokolovca) — 573
Daskatica (kod Čazme) — 497, 671—673
Deanovec (kod Ivanić-Grada) — 697, 709
Dedići (kod Zagreba) — 682
Dekmarca (kod Klanjeca) — 658, 727
Delić Predrag — 448
Demnievski Aleksa — 360
Denic Karl (Dönitz Karl) — 623, 667, 720
Derešeni (kod Ivanić-Grada) — 604, 709
Derleš (šuma, kod Antunovca) — 535, 536
Dermićev stan (kod s. Vrbanje) — 312, 415
Desićevo (šuma, kod Posavskih Podgajaca) — 310, 314—316, 339, 384
Desinić (kod Klanjeca) — 660
Dešćevec (kod Markuševca) — 679 680
Dežanovac (kod Daruvara) — 515, 516, 528, 554, 565, 566, 569, 573, 574, 577, 616, 619, 668
Deževci (kod Sl. Požege) — 534, 563, 564
Dizaneš (kod Vrboveca) — 677, 678
Dilj-planina — 342, 354
Dionica (kod Đakova) — 429

jugoslovenske
— 1. proleterska — 9, 10, 13, 15, 17, 18, 20, 51, 52, 68—71, 74—77, 83, 84, 85—88, 89, 90, 109, 117, 124, 137—139, 143, 148, 158, 165, 166, 168, 175—178, 183, 184, 188—190, 201, 211, 222—224, 226—229, 232—234, 264—266, 269, 274, 285—287, 290, 292, 293, 295, 297, 303—305, 307—309, 317—319, 343, 344, 347, 348, 352, 354, 355, 357—359, 368, 370, 372, 375, 378, 380—382, 386, 399, 419, 421—441, 455, 462, 465, 483, 484, 492, 496, 498, 506, 507, 510—532, 541, 560, 581—583, 585—587, 590, 593, 606, 608, 620, 627, 628, 630, 632, 642—644, 661, 667, 674, 675, 677—679 681, 682, 699, 718, 720, 731
— 2. proleterska — 10, 83, 84, 130—132, 134, 140, 160—162, 169, 173, 194, 197—199, 235—237, 251, 252, 261, 262, 320, 326—334, 337, 338, 376,
— 5-ta — 9, 10, 14, 19, 22—26, 34, 39, 40, 48—52, 72—74, 83, 84, 92, 103, 105, 121, 130—136, 141, 143—146, 151, 152, 155, 160—162 163, 167, 169, 171—173, 175, 187, 198, 200, 238, 239, 251, 252, 254, 259, 261, 262, 266, 267, 300, 307, 310, 314, 315, 317, 321, 326, 327—332, 334, 337—339, 341, 344 345, 350, 351, 356, 358, 361, 364, 366—370, 372—379, 380, 382, 384—394, 418, 482, 484, 486, 488, 496—498, 510, 511, 513—516, 531, 542, 559, 560, 561—574, 592-594, 596—599, 606, 608, 609, 613 618, 620, 628, 629—632, 634—637, 642, 653, 655, 660, 670, 677, 718, 743, 745
— 6. proleterska — 9, 10, 14, 16, 27, 39, 42—44, 46, 47, 53—58, 84, 97—104, 106, 107, 109, 110, 115, 116, 122—125, 133—135, 143, 148, 155, 156, 162, 164, 166, 169, 170, 172, 173, 175, 185—187, 189—190, 191, 194, 195, 197—199, 207, 217, 226, 239—242, 244, 248, 251, 254, 264, 266, 275, 276, 278, 280—282, 290-293, 297, 300, 310, 311, 313, 314, 331, 333, 337, 345, 346, 355, 359, 361, 362, 366, 368—370, 373—376, 378, 380, 381, 386, 416, 419.

440, 441, 442, 444, 446, 448, 449,
449, 450, 451, 453, 455, 456, 457,
459, 460, 461, 462, 463, 464, 465,
466, 467, 468, 469, 470, 471, 472,
473, 474, 475, 476, 477, 478, 479,
480, 481, 482, 483, 484, 485, 486,
487, 488, 489, 490, 491, 492, 493,
494, 495, 496, 497, 498,

n e p r i j a t e l j s k e

nemačke

— 7. SS brdska dobrovoljačka »Princ Eugen« — 10, 491, 510, 512, 522, 529, 541, 554, 580, 582, 586, 590, 603, 624
— 15. vazduhoplovna poljska — 174, 603, 671
— 22. pešadijska — 121, 130, 169, 172, 197, 256, 258, 261, 263, 321, 329, 340, 354, 368, 381, 388, 400, 404, 408, 433, 436, 459, 485, 490, 497, 512, 518, 582, 592, 594, 603, 671, 750
— 41 (tvrdavska) pešadijska — 10, 43, 117, 121, 126, 164, 167, 174, 186, 209, 212, 230, 277, 299, 324, 340, 354, 381, 383, 388, 389, 395, 396, 404, 407—409, 412, 447, 455, 458, 459, 469, 510, 512, 522, 524, 529, 580, 581—583, 585, 587, 588, 592, 603, 624, 650, 669, 680, 687, 691, 693, 719, 721, 722
— 117. lovačka — 10, 15, 85, 117, 121, 126, 130, 172
— 181. pešadijska — 497, 510, 512, 529, 568, 600, 603, 617, 623, 624, 634, 637, 654, 658, 670, 673, 677, 678, 680, 703, 719, 721, 746, 750
— 297-ma — 324
— 369. hrvatska legionarska — 443, 497, 502, 504, 512, 549, 566, 568, 592, 594, 603, 616, 667, 677, 686, 687
— Za naročitu upotrebu »Stefan« — 370, 402

ustaško-domobranske

— 1-va — 497, 566, 592, 594, 598, 603, 609, 617, 634, 654, 658, 673, 677, 719, 723, 725, 726, 746
— 3-ća — 121, 126, 174, 277, 320, 321, 324, 340, 354, 404, 408, 430, 524, 529, 580—582, 585—587, 603, 669, 670, 684, 693, 746
— 5-ta — 496, 680, 683, 686
— 6-ta — 583, 673
— 7-ma — 497, 529, 533, 549, 603, 609, 617, 624, 671, 680, 684, 686—689, 696, 699, 718, 746
— 8-ma — 497, 529, 603, 609, 624, 667, 671, 680, 686, 688, 689, 699, 718, 746
— 9-ta — 340, 402, 457, 529, 603, 609, 624, 667, 671, 680, 686, 688, 689, 699, 718
— 12-ta — 121, 126, 130, 172, 174, 197, 320, 321, 326, 329, 340,
— 13-ta — 174

Divizioni

jugoslavenski

— 1-vi 1. konjičke brigade — 417—420, 556, 558, 559
— 1-vi 4. proleterske divizije — 427, 431, 434, 668, 679, 682
— 1-vd 5. divizije — 338, 393, 569, 571, 573
— 1-vd 6. proleterske divizije — 619
— 1-vi 11. divizije — 489
— 1-vi 21. divizije — 114, 118, 580, 587
— 1-vi 42. divizije — 396, 704, 708
— 1-vi 48. divizije — 388, 552, 736
— 2-gi 1. konjičke brigade — 418—420, 557—560
— 2-gi 4. proleterske divizije — 427, 429, 434, 518, 532, 643, 674, 679, 681
— 2-gi 5. divizije — 393, 569, 571, 573
— 2-gi 6. proleterske divizije — 55, 98
— 2-gi 11. diviizije — 489
— 2-gi 21. divizije — 114, 464, 580, 587
— 2-gi 42. divizije — 396
— 2-gi 48. divizije — 388
— 3-ći 1. konjičke brigade — 122, 417-420
— 3-ći 1. proleterske divizije — 427, 429, 432—434, 518, 643, 668, 679, 682
— 3-ći 5. divizije — 337, 338, 393, 569
— 3-ći 6. proleterske divizije — ion, 619
— 3-ći 11. divizije — 489, 577
— 3-ći 21. divizije — 59, 60—62, 64, 580, 587
— 3-ći 42. divizije — 369. 541, 706, 708
— 3-ći 48. divizije — 388, 552
— 4-ti 11. divizije — 489
— Haubički 1. proleterske divizije — 528
— Kombinovani 11. divizije — 489, 490

— Lovački 5. divizije — 393, 571
— Minobacački 17. divizije — 443
— Poljski 17. divizije — 443
— Protivavionski 1. proleterske divizije — 14, 68, 74, 223, 233, 271, 422, 423, 427, 429, 430, 432, 527, 528, 532, 643, 674, 679, 682
— Protivavionski 5. divizije — 569, 572
— Protivavionski 6. proleterske divizije — 616, 619
— Protivavionski 21. divizije — 35-40, 60—64, 66, 459
— Protivavionski 42. divizije — 708
— Protivtenkovskd 1. proleterske divizije — 674, 676, 677, 679, 682
— Protutenkovski 5. divizije — 330, 337
— Protivtenkovski 6. proleterske divizije — 616, 618, 619, 685, 690
— Teški 1. proleterske divizije — 14, 68, 74, 86
— Teški 5. divizije — 337
— Teški 6. proleterske divizije — 46, 47, 54, 56—58, 98—102, 330, 338, 500, 685
— Teški 21. divizije — 34—40, 59—65, 109, 110, 112, 113
— Teški 23. divizije — 330
— Teški 42. divizije — 277

nemački

— 1-vi 41. artiljerijskog puka — 174
— 2-gi 41. artiljerijskog puka — 174, 454
— Laki 41. artiljerijskog puka — 404
— Teški 41. artiljerijskog puka — 404

Divoševci (kod Striživojne) — 445, 446, 449
Dladarska (kod Brčkog) — 161, 260, 332—334
Djedina Rijeka (kod Sl. Broda) — 343, 344, 355, 361, 390, 417 431-434, 462, 489, 490, 502, 562
Djedov dol (kod N. Topolja) — 362, 390
Doboj — 368
Doboiovoi (kod Gračanice) — 132
Dobravac (kod Lipika) — 482, 527, 532, 668
Dobrodol (kod Sesveta) — 627, 647, 690
Dojčev stan (kod Brčkog) — 337
Dolca (gornja šuma, kod Sl. Broda) — 362, 390, 394
Dolca gornja (šuma, kod Sl. Broda) — 391, 394
Doljanec (kod Križevaca) — 726
Dolje (kod Zagreba) — 643, 661, 681, 682
Domaljevac (kod Bos. Šamca) — 161, 237
Domobranska ulica (u Zagrebu) — 628
Donji lug (kod V. Zdenaca) — 571
Dragalić (kod Okučana) — 583
Dragaljevac Sr. (kod Brčkog) — 330
Draganac (G. i D., kod Čazme) — 497, 608, 620, 671—673, 687, 718, 732, 733
Dragičevac (kod Dubrave) — 673
Dragotin (kod Sl. Broda) — 344, 399, 401, 412, 461, 462
Dragovci (kod N. Kapele) — 383, 420, 440, 518—520, 557, 581
Dragović (kod Pakraca) — 482, 497, 498, 564, 565
Drake (kod Pletemice) — 440
Drava (r.) — 172, 251, 264, 307, 620, 637
Dravograd — 660, 712, 722, 746
Dražica (kod Grubišnog Polja) — 592, 610, 611, 670—672, 723
Dražici (kod Grubišnog Polja) — 596
Drenovac (kod Pletemice) — 509, 518, 556, 557
Drenovci (kod Županje) — 122, 126, 127, 131, 148, 153—156, 167, 170—172, 188, 194, 196—198, 200, 238, 241, 242, 244, 246—251, 264, 280—282, 300, 312, 313, 374, 485, 486, 499, 500
Drenove mede (kod Okučana) — 584, 586
Drina (r.) — 327, 466
Drobčevec (kod D. Zeline) — 677
Družilovec (kod V. Trgovišta) — 628
Dubac (kod Zagreba) — 648, 700
Dubovac (kod Okučana) — 583, 584
Dubovec (kod Križevaca) — 638
Dubovik (kod Sl. Broda) — 417, 503, 504
Dubrav.i (k> a Čazme/ — 132, 497, 605, 606, 673—675, 688, 718, 733

Dubrava (kod Zagreba) — 627, 643, 646, 648, 679, 681, 691, 700, 739
Dubrava (šuma, kod Vukovara) — 285, 429
Dubravica (kod Brezica) — 627, 660, 737, 738
Duga međa (kod Okučana) — 521
Dugo Selo (kod Zagreba) — 606, 607, 621, 622, 624, 628, 629, 631, 650—652, 661, 698—700, 707—712, 714, 720, 733, 734—736, 742
Duhovi (kod Uljanika) — 528
Dulepska (kod Vrbovceca) — 689
Dumovec (kod Dugog Sela) — 651
Dunav (r.) — 10, 14, 22, 26, 34, 49, 59, 61—64, 73, 76, 85—87, 90, 96, 108, 117, 126, 157, 158, 167, 174, 176, 179, 211, 222, 227, 228, 270, 271, 273, 304, 308, 323, 332, 423
Durgutovica (šuma, kod Vinkovaca) — 479
Dvorec (kod Pilištanja) — 739
Dvorišće (kod Sv. I. Zeline) — 631, 654, 655, 677, 678
Dvorovd (kod Bijeljine) — 329

Dž

Džigure (kod Brčkog) — 235

Đ

Đakovačka Satnica (kod Đakova) — 318, 342, 428—431, 460, 461, 488, 502, 503
Đakovački Kučanci (kod Đakova) — 430
Đakovo — 172, 251, 318, 322, 323, 341, 342, 345, 346, 350, 354, 357, 361, 371, 378—382, 386, 388, 389, 400, 408, 412, 417, 418, 431, 432, 458—462, 480, 488, 502, 503, 507
Đelekovci (kod Nijemaca) — 174, 181, 183, 203
Đepuš (šuma, kod Morovića) — 99, 102, 277
Đerma (kod Šida) — 204
Đozev Ilija — 602, 604
Đukić Aca — 186
Đurđanci (kod Đakova) — 322, 380, 458
Đurđevac (kod Bjelovara) — 667
Đurendić (kod Boćnjaka) — 267
Đurić (kod Bjelovara) — 725
Đurić Radomir — 306, 509, 716
Đurići (kod Brčkog) — 148, 155, 167, 169, 170, 172, 191, 193, 194, 196—199, 241, 242, 244, 246—248, 250, 251, 374, 485, 486
Đurović Milinko — 263

E

Eminovci (G i .D., kod Sl. Požege) — 403
Erdevik (kod Šida) — 14—21, 48 51 52, 69—74, 125, 143, 144, 182, 183, 205, 207, 209, 211, 213, 216, 219, 247, 326,
Erdovec (kod Križevaca) — 632
Ernestinovo (kod Osijeka) — 428

F

Fabrika špiritusa (u predgrađu Brčkog) — 163
Farkuševac (kod Sv. I. Žabnog) — 634, 635, 725
Fedverov slš. (kod Opatovca) — 271, 423
Ferenčaki (kod Križevaoa) — 726
Filipov put (kod Morovića) — 127—129, 153, 244
Filipovac (kod Lipika) — 535
Filipovića stan (kod Županje) — 170, 245, 351, 445
Flote

sovjetske

— Crnomorska — 138, 227, 272
— Dunavska — 35, 61, 138, 150, 227, 295
Fodrovec (kod Križevaca) — 632
Forkuševci (kod Đakova) — 488, 502
Fratričica (kod Zagreba) — 682, 700, 715
Fridrihovac pst. (kod Opatovca) — 270, 423
Frkljevd (kod Pleternice) — 464
Frontovi

jugoslovenski

— sremski — 85, 117, 121, 122, 126, 157, 164, 167, 172, 174, 175, 182, 185, 200, 201, 239, 269, 283, 295, 303—305, 307, 322—324, 469, 666

sovjetski

— 3. ukrajinski — 19
F. Senca slš. (kod Lovaša) — 88, 94,

225, 228—230, 232, 270, 271, 304, 423
Fuka (kod Gradeca) — 636
Funaričev slš. (kod Dakova) — 412

G

Gaboš (kod Vinkovaca) — 427, 428, 479
Gabričev slš. (kod Berkasova) — 28, 109
Gačto polje (kod Rajića) — 584
Gaj (kod Lipika) — 481, 496, 498, 528, 530, 532, 535, 537—545, 549—551, 601, 675—677, 704
Gajevi (kod Brčkog) — 235
Gajić (kod Andrijevaca) — 284, 464
Gajine (kod Paleènika) — 729
Galovec (kod Komina) — 727
Galovićev stan (kod Soljana) — 154, 245
Garčin (kod Sl. Broda) — 362, 390, 391
Garešnica (kod Daruvara) — 496, 497, 511, 513, 528—530, 532, 537, 538, 542, 549—553, 558, 565, 566, 592 594, 595, 600, 609—612, 615—617, 641, 684—686, 716—718, 732
Garešnica G. (kod Čazme) — 497, 615, 687, 718
Gašinci (kod Dakova) — 342, 431, 488, 489
Gašparčev stan (kod Vrbanje) — 312
Gavričenko Aleksej — 168, 268, 382
Gebels dr Jozef (Goebbels dr Josef) — 669
Gergelin Pridelin — 448
Gibarac (kod Šida) — 105, 110, 205, 219
Gijvan (kod Gradeca) — 636
Glavlica (tt 506, kod Bučkog Kamenskog) — 576
Glavice (kod Bijeljine) — 257
Glavičice (kod Brčkog) — 257
Glavničica (kod Dugog Sela) — 699
Glinja (kod Bijeljine) — 83
Glog St. (kod Križevaca) — 635
Glogovac (kanal, kod Sl. Broda) — 451, 452
Glogovica (kod Sl. Broda) — 368, 419
Glogovnica (kanal, kod Čazme) — 635, 636
Gložik (kod Drenovaca) — 246, 250
Gluha bara (kod Boderišta) — 135
Gluhakovac (kod Brčkog) — 141, 236
Gluhić Omer — 13
Glušci (kod šapca) — 466
Godinjak (kod St. Petrovog Sela) — 383, 582, 583
Gojilo (kod Banove Jaruge) — 600, 601, 718
Goleši Milisavci (kod Okučana) — 524
Goleši Radenovci (kod Lipika) — 524
Goleši Rajičići (kod Okučana) — 585
Golićev stan (kod Đurića) — 170, 242
Golo Brdo (kod Bijeljine) — 256, 327
Golobinjek (kod Pilištanja) — 658, 727
Goljak (kod Zagreba) — 643
Goranci (kod Sesveta) — 678, 681
Goranec (kod Zagreba) — 642, 747
Gorenci (kod Zagreba) — 682
Gorica (kod Brčkog) — 142, 161, 173, 236, 252, 253, 263, 332, 333
Gorica (kod Celja) — 751
Gorice (kod Okučana) — 583
Gorjani (kod Dakova) — 318, 342, 379, 380, 428-430
Gorjanski Ivanovci (kod Dakova) — 429, 431, 460
Gornja Bara (kod Bijeljine — 466
Gornji lug (kod Lipika) — 536
Gospino polje (kod N. Kapele) — 438, 518
Gostović (kod Gradeca) — 636, 676
Govede Polje (kod Dežanovea) — 532, 669
Grabarje (kod Kutjeva) — 359, 370, 402, 482, 561, 562
Graberec (kod Čazme) — 497, 673
Graberje (kod Čazme) — 603, 604, 621, 709, 719
Grabina (kod Vinkovaca) — 479
Grabovac N. (kod Banove Jaruge) — 511, 585, 586, 589
Grabovac (St. i N., kod Daruvara) — 512, 526, 529, 531, 693, 716, 717
Grabovnica (kod Čazme) — 497, 592, 594, 686, 687, 718, 733
Grabovo pst. (kod Sotina) — 9, 176, 270, 272, 284—286, 304, 422, 456
Grabrić (kod Gradeca) — 636
Grabrike (kod Grižića) — 419

Gračani (kod Zagreba) — 627, 642, 680, 681
Gračanica (kod Tuzle) — 131, 132
Gračec (G. i D., kod Dugog Sela) — 631, 699, 720, 735
Gračenica (kod Kutine) — 696
Gračinje (kod Pletemice) — 464
Grad brdo (kod Novske) — 524, 587
Gradac (kod Pletemice) — 436, 437, 562, 563
Gradačac (kod Brčkog) — 130, 132, 333
Gradčina (kod Pletemice) — 420
Gradec (kod Dubrave) — 606, 634—636, 655, 673, 676, 719
Gradina (vis, kod Garešnice) — 299, 300, 731
Gradina (kod Šida) — 14, 27, 42, 58, 98—100, 102, 123, 181, 185, 186, 201, 203, 204, 275, 299, 395, 396, 466, 468, 506
Gradišćanska ulica (u Zagrebu) — 627, 644
Gradište (kod Županje) — 267, 338, 346, 376, 378, 380, 386, 487, 488, 501
Grančari (kod Marije Bistrice) — 606, 628, 632, 727
Granešina (kod Zagreba) — 648, 679, 681, 691
Granić Dragan — 122
Granina glava (šuma, kod Gundinaca) — 418
Granje (kod Pletemice) — 435
Grbavica (kod Brčkog) — 252, 334
Grbeta (kod Brčkog) — 152, 192
Grčica (kod Brčkog) — 260, 261, 332, 333
Grčićev sliv. (kod Šida) — 16, 18, 29—31, 34—37, 39, 40, 59, 69, 70, 96, 110—112, 114, 123, 137, 148—150, 228, 291—295, 386
Grdevac (V. i M., kod Gnbšinog Polja) — 516, 565, 578, 591, 597, 716, 723
Grdevački mlin (kod M. Grdevca) — 578
Grebnice (kod Bos. Šamca) — 237
Greda (šuma, kod Novske) — 512, 587
Greda (kod Dugog Sela) — 698
Greda G. (kod Dugog Sela) — 698, 711, 812
Gredica (kod Brčkog) — 131, 133, 151, 331
Gregurovec (kod Križevaca) — 632
Grgin sitan (kod Drenovaca) — 247, 250
Grgurevići (kod Pletemice) — 464, 465, 490, 575
Grišići (kod Sl. Broda) — 372, 419, 436, 464, 465, 507, 575
Grk — vidi Višnjdćevo
Gromačnik (kod Sl. Broda) — 351, 482, 575, 614, 615
Grozdanić Milivoje — 602, 604, 703, 705, 706, 708—713
Grubanovljev sliv. (kod Mohova) — 22, 25, 26, 49, 51, 73, 75—77, 85—88, 90, 93—96, 222, 223, 225, 228, 271, 423
Grubišno Polje (kod Daruvara) — 497, 510, 511, 558, 565, 566, 572, 577, 578, 592, 595—599, 609, 616, 617, 619, 670, 671, 723, 729

Grupe

jugo slovenske

— Južna operativna divizija 1. armije — 83, 121, 126, 127, 130, 133, 143, 155, 172, 175, 185, 187, 197, 236, 241, 244, 251, 255, 259, 261—263, 326, 339
— Operativna 1. proleterske divizije — 462
— Artiljerijska (APP — 5) 5. divizije — 133
— Artiljerijska (AP — 17) 17. divizije — 133

sovjetske

— svijasojska »Vitruk« — 17, 19—21, 70, 73, 77, 88—90, 92, 93, 95, 168, 327, 328, 439, 441, 696

n e p r i j a t e l j s k e

nemačke

— armija »E« — 497, 529
— Bergman« — 616
— »Berlin« — 616, 617
— »Brener« — 85, 126, 174
— »Henke« — 605, 671
— »Kloc« (Clotz) — 412, 496, 597, 693
— »Rajneke« (Reinecke) — 549

— »Šnajder« (Schneider) — 404
— »Šramlı — (Schraml) — 616
Gudovac G. (kod Bjelovara) — 635
Gulj polje (kod Okučana) — 584
Gundinci (kod Striživojne) — 338, 343—345, 350, 352, 386—389, 417, 418, 442, 444—446, 507
Gunja (kod Brčkog) — 122, 126, 131, 133, 148, 154—156, 161, 163, 167, 170, 171, 173, 175, 186, 189—199, 238—242, 244, 246, 248, 250, 252, 253, 263, 264, 300, 311, 333, 334, 337, 374, 384, 485, 486
Gunjevci (kod N.- Gradiške) — 382, 520, 583
Guštar (kod Mirkovaoa) — 203
Guštare (tt 86, kod Slavkovaca) — 181
Gutić-ada (kod Bijeljine) — 255, 256
Gvozdićev stan (kod Soljana) — 127, 245, 246, 280

H

Habjanovac (kod Dubrave) — 634 —636
Haganj (kod Sv. I. Žabnog) — 725
Hamović Rade — 197, 198, 200
Han (kod Tršića, u Bosni) — 145, 146, 328
Han-Jabučik (kod Brčkog) — 131, 140
Han-Miladija (kod Pukiša) — 134, 135
Han-Trešnjica (kod Brčkog) — 134, 192, 260, 331
Hasić (kod Bos. šamca) — 237
Hauzer (Hauser Wolfgang) — 10, 28, 43 , 85, 174, 404 , 407, 409, 412, 455, 524, 580—583, 587, 650, 669, 772
Hefer — Novotni — 85
Henrikovci pst. (kod Nuštara) — — 305, 479
Hercegovac (kod Garešnice) — 497, 511, 512, 542, 549, 565—568, 570, 571, 577, 592—595, 597, 609, 610, 617, 685, 716, 729—731
Herman Jakob — 529, 658
Hlebinec (kod Dugog Sela) — 735
Hitler Adolf — 667
Harvatić Valentin — 303, 480
Hrastalnica (V. i M., kod Ivanić-Grada) — 621, 697
Hrastje (kod Sv. I. Zeline) — 645, 654, 655, 677
Hnastovac (kod Garešnice) — 510, 513, 515, 528—532, 542, 549—551, 553, 554, 618
Hrkanovci (kod Sl. Broda) — 356, 361, 363, 390, 412
Hmjavec (kod D. Zeline) — 690
Hrtkovci (kod Sr. Mitnovice) — 144
Hrušćica (kod Šesveta) — 650, 735, 736
Hrušikovec (kod Vrboveca) — 677, 678
Hrušikovica (kod Gnadeca) — 636, 654, 655
Hrvatska — 229, 624, 642, 647
Hudovo (kod Vrboveca) — 677, 678
Husain (kod Kutine) — 498, 696

I

Igrač (kod Sl. Broda) — 391
Ilača (kod Tovarnika) — 58, 69, 104, 165, 167, 180, 181, 186, 201—204, 219, 294, 307, 308, 376, 405
Ilakovića ši. (kod Striživojne) — 446
Ilica (u Zagrebu) — 627, 628, 682
Ilici (kod Brčkog) — 161
Ilinci (kod Šida) — 10, 27—29, 42—44, 53—56, 98, 100, 102, 115, 121, 157, 174, 175, 181, 189, 203, 208, 211, 212, 214, 215, 217, 219, 265, 268, 275 , 276,294,307,376,377, 395—397, 469, 470
Ilok — 14, 33—31, 59—63, 65—67, 72, 73, 86, 90, 96, 105, 108, 109, 143, 158, 159, 163, 183, 211, 222, 250, 295
Ilova (r.) — 496, 510, 513, 515, 537, 542, 552, 554, 558, 560, 567, 571—573, 592, 597, 600, 601, 618, 640, 641, 685, 695, 696, 705, 706, 714, 729
Ilova (kod Kutine) — 718
Imbrijevci (kod Sl. Broda) — 412, 413, 431, 434
Imeno (kod Rogateos) — 743
Imsovci (kod Daruvara) — 510, 542, 560, 566, 569, 572, 618, 619
Ivanci (kod Nijemaca) — 397
Ivančani (kod Čazme) — 674
Ivandol (kod N. Gradiške) — 576
Ivanić-Grad — 497, 512, 542, 600, 603, 605, 607, 621, 622, 631, 667, 669, 695 —697, 707—710, 719, 733
Ivanin Dvor (kod Pleternice) — 435, 438, 460, 461
Ivanišević Dušan — 745

Ivankovo (kod Vinkovaca) — 318, 322, 458, 507
Ivanović M. D. — 560
Ivanovo Polje (kod Daruvara) — 515, 573, 574, 597
Ivanovo Selo (kod Dubrave) — 515. 516, 566, 577
Ivanska (kod Čazme) — 497, 592, 595, 609—613, 718, 725, 732
Ivanja Reka (kod Zagreba) — 650, 651, 680, 735
Ivković Mil. — 84, 560

J

Jagma (kod Lipika) — 527, 528
Jakačina Mala (kod Pletemice) — 490
Jakobovčev stan (kod Drenovaca) — 247
Jakovlje (kod Zagreba) — 727
Jakovljević Milivoj — 41
Jakšić (kod Požege) — 359, 413, 433, 436
Jalaš (kod Bos. Broda) — 381
Jališevec (kod Zagreba) — 627
Jamarica (kod Banove Jaruge) — 538, 539, 669, 693—695, 703—705. 717
Jamaričko brdo (kod Jamairice) — 541
Jamena (kod Sremske Rače) — 28, 43, 58, 122, 126, 129, 131, 148, 153, 154, 170, 171, 187—189, 191, 244—250
Jandričeva ul. (u Zagrebu) — 683
Jankovci (St. i N. kod Vinkovaca) — 181, 183, 201—203, 264, 308, 309, 397, 398, 506
Janković Blažo — 254—263, 316, 340, 341, 353, 365
Janković Ivan — 698
Janja (kod Bijeljine) — 8, 146, 147, 255
Janja Lipa (kod Banove Jaruge) — 496, 497, 525, 528, 529, 531, 535, 538—540, 543, 544, 669, 703, 704, 717
Jarak (kod Sr. Mitrovice) — 144, 146
Jardan (kod Zvomika) — 84, 145, 146
Jarek (kod Komina) — 638
Jarek (kod Zaprešića) — 628
Jarmina (kod Vinkovaca) — 318, 323, 458, 479
Jaruge (kod Dakova) — 340, 342, 350—352, 354, 356, 381, 388, 389, 408, 417, 443
Jasenovac — 496, 498, 514, 515, 531, 588, 590, 592, 693, 694, 717
Jasenovac (kod Brčkog) — 162
Jasenovača V. (kod Grubišnog Polja) - 716
Jasinje (šuma, kod Striživojne) — 364
Jašmak Košta — 602, 703, 705, 706, 708—713
Javorje (kod Pilštanja) — 749
Jazovšine (kod Čazme) — 672
Jelačićev trg (u Zagrebu) — 627, 632, 642
Jelašina (šuma, kod Kapele St., Srp. i N.) — 634
Jelenska G. (kod Kutine) — 621, 706, 707
Jelkovec (kod Sesveta) — 651, 713
Jelševec (kod Zagreba) — 642
Jeseranovac (kod D. Zeline) — 679, 690
Ještica (kod Dakova) — 429
Jezerac (kod šidskih Banovaca) — 203, 204
Ježevik (kod Sl. Broda) — 372, 382, 391, 392, 438, 440
Ježevik (kod N. Kapele) — 369, 438, 440, 518, 519
Ježevo (kod Ivanić-Grada) — 709
Johovec (kod Ivanić-Grada) — 621, 697
Jokićev stan (na Savi) — 246, 247
Jovanić Đoko — 156, 187, 190, 193, 194, 197, 198, 200, 240, 372, 717
Jovanovac (kod Vinkovaca) — 318
Jovatiović Mirko — 41, 67, 120, 150, 288, 299, 323
Iovanović Vaso — 16, 139, 190, 200, 273, 372, 642
Jugoslavija — 658, 700
Julinići (kod Zaboka) — 11

K

Kabal (kod Čazme) — 634, 673, 674
Kahlarovac (kod šida) — 277
Kadanovci (kod Pletemice) — 368, 372, 382, 433, 436, 464, 490
Kajgana (kod Garešnice) — 552, 554, 616, 617, 619, 685, 716
Kalile (šuma, kod šida) — 168, 270, 287, 304, 425, 454

Kalinić (kod Sl. Broda) — 344, 433, 434, 462, 489, 490, 562
Kalnik — 632
Kaluđer (kod St. Mikanovaca) — 389
Kamare (šuma, kod Okučana) — 584
Kamen (V. i M., kod Podsrede) — 739, 747
Kandrašica (kod Ilinaca) — 42, 123, 275, 395
Kaniška Iva (kod Garešnice) — 531
Kaniža (kod Sl. Broda) — 345, 351, 575
Kanjukov stan (kod Vrbanje) — 315
Kapela (N. i S., kod Sl. Broda) — 355, 358, 370—372, 383, 420, 438, 440, 492, 496, 507, 509, 518—521, 556, 557, 582
Kapela (Srp., St. i N., kod Čazme) — 605, 634—636, 674, 718, 725
Kapelščak (kod D. Stubice) — 628, 646
Kapetanovo Polje (kod Pakraca) — 532, 668
Kapljenac (p.) — 584
Kaptol (u Zagrebu) — 627
Karakaja (kod Zvomika) — 84, 145, 146
Karavlasi (kod Bijeljine) — 329
Karduševci (kod Sl. Broda) — 369
Kašina (G. i D., kod Sesveta) — 606, 643, 647, 678, 681, 690
Kafilićev stan (kod Đakova) — 247
Katoličko Selišće (kod Ivanić-Grada) — 707
Kazališni trg (u Zagrebu) — 627, 632
Kenigsdorferov sliš. (kod Lovaša) — 270, 422
Kesić Savo — 234, 599, 613, 636, 657
Kešinci (kod Đakova) — 318, 488, 502
Kindrovo (kod Sl. Broda) — 504
Kip (kod Daruvara) — 577
Kiš Ivan — 698
Klakar (kod Sl. Broda) — 450
Klanac (kod Brčkog) — 253
Klanjec (kod Zagreba) — 628, 632, 658, 659, 721, 727, 728, 750
Klenak (kod Šapca) — 144, 145
Klenik (kod Okučana) — 584
Klenovača (šuma, kod Okučana) — 584
Klisa (kod Lipika) — 535
Klokočevac (kod V. Zdenaca) — 511, 515, 531, 558, 559, 567—570, 573 , 616, 617, 619, 639, 640, 684, 716
Klokočevik (kod Sl. Broda) — 344, 369
Kloštar-Ivanić (kod Ivanić-Grada) — 697, 698, 708, 710, 718
Klješevica (kod Šida) — 113
Kneblov sliš. (kod Lovaša) — 24, 86, 270, 272, 304, 421, 422
Kneževac (kod Kutjeva) — 430, 431
Knježica (kod Sl. Broda) — 503
Kobaš Slavonski (kod Sl. Broda) — 345, 351, 509
Kobelić njive (kod Brčkog) — 131, 133
Kobiljak (kod Bijeljine) — 326, 711—713
Kojići (kod Brčkog) — 151
Kolakovićev stan (kod Brčkog) — 252
Kolarec (kod Križevaca) — 632
Kolarevo Selo (kod Ivanske) — 725
Kolenica (kod Lukova) — 654, 656

Komande

jugoslovenske

artiljerije

— 1. armije — 125, 132, 143,167, 168, 173, 184, 268, 346, 429,459, 518, 560, 569, 571, 573, 580,586, 587, 589, 607, 608, 628, 630,643, 652, 668

pozadine

1. armije — 124, 143, 184, 483, 607, 629, 630, 661
— 15. korpusa — 206, 359, 360
— 1. proleterske divizije — 527
— 5. divizije — 144, 147, 239, 362, 562—565, 595
— 11. divizije — 128, 129, 659
— 17. divizije — 444—446, 448, 449, 451, 453
— 22. divizije — 302
— 48. divizije — 159, 160, 412
— Rečne plovidbe JA — 143
Komin (kod Križevaca) — 606, 631, 637, 638, 655, 720, 726, 727

Komletinci (kod Vinkovaca) — 9, 181, 185, 279, 300, 301, 308, 309, 375, 415, 416, 476, 477
Komorica (kod Pleternice) — 420, 440, 556, 557
Kompator (kod Kutine) — 603, 621, 707
Komuševac (kod Čazme) — 620, 672
Konak (kod Dubrave) — 674, 734
Končanica (kod Daruvara) — 497, 532, 565—567, 572, 573, 577, 593, 619, 729
Kondrić (kod Đakova) — 342, 381, 401, 412, 430, 431, 489, 503
Konišćani (kod Ivanić-Grada) — 603, 698, 707, 709
Konjščina D. (kod Marije Bistrice) — 727
Kopanica (V. i M., kod Striživojne) — 342, 343, 345, 351, 380, 381, 400, 408, 417, 445, 446, 448, 449. 459, 507
Kopčalića stan (kod Strašinaca) — 127
Kopčevec (kod Dugog Sela) — 650, 711, 735
Koprivna (kod Bučkog Kamenskog) — 563
Koprivnica (kod Pleternice) — 518
Koprivnica (kod Podsrede) — 742, 747, 748
Koprivnica — 605
Koraj (kod Bijeljine) — 130—132, 135, 141, 255, 256, 329, 331
Korenovo (V. i M., kod Bjelovara) — 635
Korenita (kod Brčkog) — 256
Korita (kod Lipika) — 526, 527
Koritanj (r.) — 122, 128
Koritna (kod Dubrave) — 674, 734
Korog (kod Vinkovaca) — 427
Korovi (kod Šida) — 27, 30, 42, 45, 98, 109, 110, 112, 149, 275

Korpusi

jugoslovenski

— 1. proleterski —" 9, 122, 124, 125, 342, 343
— 2-gi — 13, 381
— 3-ći — 379
— 5-ti — 13, 381
— 6-ti — 343, 370, 371, 463, 481, 535, 577
— 7-mi — 744
— 10-ti — 627—630, 632, 633, 643, 643 , 64, 649, 652
— 12-ti —9
— 14-ti —10
— 15-ti —123, 125, 159, 165,166, 168, 183, 201, 204—209, 211,213, 216, 217, 219, 265,266, 309,344, 356—359, 361, 362, 364, 369— 371, 381, 390, 397, 398, 401-403, 411, 413, 445, 534, 546, 560

sovjetski

— 52-gi — 10

n e p r i j a t e l j s k i

četnički

— Majevički — 258, 261
— Posavsko-trebavski — 161, 172, 251, 258, 314, 329

nemački

— 15. kozački — 605
— 21. brdski armijski — 542
— 34. armijski — 10, 354, 400
— Ruski zaštitni — 169, 172, 174, 256, 277, 329, 408, 512 , 669, 706

Kosinac (p., kod Đakova) — 488
Kostajnica — 591
Kostanjevac (kod Garešnice) — 595, 610, 670, 717, 731, 732
Košutarica (kod Novske) — 512
Kovačević Mil. — 84
Kovačevića brdo (kod Grubišnog Poljа) — 565
Kovačica Slavonska (kod Bjelovara) — 716, 723, 724
Kovačica (G. i D., kod Bjelovara) — 515, 516, 565, 591, 723
Kovačica (V. i M., kod Grubišnog Poljа) — 531, 597, 716
Kovačić (kod Bijeljine) — 256
Koviljača (banja) — 145, 147, 327
Kozarica (kod Banove Jaruge) — 496, 511, 531, 585, 587, 694, 717
Kozjakov stš. (kod Šida) — 18, 48, 69, 110, 114, 116, 150, 292, 295, 455
Kozje (kod Podsrede) — 701, 739, 741, 746—749
Kozluk (kod Žvomika) — 83, 146, 147, 327, 328

Kragino Voće (kod Lovaša) — 176, 270—272, 304, 422, 423
Kragunja (šuma, kod Županje) — 267
Krajsčiči (kod Pletemice) — 463, 464, 507, 580
Krajcarev slš. (kod Tovarnika) — 506
Krakovo (kod Strašinaca) — 127
Kraljeva Velika (kod Banove Jaruge) — 717
Kraljevec (kod Dugog Sela) — 651, 680, 691, 699, 709—712, 715, 721
Kraljevečki lug (kod Dugog Sela) — 651
Kraljevrh (kod Križevaca) — 726
Kraljev Vrh (kod D. Stubice) — 628, 646
Krapinske Toplice (kod Krapine) — 660
Krčevine (kod Brčkog) — 135, 258, 259
Krčevine (kod Banove Jaruge) — 695
Krčevine (kod M. Trnovitdce) — 331, 610
Krčina (kod Brčkog) — 131
Kreča Vas (kad Sv. I. Zeline) — 646, 679
Krekmanov stan (kod Nijemaca) — 301
Kremenjača (kod Bilijeljine) — 255, 256
Krešlolovac (kod Daruvara) — 513, 542, 559, 560, 571—573, 616, 618—620, 683
Kriške (G. i D., kod Lipika) — 523, 524, 585
Krilov — 316, 353, 365
Krivaj (kod Banove Jaruge) — 526, 693, 694, 695
Krivaja (kod Čazme) — 497, 537, 67 i
Krivsko ostrvo (kod Vinkovaca) — 319
Križ (kod Čazme) — 603, 604, 621, 622, 695—697, 707—709, 719
Križci (kod Čazme) — 497, 697
Križevci — 605, 607, 612
Križevci (kod Vinkovaca) — 479
Križevčec (kod Zagreba) — 689
Križevna bukva (k. 461, kod Sv. I. Želine) — 606, 643, 679
Krmelovac (kod Volodera) — 706
Krnak (šuma, kod Lupoglava) — 697, 698
Kmjača (kod Trnovitičkih Vinograda) — 671, 717
Krševine (kod V. Bame) — 565, 578
Kruškovo Polje (kod Bos. Šamca) — 237
Krušljevec (kod Križevaca) — 726
Krušljevo Selo (kod D. Stubice) — 632, 656
Krvairić (kod Zagreba) — 682, 715
Krželj Mirko — 306, 509
Kućište (kod St. Slatinika) — 580
Kugler pst. (kod Dakova) — 323, 429, 458
Kujmik (kod Bučkog Kamenskog) — 509, 563, 564, 581
Kukunjevac (kod Lipika) — 481, 482, 498, 516, 526, 528, 530, 532, 668
Kukujevci (kod Šida) — 14, 48, 51, 68, 105, 125, 127, 128, 153, 183, 243, 244, 300, 302, 466, 467, 468, 470
Kula (kod Kutjeva) — 370, 414, 432, 433
Kutina bana trg (u Zagrebu) — 627, 643, 647
Kumrovec (kod Klanjeca) — 658, 659, 727, 743, 750
Kundačina Dako — 159, 405, 407—413, 415, 547—551, 553, 555, 556, 653
Kupina (kod Jaruga) — 351
Kurbanovićev stan (kod Drenovaca) — 170, 247
Kusanovec (kod Lupoglava) — 698, 742
Kusonje (kod Pakraca) — 547, 564
Kustošije (u Zagrebu) — 642, 682
Kuti Trnjanski (kod Sl. Broda) — 351, 364, 369, 448, 450
Kutina — 496, 498, 512, 529, 542, 600, 695, 696, 718
Kutina (kod Banove Jaruge) — 481
Kutj evo — 370, 418
Kuzmica (kod Sl. Požege) — 462
Kuzmdn (kod Sr. Mitrovice) — 105—108, 127, 128, 153, 243, 467

L

Lačarak (kod Sr. Mitrovice) — 9, 105—108, 244, 245, 467
Ladin (kod Dubrave) — 674, 675
Làdislav (kod Bjelovara) — 497, 565, 566, 599, 671

Lađevac (kod Okučana) — 522, 584
Laktec (kod Dugog Sela) — 699
Laminac (kod Bjelovara) — 612, 718
Landošev slš. (kod Vinkovaca) — 457
Lapovci (kod Sl. Broda) — 354, 356, 358, 361, 390, 391, 412, 413, 459
Lasinovo (kod Vinkovaca) — 318, 427
Laško (kod Celja) — 660, 737, 738
Latinovac (kod Kutjeva) — 359
Lavai Enih (Lawai Erich) — 130, 169, 172, 192, 258, 261, 368, 485, 582
Laz (kod Marije Bistrice) — 606, 643, 647
Laze (kod Sl. Požege) — 438, 440
Laze (kod Otoke) — 267
Leblov slš. (kod Tovarnika) — 88, 201, 228
Ledina (kod Križevaca) — 606, 637, 726
Lemnerov salaš (kod šida) — 201
Leprovica (kod Dugog Sela) — 698
Lepšić (kod Ivanić-Grada) — 710
Ler (Löhr) Aleksandar — 10, 85, 174, 497, 529
Lesično (kod Plištanja) — 739
Leskovac (kod Bijeljine) — 255, 256
Lešić (kod Bošnjaka) — 501
Levanjska Varoš (kod Dakova) — 342, 343, 345, 412, 417, 418, 430, 431, 488, 503
Ležimir (kod Šida) — 9, 271
Ležimir Dol (kod Šida) — 423
Lipik 481, 482, 492, 498, 526—528, 534, 535, 548—550, 558, 668
Lipnica (kod Gradeca) — 654, 677
Lipovac (kod Šida) — 14, 43, 98, 122, 123, 153, 154, 156, 174, 181, 185, 186, 188—191, 194, 245, 247, 276—279, 299, 300, 302, 307, 309, 375, 376, 423, 466, 467, 469, 470, 472, 474—477
Lipovac D. (kod N. Kapele) — 372, 383, 438, 462, 518, 557
Lipovac pst. (kod Opatovca) — 85, 270—272, 423
Lipovac Sr. (kod N. Kapele) — 509, 520, 557
Lipovac St. (kod N. Gradiške) — 519
Lipovec • (kod Ivanić-Grada) — 697, 719
Lipo vi j ani (kod Banove Jaruge) — 511, 515, 526, 531, 585, 592, 693—695, 699, 714
Lisača (kod Mlinske) — 729
Livadani (kod Lipika) — 523, 524, 527, 586, 589—591, 668
Log (kod Plištanja) — 741
Lončari (kod Brčkog) — 142, 161, 198, 252, 263, 333
Londža (r.) — 433
Lonja (r.) — 621, 697, 719
Lonjica (kod Dugog Sela) — 606, 631, 689, 720, 734
Lopačna (kod Županje) — 311
Lopata (kod Celja) — 751
Lovaš (kod Šida) — 15, 18, 21, 23, 29, 40, 59, 69, 75, 89, 93, 95, 96, 104, 110, 138, 167, 168, 174—176, 179, 183, 186, 223—225, 228, 229, 231, 232,265, 268, 269, 272, 283—286, 291, 303, 304, 306, 375, 376, 456, 506
Lovska (kod Lipika) — 511, 524, 525, 585, 587, 588, 592, 667
Loznica — 145, 327, 328
Ludinica (kod Ivanić-Grada) — 707
Lug (kod St. Topolja) — 364
Luka (kod Vrbanje) — 312
Luka (kod Dubrave) — 606, 652, 688, 689, 719, 720, 734, 739
Lukavac (kod Brčkog) — 235
Lukovo (kod Gradca) — 636, 720
Lukšići (kod Zagreba) — 642, 661, 681, 715
Lundekićev stan (kod Vrbanje) — 312, 313
Lupoglav (kod Dugog Sela) — 607, 622, 698, 699, 707—712, 719, 742
Lužan (kod Zagreba) — 650, 680, 690
Lužani (kod Sl. Broda) — 438, 507, 509, 581

LJ

Ljig — 122
Ljuba (kod Iloka) — 33, 38, 51, 52, 143, 208
Ljubanj (r., kod Vrbanje) — 301
Ljubardenik (kod Daruvara) — 526
Ljupina (kod N. Gradiške) — 582

M

Mačva — 83
Magić Mala (kod Sl. Broda) — 383

Mahala Donja (kod Orašja) — 161, 237
Majar (kod Dakova) — 343, 358, 402, 412, 413, 431, 462, 503
Majdan (kod N. Kapele) — 518, 519
Majka Božijja (kod N. Kapele) — 581
Majkovec (kod Dugog Sela) — 606, 688, 689
Makarevđa stan (kod Županje)
Maksimir (u Zagrebu) — 627, 629, 647, 681, 690
Maksimirski brijeg (u Zagrebu) — 627, 647
Maksimović Milivoj — 67, 120, 150 288, 299, 323, 465, 591, 702, 749
Mala Jasenova (kanal, kod šida) — 153
Maleševci (kod Brčkog) — 131
Malino (kod N. Kapele) — 509, 581, 582
Mandičevac (kod Dakova) — 430
Marčićev stan (kod Drenovca) — 246, 247
Maribor — 751
Maričev stan (kod Brčkog) — 250 315, 316
Manija Bistrica (kod D. Stubice) — 606, 628, 629, 632, 645, 647, 651, 655, 656, 727
Marinci (kod Vukovara) — 285, 457, 479
Marino Selo (kod Kutine) — 498, 516, 528—531, 538, 540, 541, 571, 592, 620, 668, 704
Marino Ostrvo (kod Sl. Broda) — 400
Markovac (predeo, kod Banove Jaruge) — 601
Markovac (kod Čazme) — 537, 674
Markovac M. (kod Sv. I. Žabnog) — 635
Marković Blažo — 139, 166, 593
Mantovđev stan (kod IMnaca) — 397
Markovi ći (kod D. Zeline) — 678
Markovtjevićev stan (kod Brčkog) — 337
Martovski Gligor — 737
Martovski V. — 160
Marku ševac (kod Zagreba) — 627, 642, 680, 681, 690
Markušioa (kod Vinkovaca) — 180, 308, 318, 378, 427, 429
Martinci (kod Sr. Mitrovice) — 105—108, 128, 153, 243—245, 467
Martinec (kod Čazme) — 497, 592, 672, 718, 731—733
Mašić (kod Okučana) — 521, 583
Materić Ilija — 152
Matičevac (kod Pletemice) — 372, 440, 441, 518—521
Matici (kod Brčkog) — 237
Matijevićev sliš. (kod Šida) — 285
Matkovića Ada (kod Brčkog) — 257
Matković Mala (kod Sl. Broda) — 417, 503, 504
Matunović Novo — 152, 239, 363, 596
Meč Fridrih-August (Friedrich-August von Metzsch) — 329
Medari (kod Okučana) — 583
Medvedrica — vidi Zagrebačka gora
Medvešek (kod Plištanja) — 741
Medurić (kod Banove Jaruge) — 530, 537, 538, 540, 544, 600—602, 670, 695, 703, 705, 717
Mencel Velner (Mencel Weiner) — 117
Mezgnja (kod Bijeljine) — 330
Mežice (kod šoštanja) — 745
Mifek Stjepan — 669, 701
Migalovci (kod Sl. Broda) — 381, 431, 432, 461, 489
Mihaljevci (kod Kutjeva) — 546, 547
Mijači (kod Bučkog Kamenstog) — 482
Mijušković Rade — 32, 82, 108, 154, 171, 242, 313, 579, 638, 659
Mikanovci (St. i N., kod Dakova) — 264, 318, 322, 338, 344, 376, 380, 388, 389, 398, 399, 458, 488, 501, 502
Mikanovićevi st. (kod Županje) — 501
Mikleuška (kod Kutine) — 706—708, 718
Miklouš (kod Čazme) — 497, 687, 718
Mikluševci (kod Sotina) — 176, 179, 283—285, 304, 305, 376, 456, 506
Mikulić (kod Zagreba) — 661, 682, 715, 737
Mikulićka gora (kod Zagreba) — 715
Milaševac (kod Čazme) — 497, 671, 672, 686
Miletić Milinko — 122

Miline! (kod Našica) — 430, 489
Milino Selo (kod Brčkog) — 131
Miloševac (kod Kutine) — 718
Miloševski Tihomir — 547—551, 553, 555, 556
Miljana (kod Pilštanja) — 660, 743
Miraševec (kod Zagreba) — 638
Mirkovac (kod Pleternice) — 420, 436
Mirkovoi (kod Vinkovaca) — 180, 186, 201—203, 308, 309, 406, 478
Mirkovec (kod Zagreba) — 658
Mirogoj (u Zagrebu) — 627, 632, 642, 690
Mirogojska cesta (u Zagrebu) — 627
Mirosavci (kod Brčkog) — 131
Miroševec (kod Zagreba) — 679
Mitrović Dragomir — 171
Mitrovski Borno — 218, 370, 402, 413,
Mladinovac (kod N. Kapele) — 581
Mlaka (kod Sv. Helene) — 689
Mlake (kod Sredanaca) — 351, 382, 512
Mlinska (V. i M., kod Garešnice) — 717, 729, 731, 732
Mohovo (kod Šarengrada) — 10, 15, 20, 50, 70, 75—77, 87, 96, 167, 174—176, 179, 186, 228, 265, 268—270, 272, 304, 306, 376, 423, 506
Mokrica (šuma, kod Zagreba) — 655, 656
Molitvište (kod Brčkog) — 257
Malovdn (kod Iloka) — 163, 221
Montan Robert — 85, 191
Morača Milutin — 72, 156, 166, 184, 187—193, 196, 198—200, 266, 309, 319, 347, 357, 367, 369, 373—382, 484, 496, 498, 514, 516, 593, 629, 633, 662, 665, 666, 722
Moravče (kod D. Zeline) — 642
Moravnik (kod Vinkovaca) — 387
Morov salaš (kod šida) — 174, 175, 454
Morović (na Bosutu) — 14, 28, 43, 58, 97—100, 102, 122, 123, 127, 128, 153, 157, 183, 211, 244, 275, 277—279, 300, 302, 466, 467—471, 475, 477, 506
Moslavačka gora — 592, 696
Mosl. Slatina (kod Kutine) — 497, 707
Mostari (kod Čazme) — 605, 687, 688, 718
Movo (kod Vrbanje) — 315
Movrač (kod Brezice) — 738, 739
Mrzović (kod Vinkovaca) — 318, 323, 380, 458
Musić (kod Đakova) — 343, 363, 412

N

Nabrđe (kod Đakova) — 489
Nad Košta — 196, 378, 379
Narača (šuma, kod Lipova) — 174, 301
Narta (D. i G., kod Bjelovara) — 611, 635, 718, 725
Nastić Jovan — 134
Našice — 343, 358, 359, 368, 431, 481
Negoslavci (kod Vukovara) — 176, 180, 283—285, 304, 307, 376, 377, 456, 506
Negovec (kod Dugog Sela) — 688
Neštin (kod Iloka) — 9, 33, 63—65, 105, 143
Nevinac (kod Bjelovara) — 723
Nijemci (kod šida) — 155, 167, 174, 175, 181, 183, 185, 186, 203, 204, 219, 264, 300, 301, 308, 375, 377, 396, 476
Nikolić Vojislav — 32, 47, 58, 104, 505, 620, 692
Noćaj (kod Sr. Mitrovice) — 467, 468
Notin niš. (kod Šida) — 270
Nova Cerkev (kod Celja) — 751
Nova Gradiška — 342—344, 355, 358, 361, 394, 398, 414, 438-440, 464, 480—483, 492, 496, 509, 519—522, 529, 533, 534, 546, 576, 582—584, 592, 699
Nova Subocka (kod Lipovljana) — 694
Novak-Bapska (kod šarengrada) — 26, 34, 39, 49, 59, 73—75, 86, 88, 95, 158, 183, 201, 222, 269, 271, 272, 287, 288, 291, 422—424, 455
Novaki (kod Zagreba) — 627, 647, 690, 691
Novi Sad — 9
Novo Brezovo Polje (kod Bijeljine) — 121
Novo Mjesto (kod Sv. I. Zeline) — 654, 656, 677, 678
Novoselca stan (kod Strašinaca) — 127
Novoselci (kod Sl. Požege) — 562, 563

Novoselec (kod Ivanić-Grada) — 695, 697, 707
Novo Selo Donje (kod Nijemaca) — 174, 194, 237, 301, 398, 415, 416, 458
Novović Mirko — 16
Novska — 481, 482, 496, 498,510, 512, 513, 515, 521, 522—524, 526, 531, 547, 585—590, 592, 693, 715, 717
Novtić (kod Zagreba) — 661, 682, 715
Nuštar (kod Vinkovaca) — 180, 186, 233, 268, 283, 285, 286, 305,306, 308, 309, 424, 427, 428, 457,479, 506

O

Obarska (M. i V., kod Bijeljine) — 146, 257, 329
Občevac (kod Čazme) — 734
Obedišće (kod Čazme) — 603, 605, 621, 622, 709
Oblakovac (kod N. Gradiške) — 576
Obrež (kod Pakraca) — 616
Obrtijež (kod Bijeljene) — 258
Obriž (kod St. Slatinika) — 580
Obrova šuma (kod V. Bame) — 578
Obudovac (kod Orašja) — 161
Odvorci (kod Sl. Broda) — 433, 575
Odžalkići (kod Brčkog) — 263
Okešinec (kod Ivanić-Grada) — 695, 697, 718
Okić (kod Podsrede) — 739, 747
Oklina (kod Novske) — 584
Okoli (kod Čazme) — 707
Okrugla mlada (kod Vukovara) — 179
Okrugli jarak (kod Ruškovca) — 724
Okučani — 481, 482, 496, 498, 510, 521—523, 547, 583, 585, 669, 699, 714
Okuličev stan (kod Posavskih Podgajaca) — 384
Omanovac (kod Pakraca) — 547, 616
Omerbegovača (kod Brčkog) — 161, 260, 333, 334
Opatovac (kod Vukovara) — 63, 85, 126, 165, 166, 168, 174, 176, 179, 182, 183, 268—272, 295, 306, 323, 375, 376, 423, 506
Oporovec (kod Zagreba) — 691
Oprisavci (kod Sl. Broda) — 350, 351, 356, 361, 363—365, 368, 380, 389, 390, 417, 445-447, 459
Orašje (kod Županje) — 160, 198, 320, 321, 334
Orašje (kod Daruvara) — 175, 196, 197, 199, 497, 565
Orešje (G i D., kod Sv. I. Zeline) — 606, 645, 654—656, 721
Oriovac (kod Sl. Broda) — 507, 509, 581, 699, 714, 716
Oriovčić (kod Sl. Broda) — 368, 417, 433, 504
Oriovac (kod Grubišnog Polja) — 592, 597, 598, 723, 724
Ortjak (kod Županje) — 173, 252, 253
Orljava (r.) — 403, 420, 436, 438, 509, 518, 556, 557, 581
Orljavac (kod Sl. Požege) — 343, 482, 534, 564, 576
Orolik (kod Vukovara) — 9, 126, 167, 175, 180, 201, 202, 204, 219, 304, 308, 397, 398, 405
Oroslavje (kod D. Stubice) — 632, 656, 743
Osijek — 264 317, 318, 378, 427, 428
Ostma (kod Dugog Sela) — 698, 699, 709, 710, 720
Ostrovo (kod Vinkovaca) — 285, 322, 404, 427, 428, 479
Ostrešno (kod Celja) — 751
Oštra Luka (kod Orašja) — 161
Oštri Vrh (kod N. Gradiške) — 383, 509, 519, 520
Oštri Zid (kod Gareśnice) — 617
Otok (kod Vukovara) — 9, 10, 126, 155, 180, 182, 202, 238, 267, 279, 280, 300, 301, 309, 319, 374, 415, 416, 476, 477, 487, 500
Ozdanovčev stan (kod Otoka) — 301
Ožegovci (kod Pakraca) — 482, 577, 615

P

Pačetin (kod Vukovara) — 176, 304, 479
Pajević Miloš — 134, 246, 247, 280, 338, 346, 391, 400, 422, 423, 429, 430, 438, 440, 457, 489, 523—525, 527, 528,

533, 539, 541, 546, 552, 554,569, 575, 578, 581, 593, 616, 618,619, 635, 654—656, 677, 679, 685,690, 691, 694, 695, 698, 700, 701,704, 706, 708, 724, 725 , 727, 735, 736
Paka (kod Sl. Broda) — 342—345, 356, 357, 359, 402, 413, 417, 418, 431, 434, 462, 489, 503
Paklena (kod St. Petrovog Sela) — 519
Paklenica (kod Novske) — 512, 525, 585, 587 588, 693, 717
Pakrac — 357, 371, 480-483, 492, 498, 509,512, 514, 523, 525, 527, 529, 531,532, 534, 535, 537, 538, 540, 541,543—545, 547, 549, 558, 564, 565,577, 591, 600, 615, 667, 669, 670, 703, 705, 716—718
Palača (kod Vinkovaca) — 427, 429
Palanka (kod Brčkog) — 131, 141, 142, 235, 260
Palešnik (kod Garešnice) — 511, 542, 549, 552, 558, 559, 565, 592, 597, 617, 618, 685, 686, 716
Paljevina (kod Bjelovara) — 592, 611, 718, 725
Pantovčak (u Zagrebu) — 643
Panjevina (kod Šarengrada) — 422
Panjska šuma (kod Sl. Broda) — 400
Paovska bara (kanal, kod Soljana) — 153
* Paovska rijeka (kod Soljana) — 127
Papazovići (kod Pleternice) — 490
Papugin slš. (kod Opatovoa) — 270 —272, 422, 423
Pasikovci (kod Sl. Požege) — 534, 563
Pašijan (V. i M., kod Garešnice) — 551, 685, 717, 732
Pašij anski gaj (kod Palešniiika) — 684, 685, 729, 731
Patikovača (kod Bijeljine) — 327, 328
Paukovec (kod 2jagreba) — 689
Pavline njive (kod Brčkog) — 246, 247
Pavlovac (kod Bjelovara) — 497, 511, 670, 671, 716, 723
Pavlovci (kod Sl. Požege) — 420, 440, 510, 518, 557, 563, 564
Pavlovec (kod Križevaca) — 515, 532, 565, 566, 592, 598, 599, 611, 619, 636
Pavlović Milan — 21, 77, 97, 139, 234, 274, 347, 357, 441, 495, 517, 532, 608, 629, 683
Pavlovića stan (kod Strašinaca) — 127
Peratovioa (V. i M., kod Grubišnog Polja) — 515, 597
Perjavica (kod Zagreba) — 700
Perkovci (St. i N., kod Striživojne) — 344, 412, 502
Perović Pero — 129, 243
Peršića Novak — 84, 326
Peškovec (kod Dugog Sela) — 688, 689, 720 735
Petranovci (kod Dežanovaca) — 513 516, 527, 528, 668
Petrička (G. i D., kod Čazme) — 671, 672
Petrovci (kod Vukovara) — 180, 201, 203, 264, 283, 285, 305, 306, 397, 398, 457, 506
Petrović kanal (kod Sl. Broda) — 351, 364
Pilića (D. i G., kod Bijeljine) — 83
Pilštanj (kod Krškog) — 660, 737, 738, 740, 746, 748
Piljenice (kod Novske) — 695, 717
Pisanica (V. i M., kod Bjelovara) — 510, 513, 565, 723
Piškorevci (kod Đakova) — 344, 398 -401, 408, 410, 411, 502
Pivničište (kod Bošnjaka) — 266, 487
Pješak (kod Bjelovara) — 672
Plana (kod Pleternice) — 420, 436, 439, 440, 517
Plana V. (kod Banove Jaruge) — 510, 525, 529, 542
Plandište (kod Banove Jaruge) — 512, 586
Planina (kod Celja) — 660, 737, 738, 746, 747
Planina (kod Zagreba) — 627
Platičevo (kod Šapca) — 144
Plavić (kod Klanjeca) — 659
Pleternica (kod Sl. Požege) — 342, 343, 354, 355, 357—359, 366, 368—373, 382, 402, 418—420, 433-440, 438, 459, 462, 463, 480—483, 489, 507, 518, 557, 562, 563, 576, 580
Pletina (kod Račinaca) — 127
Ploščica (N. i St., kod Bjelovara) — 591, 594 595, 609—611, 718, 723, 724
Ploščički Vinogradi (kod M. Trmovitice) — 592, 595, 609, 670

Plošinec (kod Lipika) — 532, 669
Pluška (kod Zagreba) — 738
Pljoštara (kod Brčkog) — 252
Pl jostine (šuma, kod V. Baame) — 578
Podbor. Batinjand (kod Daruvara) — 515, 555, 560, 565, 597, 607, 728, 729, 742
Podbor. Doljani (kod Daruvara) — 555, 728, 729
Podcrkavje (kod Sl. Broda) — 372, 382, 504, 561
Podčetrtek (kod Rogateca) — 743, 744, 748, 749
Podgradje (kod Nijemaca) — 175, 181, 185, 264, 300—302, 375, 469, 427, 476—478
Podjales (kod Križevaca) — 607
Podkopanjek (kod Zagreba) — 651
Podolci (kod Gradeca) — 636
Podravska Slatina — 481
Podsreda (kod Krškog) — 659, 660, 737—742, 746—748
Podsused (kod Zagreba) — 627, 632, 648, 661, 691
Podvinje (kod Sl. Broda) — 355, 366, 372, 482, 504, 505, 561
Podvinjsko Bukovije (kod Sl. Broda) — 365, 362, 369, 370, 382, 390—393
Podvorec (kod Križevaca) — 638, 726
Poganšec (kod Sv. I. Zeline) — 606, 654, 655, 677
Pojatno (kod Zagreba) — 628, 632
Pokasin (kod Križevaca) — 725, 726
Pokojnik (kod Pilštanja) — 749
Pokovci (kod Vinkovaca) — 379
Polom (kod Brestovca) — 573
Poloma (kod Striživojne) — 442, 444
Polonje (kod Zagreba) — 654, 655, 677
Polzela (kod Celja) — 744
Poljana (kod Pakraca) — 343, 510, 511, 515, 527—531, 532, 536—541, 543, 545, 668—670, 703—705, 717
Poljana (kod Križevaca) — 606, 607, 687—689, 725, 726
Poljanoi (kod Sl. Broda) — 345, 351. 354, 364, 365, 417
Poljanica (kod Zagreba) — 628, 632, 642, 646, 727
Poljanski Lug (kod Lupoglava) — 688, 742
Popivoda Pero — 303, 480
Popovac (kod Garešndce) — 523—525, 551, 591, 592, 594, 615, 616, 670, 689, 693, 713, 717
Popovac (kod Novske) — 587, 685, 684
Popovača (kod Kutine) — 511, 696, 707, 708
Popovec (kod Zagreba) — 627, 679, 681
Popović Koča — 255
Popović Vujadin — 360, 653
Popovo Polje (kod Bijeljine) — 256
Posavski Podgajci (kod Brčkog) — 173, 238, 252, 267, 310—312, 314, 315, 321, 337, 338, 374, 375, 377, 384, 385, 387, 485
Potočari (kod Brčkog) — 130, 131, 133, 193, 196, 260, 331—333
Potočec (kod Vrboveca) — 673, 675, 676
Potok (kod Bjelovara) — 592, 595
Potok (šuma, kod Čazme) — 697, 698
Povereništvo narodne odbrane Demokratske Federativne Jugoslavije — 22, 130
Povlićani (kod Ivanić-Grada) — 497
Poznanovec (kod Marije Bistrice) — 727
Prav. Brezovo Polje (kod Brčkog) — 130
Preče (kod Ivanić-Grada) — 607, 697, 698, 707, 710—712
Predavač (kod Ivanić-Grada) — 622, 697
Prekrižje (G. i D., kod Zagreba) — 643, 682
Prelasko (kod Pilštanja) — 740, 748
Prevalja (kod Celja) — 722
Prikraj (kod Dugog Sela) — 698
Prilepje (kod Čazme) — 689, 690
Principovac (kod Iloka) — 34
Pristava (kod Rogateca) — 743
Privlaka (kod Vinkovaca) — 180, 182, 202, 303, 301, 317, 319, 404, 416, 477, 478, 487
Prkos (kod Ivanić-Grada) — 697
Prkovci (kod Vinkovaca) — 319, 345 398
Prnjarovac (kod Ivanić-Grada) — 603, 695, 697, 707
Pmjatovića stan (kod Brčkog) — 239, 334
Prnjavor (kod Jaruga) — 350, 351, 380, 417, 446

Prnjavor (kod Pletemice) — 372
Prokljuvani (kod Čazme) — 497
Prokop (V. i M., kod Garešnice) — 551, 717
Prvča (kod Nove Gradiške) — 583
Psarjevo (G. i D., kod Sv. I. Zeline) — 512, 513
Ptuj — 624, 637, 645, 650, 658
Puhare Pučile (kod Bijeljine) — 327
Puhovo (kod Dugog Sela) — 698, 699, 710
Pukiš (kod Brčkog) — 135, 258, 331,

Pukovi

nemački

— 1. Ruske oslobodilačke armije — 263, 340, 580
— 1. policijski divizije za naročitu upotrebu »Štefan«, — 435
— 5. policijski divizije za naročitu upotrebu »Štefan« — 433—435, 490
— 13-ti 7. SS brdske dobrovoljačke divizije »Princ Bugen« — 541
— 16-ti 22. pešadijske divizije — 169, 263, 368, 400, 408, 433, 436, 459, 485, 490, 518
— 22. artiljerijski 22. pešadijske divizije — 329
— 41 (141) artiljerijski 41. pešadijske divizije — 43, 169, 175, 324, 404, 408, 454
— 47-mi 22. pešadijske divizije — 130, 169, 172, 192, 258, 261, 263, 321, 368, 381, 400, 433, 436, 459, 485, 490, 518, 584
— 65-ti 22. pešadijske divizije — 169, 256, 263, 329, 381, 400, 433, 436, 459, 485
— 222. artiljerijski 181. divizije — 529
— 222. za snabdevanje 181. divizije — 529
— 334-tii 181. pešadijske divizije — 529, 721
— 359-ti 181. pešadijske divizije — 529, 721
— 363-ti 181. pešadijske divizije — 529, 721
— 369-ti 369. hrvatske legionarske divizije — 671, 686
— 369. artiljerijski 369. hrvatske legionarske divizije — 616
— 370-ti 369. hrvatske legionarske divizije — 616, 671, 686
440-ti — 85, 174, 324, 407
— 965-ti tvrđavski pešadijski — 117
— 1230-ti 41. pešadijske divizije — 174, 209, 277, 299, 354, 388, 404, 408, 447, 588, 669
— 1231-vi 41. pešadijske divizije —43, 174, 212, 354, 404, 407, 408, 669, 693
— 1232-gi 41. pešadijske divizije — 43, 85, 117, 174, 388, 404, 407, 408, 524, 583, 585, 587, 669
— »Šnajder« — 354, 412

ustaško-domobranski

— Pučko-ustaški »Vuka« — 324
Pustara (kod Antunovca) — 530, 729
Pustarice (kod Dalja) — 308
Pušća D. (kod Zaprešića) — 627

R

Rabra (bara, kod Brčkog) — 194
Rača (kod Brčkog) — 129
Rača (N. i St., kod Bjelovara) — 513, 723
Etačinovci (kod Brčkog) — 122, 126, 127, 131, 148, 153, 154, 169, 171, 188—191, 244—247, 249, 250, 300, 485, 486
Radić Vojislav — 306, 509, 716
Radišević (šuma, kod Pos. Podgajaca) — 311, 384
Radoboj (kod Krapine) — 605
Radojišće (tt 223, kod Komina) — 638, 726
Radović Ratko — 550, 551, 553, 555, 556
Rahić G. (kod Brčkog) — 140, 332
Raić (kod Bjelovara) — 620, 635, 725
Rajevo Selo (kod Brčkog) — 173, 238, 239, 241, 252, 253, 264, 300, 314—316, 337, 339, 374
Rajić (G. i D., kod Okučana) — 510—512, 521—325, 584, 586, 587
Rajsovac (kod Sl. Požege) — 413, 434
Rakov salaš (kod Sida) — 224, 225, 228, 232, 303
Rakovac (kod Sv. I. Zeline) — 606, 631, 673, 677, 678, 680, 720, 721

Rakovec (kod Klanjeca) — 624, 727, 728
Rana jabuka (kod Lovaša) — 167, 174, 175, 179, 180, 203, 283, 285, 305, 454
Rapov stan (kod Račinovaca) — 154
Rasna (kod Sl. Požege) — 563, 564
Rasovac (kod Sredanaca) — 363, 364, 446
Rastilk (kod Ratkovice) — 518
Rastovac (k. 170, kod Šimljanice) — 515, 516, 595, 597, 609,
Rastovi (kod šida) — 277
Rastovica (kod St. Slatinika) — 579
Rastovo (šuma, kod Drenovaca) — 170, 171, 242
Rastuše (kod Sl. Broda) — 344, 355, 392, 505, 561, 562
Rašće (brdo, kod Sl. Broda) — 504
Rašenica (G. i D., kod Grubišnog Poljaj — 577, 578, 597
Raštanj (kod Podsrede) — 742
Ratkovica (kod Pleternice) — 420, 440, 509, 518, 557,
Ratkovići (kod čelića) — 131, 142
Ravan (kod G. Boderišta) — 134, 331
Raven M. (kod Križevaca) — 606, 719, 720, 726
Razvor (kod Klanjeca) — 658, 659, 727
Rašljeva (kod Grubišnog Polja) — 571
Rečica (kod Kutine) — 603, 707, 709
Remete (kod Zagreba) — 627, 632, 642, 661, 691
Repinec (kod Križevaca) — 726
Repušnica (kod Kutine) — 696
Resec (kod Podsrede) — 746
Resnički Gaj (kod Zagreba) — 651
Resnik (kod Zagreba) — 624, 650, 651, 735, 736
Rešetari (kod N. Gradiške) — 520, 583
Rešlak (kosa, kod Sl. Broda) — 489
Retkovec (kod Zagreba) — 648, 651, 700
Retkovci (kod Vinkovaca) — 319, 338, 345, 389, 398, 488, 501
Ribogojstvo [na r. Ilovi] — 529, 530, 531, 600, 619
Ričavina (kod Dakova) — 429
Rijeka G. (kod Križevaca) — 632
Risovac (kod Sl. Broda) — 351
Risvica (kod Tuhelja) — 660
Rogaška Slatina (kod Šmarja) — 660
Rogatec — 624, 650, 658
Rogićev stan (kod Soljana) — 127
Rogoznjata (kod Soljana) — 127
Rokovci (kod Vinkovaca) — 182, 301, 319, 386, 406, 417, 477
Roždanik (kod Novske) — 512, 587
Ruščica (kod Sl. Broda) — 345, 350, 351, 356, 364, 380, 382, 391, 449, 450, 452
Ruševo (kod Sl. Broda) — 342—344, 355—359, 361, 381, 390, 402, 418, 428/ 430—434, 437, 461—463 , 488—490, 503, 504
Ruškovica (kod Čazme) — 497, 592, 595, 707, 724

S

Sabadošev slš. (kod Sotina) — 179, 271, 423
Sadna šuma (kod Sl. Broda) — 504
Sadovo brdo (kod Banove Jaruge) — 586
Salaš (kod Šida) — 466
Salnik (r., kod Komina) — 631
Salnik (kod Komina) — 631
Samarica (kod Čazme) — 497, 592, 594, 686, 687, 718, 731,
Samobor (kod Zagreba) — 624, 645, 650
Samoborec (kod Zagreba) — 689
Samurovića ada (kod Bijeljine) — 326
Sandić (kod Brčkog) — 131, 133, 151, 238, 259, 331
Sapci (kod Sl. Broda) — 344, 351, 361, 362, 364, 390
Sava (r.) — 10, 43, 83, 121—123, 126, 127, 131, 144, 145, 148, 153, 155, 160, 161, 163, 169, 170, 172, 173, 175, 182, 187—189, 195, 197, 199, 236, 238, 239, 241, 242, 244, 246—248, 250—254, 267, 300 , 310, 314—316, 320, 321, 326, 327, 332—334, 337—340, 345, 351, 354, 356, 361, 364—366, 368, 369, 374, 375, 379, 381—384, 389, 408 , 418, 442, 446, 449—452, 466, 467, 481, 485, 486, 491, 492, 515, 582, 583, 588, 590, 620, 624, 637, 647, 651, 661, 735, 739, 746, 747
Savez Sovjetskih Socijalističkih Republika (SSSR) — 151, 182
Savska cesta — 627, 632, 647, 648
Savski most (u Zagrebu) — 647, 648
Sedlarjevo (kod Pišćanja) — 740, 748

Selce (kod Dakova) — 343, 431, 460 —462, 502, 503
Selište (kod Batrovaca) — 417, 420
Selište (kod Grubišnog Polja) — 598
Selište (k. 157, kod Pleternice) — 438 440
Selište (k. 10, kod Šida) — 42, 45, 284, 300
SeLna (kod Sl. Broda) — 362, 390—392
Selnica (kod Manije Bistrice) — 651, 727
Sembenija — 329
Semeljci (kod Dakova) — 318, 380, 428, 488, 502
Senovo (kod Podsrede) — 742
Seoce (kod N. Kapele) — 581
Sesvete (kod Sl. Požege) — 359, 434, 436
Sesvete (kod Zagreba) — 607, 621, 627, 628, 637, 647, 648, 648, 651, 652, 679, 681, 699, 700, 707, 709—715, 736, 742
Šibenik (kod Grubišnog Polja) — 565
Sibinj (kod Sl. Broda) — 366 —368, 370, 372, 419, 482, 490, 491, 504, 575, 576, 581, 614
Sibokovac (kod Našica) — 489
Siče (kod Sl. Broda) — 383
Sigeci (kod Novske) — 694, 717
Siget (kod V. Zdenaca) — 567
Sikirevcd (kod Bos. Šamca) — 340, 341, 345, 350—352, 418, 442-446, 448
Sinkerek (kod Iloka) — 33
Siščani (kod Čazme) — 634, 635, 672
Slakovci (kod Vukovara) — 180, 181, 201, 202, 204, 398
Slanovec (kod s. čučerja) — 690
Slatina (kod Bos. Šamca) — 237
Slatina (kod D. Stubice) — 628, 645
Slatina (kod Podsrede) — 747
Slatina (kod Vrboveca) — 677
Slatinik (G. i D., kod Sl. Broda) — 417, 433, 502, 504, 505, 563,
Slatinik St. (kod Sl. Broda) — 343, 355, 417, 419, 491, 507, 509, 575, 579—581
Slavkovica (kod Ljiga) — 122
Slavonska Požega — 199, 342, 343, 356—361, 370—372, 390, 402, 403, 412, 414, 433—437, 439, 441, 462—464, 480-484, 489, 490, 519—522, 533, 534, 546, 547, 562, 563, 575, 614, 615
Slavonski Brod — 251, 317, 318, 340, 342—346, 350—352, 354—357, 361, 362, 364, 366—373, 378—380, 382, 387—390, 393, 394, 399—403, 408, 411, 417, 431—438, 445, 450, 451—453, 459, 462—465, 480, 481, 483, 489-491, 502—505, 529, 562, 575, 580, 582—586, 614, 699
Slavonski Šamac (kod Županje) — 321, 485
Slijepčevići (kod Brčkog) — 130, 133, 259
Slivnica (kod Pilštanja) — 749
Slobodna Vlast (kod Dakova) — 343, 344, 358, 359, 361, 363, 390, 402, 412, 413, 431, 462, 489 507
Slobodnica (kod Sl. Broda) — 482
Slovenija — 624, 750
Slovenjgradec — 743, 751
Slovinjiak (kod Pleternice) — 435
Sljeme (kod Zagreba) — 633, 643, 681, 682
Smeteni (breg, kod Komina) — 726
Smiljianka (tt 213, kod Pleternice) — 438
Smrtić (kod Okučana) — 521, 522, 583
Sobočani (kod Ivanić-Gnada) — 697
Sočko (kod Podsrede) — 702, 746, 747
Sočna (kod Vrbanje) — 311, 500
Sokol (kod Gračanice) — 132
Sakolovac (kod Gareśnice) — 510, 513, 528, 551, 553, 554, 558, 566, 571, 572, 616—619
Soljak (kod Sl. Broda) — 400
Soljani (kod Brčkog) — 122, 126, 127, 148, 153, 154, 169, 189—191, 193, 194, 196, 197, 245—248, 250, 279, 292, 300, 312, 486, 501
Sop (kod Sesveta) — 650, 735, 736
Sopnica (kod Zagreba) — 651, 652, 713
Sot (kod Šida) — 14, 18, 27—32, 74, 78—81, 108, 110, 158, 159, 165, 183, 211, 221
Sotin (kod Vukovara) — 9, 16, 20, 24, 49, 63, 76, 85, 89, 90, 92, 93, 95, 119, 165—167, 174—176, 179, 183, 186, 265, 269, 271, 272, 295, 304, 306, 323, 376, 422—424, 506

Sovari (kod Ivanić-Grada) — 621, 697
Sovarnica (kod Klokočevca) — 511, 573
Sovjak (kod Tomašice) — 573
Sovski Dol (kod Sl. Broda) — 430—432, 503, 504
Spačva (r.) — 123, 174, 194, 267, 279, 299 301, 415, 416, 466, 472—474
Spasojević Milorad — 699
Spasojević Rastko — 52
Srbija — 35
Sredanci (kod Striživojne) — 345, 350, 351, 380, 445, 447
Srednjak (kod Mohova) — 271
Srednji potez (kod šida) — 22, 167, 175, 176, 201, 222, 269, 270, 285, 304, 306, 421, 422, 506
Sredska (kod Ivanske) — 513, 718, 723, 724
Sredani (G. i D., kod Pakraca) — 616
Srem — 9, 83, 192, 193
Sremčev slš. (kod Ilinaca) — 102
Sremska greda (kod Vrbanje) — 314
Sremska Mitrovica — 48, 68, **103 143—145, 157, 196, 211, 244, 300, 326, 466, 467,**
Sremska Rača (kod šida) — 43, 58, 122, 153, 171, 190, 244
Sremske Laze (kod Vinkovaca) — 181, 398,
Srnice (kod Brčkog) — 140, 141, 381,
Srnjača (šuma, kod Striživojne) — 319, 341, 398, 418, 442, 444
Srp. Selišče (kod Kutine) — 600, 706
Stančić (kod Dugog Sela) — 734, 753
Staniščić Milija — 142
Staniščići (kod Brčkog) — 258
Stanivukovićev slš. (kod Šida) — 28, 32 292, 304, 397
Stanovi (kod Brčkog) — 135, 259
Stanovića njive (kod Račinovaca) — 246, 247
Stara Gunja (kod Gunje) — 170, 246, 248, 250
Stara Lonja (r.) — 698
Stara Vas (kod Brezica) — 660, 737, 738
Starac (brdo, kod Pleternice) — 440
Starci (od N. Kapele) — 518, 557
Stare Laze (kod N. Gradiške) — 582
Stari Divoš (kod Sremske Mi travi-ce) — 48, 68
Stari Grabovac (kod Novske) — 512, 586, 588
Stari Vinogradi (kod Popovca) — 524, 525, 586, 587
Starjak (k. 175, kod Brezovecą) — 725
Staro Petrovo Selo (kod N. Gra-diške) — 383, 520, 521, 557, 582, 583
Stenjevec (kod Zagreba) — 661, 700, 701 715
Stojaković Milenko — 365
Strašinci (kod Srem. Rače) — 58, 122, 126—128, 131, 148, 153, 154, 156, 187—189, 190, 191, 242, 244, 245, 247, 248
Strażanac (kod Daruvara) — 510, 560, 565, 569, 573
Strižićevac (kod Gaja) — 528, 532
Striživojna (kod Đakova) — 126, 128, 153, 217, 378, 318, 319, 340, 342, 344—346, 350,351, 354, 357, 361, 362, 376, 378, 380, 386, 388, 389, 398—401, 407—412,442,480, 488
Strug (r.) — 697
Stružani (kod Sl. Broda) — 445
Strža n (r.) — 675
Stubica D. (kod Zagreba) — 628, 632, 645, 646, 655—657, 743
Stubičke Toplice (kod D. Stubice) — 656
Studva (r., kod Šida) — 126, 128, 153, 279
Stupnik (kod Sl. Broda) — 507, 509, 580, 581
Stupovača (kod Banove Jaruge) — 600, 706
Subocka (St. i N., kod Banove Ja-ruge) — 717
Subocki Grad (kod Lipika) — 512, 525, 526, 528, 585—588, 693, 694, 717
Sudovec (kod Križevaca) — 605
Suhaja (kod Čazme) — 687
Suhodol (kod D. Zeline) — 678, 688, **689**
Suknaričev salaš (kod Šida) — 225, 232
Sukovac (kod Pleternice) — 368, 372, 436—440, 517, 518, 557
Suljin Han (kod Bijeljine) — 135, 258
Surduk (šuma, kod N. Topolja) — 362, 390

Sv. Duh (kod Zagreba) — 737
Sv. Duh (u Zagrebu) — 643, 644, 682
Sv. Duh (kod V. Vukovja) — 601
Sv. Franjo Ksaver (kod Čazme) — 672
Sv. Ilija (kod Šida) — 100, 270, 271, 423
Sv. Ivan Zelina (kod Zagreba) — 631, 633, 642, 646, 654—656, 658, 677—679, 681
Sv. Ivan Žabno (kod Bjelovara) — 635, 719, 725, 726
Sv. Jakob (kod Čazme) — 670, 724
Sv. Juirij (kod Celja) — 660, 744, 748
Sv. Luka (crkva, kod Lipovca) — 277, 299, 301, 476
Sv. Petar (kod Zagreba) — 627
Sv. Peter (kod Klanjeca) — 660, 632, 738—740, 746—750
Sveno (šuma, kod Vrbanje) — 191, 279, 280
Sveta Gora (kod Podarede) — 741
Sveta Helena (kod Sv. I. Zeline) — 606, 624, 629, 643, 650, 680, 688—690, 699
Sveta Katarina (kod Zagreba) — 659, 728
Sveta Petka (kod šida) — 305
Svetoblažje (kod Dakova) — 344, 399, 401
Svilaj (kod Striživojne) — 447
Svinjarevci (kod Vukovara) — 167, 179, 180, 203, 265, 283, 285, 305, 306, 375, 456, 506
Svračjak (šuma, kod N. Topolja) — 362, 412

š

šabac — 84, 144, 145, 327, 328, 467, 475
Šabac (predeo, kod Vtrboveca) — 674, 676, 734
Šalovec (kod Sv. I. Zeline) — 655, 656
Šarampov (kod Sv. I. Žabnog) — 635, 708
Šarengrad — 10, *22, 23, 26, 36, 39, 62, 73—77, 86—97, 139, 157—159, 183, 223—229, 232, 234, 269, 271, 272, 422, 423
šaškovec (kod Dugog Sela) — 698
Šatorovići (kod Čelića) — 141, 142, 331
Šatrovac (kod Kutine) — 695, 696
ščapovec (kod Ivanić-Grada) — 622, 697
Šćekić Vlado — 16, 642
Šestine (kod Zagreba) — 642, 661, 680, 681, 691, 715
šid — 10, 14, 20, 27, 28, 30, 42, 72, 87, 98—100, 103, 105, 110, 112, 113, 116, 149, 157,163—165, 183,184, 205, 212, 214,217, 219, 220,277, 278, 292, 296—298, 395—397,486
Šidski Banovci (kod šida) — 180, 181, 201—204, 376, 377, 396—398, 405, 406
šijajvrh (kod Sesveta) — 713
Šimljana (kod Bjelovara) — 667, 672, 718
Šimljanica (kod Čazme) — 497, 537, 592, 609, 610, 612, 667, 671, 672, 718
šimljanik (kod Čazme) — 592, 594
Širdnec (kod Ivanić-Grada) — 604, 621, 697, 709
Široka međa (kod Mrzovića) — 479
Široke rasti (kod Drenovaca) — 170, 248
Široko Polje (kod Đakova) — 318, 380, 428, 429, 431
šiškovci (kod Vinkovaca) — 345, 346, 487, 488, 501
Šmarje (kod Celja) — 660, 721, 744
ŠmM-Rihberg Erih (Erich Schmidt-Richberg) — 10, 15
Šokčići (kod Brčkog) — 151
šoštanj — 722, 743, 744, 745
Špajgerov stan (kod Soljana) — 127
Španovica (kod Pakraca) — 481, 482, 534, 577, 615
Špiranec (kod Sv. I. Žabnog) — 725
Špolara stan (dsod Soljana) — 280, 281
Špoljarićev stan (kod Vrbanje) — 153, 500

Štabovi

jugoslovenski

— Generalštab — 19, 124, 148, 154, 167, 186, 188,191,192, 195,196, 198, 200, 202,307,315, 325,330, 334, 338, 345,369,373, 378,380 484, 509—514,631,662, 666,716—722
— Vrhovni NOVJ — 9

— Glavni Hrvatske — 13
— Glavni Makedonije — 13
— Glavni Slovenije — 13
— Glavni Srbije — 13
— Glavni Vojvodine — 9
Stakorovec (kod Dugog Sela) — 734
Štefanje (kod čazme) — 497, 611, 620, 634, 672, 718
Štefanje St. (kod Čazme) — 610, 611, 620, 634, 635
Štilac (kod Vinkovaca) — 380
Štitar (kod Županje) — 338, 340, 385
Štivrica (kod Sl. Broda) — 383
Šudrovec (kod Križevaca) — 637
Šulinec (kod Sv. I. Zeline) — 678
Šumanovac (kod Sl. Požege) — 435
Šumarci (kod Brčkog) — 260
Šumečani (kod Ivanić-Grada) — 697
Šumetlica (kod N. Gradiške) — 582
šušnjara (kod Čazme) — 671
šušnjari (kod Čazme) — 603, 607, 621, 697
šušnjevci (kod Sl. Broda) — 362, 369, 390

T

Tabanci (kod Zvomika) — 328
Tabanović (kod Šapca) — 467
Tarno (kod Ivanić-Grada) — 697, 710
Tavomik (kod Podarede) — 742
Tedovec (kod Ivanić-Grada) — 698, 719
Telanovićev slš. (kod šarengrada) — 14, 22, 49, 50, 87, 88, 90, 93, 95, 174, 225, 228, 229, 231, 232, 241, 506
Teniski Antunovac (kod Osijeka) — 318 428
Tinja (ir., kod Brčkog) — 253
Tirkovac (kod Sl. Broda) — 504
Tisovac (kod N. Gradiške) — 518, 520
Tkalec (G. i D., kod Križevaca) — 637, 720, 726
Todorović Mijailko — 9, 125, 156, 166, 184, 187, 189, 266, 319, 325, 347,357, 367, 369, 378, 379, 484, 593, 608, 629, 633, 662, 722
Tomašanci (kod Dakova) — 381, 430, 432
Tomašica (kod Gairešnice) — 511, 549, 551, 552, 554, 558, 565, 568, 570, 573, 613, 616-618, 620, 639—641, 668, 683—685, 716
Tomevce (kod Šatrovaca) — 299
Tomica (kod Sl. Broda) — 355, 392, 505, 561
Tomičanac (kod Sl. Broda) — 451
Tompojevci (kod Tovamika) — 179, 283, 285, 304, 306, 376
Toptider (u Beogradu) — 182
Toplica (r., kod Daruvara) — 529—531
Topličica Dolnja (kod Sv. I. Zeline) — 655, 656, 677, 678
Topolovec (k. 142, kod V. Zdenaca) — 568, 672
Topolovec (kod Vrbo veća) — 675
Topolovica (kod Virovitice) — 515, 597
Topolje (N. i St., kod Striživojne) — 344, 354, 356, 358, 361—363, 368, 389—391, 446, 447, 459
Toranj (kod Lipika) — 515, 528, 529, 531, 532, 616, 669, 670
Tordinci (kod Vinkovaca) — 427, 479
Torme (kod čučerja) — 679
Tovarnik (kod Šida) — 10, 15, 16—18, 20, 21, 23, 27, 29, 30, 43, 44, 53, 55—58, 65, 66, 69—73, 76, 78, 80, 85, 87, 89, 92, 95, 96, 99, 100, 102, 104, 109—121, 126, 149, 150, 157, 164, 165, 167, 168, 174, 175, 180, 181, 183, 186, 189, 203, 205,208, 211—213, 217,219, 220, 223, 225, 265, 268, 276, 289, 290, 292, 293, 295, 296—298, 304, 307, 327, 376, 395, 396, 397, 405, 421, 458
Tramošnica (kod Gradačca) — 161, 262
Trapari (kod Sl. Požege) — 359, 562, 563
Travnik (kod Gradca) — 636
Travnjaci (kod Brčkog) — 260
Trbovlje — 661
Trebče G. (kod Podsrede) — 740
Trebovec (kod Ivanić-Grada) — 709, 720
Trgovišče (kod Marije Bistrice) — 605
Trgovišče V. (kod D. Stubice) — 628, 656, 658, 659, 727, 728, 743
Trkovci (kod Vinkovaca) — 379
Tmakovac (kod Okučana) — 585

Tannava (ikod Dakova) — 344, 399, 412,413
Tmava (kod Zagreba) — 652
Trnava (kod V. Zdenaca) — 566, 567, 569, 570, 716
Trnava G. (kod Okučana) — 521, 583, 668
Trnova (Sr., D. i G., kod Bijeljine) — 330
Trnovac (kod Šida) — 27, 42
Trnovica (kod Kovilijaće) — 83, 327
Trnovitica (p., kod Grubišnog Polja) — 595, 599, 609, 610
Trnovitica (M. ii V., kod Bjelovara) — 497, 592, 594, 595, 598, 599, 609 —612, 671, 672, 717, 723, 729
Tmovitički Vinogradi (kod Bjelovara) — 670
Trnjaci (kod St. i N. Brezovog Polja) — 151, 192, 330
Trnjani (kod Sl. Broda) — 362, 369, 390, 391
Trnjansika cesta — 627
Trnje (predgrade Zagreba) — 624, 650, 651
Trojegjava (kod Pakraca) — 528, 577
Trpinja (kod Borova) — 176, 307, 377
Tršić (kod Zvornika) — 84, 145, 146,328
Trunićev sik. (kod Šida) — 14, 22, 29, 34—37, 39, 40, 49, 59, 73, 86, 110, 111, 164, 175, 181, 201—204, 219, 220, 222, 283, 297, 304, 395, 396
Trupinski gaj (kod V. Trnovitioe) — 599
Tugonica (kod Marije Bistrice) — 727
Tuhelj (kod Klanjeca) — 628, 632, 660, 721, 743
Turić (kod Brčkog) — 161
Turić Mirko — 596
Turjaci (kod Posav. Podgajaca) — 310,384
Turk (kod s. Grabrića) — 636
Turkovača (kod Lipika) — 528
Tumić (kod Sl. Požege) — 546
Turmiće (kod Marije Bistrice) — 727
Turno (kod Pilištanja) — 749
T-urudićev stan (kod Posav. Podgajacj — 384
Tutnjevac (kod Bijeljine) — 131, 256
Tuzla — 314
Tvornica plina (kod Bujavice) — 530

U

Ugljevik (kod Bijeljine) — 130
Ujedinjeni savez antifašističke omladine Srbije (USAOS) — 35
Ukrina (r.) — 342, 481
Ulice (kod Brčkog) — 331
Ulovć (kod Brčkog) — 141
Uljanički breg (kod Uljanika) — 532
Uljanik (kod Garešnice) — 496, 497, 513, 516, 527, 528, 532, 537, 549—551, 553, 558, 559, 616, 668
Uljanik G. (kod Garešnice) — 528, 665
Umka 'kod Brčkog) — 252
Urošević Sredoje — 142, 235, 260, 320
Utiskani (kod Ivanske) — 725

V

Vagovina (kod Čazme) — 497, 592, 671, 672, 687, 718, 732, 733
Vajler Zlatko — 642
Valetić (kod Sv. I. Zeline) — 606, 654—656, 677
Valpovo — 307, 317
Varaždin — 605
Varčaga (šuma, kod St. Topolja) — 391
Varoš (kod Sl. Broda) — 344, 355, 356, 366, 368, 372, 452, 504, 505, 614
Varoš (kod Vrbovecq) — 675, 676
Vasiljević St. — 641
Vašica M. (kod Šida) —■ 103, 208, 275, 277, 395, 396
Velenje (kod Celja) — 745
Veliki grm (kod Čazme) — 672
Veliki vrh (k. 124, kod Zaprešića) — 628
Veliko brdo (kod V. i M. Zdenaca) — 567, 569, 570
Veliko Selo (kod Sl. Požege) — 5 7 6
Veljković Jovan — 641
Vezišće (kod Ivanić-Grada) — 695
Vidakovića stan (kod Soljana) — 127

Vidina struga (kanal, kod Šida) — 170, 248
Vidovec (kod Zagreba) — 680
Vidovice (kod Orašja) — 173, 198, 333
Vidović Žarko — 129, 171, 189—191, 194, 196, 199, 242, 250, 313, 372, 374, 638, 659, 717
Vidovo (kod Sl. Požege) — 615
Vidrenjiak (kod Kutine) — 604, 622, 707, 708
Vilić Selo (kod Požege) — 482, 483, 563, 564, 576
Viličev stan (kod Soljana) — 281, 499, 500
Vinićno (kod Kosinaj — 638
Vinkovci — 9, 83, 122, 155, 156, 172, 174, 175, 179, 180, 183,184,199, 201—203, 244, 249, 251,263,264, 269, 271, 283, 285, 303—309,314, 317—319, 322, 323, 342,345,346, 350, 354, 370, 374—380, 386, 398—401, 404, 406, 408, 411, 427, 428, 430, 432, 457—459, 461, 462, 477—479, 487, 488, 506, 507
Vinkovec (kod Sv. I. Želine) — 631, 726
Virovitica — 481
Visoka gradina (kod Sl. Broda) — 503, 504
Viškovci (kod Đakova) — 380
Viškovci (kod Sl. Požege) — 323, 355, 429, 458, 460, 462, 488, 502, 562, 563
Višnjdčevo (kod Sr. Rače) — 14, 28, 43, 122
Vitruk Nikiforović Andrej — 168
Vladkovac (kod Našice) — 489
Vlakna (kod Striživojine) — 388
Vočarica (kod Novske) — 512, 587
Vodinci (kod Vinkovaca) — 318, 322, 388, 389, 458, 488, 501
Vojna uprava za Vojvodinu — 13
Vojnik (kod Maribora) — 751
Vojvodina — 9
Voloder (kod Kutine) — 600, 621, 696, 706—708
Volodersk breg (kod Bujavica) — 525, 526, 586
Voštanica (brdo, kod Klokočevca) — 573
Vranovača (kod Brčkog) — 260
Vranovačko polje (kod Sl. Broda) — 362, 390—393
Vranovci (kod Sl. Broda) — 344, 369, 382, 391, 394, 452
Vranovo (kod Brčkog) — 247
Vrapče G. (kod Zagreba) — 661 736
Vražalić Eštnef — 135
Vražalić Zagib — 132
Vražići (kod Čelića) — 135, 140
Vrba (G. i D., kod Sl. Broda) — 351, 356, 361, 362, 364, 369, 370 381, 390—393, 449—453
Vrbanja (kod Brčkog) — 122, 123, 126, 127, 154, 164,169,172,175, 186, 187, 190—194, 195—199,240, 241, 244, 246—249, 251,264,266, 276, 278 280—282, 300,310—314, 334, 337, 338, 374,384,414,415, 485—487, 499—501
Vrbas (r.) — 481
Vrbica (kod Đakova) — 318, 388, 389, 458, 502
Vrbje (kod N. Gradiške) — 582
Vrbova (kod N. Kapele) — 383, 438, 440, 518—521, 582
Vrbovac (kod Sl. Broda) — 263, 351, 446
Vrbovec (kod Ivanić-Grada) — 605, «C», 629, 633, 655, 673—677, 687—689, 719, 720, 733, 734
Vrbovečki Pavlovec (kod Vrbovec) — 675, 676
Vrbovljani (kod Okučana) — 584
Vrbovo (kod Sl. Broda) — 509
Vrčindol (kod Sl. Broda) — 419, 463, 489, 490
Vresnik (kod Slovenjgradeca) — 751
Vrpolje (kod Đakova) — 217, 318, 340, 344, 345, 354, 355, 361, 364, 379, 388, 389, 398, 401, 407 408, 410-422 445, 480
Vučani (kod Čazme) — 497, 687
Vučevci (kod Đakova) — 323, 380, 458
Vuka (r., kod Vukovara) — 233
Vukasovića ulica (u Zagrebu) — 627, 644
Vukelje (kod Brčkog) — 140, 235
Vukomerec (kod Zagreba) — 624, 650, 6551, 652
Vukovar — 15, 16—21, 28, 64, 69—77, 87—97, 175, 176, 179, 182, 183, 186. 201, 223—226, 228, 229, 231, 232, 234, 264, 265, 269—272, 283, 303, 306—308, 376, 377, 398, 422-424. 428, 457, 506, 510

Vukovje (V. i M., kod Garešnice) — 496—498, 529, 600, 601, 693, 705, 706
Vukšinac (G. i D., kod Čazme) — 673, 674

Z

Zabare (šuma, kod Marin Sela) — 515, 530, 532, 544, 545, 592, 619, 620, 684
Zabok (ikod Krapine) — 528, 632, 658, 659, 660, 721, 727, 728
Zabrana (kod Tovarnika) — 110
Zabrde (kod Brčkog) — 131, 256
Zahrdske Prgomelje (kod Buca) — 576, 577
Zahrdski Tisovac (kad Buča) — 576, 577
Zadnja dolca (kod Sl. Broda) — 391, 393
Zadrkovec (kod Križevaca) — 637
Zadubravje (kod Sl. Broda) — 364
Zagorje (kod Pilštanjla) — 741
Zagrade (kod Pleternice) — 464, 518
Zagreb — 10, 14, 15, 25, 172, 371, 374, 442, 465, 580, 581, 583—586, 593, 600, 603, 604, 620—624, 627—629, 631—633, 637, 642, 643, 645, 647, 648, 650—652, 656, 657, 660—662, 666, 673, 678—683, 688—691, 696, 699—701, 710—715, 720—722, 735—737, 742
Zagrebačka gora (Medvednica, kod Zagreba) — 627, 628, 632, 643, 645, 646, 660, 661, 679, 681, 682, 691, 700, 701, 737
Zakorenje (kod Sl. Požege) — 483, 576
Zapašće (kod Strašinaca) — 127
Zapolje (kod St. Petrovog Sela) — 383, 582
Zaprešić (kod Zagreba) — 627, 632, 642, 645, 660, 661, 737, 738
Zarilac (kod Kutjeva) — 402
Zavrže (kod Sl. Broda) — 490, 491, 575
Zavrže (kod Zagreba) — 661, 682
Zdenački gaj (šuma, kod V. Zdenaca) — 542, 567, 568, 570—572
Zdenci (V. i M., kod Daruvara) — 511, 515, 531, 542, 566—572, 578 616—618, 716
Zdenci (kod Sl. Broda) — 368, 419, 433, 502, 504, 511, 598, 599, 729
Zdenčac (kod Garešnice) — 511, 552, 592, 594, 597, 609, 612, 616, 618, 683—686
Zdenčec (kod Čazme) — 634, 635, 672
Zelina D. (kod Sv. Ivana Zeline) — 606, 629, 677, 678, 681, 688—690, 721
Zekić Rade — 249, 491, 728, 751
Zemun — 9
Zetkan (kod Dubrave) — 673
Zib (bara, kod Županje) — 311, 315
Zidani Most — 661
Zlopolje (kod Sotina) — 270, 422
Zrnijno (kod Gundinaca) — 387
Zobišta (kod Lovaša) — 22, 34
Zoljani (kod Sl. Broda) — 351, 354, 445
Žarko (kod Pilštanja) — 739
Zovik Kalajdžija (kod Čelića) — 140
Zrinsika (kod Daruvara) — 497, 597, 723
Zrinjski trg (u Zagrebu) — 527, 647
Zvečaj (kod Zagreba) — 643, 680
Zvenina (kod Mirkovaca) — 203
Zvonimirova ulica (u Zagrebu) — 627, 647
Zvornik — 84, 145, 146, 182, 328, 329

Ž

Žabar (G. i D., kod Brčkog) — 132, 134, 161, 173, 198, 236, 262
Žabljak (kod Garešnice) — 573
Železno (kod Celja) — 739, 742
Žir (kod St. Topolja) — 364, 447
Žitomir (kod Marije Bistrice) — 632, 637, 655, 656
Živačine (kod Otoke) — 267
Živice (kod Čazme) — 672
Živković Živko — 303 , 480
Žunoi (kod Križevaoa) — 726
Županja (kod Vinkovaca) — 130, 161, 172, 174, 175, 193, 195, 199, 251, 263, 267, 307, 310, 314—317, 320, 321,333. 338, 340, 342, 376—379, 385—387,444—446, 448, 487, 501

S A D R Ž A J

ZAVRŠNE OPERACIJE ZA OSLOBOĐENJE JUGOSLAVIJE
1. mart **— 15.** maj **1945.**

Dokumenti Prve armije

Strana

Naredba Vrhovnog komandanta NOV i POJ od 1. januara 1945. o formiranju Štaba 1. armije — — — — — — — — 9

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 1. proleterske divizije od 11. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. marta — — — — — — — — — — 14

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 5. udarne divizije od U. marta 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. marta — — — — — — — — — — 22

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije od 11. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. marta — — — — — — — — — — 27

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije od 11. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. marta — — — — — — — — — — 33

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 12. marta 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od I. do 10. marta — — — — — — — — — — 42

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 20. marta 1945. Štabu 1. armije JA od 11. do 20. marta — — 48

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 20. marta 1945. Štabu 1. -armije JA o dejstvima divizije od II. do 20. marta — — — — — — — — — — 53

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije Štabu I. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. marta 1945. godine — — — — — — — — — — — 59

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 1. proleterske divizije od 21. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od II. do 20. marta — — — — — — — — — — 68

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije od 21. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. marta — — — — — — — — — — 78

Naređenje komandanta 1. armije JA od 30. marta 1945. Štabu 2. proleterske i Štabu 5. udarne divizije za grupisanje snaga Južne operativne grupe divizija — — — — — — 83

Pregled naoružanja 1. armije JA u drugoj polovini marta 1945. godine — — — — — — — — — — — —84—85

Strana

Pregled stanja municije u jedinicama 1. armije JA na dan 30. marta 1945. godine — — — — — — — — — — 84—85

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije od 31. marta 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 31. manta — — — — — — — — — — — — — — 85

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 1. aprila 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 31. marta — — — — — — — — — — — — — — 97

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije od 1. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 31. marta — — — — — — — — — — — — — — — 104

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije od 1. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 31. marta — — — — — — — — — — — — — — — 108

Zapovest Štaba 1. armije JA od 3. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za sadejstvo s Južnom operativnom grupom divizija u napadu na Brčko i za nasilno izvidanje na desnom krilu armije — — — — — — — — — — — — — — — 121

Zapovest Štaba 11. udarne divizije od 3. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za sadejstvo s Južnom operativnom grupom divizija 1. armije JA i izbijanje na železničku prugu Brčko — Vrbanja — — — — — — — — — — — — — — 126

Zapovest komandanta 1. armije JA od 4. aprila 1945. divizijama Južne operativne grupe za grupisanje snaga radi napada na Brčko — — — — — — — — — — — — — — 130

Zapovest komandanta 1. armije JA od 4. aprila 1945. divizijama Južne operativne grupe za dejstvo artiljerije pri nastupanju ka Brčkom — — — — — — — — — — — — — — 133

Zapovest Štaba 1. proleterske divizije od 4. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za nasilno izvidanje na desnom krilu 1. armije JA — — — — — — — — — — — — — — — 137

Zapovest Štaba 2. proleterske divizije JA od 4. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za nastupanje ka Brčkom, na prostoriju Gornja Brka — Donja Šnka — Han-Jabučik — — 140

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 4. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od28. marta do 3. aprila — — — — — — — — — — — — — — 143

Zapovest Štaba 21. udarne divizije od 4. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za nasilno izvidanje na desnom krilu 1. armije JA — — — — — — — — — — — — — — — 148

Zapovest Štaba 5. udarne divizije JA od 5. aprila 1945. potčinjeniim jedinicama za ovladavanje Starim i Novim Brezovim Poljem i nasitupanje ka Brčkom — — — — — — — — — — 151

Izveštaj Štaba 11. udarne divizije od 5. aprila 1945. Štabu 1.armije JA o zauzimanju sela Soljana, Jamene, Strašinaca i Račinovaca — — — — — — — — — — — — — — 153

Zapovest Štaba 1. armije JA od 6. aprila 1945. štabovima 6. proleterske i 11. udarne divizije za sadejstvo s jedinicama Južne operativne grupe divizija u oslobođenju Brčkog — 155

Zapovest Štaba 48. divizije JA od 6. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za posedanje položaja na sremskom frontu — — — — — — — — — — — — — — 157

Naređenje komandanta 1. armije JA od 7. aprila 1945. štabovima 2. proleterske i 5. i 17. divizije za deistva posle oslobođenja Brčkog — — — — — — — — — — — — — — 160

Strana

Izvod iz knjige depeša Štaba 5. udarne divizije JA za 6. i 7. april 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 163
Avizo-zapovest štaba 1. armije JA od 8. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za proboj sremskog fronta — — — 164
Naređenje Komande artiljerije 1. armije JA od 9. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za upotrebu artiljerije prilikom proboja sremskog fronta — — — — — — — — 167
Zapovest štaba 11. udarne divizije od 9. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za ovladavanje selima Đurićima i Drenovcima 169
Naređenje komandanta 1. armije JA od 10. aprila 1945. štabovima divizija Južne Operativne grupe za forsiranje Save u rejonu Brčkog — — — — — — — — — — — — — — 172
Zapovest štaba 1. armije JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za proboj sremskog fronta — — — — 174
Izveštaj Štaba 1. armije JA od 10. aprila 1945. komandantu armije o pripremi operacije za proboj sremskog fronta — — 185
Izvod iz knjige depeša štaba 1. armije JA od 2. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — — 187
Zapovest štaba 15. korpusa JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih divizija za proboj sremskog fronta — — — 201
Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 15. korpusa od 5. do10. aprila 1945. štabu 1. armije JA — — — — — — — — 206
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije Štabu 1. armije JA o dejstvima potčinjenih jedinica od 1. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — 222
Izvod iz knjige depeša Štaba 2. proleterske divizije JA od 6. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 235
Naređenje Štaba 5. udarne divizije JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje Save kod Brčkog — 238
Izvod iz knjige depeša Štaba 6. proleterske divizije JA za 10. april 1945. godine — — — — — — — — — — — — 240
Zapovest Štaba 11. udarne divizije JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na sela Drenovce, Đuriće i Gunju — — — — — — — — — — — — — 241
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije štabu 1. armije o dejstvima poitoinjenih jedinica od 1. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 243
Izvod iz knjige depeša Štaba 11. udarne divizije JA od 5. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 250
Zapovest Štaba 17. udarne divizije JA od 10. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje Save kod Brčkog — 251
Izvod iz knjige depeša Štaba 17. udarne divizije JA od 1. do 10. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 255
Naređenje Štaba 1. armije JA od 11. aprila 1945. za izmenu i dopunu armijske zapovesti O. br. 125 od 10. aprila — — — 264
Naređenje Štaba 1. armije JA od 11. aprila 1945. Štabu 6. proleterske divizije za napad na ž. st. Vrbanju i za sadejstvo sa 5. divizijom u oslobođenju sela Bošnjaka — — — — — 266
Plan Komande artiljerije 1. armije JA za artiljerijsku pripremu 11. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 268
Zapovest Štaba 1. proleterske divizije JA od 11. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za proboj sremskog fronta — 269

Strana

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 11.aprila 1945. Štabu 1. airmije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. aprila — — — — — — — — — — — — 275

Zapovest štaba 21. udarne divizije JA od 11. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za proboj sremskog fronta — 283

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije od 11. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. aprila — — — — — — — — — — — — 289

Zapovest Štaba 22. udarne divizije JA od 11. aprila 1945. štabovima potčinjendh jedinica za forsiranje Bosuta i za proboj neprijateljskog fronta na odseiku Lipovac — Gradina — —299

Zapovest Štaba 2. tenkovske brigade od 11. aprila 1945. štabovima bataljona za sadejstvo s 1. proleterskom i 21. divizijom JA pri proboju sremskog fronta — — — — — — — —303

Zapovest Štaba 1. armije JA od 12. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje potučenog neprijatelja na sremskom frontu — — — — — — — — — — — — 307

Zapovest Štaba 5. udarne divizije JA od 12. aprila 1945. štabovima potčinjenih brigada za oslobođenje sela Posavski Podgajci i Bošnjaci — — — — — — — — — — — — — 310

Zapovest Štaba 11. udarne divizije JA od 12. aprila 1945. potčinjenim jedinicama za ovladavanje Vrbanjom — — —312

Zapovest Štaba 17. udarne divizije JA od 12. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za ovladavanje Županjom — —314

Zapovest Štaba 1. airmije JA od 13. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja ka Slavonskom Brodu — — — — — — — — — — — — — — — 317

Izvod iz knjige depeša Štaba 2. proleterske divizije JA od 11. i 13. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 320

Izvod iz knjige depeša Štaba 5. udarne divizije JA za 13. april 1945. godine — — — — — — — — — — — — — — — 321

Zapovest štaba 21. udarne divizije JA od 13. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za dalje nastupanje i za oslobođenje Đakova — — — — — — — — — — — — — 322

Izveštaj Štaba 1. armije od 14. aprila 1945. Generalštabu JA o obostranim gubicima prilikom proboja sremskog fronta 12. i 13.aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 324

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba Južne operativne grupe divizija Štabu 1. armije JA o dejstvima potčinjenih jedinica od 29. marta do 14. aprila 1945. godine — — — — 326

Izvod iz knjige depeša Štaba 17. udarne divizije JA od 12. do 15. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — — 339

Zapovest Štaba 1. armije JA od 15. aprila 1945. štabovima potčinjenih divizija za gonjenje neprijatelja ka Slavonskom Brodu — — — — — — — — — — — — — — — 342

Pregled brojnog stanja ljudstva i naoružanja 1. proleterske divizije JA 15. aprila 1945. godine — — — — — — — — 348

Zapovest Štaba 17. udarne divizije JA od 15. aprila 1945. štabovima patčinjenih jedinica za proboj neprijateljske odbrane na liniji Beravci — ž. st. Štrišivojna, gonjenje neprijatelja ka Slavonskom Brodu i oslobodenje Slavonskog Broda — 350

Strana

Naređenje Štaba 1. armije JA od 17. aprila 1945. štabovima potčinjenih divizija za nastupanje ka Slavonskom Brodu — 354

Zapovest štaba 15. korpusa JA od 18. aprila 1945. štabovima 42. i 48. divizije za prebacivanje na prostoriju Slavonske Požege 358

Zapovest Štaba 5. udarne divizije JA od 18. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na neprijatelja na liniji Lapovci — St. i N. Topolje i nastupanje ka Slavonskom Brodu 361

Zapovest Štaba 17. udarne divizije JA od 18. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na neprijatelja na liniji s. St. Topolje — s. Oprisavci i nastupanje ka Slavonskom Brodu — — — — — — — — — — — — — — — 363

Naređenje Štaba 1. armije JA od 19. aprila 1945. u 13 časova štabovima 5. i 17. divizije da u toku dana počnu borbu za oslobođenje Slavonskog Broda — — — — — — — — — 366

Naređenje Štaba 1. armije JA od 19. aprila 1945. Štabu 5. i 17. divizije da što pre ovladaju Slavonskim Brodom — — — 368

Naređenje Štaba 1. armije JA od 20. aprila 1945. Štabu 15. korpusa za oslobođenje Slavonske Požege — — — — — — 370

Obaveštenje komandanta 1. armije JA od 20. aprila 1945. Štabu 1. armije o dejstvima grupe divizija severno i severozapadno od Slavonskog Broda — — — — — — — — — 372

Izvod iz knjige depeša Štaba 1. armije JA od 11. do 20. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 373

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 20. aprila 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. aprila — — — — — — — — — — — — 384

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 42. divizije JA od 11. do 20. aprila i 945. godine — — — — — — — — — — — — 395

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 48. divizije JA od 12. do 20. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 404

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. konjičke brigade od 20. aprila Štabu 1. armije JA o dejstvima brigade od 11. do 20. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 415

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 1. proleterske divizije od 21. aprila Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 421

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 17. udarne divizije Štabu 1. armije JA o dejstvima potčinjenih jedinica od 15. do 21. aprila 1945. godine — — — — — — — — — — — — 442

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 21. udarne divizije od 21. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. aprila — — — — — — — — — — — — — — — 454

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 22. udarne divizije od 21. aprila 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 7. do 18. aprila — — — — — — — — — — — — — — — 466

Zapovest Štaba 1. ajrmije JA od 22. aprila 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja pravcem Slavonska Požega — Pakrac — — — — — — — — — — — — — — — 480

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 11. udarne divizije od 22. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. aprila — — — — — — — — — — — — — — — 485

Naređenje štaba 1. armije JA od 23. aprila 1945. štabovima 1. proleterske i 21. divizije za gonjenje neprijatelja prema Novoj Gradiški — — — — — — — — — — — — — — — 492

Strana

Zapovest Štaba 1. armije JA od 24. aprila 1945. štabovima potčinjenih divizija za gonjenje neprijatelja ka Čazmi i Kutini — 496

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 24. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 20. aprila — 499

Desetodnevni operacijski izvještaj Štaba 2. tenkovske brigade od 25. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima potčinjenih jedinica od 12. do 22. aprila — 506

Izvod iz knjige depeša Štaba 1. armije JA od 22. do 29. aprila 1945. godine — 509

Zapovest Štaba 1. armije JA od 30. aprila 1945. štabovima potčinjenih divizija za pregrupaciju snaga radi dejstva 2. maja 1945. godine — 515

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije od 30. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 30. aprila — 517

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 42. divizije JA od 21. do 30. aprila 1945. godine — 533

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 48. divizije JA od 21. do 30. aprila 1945. godine — 546

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. konjičke brigade od 30. aprila 1945. Štabu 1. armije JA o dejistvima brigade od 21. do 30. aprila — 556

Pregled utrošene municije u jedinicama 1. armije JA u toku aprila 1945. godine — 560—561

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 1. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 30. aprila — 561

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba U. udarne divizije od 1. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 30. aprila — 575

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije od 1. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 30. aprila — 579

Zapovest Štaba 1. armije JA od 2. maja 1945. štabovima potčinjenjih divizija za gonjenje neprijatelja ka Čazmi — 591

Zapovest Štaba 5. udarne divizije JA od 2. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na neprijatelja i ovladavanje komunikacijom Garešnica — Bjelovar — 594

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 3. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije 1. i 2. maja — 597

Zapovest Štaba 42. divizije JA od 3. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje Ilove i gonjenje neprijatelja ka Ivanić-Gradu — 600

Zapovest Štaba 42. divizije JA od 4. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za forsiranje Česme — 603

Zapovest Štaba 1. armije JA od 5. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja ka Zagrebu — 605

Izvod iz **Operacijskog dnevnika štaba 5. udarne divizije od 5. maja 1945. Štabu 1. armije JA o deistvima divizije 3. i 4. maja** — 609

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od 5. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 21. do 30. aprila — 614

Strana

Zapovest Štaba 21. udarne divizije JA od 5. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja ka Zagrebu — 620

Zahtev komandanta 1. armije JA od 7. maja 1945. komandantu nemačkih snaga na području Hrvatske i ostalim komandantima nemačkih jedinica na teritoriji Hrvatske da obustave otpor — — — — — — — — — — — — — — — — — 623

Zapovest Štaba 1. armije JA od 7. majia 1945. štabovima potčinjenih divizija za oslobođenje Zagreba — — — — — — 624

Naređenje Štaba 1. armije JA od 7. maja 1945. štabu 10. korpusa za učešće u napadu na zapadni deo Zagreba — — — 631

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 7. maja 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije 5. i 6. maja — — — — — — — — — — — — — — — — — — 634

Zapovest Štaba 11. udarne divizije JA od 7. maja 1945. štabovima poitčinjenih jedinica za ovladavanje komunikacijom Bisag — Komin — — — — — — — — — — — — — — — 637

Izveštaj Štaba Inžinjerijske brigade od 7. maja 1945. Komandi inžinjerije 1. armije JA o izvršenim (radovima na reci Ilovi 639

Zapovest štaba 1. proleterske divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Zagreb — — — 642

Zapovest Štaba 5. udarne divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za čišćenje severozapadnih padina Zagrebačke gore i izbijanje na komunikaciju Zagreb — Zaprešić — — — — — — — — — — — — — — — 645

Zapovest Štaba 21. udarne divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Zagreb — — — — 647

Zapovest Štaba 48. divizije JA od 8. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za napad na Zagreb — — — — — 650

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 9. maja 1945. Štabu 1. airmije JA o dejstvima divizije 7. 8. d 9. maja — — — — — — — — — — — — — — — — — 654

Zapovest Štaba 11. udarne divizije JA od 9. maja 1945. štabovima potčinjenih jedinica za gonjenje neprijatelja ka Celju — 658

Naređenje Štaba 1. armije JA od 10. maja 1945. štabovima potčinjenih divizija za gonjenje neprijatelja prema Celju i čišćenje Zagrebačke gore — — — — — — — — — — — 660

Izveštaj štaba 1. armije od 11. maja 1945. Generalštabu JA o gubicima neprijatelja u biai za Zagreb — — — — — — 662

Izveštaj Štaba 1. armije od 11. maja 1945. Generalštabu JA o gubicima 1. armije od 4. aprila do 10. maja 1945. godine — 666

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 1. proleterske divizije od 11. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od I. do 10. maja — — — — — — — — — — — — 667

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 6. proleterske divizije od II. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. maja — — — — — — — — — — — — 683

Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udarne divizije od 11. maja 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. maja — — — — — — — — — — — — — — — 693

Izvod iz Operacijskog dnevnika štaba 42. divizije JA od 1. do 11. maja 1945. godine — — — — — — — — — — — 702

Operativni izveštaj štaba 2. tenkovske brigade od 12. maja 1945. Štabu 1. airmije JA o dejstvima brigade — — — — — 714

Strana

Izvod iz knjige depeša Štaba 1. armije JA od 1. do 14. maja 1945. godine — — — — — — — — — — — — — — — **716**
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije od 14. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 1. do 10. maja 723
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 48. divizije JA od 1. do 15. maja 1945. godine — — — — — — — — — — — — — — **728**
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 5. udarne divizije od 21. maja 1945. štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 15. maja — — — — — — — — — — — — — — **734**
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 21. udaime divizije od 21. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 15. maja — — — — — — — — — — — — — — **746**
Izvod iz Operacijskog dnevnika Štaba 11. udarne divizije od 22. maja 1945. Štabu 1. armije JA o dejstvima divizije od 11. do 15. maja — — — — — — — — — — — — — — **750**
REGISTAR---------- 753

Lektor
***Miloš Gajić*, profesor**

Tehnički urednik
***Velisav Marković*, peš. potpukovnik**

Korektori
Vera Laćimić* i *Živadinka Papak

Rukopis predat u štampu novembra 1970. godine
Štampanje završeno maja 1971. godine
Tiraž 1500 primeraka

Štampa: »SAVREMENA ADMINISTRACIJA«, Graf. pogon »BRANKO DONOVIĆ« — Beograd

I S P R A V K E

Str.	*red.*	*stoji*	*treba*
125.	8. odozdo	tom zapovešću	ovom zapovešću Štaba armije
137.	5. odozdo	dok. br. 14	dok. br. 19
156.	3. odozdo	dok. br. 45	dok. br. 55
167.	7. odozdo	dok. br. 33	dok. br. 33 i 53
202.	5. odozdo	0 br. 129 i od	0 br. 129 od
277.	1. odozdo	dok. br. 33	dok. br. 41
345.	22. odozdo	XVIII ^	XVII
592.	3. odozdo	objašnjenje 1	objašnjenje 3
594.	7. odozdo	objašnjenje 1	objašnjenje 3
726.	11. odozdo'	Smoleni breg	Smetteni breg
747.	2. odozdo	• S. divizije	11. divizije